

Laimonas MARCINKEVIČIUS

DAKTARO DISERTACIJA

TARPTAUTINĖS JUNGTINĖS
VEIKLOS TEISINIS REGULIAVIMAS
IR TAIKYTINA TEISĖ

SOCIALINIAI MOKSLAI,
TEISĖ (01 S)
VILNIUS, 2015

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Laimonas Marcinkevičius

TARPTAUTINĖS JUNG TINĖS VEIKLOS
TEISINIS REGULIAVIMAS IR TAIKYTINA TEISĖ

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (01S)

Vilnius, 2015

Daktaro disertacija rengta 2006–2015 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Saulius Katuoka (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01S)

TURINYS

DARBE VARTOJAMI PAGRINDINIAI TERMINAI	5
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	8
ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS.....	9
ĮVADAS.....	10
I. TARPTAUTINĖS JUNG TINĖS VEIKLOS POŽYMIAI.....	27
1.1. Istoriniai tarptautinės jungtinės veiklos aspektai	27
1.2. Užsienio elementą turintis sutartinis ryšys tarp dviejų ar daugiau įmonių	36
1.3. Bendras komercinis tikslas (bendras komercinis interesas)	58
1.4. Pasidalinta kontrolė ir balanso su pasitikėjimu dilema	74
II. TEISINIS TARPTAUTINĖS JUNG TINĖS VEIKLOS REGULIAVIMAS	93
2.1. Bendrosios jungtinės veiklos reguliavimo tendencijos ir perspektyvos.....	93
2.2. Supranacionalinių įmonių formų teisinio reguliavimo tendencijos	104
2.2.1. Europos ekonominių interesų grupė.....	106
2.2.2. Europos bendrovė.....	124
2.2.3. Europos kooperatinė bendrovė.....	135
2.2.4. Privati Europos bendrovė.....	139
2.2.5. Europos pavyzdinis bendrovių įstatymas.....	148
2.3. Tarptautinės jungtinės veiklos teisinis reguliavimas Lietuvoje.....	150
III. TAIKYTINOS TEISĖS NUSTATYMAS TARPTAUTINEI JUNG TINEI VEIKLAI.....	181
3.1. Tarptautinės jungtinės veiklos požymių įtaka taikytinos teisės nustatymui. Kvalifikavimas	181
3.2. Teisė, taikytina esant jungtinės veiklos sutarties šalių susitarimui dėl taikytinos teisės.....	200
3.2.1. Tarptautinės jungtinės veiklos šalių teisė pasirinkti taikytiną teisę	200
3.2.2. Aiškiai išreikštas ir numanomas taikytinos teisės pasirinkimas	206
3.2.3. Apribojimai tarptautinės jungtinės veiklos šalims pasirenkant taikytiną teisę	209
3.3. Teisė, taikytina nesant jungtinės veiklos sutarties šalių susitarimui dėl taikytinos teisės.....	214
3.3.1. Taikytinos teisės nustatymas nesant tarptautinės jungtinės veiklos šalių susitarimui	214
3.3.2. Šalies, vykdančios pareigą, būdingiausių sutarčiai, teisės taisyklė tarptautinės jungtinės veiklos atveju.....	217
3.3.3. Glaudžiausio ryšio doktrina tarptautinei jungtinei veiklai.....	222
IŠVADOS	228

PASIŪLYMAI	230
LITERATŪROS SĄRAŠAS	234
PRIEDAI	275
Nr. 1 (Apklausa)	275
Nr. 2 (Jungtinės veiklos (akcininkų) sutarties pavyzdys)	283
Nr. 3 (Jungtinės veiklos bendrų įmonių formų teisinio reguliavimo lyginamoji lentelė)	311
SANTRAUKA	321
SUMMARY	337

DARBE VARTOJAMI PAGRINDINIAI TERMINAI

Akcininkų sutartis – sutartis tarp esančių ir daugmaž vienodą akcijų (balsų) skaičių turinčių bendros įmonės dalyvių (akcininkų), kuri koncentruojasi ties tebevykstančiais jų santykiais.

Atviro tipo bendrovė – įmonė, kurios kapitalas yra suskirstytas į dalis, vadinamas akcijomis, ir tos akcijos gali būti platinamos viešai.

Bendrovė – įmonė, kurios kapitalas yra suskirstytas į dalis, vadinamas akcijomis ir tos akcijos neplatinamos viešai, pavyzdžiui, bendrovė, esanti bendra įmone.

Bendra įmonė – uždaro tipo, ribotos atsakomybės juridinis asmuo (ūkio subjektas), jungtinės veiklos pagrindu įkurtas ir (ar) bendrai kontroliuojamas kitų juridinių asmenų, dažniausiai dviejų: užsienio įmonės ir vietos įmonės.

Bendrovių valdymas (angl. corporate governance) – visuma santykių tarp bendrovės (bendros įmonės) valdymo organų narių, akcininkų ir kitų suinteresuotų asmenų, kurių pagrindu nustatomi bendrovės tikslai, priemonės šiems tikslams pasiekti, ir stebima, kaip tikslų siekiama.

Besimokančios organizacijos teorija – (angl. organizational learning) vadybos teorija, nagrinėjanti žinių, vedančių į naujoves ir konkurencinį pranašumą, kūrimą. Su jungtine veikla susijusi, kai mokymasis, žinių kūrimas, apsikeitimas informacija vyksta per jungtinę veiklą, strateginį (verslo) aljansą.

Biržinė bendrovė – žr. Atviro tipo bendrovė

Dukterinė įmonė (bendrovė) – bendra įmonė, kurioje kita įmonė turi daugumą akcininkų ar kitų dalyvių balsų arba, būdama bendros įmonės akcininkė (dalyvė), turi teisę skirti ir atšaukti daugumą šios įmonės administravimo, valdymo ar priežiūros organo narių, arba turi galimybę daryti lemiamą įtaką bendrai įmonei dėl sudarytų su šia įmone sutarčių arba dėl šios įmonės steigimo sandorio ar įstatų nuostatų, arba dėl jungtinės veiklos, bendros įmonės, akcininkų ar kitų sutarčių, sudarytų su bendros įmonės akcininkais (dalyviais), kontroliuoja daugumą bendros įmonės akcininkų (dalyvių) balsų; arba kompetentingos institucijos (pvz., Konkurencijos taryba) nuomone, daro lemiamą įtaką bendrai įmonei.

Ekonominė teorija – doktrina, teigianti, jog kiekvienas asmuo turi tam tikrų poreikių ir pirmiausiai – ekonominių, o sutartis yra priemonė, padedanti užtikrinti ekonominę bei socialinę tvarką. Sudarydami sutartis, asmenys siekia tuos poreikius patenkinti. Su jungtine veikla susijusi tuo, kad jungtinė, bendra veikla kyla iš sutarties.

Fiduciariniai santykiai – akcininkų tarpusavio santykiai, grįsti pasitikėjimu ir absoliučiu lojalumu.

Integruojantis modelis – verslo bendradarbiavimo tyrimo metodas, susiejantis įmonės koncepciją su strateginiais aljansais ir apjungiantis įvairius bendradarbiaujančios įmonės elgesio teorinius pagrindus, randamus įvairiose teorijose: sandorių kaštų teorijoje, industrinės organizacijos modelyje, lošimų teorijoje, išteklių paremtame požiūryje, besimokančios organizacijos teorijoje.

Išlaidų mažinimo teorija – žr. sandorių kaštų teorija

Išteklių paremtas požiūris – vadybos teorija, kuri teigia, jog įmonės turimi, įgyjami, naudojami bei plėtojami išteklių yra svarbūs konkurencinį pranašumą lemiantys veiksniai, todėl yra svarbus išteklių apjungimas. Su jungtine veikla susiję tuo, kad ji gali būti kuriama ir naudojama siekiant papildyti turimus bei įgyti trūkstamus išteklius.

Įsigijimas (angl. merger and acquisition) - veikiančios verslo įmonės ar jos turto įsigijimas užsienyje. Susijęs su bendra įmone, kadangi tai gali būti bendros įmonės susidarymo pagrindas.

Jungtinė ūkio subjektų grupė – juridiniai asmenys, veikiantys jungtinės veiklos sutarties pagrindu.

Jungtinės veiklos sutartis – sutartis tarp dviejų ar daugiau tarpusavyje nesusijusių juridinių asmenų (įmonių), kurie, turėdami bendrą komercinį interesą, juo pasidalija, ir bendrai, kooperuodami savo turtą, darbą ir (ar) žinias išipareigoja veikti bendrai tam tikram bendram (pasidalintam) tikslui (projektui) arba tam tikrai veiklai bei siekti pelno, pasidalindami tarpusavyje kontrolę, steigdami atskirą juridinį asmenį arba be jo.

Kapitalas (bendraja prasme) – tai turtas, kuris suformuojamas steigiant juridinį asmenį ar plečiant jo veiklą akcininkų sutartyje ar steigimo dokumentuose numatytiems tikslams pasiekti; jungtinėje veikloje (partnerystėje) – tai partnerių įnašai.

Kontroliuojantis akcininkas – akcininkas – užsienio įmonė, nuosavybės teise turinti daugiau kaip 50 proc. balsų, suteikiančių akcijų bendroje įmonėje arba akcininkų susirinkime ir turinti pakankamą balsų daugumą, užtikrinančią svarbiausių bendrovės sprendimų priėmimo teisę.

Listinguojama bendrovė – žr. **Atviro tipo bendrovė**

Lošimų teorija – teorija, nagrinėjanti, kaip vieno žaidėjo sprendimas priklauso nuo aktualaus ir numatomo kito žaidėjo sprendimo. Su jungtine veikla susijusi tuo, kad nagrinėja, kaip reikia mokytis greitai ir kaip išeiti iš susivienijimo, nagrinėja abipusį pasitikėjimą susivienijimuose ir bendradarbiavimą kaip alternatyvą, suteikiančią ilgalaikę naudą.

Patronuojanti įmonė (angl. parent company) – įmonė, turinti daugumą akcininkų ar kitų dalyvių balsų bendroje įmonėje, arba, būdama bendros įmonės akcininkė (dalyvė), turi teisę skirti ir atšaukti daugumą šios įmonės administravimo, valdymo ar priežiūros organo narių, arba turinti galimybę daryti lemiamą įtaką bendrai įmonei dėl sudarytų su šia įmone sutarčių arba dėl šios įmonės steigimo sandorio ar įstatų nuostatų, arba dėl jungtinės veiklos, bendros įmonės, akcininkų ar kitų sutarčių, sudarytų su bendros įmonės akcininkais (dalyviais), kontroliuojanti daugumą bendros įmonės akcininkų (dalyvių) balsų; arba kompetentingos institucijos (pvz., Konkurencijos taryba) nuomone daranti lemiamą įtaką bendrai įmonei.

Plyno lauko investicijos (angl. greenfield investment) – tiesioginių užsienio investicijų forma, kai patronuojanti įmonė užsienio valstybėje steigia naują įmonę (dukterinę bendrovę ar filialą) ir kuria naujos veiklos galimybes nuo pagrindinio lygio iki aukščiausio.

Projektinio pobūdžio jungtinė veikla – jungtinė veikla, skirta tam tikro projekto įgyvendinimui, paprastai turi konkrečiai apibrėžtą terminą (dar vadinama projektine jungtine veikla).

Rinkos sandoris – vienkartinio įvykdymo sandoris, vienkartiniai ar atsitiktiniai mainai prekėmis ar paslaugomis, vykdomi tarp nesusijusių įmonių.

Sandorių kaštų teorija – ekonomikos teorija, tirianti tai, kaip įmonės nusprendžia, kaip vykdyti sandorius su kitomis įmonėmis, turėdamos tikslą sumažinti gamybos ir sandorio kaštų (išlaidų) sumą. Susijusi su jungtine veikla, kadangi tai gali būti veiksmingiausia priemonė minėtam tikslui pasiekti.

Šaryšingumo sutartis - sutartis, kurios įvykdymas yra paremtas pasitikėjimo tarp šalių santykiais; sutartyje išreikštos nuostatos yra tik planas.

Sutarčių teorija – ekonomikos teorija, tirianti, kaip ekonominiai dalyviai gali ir bendrai sudaryti sutartinius susitarimus, turėdami asimetrišką informaciją.

Strateginis (verslo) aljansas – įmonių bendradarbiavimo (susivienijimo) būdas, turintis reikšmės bendradarbiaujančių įmonių strategijos, tikslų bei uždavinių pasiekimui.

Susijusios įmonės – įmonės, kurias sieja patronuojančios ir dukterinės įmonės ryšys.

Tęstinio (ilgalaikio) pobūdžio jungtinė veikla – jungtinė veikla, skirta ne projekto įgyvendinimui, ne atsitiktiniam komerciniam bendradarbiavimui, o tam tikros ūkinės - komercinės veiklos vykdymui, paprastai be konkrečiai apibrėžto termino.

Uždaro tipo (uždaroji) bendrovė – ribotos atsakomybės juridinis asmuo (ūkio subjektas), kurio kapitalas yra suskirstytas į dalis, vadinamas akcijomis, ir tos akcijos negali būti platinamos viešai. Gali būti **bendra įmonė** arba **vienanarė bendrovė**.

Vienanarė bendrovė – Uždaro tipo (uždaroji) bendrovė, turinti vieną akcininką (*Societas unius personae*).

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

- 1964 m. CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), galiojęs iki 2001-07-01
- ad hoc* – konkrečiam tikslui, atvejui ar situacijai
- ABĮ – Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (numeris: VIII-1835, data: 2014-09-18)
- Anglija – Anglija ir Velsas
- angl. – anglų kalba
- CK – 2000 m. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (*Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74- 2262)
- d. – dalis
- ex contractu* – iš sutarties
- EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (*angl.* The Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD)
- ES TT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
- Ibid.* – *ibidem*, lotyniškai „ten pat“
- inter alia* – be kita ko
- inter partes* – tarp šalių
- inter se* – tarp ar tarp jų pačių
- JV – jungtinė veikla
- JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos
- LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
- liet. – lietuvių kalba
- lot. – lotynų kalba
- LR – Lietuvos Respublika
- m. – metai
- mėn. – mėnesis, mėnesiai
- MB – mažoji bendrija
- MBĮ – Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 83-4333
- op. cit.* – *opere citato*, lotyniškai „prieš tai cituotame veikale“
- per contra* – priešingai
- per se* – savaime, pats vienas
- pranc. – prancūzų kalba
- proc.* – procentai
- sui generis* – savo kilme, todėl unikali dėl savo savybių
- supra note* – *supra*, lotyniškai – „viršuje“
- UAB – uždaroji akcinė bendrovė
- ŪB – ūkinė bendrija
- VPĮ – Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (*Valstybės žinios*, 1996, Nr. 84-2000)

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1 pav.	Tarporganizacinių ryšių tipologija	39
2 pav.	Pagrindinės jungtinės veiklos ir strateginių aljansų formos	64
3 pav.	Investicijų sandorių <i>continuum</i> ir bendros įmonės vieta tarp jų.....	77
4 pav.	Taikytinos teisės pasirinkimo procesas.....	207
5 pav.	Tarptautinei jungtinei veiklai pagal reglamentą Roma I taikytina teisė, nesant šalių pasirinkimui.....	222

ĮVADAS

Įmonės kasdien priima sprendimus ir pasirenka iš kelių alternatyvų, tačiau geras sprendimų priėmimas yra daugiabriaunis. Egzistuoja daugybė konkuruojančių kriterijų, tarp kurių reikia balansuoti, įskaitant išsikeltus tikslus ir esamus lūkesčius, teisinio reguliavimo reikalavimus, taip pat apribojimus, sukeliamus laiko ir turimų išteklių. Tam, kad teisė darytų įtaką sprendimui, ji turi:

- pakeisti galimų pasirinkimų rinkinį,
- pakeisti galimas pasekmes, kylančias iš kiekvieno galimo sprendimo,
- pakeisti sprendimus priimančio asmens įsitikinimą dėl tikėtino, susijusio su tomis pasekmėmis,
- pakeisti sprendimus priimančiojo pirmenybes¹.

Išaugusios pasaulio ekonomikos globalizacijos dėka įmonės vis dažniau veikia toli nuo tos valstybės, kurioje jos buvo įsteigtos. Internacionalizuotis siekiantis verslas priima sprendimą ir renkasi labiausiai jo poreikius atitinkančią dalyvavimo užsienio rinkoje būdą, teisės aktais leidžiamą verslo organizavimo formą ir taikytiną teisę. Taip pat renkasi, ar dalyvauti užsienio rinkoje vien turimais savais išteklių, ar pasitelkti partnerį ir tokiu būdu įgyti strateginį lankstumą rizikų pasiskirstymo bei galimo pasitraukimo iš veiklos prasme. Pripažįstama, kad „tinkama produktyvios įmonės nuosavybė yra svarbiausias aspektas ekonomikos teorijoje ir praktinis klausimas tarptautinėms bendrovėms, steigiančioms naujus padalinius užsienyje“². Sprendimas, ar visiškai turėti savo nuosavybėje užsienio dukterinę įmonę, ar dalintis kapitalu su vietos partneriu, yra esminis užsienio investicijų elementas³. „*Pirma bendradarbiauk, po to konkuruok*“ – būtent šį principą⁴ kaip savo *modus operandi* pasirenkančios užsienio rinkose dalyvaujančios įmonės domina šio darbo autorių.

Planuodamos užsienio investicijas, tarp dviejų kraštutinių formų⁵ įmonės dažnai renkasi steigti bendrą įmonę⁶ – atskirą teisinį organizacinį subjektą, kuriame savo dalis turi dvi ar daugiau pirminių įmonių, iš kurių bent vienos vadovybė yra kitoje šalyje nei vykdoma jungtinė veikla. Šis subjektas paklūsta jungtinei savo pirminių įmonių, kurios tarpusavyje

1 Mansters, J. Law and Decision Making: Incorporating Internal Harm into Rational Choice Theory. In *the Journal Jurisprudence*, 2009, Volume 1, Issue 1, p. 369–394.

2 Desai, M. A., Foley, C. F., Hines, J. R. The Costs of Shared Ownership: Evidence from International Joint Ventures. In *Journal of Financial Economics*, Number 73(2), 2004, p. 324.

3 Reinert, K. A., Rajan, R. S. Joint Ventures. In *the Princeton Encyclopedia of the World Economy, Volume I, A-H*. Princeton: Princeton University Press, 2006, p. 714 – 717.

4 Šis principas minimas strateginių aljansų, kurių viena iš rūšių yra pripažįstama bendra įmonė, tyrinėtojų. Plačiau žr. pavyzdžiui CULPAN, R. *Global Business Alliances: Theory and Practice*. United States of America: Quorum Books, 2002, p. 47.

5 Planuojant užsienio investicijas paprastai renkamasi tarp: visiškai priklausančios dukterinės įmonės užsienyje steigimo ir vien sutartimi grįšto ilgalaikio komercinio bendradarbiavimo (*autoriaus pas-taba*).

6 Anglų kalba terminas *joint venture* literatūroje vartojamas dviem pagrindinėmis prasmėmis: sutartinė jungtinė veikla, vykdoma išimtinai tik sutartiniu pagrindu ir bendra įmonė, reikianti bendrai kontroliuojamą ūkio subjektą, kitaip sakant, – jungtinė veikla, turinti kapitalą. Disertacijos požiūriu jungtinė veikla apima abi prasmes, o kalbant apie Lietuvą – ir jungtinę veiklą (partnerystę), bendrai šias sąvokas vadinant tarptautine jungtine veikla. Siekiant pabrėžti konkrečios jungtinės veiklos formos specifiką, naudojamos konkrečios sąvokos.

yra nepriklausomos tiek teisine, tiek ekonomine prasme, kontrolei. Tarptautinės jungtinės veiklos tyrinėjimo pradininkų W. G. Friedman ir G. Kalmanoff teiginys, jog „tarptautinės jungtinės veiklos bendrovė (angl. *joint venture corporation*) yra vienas iš populiariausių ir sėkmingiausių pasirinkimų“⁴⁷ išlieka aktualus ir šiandien. Nemažėjantį šio „nepaprasto reiškinio“⁴⁸, apimančio vos ne kiekvieną bendradarbiavimą populiarumą patvirtina nuolat atliekami tyrimai⁹. Pripažįstama, kad kapitalą turinti tarptautinė jungtinė veikla yra „svarbi strateginių aljansų rūšis“¹⁰, „pagrindinė į naujas pasaulio rinkas forma“¹¹ ir „viena pagrindinių naujų užsienio investicijų formų“¹². Tačiau tai, kad tarptautinė jungtinė veikla gali būti ir vien sutartinio pobūdžio, t. y. nebūtinai turi apimti kapitalo dalių pasidalinimą bei naujo savarankiško juridinio asmens sukūrimą užsienio valstybėje, pripažįsta tiek tarptautinės institucijos¹³, tiek įvairūs tarptautinės jungtinės veiklos tyrinėtojai¹⁴.

Vis dėlto, ar šiam „ekonominiam stebuklui“¹⁵ apibrėžti dažniausiai naudojamas terminas „jungtinė veikla“ yra teisinė kategorija¹⁶, vienareikšmio atsakymo nėra, kas didina tarptautinės jungtinės veiklos dalyviams teisinio netikrumo riziką. Yra tik kelios jurisdikcijos, kuriose jungtinė veikla apibrėžiama kaip teisinių santykių forma¹⁷, o jos atsiradimas apskritai siejamas su sutarčių bei įmonių teisei taikytinų teorijų plėtra¹⁸. Skirtingai nei

7 Friedman, W. G., Kamanoff, F. *International Joint Venture Corporations: Drafting of Control Arrangements*. *Duke Law Journal*, Volume 12, Number 2, 1963, p. 516.

8 Casson, M., Mol, M. J. *Strategic Alliances: a Survey of Issues From an Entrepreneurial Perspective*. In: *Handbook of Strategic Alliances*. California: Sage Publications, 2006, p. 20.

9 2014 m. atliktos naujausios „McKinsey & Company“ apklausos metu 68 procentai respondentų atsakė manantys, kad jų įmonės dalyvaus jungtinėje veikloje per artimiausius penkerius metus. Plačiau žiūrėti. McKinsey & Company. *Joint Ventures on the Rise: Research* [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2014-11-27]. Prieiga per internetą: <http://www.mckinsey.com/insights/corporate_finance/joint_ventures_on_the_rise> [žiūrėta 2015-09-16]. Anksčiau, 2004 m., atlikti tyrimai nustatė, kad 2/3 apklaustų bendrovių pripažino aljansus kaip „esminius arba labai svarbius“ jų bendrovių strateginiams tikslams, kai tuo tarpu prieš trejus metus taip manė tik 1/4 respondentų. 1/4 respondentų tikėjosi, jog per ateinančius trejus metus aljansai bus daug svarbesni negu bendrovių susiliejimai ir įsigijimai. Plačiau žiūrėti Hewitt, I. *Joint Ventures, 3rd Edition*. London: Sweet & Maxwell Limited, 2005, p. 3-4.

10 Anand, J., Kale, P. *International Joint Ventures in Emerging Economies, Past Drivers and Emerging Trends*. In *Handbook of Strategic Alliances*, California: Sage Publications, 2006, p. 298.

11 Casson, M., Mol, M. J. *op. cit.*, p. 21.

12 Somarajah, M. *The International Law on Foreign Investment 2nd Edition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, p. 132-134.

13 Plačiau žiūrėti OECD, *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment* [interaktyvus]. 2008, [žiūrėta 2015-01-07], p. 45. Prieiga per internetą <<http://www.oecd.org/daf/inv/investmentstatistic-sandanalysis/40193734.pdf>> [žiūrėta 2015-01-07].

14 Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui, Karalis, J. P. *International Joint Ventures: A Practical Guide. E-book*. J.P. Karalis Publications L.L.C., 2013, p. 70; Wolf, R. C. *The Complete Guide to International Joint Ventures with Sample Clauses and Contracts, 3rd Edition*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2011, p. 34.

15 Göthel, S. R. *Joint Ventures im Internationalen Privatrecht*. Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 1999, p. 27.

16 Beveik absoliučiai visose šalyse, kurias apima autoriaus atliktas empirinis tyrimas, jungtinė veikla nėra specialiai reguliuojama teisės aktais, tačiau leidžiama pagal standartinius sutarčių teisės principus.

17 Hewitt, I. *Joint Ventures, 3rd Edition*. London: Sweet & Maxwell Limited, 2005, p. 49.

18 Wolf, R. C. *op. cit.*, p. 17.

partnerystė, su kuria jungtinė veikla dažniausiai yra lyginama¹⁹ ar tapatinama²⁰, ji iki šiol taip ir neįgijo savo *sui generis* statuso, nors tokių siūlymų literatūroje buvo dar prieš pusę amžiaus²¹. Analogiškų argumentuotų iniciatyvų pasigirsta ir šiandien, pavyzdžiui, grupė Kanados teisininkų siūlo įtvirtinti atskirą nuo partnerystės jungtinės veiklos teisinę formą²², nors kai kurių autorių požiūriu tai neturi jokio konceptualaus pagrindo²³. Europa ir kitos šalys šiuo klausimu pasidalijo į dvi apylyges stovyklas: vienoje šalyse jungtinė veikla yra prilyginama partnerystei, kitose – ne²⁴, tačiau bet kuriuo atveju jungtinės veiklos samprata teisininkų praktikoje požiūriu nėra vienodai aiški bei skiriasi atskirose jurisdikcijose²⁵.

Disertacijoje tiriamos problemos

Nevienodas, nuolatos mokslines ir praktines diskusijas iššaukiantis jungtinės veiklos traktavimas, autoriaus nuomone, sukelia *pirmąją* problemą, vertą šio tiriamojo darbo dėmesio. Ar tikrai populiarią lanksčią tarporganizacinių verslo ryšių formą – jungtinę veiklą – šiuolaikinio tarptautinio verslo kontekste galima „išsprausti“ į griežtas tradicijas turinčią teisinę partnerystės formą? Ar tikrai jungtinė veikla, ypač turinti užsienio (tarptautinį) elementą, „neužsitarnavo“ *sui generis* statuso bent teismų praktikoje? Kaip matyti iš tolimesnės LAT jurisprudencijos analizės, akivaizdu, kad šiandieninei komercinei jungtinei veiklai taikomi tradiciniai, istoriškai susiformavę partnerystės principai²⁶ neatitinka šiuolaikinių tarporganizacinių verslo ryšių ir ūkio subjektų jungtinių poreikių. Jungtinė veikla reikalauja jei ne specialaus teisinio reguliavimo, tai bent atitinkamo jos išskirtinumo pripažinimo sprendžiant konkrečias situacijas *ex post* teismų praktikoje. Pavyzdžiui,

- 19 OECD, *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment [interaktyvus]*. 2008, [žiūrėta 2015-01-07], p. 45. Prieiga per internetą <<http://www.oecd.org/daf/inv/investmentstatisticsandanalysis/40193734.pdf>> [žiūrėta 2015-01-07]; Glover, S. I., Wassrman, C. M. *Partnerships, Joint Ventures & Strategic Alliances (Business Law Series)*. New York: Law Journal Press, 2014, p. 13; JAEGER, W. H. E. Partnership or Joint Venture. In *Notre Dame Law Review*, 1961, Number 37(2), p. 138–159; Ellison, J., Kling, E. *Joint Ventures in Europe*. UK: Reed Elsevier, 1997, p. 32.
- 20 Lietuvoje jungtinė veikla tiek įstatymiškai (LR CK LI skyrius), tiek teismų praktikoje tapatinama su partneryste. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
- 21 Plačiau žiūrėti Jaeger, W. H. E. Joint Ventures: Origin, Nature and Development. In *the American University Law Review*, Volume 9, Issue 1, 1960, p. 1–23; Jaeger, W. H. E., Joint Ventures: Membership, Types and Termination. In *the American University Law Review*, Volume 9, Issue 1, 1960, p. 111–129; Jaeger, W. H. E. Partnership or Joint Venture. In *Notre Dame Law Review*, Volume 37, Issue 2, 1961, p. 138–159.
- 22 Ataskaitoje jungtinė veikla apibrėžiama kaip sutartimi paremti ryšiai tarp asmenų, kurie siekdami pelno, bendrai vykdo verslą, susijusį su konkrečiu projektu, sumanymu ar eile konkrečių verslo projektų, sumanymų. Plačiau žiūrėti Alberta Law Reform Institute. *Joint ventures: Final Report*. Alberta Law Review, 2012, p. 1 – 35.
- 23 Flannigan, R. The Legal Status of the Joint Venture. In *Alberta Law Review*, 2009, Volume 46, Issue 3, p. 713–740.
- 24 Autoriaus atliktoje apklausoje į klausimą, ar jungtinė veikla yra tapati partnerystei Jūsų šalyje, 40 proc. respondentų atsakė „taip“, o 60 proc. atsakė „ne“ (atsakymai į 5 klausimą).
- 25 84 proc. respondentų į klausimą, ar jungtinė veikla yra specialiai reguliuojama jų šalyje, atsakė „ne“ (atsakymai į 4 klausimą).
- 26 Plačiau apie jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties teisinę kilmę ir sampratą žiūrėti Mikalonienė, L. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties teisinė kilmė ir samprata. *Teisė*, Nr. 75, 2010, p. 81–92.

net didžiausias, ko gero, jungtinės veiklos kaip savarankiškos teisinės formos kritikas R. Flannigan pripažįsta, kad „įmanoma išvengti partnerystės reguliavimo, kai nėra bendros (jungtinės) kontrolės“²⁷, o teisinės nuostatos LR CK, susijusios su bendrų reikalų tvarkymu, gana dispozityvios²⁸. Todėl svarbu atskleisti tarptautinės jungtinės veiklos požymius ir išryškinti jos skirtumus nuo partnerystės.

Antroji teisinė problema, kuri nagrinėjama šiame darbe, neatsiejama kyla iš pirmosios ir yra susijusi su jungtinės veiklos samprata *sensu lato*. Literatūroje, kurioje jungtinė veikla tirama kaip ilgalaikė tarporganizacinių verslo ryšių²⁹ ar kaip labiausiai įprasta vienos valstybės sienas kertančių strateginių aljansų forma³⁰, neretai koncentruojamasi ties dažniausiai ilgalaikiais bendradarbiavimo susitarimais tarp dviejų ar daugiau įmonių, praktikoje vadinamais pačiais įvairiausiais terminais: bendradarbiavimo sutartis, jungtinės veiklos sutartis, partnerystės sutartis, komandos formavimo sutartis ir pan. Tačiau, žinant glaudų jungtinės veiklos ir partnerystės sąryšį ir, atsižvelgiant į tai, kad išteklių sujungimas vienu metu gali būti įgyvendinamas pasirašant pačias įvairiausias sutartis³¹, kad pareigos bendradarbiauti principas yra universalus prievolių teisėje³², o sutarties šalių pareiga bendradarbiauti įgyvendinant savo teises ir pareigas analogiškai yra įtvirtinta ir sutarčių teisėje³³, praktiškai gali susidaryti klaidingas įspūdis, kad bet koks kooperacinio pobūdžio bendradarbiavimas³⁴, bet kokie sutartiniai rinkos sandoriai, gali būti traktuojami kaip jungtinė veikla ar net partnerystė. Tokį galima diskursą tarsi patvirtina ir LAT praktika³⁵, kas, autoriaus nuomone, bent jau kalbant apie jungtinę veiklą tarp juridinių as-

27 Flannigan, R., *supra* note 23, p. 738.

28 Iš LR CK 6.972 str. nuostatų išplaukia, kad bendroji kontrolė Lietuvoje nėra kvalifikuojantis jungtinės veiklos (partnerystės) požymis. *Per contra* bendros kontrolės kaip būtinos sąlygos jungtinei veiklai kvalifikuoti apskaitos prasme reikalauja *neprivalomojo pobūdžio instrumentas*. Plačiau žiūrėti Audito ir apskaitos tarnybos direktoriaus 2011 m. gruodžio 23 d. įsakymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) Nr. VAS-20 „Dėl 37-ojo verslo apskaitos standarto „Jungtinė veikla“ tvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 161-7677, I d. 3.2 p.; Audito ir apskaitos tarnybos direktoriaus 2012 m. gegužės 22 d. įsakymas Nr. VAS-6 „37-ojo verslo apskaitos standarto „Jungtinė veikla“ metodinės rekomendacijos“, p. 3. Plačiau žr. 2.3. skyriuje (*autoriaus pastaba*).

29 Plačiau žiūrėti Rugraff, E, Hansen, M. *Multinational Corporations and Local Firms in Emerging Economies: an Introduction*. In *Multinational Corporations and Local Firms in Emerging Economies*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2011, p. 19 – 20.

30 Culpan, R. *supra* note 4, p 207.

31 Pavyzdžiui, žinių licencijavimo, valdymo (rinkodaros) paslaugų sutartys, ne nuosavybės bendradarbiavimo sutartys tyrinėjimuose, tyrimų ir plėtos partnerystės *et cetera*. *Ibid.*, p. 26.

32 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 6.38 str. 2 d.

33 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262., 6.200 str. 2 d.

34 Pavyzdžiui, rangos, distribucijos, licencijavimo ar pan. (t.y., priartinama prie ekonominės jungtinės veiklos sampratos).

35 LAT praktikoje išaiškinta, kad teisingą jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties formą gali įgyti labai įvairūs civiliniai santykiai – bet kokie įstatymui neprieštaraujantys kelių asmenų tarpusavio įsipareigojimams užsiimti bendra veikla ar siekti bendro tikslo kooperuojant turta ar nematerialines vertybes. Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje, *R. U. v. S. K.*, Nr. 3K3378/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje *A K. v L. L.*, Nr. 3K-3-392/2009;

menų, neatitinka šiuolaikinio verslo bendradarbiavimo realiųjų. Dar daugiau – praktikoje verslo subjektams ar užsienio investuotojams, netgi nesiekiantiems partnerystės, tai gali lemti teisinės partnerystės kvalifikavimo pasekmes: aukštesnio pareigos bendradarbiauti standarto taikymą³⁶, reikalavimą atsisakyti savo trumpalaikių interesų ir suteikti prioritetą ne asmeninei, bet visos partnerių grupės gerovei³⁷, solidarią atsakomybę pagal bendras prievoles³⁸, fiduciarines pareigas ir t.t. Todėl būtina pateikti jungtinės veiklos sutartį ir kitus komercinius sandorius atribojančius skirtumus, priimant žinioje šiame sutartiniame ryšyje esantį užsienio (tarptautinį) elementą.

Pagrindinis jungtinės veiklos sutarties šalių rūpestis yra išlaikyti balansą tarp bendros įmonės ir individualių jos dalyvių tikslų³⁹, bendras komercinis tikslas (bendras komercinis interesas) ir bendra kontrolė yra jungtinę veiklą individualizuojantys požymiai, o tarptautine galima vadinti tokią jungtinę veiklą, kuri veikia „jurisdikcijoje, laikytinoje užsienio jurisdikcija bent vienai iš sutarties šalių“⁴⁰. Todėl *trečioji* autoriaus nagrinėjama problema - tai Lietuvos teisinio reguliavimo bei jo įtvirtintų teisinių verslo organizavimo formų tinkamumas tarptautinei jungtinei veiklai. Jungtinė veikla yra priemonė įgyti ir suvienyti skirtingų įmonių išteklius, be to, pasidalinus kontrolę, pasiekti grupę individualių ir bendrų partnerių tikslų. Bendros įmonės valdymo struktūra turi padėti išlaikyti balansą tarp bendros įmonės ir individualių jos dalyvių tikslų, skatintų akcininkus nenustoti tartis tarpusavyje, o kilus konfliktams įpareigotų juos spręsti. Vadinasi, tarptautinės jungtinės veiklos atveju teisinis reguliavimas reikalingas tam, kad užtikrintų įstatymines prielaidas tokiai valdymo struktūrai sukurti ir veikti, o taip pat prisidėtų prie ilgalaikio bendrų įmonių tvarumo. Be to, verslo ir investicijų geresnio⁴¹ bei sumanaus⁴² reguliavimo įtakoje, taip pat atsižvelgiant

---

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje, *Izraelio bendrovė eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos*, Nr. 3K-7-404/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje, *U. B., D. M., M. G., V. G., K. M. T., S. B., ir J. Č. v. šokių studija „Alemanda“*, Nr. 3K-3-121/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje, *RUAB „Urbico“ v. Siemens Osakeyhtiö, veikiantis per Siemens Osakeyhtiö Lietuvos filialą*, Nr. 3K-3-442/2013.

- 36 Pripažįstama, kad šalių elgesys vykdant ilgalaikes sutartis privalo atitikti bendradarbiavimo principą, numatytą partnerystės sutartyse, tačiau pareigos bendradarbiauti principo negalima absoliutinti, ypač kalbant apie įmonių bendradarbiavimą. Plačiau žiūrėti Campbell, D., Harris, D. Contractual Relationships : Flexibility in Long-term Relationships: The Role of Co-operation. In *Journal of Law and Society*, Volume 20, Issue 2, 1993, p. 167.
- 37 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, *S. P. v. UAB „Rodena“*, Nr. 3K-3-435/2013.
- 38 LR CK 6.975 str. (*autoriaus pastaba*).
- 39 Plačiau žr. 1.3. skyriuje
- 40 Wolf, R., *supra note 18*, p. 31.
- 41 European Commission, *Better Regulation – Simply Explained* [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2014-04-09], p. 3-16. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/smart-regulation/better_regulation/documents/brochure/brochure_en.pdf> [žiūrėta 2014-04-09].
- 42 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, Sumanus reguliavimas Europos Sąjungoje KOM(2010) 543 galutinis [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0543&from=EN>> [žiūrėta 2015-01-14].

į Europos Komisijos įtvirtintą principą „Visų pirma galvokime apie mažuosius“⁴³, teisinis reguliavimas, susijęs su jungtine veikla ir bendra įmone, Lietuvoje buvo pakeistas. Tarptautinę dimensiją turi labai daug jungtinių veiklų ir aljansų, todėl kyla klausimas, ar pakeistas teisinis reguliavimas daro įtaką tarptautinėms jungtinėms veikloms renkantis Lietuvą kaip savo veiklos jurisdikciją. Tarptautinėms įmonėms pasirenkant skverbimosi į užsienio rinką būdą be ekonominių ir vadybinių⁴⁴ veiksnių apskritai yra svarbios teisinės sąlygos (teisinis reguliavimas⁴⁵), o, kalbant apie tarptautinę jungtinę veiklą, ta reikšmė dar labiau sustiprėja⁴⁶. Autoriaus nuomone, tikslinga neapsiriboti *de lege lata* vertinimu ir, atsižvelgiant į įmonių teisės ir sutarčių teisės tobulinimo tendencijas, pateikti įžvalgas dėl tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo perspektyvų, išanalizuoti *de lege ferenda* galimybes, kurios galėtų padėti tarptautinės jungtinės veiklos dalyviams – partnerinėms ir susijusioms įmonėms⁴⁷ - siekti savų tikslų ir skatinti užsienio investicijas.

Ketvirtoji autoriaus dėmesį patraukusi teisinė problema yra susijusi su teisiniu supranacionalinių įmonių formų reguliavimu ir ES teisėje įtvirtintų įmonių rūšių įvertinimu būti pasirinktomis tarptautinei jungtinei veiklai vykdyti. Kaip buvo minėta prieš tai, jungtinė veikla gali būti vykdoma įkūrus bendrą įmonę, t. y. pasitelkiant įvairias juridinio asmens organizavimo formas. Tokiu atveju ji visų pirma yra pavaldi europiniam įmonių teisės reguliavimui. Europos Bendrijų institucijos, reaguodamos į kliūtis, kylančias veiklai, peržengiančiai vienos valstybės ribas, pradėjo kurti supranacionalines įmonių formas, o šis procesas kartu su ES TT teismo sprendimais *Centros*⁴⁸, *Überseering*⁴⁹ ir *Inspire Art*⁵⁰ bylose davė impulsą galimoms įmonių teisės reformoms. Kuriant vidaus rinką bei skatinant bendrovių mobilumą, didesnę sanglaudą ir pažangą, imtasi įvairių iniciatyvų įmonių teisės reguliavimu srityje ir galiausiai sukurtos trys supranacionalinės įmonių formos, kurios, be kita ko, *a priori* vertinant, gali būti panaudojamos ir kuriant įvairius struktūrizuo-

43 Omenyje turimos nepriklausomos įmonės, turinčios mažiau kaip 250 darbuotojų. Plačiau žiūrėti Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui bei regionų komitetui, „Visų pirma galvokime apie mažuosius“ Europos iniciatyva „Small Business Act“ KOM(2008) 394 galutinis [interaktyvus]. 2008, [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0394&qid=1421249352779&from=EN>> [žiūrėta 2015-01-14].

44 Paminėtini tarptautinės įmonės dydis ir potencialas, tarptautinės veiklos patirtis, strateginiai įmonės siekiai ir kt. (*autoriaus pastaba*).

45 Teisinis reguliavimas yra svarbus ir dėl žinomos neišbaigtų sutarčių teorijos, pagal kurią neišbaigtų sutarčių problema yra sprendžiama teisiniu reguliavimu (*autoriaus pastaba*).

46 Pripažįstama, kad teisė plačiaja prasme priimančioje šalyje apibrėžia ir saugo komercinę veiklą, konstruoja bei sudaro pagrindus organizacinei elgsenai ir užtikrina stabilumą bei tvarką tarptautinę jungtinę veiklą priimančioje visuomenėje. Plačiau žiūrėti Roy, J.-P., Oliver, C. International Joint Venture Partner Selection: the Role of the Host-Country Legal Environment. In *the Journal of International Business Studies*, 2009, Volume 40, Issue 5, p. 780.

47 Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1998, Nr. 109-2993, 2 str. 7 d. ir 12 d.

48 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje C-212/97, *Centros Ltd v Erhvervs – og Selskabsstyrelsen* (1999), ECR I-01459.

49 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje C-208/00, *Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)* (2002), ECR I-09919.

50 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v Inspire Art Ltd* (2003), ECR I-10155.

tos tarptautinės jungtinės veiklos modelius. Turint omenyje jau išsakytą teisinio reguliavimo svarbą tarptautinei jungtinei veiklai, autoriaus nuomone, reikia atsakyti į klausimą, ar ES įmonių teisės dariniai tokie kaip Europos ekonominių interesų grupės, Europos bendrovės ar Europos kooperatinė bendrovė teisiškai tinkami tarptautinei jungtinei veiklai struktūrizuoti ir kokios jų perspektyvos būti tarptautinės jungtinės veiklos struktūra ES.

Penktoji šiame darbe analizuojama teisinė problema yra susijusi su tarptautinės jungtinės veiklos sutarties kaip atskirai nepripažintos sutarties rūšies (*contracti nominati*) taikytinos teisės problematika, ypač kai jungtinės veiklos šalys nėra pasirinkusios taikytinos teisės. Jungtinės veiklos gali būti tiek struktūrinės, tiek sutartinės ar abi kartu⁵¹, todėl nėra akivaizdaus atsakymo, ar Roma I reglamentas, skirtas reguliuoti sutartinėms prievolėms taikytinos teisės klausimus, gali būti taikomas jungtinei veiklai. Nors struktūros - atskiro juridinio asmens buvimas tarptautinės jungtinės veiklos grandyje ir faktas, kad Roma I reglamentas netaikomas įmonių teisės klausimams⁵² suponuoja prielaidą, kad tarptautinei jungtinei veiklai bus taikoma bendros įmonės registravimo šalies teisė, tačiau tarptautinė teismų praktika rodo, kad gali būti ir kitaip⁵³. Vienos valstybės sienas peržengiantys įmonių tarpusavio santykiai dažniausiai yra susiję su mažiausiai dviejų valstybių teisinėmis sistemomis ir tarptautinės privatinės teisės reguliuojamais taikytinos teisės aspektais. Užsienio elementas ir kiti tarptautinės jungtinės veiklos požymiai turi didelę reikšmę jos taikytinai teisei, kurią būtina išanalizuoti. Roma I reglamentas numato „griežtas ir greitas taisykles“⁵⁴, nustatant taikytiną teisę tam tikroms sutarčių rūšims, todėl būtina įvertinti, kaip šis reglamentas sprendžia tarptautinei jungtinei veiklai taikytinos teisės klausimus. Turima omenyje tai, kad, anot Romos konvencijos⁵⁵ kritikų pagal ją nustatyti taikytiną teisę tokioms sudėtingoms sutartims kaip jungtinė veikla, frančizė, distribucijos sutartys buvo sudėtinga ar net neįmanoma⁵⁶.

Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, tikslinga tyrinėti jungtinę veiklą kaip užsienio investicijų ir tarptautinio verslo vykdymo formą, jungtinės veiklos sutartį bei jos šalių *vis-à-vis* santykių teisinį kvalifikavimą moksliniame lygmenyje. Plačiai mokslinėje ir praktinėje literatūroje nagrinėjama ekonomikos, strateginio valdymo ir finansų aspektais, aukštai vertinama praktikoje⁵⁷ tarptautinė jungtinė veikla, nepaisant jau aptarto prieštaravimo

51 Karalis, J. P., *supra* note 14, p. 23.

52 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, tomas 51, p. 6-16, 1 str. 2 d. f p.

53 Byloje *Base Metal Trading Limited v Shamurin* Anglijos teismas glaudžiausia teise pripažino jungtinės veiklos partnerių kilmės valstybės teisę, iš kurios taip pat faktiškai buvo vykdoma visa veikla (Rusija), kur buvo registruota ir atstovybė, nors pati bendra įmonė buvo registruota bei banko sąskaitą turėjo kitur (Didžiojoje Britanijoje). Plačiau žiūrėti The High Court of Justice Queens Bench Division Commercial Court of England and Wales, *Base Metal Trading Limited v Ruslan Borisovich Shamurin*, [2003] EWHC 2419 (Comm) (22 October 2003).

54 Plačiau žiūrėti Wilderspin, M. The Rome I Regulation: Communitarisation and modernisation of the Rome Convention. In *ERA Forum*, 2008, Volume 9, Issue 2, p. 259–274.

55 Convention on the law applicable to contractual obligations (consolidated version) with First Protocol on the interpretation of the 1980 Convention by the Court of Justice (consolidated version) and Second Protocol conferring on the Court of Justice powers to interpret the 1980 Convention (consolidated version). OJ C27, 1998, Volume 41, p. 34.

56 Plačiau žiūrėti Wilderspin, M. *op. cit.*, p. 259–274.

57 Pagal 2009 m. KPMG užsakyto bei Globalizacijos ir strategijos Tyrimų centro prie IESE Verslo

vertinant jos teisinį statusą, autoriaus nuomone, visgi yra nepagrįstai mažai tyrinėjama teisės srities mokslininkų.

Tyrimų objektas

Tyrimų objektas yra užsienio elementą, bendrą komercinį tikslą ir pasidalintą kontrolę turintis sutartinis ryšys tarp dviejų ar daugiau juridinių asmenų bei su juo susijęs teisinis reguliavimas.

Pritartina nuomonei, kad ir „kokią formą beigyty verslo sistema, jos funkcionavimo pagrindas yra santyčiai tarp įmonių“⁵⁸. Todėl *sensu stricto* šio darbo tema reikėtų kalbėti apie sinergijos⁵⁹ pagrindu skirtingomis teisinėmis formomis užsienio rinkose dalyvaujančias užsienio įmones ir tarptautinį (užsienio) elementą turinčių strateginio pobūdžio tarporganizacinių verslo ryšių⁶⁰ teisinius aspektus. Kadangi viskas yra glaudžiai susiję, tarptautinė jungtinė veikla gali būti ir vien sutartinio pobūdžio, ir tai gali būti atskira įmonė, darbe neišvengiamai tenka įvertinti *in summa* tiek teisinį įmonių, tiek ES bei sutarčių reguliavimą, jo tendencijas ir galimas perspektyvas tokioms tendencijoms, išlaikant prioritetą užsienio (tarptautinį) elementą turinčiam verslo bendradarbiavimui⁶¹. Būtent nagrinėjant aukščiau aprašytus probleminius klausimus ir vertinant atlikto empirinio tyrimo rezultatus, atsiskleidžia tarptautinės jungtinės veiklos specifika. Kadangi pasaulyje žinoma šiuolaikinės jungtinės veiklos samprata yra abstrakti ir daugiareikšmė⁶², o realybė yra be galo sudėtinga, darbe nesiekiami kompleksinės visų galimų jungtinės veiklos kaip tarporganizacinių verslo ryšių ir objektyvių jų teisinių formų analizės, tiriamos pagrindinės teisinės formos, kurių pagalba vykdoma tarptautinė jungtinė veikla (partnerystė, bendrovė)⁶³. Iš atskirų jungtinės veiklos aspektų, turinčių įtaką jungtinės veiklos santykiams, darbe pla-

---

mokyklos Ispanijoje atlikto tyrimo, susijusio su jungtine veikla, kurio metu buvo apklausta daugiau kaip 100 įmonių vadovų ir finansų direktorių, rezultatų dokumento 8 iliustraciją 60 proc. respondentų tiki, kad būtent specialia peržiūra (angl. *due diligence*) teisiniais aspektais turi aukščiausią prioritetą, palyginus su komercijos, finansų ir aplinkos apsaugos sritimis. Tyrimo dokumente *joint venture* vadinama bet kokios rūšies partnerystė, aljansas, bendra įmonė, įskaitant sutartinę jungtinę veiklą, nuosavybės jungtinę veiklą ir pan. KPMG International, *Joint Ventures: A Tool for Growth during an Economic Downturn* [interaktyvus]. 2009, [žiūrėta 2015-01-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.kpmg.com/LU/en/IssuesAndInsights/Articlespublications/Documents/Joint-Ventures-2010.pdf>> [žiūrėta 2015-01-10].

58 Bagdonienė, L. *Santykių marketingo raiška paslaugų versle*. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga, Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03 S), Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2008, p. 16.

59 Sinėrgija (gr. *synergia* – bendras veikimas) – sąveika, viena laikis poveikis. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Vyrtausioji enciklopedijų redakcija, 1985.

60 Šis terminas ekonomikos ir vadybos moksle naudojamas apibūdinant bendradarbiavimą tarp atskirų pelno siekiančių juridinių asmenų (*autoriaus pastaba*).

61 T. y. šiame darbe tiriamos tik vienos valstybės ribas peržengiančios veiklos, t. y. tokios jungtinės veiklos, kurios turi tarptautinį (užsienio) elementą ir kurios yra priskiriamos užsienio investicijoms, nes tik sienas peržengiantys tarpusavio santykiai dažniausiai yra susiję su mažiausiais dviejų valstybių teisine sistema, taigi ir su taikytinos teisės aspektais.

62 Butkevičius, L. Jungtinės veiklos samprata konkurencijos teisėje. *Teisė*, 2007, Nr. 65, p. 34.

63 Įvairias įmonių teises formas nagrinėjo L. Mikalonienė. Plačiau žiūrėti Mikalonienė, L. *Asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.

čiau analizuojami arba tie, kurie labiau susiję su teisiniu reguliavimu⁶⁴, arba tie, kurie aktualūs tarptautinės įmonės ir vietos partnerio *inter se* santykiams bendroje įmonėje⁶⁵. Darbe nėra aptariami jungtinės veiklos dalyvių atsakomybės pagal bendras (įmonės) prievolės⁶⁶ ir konkurencijos teisės aspektai, kurie, nors ir svarbūs tarptautinėje jungtinėje veikloje, tačiau juos jau gana išsamiai nagrinėjo kiti autoriai, taip pat pelno ar kitų mokesčių aspektas, kuris yra labai svarbus verslo ir investicijų veiksnys⁶⁷, nagrinėjamas tik tiek, kiek tai reikia atskleisti atskirų jungtinės veiklos formų skirtumus⁶⁸. Atliekamu moksliniu tyrimu nesiekama atlikti įmonės taikytinos teisės analizės⁶⁹, apsiribojant tarptautinės jungtinės veiklos dalyvių *inter se* sutartinėms prievolėms taikytinos teisės aspektais.

Darbo tikslas

Disertacijos tikslas – per tarptautinės jungtinės veiklos ir partnerystės tarpusavio santykio prizmę pateikti probleminius tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo Lietuvoje aiškinimo bei taikymo aspektus, o taip pat pasiūlyti problemų sprendimo būdus, atitinkančius tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijas ir perspektyvas tiek materialinės, tiek kolizinės teisės kontekste.

Darbo uždaviniai

Siekiant nurodyto tikslo, darbe išsikelti šie uždaviniai:

1. Apžvelgti istorinius aspektus, kurie suformavo pagrindinius tarptautinę jungtinę veiklą kvalifikuojančius ir nuo partnerystės bei kitų komercinių sutarčių atribojančius požymius; išanalizuoti šiuos požymius ir jų charakteristikas.
2. Atskleisti bendrąsias tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijas ir perspektyvas.
3. Pateikti koncentruotą ES supranacionalinių įmonių formų bei pagrindinių iniciatyvų analizę, išnagrinėti šių formų praktinio pritaikymo galimybes bei tendencijas tarptautinės jungtinės veiklos struktūrizavimui.

---

64 Pavyzdžiui, kapitalas ir finansavimas, valdysena ir valdymas, pareigos tarp jungtinės veiklos šalių, akcijų perleidimas *et cetera* (autorius pastaba).

65 Taigi, kitiems tyrimams paliekami mažumos investuotojo apsaugos, akliavietės ir paskirstymo, išėjimo, pasibaigimo ir pasikeitimo, taip pat ginčų sprendimo teisiniai aspektai. Jungtinės veiklos sutarties teisėtumo ir priverstinio vykdymo klausimai irgi nėra iš esmės analizuojami šioje disertacijoje (autorius pastaba).

66 Šį aspektą nagrinėjo L. Mikalonienė savo daktaro disertacijoje. Plačiau žiūrėti: Mikalonienė, L., *supra* note 63, p. 176-367.

67 Plačiau žiūrėti La Porta, R., Shleifer, A. The Unofficial Economy and Economic Development. In *Brookings Papers on Economic Activity. The Brookings Institution, 2008, Volume 39, Issue 2 (Fall)*, p. 275-363.

68 Išskyrus galimą struktūrinę tarptautinę jungtinę veiklą, suformavus Europos ekonominių interesų grupę, nes šiuo atveju kylantis teisinis netikrumas mokestine prasme yra galimai susijęs su nuolatinės buveinės sukūrimu ir dėl to atsirandančiomis taikytinos teisės nustatymo problemomis bei tarpvalstybiniais mokesčius administruojančių nacionalinių institucijų ginčiais dėl apmokestinimo teisių. Todėl, analizuojant šios formos panaudojimo tarptautinės jungtinės veiklos struktūrizavimui galimybes, tendencijas ir perspektyvas, autorius atkreipia dėmesį į šią riziką ir galimas problemas kaip vienus iš veiksmų, ribojančių tokių grupių steigimą ES (autorius pastaba).

69 Šiuos klausimus savo monografijoje nagrinėjo Vėgėlė I. Plačiau žiūrėti Vėgėlė, I. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimas EB teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002.

4. Ištirti tarptautinės jungtinės veiklos teisinių formų Lietuvoje (jungtinės veiklos (partnerystės) ir UAB) teisinį reguliavimą bei teismų praktiką.
5. Apžvelgti tarptautinės jungtinės veiklos požymių įtaką taikytinos teisės nustatymui, išanalizuoti taikytinos teisės nustatymą, su juo susijusio teisinio reguliavimo evoliuciją, išnagrinėti tarptautinės jungtinės veiklos sutarties atžvilgiu pagrindinį teisės aktą, reguliuojantį sutartinėms prievolėms taikytiną teisę – Roma I reglamentą.
6. Atlikti su tarptautinės jungtinės veiklos samprata, teisiniu reguliavimu ir taikytina teise susijusį empirinį tyrimą, apklausiant *įmonių, sutarčių ir ES srities teisės ekspertus – praktikus (advokatus)* (Priedas Nr. 1), kadangi „turinį ir formą tarptautinei jungtinei veiklai sukūrė ir iki šiol kuria tarptautinės teisės praktikai“⁷⁰.
7. Pateikti jungtinės veiklos (akcininkų) sutarties pavyzdį. Sutarties nuostatų analizė darbe atskirai neatliekama (Priedas Nr. 2).
8. Pateikti lyginamąją lentelę, koncentruotai palyginančią įvairių bendrų įmonių formų teisinį reguliavimą (Priedas Nr. 3).

Darbo metodologija

Darbe remiamasi teisinio tikrumo principu⁷¹, proaktyvios teisės⁷² ir tarpdisciplininiais požiūriais, pritariant, kad „teisinis tikrumas yra viena iš svarbiausių sėkmingo verslo sąlygų“⁷³, taip pat ekonomine teorija, pripažįstančia, jog „sutarinė juridinio asmens teorija yra tinkamiausias analitinis įrankis šiuolaikinėms juridinio asmens instituto problemoms nagrinėti“⁷⁴.

Pagrindinis empirinis tyrimo metodas visame darbe yra *dokumentų analizės metodas*. Šio metodo pagalba analizuojami įvairūs dokumentai, tiesiogiai ar netiesiogiai reguliuojantys (ar reguliavę) tarptautinę jungtinę veiklą įvairiose pasaulio šalyse, Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbai: studijos, monografijos, moksliniai straipsniai bei įvairios publikacijos, kuriose analizuojamos tarporganizacinių ryšių, strateginių aljansų ir ES supranacionalinių įmonių formos, jų požymiai, privalumai ar trūkumai. Taip pat analizuojami ES reglamentai, tiriama Lietuvos bei užsienio teismų praktika, atliekamas dokumentų duomenų kaip informacijos šaltinių rinkimas, analizavimas ir sisteminimas. Siekiant nustatyti ES įmonių formų praktinio pritaikymo galimybes bei tendencijas tarptautinės

70 Wolf, R. C., *supra* note 18, p. 18.

71 Teisinio tikrumo principas yra bendrasis teisės principas, kildinamas iš antikinės Graikijos ir Romos, šiandien pripažįstamas demokratine vertybe, laikomas Europos bendrojo paveldo dalimi (*autoriaux pastaba*).

72 Proaktyvi teisė siekia pateikti naują požiūrį į teisinius aspektus versle ir visuomenėje. Vietoje to, kad teisė būtų laikoma kaip apribojimas, kurio reikalavimus įmonės ir žmonės bendrai turi atitikti, šis požiūris laiko teisę kaip instrumentą, kuris gali sukurti sėkmę ir skatinti tvarius santykius, kurie galų gale padidina bendrovės, asmenų ir visuomenės apskritai gerovę. Terminas „proaktyvus“ yra antonimas terminui „reaktyvus“, reiškiantis, kad požiūris į teisę yra paremtas *ex ante*, o ne *ex post* požiūriu. Plačiau žiūrėti Berger-Walliser, G. & Østergaard, K.: *Proactive Law – in a Business Environment*. (2012) 1. ed. Tilst, DJØF Publishing, Jurist- og Økonomforbundets Forlag. p. 16.

73 Haapio, H. Introduction to Proactive Law: A Business Lawyer's View. *Scandinavian Studies in Law*. 49 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-04]. <<http://www.scandinavianlaw.se/pdf/49-2.pdf>> p. 21.

74 Tiknutė, A. Juridinio asmens doktrina: šiuolaikinės tendencijos. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 2(104), p. 64–72.

jungtinės veiklos struktūrizavimui, naudojami įvairūs statistiniai duomenys, Europos Komisijos atlikti tyrimai bei studijos, teisės konsultantų, kitų praktikų tyrimai, analizės bei įžvalgos. Vertinant galimus reguliavimo pokyčius, atsižvelgiama į autoriaus vykdytą ekspertų bei praktikų apklausą, tarptautinį teisinį kontekstą bei galimas realias tolimesnio tokio reguliavimo plėtojimo galimybes.

Tarptautinės jungtinės veiklos šaltiniai yra tarptautiniai, ES ir nacionaliniai teisės aktai, reguliuojantys tarptautinių komercinių sandorių sudarymo, vykdymo ir pasibaigimo tvarką, įmonių teisės aktai, neprivalomo pobūdžio teisės instrumentai (angl. soft law⁷⁵), tarptautiniai komerciniai papročiai.

Kitas darbe naudojamas empirinis metodas – anketinė apklausa (internetu) ir jos metu gautų kiekybinio bei kokybinio tyrimo duomenų įvairiapusė analizė. Tiriant šiuo metodu pasitelkta skaičiavimo technika. Metodas panaudotas siekiant išplėtoti teorijas ir hipotezes, susijusias su tarptautine jungtine veikla, taip pat išsiaiškinti jungtinės veiklos tarptautinės praktikos aspektus, Europos šalių praktikų nuomonę dėl tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo perspektyvų. Todėl buvo suformuluoti klausimai nepriklausomoms advokatų kontoroms įvairiose šalyse. Gauti atsakymai iš 25 respondentų – įmonių, sutarčių ir ES srities teisės ekspertų praktikų (advokatų) – iš 22 pasaulio (daugiausiai, Europos) šalių (Austrijos, Belgijos, Vengrijos, Bulgarijos, Danijos, Italijos, Čekijos, Latvijos, Estijos, Prancūzijos, Nyderlandų, Vokietijos, Lenkijos, Portugalijos, Rumunijos, Slovėnijos, Ispanijos, Švedijos, Šveicarijos, Jungtinės Karalystės, Rusijos, Indijos). Iš kai kurių šalių dalyvavo daugiau nei du atstovai (iš Nyderlandų, Jungtinės Karalystės ir Vokietijos).

Lyginamasis metodas – tai socialinis tyrimas, kurio pagalba bus lyginama informacija, surinkta iš skirtingų istorinių laikotarpių (nagrinėjant istorinius jungtinės veiklos aspektus, remiamasi skirtingų laikotarpių teisės aktais bei jų evoliucija ir teisėkūros procedūromis, teismų praktika) apie atskiras sutarčių rūšis, sutartinių santykių požymius, skirtingas užsienio investicijų, tarporganizacinių komercinių ryšių, tarptautinės jungtinės veiklos, teisines formas. Šis metodas leidžia pažinti ir palyginti, įvertinti užsienio investicijų bei tarporganizacinių verslo ryšių institutus ir nustatyti jų tarpusavio santykius, palyginti vienkartinę ir projektinę jungtinės veiklos sutartį, bendros įmonės teisines formas. Tam naudojamos *analizės, sintezės* operacijos. Lyginamasis metodas panaudotas ir siekiant nustatyti galimus supranacionalinių įmonių formų skirtumus.

Metaanalizės metodas – tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo ir doktrinų ištyrimas ir įvertinimas teisiniu, vadybiniu, ekonominiu, sociologiniu aspektais.

Kritikos metodas taikytinas vertinant šiuo metu esamą tarptautinės jungtinės veiklos teisinių formų Lietuvoje ir ES teisinį reguliavimą bei veiksmingumą skatinant užsienio investicijas ir užtikrinant tarptautinės jungtinės veiklos dalyvių teisinį tikrumą, bendrų įmonių ilgalaikį tvarumą ir komercinių santykių stabilumą, taip pat vertinant teismų praktiką.

Loginis metodas padėjo nustatyti analizuojamų ES, JAV, Lietuvos ir įvairių kitų šalių nacionalinių teisės normų turinį, įvertinti normų, o taip pat tarptautinės jungtinės veiklos ir partnerystės tarpusavio ryšį.

75 Šis angliškas terminas teisinėje literatūroje į lietuvių kalbą verčiamas įvairiai: ir kaip „švelnioji teisė“ (pvz., Drazdauskas, S. Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008, p. 6), ir kaip „minkštas įstatymas“ (Čiočys, R. *Bendrovių valdymo reglamentavimo Lietuvoje problemos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, p. 31-39)

Lingvistinis metodas taikytas tiriant tarptautinės jungtinės veiklos ir su ja susijusių reiškinų sąvokų reikšmes, siekiant nustatyti jungtinės veiklos normų turinį, remiantis teisės aktuose įtvirtintomis ir literatūroje naudojamomis formuluotėmis. Šis metodas taip pat taikytas analizuojant ekonominę, vadybinę literatūrą, Europos, Lietuvos ir kitų šalių teisminių institucijų sprendimus, Europos Komisijos paskelbtus dokumentus.

Sisteminės analizės metodas sudarė prielaidas analizuoti tarptautinę jungtinę veiklą kaip vieną iš užsienio investicijų formų, tuo pat metu naudojant bendras investicijų teisės sąvokas ir pasitelkiant įvairių šalių teisės šaltinius. Loginis, lingvistinis bei sisteminiai metodai panaudoti ir analizuojant reglamentų nuostatas atskirų elementų atžvilgiu bei siekiant geriau atskleisti jų tikslą, prasmę bei paskirtį.

Istorinis metodas pasitelktas atskleisti teisinę tarptautinės jungtinės veiklos prigimtį ir raidą, o taip pat teisinio reguliavimo prielaidas. Reikšmingas tyrimo tikslui ir uždaviniams pasiekti yra *apibendrinimo* metodas, kurio pagalba atliekami atitinkami apibendrinimai, suformuluojamos galutinės darbo išvados bei pasiūlymai.

Prognozavimo metodas naudojamas siekiant įvertinti tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijas, įvertinti galimus šio reguliavimo pokyčius ir numatyti galimo teisinio reguliavimo perspektyvas.

Mokslinis naujumas ir reikšmė

1. Pateikiami mokslinio tyrimo rezultatai, kurie grindžiami skirtinga koncepcine pozicija dėl jungtinės veiklos sampratos ir požymių, lyginant su Lietuvoje galiojančiu jungtinės veiklos teisiniu reguliavimu, kasacinio teismo praktika bei kitais nacionaliniu mastu atliktais moksliniais tyrimais. Pateikiami pasiūlymai dėl sutartinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo pakeitimų.
2. Visiškai nauja yra tai, kad disertacijoje nagrinėjami užsienio (tarptautinį) elementą turintys tarporganizaciniai verslo ryšiai, o bendrų įmonių teisinis reguliavimas Lietuvoje įvertintas pagal naujausias bendrovių valdymo gaires ir principus Europoje⁷⁶ bei Baltijos šalyse⁷⁷. Pateikiamas pasiūlymas dėl teisinio bendrovių reguliavimo Lietuvoje pakeitimo, siekiant labiau jį pritaikyti jungtinei veiklai - bendrovei ir suderinti su negriežtosios teisės instrumentais.
3. Disertacija yra aktuali Lietuvos teisės mokslui, nes nagrinėjama tema – jungtinė veikla - apskritai yra mažai tyrinėta, o kai kurie tyrinėti jungtinės veiklos (partnerystės) aspektai yra tapę nebeaktualūs ir po pasikeitusio teisinio reguliavimo 2012 m. reikalauja naujo vertinimo moksliniame lygmenyje.⁷⁸

76 EcoDa, E. C. of D. A. (2010). Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in Europe. Communication, 1; OECD, Corporate Governance of Non-Listed Companies in Emerging Markets, interaktyvus <<http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/37190767.pdf>>, žiūrėta 2015-01-15

77 Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms (BIG ir EcoDa) [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2015-11-03]. <<http://www.corporategovernance.lt/uploads/docs/Corporate%20Governance%20Guidance%20and%20Principles%20for%20Unlisted%20Companies%20in%20the%20Baltics%20LT.pdf>>.

78 Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 1.73, 2.50, 2.82, 2.115, 2.116, 2.117, 2.118, 2.119, 2.120, 2.121, 2.122, 2.123, 2.125, 6.969 straipsnių ir antrosios knygos II dalies IX skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 78-4015; Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo pake-

4. Disertacijoje plačiai remiamasi empirinio tyrimo rezultatais, gautais net iš 22 Europos ir kitų užsienio šalių bei atskleidžiančiais aktualias teisinės - praktines tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo ir taikytinos teisės problemas (Priedas Nr. 1).
5. Pirmą kartą Lietuvoje išsamiai išnagrinėti tarptautinės jungtinės veiklos - kompleksinio, vienos valstybės ribas kertančio sandorio - tarpšakinio teisės instituto teisinio reguliavimo, taikytinos teisės ypatumai, palyginta tarptautinė jungtinė veikla su kitais sudėtingais tarptautiniais komerciniais sandoriais.
6. ES supranacionalinės įmonių formos, nepaisant to, kad jos sukurtos dar prieš kelis dešimtmečius, tačiau Lietuvos teisės mokslinėje literatūroje iki šiol nėra išsamiau ar sistemiškai nagrinėtos. Dažniausiai atskirai, bendrais bruožais apžvelgiamos tik pagrindinės jų steigimo procedūros ar pagrindiniai požymiai. Gilesnė, bendra visų šių formų analizė nebuvo atlikta ir kitose mokslinėse disertacijose, nagrinėjusiose jungtinę veiklą⁷⁹. Kaip priemonė tarptautinės jungtinės veiklos struktūrizavimui šios teisinės formos apskritai nebuvo analizuotos nei Lietuvos, nei užsienio teisės literatūroje⁸⁰.
7. Teisinių jungtinės veiklos tyrimų, ypač susijusių su jungtinei veiklai taikytina teise, tarptautiniu mastu taip pat nėra gausu, todėl disertacija pateikia vertingos medžiagos tarptautinės jungtinės veiklos kategorijos tipologijai.

Autoriaus nuomone, disertacija galėtų pasitarnauti pirmiausia teisininkams, tiriantiems konkrečius įmonių ir sutarčių teisės aspektus, ekonomistams bei vadybininkams, analizuojantiems tarporganizacinius verslo ryšius. Disertacija gali būti naudinga ir subjektams, tiriantiems įmonių grupes, kurių aktualumą ir didėjančią svarbą patvirtina instituciniame⁸¹ lygmenyje atliekami įvairūs tyrimai, o taip pat ES mastu stiprėjančios kovos su mokesčių vengimu⁸² įtakoję pateikti nauji Komisijos pasiūlymai, susiję su įmonių grupių apmokestinimo keitimu⁸³. Disertacija galėtų būti naudinga teismams, vertinantiems jung-

---

itimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 78-4014 (2012-07-04).

- 79 Pavyzdžiui, L. Mikalonienės daktaro disertacijoje asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos ES supranacionalinės įmonių formos nenagrinėtos, nes jos nepasizymi specifine partnerių atsakomybe (*autoriaus pastaba*).
- 80 Užsienio šalių autoriai savo monografijose, publikacijose ar kituose moksliniuose darbuose analizuodami šias formas dažniausiai jas apžvelgia kaip priemonę registracijos adresui pakeisti, išvengiant likvidavimosi procedūrų ir pakartotinio įsisteigimo, bei taip pat apsiriboja pagrindiniais reglamentavimo aspektais, atsiribodami nuo šių teisinių formų koncepcijos ar problemų, kurios neišvengiamai kyla steigiant tokio tipo įmones (*autoriaus pastaba*).
- 81 Įmonių grupės atsakomybės už kiekvienos įmonės – grupės narės – finansinę padėtį (mokumą) nustatymo teisinės galimybės ir taikymo efektyvumas tyčinių bankrotų prevencijos kontekste. Advokatų profesinė bendrija „Baltic Legal Solutions Lietuva“. *Įmonių grupės atsakomybės už kiekvienos įmonės – grupės narės – finansinę padėtį (mokumą) nustatymo teisinės galimybės ir taikymo efektyvumas tyčinių bankrotų prevencijos kontekste: Taikomasis mokslinis tyrimo darbas* [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2015-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Imoni%C5%B3%20grupi%C5%B3%20tyrimas%20-BLS%20Lietuva%20-%20galutin%C4%97%20ataskaita.pdf>> [žiūrėta 2015-05-10].
- 82 Europos Komisija. *ES griežtina kovos su mokesčių vengimu priemonės* [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2015-01-10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/news/economy/121211_lt.htm> [žiūrėta 2015-01-10].
- 83 Omenyje turimas 2013 m. lapkričio 25 d. Europos Komisijos pasiūlymas papildyti dividendų

tinę veiklą tarp juridinių asmenų, jų tarpusavio pareigas bei teisinę atsakomybę, o taip pat uždaro tipo bendrų įmonių valdymo organų kompetenciją ir atsakomybę. Taip pat, atsižvelgiant į teisinio tikrumo ir teisminių ginčų rezultato nuspėjamumo verslo santykiuose reikšmę, galimai naudinga ir teisininkams praktikams bei verslininkams.

Ginami darbo teiginiai

1. Tarptautinės jungtinės veiklos sutartis yra savarankiška sutartis, kuri *per se* neturėtų būti laikoma partnerystės sutartimi.
2. Tarptautinės jungtinės veiklos teisinės struktūros ateitis ES – geresnis nacionalinis teisinis reguliavimas, suderintas su neprivaloma ES teise.
3. Taikytinos teisės pasirinkimas tarptautinės jungtinės veiklos sutarčiai yra realiausia teisinė priemonė šalims užsitikrinti teisinį tikrumą dėl taikytinos teisės.

Tyrimų apžvalga

Tarptautinės jungtinės veiklos tarpdiscipliniškumas ir autoriaus pasirinktas siekis pateikti tiek teorinius, tiek empirinius argumentus lėmė labai platų moksliniame darbe panaudotų šaltinių spektrą. Viena šaltinių grupė – tiesiogiai susijusi su tarptautine jungtine veikla ar jungtine veikla. Tarptautinėje mokslinėje literatūroje tarptautinė jungtinė veikla daugiausiai yra tyrinėjama ekonominiais, strateginio valdymo ir finansų aspektais, dažniausiai kaip ilgalaikė tarporganizacinių verslo ryšių⁸⁴ ar kaip strateginių aljansų forma⁸⁵. Šia literatūra daugiausiai ir remiamasi. Teisiniai tarptautinės jungtinės veiklos tyrimai daug kuklesni, tarp jų dominuoja praktinės paskirties⁸⁶ arba lyginamojo pobūdžio⁸⁷ literatūra. Paminėtini M. Sornarajah⁸⁸, R. Flannigan⁸⁹, A. Gutterman⁹⁰, S. R. Göthel⁹¹ ir kitų mokslininkų tiriamieji darbai. Kitos šaltinių grupės, susijusios su sutarčių (pvz., S. Grundamnn, F. Cafaggi, G. Vettori⁹²), bendrovių teisės doktrinomis (pvz., H. Hansmann,

apmokestinimą reguliuojančią direktyvą (90/435/EEB) nuostatomis, skirtomis kovai su mokesčių vengimu. Plačiau žiūrėti Europos Komisija. *Kova su mokesčių vengimu: Komisija griežtina pagrindines ES pelno mokesčio taisykles* [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2015-01-10]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1149_lt.htm> [žiūrėta 2015-01-10].

84 Rugraff, E, Hansen, M., *supra note* 29, p. 19 – 20.

85 De Man, A.-P. *Alliances. An Executive Guide to Designing Successful Strategic Partnerships, the 1st Edition*. UK: John Wiley & Sons Ltd, 2014; Culpan, R., *supra note* 4; Casson, M., Mol, M. J. *Strategic Alliances: a Survey of Issues From an Entrepreneurial Perspective*. In: *Handbook of Strategic Alliances*. California: Sage Publications, 2006; Glover, S. I., Wassrman, C. M., *supra note* 19.

86 Karalis, J. P., *supra note* 14; Wolf, R. C. *supra note* 18; Hewitt, I., *supra note* 17.

87 Campbell, D. *The Comparative Law Yearbook of International Business Volume 30A, Special Issue: International Joint Ventures. The Netherlands: Kluwer International Publishers*, 2009.

88 Sornarajah, M. *supra note* 12. Sornarajah, M. *The International Law on Joint Ventures, 3rd Edition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

89 Flannigan, R., *supra note* 23, p. 713–740.

90 Gutterman, A. S. *A Short Course in International Joint Ventures, 3rd Edition. Petaluma: World Trade press*, 2009.

91 Göthel, S. R., *supra note* 15.

92 Grundamnn, S., Cafaggi, F., Vettori, G. *The Contractual Basis of Long-Term Organization – The Overall Architecture*. In *The Organizational Contract: From Exchange to Long-Term Network Cooperation in European Contract Law*. Surrey: Ashgate Publishing Limited, 2013.

R. Kraakman)⁹³, uždaro tipo bendrovių valdymu (pvz., J.A. McCahey, E.P. Vermeulen⁹⁴), konkrečiomis teisinėmis formomis.

Jungtinė veikla, ilgą laiką buvusi *bête noire* Lietuvos teisės krypties mokslininkų darbuose, dėmesį į save patraukė pirmiausia konkurencijos teisės aspektais⁹⁵. Kadangi tarptautinė jungtinė veikla yra ir bendradarbiavimo sandoris, paminėtini L. Mikalonienės darbai, tiriantys komercinio bendradarbiavimo, pagrįsto asmeniniais santykiais teisinės formos⁹⁶, jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties teisinę kilmę ir sampratą⁹⁷, teisinę uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų sutarties kvalifikaciją⁹⁸. Pritartina L. Mikalonienės nuomonei, kad „efektyvus verslo organizavimo formos panaudojimas, tinkamas jų teisinio reglamentavimo realizavimas praktikoje [...], o taip pat naujų verslo organizavimo formų įtvirtinimas neatsiejamas nuo konkrečios formos teisinės sampratos ir esminių požymių suvokimo“⁹⁹. Įmonės bendradarbiauti skatina kitos priežastys nei privačius asmenis. Renkantis partnerį tarptautinėje jungtinėje veikloje išskiriami papildomi kriterijai, nesuję su partnerio asmeninėmis savybėmis. Todėl minėti tyrimai, nors ir nagrinėjantys komercinio bendradarbiavimo formas, kuriose yra bent du dalyviai, tarptautinės jungtinės veiklos specifikos, autoriaus nuomone, neatskleidžia. L. Mikalonienės disertacijoje jungtinė veikla taip pat nėra nagrinėjama užsienio investicijų ar taikytinos teisės aspektais. Be to, teisinis komercinio bendradarbiavimo reguliavimas po minėtos disertacijos Lietuvoje pasikeitė iš esmės.

Paminėtini E. Klimo bei V. Jurgaičio¹⁰⁰, taip pat V. Budreckienės¹⁰¹ tyrimai, kuriuose aptarta sąryšingumo sutarčių teorija ir sąryšingumo sutartys, nors specialiai neanalizuojant jungtinės veiklos sutarčių, tačiau bendrai atkreipiant dėmesį į tęstinio vykdymo sutarčių specifiką. Daugiau mokslinių tyrimų yra susijusių su jungtinei veiklai artimais bendrovių teisės aspektais ir akcininkų sutartimis. Paminėtinas P. Miliausko mokslinis

- 93 Armour, J. Hansmann, H. Kraakman, R. *The Essential Elements of Corporate Law*. Cambridge: Harvard Law School, 2009; Hansmann, H., Kraakman, R. Agency Problems and Legal Strategies. In *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*, 2004, Number 301, p. 21–31; Hansmann, H., Kraakman, R. Organizational Law as Asset Partitioning. In *European Economic Review*, 2000, Volume 44.
- 94 McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M. Corporate Governance and Innovation Venture Capital, Joint Ventures, and Family Businesses [interaktyvus]. In *ECGI-Law Working Paper*, 2006, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=894785> [žiūrėta 2015-01-23].
- 95 Butkevičius, L. *Jungtinė veikla pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008; Butkevičius, L. *supra* note 62, p. 24-37.
- 96 Mikalonienė, L., *supra* note 63.
- 97 Mikalonienė, L., *supra* note 26, p. 81–92.
- 98 Mikalonienė, L. Uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų sutarties teisinė kvalifikacija. *Teisės problemos*, 2011, Nr. 1 (71), p. 5–28.
- 99 Mikalonienė, L., *supra* note 63.
- 100 Klimas, E., Jurgaitis, K. Pareigos bendradarbiauti principo aiškinimas ir turinys šiuolaikinėje sutarčių teisėje. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, Nr. 3(1).
- 101 Budreckienė, V. Teismo intervencijos į komercinius sutartinius santykius legitimumas klasikinėje, sąryšingojoje ir socialinėje sutarčių teisės teorijose. *Social Transformations in Contemporary Society* [interaktyvus]. 2015, 3: 155-169 [žiūrėta 2015-11-03]. <http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2015/07/STICS_2015_3_155-169.pdf>.

darbas¹⁰², tiriantis santykius tarp skirtingų su bendrove susijusių teisinių santykių dalyvių (ypač akcininkų). Tačiau jame nagrinėjamos ne uždaro tipo bendrovių, o biržinių bendrovių akcininkų sutartys ir akcininkų sutarčių teisinis reguliavimas pasirinktose jurisdikcijose. Be to, jungtinės veiklos sutartys nepatenka į jo tyrimų sritį, kadangi nėra tiesiogiai susijusios su biržinėmis bendrovėmis. Bendrovių valdymo reguliavimo Lietuvoje problemas analizavo R. Čiočys¹⁰³, savo darbe identifikavęs ir išanalizavęs tris bendrovių valdymo reguliavimo sritis, kurių geresnis suvokimas ir reformavimas turėtų didžiausią poveikį didinant reguliavimo efektyvumą ir bendrovių valdymo kultūrą apskritai. Tačiau minėtas tyrimas taip pat orientuotas į atviro tipo bendroves, jame nenagrinėti sutarčių teisės aspektai, susiję su akcininkų sutartimis. G. Jakuntavičiūtė nagrinėjo juridinio asmens valdymo organų narių civilinę atsakomybę¹⁰⁴, jos darbu buvo remtasi nagrinėjant teisinį juridinio asmens subjektiškumą.

Tyrimo rezultatai ir darbo struktūra

Tyrimas atliktas nagrinėjant ir pasirinktais tyrimų metodais apdorojant visus su nagrinėjamomis problemomis susijusius viešai prieinamus Lietuvos ir užsienio šalių doktrinos, įstatymų bei kitų teisės normų, teismų praktikos šaltinius. Buvo naudojami pirminiai teisės šaltiniai – Lietuvos ir užsienio valstybių, ES teisės aktai, tarptautinės jungtinės veiklos istoriniai aspektai, praktika užsienyje analizuota pagal viešai prieinamus teismų praktikos šaltinius bei gausią užsienio literatūrą. Atlikto kiekybinio tyrimo procedūros aprašytos, gauti rezultatai detalai pateikiami darbo priede (Nr. 1). Naudotų šaltinių gausa, mokslinis lygis ir įvairiapusiškumas suponuoja išvadą, kad tyrimo rezultatai yra patikimi.

Pagrindinės tyrimo išvados bei nagrinėti aspektai buvo paskelbti darbo autoriaus publikacijose mokslo darbų leidiniuose „Jurisprudencija“ ir „Socialinių mokslų studijos“.

Darbą sudaro įvadas, darbe vartojamų pagrindinių terminų žodynelis, santrumpų sąrašas, iliustracijų sąrašas, trys dėstomosios dalys, išvados, pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas, trys priedai ir santraukos lietuvių bei anglų kalbomis.

Pirmojoje dalyje apžvelgiami istoriniai aspektai, kurie suformavo pagrindinius tarptautinę jungtinę veiklą kvalifikuojančius ir nuo partnerystės bei kitų komercinių sutarčių atibojančius požymius, analizuojami išskirti požymiai bei jų charakteristikos. Taip nustatomi kriterijai, padėsiantys vėliau įvertinti teisinį reguliavimą, teises tarptautinės jungtinės veiklos formas, sutarčių rūšis bei nustatyti taikytiną teisę, atskleidžiami pagrindiniai tarptautinės jungtinės veiklos ir partnerystės skirtumai, pateikiami susiję kiekybinio tyrimo rezultatai.

Antrojoje dalyje atskleidžiamos bendrosios tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijos ir perspektyvos, pateikiama koncentruota ES supranacionalinių įmonių formų bei pagrindinių iniciatyvų analizė, nagrinėjamos šių formų praktinio pritaikymo galimybės bei tendencijos tarptautinės jungtinės veiklos struktūrizavimui. Taip pat tiriama teisinių tarptautinės jungtinės veiklos formų (jungtinės veiklos (partnerys-

102 Miliauskas, P. *Biržinėse bendrovėse sudaromos akcininkų sutartys: bendrovių teisės aspektai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2014.

103 Čiočys, R. *supra* note 75.

104 Jakuntavičiūtė, G. *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

tės) ir UAB) teisinis reguliavimas bei teismų praktika Lietuvoje, šių formų tinkamumas įvairioms tarptautinės jungtinės veiklos formoms. *Inter alia*, atskleidžiami probleminiai teisinio reguliavimo Lietuvoje, susijusio su tarptautine jungtine veikla, aiškinimo bei taikymo aspektai, pateikiami siūlomi sprendimo būdai bei mokslinės įžvalgos dėl teisinio reguliavimo perspektyvų, pateikiami susiję kiekybinio tyrimo rezultatai.

Trečiojoje dalyje apžvelgiama aptartų tarptautinės jungtinės veiklos požymių įtaka taikytinos teisės nustatymui, analizuojamas taikytinos teisės nustatymas, su juo susijusio teisinio reguliavimo evoliucija, nagrinėjamas pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis sutartinėms prievolėms taikytiną teisę – Roma I reglamentą, pateikiami gauti susiję kiekybinio tyrimo rezultatai.

I. TARPTAUTINĖS JUNGGINĖS VEIKLOS POŽYMIAI

1.1. Istoriniai tarptautinės jungtinės veiklos aspektai

Šiame darbe minimi sudėtiniai lietuviški žodžių junginiai „jungtinė veikla“ ir „bendra įmonė“ yra vertiniai vieno ir to paties anglišių žodžių junginio *joint venture*¹⁰⁵. Aptariama junginyje iš anglų kalbos išverstas vartojamas žodis *jungtinis pirmą kartą panaudotas XIII a. pabaigoje ir yra susijęs su senosios prancūzų kalbos žodžiu joint, lotynų kalbos žodžiu jungere, junctus (prisijungti, suvienyti)*¹⁰⁶. Jo sinonimas – būdvardis „bendras“¹⁰⁷ yra dar senesnis (paminėtas prieš XII a.)¹⁰⁸ ir turi analogišką reikšmę kaip ir žodis „įmonė“¹⁰⁹. Manoma, kad kiek vėliau, maždaug 1620–30 m., iš vidurinėsios prancūzų kalbos žodžio *coopération* ir vėlyvosios lotynų kalbos žodžio *cooperatio* (bendras) kilo žodis „bendradarbiavimas“¹¹⁰. Filosofškai bendradarbiavimas laikomas socialiniu veiksmu, reikalaujančiu kelių žmonių įnašo, siekiant bendro uždavinio ar tikslo¹¹¹. Pati bendradarbiavimo evoliucija rodo ir glaudų jo ryšį su lošimų teorija ir kalinio dilema¹¹². Angliškas žodis

---

105 Pastarasis susideda iš dviejų žodžių *joint* ir *venture*. Pažymins *joint* reiškia „bendras, jungtinis“, o daktavardis *venture* – „įmonė, rizikingas sumanymas, avantiūra“. Kernerman, L. et al. *Mokomasis anglų kalbų žodynas – English Dictionary for Speakers of Lithuania, antrasis leidimas*. Vilnius: Alma littera, 2002, p. 356 ir p. 756.

106 Online Etymology Dictionary. Joint [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.etymonline.com/index.php?term=joint>> [žiūrėta 2011-04-04].

107 Synonyms Thesaurus with Antonyms & Definitions. Joint. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.synonym.com/synonyms/joint>> [žiūrėta 2011-04-04].

108 Būdvardis „bendras“ kildinamas iš senosios anglų kalbos žodžio *fēolaga*, reiškiančio „bendras, kompanionas“, šiaurės germanų (skandinavų) kalbos žodžio *fēlagi* bei neasmenuojamosios veiksmožodžio formos junginio „*lay*“ (*fe* – pinigai ir *lay* – dėti, kloti.). Plačiau žiūrėti Online Etymology Dictionary. Web. Fellow. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.etymonline.com/index.php?term=fellow>> [žiūrėta 2011-04-04].

109 Viena iš reikšmių kildinama iš vėlyvosios lotynų kalbos žodžio *companio* „kompanionas, kuris valgo duoną su tavimi“. Plačiau žiūrėti Wikipedia – the Free Encyclopedia. Company [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Company>> [žiūrėta 2011-04-04]; Online Etymology Dictionary. Company [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.etymonline.com/index.php?term=company>> [žiūrėta 2011-04-04].

110 Wiktionary – the Free Encyclopedia. Cooperation [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://en.wiktionary.org/wiki/cooperation>> [žiūrėta 2011-04-04]. Nors kai kurie kalbotyros šaltiniai nurodo ankstesnę „bendradarbiavimo“ kilmę – XV a. Pabaigą – ir detaliau paaiškina ryšį su vėlyvosios lotynų kalbos žodžiu *cooperationem* (*cooperari* – dirbti kartu, kai *com* reiškia „su“, o *operari* reiškia „dirbti“). Online Etymology Dictionary. Cooperation [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.etymonline.com/index.php?term=cooperation>> [žiūrėta 2011-04-04].

111 Tuomela, R. *Cooperation: A Philosophical Study*. The Netherlands: Kluwer Academic Publishers, 2000, p. 82.

112 „Kalinio dilema“ yra kanoninis lošimų teorijoje analizuojamo lošimo pavyzdys, apimantis du žaidėjus, galinčius arba bendradarbiauti tarpusavyje, arba apgauti vienas kitą. Jų veiksmų pasirinkimas gali lemti skirtingas pasekmes. Jeigu žaidėjai bendradarbiauja vienas su kitu, jie abu turi daug didesnės naudos nei vienas kitą apgaudinėdami.

venture pirmą kartą panaudotas XV a., jo kilmė yra susijusi su reikšme „rizikuoti netekti“ (ko nors), o „verslo kilmės įmonės“ reikšmė fiksuojama nuo 1580 m.¹¹³

Vieni kildina jungtinę veiklą kaip komercinę ar jūrinę įmonę, naudotą prekybos tikslais. Teigiama, jog jos šaknys siekia net senovės Antikos laikus, kai jungtine veikla užsiėmė pirkliai iš senovės Egipto, Babilono, Finikijos ir Sirijos¹¹⁴. Romos imperijoje partnerystė buvo naudojama verslo sandoriams, apimantiems palyginti nedideles kapitalo sumas. Ir tik kai kildavo poreikis didesnei gerovės koncentracijai, buvo naudojamas jungtinės veiklos kilmės susivienijimas¹¹⁵. Venecijos Respublikoje tam tikra jungtinės veiklos forma, organizuota griežtai verslo tikslams, apimanti didelį kapitalą ir nuosavybę, padalinta į akcijas, buvo naudojama siekiant vykdyti bendrus pirkimus ir pardavimus, tačiau tik konkrečioje kelionėje. Taigi, ji turėjo ribotus tikslus, nors pagal kitus požymius, labiau nei šeimos partnerystė, jungtinė veikla Venecijos ekonomikoje atitiko šiuolaikinės ekonomikos bendrovę¹¹⁶. Remiantis istorija, jungtinė veikla ar jos variacijos taip pat pradėtos naudoti ankstyvuju Italijos, Prancūzijos ir Vokietijos raidos periodu¹¹⁷. Komercijos plėtra, poreikis didesnei kapitalo koncentracijai ir noras išsklaidyti riziką lėmė ir šios verslo organizavimo formos atkeliavimą į Angliją.

Tačiau „jungtinės veiklos“ (pradžioje vadinamos angl. ne joint venture, o joint adventure) kaip teisinės sąvokos tiksliai kilmė nėra žinoma, tik pastebėta, jog ji plėtojosi lėtai¹¹⁸. Kai kurie mano, kad šio ryšio, kuris skiriasi nuo partnerystės, šaknys glūdi JAV ir tai yra Amerikos teismų, kurie vėliau pasisakė, jog tai atsirado dėl noro surasti žodžius, „galinčius apibūdinti bendrą veiklą, nesudarančią partnerystės“¹¹⁹, kūrinys¹²⁰. JAV teismų sprendimuose sąvoka „jungtinė veikla“ pirmą kartą du kartus buvo paminėta 1808 m.¹²¹. Abiem

113 *Aventure* – trumpinys, kilęs iš žodžio *adventure*. Pastaris, laikoma, kilęs iš vidurinioios anglų kalbos žodžio *aventure*, *aunter*, *anter*, senosios prancūzų kalbos žodžio *aventure*, vėlyvosios lotynų kalbos žodžio *adventurus*, lotynų kalbos žodžio *advenire*, *adventum* („atvykti“), kuris romanų kalbose turi reikšmę „atsitikti, įvykti“ (žr. taip pat *advene*). „Rizikingo sumanymo“ reikšmė pirmą kartą užfiksuota 1560 m., o „verslo kilmės įmonės“ reikšmė fiksuojama nuo 1580 m. Plačiau žiūrėti Online Etymology Dictionary. Venture [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.etymonline.com/index.php?term=venture>> [žiūrėta 2011-04-04]; Wiktionary – the Free Encyclopedia. Adventure [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://en.wiktionary.org/wiki/adventure>> [žiūrėta 2011-04-04].

114 Jaeger, W. H. E., *supra* note 21, p. 1–23.

115 Nichols, H. W. Joint Ventures. In *Virginia Law Review*, 1950, Volume 36, Issue 4, p. 427.

116 Lane, F. C. Family Partnerships and Joint Ventures in the Venetian Republic. In *the Journal of Economic History*, 1944, Issue 4, p. 178.

117 Nichols, H. W. *op. cit.*, p. 426.

117 J.W.C. Business Associations: Joint Adventure Distinguished from Partnership. In *Michigan Law Review*, 1935, Volume 33, Issue 3, p. 436–438.

118 Nichols, H. W. *op. cit.*, p. 426.

119 The Supreme Court of Washington. Department One 14 May 1942 court rulling Number 28566, Carl C. Pence *et al.*, v. E. C. Berry, 13 Wn.2d 564 (Wash. 1942) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://courts.mrsc.org/mc/courts/zsupreme/013wn2d/013wn2d0564.htm>> [žiūrėta 2015-01-11].

120 J.W.C. Business Associations: Joint Adventure Distinguished from Partnership. In *Michigan Law Review*, 1935, Volume 33, Issue 3, p. 436.

121 Lyles v Styles, 15-oji federalinė byla, 1143, Nr. 8, 625 (1143) (D. Penn.1808) teismas pareiškė: Byloje Horquebie v Girard, 12-oji federalinė byla. 593, Nr. 6, 732 (596) (D.Penn 1808) buvo pareiškta: „...“

atvejais šalys ginčijosi dėl finansinių užjūrio prekybos ataskaitų. Ši sąvoka tuomet dar nebuvo teisiškai įtvirtinta. Senieji Škotijos įstatymai pirmieji pripažino, kad jungtinė veikla gali turėti teisinius santykius kaip savarankiškas vienetas¹²², o 1890 m. jais pasekė ir Amerikos teismai¹²³. Tiesa, pradžioje JAV teismai jungtinę veiklą neretai traktavo tiesiog kaip specifinę partnerystės formą¹²⁴, dažniausiai taikydami jai partnerystės teisės normas¹²⁵ arba mėgindami jungtinę veiklą nuo partnerystės atriboti kaip vienam sandoriui skirtą susitarimą¹²⁶. Vienoje iš žinomiausių verslo teisės bylų Amerikos istorijoje, kuri akademikų dėmesio sulaukia iki šiol¹²⁷ *Meinhard v. Salmon* byloje¹²⁸ teismas laikė, kad jungti-

Jei du asmenys bendrai rūpinasi konkrečia rizikinga veikla...“. Tuomet buvo nuolat vartojama sąvoka „bendra rizikinga veikla“. Plačiau žiūrėti BRADFORD, J. at al. *Reports of Cases Determined in the Circuit Court of the United States for the Third Circuit, Comprising the Districts of Pennsylvania and New-Jersey, Volume II. Philadelphia: Philip H. Nicklin, Law Publishers, 1827, p. 521.*

- 122 1870 m. škotų mokslininkas G. J. Bell taip apibūdino jungtinę veiklą: „Ribota partnerystė vykdoma kartu su nežinomais ar potencialiais partneriais arba su žinomais partneriais, kurie nenaudoja savo įmonės ar kito socialinio vardo. Tokia veikla apsiriboja vienu sumanymu, o savo apimtimi ir poveikiu ji niekuo nesiskiria nuo tikrosios partnerystės, tačiau šiuo atveju nėra jokios įmonės, jokios bendros atsakomybės, atsakomybė nustatyta pagal tarp šalių esančią sutartį.“ Plačiau žiūrėti BELL, G. J. *Commentaries on the Law of Scotland and on the Principles of Mersantile Jurisprudence, Volume I, the 7th Edition.* Edinburgh: T. & T. Clark, 1870, p. 538-539.
- 123 Byloje *State Crane Co. of Minnesota v Stokke*, 272 N.W.811 (817) (S.D.1937), Teismas teigė, kad: „Jungtinės veiklos samprata teisiškai santykių ar asocijuotos veiklos prasme *sui generis* yra grynai amerikietiškos kilmės ir atsirado apie 1890 metus. Niekas tiksliai nežino, kodėl ir kaip ši samprata pradėta vartoti.“ Göthel, S. R. *supra* note 15, p. 30.
- 124 Pavyzdžiui, Montatos Aukščiausiojo Teismo sprendime *Bradbury v. Nagelhus* vartojama sąvoka „pusiau partnerystė“. Plačiau žiūrėti the Supreme Court of Montana 6 December 1957, court rulling Number 9532, *W. H. Bradbury v. I. Nagelhus, B. Nagelhus, et ux., et al.*, 319 P.2d 503 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/cases/montana/supreme-court/1957/319-p-2d-503.html>> [žiūrėta 2015-01-11].
- 125 Pavyzdžiui, teismo sprendimuose: The Court of Appeal of California, Second District, 20 December 1918 court rulling Number 2577, *Robert H. Ingram v. D. Johnston*, 38 Cal.App. 234 (Cal. App. 1918) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<https://casetext.com/case/ingram-v-johnston>> [žiūrėta 2015-01-11]; The Appellate Division of the Supreme Court of New York, First Department, 24 October 1919, *Charles T. Brown v. Arthur B. Leach and Other, Comprising the Firm of A.B. Leach Co., and A. B. Leach Co., Inc.*, 189 App. Div. 158 (N.Y. App. Div. 1919) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<https://casetext.com/case/brown-v-leach-1>> [žiūrėta 2015-01-11]; buvo konstatuota, kad jungtinė veikla paklūsta toms pačioms taisyklėms kaip ir techninė partnerystė.
- 126 Court of Appeal of California, Second District, Division One., 91 Cal.App. 677 (Cal. Ct. App. 1928), *Motion Picture Enterprises v. Pantages* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-07]. Prieiga per internetą: <<https://casetext.com/case/motion-picture-enterprises-v-pantages>> [žiūrėta 2015-11-07].
- 127 Autorius savo darbe kritikuoja minėtą teismo sprendimą ir nurodo, kad fiduciarinės pareigos faktiškai ne visais atvejais laimi bylose. Šiuolaikiniai teisės aktai paprastais ir ribotais terminais apibrėžia partnerio pareigą kitiems dalyviams. Plačiau žiūrėti MILLER, G. P. *Meinhard v. Salmon*. In *New York University Law and Economics Working Papers* [interaktyvus]. 2007, Paper 107 [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://users.wfu.edu/palmitar/ICBCorporations-Companion/Additional-Readings/Miller-MeinhardSalmon.pdf>> [žiūrėta 2015-01-15].
- 128 Šioje byloje teismas savo sprendimu išplėtė jungtinės veiklos šalių pareigas daugiau nei numatė sutartis. Sutartinės pareigos tarp prekybininkų paprastai neišsena už geros valios pareigos ribų. Tačiau teismas laikė, kad jungtinė veikla sukūrė fiduciarinį santykį, kuriame kiekvienas narys yra susietas aukštesniais standartais. Buvo nuspręsta, kad tokia santykiuje lojalumas turi būti nepadalintas ir nesavanaudiškas

nės veiklos partneriai turi vienas kitam fiduciarines pareigas, kai nepasibaigus jungtinei veiklai atsiranda naujos verslo galimybės. Kitoje byloje teismas išskyrė jungtinės veiklos požymius, kurie, kaip matyti, itin artimi tokiai jungtinei veiklai, kaip ji suprantama šiandien: (a) sutartis, (b) bendras tikslas, (c) interesų bendrumas, (d) lygios balso teisės, lydimos lygiomis kontrolės teisėmis¹²⁹. Tačiau tuometiniai teisės mokslų tyrinėjimai, susiję su tarptautinės jungtinės veiklos samprata, dažniausiai baigdavosi išvada, kad jungtinė veikla yra partnerystės rūšis, atskiriama tik neaiškiais apimties, verslo trukmės ar tęstinumo sumetimais, kas labiau yra susiję su mastu, o ne su esminiais rūšies skirtumais. Todėl, esą, „nėra logiškų skirtumų tarp jungtinės veiklos ir partnerystės“¹³⁰, „neįmanoma suformuluoti požymių, kurie įtikinamai jas atribotų“¹³¹. Kanados teismai taip pat dažnai jungtinę veiklą aiškino turint daug bendrų bruožų su partneryste, tačiau nurodė, kad „jungtinė veikla labiau turėtų būti formuojama tada, kai reikia įgyvendinti tam tikrą projektą, o ne tada, kai veiklos laikas yra mažiau apibrėžtas“¹³². Taigi, jungtinė veikla suprantama kaip susivienijimas (asociacija) asmenų, kurie sutarties pagrindu susitaria bendrai vykdyti tam tikrą verslo projektą, apjungdami savo išteklius ir dalindamiesi iš to gautą pelną.

Ilgainiui JAV teismų praktikoje buvo išplėtoti tam tikri požymiai, kurie būdingi jungtinei veiklai ir kurie tuo metu analizuoti literatūroje¹³³: (a) įnašas: šalys kažkokioje bendroje veikloje turi apjungti savo pinigus, turtą, laiką arba žinias, tačiau čia paminėtas įnašas neprivalo būti vienodas arba tos pačios rūšies; (b) bendroji nuosavybės teisė bei kontrolė: visos šalys turi turėti turitinę interesą ir bendrą kontrolės teisę dėl veiklos metu naudojamo turto; (c) pelno pasidalinimas (tačiau nebūtinai ir nuostolių pasidalinimas): čia turi būti rašytinė sutartis arba numanomas susitarimas apie pelno (kitokio nei darbuotojui mokėtino darbo užmokesčio), tačiau nebūtinai apie nuostolių dalybas; (d) sutartis: čia turi būtina aiški ar numanoma sutartis, parodanti, kad partneriai iš tiesų ėmėsi bendros rizikingos veiklos¹³⁴. Pripažinta, kad jungtinei veiklai teisine prasme dar būdingas tikslo apribojimas vieninteliu verslu ar *ad hoc* įmone¹³⁵. Byloje *McRoberts v. Phelps* teismas pasisakė, kad jungtinė veikla nėra partnerystė, bendra nuosavybė ar taip vadinama kasybos partnerystė, ir laikė, kad šioje byloje tam tikrų sklypų plėtrai buvo organizuota jungtinė

---

ir kad patikėtų pareigų pažeidimas gali pasireikšti kažkuo mažesniu nei sukčiavimas ar tyčinis nesąžiningumas. Plačiau žiūrėti. The Court of Appeals of New York, 31 December 1928, *Morton H. Meinhard v. Walter J. Salmon et al.*, (249 N.Y. 458, 164 N.E. 545 (1928) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <http://www.courts.state.ny.us/reporter/archives/meinhard_salmon.htm> [žiūrėta 2015-01-11].

129 The Supreme Court of Washington. Department One 14 May 1942 court rulling Number 28566, Carl C. Pence *et al.*, v. E. C. Berry, 13 Wn.2d 564 (Wash. 1942) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://courts.mrsc.org/mc/courts/zsupreme/013wn2d/013wn2d0564.htm>> [žiūrėta 2015-01-11].

130 Nichols, H. W., *supra* note 115, p. 453.

131 Casson, M., Mol, M. J., *supra* note 8, p. 874.

132 Geens, K. *International Encyclopedia of Laws. Corporations And Partnerships. T. 1. Hague: Kluwer Law International, 2004, p. 191.*

133 Plačiau žiūrėti Jaeger, W. H. E., *supra* note 21, p. 1–23.

134 The Supreme Court of Minnesota, 21 March 1952, Number 35605, Arthur E. Rehnberg v. Minnesota Home Inc., (236 Minn. 230 (1952) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/cases/minnesota/supreme-court/1952/35-605.html>> [žiūrėta 2015-01-11].

135 Karalis, J. P. *supra* note 14, p. 6-7.

veikla¹³⁶. Šioje¹³⁷ ir kitose bylose¹³⁸ taip pat buvo konstatuotas jungtinės veiklos šalių santykių fiduciarinis pobūdis, kuris susilaukė vertinimo ir literatūroje¹³⁹. Pamėginta jungtinę veiklą (angl. joint venture) nurodyti kaip siauresnę sąvoką, susijusią su pelno siekimu, palyginus su jungtiniu sumanymu (angl. joint enterprise), kuris gali apimti ir nekomercinio pobūdžio bendradarbiavimą¹⁴⁰. Jungtinės veiklos sąsaja su verslu ir pelno siekimu buvo patvirtinta ne vise bylose¹⁴¹, tai neprieštarauja ir romėnų teisei¹⁴², tačiau literatūroje, plačiai nagrinėjusioje teismų praktiką, buvo pripažinta, kad jungtinė veikla turi konotaciją su pelno siekimu¹⁴³.

Anglijoje bendroji teisė neturėjo tikros jungtinės veiklos, škotaiškai jungtinei veiklai buvo taikomi partnerystės principai¹⁴⁴. Palaikymas tam randamas romėnų teisėje, kuri kalba apie *societas reiunius* ir *societas negotiationis alicuius*. Partnerystė konkrečiam dalykui ar sandoriui buvo žinoma ir romėnų teisėje¹⁴⁵. Tačiau Vokietijoje gyvavo susivienijimas,

- 136 The Supreme Court of Pennsylvania, 16 January 1958, *McRoberts v. Phelps*, (391 Pa. 591 (1958) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/cases/pennsylvania/supreme-court/1958/391-pa-591-0.html>> [žiūrėta 2015-01-14].
- 137 Pavyzdžiui, teismo sprendime *McRoberts v. Phelps* (391 Pa. 591 (1958) buvo konstatuota, kad santykiai jungtinėje veikloje turi fiduciarinę prigimtį; ji sukelia kiekvienam jungtinės veiklos dalyviui lojalumo, sąžiningumo, geros valios ir visiško atskleidimo prieš savo partnerius pareigas. Ypač tai būdinga tuo atveju, kai vienam iš jungtinės veiklos dalyvių yra patikimas įmonės elgesys, prieš savo partnerius jis veikia kaip patikėtinis. Plačiau žiūrėti The Supreme Court of Pennsylvania, 16 January 1958, *McRoberts v. Phelps*, (391 Pa. 591 (1958) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/cases/pennsylvania/supreme-court/1958/391-pa-591-0.html>> [žiūrėta 2015-01-14].
- 138 Nėra jokių klausimų, kad jungtinės veiklos dalyviai kaip partneriai turi didžiausio lojalumo pareigą vienas kitam ir toks lojalumas tęsiasi visą įmonės egzistavimo laikotarpį iki jos likvidavimo. Plačiau žiūrėti the Supreme Court of Iowa, 12 November 1963, Number 50632, *H. Greenberg v. ALTER COMPANY, an Iowa Corporation*, (124 N.W.2d 438 (1963) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/cases/iowa/supreme-court/1963/50632-0.html>> [žiūrėta 2015-01-14].
- 139 Plačiau žiūrėti. Jaeger, W. H. E. Joint Ventures: Membership, Types and Termination. In *the American University Law Review*, 1960, Volume 9, Issue 1, p. 111–129.
- 140 Jaeger, W. H. E. Joint Ventures: Origin, Nature and Development. In *the American University Law Review*, 1960, Volume 9, Issue 1, p. 16
- 141 Pavyzdžiui, Vašingtono Aukščiausiojo Teismo sprendime byloje *Pence v Berry šalių tikslas nebuvo verslas ar pelno siekimas. Plačiau žiūrėti* The Supreme Court of Washington. Department One 14 May 1942 court rulling Number 28566, Carl C. Pence *et al.*, v. E. C. Berry, 13 Wn.2d 564 (Wash. 1942) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://courts.mrsc.org/mc/courts/zsupreme/013wn2d/013wn2d0564.htm>> [žiūrėta 2015-01-11].
- 142 Partnerystės sąvoka romėnų teisėje nebūtinai buvo siejama su verslu ar pelnu. Du *socii* galėjo susivienyti, pavyzdžiui, bendrai kelionei. Plačiau žr. SOHM, R. *The Institutes of Roman Law*. Oxford: the Clarendon Press, 1892, p. 313. Palyginimui, Lietuvoje, LAT praktika išskiria komercinę partnerystę, kurios galutinis tikslas (rezultatas), kaip nurodoma, visada siejamas su pelno uždėrėbimu. Plačiau žiūrėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, S. P. v. UAB „Rodena“, Nr. 3K-3-435/2013.
- 143 jaeger, W. H. E. Joint Ventures: Origin, Nature and Development. In *the American University Law Review*, Volume 9, Issue 1, 1960, p. 3.
- 144 R.S.H. The Distinction between a Partnership and a Joint Adventure. In *University of Pennsylvania Law Review and American Law Register*, 1910, Volume 58, p. 309.
- 145 Plačiau žiūrėti Taubman, J. What Constitutes a Joint Venture. In *Cornell Law Review*, 1956, Volume 41, Issue 4, p. 641.

analogiškas škotiskai jungtinei veiklai, žinomas kaip nekomercinė partnerystė – „susivienijimas asmenų, apjungiančių lėšas vienam bendram sandoriui“¹⁴⁶. Tokia nekomercinė partnerystė galėjo būti laikino pobūdžio ir jos bendras tikslas, kurį šalys susitarė pasiekti, nebūtinai turėjo būti susijęs su verslu. Savo specialiais požymiais¹⁴⁷ nekomercinė partnerystė skyrėsi nuo komercinės partnerystės, kuri labiau panaši į šiuolaikinį juridinį asmenį. Nekomercinė partnerystė susidarydavo tarp šalių pagal sutartį (jai nebuvo reikalaujama rašytinės ar kitokios numatytos formos), kuria šalys abipusiai įsipareigojo siekti bendro tikslo sutartyje numatytu būdu ir aprūpinti sutartus įnašus bendromis lėšomis¹⁴⁸.

Reikšmingas etapas tarptautinės jungtinės veiklos evoliucijoje yra praėjusio amžiaus antroji pusė, nes tuomet daugelis valstybių atgavo savo nepriklausomybę nuo pramoninių šalių bei pradėjo gana sparčiai vystyti politikos srityje. Daugelis Vakarų įmonių pripažino naują rinką bei jau su ten esančiomis įmonėmis įkūrė bendras įmones¹⁴⁹, nors jungtinė veikla nebūtinai buvo siejama su bendrove¹⁵⁰. Visgi literatūroje išsakytas pastebėjimas, jog bendrovė suteikė naują tenkinantį metodą surinkti kapitalą ir apriboti dalyvių atsakomybę¹⁵¹ bei pateikta jungtinės veiklos sąsaja su įmonių teise¹⁵², iš esmės atitinka populiariausią šiuolaikinę tarptautinės jungtinės veiklos sampratą. Ši samprata sieja jungtinę veiklą su bendrove¹⁵³, tačiau neatmeta ir partnerystės ar kitų jungtinės veiklos formų¹⁵⁴, o tarptautinė jungtinę veiklą laiko tada, kada jos organizatoriai ir akcininkai yra iš skirtingų valstybių arba kada bendros įmonės registravimo vieta skiriasi nuo jos akcininkų gyvenamosios vietos¹⁵⁵.

Jungtinės veiklos „kova“ dėl statuso prieš partnerystę tęsiasi ir XXI a.: teismuose toliau nagrinėjami partnerystės ir jungtinės veiklos požymiai¹⁵⁶, o jungtinės veiklos elementai –

- 146 Plačiau žiūrėti Schuster, E. J. *The Principles of German Civil Law*. London: Clarendon Press, 1907, p. 51.
- 147 Pavyzdžiui, 1) neturėjo teisės naudoti įmonės vardo, 2) partnerių įneštas turtas, skirtingai nuo komercinės partnerystės, nepriklausė tokiai partnerystei kaip tokiai, bet priklausė partneriams kaip bendraturčiams, 3) partneris neturėjo teisės veikti partnerystės vardu, 4) nekomercinė partnerystė, skirtingai nuo komercinės partnerystės, negalėjo išduoti prokūros teisių vadovams. Plačiau žiūrėti Schuster, E. J. *The Principles of German Civil Law*. London: Clarendon Press, 1907, p. 51.
- 148 Schuster, E. J. *op. cit.*, p. 52.
- 149 Göthel, S. R. *supra* note 15, p. 31.
- 150 Sprendime Chalmers v. Eaton Niujorko valstijos Aukščiausias Teismas pažymėjo, kad jungtinė veikla bendrai yra apibrėžiama kaip specifinė mažiausiai dviejų asmenų sąjunga, kurioje bendrai susitarus bus siekiama pelno nekuriant partnerystės ar bendrovės. Plačiau žiūrėti the Appellate Division of the Supreme Court of the State of New York, Third Department, 12 July 1979, *John J. Chalmers et al., v. Eaton Corporation* (71 A.D.2d 721 (1979) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <http://www.leagle.com/decision/197979271AD2d721_1493.xml/CHALMERS%20v.%20EATON%20CORP> [žiūrėta 2015-01-11].
- 151 Nichols, H. W., *supra* note 115, p. 425–459.
- 152 G. F. Wolfgang ir G. Kalmanoff nurodo, kad siaurąją prasme jungtinė veikla yra finansinis įmonių teisės įrankis. Plačiau žiūrėti Friedman, W. G., Kamanoff, F. *Joint International Business Venture*. In *International Business Review*, 1961, Volume 3, Issue 3, p. 4.
- 153 Comben, A. *Joint Ventures and Shareholders' Agreements, the 2nd Edition*. West Sussex: Totel Publishing, 2005, p. 3.
- 154 *Ibid.*, p. 5; Friedman, W. G., Kamanoff, F. *op. cit.*, p. 4.
- 155 Friedman, W. G., Kamanoff, F. *International Joint Venture Corporations: Drafting of Control Arrangements*. *Duke Law Journal*, Volume 12, Number 2, 1963, p. 516.
- 156 Pavyzdžiui, *Sandvick v. LaCrosse* byla (2008 ND 77, 747 N.W.2d 519), interaktyvus <<http://caselaw.findlaw.com/nd-supreme-court/1288327.html>>, žiūrėta 2015-01-15

mokslinėje literatūroje¹⁵⁷. Atskirai paminėtinas ne per seniausiai grupės Kanados teisininkų pasiūlymas įtvirtinti atskirą nuo partnerystės jungtinės veiklos teisinę formą¹⁵⁸, kas primena dar prieš pusę amžiaus¹⁵⁹ literatūroje išsakytas mintis suteikti jungtinei veiklai *sui generis* statusą¹⁶⁰. Nors R. Flannigan čia išvelgia mokesčių aspektą¹⁶¹, tačiau tiek praėjusio šimtmečio Kanados socialinių mokslų tyrinėtojų¹⁶², tiek dabartinių teisininkų išsakytos mintys dėl jungtinės veiklos ir partnerystės skirtumo, autoriaus nuomone, yra vertos dėmesio ir skatina šalia jau atliktos raidos apžvalgos šį skirtumą tyrinėti giliau. Juo labiau, kad abu terminai iki šiol įvairioje literatūroje¹⁶³, netgi teisės aktuose vartojami paraleliai¹⁶⁴, kas leistų tapatinti jungtinę veiklą ir partnerystę, tokiu būdu bendrovės formą paliekant už jungtinės veiklos sąvokos ribų. Tačiau ne tik rekomendacinę galią turintys aktai¹⁶⁵, bet ir ES oficialūs dokumentai ar jų pagrindu priimti nacionaliniai teisės aktai¹⁶⁶ šiandien leidžia suprasti, jog partnerystė galima ir bendros įmonės – bendrovės forma.

---

157 Olson, K. E. (2008). Joint Ventures – Essential Elements: the North Dakota Supreme Court creates a broader definition of Joint Ventures. *North Dakota Law Review*, 519(20070146), 469–502.

158 Ataskaitoje jungtinė veikla apibrėžiama kaip sutartimi paremti ryšiai tarp asmenų, kurie bendrai, siekdami pelno vykdo verslą, susijusį su konkrečiu projektu ar sumanymu ar eile konkrečių verslo projektų ar sumanymų. Plačiau žiūrėti Alberta Law Reform Institute. Joint ventures: Final Report. *Alberta Law Review*, 2012, p. 1–35.

159 Plačiau žiūrėti Jaeger, W. H. E. Joint Ventures: Origin, Nature and Development. In the *American University Law Review*, Volume 9, Issue 1, 1960, p. 1–23; JAEGER, W. H. E., Joint Ventures: Membership, Types and Termination. In the *American University Law Review*, Volume 9, Issue 1, 1960, p. 111–129; Jaeger, W. H. E. Partnership or Joint Venture. In *Notre Dame Law Review*, Volume 37, Issue 2, 1961, p. 138–159.

160 Tiesa, kiti laiko, kad tokie pasiūlymai neturi jokio conceptualaus pagrindo. Plačiau žr. Flannigan, R. *supra* note 23, p. 713–740.

161 Jis mano, kad toks Kanados teismų siekis suteikti jungtinei veiklai išsirtinį statusą greičiausiai yra susijęs su galimai reikšmingu faktoriumi pripažinti jungtinę veiklą dėl mokesčių problemos. Plačiau žr. Flannigan, R. *supra* note 23, p. 713–740.

162 Anot jų jungtinė veikla ženkliai skiriasi nuo partnerystės ir kitų veiklos formų: partnerystėje turas priklauso pačiai partnerystei, o jungtinėje veikloje – atskiroms joje dalyvaujančioms šalims; nuo partnerystės modelio skiriasi ir atsakomybė: jungtinės veiklos partneris nėra automatiškai susijęs ir atskirai atsakingas už visos veiklos skolas; be to, partneris negali būti apribotas kitos šalies veiksmis. Plačiau žr. Ferrazzi G. Forging Aboriginal / Non-Aboriginal Partnerships: The Joint-Venture Model, *The Canadian Journal of Native Studies*, Vol. 9 No. 1, 1989, p. 17.

163 Pavyzdžiui, Erik M. Vermeulen. *The Evolution of Legal Business Forms in Europe and the United States: Venture Capital, Joint Venture and Partnership Structures*, 2003.

164 Pavyzdžiui, ne tik, LR VPĮ, bet ir LR CK kai kuriuose straipsniuose pateikiamose nuorodose minima jungtinė veikla (CK 6.6 str., 6.974 str.), nors siekiama pateikti nuorodą į kodekso LI skyriuje įtvirtintą jungtinės veiklos (partnerystės) institutą

165 EcoDa, E. C. of D. A. (2010). *Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in Europe*. Communication, 1; OECD, *Corporate Governance of Non-Listed Companies in Emerging Markets*, interaktyvus <<http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/37190767.pdf>>, žiūrėta 2015-01-15, taip pat Komisijos Rekomendacija 2003/361/EC of 6 May 2003 (OJ L 124, 20.5.2003, 3 str. 2d.). Plačiau žr. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:124:0036:0041:EN:PDF>

166 Pavyzdžiui, LR Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo 2 str. 7d. įmonių apibrėžimas „partneri-nėmis“.

Vis dėlto dalyvavimas užsienio rinkose bendros įmonės forma ne visuomet būdavo pasirenkamas gera valia. Įmonių teisės režimų traktavimas (griežtas ar lankstus) skirtingose valstybėse yra nevienodas, o taip pat nevienareikšmis yra ir pačių užsienio investicijų teisinis reguliavimas. Iš vienos pusės egzistuoja valstybės troškimas pritraukti užsienio investicijas, o iš kitos – poreikis jas kontroliuoti. Siekis sumažinti didėjančią šalies ekonomikos kontrolę iš užsienio, išvalga, kad kai kurios investicijų rūšys gali pabloginti valstybės interesus, konkurencijos baimė, kad ateis nacionalinės įmonės aukštesnės kokybės technologijas ir kitus resursus turinčių ateinančių užsienio kompanijų konkurencijos – tai yra priežastys, dėl kurių ir išsivysčiusios šalys siekia kontroliuoti užsienio investicijų atėjimą. Besivystančios šalys, skatinamos užsienio investicijas, tikisi pritraukti daugiau reikiamo kapitalo ir technologijų, todėl jų teisės aktai, reguliuojantys užsienio investicijas, didesnę dėmesį skiria skatinančioms priemonėms ir garantijoms nuo potencialių rizikų, pavyzdžiui, ekspropriacijos. Tokį balansavimą tarp konkuruojančių funkcijų – užsienio investicijų skatinimo ir jų kontrolės – valstybės vykdo savo teisės aktų pagalba. Tačiau, kaip pripažįsta paprotinė tarptautinė teisė, užsienio investicijų teisinis režimas, kurį nustato valstybė šeimininkė (angl. *the host country*), „yra pagrįstas nacionalinio suvereniteto aktas“¹⁶⁷, o galimybė imtis investicinio projekto užsienio valstybėje „visiškai paklūsta tos valstybės suverenitetui“¹⁶⁸. Todėl nepramoninių valstybių valdžios institucijos dažnai užima prieštarinę poziciją, vienu metu skatinamos ekonominį augimą ir kviesdamos užsienio investuotojus, ir tuo pačiu metu saugodamos kreditorių interesus, bendrą su darbuotojais sprendimų priėmimą, teisingą ir lygią konkurenciją vietos rinkose, mokesčių ir biudžeto politikas ir pan. Istoriniu požiūriu daugelio šalių įstatymai dėl investicijų skatino arba reikalavo, kad užsienio kapitalas įgytų bendros įmonės su vietos viešu ar privačiu kapitalu formą¹⁶⁹. Tokiu atveju beveik vienintelė bendros įmonės steigimo priežastis buvo ne savanoriškas užsienio ir vietos „partnerių“ tikslas bendradarbiauti, apjungiant savo turtą, darbą ar žinias, ir įsipareigoti bendrai užsiimti tam tikra veikla, o siekis apeiti vietos valstybės užsienio investicijų teisės aktų apribojimus. Tiesa, tokia „priverstinė partnerystė“ turi privalumų, kadangi ji užsienio investuotojui suteikia ryšį su valstybe, taigi visi administraciniai reikalai, susiję su įėjimu į valstybės monopolinę rinką ir vėlesniu bendros įmonės funkcionavimu, pavyzdžiui, muitinės formalumai, eksporto leidimai ir kita, sprendžiami daug lengviau. Tačiau iš kitos pusės, valstybė tokiu atveju per valstybės įmonę siekia atstovauti savo tikslus ir užsitikrinti, kad jos politika būtų atspindima veikiančioje bendroje įmonėje. Be to, kilus bet kokiam ginčui, valstybė neabejotinai panaudos savo turimas įstatymų leidybos ir administracines galias tam,

167 Goldswei, goldsweig, D. N. *International Joint Ventures: A Practical Approach to Working with Foreign Investors in the U.S. and Abroad*. USA: American Bar Association, 1990, p. 107.

168 Kaip yra nusistovėję tarptautinėje teisėje, valstybė šeimininkė turi teisę kontroliuoti kapitalo judėjimą į jos teritoriją, reguliuoti visus klausimus, susijusius su tos valstybės ribose esančio turto įsigijimu ir perleidimu, nustatyti sąlygas, kuriomis fiziniai ar juridiniai asmenys vykdo ekonominę veiklą, bei kontroliuoti užsienio subjektų įėjimą ir veiklą. Pagal Tarptautinio Valiutos Fondo steigimo įstatų 6 str. 3 d. valstybės narės gali įgyvendinti bet kokią kontrolę, kuri būtina kapitalo judėjimui reguliuoti. Plačiau žiūrėti International Monetary Fund. Articles of Agreement of the International Monetary Fund (1944) [interaktyvus]. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2011 [žiūrėta 2014-12-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/pdf/aa.pdf>> [žiūrėta 2014-12-10].

169 Pavyzdžiui, jeigu valstybė turi monopolį tam tikroje pramonės šakoje, į kurią siekiama investuoti, tai reikėtų, kad turėtų būti steigiama bendra įmonė su valstybės įmone.

kad bendra įmonė tiksliai vykdytų jos nustatytas taisykles. Nors tokiomis aplinkybėmis užsienio investuotojas yra bejėgis išreikšti savo valią, tačiau būtent šiuo būdu devintojo dešimtmečio pradžioje tarptautinė jungtinė veikla specifinės kilmės bendros įmonės forma paplito socialistinėse Rytų bloko šalyse, o taip pat kitose besivystančiose šalyse (pvz., Kinijos Liaudies Respublikoje)¹⁷⁰.

Perestroikas laikais (1987 m.) TSRS išleido du potvarkius dėl bendrų įmonių tarp sovietinių bei Vakarų bendrovių¹⁷¹. Kiek anksčiau užsienio kapitalo dalyvavimas buvo įteisintas kitose Rytų Europos šalyse¹⁷². Tokios pastangos sukurti teisinį pagrindą užsienio dalyvavimui ir investavimui į akcijas valstybės planinėse ekonomikose reiškė didžiulį ideologinį kompromisą, tačiau siūlė mažai reikšmingų teisių užsienio investuotojams, įpratusiems savo verslą turėti nuosavybėje ir jį valdyti¹⁷³.

Užsienio investicijas reguliuojantys teisės aktai jau eilę metų tapo liberalesniais ne tik Lietuvoje, Rytų ar Vidurio Europoje, bet ir Kinijoje¹⁷⁴, kurioje visiškai valdomos užsienio įmonės tapo dominuojančia tiesioginių užsienio investicijų forma, nors ir pastebimas nežymus kapitalo jungtinės veiklos pagyvėjimas¹⁷⁵. Bendrų įmonių reikalavimo būdu investicijas priimančios vyriausybės tikisi padaryti tiesiogines užsienio investicijas priimtinesnes vietas verslo interesams, tačiau įrodyta, kad tokie reikalavimai geriausiu atveju buvo neveiksmingi, o blogiausiai – davė priešingus rezultatus¹⁷⁶.

Apibendrinant semantinę žodžių junginio „jungtinė veikla“ analizę leidžia manyti, jog jis pirmiausia yra susijęs su rizika, susitelkimu ir verslu; dalys, kapitalas ir dalijimasis

170 Šioms šalims reikėjo pakeisti savo ekonomiką ir ją modernizuoti. Tam reikėjo naujų technologijų ir kapitalo. Taigi tuomet tai labiausiai lėmė techninį bei ekonominį bendradarbiavimą su užsienio šalimis.

171 Ši tuometinio TSRS generalinio sekretoriaus M. S. Gorbačiovo reforma užsienio ekonomikos srityje leido užsieniečiams investuoti į Tarybų Sąjungą bendrų įmonių su tarybinėmis ministerijomis, valstybės įmonėmis ir kooperatyvais forma. Plačiau žiūrėti Göthel, S. R. *supra* note 15, p. 32.

172 Lenkijoje (1970), Rumunijoje (1971), Jugoslavijoje (1976), Vengrijoje (1978), Bulgarijoje (1980).

173 Pavyzdžiui, pradinė Tarybų sąjungos Bendrų įmonių įstatymo redakcija, kuri įsigaliojo 1987 m. liepą, ribojo užsienio dalyvavimą tokiose įmonėse iki 49 proc. ir reikalavo, kad Tarybų Sąjungos piliečiai jose užimtų valdybos narių ir generalinio direktoriaus postus. Plačiau žiūrėti Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 32

174 Iki 1990 m. pabaigos Kinijos valdžia taikė bendros nuosavybės reikalavimą užsienio subjektų investicijoms Kinijoje, o apribojimai tokiose srityse kaip bankininkystė ir mažmeninė prekyba tik palyginus neseniai buvo panaikinti vykdant Kinijos prisijungimo prie Pasaulio Prekybos Organizacijos (WTO) įsipareigojimus. Plačiau žiūrėti Dunning, J. H., Lundan, S. M. *Multinational Enterprises and the Global Economy, the 2nd Edition*. UK: Edward Elgar Publishing Limited, 2008, p. 271.

175 Tuo tarpu sutartinė jungtinė veikla, buvusi, kaip pradinis tiesioginių užsienio investicijų būdas, leidžiantis užsienio įmonei dalyvauti rinkoje, visai sunyko. Plačiau žiūrėti Davies, K. *China Investment Policy: An Update*. In *OECD Working Papers on International Investment* [interaktyvus]. OECD Publishing, 2013, 2013/01, [žiūrėta 2014-12-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5k46911hmvbt.pdf?expires=1421684819&id=id&accname=guest&checksum=45261E6E0CDB055BCC2C5A89FA28C193>> [žiūrėta 2014-12-23].

176 OECD, *Encouraging Linkages Between Small and Medium-Sized Companies and Multinational Enterprises: An Overview of Good Policy Practice by the OECD Investment Committee* [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2014-11-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/35795105.pdf>> [žiūrėta 2014-11-27].

pradėtas sieti gerokai vėliau¹⁷⁷. Turint omenyje aptartą semantinę ir ekonominę¹⁷⁸ įmonės reikšmę, taip pat galima daryti išvadą, kad jungtinė veikla ir bendra įmonė yra sinonimiški žodžių junginiai. Papildomas būdvardis „tarptautinis“ apibūdina, jog įtraukiama, sąveikauja ar apimama daugiau kaip viena valstybė, t. y. išeinama už vienos valstybės ribų. Taigi galima apibendrinti, jog tarptautinė jungtinė veikla etimologiškai reiškia veikimą bendrai kartu, sudėjus pinigus ir pasidalijus rizikas, susitelkiant į verslo kilmės įmonę, išeinančią už vienos valstybės ribų.

Išanalizuota teismų praktika ir literatūra leidžia išskirti ir toliau darbe tirti šiuos pagrindinius istoriškai susiformavusius tarptautinės jungtinės veiklos požymius:

- Užsienio elementą turintis sutartinis ryšys tarp dviejų ar daugiau įmonių. Šis požymis ir jo specifika tarptautinės jungtinės veiklos atveju, darbe analizuojami 1.2. skyriuje, leidžia atriboti nuo tarptautinės jungtinės veiklos ir jos pagrindu kuriamos bendros įmonės sampratos bendras įmones, kuriamas siekiant apeiti užsienio investicijas ribojančių teisės aktų reikalavimus, t.y. tiesiogiai nulemtas teisinio reguliavimo.
- Bendras komercinis tikslas (bendras komercinis interesas). „Aukštas partnerių tarpusavio pasitikėjimas, vieningais interesais grįstas bendras tikslas ir nuolatinė abipusė sąveika yra pagrindiniai partnerystės bruožai¹⁷⁹. Tačiau, kaip rodo istorinių aspektų analizė, šalys, kurios rinkosi jungtinę veiklą, siekė silpnesnės už partnerystę bendradarbiavimo formos. Todėl „bendro tikslo“ ir „bendro intereso“ kriterijai pasirinkti atribojant tarptautinės jungtinės veiklos skirtumus pirmiausiai nuo partnerystės, vėliau – nuo kitų sutartinių ryšių tarp dviejų ar daugiau įmonių. Šiems požymiams skirtas darbo 1.3. skyrius.
- Bendra (pasidalinta) kontrolė. Istoriskai jungtinės veiklos dalyviai visada dalijosi tam tikras jungtinės veiklos valdymo ir kontrolės teises. Istoriniai aspektai taip pat atskleidė, kad šalys gali pasirinkti tarptautinę jungtinę veiklą vykdyti tiek vien sutartiniu pagrindu, tiek kurdami bendrą įmonę, kuri įgyvendintų jų bendrą interesą. Atitinkamai bendra įmonė šalia bendros (pasidalintos) kontrolės turės ir kitą būtiną požymį – pasidalintą įmonės kapitalą, kurioje jungtinės veiklos dalyviai bus kapitalo bendraturčiai. Šis tarptautinės jungtinės veiklos požymis toliau analizuojamas darbo 1.4. skyriuje.

Kitų požymių visuma taip pat gali rodyti esant jungtinę veiklą, o tam tikrais atvejais ir partnerystę (bendras tikslas, pelno ir nuostolių pasidalijimas, bendra kontrolė).

1.2. Užsienio elementą turintis sutartinis ryšys tarp dviejų ar daugiau įmonių

M. Sornarajah jungtinę veiklą apibrėžia kaip bendradarbiavimo susitarimą tarp dviejų ar daugiau verslų tam, kad pasiektų konkretų tikslą ar dalyvautų kitame naujame pro-

177 Žodžių junginys „verslo įmonės kapitalas“ (angl. *venture capital*) patvirtintas nuo 1943 m. Online Etymology Dictionary. Venture [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.etymonline.com/index.php?term=venture>> [žiūrėta 2011-04-04].

178 „Įmonė“ ekonomistų darbuose nebūtinai sutampa su teisės moksle ir specialiuose atskiras juridinio asmens rūšis reguliuojančiuose įstatymuose vartojamu analogišku terminu, esančiu privataus juridinio asmens sinonimu.

179 Raišienė, A. G. Tarporiginės sąveikos turinys Lietuvos vietos savivaldos praktikų požiūriu. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 4(106), p. 50–59.

jekte, kuris gali būti sėkmingiau įvykdytas jiems apjungus išteklius ar technologijas¹⁸⁰. A. Gutterman¹⁸¹ jungtinę veiklą apibrėžia kaip „verslo susitarimą mažiausiai tarp dviejų fizinių ar juridinių asmenų (partnerysčių, bendrovių, ribotos atsakomybės bendrovių ir pan.), kurios įsipareigoja kartu arba vienam sandoriui, arba konkrečiai serijai sandorių, siekiant naudoti visoms šalims“¹⁸². Jungtinės veiklos sutartinės kilmės nepanaikina ir kuriamas atskiras juridinis asmuo. D. Campbell, apibrėžiantis jungtinę veiklą kaip „dviejų ar daugiau patronuojančių įmonių susitarimą apjungti atskirai kuriamame vienetė apibrėžtą kapitalą, technologijas, žmogiškuosius išteklius, rizikas ir pelną, o taip pat pasidalinti jo kontrolę“¹⁸³. A. Comben teigia, jog bendra įmone „galima apibrėžti susitarimą tarp dviejų ar daugiau šalių, kurios apjungia savo išteklius ir bendradarbiauja vykdydamos verslą su tikslu gauti abipusį pelną“ bei pažymi, kad terminas „jungtinė veikla“ dažniausiai taikomas susitarimui, kur dvi ar daugiau šalių suteikia kapitalą, turtą ir kitus išteklius jungtinės veiklos ribotos atsakomybės įmonei mainais už akcijas toje įmonėje, numatydamos, kad ši vykdys verslą, panaudodama abiejų šalių įgūdžius¹⁸⁴.

Taigi, jungtinė, bendra veikla kildinama ne iš įstatymo, bet grindžiama sutartimi – dėl jungtinės veiklos *ex contractu* kilmės sutaria dauguma autorių, tyrinėjančių jungtinę veiklą, tai patvirtina teismų praktika¹⁸⁵. Sutartinis jungtinės veiklos kilmės traktavimas leidžia ją atriboti nuo bendrų įmonių, tiesiogiai nulemtų teisinio reguliavimo, t.y. kuriamų siekiant apeiti užsienio investicijas ribojančių teisės aktų reikalavimus. Tačiau, kaip matėme, autoriai nėra vieningi ir konkretūs dėl to, kas yra tarptautinės jungtinės veiklos šalis: fiziniai ar juridiniai asmenys (ar įmonės¹⁸⁶). Atsakymo į šį klausimą nepateikia ir Teisinių Studijų instituto¹⁸⁷ ar EBPO¹⁸⁸ žodyne pateikiami jungtinės veiklos apibrėžimai. Tik itin platus jungtinės veiklos tyrinėjimas ekonominėje, strateginio valdymo ir finansų literatū-

180 Sornarajah, M., *supra* note 12, p. 133.

181 Gutterman, A. S., *supra* note 90, p. 1-2.

182 Tokia įmonė, galima sakyti, atitinka EB sutartyje įtvirtintą bendrovės arba įmonės apibrėžimą. Konsoliduotos EB steigimo sutarties 48 str. nustato, kad, siekiant steigimosi laisvę reglamentuojančiame EB sutarties poskyryje numatytų tikslų, „bendrovės arba įmonės“ – tai bendrovės arba įmonės, kurios veikia pagal civilinę ar komercinę teisę, įskaitant kooperatyvus ir kitus pagal viešąją ar privatinę teisę veikiančius juridinius asmenis, išskyrus nesiekiančiuosius pelno. Konsoliduota Europos Bendrijos Steigimo Sutartis. Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2, 48 str.

183 Campbell, D., *supra* note 87, p. 8.

184 Comben, A., *supra* note 153, p. 3.

185 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, S. P. v. UAB „Rodena“, Nr. 3K-3-435/2013.

186 Ekonomistų darbuose įmonės samprata nebūtinai sutampa su teisės moksle ir specialiuose atskiras juridinio asmens rūšis reguliuojančiuose įstatymuose vartojamu analogišku terminu, esančiu privatusu juridinio asmens sinonimu (*autoriaus pastaba*).

187 Jungtinė veikla apibrėžiama kaip teisinė organizacija, kuri turi trumpalaikės partnerystės formą ir kurioje asmenys bendrai įsipareigoja siekti abipusio pelno sandoryje. Plačiau žiūrėti Campbell, D., *supra* note 87, p. 25.

188 Jungtinė veikla yra įmonių ar asmenų susivienijimas, sukurtas specialiam verslo projektui. Khemani, R. S., Shapiro, D. M. Glossary of Industrial Organisation Economics and Competition Law [interaktyvus]. Directorate for Financial, Fiscal and Enterprise Affairs, OECD, 1993, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/regreform/sectors/2376087.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].

roje, dažniausiai kaip ilgalaikės tarporganizacinių verslo ryšių¹⁸⁹ ar kaip strateginių aljansų formos¹⁹⁰ atskleidžia tai, jog jungtinė veikla, ypač dalyvaujanti tarptautiniame versle¹⁹¹ - tai sutartinis ryšys tarp dviejų ar daugiau įmonių, o ne fizinių asmenų.

Tuo pačiu metu partnerystė (teisine prasme) yra viena iš tradicinių konsensualinių sutarčių, žinota dar nuo romėnų teisės laikų ir vadinta *societas*. Kaip apibendrina R. Zimmermann¹⁹², priešingai nei, tarkim, pirkimas ar nuoma, tai nėra susitarimas, kuriame šalys turėtų ekvivalentiškus įsipareigojimus. Šalis (*socius*) neperduoda vertybių bei neatlieka veiksmų tam, kad kažką (priešpriešinį pareigos vykdymą) už tai gautų iš kitos šalies. *Societas*, visų pirma, nėra paremta šalių interesų antagonizmu, jos esmė yra išteklių (pinigų, turto, įgūdžių, darbo jėgos ar jų kombinacijos) sutelkimas *bendram tikslui*. Anot D. Daube¹⁹³, *socii* nėra pasiryžę gauti viską, kas įmanoma, vienas iš kito. Jie, visų pirma, yra draugai, įgyvendinantys bendrą interesą prieš trečiuosius asmenis. Įdomu yra tai, kad *societas omnium bonorum* (pirmąsėtė *societas* forma) kildinama ne iš komercinių, bet iš šeimos ir paveldėjimo santykių, tačiau iš jos ilgainiui išsivystė tradicinė konsensualinė *societas*¹⁹⁴. Societas gyvuodavo tik tol, kol būdavo gyvi jo *socii*. Tai paaiškinama jų bendro tikslo įgyvendinimu bei fiduciarinių tokių santykių pobūdžiu – kai nebėra partnerių, nebėra ir jų bendro tikslo, o pats susivienijimas tampa nebereikalingas. Tokia bendrovė, pagal vieną iš Ulpiano formulių, pasibaigdavo *ex personalis* (su jos nario mirtimi), *ex rebus* (kada pasiekiamas jos tikslas), *ex voluntate* (bendrovę panaikinus jos narių valia) arba *ex actione* (panaikinimas teismo keliu)¹⁹⁵. Galima pastebėti, kad esminiai tokios sutarties elementai išskiriami ir šandien, o *societas* gali būti laikoma moderniųjų juridinių asmenų formų pirmtake.

Pripažįstama, kad „globalios ekonomikos procesų poveikyje vis didesnę reikšmę įgyja tarporganizaciniai verslo ryšiai: reliatyvų laikotarpį egzistuojantys žmonių, kapitalo, informacijos, technologijų ir kitų išteklių šrautai, tinklai bei su jais susiję verslo sandoriai tarp dviejų ir daugiau įmonių ir (ar) organizacijų¹⁹⁶. Vadinasi, iš vadybos literatūroje išskiriamų trijų strateginių įmonės alternatyvų¹⁹⁷ vis svarbesnėmis tampa rinkos sandoriai ir strateginiai aljansai¹⁹⁸. Kaip pastebima, „bendradarbiavimas su savo varžovais anks-

189 Rugraff, E., Hansen, M., *supra* note 29, p. 19 – 20.

190 De Man, A.-P., *supra* note 85; Culpan, R., *supra* note 4; Casson, M., Mol, M. J., *supra* note 8; Glover, S. I., Wassrman, C. M., *supra* note 19.

191 Tarptautiniu verslu iš esmės laikomas suvokimas apie įmonių, dalyvaujančių vienos valstybės sienas kertančiuose sandoriuose, egzistavimą, elgesnį ir veiklą. Plačiau žiūrėti Rugraff, E., Hansen, M., *supra* note 29.

192 Zimmermann, R. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civil Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, p. 453.

193 Daube, D. *Societas as Consensual Contract*. In *The Cambridge Law Journal*, 1938, Volume 6, Number 3, p. 381-403.

194 Zimmermann, R. *op. cit.*

195 Plačiau žiūrėti Girard, P. F. *Romėnų teisė*, II tomas. Kaunas: Vytauto didžiojo universiteto teisių fakulteto leidinys, 1932.

196 Navickas, V., Malakauskaitė, A. Tarporganizacinių verslo ryšių formavimosi turizmo sektoriuje prielaidos. *Ekonomika ir vadyba*, 2009, Nr. 14, p. 863–870.

197 Įgyvendindama savo verslo strategiją, įmonė bendrai turi tris strategines alternatyvas, įskaitant rinkos sandorius, organizacinį būdą (internacionalizavimą) ir strateginį aljansą. Plačiau apie tai žiūrėti Culpan, R., *supra* note 4, p. 34.

198 Pavyzdžiui: terminas „strateginis aljansas“ vartojamas techniniams mainams ir valstybės sienas ker-

čiau buvo neįsivaizduojamas¹⁹⁹, tačiau tarporganizaciniai verslo ryšiai dabar „gali būti būti nukreipti ne tik „atgal“ į tiekėjus ir subrangovus arba „pirmyn“ į platintojus, agentus ar frančizės gavėjus, bet gali būti ir „horizontalūs“, t. y. plėtotis tarp įmonių, veikiančių panašiose srityse, pavyzdžiui, strateginiai aljansai tarp konkurentų ir (ar) technologijų partnerių²⁰⁰ (1 pav.).

	Atgal	Pirmyn	Horizontalūs
Grynasis rinkos sandoris	Pirkimas „nuo lentynos“ Atsitiktinis rinkos sandoris	Pardavimai „nuo lentynos“	Technologijų ir valdymo paslaugų pardavimas rinkos sąlygomis
Trumpalaikis ryšys	„Vienas viskam“ sandoris arba pirkimo sandoris, vykdomas su pertrūkiais	„Vienas viskam“ sandoris, arba pardavimo sandoris, vykdomas su pertrūkiais	Technologijų ir valdymo paslaugų pardavimas kaip strateginio aljanso dalis
Ilgalaikis ryšys neturintis kapitalo	Sutartiniai susitarimai dėl pastangų pirkimo; galutinių ar tarpinių produktų subranga	Sutartinis ryšys su platintoju ar klientu	Jungtiniai projektai su konkuruojančiomis įmonėmis, pavyzdžiui, tyrimų ir plėtros susivienijimai ar bendra rinkotyra ir platinimas. Licenzijavimo ir frančizės sutartys
Ilgalaikis ryšys, turintis kapitalą	Bendra įmonė su tiekėju. Tiekėjo padalinių kūrimas	Bendra įmonė su platintoju ar klientu. Tiekėjo padalinių kūrimas	Bendra įmonė įėjimui į rinką

1 pav. Tarporganizacinių ryšių tipologija²⁰¹

Terminas „jungtinė veikla“ šiame kontekste vartojamas su „strateginio aljanso“ terminu, tokiu būdu pabrėžiant komercinių interesų apjungimo svarbą viena ar kita forma, o bendra įmonė pripažįstant „įprasčiausia strateginio aljanso forma“²⁰². Tarptautinės įmonės bendra įmonė siūlo galimybę pelningai pasinaudoti tam tikromis bendros įmonės partnerio rinkos galimybėmis, gali palengvinti bendradarbiavimą su užsienio vyriausybėmis ir suteikti galimybę generuoti žinias, kurios gali būti vertingos vykdant verslą ateityje²⁰³. Tačiau be priežasčių, kurios būdingos vietos verslui, bendradarbiavimas kaip priemonė tarptautiniu mastu pasirenkama dėl to, kad prasiskverbimas į naujas rinkas naudojant vietos partnerius yra lengvesnis, rizikos yra paskirstytos ir „rinkos informacija turint vietos partnerį gaunama greičiau“²⁰⁴. Taigi, mažoms ir vidutinėms įmonėms, turinčioms

tančiam licenzijavimui, pasidalintų tyrimų ir plėtros, pardavimo ir distribucijos susitarimams, jungtinės veiklos subjektų dalyviams suteikiant juose dalis sukūrimui ir t.t. pavadinti.

199 Culpan, R., *supra* note 4, p. 30.

200 Rugraff, E, Hansen, M., *supra* note 29, p. 20.

201 *Ibid.*

202 Culpan, R., *supra* note 4, p. 207.

203 Desai, M. A., Foley, C. F., Hines, J. R. International Joint Ventures and the Boundaries of the Firm [interaktyvus]. In *NBER Working Paper Series*, 2002, Number 9115 [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.nber.org/papers/w9115.pdf> [žiūrėta 2015-01-22].

204 Aimin, Y., Yadong, L. *International Joint Ventures: Theory and Practice, the 2nd Edition*. New York:

ribotus gamybos išteklius ir (ar) ir rinkos žinias, tarptautinė jungtinė veikla „leidžia įeiti į užsienio rinkas“²⁰⁵, į kurias „žengiant kitu būdu durys niekaip neatsivertę“²⁰⁶.

Kiekvienas individas, anot Platono ir Aristotelio, yra pats sau kultūriškai nepakankamas, suvokia tai kaip egzistencinį nesaugumą, siekia jį įveikti ir todėl bendrauja. Įmonės išorinių ryšių studijos paprastai remiasi keturiomis teorijomis: sandorių kaštų teorija²⁰⁷, ekonomine atstovavimo teorija²⁰⁸, sąryšingumo sutarčių teisės teorija²⁰⁹ ir ekonomine priklausymo nuo išteklių perspektyva²¹⁰. Nė viena jų išsamiai nepaaiškina šiandieninio visų įmonės elgesio ir bendradarbiavimo aspektų, kiekviena yra tam tikro laikmečio ir aplinkos sąlygų kūrinys. Tačiau viena akivaizdu, kad tarptautinės jungtinės veiklos atveju, skirtingai nuo partnerystės ir komercinio bendradarbiavimo tarp fizinių asmenų apskritai, įmonių bendradarbiavimą lemia ir kiti kriterijai, nesusiję su asmeninėmis partnerio savybėmis. Kai kurie autoriai tiesiogiai netgi pripažįsta, kad partnerio, su kuriuo ketinama dalintis pelną, nuosavybę ir kontrolę, pasirinkimas tarptautinėje jungtinėje gali būti grįstas tiek „su užduotimi susijusių“ (angl. task-related), tiek „su partneriu susijusių“ (angl. partner-related) kriterijų grupėmis²¹¹. Kadangi tarptautinėje jungtinėje veikloje partnerio pasirinkimas priklauso ne tik nuo su užsienio partneriu susijusių faktorių, bet ir nuo su vietoje, investicijomis susijusių faktorių, taip pat tarptautinės jungtinės veiklos motyvų²¹², tai, autoriaus nuomone, lemia būtinybę vertinti tarptautinės jungtinės veiklos dalyvių *inter se* santykius, priklausomai nuo konteksto bei situacijos. Susiformavę pasitikėjimo santykiai gali rodyti tarp konkrečių šalių susiklosčiusią jungtinę veiklą.

M. E. Sharpe, Inc, 2001, p. 133.

- 205 Potter, J., Proto, A. Promoting Entrepreneurship in South East Europe. Policies and Tools, LEED – Local Economic and Employment Development: Programme [interaktyvus]. Organisation for Economic Co-operation and Development, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/cfe/leed/39872944.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].
- 206 Kaiser, S. H. Internationalisation Strategies for Small and Medium-Sized Enterprises: a Study of UK and German Joint Ventures in the Peoples' Republic of China [interaktyvus]. In Durham E-Thesis, 1998, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <http://theses.dur.ac.uk/4908/1/4908_2377.PDF?UkUDh:CyT> [žiūrėta 2015-01-22].
- 207 Williamson, O. E. Transaction-Cost Economics: The Governance of Contractual Relations. In *Chicago Journals*, 1979, Volume 22, Number 2, p. 233-261.
- 208 Plačiau žiūrėti Jensen, M., Meckling, W. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. In *Journal of Financial Economics*, 1976, Volume 3, Number 4.
- 209 Plačiau žiūrėti Macneil, I. R. Power, Contract, and the Economic Model. In *Journal of Economic Issues*, 1980, Volume 14, Issue 4, p. 909-923.
- 210 Plačiau žiūrėti Pfeffer, J., Salancik, G. R. The External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective. USA: Stanford Business Classics, 1978.
- 211 Pagrindą tokiam skirstymui, galima sakyti, suteikė J. M. Geringer. Teigiama, kad galima atriboti kriterijus, kurie susiję su veiklos igūdžiais ir ištekliais, kurių reikia įmonei jos konkurencinei sėkmei (t.y. su užduotimi susijęs kriterijus) ir kriterijus, susijusius su partnerių bendradarbiavimo veiksmingumu bei rezultatyvumu (t. y., su partneriu susiję kriterijai). Kitaip sakant, su užduotimi susiję kriterijai nepriklauso nuo to, ar įgyvendinant projektą dalyvauja partneriai. Geringer, J. M., Hebert, L. Joint Ventures. In *Journal of International Business Studies*, 1988, Volume 20, December Issue, p. 235-254.
- 212 Rumpunen, S. *Partner Selection for International Joint Venture Operations*. Doctor dissertation: business administration 102, marketing [interaktyvus]. Universitas Wasaensis, 2011, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-371-4.pdf> [žiūrėta 2015-01-23].

Iš pateiktų apibrėžimų matyti, kad partneriai gali ir nesteigti jokio teisiškai nepriklausomo savarankiško teisinio subjekto, į kurį jie investuotų savo kapitalą, o visas užduotis pasidalinti tarpusavyje arba vykdyti jas bendrai²¹³. Taip vadinama sutartinė jungtinė veikla²¹⁴ paprastai yra tinkama veiklai, kuriai nereikalingas kapitalas, kur šalys bendradarbiauja įgyvendindamos paprastai vienkartinį, pavyzdžiui, statybos, projektą arba kur yra dalijamasi išlaidomis ar produkcija (labiau nei pelnu). Tokia naujo juridinio asmens (bendros įmonės) neapimanti jungtinė veikla laikoma „populiariausia iš sutartinių jungtinių veiklų bei istoriškai seniausia“²¹⁵. Sutartinės jungtinės veiklos pavyzdžiais pateikiamos įvairios licencinės intelektinės nuosavybės sutartys, tyrinėjimų ir plėtros (angl. *Research & Development*) susitarimai, gamybos licencijos sutartys, pardavimų atstovo ir distribucijos susitarimai, susitarimai dėl konkurso²¹⁶ ir pan. Kaip nurodo S. K. Kapur²¹⁷, sutartinė jungtinė veikla, nepaisant to, kad ji yra tarptautinė, paprastai reiškia, kad jungtinei veiklai vykdyti nebuvo svarbūs tokie kriterijai kaip atsakomybės ribojimas, nuostolių paskirstymas, teisės, taikytinos įvairiems verslo aspektams, steigimosi kitoje valstybėje metu teikiami privalumai, įskaitant apskaitos reikalavimus ir apmokestinimą.

Terminas „strateginis“, autoriaus nuomone, nėra grynai vadybinio pobūdžio ir sukelia tam tikras teises bei praktines pasekmes, kurios bus aptartos toliau šiame skyriuje. Įmonių bendradarbiavimo (susivienijimo) būdas, turintis reikšmės bendradarbiaujančių įmonių strategijos, tikslų bei uždavinių pasiekimui galėtų būti laikomas jungtine veikla plačiąja prasme. Tačiau akivaizdu, kad jungtinei veiklai apibrėžti griežtąja teisine prasme būtina pasitelkti papildomus požymius.

S. R. Göthel²¹⁸, kalbėdamas apie jungtinės veiklos sampratą Vokietijoje, nurodo tokius požymius: tai turi būti įmonė, įsteigta teisiškai ir ekonomiškai nepriklausomų partnerių, kurie bendrai atsako už įmonės veiklą (bendras valdymas), kurie bendrai dalijasi pelną bei patiria nuostolius, kurie turi bendrų tikslų bei ilgalaikių perspektyvų. Viena vertus, abejonių gali kelti teisiškai nesusijusių įmonių ar ekonomiškai nepriklausomų partnerių bei ilgalaikių perspektyvų požymiai. Vien tas faktas, kad šalys bendradarbiauja sutartiniu pagrindu reiškia, jog jos teisiškai yra susijusios. Vien tai, kad jos vienijasi bendro tiks-

---

213 Dėl skirtingo įmonės suvokimo įvairiose pasaulio šalyse ir siekiant išvengti painiavos, bent jau šalyse, kur įmonė tapatinama su juridiniu asmeniu, tokios veiklos negalima vadinti sutartine bendra įmone, kaip tai neretai pasitaiko įvairioje literatūroje (*autoriaus pastaba*).

214 Dar vadinama sutartiniu arba bendradarbiavimo susivienijimu, jungtine koordinavimo, bendradarbiavimo veikla, sutartiniu susivienijimu (*autoriaus pastaba*).

215 Wolf, R. C. *supra* note 8, p. 57. Taip pat žiūrėti šio darbo 1.1. skyrių.

216 Dažnai vadinamas konsorciumu arba projekto jungtine veikla, kur skirtingos šalys susiburia į vieną komandą ir dalyvauja konkurse dėl tam tikro projekto įgyvendinimo. Viešųjų pirkimų įstatymas taip pat numato galimybę, kad prašymą dėl įregistravimo į oficialius patvirtintų tiekėjų sąrašus pateiktų ūkio subjektas, priklausantis jungtinei ūkio subjektų grupei ir besiremiantis kitų grupės ūkio subjektų pagėjumais, tuo pačiu kaip priedą prie pasiūlymo pridėdamas jungtinės veiklos sutartį. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1996, Nr. 84-2000, 38 str.

217 Praktikuojantis Amerikos (Klyvlendo) teisininkas. Plačiau žiūrėti Kapur, S. K. Comment: Structuring and Negotiating International Joint Ventures: Anecdotal Evidence From a Larger Law Firm Practice. In *Case Western Reserve Law Review*, 2003, Volume 53:937, p. 938-940.

218 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

lo²¹⁹ pagrindu, reiškia, kad joms yra reikalingas toks bendradarbiavimas, taigi jas sieja tam tikra priklausomybė. Šis požymis dar labiau sustiprėja, kai turime omenyje ne vienam sandoriui ar projektui skirtą jungtinę veiklą, kuri, nors nereikia visiško šalių susiliejimo, ilgainiui lemia jų sąsajas. Ir priešingai, jei šalys susivienija vienam projektui vykdyti, nėra pagrindo kalbėti apie ilgalaikes perspektyvas. Tačiau, kita vertus, reikia pripažinti, kad būtent tarptautinės jungtinės veiklos šalių ekonominis nepriklausomumas turi didelės įtakos šiame darbe aptariamiems unikaliems jos požymiams. Išteklių apjungimas galimas ir tarp kelių tos pačios organizacijos padalinių, siekiančių bendrai įgyvendinti projektą. Įmonių vertybių ir kultūrų skirtumai, verslo tikslai, valdymo struktūros bei daugelis kitų faktorių turi būti sujungti, kada iš tiesų įsitraukia nepriklausomos įmonės. Todėl pritarina pozicijai, kad jungtinė veikla yra ne bet koks sutartinis ryšys tarp dviejų ar daugiau įmonių, o „susitarimas tarp dviejų ar daugiau teisiškai nesusijusių įmonių, kurios sujungia savo sugebėjimus ir išteklius bendram verslui“²²⁰.

Užsienio (tarptautinis) elementas

Tarptautine būtų galima pavadinti tokią jungtinę veiklą, kuri veikia „jurisdikcijoje, laikytinoje užsienio jurisdikcija bent vienai iš sutarties šalių“²²¹. Tačiau, kadangi, kaip matysime vėliau, esantis užsienio (tarptautinis) elementas turi didelę reikšmę jungtinei veiklai, todėl jam, autorius nuomone, reikėtų skirti daugiau dėmesio. Juo labiau, kad tarptautinėje praktikoje nėra bendros nuomonės dėl to, kada sutartis laikytina esanti tarptautinė. J.G. Frick nurodo, kad „sutartis yra tarptautinė, jeigu jos šalys išsidėsčiusios skirtingose nacionalinėse jurisdikcijose“²²². P. Nygh išskiria tokius kriterijus:²²³

- 1) Sutarties šalys savo verslo vietas yra įkūrusios skirtingose valstybėse;
- 2) Skirtinga šalių pilietybė (angl. nationalities);
- 3) Skirtingos šalių nuolatinės gyvenamosios vietos;
- 4) Sutarties sudarymo vieta yra užsienyje.

P. Nygh didžiausią reikšmę suteikia subjektinei užsienio elemento identifikavimo priemei. Tokią pačią poziciją palaiko ir D. J. BenDaniel, A. H. Rosenbloom A.H., nurodydami, kad „jungtinė veikla yra tarptautinė, kai jos šalys yra iš skirtingų valstybių“²²⁴. Anot F. Kalmanoff, „jungtinė veikla tampa tarptautine, kada jos organizatoriai ir akcininkai yra iš skirtingų valstybių arba kada bendros įmonės registravimo vieta skiriasi nuo jos akcininkų gyvenamosios vietos“²²⁵. Iš tiesų, daugumos valstybių praktikoje tarptautinės sutarties užsienio elementu yra laikoma sutarties *subjektinė sudėtis*, t.y., kai sutarties šalys reziduoja skirtingose valstybėse arba kai šalys yra skirtingos nacionalinės priklausomybės. Atitinkamai jungtinė veikla konkrečioje valstybėje gali būti laikoma esanti tarptautinė, kai viena

219 Plačiau apie bendrą tikslą žr. 1.3. skyrių

220 Lukas, E. Dynamic Market Entry and the Value of Flexibility in Transitional International Joint Ventures. In *Review of Financial Economics*, 2007, Volume 16, Issue 1, p. 91–110.

221 Wolf, R. C., *supra* note 18, p. 31.

222 Frick, J. G. *International Arbitration Law Library: Arbitration in Complex International Contracts. The Netherlands: Kluwer Law International*, 2001, p. 4-5.

223 Nygh, P. *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999, p. 24.

224 Bendaniel, D. J., Rosenbloom, A., H. Hanks, J. J. JR. *International M&A, Joint Ventures, and Beyond: Doing the Deal*. New York: John Wiley & Sons, 2002, p. 334.

225 Friedman, W. G., Kamanoff, F., *supra* note 155, p. 516.

ar kelios sutarties šalys yra skirtingose valstybėse registruoti juridiniai asmenys (skirtingų valstybių nacionalinės priklausomybės - pagal pilietybę - fiziniai asmenys), nepriklausomai nuo to, kurioje iš valstybių sudaroma ar vykdoma sutartis, kitaip sakant, jungtinė veikla tampa tarptautine jungtine veikla, jeigu joje dalyvauja bent vienas užsienio partneris²²⁶. Šis atvejis yra maksimaliai objektyvizuotas, todėl dažniausiai nesukelia praktinių problemų ir lengvai identifikuojamas. Kai kalbame apie situacijas, kuriose sutartį sudaro toje pačioje valstybėje įsisteigusios įmonės, kurios reziduoja ir veiklą vykdo trečiojoje užsienio valstybėje, arba kai sutartis sudaroma tarp toje pačioje valstybėje veikiančių subjektų, kurių steigėjai yra skirtingose valstybėse, gali būti sudėtingesni²²⁷. Autoriaus nuomone, tais atvejais, kai sudėtinga vienareikšmiškai nustatyti, ar jungtinės veiklos subjektai yra skirtingos nacionalinės priklausomybės (plačiaja prasme) ir ar tokia priklausomybė yra pakankama užsienio elementui identifikuoti, galima taikyti du pagrindinius situacijos sprendimo būdus:

- i. Pirma, atsiremti į *nesubjektinius* užsienio elemento identifikavimo kriterijus (jungtinės veiklos sutarties sudarymo, vykdymo vieta ir kiti bendrieji požymiai, taip pat požymiai, būdingi išimtinai jungtinei veiklai: įnašų į jungtinę veiklą buvimo vieta, jų perkėlimo vieta, tikslo, kurio siekia šalys, buvimo vieta (jei tai materialus objektas) arba pagrindinė veiklos vykdymo vieta, jei ji apibrėžta, ir kita). Paprastai sutariama, kad sutarties dalyko vieta yra reikšmingas užsienio elemento identifikavimo veiksnys. Sutarties įvykdymo vietos kriterijų kartais papildo ir įvykdymo būdas.
- ii. Antra, jei kiti kriterijai neleistų vienareikšmiškai daryti išvados arba paliktų abejonių, reikia *iš esmės* nagrinėti *subjektų identiteto klausimą* ir nustatyti, kas konkrečiai yra įgaliosas sudaryti sutartį, kieno naudai sudaroma jungtinės veiklos sutartis bei kas ją faktiškai vykdys ir panašiai. Šie aspektai ypatingai aktualūs, kai kalbame apie kompleksinius juridinius asmenis, turinčius skirtingo teisinio subjektiškumo padalinius, viena ar kita forma įtrauktus į tokios sutarties sudarymą ar vykdymą. Taigi nors formaliai jungtinės veiklos sutartis būtų sudaryta tarp subjekto A ir subjekto B (kuris yra užsienio juridinis asmuo), tačiau bendra veikla būtų vykdoma asmens A valstybėje kartu su subjekto B savarankišku padaliniu toje valstybėje C (nepriklausomai nuo to, kad sutartis su daryta su bendrove B). Autoriaus nuomone, nesant kitiems požymiams, užsienio elementas galėtų ir nebūti identifikuojamas.

Šio darbo autorius laikosi pozicijos, kad visus tarptautinės jungtinės veiklos užsienio elementus galima susikirstyti pagal objektyviusius²²⁸ ir subjektyviusius kriterijus (ten, kur jis leidžiamas). Šioje struktūroje didžiausia reikšmė ir lygiavertis teisinis svoris teiktini subjektinei sudėčiai bei jungtinės veiklos objekto specifikai, tuo tarpu sutarties specifika yra tik papildomas kriterijus. Subjektyvieji kriterijai, ten, kur jie leidžiami, arba užima reikšmingą vietą tarp pirmųjų kriterijų, arba yra tik papildomi.

226 Lukas, E., *supra* note 220.

227 Maža to, tarptautinėje praktikoje gali būti susiduriama ir su problemomis nustatant, kas tai yra „rezidencija“, „buvimo vieta“, „veiklos vieta“, „centrinė administracija“ ar pan. Šie su įmonėmis taikytina teise susiję klausimai darbe nenagrinėjami (*autoriaus pastaba*).

228 Čia pateiktų subjektinė sudėtis, jungtinės veiklos objekto specifika, sutarties specifika (įskaitant sudarymo, vykdymo vietą) (*autoriaus pastaba*).

Sutartinės nuostatos jungtinės veiklos atveju yra išskirtinės, išreiškiančios verslo specifiką ir sudėtingos, o jų reikšmė²²⁹ žymiai didesnė visų pirma dėl ilgalaikio šių sutarčių pobūdžio, ypač tam tikrose srityse²³⁰. Tarptautinės jungtinės veiklos išskirtinumą ir teisinį sudėtingumą atskleidžia ir jos etapai. Kaip nurodo J. Ellison ir E. Kling²³¹, jungtinei veiklai Prancūzijoje paprastai būdingi tokie etapai: (a) derybos, (b) išteklių (informacijos, *know-how*, darbuotojų ir kita) suvienijimas bendrai veiklai, (c) kooperacija siekiant plėtoti bendro tikslo pagrindu (sutarčių sudarymas, naujų produktų vystymas, naujų klientų generavimas ir kita) ir (d) faktinis bendras darbas konkrečiame rinkos sektoriuje. Pagal anksčiau minėtas kategorijas, *a* punktą patenka į pirmąjį sutartinės raidos etapą, tuo tarpu *b*, *c*, *d* punktai – į trečiąjį (tačiau turėtina omenyje, kad išteklių suvienijimas gali patekti ir į sutarties sudarymo etapą tiek, kiek jis yra būtinas sutarčiai laikyti esant sudarytai, nepaisant to, kad ji laikoma konsensualine).

Ikisutartiniai santykiai – tarptautinės jungtinės veiklos tęstinumo prielaida

Pats tarptautinės sutartinės jungtinės veiklos pobūdis lemia, kad, išskyrus galimus nedidelio sudėtingumo fizinių asmenų sandorius, jungtinei veiklai reikalingas detalus ir išsamus reguliavimas, kuris turėtų būti pasiekiamas visų pirma ilgalaikėmis ir sudėtingomis derybomis. Tarptautinės jungtinės veiklos derybos skiriasi nuo kitų tarptautinių verslų, nes įmonės motyvacija, projekto ilgaamžiškumas ir išteklių įsipareigojimas tarptautinėje jungtinėje veikloje yra kitokie²³². Pirminėje derybų dėl jungtinės veiklos stadijoje būsimos jungtinės veiklos sutarties šalys paprastai aptaria teisinius ir mokestinius planuojamos jungtinės veiklos aspektus, pagrindines veiklos kryptis, šalių įnašus, reikiamų leidimų gavimą bei kita²³³. Kaip nurodo D. Rigault²³⁴, ikisutartinių santykių kaštai patiriami dėl pasirenkamos derybų vietos, derybų trukmės, vertimo poreikio (tiek bendravimui, tiek dokumentams parengti), dokumentacijos parengimo bei pateikimo kitai šaliai. Suprantama, kad šie veiksniai lemia didesnę sutarties šalių suinteresuotumą sąžiningomis, teisiškai įpareigojančiomis derybomis. Sąžiningumo pareiga²³⁵ ikisutartiniuose santykiuose apskritai reikalauja, kad šalis atskleistų kitai derybų šaliai informaciją, reikšmingą sutarčiai

-
- 229 Luo, Y. Toward a conceptual framework of international joint venture negotiations. *Journal of International Management*. 1999, 5, p. 141–165.
- 230 Pavyzdžiui, jungtinės veiklos sutartys naftos srityje dėl veiklos pobūdžio ir investicijų lygio tęsiasi nuo penkerių ar šešerių metų tyrinėjimams ir maždaug 25-30 metų eksploatavimui. Plačiau žr. Otero Garcia-Castrillon, C. Reflections on the law applicable to international oil contracts. *The Journal of World Energy Law & Business*. 2013, 6(2): 129–162. doi:10.1093/jwelb/jwt004
- 231 Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 59.
- 232 Yadong, L. Toward a Conceptual Framework of International Joint Venture Negotiations. In *Journal of International Management*, 1999, Volume 5, Issue 2, p. 200–231.
- 233 Hewitt, I., *supra* note 17, p. 23-27.
- 234 Plačiau žiūrėti Rigault, D. *International Business Agreements – A Practical Guide for the Businessman*. Oslo: the International Business Law Group of Braekhus Dege Attorneys at Law, 2005.
- 235 Sąžiningumo principas prievoliniuose santykiuose Lietuvos civilinėje teisėje ir teisės doktrinoje yra pripažįstamas kaip itin svarbus. Užsienio valstybėse (Vokietijoje, Olandijoje, Kanadoje, Prancūzijoje) sąžiningumo principas prievoliniuose teisiniuose santykiuose laikomas fundamentaliu teisės principu. Plačiau žiūrėti Arlauskas, S., Jokubauskas, R. Sąžiningumo principas prievoliniuose teisiniuose santykiuose. *Jurisprudencija*, 2013, Nr. 20(4), p. 1387. Sąžiningumo principą savo moksliniame darbe nagrinėja ir S. Drazdauskis. Plačiau žiūrėti Drazdauskas, S., *supra* note 75, p. 87-109.

sudaryti²³⁶. Kadangi tarptautinės jungtinės veiklos atveju, šalys siekia bendro tikslo, o pati sutartis turi koordinacinį pobūdį, tai reiškia, jog tam tikrame derybų etape šalys negali neatskleisti viena kitai reikšmingos sutarties sudarymui konfidencialios informacijos (tiek susijusios su pačiu subjektu, tiek su būsimos veiklos vykdymu, jungtinės veiklos objektu ir panašiai). Autoriaus nuomone, būsimos sutarties šalims vienai kitai neatskleidus minėtos informacijos, ne tik bus pažeista sąžiningumo pareiga, bet galima daryti prielaidas, kad, visų pirma, tokie santykiai faktiškai nėra pakylėję į pirminį šalių integracijos lygmenį ir faktiškai nesiskiria nuo derybų dėl įprastinių sutartinių prievolinių santykių, kai šalys išlaiko visišką savarankiškumą (tiekimo, distribucijos ar kitų sutarčių). Antra, neatskleidus informacijos, vargu ar galime daryti vienareikšmiškas prielaidas, jog egzistuoja (ar formuojamas) bendras šalių tikslas kaip esminė tarptautinės jungtinės veiklos sąlyga. Labiau tikėtina, kad yra vien tik atskiri tokių subjektų tikslai, o ne kad yra ir bendras jų tikslas. Suprantama, nors informacijos atskleidimas nėra esminė šios sutarties sudarymo sąlyga, tačiau dėl minėtų priežasčių tarptautinei jungtinei veiklai ji yra ypatingai svarbi²³⁷.

Deja, praktika rodo, kad dėl tų pačių priežasčių tarptautinės jungtinės veiklos atveju derybos apskritai yra nevedamos arba jos yra lakoniškos, formalios. Nors technologinės inovacijos atvedė į naują komercinę erą su akimirksniu įvykstančių bendravimu tarp susitariančių šalių²³⁸, jos mažai dėmesio skiria bendro tikslo ir šalių lūkesčių pakankamam identifikavimui, o tai savo ruožtu ilgainiui veda prie neefektyvios jungtinės veiklos arba jos nutraukimo. Šias problemas pabrėžia ir D. J. BenDaniel, A. H. Rosenbloom A.H. Toliau darbe autorius remia idėją, jog tarptautinei jungtinei veiklai ikisutartiniai santykiai (derybos) visų pirma yra reikalinga kaip organizacinis pasirengimas veiklos vykdymui, atitinkamai, pati sutartinė jungtinė veikla dėl savo kompleksinio pobūdžio sunkiai įsivaizduojama be išankstinio šalių, būsimų kontrahenčių, pozicijų suderinimo, verslo apsvaistymo, valdymo, kontrolės, kaštų pasiskirstymo ir kita. Tam, kad dėl jungtinės veiklos susitariančių šalių vizija ir uždaviniai būtų sinchroniški, šalys pirmiausia turi pasidalinti savo ketinimais, filosofine prasme kalbant, tarp šalių turi būti pasidalintas ketinimas²³⁹ (dėl bendro verslo, dėl bendro projekto ar pan.) Šis pasidalintas ketinimas atlieka bent tris tarpusavyje susijusius darbus: jis padeda koordinuoti tarptautinės jungtinės veiklos šalių iš anksto apgalvotus tikslus, padeda koordinuoti jungtinės veiklos planavimą ir gali struktūrizuoti atitinkamą derėjimąsi.

Tol, kol jungtinė veikla pasižymi tik tokiomis abstraktaus pobūdžio pareigomis kaip įnašų atlikimas, kontrahentų atsakomybės klausimai vienas kito ir trečiųjų šalių atžvilgiu, kontrolės pasidalijimas, tačiau nėra aiškūs konkretūs veiklos vykdymo modeliai, sunkiai įmanomas ir veiklos vykdymas nesant išankstinio šalių susitarimo, vien pagal nusistovėjusių verslo praktiką (jeigu apskritai galima kalbėti apie jos susiformavimą). Pavyzdžiui, supaprastintai

236 Jakaitė, A. Civilinė atsakomybė esant ikisutartiniams santykiams. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 260.

237 Informacija padeda sukurti ir plėtoti bendrus projekto tikslus, kuriuos gali būti sunkiau apibrėžti dėl skirtingų įvairių šalių siekių. Plačiau žiūrėti MUNNS, A. Joint Venture Negotiation and Managerial Practices in the New Countries of the Former Soviet Union. In *International Journal of Project Management*, 2000, Volume 18, Issue 6, p. 403–413.

238 Rawls, A. Contract formation in an internet age. *Science and Technology Law Review*. 2009, 10: 200–231.

239 Bratman, M. E. Shared Intention. In *Ethics*, 1993, Volume 104, Number 1, p. 97 – 113.

teigiant, tarptautinis prekių pirkimas – pardavimas įmanomas šalims aptarus tik kainą bei pristatymo ar apmokėjimo terminus. Pagal susiklosčiusią pirkimo pardavimo sutarčių praktiką bus aišku, kad jei gautas apmokėjimas, privaloma pateikti prekes, o jei prekės pateiktos, privaloma apmokėti, prekės turi būti tinkamos kokybės bei pristatytos aptartais terminais ir taip toliau²⁴⁰. Tarptautinės jungtinės veiklos atveju yra sąlyginai daug sutarties požymių, kuriuos šalys turi aptarti, o to nepadarius sutartis gali netekti tarptautinės jungtinės veiklos sutarties statuso, pavyzdžiui, neaptarus bendros veiklos valdymo bei atstovavimo taisyklių, sutartis supanašėja su tarptautinio tiekimo, distribucijos, licencijavimo ar kitomis sutartimis, neaptarus įnašų bei vykdomos veiklos pobūdžio, sutartis tampa panaši į pavedimo ar atstovavimo sutartį ir panašiai. Suprantama, vien kompleksinis tarpšakinis sutarties pobūdis nelemia, kad ikisutartinis etapas tampa būtinas ir esminis jos sudarymo etapas, tačiau derybos puikiai išreiškia pačią tarptautinės jungtinės veiklos koncepciją bei koordinuojantį sutarties pobūdį. Tam tikri niuansai galimi tarptautinės jungtinės veiklos, vykdomos vieno projekto įgyvendinimo ribose, tačiau manytina, kad vien numatomas veiklos terminuotumas neeliminuoja derybų reikšmės, tik pavieniais atvejais ją sumažina. Kaip priešpriešai, palyginus su tęstiniu komerciniu bendradarbiavimu bei veiklos vykdymu, esant tęstinio įvykdymo jungtinei veiklai, jungtinės veiklos sutartyje paprastai numatomos netgi persiderėjimo nuostatos²⁴¹ (persiderėjimas yra pastovus faktas tarptautiniame verslo pasaulyje²⁴²) ir kiti parametrai, įtakojantys derybinę šalių poziciją sutartiniame ryšyje, o pats sutarties galiojimo terminas neapibrėžiamas. Autoriaus nuomone, tik tęstinio įvykdymo jungtinė veikla gali neturėti apibrėžto sutarties galiojimo termino, kai į tikslo pasiekimą orientuota jungtinė veikla jį paprastai turi. Taigi, „Pasiūlyme dėl bendros principų sistemos“ („*Draft Common Frame of Reference*“ – DCFR) jungtinė veikla kiek netiksliai pateikiama kaip pavyzdys kartu su tiekimo, francizės, partnerystės ir kt. sutartimis, kurios tęsiasi bendrai neapibrėžtą terminą²⁴³. Tarptautinei jungtinei veiklai, ypač tai, kuria siekiama ilgaaamžiškumo, tinkamai vykdotos ir rezultatyvios derybos gali turėti lemiamą reikšmę.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, darytina išvada, kad, nors derybos ir neišreiškia esminio tik šios sutarties požymio, tačiau atskleidžia tarptautinės jungtinės veiklos esmę šiuo periodu ir jo įtaką tolimesnei sutarties raidai - koordinacinį sutarties pobūdį, šalių siekį įgyvendinti bendrą interesą. Būsimos tarptautinės jungtinės veiklos šalys, pradėdamos derybas, turėtų atkreipti ypatingą dėmesį į tokius teisinius aspektus: derybų sąžinimumas (reikalavimas gali būti netaikomas tose valstybėse, kurios ikisutartinius santykius traktuoja kaip teisiškai neįpareigojančius arba sukuriančius šalims pareigas tik išimtiniais

240 Be to, kitų tarptautinių verslų, pavyzdžiui, importo ir eksporto sąlygos yra bendrai standartizuotos pasauliniame lygmenyje Tarptautinių Prekybos Rūmų (ICC) (*autoriaus pastaba*)

241 Pavyzdžiui, M. Hviid pabrėžia persiderėjimo poveikį santykiuose ir atkakliai tvirtina šalių pasitikėjimo viena kitos gera valia ir tinkamo rizikų bei atsakomybės paskirstymo svarbą tam, kad būtų išspręstos nenumatytos su santykiais susijusios problemos. Plačiau žiūrėti HVIID, M. Long Term Contracts and Relational Contracts. In *The Encyclopaedia of Law and Economics, 2000, Volume III*, p. 46-72.

242 Apie persiderėjimą tiek po sandorio, tiek sandorio viduje ar papildomai prie sandorio Plačiau žiūrėti Salacuse, J. W. Renegotiating International Project Agreements. In *Fordham International Law Journal*, 2000, Volume 24, Issue 4, p. 1319–1370.

243 Plačiau žiūrėti The Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-14].

atvejais)²⁴⁴, pareiga tęsti derybas arba nenutraukti jų nesant svarios priežasties, dažniausiai sustiprinta²⁴⁵ pareiga neatskleisti sužinotos konfidencialios informacijos²⁴⁶.

Tarptautinės jungtinės veiklos sutarties sudarymas ir vykdymas

Bendrosios sutarčių teisės taisyklės sako, kad sutartis laikoma sudaryta, kai susitarima dėl esminių jos sąlygų, bei, jei tai numatyta teisės aktuose, toks susitarimas išreiškiamas reikalaujama forma. Kadangi bendrieji sutarčių teisės klausimai reguliuojami, inkorporuojant į kodeksą UNIDROIT parengtus tarptautinių komercinių sutarčių principus²⁴⁷, analogiška situacija, pavyzdžiui yra ir Lietuvoje²⁴⁸. Nors kontinentinės teisės valstybėse labiau įprasta, kad jungtinės veiklos sutartis sudaroma rašytine forma²⁴⁹ (įstatymo numatytais atvejais – notarine forma²⁵⁰), bendrosios teisės valstybių teisės aktai kelia žymiai ma-

244 Pavyzdžiui, Anglijos teisės bruožas yra bendrosios pareigos elgtis sąžiningai ikisutartiniuose santykiuose nepripažinimas. Plačiau žiūrėti ALLEN, D. K. Precontractual Liability in England. In *Precontractual Liability: Reports to the XIIIth Congress International Academy of Comparative Law. Deventer: Kluwer Law and Taxation Publications, 1991, p. 18-24.*

245 Pavyzdžiui, UNIDROIT principų 2.1.16 str. nenumato bendros konfidencialumo pareigos. Tik kai informacija yra pateikiama kaip konfidenciali vienos šalies derybų metu, kita šalis turi pareigą neatskleisti šios informacijos ar nenaudoti jos netinkamai savo tikslams, nepriklausomai sutartis buvo sudaryta ar ne. Tačiau tuo atveju, jeigu konkrečios informacijos prigimties ar profesinio šalių kvalifikavimo kontekste gaunančiosios šalies atskleidimas ar šios informacijos naudojimas saviems tikslams po nutūkusių derybų prieštarautų bendram geros valios ir sąžiningų derybų principui, netgi nesant išreiktam pareiškimui, kad informacija pateikiama kaip konfidenciali, gali būti laikoma, jog gaunanti šalis turi konfidencialumo pareigą. Plačiau žiūrėti BONELL, M. J. *The UNIDROIT Principles in Practice: Caselaw and Bibliography on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, the 2nd Edition.* USA: Transnational Publisher, Inc., 2006, p. 142.

246 Plačiau žiūrėti JAV apeliacinio teismo 2004 m. liepos 20 d. nutartį byloje *General Universal System Inc v Hal Inc*, kur patvirtinta, kad jungtinės veiklos partneriai yra paprastai susieti konfidencialumo pareiga vienas kito atžvilgiu. The United States Court of Appeals, Fifth Circuit, 20 July 2004, court rulling *General Universal System Inc v Hal Inc*, Number 379 F3d 131 (5th Cir 2004) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://openjurist.org/379/f3d/131/general-universal-systems-inc>> [žiūrėta 2015-01-23].

247 Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso šeštosios knygos [interaktyvus]. 2000, [žiūrėta 2014-12-19], p. 1. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=100914&p_query=&p_tr2=>> [žiūrėta 2014-12-19].

248 Kaip savo nutartyse yra išaiškinęs LAT iš CK 6.154 ir 6.159 straipsniuose pateiktos sutarties apibrėžties darytina išvada, kad esminis sutarties požymis ir svarbiausias sutarties galiojimo elementas yra šalių susitarimas (*consensus ad idem*). Remiantis konsensualizmo principu, sutarčiai sudaryti pakanka šalių valios sukurti tarpusavio santykius, todėl paprastai laikoma, kad suderinta šalių valios išraiška yra pakankamas pagrindas sutartiniams santykiams atsirasti, ir nesuteikiama lemiamos reikšmės valios išraiškos formai. Plačiau žiūrėti, pvz.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 16 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje *UAB „Gelgotas transportas“ v. I. S.*, Nr. 3K-3-224/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 11 d. nutarties civilinėje byloje *S. A. v. UAB „LIT-INVEST“*, Nr. 3K-3-103/2013.

249 Išskyrus, pavyzdžiui, Graikiją, kai nesteigiamas juridinis asmuo. Plačiau žiūrėti CAMPBELL, D. *The Comparative Law Yearbook of International Business Volume 30A, Special Issue: International Joint Ventures. The Netherlands: Kluwer International Publishers, 2009, p. 140.*

250 CK 6.969 str. 4 d. taip pat numato, jog jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis turi būti rašytinė, o įstatymo numatytais atvejais – notarinės formos. Jeigu sutarties formos reikalavimų nesilaikoma, sutartis tampa negaliojanti.

žesnius reikalavimus jungtinės veiklos sutarties formai ir leidžia sudaryti ją ir žodžiu arba konkludentiniais veiksmais (minėtas bendrosios partnerystės atvejis). Palyginimui, priklausomai nuo partnerystės sampratos, jai taip pat gali nebūti taikomas rašytinės sutarties reikalavimas²⁵¹. Tačiau dažniausiai tokios situacijos susiklosto kai kalbame apie jungtinę veiklą ar partnerystę, neturinčią juridinio asmens statuso. Minėti aspektai reiškia skirtingą jungtinės veiklos sutarties formos traktavimą atskirose valstybėse. Todėl šalys turi pasirinkti tokią sutarties formą, kuri labiausiai atitiktų sutarties šalių tikrąją valią, taip pat pasiręgti tokią jungtinės veiklos sutartį, kurioje potencialų ginčą nagrinėjantis teismas neįžvelgtų partnerystės santykių teisinio pobūdžio, jeigu šalys to nesiekė.

Toks koordinacinis pobūdis, kai šalys, vykdydamos sutartį, turi nuolatos derinti savo veiksmus, retai kada yra būdingas kitoms civilinėms sutartims. Be to, jungtinės veiklos sąvokose dominuojantys požymiai, susiję su „pasidalijimu“, „apjungimu“, ar „kooperavimu“, rodo ypatingą pasitikėjimo svarbą tarptautinės jungtinės veiklos partnerių *inter se* santykiuose. Kiekviena iš šalių turi ypatingai pasitikėti viena kitos pasidalinta informacija, ištekliais, įranga ir pan., o jų tarpusavio bendravimas tampa itin reikšmingu tiek jiems patiems, tiek, pavyzdžiui, bendrai įmonei siekiant bendro (pasidalinto) tikslo²⁵². Įgyvendinant jungtinės veiklos sutartį, prie bendro ar tiesiog pasidalinto tikslo įgyvendinimo nemažiau prisideda ne tik kruopščiai iš anksto suplanuotos ir sutartiniais įsipareigojimais pagrįstos partnerių užduotys, bet ir *ad hoc* atliekami jų veiksmai, šalių gera valia²⁵³.

Dalyvių skaičius

Jungtinė veikla yra sutartinis ryšys tarp mažiausiai dviejų įmonių. Taigi, jungtinė veikla dažniausiai yra dvišalis arba daugiašalis sandoris, o bendra įmonė, skirtingai nuo vienanarės įmonės – daugiau nei vieną akcininką turinti uždaro tipo bendrovė. Įmonės finansų teorija, mokymas ir praktinės rekomendacijos remiasi premisa, pagal kurią „įmonės tiesioginis tikslas turi būti jos savininkų vertės padidinimas²⁵⁴“. Šis tikslas gali būti pasiekiamas tik įtraukus tam tikrus veiksmus į įmonės strategiją ir pasirinkus tinka-

251 Pavyzdžiui, peržiūrėtas pavyzdinis partnerystės įstatymas (Revised Uniform Partnership Act, RUPA), 1997 m. priimtas Amerikos–Lotynų Amerikos valstybių numato, kad „Partnerystės sutartis (ang. *partnership agreement*) - tai tiek rašytinis, žodinis ar numanomas susitarimas tarp partnerių dėl partnerystės, įskaitant partnerystės sutarties pakeitimus. Revised Uniform Limited Liability Company Act drafted by the National Conference of Commissioners on Uniform States Law and approved and recommended for enactment in all the States, [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2014-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.uniformlaws.org/shared/docs/limited%20liability%20company/ullca_final_06rev.pdf>, [žiūrėta 2014-11-09].

252 Vienas svarbiausių dalykų jungtinėje veikloje yra tokio laipsnio tarpusavio priklausomybė, kad misija negali būti įvykdyta vienos šalies kitai nepadedant. Plačiau žr. Robert L. Wallace. Strategic partnerships. An entrepreneur's guide to joint ventures and alliances, 2004, p. 8.

253 Tendenciją dėl geros valios virtimo iš tiesiog geros politikos į teisę patvirtina ir iki šiol Kanados teismų praktikai nebūdinga naujausia Kanados Aukščiausiojo teismo praktika. The Supreme Court of Canada, *Harish Bhasin, carrying on business as Bhasin & Associates v. Larry Hrynew and Heritage Education Funds Inc. (formerly known as Allianz Education Funds Inc., formerly known as Canadian American Financial Corp. (Canada) Limited)*, Number 2014 SCC 71 [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/14438/index.do>> [žiūrėta 2015-01-22].

254 Sivarama Krishnan, V. Stakeholders, shareholders and wealth maximisation. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-10-30]. <<http://abeweb.org/proceedings/proceedings09/krishnan.pdf>>, p. 1.

mą verslo alternatyvą arba suderinus abi šias priemones. Akivaizdu, jog jungtinė veikla yra ne tik viena iš tokių strateginių verslo organizavimo alternatyvų, būdų įmonės tikslui pasiekti. Ji yra priemonė bendram verslui ir (ar) bendram projektui, todėl ir jungtinės veiklos sutartis savaimė nėra tikslas. Ji labiau tarnauja kaip priemonė kitų sutarčių sudarymui (tiek tarp šalių, tiek trečiųjų asmenų), o jos įsipareigojimų įgyvendinimas atitinkamai yra tęstinės šalių veiklos trečiųjų asmenų atžvilgiu išraiška. Taigi, nors, pavyzdžiui, sudaryta tarp dviejų šalių, jungtinės veiklos sutartis dėl paprastai pasirašomų eilės papildomų sutarčių, kurios aptariamoms toliau šiame skyriuje, realiai tampa daugiašaliu sandoriu.

Tęstinumas

Tęstinumas, kaip vieno iš kertinių akmenų jungtinės veiklos sampratos architektūroje svarbą patvirtina ir tai, jog ilgalaikis įsipareigojimas kartu su įnašu į partnerinės(-ių) įmonės(-ių) strategiją yra nurodomi „pagrindiniais rinkos sandorių ir strateginių aljansų skirtumais“²⁵⁵, taigi, galima sakyti ir pagrindiniais rinkos sandorių bei jungtinės veiklos, bent jau plačiąja prasme, skirtumais²⁵⁶. Tęstinumas taip pat pateikiamas kaip vienas iš kriterijų, padedančių atriboti jungtinę veiklą nuo partnerystės, nurodant, kad „partnerystė tęsiasi daug metų tol, kol šalys neturi daug skirtumų, o jungtinės veiklos įmonė tęsiasi tik ribotą laikotarpį, kol pasiekia savo tikslą“²⁵⁷. J. Ellison ir E. Kling²⁵⁸ nurodo, kad sutartinė jungtinė veikla yra tinkamiausia tais atvejais, kai kooperacija tarp šalių yra apribota apimtimi ir laikotarpiu, bei kai kaštų ir pelno paskirstymą yra nesudėtinga numatyti jungtinės veiklos sukūrimo etape.

Kaip minėta, problemų šioje sampratoje kelia ir tai, jog teisiškai sunku apibrėžti, kokie laikotarpiai laikytini reikšmingai ilgalaikiais. Be to, pripažinus, kad jungtinė veikla yra terminuoto pobūdžio verslo projektas, galėtų kilti klausimas, kuo tuomet ji kai kuriais atvejais skiriasi nuo komercinių darbo grupių, konsorciūmų ir panašiai. Dėl šių priežasčių kai kurie jungtinę veiklą nagrinėjantys autoriai yra linkę pripažinti jungtinę veiklą esant neriboto, tęstinio bendradarbiavimo pobūdžio veikla²⁵⁹.

Skirtingai nuo įprastų mainų sutarčių, ilgalaikėje sutartyje neįmanoma iš anksto apibrėžti esminių elementų, netgi pats sutarties įvykdymo objektas dažnai būna miglotas. Šalys turi apgalvoti ir jungtinės veiklos sutartyje numatyti, kokius darbus kiekviena jų atliks, kaip bus pasidalijamos projekto veiklos sritys (pavyzdžiui, kas vykdys pirkimus, kaip bus organizuojamas projekto valdymas, įgyvendinimo priežiūra, t.y. kaip ir kokia apimtimi tai vykdys abu partneriai, kaip jie koordinuos savo veiksmus bei kas bus atsakingas už bendro turto apskaitą, kas tvarkys bendrus partnerių reikalus), kaip bus teikiama informacija apie projekto pažangą, pateikiami išlaidas pagrindžiantys dokumentai, kaip bus keičiamasi kita informacija tarp partnerių, kaip atliekamas projekto auditas ir t. t. Tačiau dėl

255 Culpan, R. *supra* note 4, p. 37.

256 Tai matoma ir šio skyriaus pradžioje pateiktoje lentelėje (*autoriaus pastaba*).

257 USLegal Inc, Distinction Between Joint Venture and Partnerships [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://jointventures.uslegal.com/distinction-between-joint-venture-and-partnerships/>> [žiūrėta 2015-01-15].

258 Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 32.

259 Plačiau žiūrėti Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

jungtinės veiklos specifikos, sudėtingumo ir koordinacinio pobūdžio sutarties sudarymo metu dažnai neįmanoma visko apgalvoti ir išsamiai apibrėžti, ką turės atlikti kiekvienas iš partnerių tiek sutartinėje jungtinėje veikloje, tiek struktūrizuotoje jungtinėje veikloje. Todėl jungtinės veiklos sutartyje paprastai būna daug numanomų sutarties sąlygų, kurias nustatant reikia atsižvelgti tiek į sutarties esmę, tiek ir į tikslą²⁶⁰. Bet kuriuo atveju šalys jungtinės veiklos sutarties rėmuose išipareigoja glaudžiam bendradarbiavimui ir kooperacijai, dažnai išlaikydami aukštą konfidencialumo ir fiduciarinių santykių pobūdį, kurie paprastai kitoms sutartims nebūdingi ar būdingi mažesne apimtimi. Nepriklausomai nuo šio bendradarbiavimo glaudumo, ir sutartinėje jungtinėje veikloje šalys išlaiko aiškų savo identitetą ir atskirtumą, kas rodo tokią jungtinę veiklą neturint įprastinės teisinės verslo organizavimo formos, tačiau labai aiškus yra jos sutartinis, prievolinis ir organizacinis pobūdis. Jungtinės veiklos sutarčiai itin būdingos ir sąlyginės prievolės, t. y. joje teisių ir pareigų atsiradimas, pasikeitimas ar pasibaigimas siejamas su „jeigu“ nuostata²⁶¹. Pavyzdžiui, jungtinės veiklos šalys gali numatyti sutartyje tokią „stabdančią“ sąlygą, darančią įtaką abiejų šalių pareigų vykdymui, kad tyrinėjimai bus pradėti, *jeigu* bus gautas būtinas aplinkosaugos leidimas.

Todėl galima be abejonų pritarti, kad „jungtinės veiklos sutartys iš tiesų yra dažnai neišbaigtos arba nutyli eilę esminių aspektų“²⁶². Verslas apskritai nuolat susiduria su rizikomis, taip pat teisinėmis, ekonominėmis, vadybinėmis, idealiai jų numatyti neįmanoma *ex ante*²⁶³. Pritartina, kad „absoliučiai išsami sutartis dėl ateities neapibrėžtumo ir parengimo sąnaudų yra neekonomiška ir nesiektinga“²⁶⁴. Kalbant apie tarptautinę jungtinę veiklą, gali pasikeisti įvairios aplinkybės: tiek bendrai, tiek susijusios su tarptautinės jungtinės veiklos dalyviais, bendros veiklos tikslais ar kitais aspektais. Jau aptartas kompleksinis šiuolaikinės tarptautinės jungtinės veiklos pobūdis sudaro labai rimtas prielaidas jas vertinti per mokslinėje doktrinoje žinomas „neišbaigtų sutarčių“²⁶⁵ ir „sąryšingumo sutarčių“²⁶⁶ (dar vadina-

260 Pavyzdžiui, akcininkų sutartyse bendradarbiavimo pareigomis siekiama užpildyti sunkiai *ex ante* sureguliuojamų įvairių situacijų spragas, sparčiai kintančią akcininkų tarpusavio santykių dinamiką ir užtikrinti sėkmingą akcininkų sutarties vykdymą, taip pat išvengti akcininkų ginčų. Plačiau žiūrėti Mikalonienė, L. *supra* note 98, p. 5-28.

261 Analogiška nuostata yra CK 6.30 str. (*autoriaus pastaba*).

262 Vermeulen, E. P. M. *The Evolution of Legal Business Forms in Europe and the United States: Venture Capital, Joint Venture and Partnership Structures*. The Hague: Kluwer Law International, 2003, p. 29.

263 Suprantama, kad, sudarant sutartį, būtina numatyti kuo daugiau, kad potencialų ginčą sprendžiantis teismas šalių sudarytą sutartį galėtų pripažinti priverstinai vykdytinu teisiniu sandoriu (*autoriaus pastaba*).

264 Astromskis, P., Kiršienė, J. Sutarties turinys ir jo aiškinimas teisės ekonomikoje. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 851-863, p. 855.

265 Neišbaigtų sutarčių literatūra gali būti laikoma kaip ankstesnės sandorių kaštų literatūros plėtra. Plačiau žiūrėti Williamson, O. E. Transaction-Cost Economics: The Governance of Contractual Relations. In *Chicago Journals*, 1979, Volume 22, Number 2, p 223-261.

266 Angliškos sąvokos „relational“ vertimą „sąryšingumo“ arba „sąryšingoji“ sutartis autorius vartoja remdamasis E. Klimo ir V. Jurgaičio publikacija: Klimas, E., Jurgaitis, K. Pareigos bendradarbiauti principo aiškinimas ir turinys šiuolaikinėje sutarčių teisėje. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, Nr. 3(1).

ma „sutarties-santykio“²⁶⁷ (angl. relational contracts)²⁶⁸ teorijų prizmes. Prof. I. R. Macneil agentinę ir partnerystės sutartis laiko „stipriai sąryšingomis“²⁶⁹. Vieni iš dogmatinių sąryšingumo teorijos pagrindėjų C. J. Goetz ir E. Robert įvairius bendradarbiavimo susitarimus, įskaitant jungtinės veiklos sutartis, laiko sąryšingumo sutartimis²⁷⁰, nepriklausomai nuo to, ar jos tęstinio ar vienkartinio įvykdymo. Kaip argumentas pateikiama tai, kad jos labiau charakterizuojamos netikrumu apie faktines sąlygas vykdymo metu ir „išimtinį sudėtingumo laipsnį konkrečiai apibrėžiant norimą prisitaikymą prie nenumatytų atvejų“²⁷¹. Tačiau, autoriaus nuomone, toks priskyrimas yra netikslus kai kalbama apie vienkartinio įvykdymo projektinio pobūdžio jungtinę veiklą tarp įmonių²⁷², kur partneriai išskaido projektą į mažesnius projektus (subprojektus) ir kiekvienas partneris vykdo atskirą projektą bei prisiima atsakomybę už jį. Pirmiausia dėl to, kad, kaip teigia kiti autoriai, „sąryšingumo sutartys yra pagrįstos besitęsiančių santykių tarp veikėjų paradigma“²⁷³, o ne „laikinomis organizacijomis“²⁷⁴. Antra, projektų suvokimas daro įtaką projektų valdymui ir projektų valdymo būdai. Tradicinis projektų suvokimas kaip rinkinio sudėtingų, tikslo nulemtų ir rizikingų užduočių pateisina projektų planavimo metodus²⁷⁵. Tipiniai pavyzdžiai yra užduočių grafikai, išteklių ir kaštų planai, taip pat rizikų valdymas. Įmonės iš anksto nustato rizikas, parenka priemones joms valdyti, todėl, atrodytų, tikrai negalima kalbėti apie išim-

267 Anglišką frazę „relational contract“ taip verčia savo darbe V. Budreckienė. Plačiau žr. Budreckienė, V. Teismo intervencijos į komercinius sutartinius santykius legitimumas klasikinėje, sąryšingojoje ir socialinėje sutarčių teisės teorijose. *Social Transformations in Contemporary Society* [interaktyvus]. 2015, 3: 155-169 [žiūrėta 2015-11-03]. <http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2015/07/STICS_2015_3_155-169.pdf>.

268 Šalių sąryšingumo sutarčių teisės teorija susiformavo prof. I. R. Macneilui išskyrus vienkartinio įvykdymo sutartis, dar vadinamas šalių autonomiškumo sutartimis (angl. discrete contracts), pasižymintias ribotu asmeniniu dalyvavimu, tiksliai šalių išsipareigojimų matuojamumu, minimaliu šalių bendradarbiavimu įgyvendinant sutartį ir tęstinio įvykdymo sutartis, dar vadinamas sąryšingumo sutartimis (angl. relational contracts). Pastarosios pasižymi priešingomis savybėmis – integralumu ir santykių išsaugojimo svarba, bendradarbiavimo, sprendžiant ginčus svarba, vadovavimosi teisingumo ir kitais principais. Plačiau žr. Macneil, I. R. Contracts: Adjustment of Long-Term Economic Relations under Classical, Neoclassical, and Relational Contract Law. *Northwestern University Law Review*, 1977-1978, 72(6): 854-905 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-03]. <http://heinonline.org/skaietykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/illlr72&div=46&start_page=854&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults>. Taip pat žiūrėti Macneil, I. R. Power, Contract, and the Economic Model. In *Journal of Economic Issues*, 1980, Volume 14, Issue 4., 909-923; Goetz, C. J., Scott, R. E. Principles of Relational Contracts. In *Virginia Law Review*, 1981, Volume 67, Issue 6, p. 1089-1150.

269 Macneil, I. R., *Northwestern University Law Review*, *supra* note 268, p. 598.

270 Plačiau žiūrėti Goetz, C. J., Scott, R. E., *supra* note 268.

271 Goetz, C. J., Scott, R. E., *supra* note 268.

272 Plačiau apie projektinio pobūdžio jungtinę veiklą žr. 1.3. skyriuje

273 Eisenberg, M. A. Why There Is No Law of Relational Contracts. In *Northwestern University Law Review*, 1999, Volume 94, Issue 3 p. 805.

274 Projektai yra apibrėžiami kaip laikinos organizacijos. Plačiau žiūrėti Gareis, R. *Management of the Project-Oriented Company* [interaktyvus]. PMI Research Conference, 2002 [žiūrėta 2015-01-19]. Prieiga per internetą: <<http://epub.wu.ac.at/814/1/document.pdf>> [žiūrėta 2015-01-19].

275 gareis, R. *Management of the Project-Oriented Company* [interaktyvus]. PMI Research Conference, 2002 [žiūrėta 2015-01-19]. Prieiga per internetą: <<http://epub.wu.ac.at/814/1/document.pdf>> [žiūrėta 2015-01-19].

tinį sudėtingumo laipsnį įmonei prisitaikyti prie nenumatytų atvejų. Tai tarsi patvirtina ir faktas, jog tik tęstinė tarptautinės jungtinės veiklos sutartis pateikiama kaip sudėtingo tarptautinio sandorio pavyzdys²⁷⁶. Tik kai kurių jungtinės veiklos sutarčių priskirtinumą prie sąryšingumo sutarčių patvirtina, pavyzdžiui, aktuali ir neįprasta²⁷⁷ Anglijos teismų praktika²⁷⁸, ypač teismo pasisakymas *Yam Seng Pte Ltd v International Trade Corp Ltd* byloje. Joje teismas pasisakė, kad dauguma sutarčių apima ilgesnį santykį tarp šalių, kuriame jos yra įsipareigojusios iš esmės. Tokios sąryšingumo sutartys, kaip kartais yra vadinamos, gali reikalauti aukšto bendravimo, bendradarbiavimo ir nuspėjamo įvykdymo laipsnio, pagrįsto abipusiu tikėjimu ir pasitikėjimu, bei apimti lojalumo lūkesčius, kurie sutartyje nėra įtvirtinti aiškiais terminais, bet reiškia šalių supratimą ir yra būtini suteikti tiems susitarimams verslo efektyvumą. Apibūdintų sąryšingumo sutarčių pavyzdžiais gali būti kai kurios jungtinės veiklos, frančizės ir ilgalaikio tiekimo (distribucijos) sutartys²⁷⁹. Tačiau šiame darbe neatsitiktinai minima ekonomikos ir vadybos literatūroje išskiriama tarptautinės jungtinės veiklos sąsaja su strateginiais verslo aljansais, kuri turi poveikį ir jungtinės veiklos sutarties sampratai. Tais atvejais, kai jungtinėje veikloje komercinio bendradarbiavimo svarba partnerio strateginių tikslų pasiekimui yra išskirtinė, kai partneriai įsipareigoja kartu įgyvendinti projektą, jo neskaidydami, susitaria dalintis pelną ir nuostolį ir kiekvienas prisiima solidarinę atsakomybę, tajau rodo ypatingą tarpusavio priklausomybės buvimą: tiek tarp partnerių, tiek tarp pačios jungtinės veiklos bei partnerių. Iš čia kyla daug didesnė nei kitoje komercinėse sutartyse sutartinių sąlygų, šalių prievolių (pavyzdžiui, projekto užduočių) tarpusavio priklausomybė (vienos ar kelių neatlikimas „blokuoja“ kitų atlikimą). Daugybė priklausomybių tarp vienetų reikalauja dažno koordinavimo ir informacijos apsikeitimo, o tai lemia tarptautinės jungtinės veiklos kaip sutartinio ryšio sudėtingumą ir jos buvimą sąryšingumo sutartimi daugumoje atvejų. Iš čia, jungtinės veiklos sutartis turėtų būti laikoma sąryšingumo sutartimi, atsižvelgiant ne tiek į tai, ar ji tęstinio įvykdymo ar vienkartinio įvykdymo, kiek į kontrahentų tarpusavio santykius, jų integruotumą, prisiimamus įsipareigojimus ir atsakomybę prieš trečiuosius asmenis.

276 Plačiau žiūrėti Frick, J. G., *supra note 7*, p. 4-5.

277 Iki tol, skirtingai nuo Prancūzijos, Vokietijos, JAV ir Australijos, Anglijos teismai nepripažindavo geros valios. Tačiau pastaruoju metu teismai pradėjo taikyti geros valios, etines normas komercinių šalių sutartinėms prievolėms. Plačiau žiūrėti Mayer Brown. Good Faith – Is There a New Implied Duty in English Contract Law? [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.mayerbrown.com/files/Publication/92d74f21-c4e3-4d1d-86ac-77fa21b6c95c/Presentation/PublicationAttachment/65ac405d-db68-4d53-bdfa-8434e78cf627/Good_Faith_jul2013_corpalert.pdf> [žiūrėta 2015-01-22]; Macfarlanes. Good Faith in the Performance of Contracts - A New Implied Term [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.macfarlanes.com/media/1295/good-faith-in-the-performance-of-contracts-a-new-implied-term.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].

278 The High Court of Justice Queens Bench Division of Intellectual Property of England and Wales, 4 March 2014 court ruling *Bristol Groundschool Limited v. Intelligent Data Capture Limited, Allan Graham Hugh Cownie, Propilot Limited, Slate-ed Limited, Jill Valerie Cownie v. Alexander John Whittingham*, Number [2014] EWHC 2145 (Ch) [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2015-01-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2014/2145.html>> [žiūrėta 2015-01-19].

279 The High Court of Justice Queens Bench Division of England and Wales, 1 February 2013 court ruling *Yam Seng Pte Limited (A company registered in Singapore) v. International Trade Corporation Limited*, Number [2013] EWHC 111 (QB) [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2015-01-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/2013/111.html>> [žiūrėta 2015-01-19].

Vienkartinio įvykdymo ir tęstinio įvykdymo (ilgalaikio pobūdžio) jungtinės veiklos sutartys skiriasi savo apgalvojamu ir apibrėžtumu²⁸⁰. Pavyzdžiui, ilgalaikio pobūdžio jungtinės veiklos atveju sutarčiai nereikalingas tokio lygio apibrėžtumas kaip vienkartinio įvykdymo jungtinėje veikloje. Susitariančioms šalims gali būti palikta didesnės apimties diskrecija tam, kad jos galėtų patikslinti sutarties terminus pagal savo aplinkybes ir poreikius. Ilgalaikės jungtinės veiklos sutarčiai, kaip tęstinio įvykdymo sutarčiai apskritai, reikalingas didesnis lankstumas²⁸¹. Joje, palyginus su kitomis įprastomis mainų sutartimis ar net projektinio pobūdžio jungtinės veiklos sutartimis, gali dominuoti terminuotos prievolės su atidedamuoju terminu, o ne su naikinamuoju²⁸², arba konkrečios prievolės terminas gali būti iš vis nenumatytas²⁸³. Ilgalaikio įvykdymo jungtinės veiklos sutartyje taip pat yra daugiau numanomų sutarties sąlygų nei vienam sandoriui skirtose projektinio pobūdžio jungtinės veiklos sutartyje. Taigi, projektinio pobūdžio jungtinės veiklos sutartis (pavyzdžiui, dėl statybos rangos projekto) išbaigtesnė ir tam tikra prasme labiau atitinka sutartį pagal klasikinę sutarčių teisės teoriją. Tačiau tiek ilgalaikio įvykdymo jungtinės veiklos, tiek projektinio pobūdžio jungtinės veiklos sutarties pobūdis grindžiamas jose itin reikšmingu bendradarbiavimo ir kooperavimosi principu, kas reiškia būtinybę atsižvelgti ne tik į savo, tačiau ir į kitos sutarties šalies interesus.

Ryšys su įmonių teise

Neatmetama galimybė, kad pati „jungtinės veiklos sutartis (kooperacinė sutartis) gali būti išdėstoma viename dokumente“²⁸⁴. Tačiau „daugelyje sudėtingų jungtinių veiklų gali būti naudinga turėti rėminę sutartį, nustatančią bendrus įmonės kūrimo pagrindus“²⁸⁵. Tai, autoriaus nuomone, lemia jungtinės veiklos sutarties rėminį ir organizacinį pobūdį. Nors tarptautinių sutarčių praktikoje apskritai būdinga sudaryti ne vieną, bet kelias tarpusavyje susijusias sutartis²⁸⁶, tačiau tarptautinės jungtinės veiklos sutarties atveju tai praktiškai neišvengiama, kadangi ji turi suorganizuoti ir teisiškai įtvirtinti daugybę ekonominių veiklų. Todėl jungtinė veikla praktikoje dažniausiai apima ne tik jungtinės veiklos ar akcininkų sutartis, bet ir daug papildomų susitarimų tarp tų pačių šalių, kurie, anot

280 Teisinė ilgalaikių sutarčių kilmė ir reguliavimas reikšmingai nesiskiria nuo vienkartinio įvykdymo ar sutarčių bendrai reguliavimo, tačiau tęstinio įvykdymo sutartys turi jas išskiriančių požymių. Plačiau apie tęstinio įvykdymo sutartis žiūrėti: Grundamn, S., Cafaggi, F., Vettori, G., *supra note* 92, p. 43.

281 Lankstumas, kaip tęstinių sutarčių požymis nurodomas ir „Pasiūlyme dėl bendros principų sistemos“ („Draft Common Frame of Reference“ – DCFR). Plačiau žiūrėti *The Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-14].*

282 Pavyzdžiui, kurias reguliuoja CK 6.33 – 6.35 str. (*autoriaus pastaba*).

283 Tokiu atveju, pavyzdžiui, CK 6.38 str. įpareigoja vadovautis protingumo kriterijais, o CK 6.53 str. 2 d. numato septynias dienas nuo tos dienos, kurią kreditorius pareikalavo prievolę įvykdyti. Vis dėlto praktiškai nerekomenduotina net ir tęstinėje sutartyje nenumatyti prievolių įvykdymo terminų.

284 Ellison, J., Kling, E., *supra note* 19, p. 162.

285 Hewitt, I., *supra note* 17, p. 43.

286 Kartais tai vadinama sutarčių grupėmis (*groupe de contrats*). Plačiau žiūrėti Fontaine, M., De Ly, F. *Drafting International Contracts: An Analysis of Contract Clauses, 2nd Edition*. Ardsley: Transnational Publisher, Inc., 2009, p. 573.

I. Hewitt, daugelyje jungtinės veiklos struktūrų „yra gyvybiškai svarbūs bendros įmonės komerciniam ir teisiniam funkcionavimui“²⁸⁷. Pavyzdžiui, J. Ellison ir E. Kling²⁸⁸ nurodo, kad Prancūzijoje dokumentai, kurių pagrindu suformuojama pati jungtinė veikla, yra šie:

1. Kletinimų protokolas ar bendrasis susitarimas, kuris įtvirtina jungtinės veiklos tikslą bei duoda nuorodą į kitus kooperacijos dokumentus²⁸⁹.
2. Faktiniai sutartiniai kooperacijos dokumentai, būtent:
  - a) sutartis sutartinės jungtinės veiklos atveju,
  - b) įstatai ir akcininkų sutartis bendrų įmonių bei įstatai ir partnerystės sutartis partnerystės atveju²⁹⁰.
3. Įvairiarūšiai antriniai susitarimai, bendros įmonės atveju tai ypač pasakytina apie įvairius susitarimus, susijusius su santykiais tarp kiekvienos iš jungtinės veiklos šalių ir bendros įmonės.

Pirmasis dokumentas (ketinimų protokolas) gali turėti preliminarious sutarties formą, kuri sudarys priverstinai vykdytiną reikalavimą dėl sutartų dokumentų pasirašymo. Pastebėta, kad terminai „jungtinės veiklos sutartis“ ir „akcininkų sutartis“ literatūroje dažnai vartojami pakaitomis. Terminas „jungtinės veiklos sutartis“ praktikoje dažniau naudojamas, kai sutartis apima platesnes nuostatas, susijusias su pradiniu bendros įmonės kūrimu, išankstinėmis sąlygomis ir šalių verslo įnašais; „akcininkų sutartis“ apibūdina sutartį, kuri koncentruojasi į jau esančias šalis – bendros įmonės akcininkus²⁹¹. Taip pat jungtinės veiklos (akcininkų)²⁹² sutartis bendroje įmonėje šalia tipinių jungtinės veiklos sutarčiai būdingų nuostatų apima ir šalių išipareigojimus dėl naujo juridinio asmens steigimo bei steigimo dokumentų pasirašymo. Bendrovės steigimo dokumentai (įstatai ir steigimo sutartis) taip pat yra jungtinės veiklos sutarties dalis. Bendrovės steigimo sutartimi susitariama dėl juridinio asmens kapitalo suformavimo, steigėjo investuojamo turto nuosavybės teisės pasikeitimo, mainais įgyjant šio privataus juridinio asmens dalyvio teises (akcijas) ir t.t. Vien ši dviejų tarpusavyje susijusių sutarčių²⁹³, kurios abi yra organizacinio pobū-

287 Hewitt, I., *supra* note 17, p. 121.

288 Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 60.

289 Analogiškas dokumentas pasirašomas, pavyzdžiui, ir Belgijoje. *Ibid.*, p. 28.

290 Kiti autoriai, manytina, pagrįstai šį sąrašą papildo bendrovės steigimo sutartimi. Plačiau žiūrėti Campbell, D., *supra* note 87, p. 382.

291 Plačiau žiūrėti Hewitt, I., *supra* note 17, p. 43. Vokietijoje, pavyzdžiui, taip pat pasirašoma „Bendros politikos sutartis“ („*Grundsatzvereinbarung*“), „Bendradarbiavimo sutartis“ („*Vereinbarung über Zusammenarbeit*“) ar tiesiog „Jungtinės veiklos sutartis“ („*Joint Venture-Vereinbarung*“). Terminas „akcininkų sutartis“ Vokietijoje paprastai suprantamas tik kaip apimantis balsavimo teisių įgyvendinimą. Plačiau žiūrėti Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 143. Kai kurių autorių nuomone gali būti pasirašomos abi sutartys Tokiu atveju akcininkų sutartis paprastai detaliau reguliuos bendrovės valdymą ir taisykles, susijusias su konkrečia bendra įmone. Plačiau žiūrėti Campbell, D., *supra* note 87, p. 129.

292 Tiesa, praktikoje bendros įmonės akcininkų sutartis paprastai nevadinama jungtinės veiklos sutartimi siekiant išvengti sąsajų su partneryste ir vienu svarbiausiu jos atributų – partnerių solidaria atsakomybe. Todėl ir autorias pridėdamas jungtinės veiklos (akcininkų) sutarties pavyzdys vadinamas akcininkų sutartimi (priedas Nr. 2).

293 Net kai nėra suformuluotos bendros apimties (dėl pelno pasidalijimo), pasidalintas tikslas, kai toks yra, padaro sutartis viena nuo kitos priklausomas. Plačiau žr. Grundamn, S., Cafaggi, F., Vettori, G., *supra* note 92, p. 7.

džio²⁹⁴, tačiau iš kurių pirmoji yra sutartis, priklausanti prievolių teisei, o antroji reguliuojama įmonių teisės nuostatų²⁹⁵, turi reikšmingas pasekmes, taikytinos teisės lygmenyje, apie kurį bus kalbama III dalyje. Papildomi susitarimai apima tiekimo (distribucijos), paskolos, duomenų teikimo, frančizės, patentų, draudimo, licencines ir įvairias kitas sutartis (jų pobūdis priklauso nuo jungtinės veiklos tikslų), kurios, anot autorių, „sukuria papildomus jungtinės veiklos požymius plačiau jos prasme“²⁹⁶. Tokių papildomų susitarimų planai figūruoja kaip minėtų 2 punkte sutarčių priedai²⁹⁷. Šie papildomi susitarimai gali būti tiek *expressis verbis*, įvardyti kaip jungtinės veiklos sutarties priedai, tiek nurodyti pačioje jungtinės veiklos sutartyje, tiek apskritai formaliai tarpusavyje nesusiję, tačiau faktiškai skirti jungtinės veiklos sutarčiai vykdyti. Todėl jungtinė veikla *ipso per se* yra ne viena sutartis, o grupė sandorių, kurių kiekvienas taip pat yra kompleksinio teisinio pobūdžio ir apima daug reguliuojamų santykių, ypač kada kalbama apie tarptautinę jungtinę veiklą. Būdama sutarčių *nexus*, jungtinė veikla yra organizacija, nepriklausomai nuo objektyvios formos – juridinio asmens - buvimo.

Apibendrinant, šiame skyriuje atlikta analizė, *inter alia*, leidžia suformuluoti tokius tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo bei teismų praktikos vertinimo kriterijus: sutartinė kilmė ir pobūdis, dvišališkumas arba daugiašališkumas, užsienio (tarptautinis elementas), tęstinumas, ryšys su įmonių teise. Autorius palaiko poziciją, kad jungtinė veikla yra sutartinis ryšys tarp dviejų ar daugiau įmonių, o partnerystė – kur individai apsijungia kartu bendrai veiklai²⁹⁸. Dalyvauti užsienio rinkose ir bendradarbiauti įmones pirmiausia skatina ekonominės ir vadybos priežastys, kurias šiandien geriausiai paaikškina ekonominis integruojantis modelis²⁹⁹. Komercinis bendradarbiavimas tarp įmonių dažniausiai nėra savitiksliis, nes tam reikia papildomų išlaidų, ir jos turi būti pagrįstos papildoma nauda, kurios tikimasi. Atlikta ekonomikos ir vadybos literatūros analizė leidžia tvirtinti, kad sprendimą investuoti užsienio rinkoje įmonė priima anksčiau nei pasirenka konkretų partnerį. Tarptautinė jungtinė veikla yra teisinė praktinė priemonė įmonių tam tikriems tikslams, susijusiems su dalyvavimu užsienio rinkoje, pasiekti. Skirtingai nuo partnerystės ir komercinio bendradarbiavimo tarp fizinių asmenų apskritai, įmonių tarpusavyo bendradarbiavimą taip pat lemia šiame skyriuje aptarti kriterijai, nesusiję su asmeninėmis partnerio savybėmis. Todėl, teismas, vertindamas jungtinę veiklą tarp įmonių ir, aiškindamas jų sudarytą sutartį, *inter alia* turėtų atsižvelgti į tai, kokios priežastys lėmė

294 Plačiau apie jungtinės veiklos sutarties ir uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutarties panašumus bei skirtumus, žiūrėti: Mikalonienė, L. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis ir uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutartis – lyginamieji aspektai ir teisinis kvalifikavimas. *Teisė*, 2011, Nr. 80, p. 53-68. Reikia turėti omenyje, kad, kaip nurodyta šioje publikacijoje, jungtinės veiklos sutarties pagrindu nebėra steigiamos ūkinės bendrijos, todėl šis argumentas, pateiktas kaip vienas iš jungtinės veiklos sutarties ir bendrovės steigimo sutarties skirtumų, nebegalioja.

295 Pavyzdžiui, steigimo sutarties, kai bendrovę steigia du ar daugiau asmenų sąvoka įtvirtinta ir turinys reguliuojamas Akcinių bendrovių įstatymu. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 7 str. 1-2 d.

296 Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 59.

297 Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 60.

298 Plačiau žiūrėti USLegal Inc, Distinction Between Joint Venture and Partnerships [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://jointventures.uslegal.com/distinction-between-joint-venture-and-partnerships/>> [žiūrėta 2015-11-01].

299 Culpan, R., *supra* note 4, p. 30.

konkrečios jungtinės veiklos sutarties sudarymą, kas lėmė partnerio pasirinkimą, nes tai gali būti itin reikšminga nusprendžiant, ar tarp šalių susiformavo partnerystės, ar tiesiog jungtinės veiklos teisiniai santykiai.

Nepaisant šių niuansų, abiem šioms jungtinės veiklos formoms būdinga sutartinė kilmė. Tiek jungtinė veikla, tiek partnerystė yra panašios tuo, kad pirmiausia tai yra sutartinis ryšys, turintis organizacinį, koordinacinį pobūdį, o neretai pasižymintis ir stipriu sąryšingumu. Tačiau tarptautinės jungtinės veiklos sutarties sąryšingumą lemia ne tik sąryšingumo sutarčių teisės teorijos šalininkų ypač akcentuojamas tęstinumo kriterijus, bet ir tai, kad šis ryšys turi reikšmingą, vadybos moksle strateginę vadinamą, reikšmę bendradarbiaujančių įmonių tikslų pasiekimui, taip pat kontrahentų tarpusavio santykiai ir prisiimami išpareigojimai bei atsakomybė. Tęstinumo kriterijus yra reikšmingas, kada kalbama apie tarptautinę jungtinę veiklą, skirtą bendrai veiklai, tačiau jis nelemia projekcinio pobūdžio jungtinės veiklos atveju. Tęstinumo kriterijus yra svarbus, siekiant atriboti tarptautinę jungtinę veiklą nuo vienkartinio įvykdymo rinkos sandorių ir suvokti jungtinę veiklą kaip sutartį-santykį, tačiau jis labiau padeda atriboti projekcinio pobūdžio jungtinę veiklą nuo partnerystės, kai tęstinio pobūdžio jungtinei veiklai atriboti, akivaizdu, reikalingi papildomi požymiai. Tiek jungtinei veiklai, tiek partnerystei, skirtingai nuo rinkos sandorių dažniau būdingas tęstinis įvykdymas. Teoriškai abi šios formos gali būti pasirenkamos siekiant vykdyti bendrą veiklą ar bendrai įgyvendinant projektą. Tačiau, kai kalbama apie tarptautinių įmonių komercinį bendradarbiavimą ir užsienio investicijas, partnerystė tiek bendrai veiklai, tiek projektų įgyvendinimui, kaip rodo praktika, pasirenkama rečiau. Autoriaus atlikto empirinio tyrimo rezultatai rodo, kad sutartinė jungtinė veikla yra mažiau populiari tarptautinės jungtinės veiklos forma už struktūrinę jungtinę veiklą³⁰⁰, tačiau nepopuliariausia yra partnerystė³⁰¹. Todėl pritaria, jog tinkamiausias pasirinkimas jungtinės veiklos bendrai įmonei yra bendrovės organizacinė forma, o „partnerystė, kaip ir kitos verslo organizavimo formos labiau būtų išimtis“³⁰².

Autorius iš dalies sutinka su D.J. BenDaniel, A.H. Rosenbloom, kad „sutartinė veikla tarnauja kaip galimybių studijos ir dažnai yra kritinis etapas tarptautinės jungtinės veiklos plėtroje“³⁰³. Neretai įmonės pirma sudaro bendradarbiavimo susitarimus, turinčius sutartinės jungtinės veiklos požymius, siekdamos išbandyti tolesnio bendradarbiavimo galimybes. Sutartinė jungtinė veikla yra pilnavertė ir savarakiška teisinė praktinė priemonė tam tikriems sutarties šalių tikslams pasiekti kaip ir struktūrą turinti jungtinė veikla – bendra įmonė, kadangi ji gali nevirsti į integruotesnes tarptautinių tarpoorganizacinių verslo ryšių formas. Šiame kontekste paminėtina, kad reikia skirti pozicijas, kurios įvardija sutartinės jungtinės veiklos privalumus vykdant tam tikrą veiklą, nuo sutartinės jungtinės veiklos požymių atribojant ją nuo kitų bendradarbiavimo sutarčių. Neabejotina, jog sutartinė jungtinė veikla iš tiesų yra tinkamas instrumentas trumpalaikiai, apibrėžtai ar kitaip

300 39,53 proc. respondentų atsakė, jog jų šalyje populiariausia sutartinė jungtinė veikla, 41,86% – uždaro tipo kapitalo jungtinė veikla (bendrovė), 13,95 proc. - ribotos atsakomybės partnerystė (atsakymai į 8 klausimą).

301 Į klausimą „kokios jungtinės veiklos formos yra populiariausios Jūsų šalyje, kai užsienio ir vietos partneriai pradeda naują bendrą veiklą“ bendrai sudėjęs 55,81 proc. respondentų atsakė, kad (atsakymai į 8 klausimą).

302 Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui, Karalis, J. P., *supra* note 14, p. 70.

303 Bendaniel, D. J., Rosenbloom, A., H, Hanks, J. J. JR., *supra* note 224, p. 336.

determinuotai veiklai vykdyti, tai *ad hoc* jungtinė veikla³⁰⁴. Kadangi, tai nėra esminiai jos požymiai, tokia taikymo sritimi taip pat neapsiribotina. Sutarties šalių santykių kilmė ir jungtinės veiklos trukmė bei tikslas paprastai diktuoja labiausiai tinkamą bei pasirinkamą jos formą. Tęstinio įvykdymo sutartinės jungtinės veiklos pagrindu veikiančios jungtinės veiklos tarp panašiose srityse veikiančių įmonių, autoriaus nuomone, yra sudėtingiausias sutartinės jungtinės veiklos, kada jose egzistuoja bendras tikslas, pavyzdžiui, įgyvendinti jungtinį projektą, o abi šalys įgyvendina reikšmingas pareigas, priešingai nei, pavyzdžiui, sutartiniame ryšyje tarp tiekėjo ir pardavėjo ar tiekėjo ir platintojo, kur galima įžvelgti, jog tik viena iš šalių vykdo „būdingiausių pareigą“³⁰⁵.

Dvišalis arba daugiašalis jungtinės veiklos pobūdis lemia tai, kad bendra įmonė yra uždaro tipo akcinė bendrovė, kuri, skirtingai nuo vienanarės bendrovės turi du ar daugiau akcininkų. Akcininkų sutartis yra vienas iš dokumentų, jungtinės veiklos partnerių sudaromų formuojant bendrą įmonę – jungtinę veiklą – bendrovę. Užsienio (tarptautinis) elementas lemia tai, kad vienas iš akcininkų paprastai už užsienio juridinis asmuo. Empirinis tyrimas paneigia literatūroje³⁰⁶ išsakytą poziciją, kad šalys pasirenka bendrą įmonę – bendrovę vietoje partnerystės tik tam, kad pasinaudotų ribotos atsakomybės ir mokesčių privalumais, nors kuriant bendrą įmonę kaip įmonių grupės struktūrą siekiant tik mokesstinės naudos, tai gali ir nepasiteisinti³⁰⁷. Kaip rodo autoriaus atlikto empirinio tyrimo rezultatai, šalims renkantis jungtinės veiklos formą svarbiausia yra maži formalumai³⁰⁸, o ribota atsakomybė³⁰⁹ ir maži pradžios kaštai³¹⁰ yra mažiau reikšmingi. Tuo tarpu mokesčiai iš viso nesudaro reikšmingo kriterijaus renkantis tarptautinės jungtinės veiklos formą³¹¹.

Aptarti tarptautinės jungtinės veiklos kaip sutartinio ryšio požymiai, autoriaus nuomone, lemia būtinybę vertinti tarptautinės jungtinės veiklos sutarties šalių *inter se* santykius, priklausomai nuo konteksto bei situacijos. Užsienio (tarptautinis) elementas jungtinės veiklos sutartyje, *inter alia*, dar labiau apriboja teismo intervencijos legitimumą, kuris ir taip yra ribotas komerciniuose santykiuose.

304 Bendaniel, D. J., Rosenbloom, A. H., Hanks, J. J. JR., *supra* note 224, p. 334.

305 Tai svarbu nustatant tarptautinei jungtinei veiklai taikytiną teisę. Plačiau apie tai – žr. darbo 3.3.2 skyriuje.

306 McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M. Corporate Governance and Innovation Venture Capital, Joint Ventures, and Family Businesses [interaktyvus]. In *ECGI-Law Working Paper, 2006, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=894785>* [žiūrėta 2015-01-23].

307 Tackling Tax Avoidance: Commission Tightens Key EU Corporate Tax Rules [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1149_en.htm> [žiūrėta 2014-11-06].

308 „Paprasti įmonės registravimo“ formalumai kaip kriterijus sudaro 17,72 proc. pasirinkimų, o „maži formalumai“ kaip kriterijus sudaro 7,59 proc. pasirinkimų pagal respondentų atsakymus *į klausimą, kodėl jungtinės veiklos formos yra populiarios. Taigi, su formalumais susijęs kriterijus bendrai sudaro didžiausią pasirinkimų santykį, t. y. 25,31 proc. (atsakymai į 9 klausimą).*

309 „Ribota atsakomybė“ kaip kriterijus sudaro 22,78 proc. pasirinkimų pagal respondentų atsakymus *į klausimą, kodėl jungtinės veiklos formos yra populiarios (atsakymai į 9 klausimą).*

310 „Maži pradžios kaštai“ kaip kriterijus sudaro 15,19 proc. pasirinkimų pagal respondentų atsakymus *į klausimą, kodėl jungtinės veiklos formos yra populiarios (atsakymai į 9 klausimą).*

311 „Mokesčiai“ kaip kriterijus sudaro 5,06 proc. pasirinkimų pagal respondentų atsakymus *į klausimą, kodėl jungtinės veiklos formos yra populiarios (atsakymai į 9 klausimą).*

1.3. Bendras komercinis tikslas (bendras komercinis interesas)

Kaip atskleidė 1.1 skyriuje atlikta tarptautinės jungtinės veiklos istorinių aspektų analizė, demarkacinė linija, kurią tarp jungtinės veiklos ir partnerystės XX a. pradžioje bandė brėžti JAV teismai, dažniausiai jungtinei veiklai palikdavo vienkartinio įvykdymo, o partnerystei – tęstinio įvykdymo jungtinę veiklą. Nemažai tyrinėtojų tarptautinę jungtinę veiklą taip pat apibūdino kaip įsipareigojimą veikti „kartu arba vienam sandoriui, arba konkrečiai serijai sandorių, siekiant naudoti visoms šalims“³¹², kaip „teisinę organizaciją, kuri turi trumpalaikės partnerystės formą ir kurioje asmenys bendrai įsipareigoja siekti abipusio pelno sandoryje“³¹³. EBPO žodyne, aiškinančiame jungtinės veiklos sąvoką taip pat nurodoma, kad jungtinė veikla yra susivienijimas, „sukurtas specialiam verslo projektui“³¹⁴. Daugmaž analogiškus jungtinės veiklos apibrėžimus pateikia ir praktikai, siedami jungtinę veiklą su „bendru tikslu ar uždaviniu“³¹⁵ ar siekiu „įvykdyti konkretų projektą“³¹⁶.

Tačiau literatūroje, kaip matėme iš 1.2. skyriuje pateiktų D. Campbell³¹⁷, A. Comben³¹⁸ ir kt. apibrėžimų, tarptautinė jungtinė veikla gali būti siejama tiesiog su bendradarbiavimu vykdant verslą su tikslu gauti abipusį pelną. Minėtame skyriuje pateiktoje tarpoorganizacinių ryšių tipologijoje (*1 pav.*) įtraukiami tiek jungtiniai projektai, tiek bendra įmonė. Be to, 1.2 skyriuje, ištyrus tarptautinę jungtinę veiklą kaip sutartinį ryšį, autoriaus prieita išvados, kad jungtinė veikla tarp įmonių, kaip ir partnerystei, skirtingai nuo rinkos sandorių, dažniau būdingas tęstinis, o ne vienkartinis įvykdymas. Todėl akivaizdu, kad tęstinumo kriterijus, siekiant atriboti jungtinę veiklą nuo partnerystės nėra pakankamas, o tarptautinės jungtinės veiklos siejimas tik su projektais yra per siauras. Nei teisės aktai, nei tarptautinės privatinės teisės doktrina dažnai negali vienareikšmiškai atsakyti į klausimą, kas yra partnerystė, o kas yra jungtinė veikla bei koks jų tarpusavio santykis. Pailiavos įneša ir ne visada teisiškai tikslūs verslo ar ekonomikos pasaulio atstovų komentarai, dėl

312 Gutterman, A. S., *supra* note 90, p. 1-2.

313 Jungtinė veikla apibrėžiama kaip teisinė organizacija, kuri turi trumpalaikės partnerystės formą ir kurioje asmenys bendrai įsipareigoja siekti abipusio pelno sandoryje. Plačiau žiūrėti Campbell, D. *The Comparative Law Yearbook of International Business Volume 30A, Special Issue: International Joint Ventures*. The Netherlands: Kluwer International Publishers, 2009, p. 25.

314 Jungtinė veikla yra įmonių ar asmenų susivienijimas, sukurtas specialiam verslo projektui. Khemani, R. S., Shapiro, D. M., *Glossary of Industrial Organisation Economics and Competition Law* [interaktyvus]. Directorate for Financial, Fiscal and Enterprise Affairs, OECD, 1993, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/regreform/sectors/2376087.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].

315 Pavyzdžiui, jungtinės veiklos sutartimis laikomos sutartys tarp bet kokio skaičiaus asmenų ar įmonių, pagal kurį susitariančios šalys susitaria veikti kartu, siekdamos bendro tikslo ar uždavinio. Harrison Li – Solicitors LLP. *Joint Venture Agreements* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.harrisonli.co.uk/services-2/business-services/land-development/joint-venture-agreements>> [žiūrėta 2014-12-20].

316 Bendra įmonė laikoma dviejų įmonių įkurta įmonė, siekiant įvykdyti konkretų projektą. Įmonė, kuri siekia investuoti užsienyje, pavyzdžiui, gali pasitelkti vietos partnerį įnešti žinias apie vietos rinką ir priėjimą prie verslo ryšių. Plačiau žiūrėti Lawyers.com. *Joint Ventures Are Created for a Specific Purpose and Time* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-21]. Prieiga per internetą: <<http://business-law.lawyers.com/business-formation/joint-ventures-are-created-for-a-specific-purpose-and-time.html>> [žiūrėta 2014-12-21].

317 Campbell, D., *supra* note 87, p. 8.

318 Comben, A., *supra* note 153, p. 3.

ko ilgainiui tarptautinė jungtinė veikla, visų pirma būdama ekonomine kategorija, tampa sunkiai įterpiama į esamas teisinio reguliavimo priemones bei kategorijas, o jei ir pritaikoma, ne visada tiksliai išreiškiamos ekonominės jos prasmės. Problemų taip pat sukelia ir tai, jog tiek partnerystės, tiek jungtinės veiklos sąvokos gali būti vartojamos ir bendrinėmis reikšmėmis, turint omenyje partnerystę kaip santykį tarp partnerių, dalyvių bendrystę, kompaniją, o jungtinę veiklą laikant tik viena iš bendradarbiavimo pobūdžio sutarčių.

Šiandien partnerystės sutartis kontinentinėje Europoje paprastai laikoma neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens steigimo sutartimi³¹⁹. Šiuo požiūriu naujasis subjektas, pavyzdžiui, bendrija atsiduria „virš“ šalių ta prasme, kad apima ir iki tol buvusius jų santykius. Kai kurie autoriai linkę manyti, jog partnerystės sutarties sudarymas naikina iki tol tarp šalių sudarytus sutartinės jungtinės veiklos dokumentus. Jungtinė veikla vykdoma šio naujojo subjekto „rankomis“ ir jo ribose (teisnumo, atsakomybės, turto), o turimas turtas bei įsipareigojimai jau priklauso pačiai bendrijai (paprastai partneriai turtą valdo ir naudoja bendrosios nuosavybės teise, o už su vykdoma veikla susijusias prievoles atsako asmenine arba solidaria atsakomybe). Atsiranda ir didesnis partnerių asmeninių santykių reguliavimas: atstovavimo, veikimo bendrijos vardu, atsakomybės vienam už kito veiksmus ir panašiai. Tiek partnerystės, tiek sutartinės jungtinės veiklos atveju atskiro teisinio identiteto neturėjimas sukuria šalims papildomų sunkumų kuriant teisinius santykius su trečiaisiais asmenimis, nes, visų pirma, nėra tos šalies (bendrijos ar bendrovės), su kuria būtų galima pasirašyti sutartį. Kaip privalumai formuoti partnerystę ar sutartinę jungtinę veiklą dažnai minimi: suformavimo paprastumas, veiklos vykdymo paprastumas, atskiros partnerių atsakomybės aspektai, veiklos nutraukimo paprastumas, mokestinis aiškumas³²⁰, konfidencialumas, maži struktūros kaštai ir kita, o kaip minusai – korporacinio identiteto, teisinės formos trūkumas, galimybė netyčia suformuoti partnerystę³²¹, tiesioginė neribota atsakomybė bei kiti. Tačiau ne visose valstybėse partnerystės pagrindu steigiamas ir veikia atskirą teisinį subjektiškumą turintis asmuo. Partnerystė gali būti suprantama išimtinai kaip „atskira sutarčių rūšis, turinti institucinį pobūdį“³²². Bendrosios teisės tradicijos valstybėse tradicinė partnerystė paprastai suprantama kaip sutartinis darinys, neturintis atskiro teisinio subjekcinio identiteto. Tokia partnerystė api-

319 Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje, Ribotos atsakomybės partnerystės (LLP) partnerių atsakomybės ir pelno dalis numatomos LLP sutartyje. Plačiau žiūrėti UK Government. Choose a legal structure for your business: 5. Limited partnership and limited liability partnership [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-20]. Prieiga per internetą: <<https://www.gov.uk/business-legal-structures/limited-partnership-and-limited-liability-partnership>> [žiūrėta 2015-01-20]. Lietuvoje taip pat iki 2012 m. rugsėjo 1 d., kai buvo panaikintas CK 6.969 str. 2 p., nustatęs, jog jungtinės veiklos sutartimi taip pat kuriamos ūkinės bendrijos.

320 Bendros įmonės struktūra yra susijusi su dvigubu apmokestinimu. Schematiškai skirtumas tarp bendros įmonės ir sutartinės jungtinės veiklos dėl dvigubo apmokestinimo gali būti paaiškinamas taip: įregistravimas sukuria naują juridinį asmenį, kuris yra apmokestinamas atskirai juridinių asmenų pelno mokesčiu. Bendra įmonė tokiu būdu sukuria dvigubo apmokestinimo sąlygas: pirma, bendra įmonė apmokestinama pelno mokesčiu, ir antra, bendros įmonės dalyviams (akcininkams) mokami dividendai taip pat yra apmokestinami. Sutartinės jungtinės veiklos atveju joks naujas juridinis asmuo nesukuriamas, jungtinės veiklos šalių pelnas ir nuostolis atsiranda tiesiogiai šalims ir ten yra apmokestinamas.

321 Valstybėse, kurios išskiria ją kaip savarankišką teisinį mechanizmą (*autoriaus pastaba*).

322 Mikalonienė, L., *supra* note 26, p. 81–92.

brėžiama kaip „savanoriškas dviejų ar daugiau asmenų susivienijimas, kurie šį verslą turi ir valdo kartu, siekdami pelno“³²³, o Oksfordo verslo terminų žodynas³²⁴ šią sampratą dar praplečia: „priešingai nei įsteigtas juridinis asmuo, partnerystė neturi teisinio identiteto ir atitinkamai partneriai yra atsakingi už jos skolas“. Kiti mano, kad partnerystė, panašiai kaip ir juridinis asmuo, gali turėti savo teisinį individualumą, tačiau įprastai visose partnerystėse sutinkama bendra ir neribota partnerių atsakomybė už partnerystės verslo skolas bei prievoles³²⁵. Taigi susiduriame su dviem partnerystės sampratomis: pirmoji gali reikšti partnerystę, juridinį asmenį (dažniausiai neribotos atsakomybės), tuo tarpu antroji samprata reiškia partnerystę kaip sutartinį darinį (tokia samprata būdinga bendrosios teisės bei keletui kontinentinės teisės valstybių).

Atlikus sisteminę jungtinės veiklos ir partnerystės tarpusavio santykio analizę, galima apibendrintai pateikti tokias pagrindines autorių pozicijas:

1. Sąvokos tapatinamos. Tie patys veiksmai gali būti atliekami pagal abi sutartis priklausomai nuo jų faktinio pobūdžio. Jungtinė veikla gali būti skiriama nuo partnerystės kaip vienkartinio įvykdymo projektas arba kaip konkretus projektas.

Šiame kontekste pagrindinis skirtumas tarp jungtinės veiklos ir partnerystės yra tas, kad jungtinė veikla yra susijusi su viena įmone ar vienu projektu, kai tuo tarpu partnerystė reiškia tęstinį verslą³²⁶. Pripažįstama, kad „jungtinė veikla yra sudėtingas investicinis projektas“³²⁷, o projektų kontekste tai yra vienas iš partnerystės pavadinimų kartu su kitais (aljansais ir strateginiais partneriniais susitarimais), iš esmės reiškiančiais tą patį: „susitarimas dirbti kartu tam, kad būtų gaunamas geriausias rezultatas visiems suinteresuotiems asmenims“³²⁸.

Šios pozicijos atstovai sąlyginai nedaug dėmesio skiria partnerystės ir jungtinės veiklos, kaip tam tikrų verslo bendradarbiavimo formų, organizavimo įforminimui. Toks požiūris į šias kategorijas savo ruožtu skatina sąvokas vartoti pakaitomis ir nedarant esminio skirtumo, į ką teisės praktikai jau yra atkreipę dėmesį³²⁹. Suprantama, kad kriterijai, skiriantys sutartinę jungtinę veiklą ir partnerystę, neturinčią juridinio asmens statuso, nėra iki galo aiškūs, apibrėžti. Joms abiems būdingi tie patys požymiai (bendri šalių veiksmai ir kontrolė, išteklių apjungimas. Sistemiškai nagrinėdamas jungtinės veiklos ir partnerystės požymius tokius kaip kontrolė, trukmė, narystės pagrindai, atstovavimas, sutarties nutraukimas, G. W. Miller, padaro išvadą, kad „neįmanoma pateikti apibrėžimo ar testo, kuris pakankamai atskirtų jungtinę veiklą nuo partnerystės“³³⁰, kas iš esmės atitinka ir H. W.

323 Garner, B. A., at al., *Black's Law Dictionary, the 7th Edition*. USA: Patent and Trademark Office. 1999, p. 1142.

324 Parkinson, D., Noble, J. *Oxford Business English Dictionary, the 2nd Edition*. Oxford: Oxford University Press, 2005, p. 371

325 Herrmann, A. at al. Erfolgsfaktoren von Joint Ventures kleiner und mittlerer Unternehmen in Ländern Mittel- und Osteuropas. In *CIS Papers, Centre of International Studies*, Hamburg, 2005, Volume 10, p. 55.

326 Barnes, A. J., et al. *Law For Business, the 9th Edition*. USA: Irwin, 2005.

327 Campbell, D., supra note 87, p. 28.

328 Remington, K. *Leading Complex Projects*. UK: Aldershot: Gower Publishing, 2011, p. 276.

329 Duhl, G. M. Unincorporated Business [interaktyvus]. 2003, [žiūrėta 2008-09-11]. Prieiga per internetą: <http://lawprofessors.typepad.com/unincorporated_business/2007/02/media_ofTEN_use.html> [žiūrėta 2008-09-11].

330 Miller, G. W. The Joint Venture: Problem Child of Partnership. In *California Law Review*, 1950, Volume 38, Issue 5, p. 860–875.

Nichols poziciją³³¹. Kaip nurodo B. Salbu ir R. Steven³³², bandymai atskirti jungtinę veiklą nuo partnerystės ir jungtinės veiklos bendros įmonės yra nesėkmingi, nes nėra iki galo aiškūs šių sąvokų apibrėžimai. Tuo tarpu kiti autoriai bando identifikuoti konkretesnius šių dviejų institutų atskyrimo pagrindus. Pavyzdžiui, J. Ellison ir E. Kling be apimties ir laikotarpio kriterijaus, kuris buvo aptartas 1.2 skyriuje, skirtumą tarp jungtinės veiklos sutarties ir partnerystės analizuoja per šalių ketinimus: „partnerystės sutarties šalys iš esmės siekia dalytis riziką ir pelną iš kompanijos vykdomų veiksmų (*affectio societatis*), tačiau nebūtinai aktyviai įsitraukiant į kompanijos valdymą ar verslą, tuo tarpu sutartinės jungtinės veiklos šalys paprastai siekia aktyvaus tarpusavio bendradarbiavimo, kuria būtų siekiama bendrų tikslų įgyvendinimo (*animus cooperandi*), apimančios tiek verslo, tiek pačios bendrovės valdymą“³³³.

Aptariamą poziciją galima apibendrinti: pirma, kai autoriai komentuoja partnerystę kaip turinčią juridinio asmens organizacinę formą, paprastai didesnių keblumų ją atriboti nuo jungtinės veiklos nekyla, tokiu atveju kiekvienos iš šių formų privalumai ar trūkumai gali būti traktuojami kaip palyginimo, tačiau ne atribojimo kriterijai. Oponuodami pirmajai pozicijai, autoriai nurodo, kad „nepaisant to, ar pasirenkama partnerystės ar įmonės forma, sukuriamas asmuo yra jungtinės veiklos organizacinė forma, jei šis asmuo rodo bendradarbiavimo siekį tarp dviejų ar daugiau egzistuojančių bendrovių, susivienijusių tiek trumpalaikiams, tiek ilgalaikiams ekonominiais tikslams“³³⁴. Antruoju atveju, kai lyginama jungtinė veikla su partneryste, kuri neturi juridinio asmens organizacinės formos, tai reiškia, kad bandoma palyginti du sutarčių teisės instrumentus, itin panašius tarpusavyje. Pastaruoju atveju galima įžvelgti teisinių fikcijų kūrimą, pavyzdžiui, kaip nurodo J. Ellison ir E. Kling, „nepriklausomo įrankio, įgalinančio *inter alia* atstovauti kitų kontrahentų interesus, sudarinėti sutartis su trečiaisiais asmenimis trūkumas reiškia, kad ši struktūra³³⁵ yra tinkama tik specifiniams bendradarbiavimo tipams, (...) ši struktūra netinkama steigti bendrą pelno centrą ir todėl tipiškai yra ribojama veiksmų, esančių žemiau nei pardavimai tretiesiems asmenims“³³⁶. Analogiškai P. J. A. M. Ninjens³³⁷, kuris, kalbėdamas apie jungtinę veiklą Olandijoje, nėra linkęs dirbtinai skirti sutartinės jungtinės veiklos bei partnerystės (kuri nebūtų juridinis asmuo) ir nurodo, kad žemiausio integracinio lygmens jungtinė veikla ir yra minėta bendroji partnerystė (ang. *general partnership*). Taip nelieka dirbtinio ir formalaus skirstymo, tačiau išlaikoma vientisa teisinė sistema. Prie analogiškų išvadų prieina ir autoriai J. Heenen, A. Stengel, R. Volhard ir kiti, kurie nurodo, jog daugumoje šalių sutartiniai santykiai, kurie nėra įforminti kaip kuri nors verslo organizacinė forma, ir turi jungtinės veiklos požymius, yra traktuojami kaip partnerystė³³⁸.

331 Nichols, H. W., *supra* note 115, p. 425–459.

332 Salbu, B., Steven, R. Parental Coordination and Conflict in International Joint Ventures: the Use of Contract to Address Legal, Linguistic and Cultural Concerns. In *Case Western Reserve Law Review*, 1993, Volume 93, Issue 4.

333 Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 32.

334 Bendaniel, D. J., Rosenbloom, A. H., Hanks, J. J. JR., *supra* note 224, p. 334.

335 Sutartinės jungtinės veiklos (*autorias pastaba*).

336 Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 317.

337 Casna, R. P., Mcdermott, J. E. *International Joint Ventures: the Legal and Tax Issues: proceedings of International Tax Institute, Inc., 28th annual seminar. New York, 1991, p. 28.*

338 Vermeulen, E. P. M., *supra* note 262, p. 29.

Tokį traktavimą patvirtina ir jau aptarta JAV daugelio valstijų teismų praktika, kuri pripažįsta, kad ne tik partnerystės partnerius, bet ir jungtinės veiklos dalyvius sieja fiduciariniai santykiai, kas įpareigoja juos veikti vadovaujantis gera valia ir būti lojaliems vienas kito atžvilgiu³³⁹. Teigiama, jog jungtinės veiklos dalyvių ryšys pagrįstas fiduciarinėmis pareigomis ir išipareigojimais. Ši pareiga susijusi su *bona fide* - sąžiningu ir atviru sprendimu, atvirumu, kur tik įmanoma, bei atskleidimu visiems susijusiems. Visgi tarptautinės jungtinės veiklos kvalifikavimo atveju tai kelia papildomas praktines grėsmes, kad minėti ar panašūs niuansai gali lemti, jog susiklostę šalių santykiai bus vertinami ne kaip jungtinė veikla, tačiau kaip partnerystė (kaip ji suvokiama tokioje konkrečioje valstybėje³⁴⁰).

Tačiau išsakytiems argumentams prieštarauja 1.2 skyriuje autoriaus atlikta tarporganizacinių ryšių analizė, atskleidžianti sutartinės jungtinės veiklos naudojimą jungtiniams projektams. Sutartinės jungtinės veiklos valdymas apima tuos pačius etapus, pagal kuriuos į priekį įgyvendinamas konkretus projektas, vienas jungtinės veiklos dalyvis, pavyzdžiui, gali būti įgaliotas paruošti konkurso pasiūlymą ir pateikti jį tvirtinti kitiems, o kitam gali būti pavesti priežiūros darbai. Ekonomikos ir vadybos moksluose projekto apibrėžimas siejamas su apibrėžtumu laike³⁴¹. Todėl, priešingai aukščiau P. J. A. M. Ninjens, J. Heenen, A. Stengel ir R. Volhard išsakytomis pozicijoms, sutartinė jungtinė veikla skiriasi nuo partnerystės, ji labiau yra projektinio pobūdžio, t. y. vienkartinio, o ne tęstinio įvykdymo³⁴². Kitaip situacija gali būti vertinama, kai sutartinė jungtinė veikla tampa tęstinio pobūdžio. Sudėtingas projektas, ypač turintis tarptautinį elementą, gali turėti daugybę laike užsitęsiančių ir tarpusavyje susijusių etapų, apimančių daugybę užduočių, o taip pat rizikomis projektų vadyboje vadinamų neapibrėžtumų³⁴³. Kita vertus, jungtinės veiklos tikslui įgyvendinti įsteigta įmonė literatūroje dar vadinama projekto arba projektų įgyvendinimo įmone³⁴⁴. Iš čia galima būtų manyti, kad būtent bendros įmonės sąvoka labiau sietina su

339 Plačiau apie tai žiūrėti 1.3. skyriuje.

340 Pavyzdžiui, Lietuvoje jungtinė veikla yra tapatinama su partneryste (*autoriaus pastaba*).

341 Projektas yra koordinuojama veikla, turinti nustatytus laiko, biudžeto, kokybės reikalavimus ir skirta unikaliniams rezultatams pasiekti. Plačiau žiūrėti Bersėnaitė, J., Šiožinytė, I. Projektų valdymo vertinimas: ekspertų nuomonių raiška. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2011, Nr. 3(23), p. 30–41.

342 Pavyzdžiui, FIDIC pirmojo leidimo jungtinės veiklos (konsorciumo) pavyzdinės sutarties pratarmėje nurodoma, kad sutartis buvo parengta naudojimui tarp dviejų konsultantų, kai susivienijimas skirtas rinkodarai ir (ar) paslaugų, reikalingų konkrečiam projektui teikimui, labiau nei nuolatinio pobūdžio susitarimui. Plačiau žiūrėti FIDIC - The International Federation of Consulting Engineers. *Joint Venture (Consortium) Agreement, the 1st Edition. FIDIC*, 1992.

343 Rizika projektų valdymo srityje turi nemažai apibrėžimų. Tarp jų – PMBOK Gidas, pasaulyje pripažintas standartas, plačiai naudojamas projektų vadybos srityje, riziką apibrėžia kaip „neaiškų įvykį ar sąlygą, kuri, jeigu įvyksta gali turėti teigiamą ar neigiamą poveikį projekto tikslams“. Tačiau, autoriaus nuomone, tarptautinės jungtinės veiklos ir investicijų aspektai atveju tinkamiausias yra Civilinės inžinerijos instituto ir kt. (Didžioji Britanija) 2005 m. parengto Rizikų analizės ir valdymo gido apibrėžimas, kuris riziką apibrėžia kaip „galimą įvykį, kuris gali įtakoti (teigiamai ar neigiamai) investicijų tikslų pasiekimą“. Plačiau žiūrėti Hilson, D. *Managing Risk in Projects: Fundamentals of Project Management*. UK: Gower Publishing Ltd, 2009, p. 7-8.

344 Pavyzdžiui, Vokietijoje, statybų sektoriuje, pasirašoma „jungtinė projekto sutartis“, kuri leidžia skirtingas įmones apjungti savo jėgas ir pateikti bendrą pasiūlymą konkrečiam projektui ir įgyvendinti projektą, jeigu pasiūlymas yra sėkmingas (*Projektgemeinschaft*, „*Konsortium*“, „*Arbeitsgemeinschaft*“ („ARGE“)). Plačiau žiūrėti Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 110.

konkrečiai apibrėžtu tikslu (ar tik keliais tikslais, projektais) ir trukme, nei tiesiog tęstiniu bendru pelningos veiklos vykdymu, nors skyriaus pradžioje pateikti apibrėžimai parodo, kad konkrečiai apibrėžto tikslo gali ir nebūti. Todėl, autorius linkęs palaikyti toliau pateikiamą poziciją.

2. Partnerystė yra laikoma vienu iš jungtinės veiklos organizavimo būdų.

Pagal šią poziciją partnerystė yra laikoma vienu iš jungtinės veiklos vykdymo būdų greta sutartinės jungtinės veiklos, bendros įmonės, taip pat kai kurių autorių išskiriamų kitų jungtinės veiklos organizavimo būdų, „kurie *per se* neturi tiesioginio poveikio tęstiniam išteklių apsjungimui ar mainams³⁴⁵“, tokių kaip distribucijos sutartis, frančizė, strateginis aljansas ir kiti³⁴⁶. Jungtinė veikla gali būti vykdoma tiek partnerystės forma, tiek turėti bendrovės organizacinę struktūrą. Pavyzdžiui, I. Hewitt³⁴⁷ prieina prie išvados, jog galima skirti tris pagrindines jungtinės veiklos ir strateginių aljansų formas:

- jungtinė veikla – bendrovė (angl. a corporate entity);
- jungtinė veikla, vykdoma partnerystės forma (angl. a partnership);
- sutartinė jungtinė veikla (angl. a contractual alliance).

Prie analogiškų išvadų prieina ir daugelis kitų autorių: J. Ellison, E. Kling³⁴⁸, D. Reid³⁴⁹. M. Sornarajah išskiria dvi pagrindines jungtinės veiklos rūšis: partnerystės bendrą įmonę (kuri iš esmės nelabai tesiskiria nuo partnerystės bendrojoje teisėje, išskyrus tai, kad yra formuojama dėl konkretaus projekto) ir jungtinės veiklos bendrovę³⁵⁰. Anot E. Rugraff ir M. Hansen, bendra įmonė gali būti sukuriama ir tapti bendrai kontroliuojama tiek platinintojo įmonės su tiekimo įmone, tiek tiekimo įmonės su platinimo, o taip pat konkurentų ir (ar) technologijų partnerių įėjimui į rinką³⁵¹. Papildomai I. Hewitt jungtinei veiklai apibrėžti vartoja terminą „kapitalo jungtinė veikla“ (angl. equity joint venture) ir pateikia tokius jos požymius: a) kiekviena iš šalių turi nuosavybės interesą bendrai valdomame versle, b) bendrai valdomas verslas turi atskirą valdymo struktūrą, kurioje kiekviena iš šalių dalyvauja tiesiogiai, c) šalys dalijasi bendrai nuosavybės teise turimo verslo pelną (ar nuostolį)³⁵². A. Gutterman³⁵³ taip pat nurodo, kad jungtinė veikla gali būti „konkreti komercinė įmonė, kurioje šalys visos dalijasi kartu pelną ir nuostolį“³⁵⁴.

Kiti autoriai tarsi papildė, kad šalys taip pat gali susitarti dalintis ir susijusias rizikas, tačiau lygis, iki kurios jos tą daro priklauso nuo konkrečios jų pasirinktos veiklos struk-

345 Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 2.

346 Comben, A., *supra* note 153.

347 Hewitt, I., *supra* note 17, p. 49.

348 Ellison, J., Kling, E., *op. cit.*

349 Casna, R. P., Mcdermott, J. E., *supra* note 337.

350 Sornarajah, M., *supra* note 12, p. 133.

351 Plačiau žiūrėti Rugraff, E, Hansen, M., *supra* note 29.

352 Hewitt, I., *supra* note 17, p. 89.

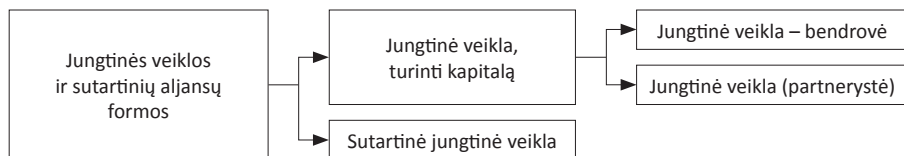
353 Gutterman, A. S., *supra* note 90, p. 1-2.

354 Tokia įmonė, galima sakyti, atitinka EB sutartyje įtvirtintą bendrovės arba įmonės apibrėžimą. Konsoliduotos EB steigimo sutarties 48 str. nustato, kad, siekiant steigimosi laisvę reglamentuojančiame EB sutarties poskyryje numatytų tikslų, bendrovės arba įmonės – tai bendrovės arba įmonės, kurios veikia pagal civilinę ar komercinę teisę, įskaitant kooperatyvus ir kitus pagal viešąją ar privatinę teisę veikiančius juridinius asmenis, išskyrus nesiekiančiuosius pelno. Konsoliduota Europos Bendrijos Steigimo Sutartis. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 2-2, 48 str.

tūros³⁵⁵. Kapitalo jungtinei veiklai I. Hewitt priskiria tokias teisinės formas: partnerystę³⁵⁶ (įskaitant ribotą partnerystę³⁵⁷, ribotos atsakomybės partnerystę³⁵⁸), ribotos atsakomybės bendrovę³⁵⁹ ir Europos bendrovę³⁶⁰. Anot Ch. Wolf, „partnerystė kapitalo jungtinei veiklai priskiriama nepriklausomai nuo to, kad ji sukuriama sutarties pagrindu, todėl, kad joje yra kapitalo įnašai, formalizuota tarp partnerių neribotam laikotarpiui sudaryta sutartis, centralizuotas valdymas, neribota partnerių atsakomybė, oficialus sutarties paskelbimas bei registravimas“³⁶¹.

Pripažįstant poziciją, kad partnerystė, bent tarporganizacinių komercinių ryšių kontekste yra viena iš jungtinės veiklos formų ir atsižvelgiant į galimą jungtinės veiklos skirstymą kapitalo (įnašų) pagrindu, autoriaus nuomone, galima pateikti tokią patikslintą pagrindinių jungtinės veiklos ir strateginių aljansų formų tipologiją (2 pav.):

2 pav. Pagrindinės jungtinės veiklos ir strateginių aljansų formos

Pagal šį pav. jungtinės veiklos ir strateginiai aljansai gali būti tiek su kapitalu (partnerių įnašai įnešami į bendrovę ar partnerystę), tiek be jų (sutartinė jungtinė veikla). Pagrindinėmis teisinėmis jungtinės veiklos su kapitalu formomis yra bendrovė ir partnerystė, nors atskirose jurisdikcijose gali būti ir kitų teisinių jungtinės veiklos formų.

Kaip nurodyta 1.2 skyriuje, terminas „jungtinė veikla“ vartojamas su „strateginio aljanso“ terminu, tokiu būdu pabrėžiant komercinių interesų apjungimo svarbą viena ar kita forma. Taigi, tiek vien sutartimi grįstoje jungtinėje veikloje, tiek kapitalą turinčioje jungtinėje veikloje jos dalyviai turi bendrą interesą (techninį, gamybos ar pardavimo), susitaria bendradarbiauti įnešdami savo darbą, paslaugas ir žinias tam, kad įgyvendintų tą interesą³⁶². Žodis „interesas“ savo ruožtu nurodo į siekiamybę, tikslą, kuriuo siekia-

355 Comben, A., *supra* note 153, p. 3.

356 Hewitt, I., *supra* note 17, p. 98.

357 Jungtinėje Karalystėje įtvirtinta teisinė verslo organizavimo forma (LP), reguliuojama Limited Partnerships Act 1907. Plačiau žiūrėti Limited Partnerships Act 1907 of the United Kingdom as of the 28th August 1907, [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1907/24/pdfs/ukpga_19070024_en.pdf>, [žiūrėta 2014-11-09].

358 Jungtinėje Karalystėje įtvirtinta teisinė verslo organizavimo forma (LLP), reguliuojama Limited Liability Partnerships Act 2000. Plačiau žiūrėti Limited Liability Partnerships Act 2000 of the United Kingdom as of the 20th July 2000, [interaktyvus]. 2000, [žiūrėta 2014-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/12/pdfs/ukpga_20000012_en.pdf>, [žiūrėta 2014-11-09].

359 Privati ribotos atsakomybės bendrovė (Ltd) pripažįstama įprasta verslo forma jungtinei veiklai Jungtinėje Karalystėje. Ją atitinkančios juridinių asmenų formos yra SPRL/BVBA (Belgijoje), SARL ir ypač SAS (Prancūzijoje), GmbH (Vokietijoje), Srl (Italijoje), BV (Olandijoje), SL (Ispanijoje). Plačiau žiūrėti Hewitt, I. *op. cit.*, p. 105-106.

360 *Ibid.*, p. 107.

361 Wolf, R. C., *supra* note 18, p. 57.

362 Interesas [vok. Interesse < lot. interesse – dalyvauti]: 1. svarbus, dominantis, rūpinamas dalykas: rei-

ma gauti, išlaikyti ar stiprinti tam tikrą dalyką (naudą, vertybę ar pan.).³⁶³ Bendra įmonė įgyvendina bendrus ir tarpusavyje pasidalintus partnerių interesus, kuriais ją įkūrusios įmonės siekia pasiekti savo komercinius ir užsienio investicijų tikslus. Jau vien bendros įmonės steigimas parodo tokių interesų buvimą. Šių interesų neįgyvendinus jis gali būti pakeičiamas kita priemone (ar netgi kita bendra įmone), jeigu šalys mato tolesnę galimybę bendradarbiauti. Pritariant pozicijai, kad dauguma organizacijų yra paprasčiausios teisinės fikcijos³⁶⁴, bendrą įmonę taip pat galima laikyti teisės aktų pagrindu sukurta teisine fikcija, pradedančia egzistuoti tik po to, kai įkūrėjai susitarė pasiekti „konkretų tikslą“³⁶⁵ arba „bendrą tikslą“³⁶⁶, arba tiesiog „įsipareigojo kartu“³⁶⁷ veikti, nusprendė įsteigti bendrą įmonę ir ėmėsi tam reikiamų teisinių veiksmy. Dėl šios priežasties negalima sutikti su autoriais, kurie mano, jog akcininkų sutartis atsirado anksčiau nei jungtinės veiklos sutartis, ir teigia, jog jungtinės veiklos sutartys yra akcininkų sutarties rūšis³⁶⁸. Be to, bendros įmonės įkūrėjų numatyta jos funkcija pasiekti konkretų tikslą, įvykdyti projektą ar tiesiog bendradarbiauti vykdant verslą su tikslu gauti abipusį pelną yra svarbi ir tuo, kad tai yra ir naujo juridinio asmens veiklos tikslas, kuris bendros įmonės atveju beveik visada sietinas su verslu bei pelno uždirbimu. Kaip ir komercinėje partnerystėje, kurios galutinis tikslas (rezultatas) visada siejamas su pelno uždirbimu³⁶⁹, taip pat ir jungtinėje veikloje būtina ši siekiamybė. Tai patvirtina jau aptartą jungtinės veiklos kilmės sąsają su pelnu, o taip pat pačios jungtinės veiklos kaip reiškinio konotaciją ne su bet koku, o su komerciniu tikslu, kuris kaip esminis bet kokios jungtinės veiklos požymis buvo nurodytas ir jos evoliucijos metu literatūroje³⁷⁰. Nors verslas apskritai yra susijęs su rizikomis, o projektų vadyboje partnerysčių ir jungtinių veiklų rizika yra išskiriama kaip atskira komercinės rizikos kategorija³⁷¹, kalbant apie gaunamos naudos apibrėžtumą ypač išryškėja jungtinės veiklos kaip rizikos sutarties pobūdis. Nei užsienio įmonė, nei vietos partneris dažniausiai iš anksto negali numatyti ir juo labiau įtvirtinti savo sutartyje visos numatomo projekto ar veiklos apimties bei su tuo susijusios galimos naudos. Jungtinės veiklos partnerių nauda dažniau-

---

kalas; nauda; 2. domėjimasis kuo nors, domesys. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.

363 Pavyzdžiui, sociologijoje vartojama sąvoka „interesas“, kurios atitikmuo ekonomikos mokslo žodyne yra pirmenybės ar preferencijos, o psichologijos mokslo – norai ir poreikiai. Plačiau žiūrėti Mackonis A. Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė, Teisės problemos. 2009 Nr. 2 (64) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/data/2009-2-mackonis.pdf>> [žiūrėta 2015-11-07].

364 Jensen, M., Meckling, W. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. In *Journal of Financial Economics*, 1976, Volume 3, Number 4, p. 8.

365 Sornarajah, M., *supra* note 12, p. 133.

366 Knowler, J., Rickett, C. The Fiduciary Duties of Joint Venture Parties – When Do They Arise and What Do They Comprise? In *Victoria University of Wellington Law Review*, 2011, Volume 42, Number 1, p. 117.

367 Gutterman, A. S., *supra* note 90, p. 1-2.

368 Plačiau žiūrėti: THOMAS, K. R.; RYAN, Ch. The Law and Practice of Shareholders' Agreements, the 3rd Edition. London: LexisNexis, 2009, p. 17-18.

369 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, S. P. v. UAB „Rodena“, Nr. 3K-3-435/2013.

370 Nichols, H. W., *supra* note 115, p. 425-459.

371 Plačiau žiūrėti Hilson, D., *supra* note 343, p. 32-33.

siai priklauso nuo pelno buvimo (priešingai nei ekvivalentinėse sutartyse, kuriose galima iš anksto nurodyti gaunamą naudą ar šalių pareigų dydį).

Pabrėžtina, kad pelno uždirbimas, komercinis interesas ir ūkinė-komercinė veikla turima omenyje visada: tiek kalbant apie į projektus orientuotą bendrą įmonę³⁷², kuri nėra tęstinio (nuolatinio) pobūdžio, tiek apie tęstinei veiklai kuriamą bendrą įmonę omenyje. Autoriaus nuomone, priešingai nei teigia L. Mikalonienė, veikla neturi būti susijusi su neapibrėžto skaičiaus sandorių sudarymu. Dar daugiau – tęstinumo požymio nebuvimas projektinėje jungtinėje veikloje jokiū būdu *per se* nereiškia, jog projektinė bendra įmonė nevykdo ūkinės – komercinės veiklos. *Per contra*, L. Mikalonienė teigia, kad veikla turi atitikti tam tikrus požymius, idant tokia veikla būtų kvalifikuojama verslu: yra tęstinė (nuolatinė), savarankiška, ja siekiama ekonominės naudos³⁷³. Tačiau verslui, ūkinei komercinei veiklai konstatuoti įstatymiškai pakanka siekti uždirbti pajamų ar kokios kitos ekonominės naudos³⁷⁴, to nebūtina daryti nuolat. Kaip minėta 1.1 darbo skyriuje, jungtinė veikla, partnerystė konkrečiam dalykui ar sandoriui buvo žinoma ir romėnų teisėje. Todėl tęstinumo reikalavimas jungtinei veiklai prieštarautų jos esmei³⁷⁵. Projektas, kurio sąvoka ekonomikoje ir vadyboje siejama su laikinumu, taip pat yra veikla, tik turinti papildomus požymius: kaip buvo minėta anksčiau, tai yra koordinuota veikla, turinti tam tikrus nustatytus apribojimus³⁷⁶.

Bendra įmonė įgyvendina jos partnerių bendrus ir pasidalintus komercinius interesus. Todėl, autoriaus nuomone, klaidinga būtų laikyti, kad sutartiniai dalyvių *inter se* bendradarbiavimo santykiai ir atitinkamai jungtinė veikla ar partnerystė, jeigu tokia susiformuoja, pasibaigia įsteigus bendrovę³⁷⁷. Sutartinė prievolė bendruoju atveju pasibaigia ją tinkamai įvykdžius³⁷⁸. Jungtinės veiklos sutartį, kaip rodo pavyzdinės jungtinės veiklos (bendros įmonės) sutarties analizė, paprastai sudaro ne tik prievolės, susijusios su bendros įmonės steigimu³⁷⁹,

372 Tokią organizacijų, įmonių rūšį išskiria ir vadybos mokslas. Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui: Huemann, M., Keegan, A., Turner, J. R. Human Resource Management in the Project-Oriented Company: A Review. In *International Journal of Project Management*, 2007, Volume 25, Issue 3, p. 315–323.

373 Plačiau žiūrėti Mikalonienė, L., *supra* note 63, p. 56–57.

374 Veikla – bet kokio pobūdžio komercinė arba gamybinė veikla, kuria siekiama gauti ir (arba) uždirbti pajamų ar kokios kitos ekonominės naudos Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 110-3992, 2 str. 40 p. Pavyzdžiui, CK taip pat nereikalauja tęstinumo (nuolatinumo) požymio tam, kad būtų pripažintas verslo vykdymas. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 2.4 str. 2 d.

375 Taip pat žiūrėti CK 6.969 str., kuriame įtvirtinama, kad jungtinė veikla gali būti tiek veikimas bendrai tam tikram, neprieštaraujančiam įstatymui tikslui, tiek tam tikrai veiklai. Praktikoje asmenys, įmonės pasirašo jungtinės veiklos ar partnerystės sutartis, kuria bendras įmones ir vienam sandoriui ar projektui.

376 Priešingu atveju galima prieti klaidingos išvados, kad visi įgyvendinami projektai nelaikytini ūkine komercine ar net apskritai veikla, o projektus įgyvendinančios įmonės nelaikytinos ūkinę komercinę veiklą vykdančiomis (autoriaus pastaba).

377 *Per contra*, L. Mikalonienė mano, kad sutartiniai dalyvių *inter se* bendradarbiavimo santykiai ir atitinkamai partnerystė, jeigu tokia susiformuoja, pasibaigia pasiekus tikslą. t.y. įsteigus bendrovę – dalyvių tikslai realizuojami per pasirinktą (bendrovės) verslo organizavimo formą. Plačiau žiūrėti Mikalonienė, L. *op. cit.*, p. 90.

378 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 6.123 str.

379 International Trade Centre. International Corporate Joint Venture in Model Contracts for Small

bet ir tolesniu finansavimu³⁸⁰, bendros įmonės valdymu³⁸¹ ir t. t. Taigi, įsteigus įmonę, įvykdomos ir pasibaigia tik tos partnerių prievolės, kurios buvo susijusios su bendros įmonės įkūrimu, tačiau lieka prievolės, susijusios su bendros įmonės veiklos organizavimu ir jos valdymu. Čia galima atriboti jungtinės veiklos (akcininkų) sutartis jungtinės veiklos bendroje įmonėje ir listinguojamoje įmonėje: pastarojoje nėra tokios nuostatų kategorijos kaip „bendrovės finansavimas“³⁸². Taigi bendros įmonės (uždaro tipo bendrovės) jungtinės veiklos (akcininkų) sutartys turi papildomų nuostatų, nebūdingų atviro tipo bendrovių akcininkų sutartims, kaip, pavyzdžiui, nuostatų, susijusių su bendrovės veikla, plėtra ir finansavimu, o taip pat papildomų sutarčių tarp akcininkų ir bendrovės sudarymu³⁸³, kadangi pastarosios yra susijusios su akcininkų bendro komercinio intereso sėkmingu įgyvendinimu.

Kaip matoma iš anksčiau 2 pav. pateiktos schemos, tiek jungtinė veikla – bendrovė, tiek jungtinė veikla (partnerystė) kartu priklauso kapitalo jungtinėms veikloms, t.y. jungtinėms veikloms, į kurias partneriai įneša savo įnašus. Tai tarsi leistų daryti prielaidą, kad tiek bendrovė, tiek partnerystė funkciškai yra lygiareikšmės verslo formos su tais pačiais organizaciniais poreikiais. Darbo 1.1 skyriuje buvo nurodyta „Aukštas partnerių tarpusavio pasitikėjimas, vieningais interesais grįstas bendras tikslas ir nuolatinė abipusė sąveika yra pagrindiniai partnerystės bruožai“³⁸⁴. Vokietijos civilinis kodeksas įvardija partnerystę kaip bet kokią sutartį nepriklausomai nuo jos formos, pagal kurią šalys įsipareigoja palaikyti bendrą tikslą. Ypatinga pasitikėjimo svarba tarptautinės jungtinės veiklos partnerių *inter se* santykiuose paminėta 1.2 skyriuje³⁸⁵, vieningi komerciniai partnerių interesai aptarti aukščiau. Lietuvoje, kur jungtinė veikla tapatinama su partneryste, tiek teisės dok-

---

Firms: Legal Guidance for Doing International Business [interaktyvus]. Geneva: International Trade Centre, 2011 [žiūrėta 2015-01-20], 4-5 p. Prieiga per internetą: <http://www.intracen.org/uploaded-Files/intracenorg/Content/Exporters/Exporting_Better/Templates_of_contracts/2%20International%20Corporate%20Joint%20Venture.pdf> [žiūrėta 2015-01-20].

380 International Trade Centre. International Corporate Joint Venture in Model Contracts for Small Firms: Legal Guidance for Doing International Business [interaktyvus]. Geneva: International Trade Centre, 2011 [žiūrėta 2015-01-20], 5 p. Prieiga per internetą: <http://www.intracen.org/uploaded-Files/intracenorg/Content/Exporters/Exporting_Better/Templates_of_contracts/2%20International%20Corporate%20Joint%20Venture.pdf> [žiūrėta 2015-01-20].

381 International Trade Centre. International Corporate Joint Venture in Model Contracts for Small Firms: Legal Guidance for Doing International Business [interaktyvus]. Geneva: International Trade Centre, 2011 [žiūrėta 2015-01-20], 8 p. Prieiga per internetą: <http://www.intracen.org/uploaded-Files/intracenorg/Content/Exporters/Exporting_Better/Templates_of_contracts/2%20International%20Corporate%20Joint%20Venture.pdf> [žiūrėta 2015-01-20].

382 Pavyzdžiui, nurodoma, kad listinguojamose bendrovėse išskiriamos šios akcininkų sutarties nuostatų kategorijos: 1) finansinės nuostatos, kurios yra susijusios su akcijų pirkimu, pardavimu, pirmenybės teisės pirkti bendrovės akcijas įgyvendinimu ir kitos panašios nuostatos; 2) bendrovės valdymo nuostatos, kurios yra susijusios su kontrolės ir galių paskirstymu bendrovėje (pavyzdžiui, išimtinės teisės vienam iš akcininkų paskirti bendrovės valdymo organo narį suteikimas); 3) kitos nuostatos, kurios užtikrina, kad akcininkų sutartis bus tinkamai įgyvendinama (pavyzdžiui, nuostatos dėl akcininkų nesutarimų išsprendimo, nuostatos dėl aklavietės). Plačiau žr. Miliauskas, P. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai, *Teisė*, 2012, Nr. 82.

383 Žr. jungtinės veiklos (akcininkų) sutarties pavyzdys (priedas Nr. 2).

384 Raišienė, A. G., *supra* note 179, p. 50–59.

385 Plačiau gvildinama 1.4. skyriuje.

trina, tiek teismų praktika jungtinės veiklos partnerystės atžvilgiu yra vieninga³⁸⁶. „teisėti bendri tikslai ir vienodi interesai yra partnerystės sutartį kvalifikuojantys požymiai“³⁸⁷, „esminės jungtinės veiklos sutarties sąlygos yra susitarimas dėl sutarties dalyko (bendros veiklos) ir partnerių įnašų (objekto) individualizavimo“³⁸⁸. Iš čia seka, kad ne tik vienodi interesai, bet ir bendri tikslai yra ne tik partnerystės sutartį, bet ir jungtinės veiklos sutartį kvalifikuojantys požymiai. Tačiau ar iš tiesų sieja jungtinės veiklos dalyvius, uždaro tipo bendrovės akcininkus bendras tikslas?

Kai kurie autoriai³⁸⁹ mano, kad bendras tikslas būdingas apskritai visiems strateginiams aljansams³⁹⁰, į kuriuos – patenka bet kokios bendradarbiavimo pobūdžio sutartys, įskaitant licencijavimo, tiekimo ir kitas. Galima būtų laikyti, kad jungtine veikla taip pat gali būti vadinamas bendradarbiavimas, paremtas vien pasirašyta sutartimi, nereikalaujantis nei tiesiogiai³⁹¹, nei netiesiogiai³⁹² numatyto aptariamo bendro tikslo. Pavyzdžiui, filosofijos moksle pripažįstama, kad bendradarbiavimo fenomenas konceptualiai apskritai tinkamai negali būti paaiškintas „be bendrų ir apjungtų tikslų ir siekių, pasidalintų ir bendrų tarpusavio įsitikinimų, bendrų įsipareigojimų, veikiant kartu ir veikiant bendrai“³⁹³. Tačiau vien sutartinis bendradarbiavimas, kai apsieikiama papildomais įgūdžiais tam tikroje pramonės šakoje *per se*, nesudaro jungtinės veiklos, jei nėra bendro verslo vykdymo, kuriame šalys, atsižvelgdamos į savo įnašus, dalintųsi finansinius rezultatus. Pavyzdžiui, pagrindinių tiekėjų (klientų) ir kiti partnerystės susitarimai dėl artimesnio bendradarbiavimo techninėje, veiklos ar komercinėje veikloje, daugiašaliai susijungimai, kur šalys siekia sukurti tinklą, teikiančią paslaugas savo klientams tam tikrame regione ar net visame pasaulyje. Tarptautinėse sutartinėse, ypač statybos jungtinėse veiklose dažnai dalyvauja ir vyriausybės, o finansavimą teikia vyriausybės ar daugiavyriausybės agentūros, pavyzdžiui, Pasaulio bankas ar Europos vystymosi fondas. Dalyvavimas, autorias nuomone, bendrame projekte (bendroje veikloje) ir net projekto finansavimo užtikrinimas *per se* dar nereiškia jungtinės veiklos teisiųjų santykių buvimo, jeigu nėra teisiškai aiškiai apibrėžto bendro in-

386 Plačiau aptariama 2.3 skyriuje

387 Mikalonienė, L., *supra* note 26, p. 81–92; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, S. P. v. UAB „Rodena“, Nr. 3K-3-435/2013.

388 Mikalonienė, L. *op. cit.*, p. 81–92.

389 Vermeulen, E. P. M., *supra* note 262; Bendaniel, D. J., Rosenbloom, A., Hanks, J. J. JR., *supra* note 224; bei kiti.

390 Į kuriuos savo ruožtu jie priskiria ir jungtinę veiklą, tiesa, dažniau bendros įmonės formos (*autoriaus pastaba*).

391 Nurodoma, kad jungtinė veikla yra apibrėžiama kaip komercinis susitarimas tarp dviejų ar daugiau įmonių tam, kad būtų lengviau dirbti ir bendradarbiauti siekiant bendro tikslo, pasinaudojant atitinkamai ištekliais. Plačiau žiūrėti Norwood, S. R., Mansfield, N. R. Joint Venture Issues Concerning European and Asian Construction Markets of the 1990's. In *International Journal of Project Management*, 1999, Volume 17, Issue 2, p. 89–93.

392 Pavyzdžiui, EBPO savo dokumente jungtinę veiklą apibrėžia kaip sutartinį susitarimą tarp dviejų ar daugiau šalių, turinčių tikslą vykdyti verslo įsipareigojimą, kuriame šalys susitaria pasidalinti pelną ir nuostolius įmonėje, taip pat suformuoti kapitalą ir įnašus veiklos ar kaštams. Plačiau žiūrėti OECD, *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment* [interaktyvus]. 2008, [žiūrėta 2015-01-07]. Prieiga per internetą <<http://www.oecd.org/daf/inv/investmentstatisticsandanalysis/40193734.pdf>> [žiūrėta 2015-01-07].

393 Tuomela, R., *supra* note 111, p. 82.

tereso. Kai kurie autoriai tokį tarptautinį įmonių bendradarbiavimą laiko jungtine veikla ir priskiria jį taip vadinamai naujai atsiradusiai „aprūpinančios jungtinės veiklos“³⁹⁴ rūšiai, egzistuojančiai lygiagrečiai su „tradicinėmis“ jungtinėmis veiklomis. Anot jų, „aprūpinančios tarptautinės jungtinės veiklos“ padeda partneriams paskirstyti su projektu susijusias rizikas ir sukurti veiksmingesnius ryšius tarp tiekėjų ir vartotojų. Tačiau, autoriaus nuomone, vien toks bendradarbiavimo paskirties pabrėžimas nėra pakankamas pagrindas laikyti jį jungtine veikla³⁹⁵. Tęstinis tokių sutarčių kaip tiekimas, licencijavimas, tyrimo veikla ir kita, pobūdis *per se* nesukuria jungtinės veiklos, nors ir išreiškia tam tikras bendradarbiavimo tendencijas. Tiek strateginis aljansas, tiek ir kitų formų bendra veikla galėtų būti laikytina jungtine veikla, kai kalbama apie ją plačiąja, dažniausiai ekonomine prasme, o teisine prasme geriausiai atriboti padeda bendro tikslo, reiškiančio „kartu daromas, atliekamas“ požymis, arba dar tiksliau bendro intereso požymis (būtent šią prasmę ir turi omenyje autorius, toliau disertacijoje kalbėdamas apie bendrą tikslą jungtinėje veikloje).

Suprantama, minėti diskursai leidžia daryti išvadą, jog pati bendro tikslo kategorija dažnai yra itin abstrakti, teisiškai sunkiai identifikuojama, ji gali tiek riboti, tiek plėsti jungtinės veiklos sampratą. Lingvistiškai aiškinant atskiras sąvokos „bendras“ reikšmes, matyti, kad jos tiesų skiriasi: gali reikšti tiek „kartu daromas, atliekamas“, tiek „vienodas panašus“³⁹⁶. Tačiau šiuo atveju, kaip rodo autoriaus tyrimas, reikšminga būtent pirmoji žodžio „bendras“ reikšmė, nusakanti bendrumą kaip kartu darymą, atlikimą, būtent ši „bendras“ reikšmė kvalifikuoja jungtinę veiklą kaip išskirtinį sutartinį ryšį. Priešingu atveju visas komercinio bendradarbiavimo sutartis būtų galima vadinti jungtinės veiklos sutartimi. Kaip matyti iš tarptautinės jungtinės veiklos evoliucijos ir jos kaip sutartinio ryšio analizės, bendrą įmonę dažniausiai kuria kitos įmonės, ne privatus asmenys. Bet koks sprendimas įmonėje paprastai yra priimamas, atsižvelgiant į jos strategiją, pagal galiojančias procedūras bei veiklos politikas. Organizacijos turi pagal susitartas taisykles, tikslus ir ankstesnę patirtį sugalvotus bei sukurtus „būdus, kaip padaryti“³⁹⁷, jų strategijas paprastai sudaro ne vienas tikslas ir uždavinys. Nesitikima, jog užsienio įmonė, kurdama bendrą įmonę, atsisakytų kitų savo tikslų vardan bendro su vietos partneriu tikslo – bendros įmonės tikslo. Dar daugiau – literatūroje netgi tiesiogiai pripažįstama, kad jungtinės veiklos šalys turi kitų tikslų³⁹⁸. Partnerių motyvai bei interesai, kaip rodo praktika, už tarptautinės

394 Bendaniel, D. J., Rosenbloom, A., H. Hanks, J. J. JR., *supra* note 224, p. 334.

395 Analogiškai, kaip aptarta anksčiau, nuo jungtinės veiklos galima atriboti praktikoje neretai sutinkamas tariamas „jungtinės veiklos sutartis“, kurių dalyku yra, pavyzdžiui, produkcijos ir prekių tiekimas, paslaugų teikimas, darbų atlikimas ir t.t.

396 Palyginimui, kita žodžio „bendras“ reikšmė „vienodas panašus“ atsispindi šiame J. Mcconville pasakyme: „individai gyvena savo gyvenimus pačiais įvairiausiais būdais, šie skirtingi siekimai turi *bendrą tikslą* - laimės išsipildymą“. Plačiau žiūrėti Mcconville, J., Bagaric, M. Shareholders and Their Pursuit of Happiness: A Unifying Understanding of the Corporation. In *Adelaide Law Review*, 2005, Issue 26, p. 103–171.

397 Plačiau žiūrėti Aharoni, Y. The Foreign Investment Decision Process. In *The Internationalization of the Firm, the 2nd Edition*. London: International Thomson Business Press, 1999, p. 3-13.

398 Pavyzdžiui, C. F. Fey ir P. W. Beamish kaip vieną iš pagrindinių konfliktų, susijusių su jungtinėmis veiklomis, šaltinį nurodo skirtingus patronuojančių įmonių tikslus. Plačiau žiūrėti Fey, C. F., Beamish, P. W. *Joint Venture Conflict: The Case of Russian International Joint Ventures* [interaktyvus]. 1999, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://executivemba.ru/files/wp99-104.pdf>> [žiūrėta 2015-01-15].

jungtinės veiklos ribų gali labai skirtis. Tarptautinė jungtinė veikla apima dvi ar daugiau viena nuo kitos nepriklausančių organizacijų³⁹⁹, kiekviena iš jų turi ir savo atskirus tikslus bei jų neatsisako⁴⁰⁰, o tam tikrais atvejais, kaip minėta, jos net konkuruoja už jungtinės veiklos ribų. Čia išryškėja ir tarptautinės jungtinės veiklos skirtumas nuo asmeninėmis savybėmis grįsto komercinio bendradarbiavimo, taip pat partnerystės, darantis įtaką šalių *inter se* santykių tarpusavio traktavimui bei pačios jungtinės veiklos sutarties vertinimui. Autoriaus nuomone, jungtinė veikla *per se* nėra partnerystė, ji skiriasi nuo partnerystės tuo, kad partneriai turi bendrą komercinį interesą, o bendro tikslo gali ir neturėti. *Per contra* nei partnerystės sutartyse kiekviena šalis siekia savo individualių tikslų, nors ir papildančių vienas kitą⁴⁰¹. Taigi, pagal bendro tikslo kriterijų partnerystę galima atriboti nuo kitų sutarčių, kurios pasižymi ilgalaikiškumu ir dėl to verslo atstovų gali būti neteisingai kvalifikuojamos kaip partnerystė. Taip pat sąvokų išskyrimui galima pasitelkti filosofines įžvalgas, pagal kurias bendradarbiavimas gali būti suprantamas dviem prasmėmis: galimas „aš būdo“ ir „mes būdo“ bendradarbiavimas⁴⁰². Pirmuoju atveju bendradarbiavimas remiasi tuo, kad dalyvis, siekdamas naudoti visiems dalyviams, tinkamai suderina savo tikslus su kitų dalyvių tikslais ir veiksmais. „Mes būdo“ bendradarbiavimas iš esmės reiškia bendrą veiksmą, t.y. bendradarbiavimą kaip veiklą, paremtą ir apimančią bendrą veiksmą ir ypač bendrą veiksmą grupėje, stiprią bendradarbiavimo rūšį, kuriai, autoriaus nuomone, priskirtina tik partnerystė. „Mes būdo“ grupė ir toks „mes būdo“ samprotavimas bei veikimas gali būti priešpastatomas su samprotavimu ir veikimu individualiai „aš būdo“ grupėje, kuri susideda iš kelių „aš būdo“ samprotaujančių ir veikiančių dalyvių⁴⁰³. Tik partnerystės, autoriaus nuomone, būtinas požymis yra bendras sutarties šalių tikslas abiem žodžio „bendras“ prasmėmis, apimant ne tik „kartu daromas, atliekamas“, bet ir „vienodas panašus“, t.y. veikimas „mes būdo“, kai partneriai samprotauja ir veikia kaip grupė. Iš čia, autorius pritaria nuomonei, kad yra skirtumas tarp pasidalintų tikslų (angl. shared objectives) ir bendrų tikslų (interesų) (angl. common objectives/purposes). Skirtumas tarp bendro ir pasidalinto tikslo pasireiškia tuo, kad bendras tikslas implikuoja susitarimą sujungti išteklius ir pasidalinti uždirbtą pelną pagal iš anksto numatytą proporciją, o pasidalintas tikslas pirmiausia reiškia bendrą interesą (ir jokio susitarimo dalintis pelną), kad sutartys būtų vykdomos sėkmingai, o paprastai numatomos pareigos: bent jau netrukdyti pasidalintam tikslui (susilaikymo pareiga) ar aktyviai jį įgyvendinti⁴⁰⁴. Šis

399 Wallace, R. L. *Strategic Partnerships. An Entrepreneur's Guide to Joint Ventures and Alliances*. USA: Dearborn Trade Publishing, 2004, p. 8.

400 Pavyzdžiui, bendros įmonės su vietos partneriu yra pasirenkamos, kada galimi vienas ar keli iš šių faktorių: vietos gamintojas yra patyręs, vietos partneris geriau žino rinką, vietos partneris turi didelę vietos rinkos dalį ir (ar) valdo gerai žinomus prekių ženklus; vietos įmonė turi vietos ir tam tikrais atvejais tarptautinį tiekėjų bei platintojų tinklą; vietos partneris turi tyrinėjimų ir plėtros potencialą; veikla gali būti pradėta nedelsiant. Plačiau žiūrėti Djarova, J. *Cross-Border Investing. The Case of Central and Eastern Europe*. The Netherlands: Kluwer Law Publishers, 2004, p. 144.

401 Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 112.

402 Tuomela, R., *supra* note 111; Tuomela, R., Tuomela, M. Cooperation and Trust in Group Context. In *Mind & Society*. 2005, Number 4(1), p. 50–57; TUOMELA, R. Cooperation as Joint Action. In *Analyse & Kritik*. Stuttgart: Lucius & Lucius, 2010, Number 2, p. 65–86.

403 Juos galima pavadinti egoistais, altruistais, geradariais ar kaip kitaip. Plačiau žiūrėti Tuomela, R., *Analyse & Kritik*, *supra* note 402, p. 65–86.

404 Plačiau žr. Grundamnn, S., Cafaggi, F., Vettori, G., *supra* note 92, p. 7.

skirtumas yra tik tam tikro suinteresuotumo išraiška pozityviojoje teisėje ar negatyviame reguliavime. Taigi, jungtinės veiklos šalis siejanti tikslą labiau galima apibūdinti ne kaip „bendrą tikslą“, o kaip „pasidalintą tikslą“ (bendrą interesą), kuris jas sieja tik konkrečioje jų įmonės veiklos ar veiklų srityje. Palyginimui, partnerystės prasme šalis privalo turėti *bendrą*, t.y. vienodą tikslą, o ne tik suderintus, pasidalintus tikslus, nors neginčijama, kad vykdydamos bet kokią komercinę veiklą šalys (ypač įmonės) išlaiko ir aiškius, apibrėžtus savo tikslus⁴⁰⁵. Būdamą esmine partnerystėje, ji gali būti būdinga ir jungtinei veiklai, nepriklausomai nuo to, kokia forma tokia veikla būtų vykdoma. Susitarimas dėl pelno ir nuostolių dalinimosi taip pat nėra tiek svarbus jungtinėje veikloje kiek partnerystėje, todėl negalima sutikti su teiginiu, kad jungtinė veikla iš esmės tai yra partnerystė su visomis jos rizikomis ir išpareigojimais⁴⁰⁶. Partnerystė, bent jau tarptautinio verslo ir užsienio investicijų kontekste, yra laikoma tik vienu iš jungtinės veiklos organizavimo būdų, viena iš teisiųjų tarptautinės jungtinės veiklos formų. Taip pat netikslu yra teigti, kad „akcininkų sutarties dalyviai taip pat siekia bendro tikslo – bendradarbiavimo tikintis efektyvesnio bendrovės valdymo ir jos veiklos, kas lemtų investicijų grąžą“⁴⁰⁷. Kaip rodo šiame darbe atliekama analizė ir priėtos išvados, komercinis bendradarbiavimas yra tik priemonė, forma tam tikriems tikslams pasiekti, bendradarbiavimas tarp įmonių nėra savitiksliis, nes tam reikia papildomų išlaidų⁴⁰⁸, ir jos turi būti pagrįstos papildoma nauda, kurios tikimasi. Akcininkų sutarties dalyviai siekia pasidalinto, bet ne bendro tikslo - efektyvesnio bendrovės valdymo ir jos veiklos, kas lemtų investicijų grąžą ir šiam tikslui pasiekti pasirenka bendradarbiavimą kaip priemonę.

Bendras tikslas ypač yra svarbus, jeigu jis ir jį įgyvendinančios pareigų nuostatos, *expressis verbis*, įtvirtinti jungtinės veiklos sutartyje. Kitais atvejais bendrą tikslą rodo koordinacinės šalių pastangos, tie tikslai, kurie peržengia individualių šalių tikslų sumą⁴⁰⁹. Manytina, kad bendru interesu ne visuomet gali būti laikomas pelno generavimas, nes jis nebūtinai atspindi kooperaciją, taip pat yra būdingas ir kitoms sutartims. Bendrą interesą geriausiai iliustruoja išteklių pasidalijimas, kooperavimas savo turtu, darbu ar žiniomis, išpareigojimas veikti bendrai tam, kad būtų pasiektas tam tikras tikslas, įgyvendintas tam tikras interesas, pavyzdžiui, pagamintas naujas produktas, atliktas tyrimas ar kita, kam būtina suvienyti abiejų partnerių pajėgas. Iš čia gali kilti klausimas, ar jungtinės veiklos sutartis yra mainų sutartis? Komerciniuose rinkos sandoriuose dominuoja priešingi sutarčių šalių tikslai, nors tam tikrais atvejais galimas ir jų suderinimas, siekiant bendros naudos, t. y. bendradarbiavimas jau aptartu „aš būdu“. Išteklių mainus (materialiais ar nematerialiais) ar priėjimą prie tokių išteklių kai kurie autoriai laiko jungtinės veiklos „priežastimi egzistuoti“ (pranc. *raison*

405 Pavyzdžiui, pelno gavimas, rinkos išplėtimas, naujų vartotojų pritraukimas, naujų produktų sukūrimas ir kita.

406 Goldswei, Goldsweig, D. N., *supra* note 167, p. 128-129.

407 Mikalonienė, L., *supra* note 98, p. 5-28.

408 Kaip minėta, sutartiniu pagrindu bendradarbiauja ir konkuruojančios įmonės, tokiais atvejais savo bendradarbiavimą vadindamos „strateginiu susivienijimu“, taip pabrėždamos susivienijimo reikšmę jų strategijai, nors dėl tokio konkuravimo ir bendradarbiavimo koegzistavimo padidindamos rizikas bei savo kaštus. Plačiau žiūrėti Küpper, V. *The Use of Joint Ventures as a Strategic Tool for Multinational Companies*. Dissertation Submission for the award of BA (Hons) Business Management. Edinburgh: Napier University, 2008, p. 30.

409 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

dėtre)⁴¹⁰. Tačiau jungtinės veiklos sutartis, kaip organizacinė sutartis yra daugiau nei vien mainai. Šalys gali išplėtoti bendrą projektą pagal pasirašytą organizacinę sutartį, pavyzdžiui tyrimų ir plėtros sutartį, joje vyksta informacijos bei veiklos įvykdymo apskaitimai, tačiau jie yra instrumentiniai, siekiant sukurti galutinį produktą. Jungtinės veiklos sutartyje šalių įsipareigojimai tarnauja bendro intereso įgyvendinimui. Sutartį charakterizuoja ne jie, o tik bendras interesas. Todėl mainų santykio nėra ir tuomet, kai vieno partnerio indėlis tik finansinis, o kitų partnerių – turtiniai. Finansinis indėlis įnešamas ne dėl kitų padarytų įnašų. Bendram interesui įgyvendinti ką nors įneša visi jungtinės veiklos dalyviai.

Žinoma, neatmetama galimybė, kad ir jungtinės veiklos sutartyje tarp šalių bendras tikslas galimas tokia pačia prasme, kaip partnerystėje, t.y. ne tik kaip „kartu daromas, atliekamas“, bet ir kaip „vienodas panašus“. Sprendžiant, ar tarp bendros įmonės akcininkų yra bendras tikslas ta pačia prasme, kaip partnerystėje, kaip pagalbinį kriterijų vertinimui galima pasitelkti jungtinės veiklos integruotumą. Tam tikrais atvejais patronuojančios įmonės bendrai įmonei perduoda visas savo funkcijas (įskaitant ir turtą) tam tikriems – esantiems ar naujiems – produktams ar paslaugoms plėtoti, gaminti ar pardavinėti, pačios netgi pasitraukdamos iš rinkos. Tokia bendra įmonė paprastai tarnauja kaip vientisa verslo įmonė, turinti ir kontroliuojanti visą turtą bei išteklius, kurių gali prireikti siekiant plėtoti ir gaminti naują produkciją, vykdyti jos rinkotyrą bei platinimą nurodytose rinkose⁴¹¹. Nors bendra įmone, kaip ir aljansu, yra laikomas toks bendradarbiavimas, kuris pasižymi reikšmingu dalyvių integruotumu laipsniu, tačiau nenuėinantis taip toli kaip visiškas susiliejimas ar įsigijimas⁴¹², tokia veikla, kuri apima visus verslo ciklo aspektus (arba bent kiekvieną iš lygių, kuriame veikla iki jungtinės veiklos buvo vykdoma), įskaitant gamybą, platinimą, rinkodarą ir pardavimus, yra laikoma visiškai integruota jungtine veikla⁴¹³, ir kaip veiklos įkūrėjų susiliejimas gali patekti į konkurencijos teisės, ypač koncentracijų kontrolės, teisinio reguliavimo sritį⁴¹⁴. Su integruotumu susijęs ir nuosavybės (akcijų) proporcijų pasiskirstymas tarp akcininkų. Literatūroje išskiriamas bendrų įmonių skirstymas į a) dominuojančią patronuojančią įmonę (partnerį), turinčias bendras įmones, b) pasidalinto valdymo įmones ir c) nepriklausomas įmones. Dominuojančią patronuojančią įmonę kaip partnerį turinčioje bendroje įmonėje vienas partneris turi didesnę kontrolę bendroje įmonėje, jis valdo ją tarsi tai būtų visiška dukterinė įmonė, o kitas partneris veikia kaip „tylusis partneris“⁴¹⁵. Pasidalinto valdymo (kontrolės) bendra įmonė suteikia tam tikrą balansą tarp ją valdančių partnerių, ji laikoma labiau integruota jungtine veikla. Todėl, vertinant, ar tarp jungtinės veiklos dalyvių yra bendras tikslas ta pačia prasme, kaip partnerystėje, *inter alia*, būtina atsižvelgti į tai, kiek savo funkcijų patronuojanti įmonė perduoda bendrai

410 Mohr, A. T. Trust, Control, Interaction and Performance in IJV's – a Taxonomy of German-Chinese Joint Ventures [interaktyvus]. In *Duisburger Arbeitspapiere zur Ostasienwirtschaft*, 2004, Number 71, [žiūrėta 2015-01-22], p. 7. Prieiga per internetą: <<http://econstor.eu/bitstream/10419/23136/1/AP71.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].

411 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 3.

412 Hewitt, I., *supra* note 17, p. 8.

413 Schlossberg, R. S. *ABA Section of Antitrust Law, Mergers and Acquisitions: Understanding the Antitrust Issues, the 2nd Edition*. USA: American Bar Association, 2004, p. 254.

414 Schlossberg, R. S. *ABA Section of Antitrust Law, Mergers and Acquisitions: Understanding the Antitrust Issues, the 3rd Edition*. USA: American Bar Association, 2008, p. 443.

415 Culpán, R., *supra* note 4, p. 77.

įmonei (visas ar tik dalį), kiek verslo ciklo aspektų apima bendra įmonė ir koks yra nuosavybės (akcijų) proporcijų pasiskirstymas tarp akcininkų. *Mutatis mutandis*, sutartinėje jungtinėje veikloje, teismas turėtų vertinti, kiek savo funkcijų įmonė – jungtinės veiklos sutarties šalis perduoda sutartinei jungtinei veiklai, kiek verslo ciklą apima sutartinė jungtinė veikla, kiek svarbus šaliai yra konkretus projektas, vykdomas jungtinės veiklos būdu.

Kadangi jungtinėje veikloje bendras tikslas dažniausiai turi prasmę kaip „kartu daromas, atliekamas“, „pasidalintas“, o ne „vienodas panašus“, jis tarnauja labiau kaip bendras interesas, skirtingai nuo partnerystės turėtų būti traktuojama ir bendradarbiavimo pareiga. Pripažįstama, kad „bendradarbiavimo pareiga privalo būti apribota (ši nuostata susijusi su pagrįstais lūkesčiais) tam, kad nesuardytų sutarties įgyvendinimo pareigų pusiausvyros“⁴¹⁶. Skirtingai nuo kitų komercinių rinkos sandorių, jungtinei veiklai būdingas bendras interesas ir tik šalis sutarus galimas bendras šalių tikslas. Todėl, kaip ir kituose sandoriuose, bendradarbiavimo pareiga jungtinės veiklos sutartyje dėl tų pačių priežasčių turi būti apribota, ji negali būti absoliutinama. Pavyzdžiui, tarptautinė bendrovė, siekdama pradėti tiesiogines užsienio investicijas per bendrą įmonę su vietos partneriu, gali turėti pagrįstus lūkesčius išplėsti savo verslą vietos rinkoje, sumažinti gamybos kaštus arba padidinti sau pavaldžių įmonių tinklą⁴¹⁷. Tuo, kad pareigos bendradarbiauti principas negali būti suabsoliutinamas, jungtinė veikla, autoriaus nuomone, iš esmės skiriasi nuo partnerystės, kurioje esminis santykių elementas yra „partnerių įsipareigojimas atsisakyti savo trumpalaikių interesų ir suteikti prioritetą ne asmeninei, bet visos partnerių grupės gerovei; partneriai subordinuoja savo interesus ir bendradarbiauja, tikėdamiesi ilgalaikės asmeninės naudos maksimizavimo“⁴¹⁸.

Bendras (pasidalintas) komercinis tikslas iš esmės lemia tarptautinės jungtinės veiklos kaip užsienio investicijų ir verslo organizavimo formos kompleksiskumą, o taip pat poreikį dėl teisinės formos jungtinei veiklai pasirinkimo. Išanalizuota literatūra ir aptarta tarporganizacinių verslo ryšių tipologija bei pasikeitęs konkuravimas, kuris tarptautiniame lygmenyje įmanomas su bendradarbiavimu, patvirtina anksčiau prietas išvadas. *Pirma*, bendro tikslo kriterijus tarptautinėje jungtinėje veikloje atlieka pasidalinto komercinio tikslo (bendro komercinio intereso), o ne bendro (vieningo) tikslo funkciją, nors kai kurie autoriai jo visai neišskiria. *Antra*, šis bendras komercinis interesas tarp šalių yra būtinas kaip jungtinės veiklos sutartį kvalifikuojantis požymis, kitaip jungtine veikla būtų galima laikyti bet kokio pobūdžio tarporganizacinius verslo ryšius. Partneris bendradarbiavimui tarp nesusijusių įmonių pasirenkamas dėl to, kad subjektyviai išsikeltam verslo tikslui pasiekti ir užduotims įvykdyti reikalingi papildomi materialūs ar nematerialūs ištekliai, siekiama įgyti žinių, sumažinti kaštus ar pan. Net jeigu tarp šalių yra susitarta dėl bendro tikslo, jis negali būti absoliutinamas taip kaip partnerystėje, nes jungtinės veiklos dalyviai – įmonės – kartu turi ir kitų savo tikslų, kurių jos negali atsisakyti ir jungtinės veiklos laikotarpiu. Tarp partnerių esantis pasidalintas komercinis tikslas (bendras komercinis interesas) negali suardyti jung-

416 UNIDROIT International Institute for the Unification of Private Law. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts [interaktyvus]. Rome: International Institute for the Unification of Private Law, 2010, [žiūrėta 2015-01-03], p. 150. Prieiga per internetą: <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>> [žiūrėta 2015-01-03].

417 Plačiau žiūrėti Djarova, J., *supra note 400*.

418 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, S. P. v. UAB „Rodena“, Nr. 3K-3-435/2013.

tinės veiklos sutarties šalies (kitos įmonės) kaip organizacijos *nexus of contracts* ir iškelti jungtinės veiklos prioriteto virš kitų. Jungtinė veikla yra priemonė įgyti ir suvienyti skirtingų įmonių išteklius, be to, pasiekti grupę individualių bei bendrų (pasidalintų) partnerių tikslų. Tokia išvada pateikia dar vieną svarų argumentą, atribojant jungtinę veiklą nuo partnerystės ir laikiant jungtinės veiklos sutartį savarankiška sutartimi.

1.4. Pasidalinta kontrolė ir balanso su pasitikėjimu dilema

Kaip minėta ankstesniuose skyriuose, jungtinės veiklos šalis sieja sutartinis ryšys ir bendras (pasidalintas) komercinis tikslas (bendras komercinis interesas). Jeigu nesusitarta kitaip, pelno pasidalijimo gali ir nebūti. Palyginimui, pripažįstama, kad „partnerystės testą bendrai atitinka susitarimas tarp šalių, kurios sukuria bendrą verslą ar įmonę, ypač tas, pagal kurį šalys dalijasi pelną ir nuostolius“⁴¹⁹. Todėl susitarimo tarp partnerių dėl pelno ir (ar) nuostolių dalijimosi nebuvimas yra dar vienas požymis, padedantis atriboti jungtinę veiklą nuo partnerystės.

Visais atvejais jungtinės veiklos dalyviai dalijasi tam tikras jungtinės veiklos valdymo ir kontrolės teises. Sutartinėje jungtinėje veikloje kontrolės pasidalijimas tarp šalių vykdomas pasirašytos jungtinės veiklos sutarties ir (arba) papildomų susitarimų pagrindu. Įprasta, kad jungtinės veiklos partneriai pasirenka vieną partnerį, kuris veiks kaip vadovaujantis narys, ir suteikia šiam partneriui teisę priimti galutinį sprendimą⁴²⁰. Tai rekomenduojama, pavyzdžiui, ir FIDIC jungtinės veiklos (konsorciumo) pavyzdinėje sutartyje⁴²¹. Valdymo pasidalijimas sutartinėje jungtinėje veikloje gali būti įgyvendinamas ir per valdymo komitetą⁴²², kuriame abi sutartinės šalys yra atstovaujamos⁴²³. Ankstesniame skyriuje buvo minėta sutartinės jungtinės veiklos sampratos sąsaja su projekto sąvoka. Tokioje jungtinėje veikloje pelno ir kontrolės pasidalijimas vykdomas projekto valdymo būdu. Tačiau reikia pastebėti, kad kontrolės pasidalijimas integruotoje projektinėje jungtinėje veikloje ir neintegruotoje projektinėje jungtinėje veikloje skiriasi. Taip pat, skirtingai nuo bendros įmonės, sutartinėje jungtinėje veikloje šalys išlaiko atskirą savo turto bei išteklių nuosavybę. Struktūrinėje jungtinėje veikloje – bendroje įmonėje - situacija daug sudėtin-

419 Hewitt, I., *supra* note 17, p. 98-99.

420 Zhang, S. Risk sharing in Joint Venture Projects [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-23], p. 26. Prieiga per internetą: <<http://psa2.kuciv.kyoto-u.ac.jp/lab/images/stories/users/zhang/thesis.pdf>> [žiūrėta 2015-01-23].

421 FIDIC pirmojo leidimo jungtinės veiklos (konsorciumo) pavyzdinės sutarties (1992) 7.6. str. teigia, jog nesusitarimo tarp politikos komiteto narių atvejais, kurie nenumatyti sutartyje, pirmininkas turės teisę pasinaudoti sprendžiamojo balso teise. Plačiau žiūrėti FIDIC - The International Federation of Consulting Engineers. *Joint Venture (Consortium) Agreement, the 1st Edition*. FIDIC, 1992.

422 Campbell, D., *supra* note 87, p. 55.

423 International Trade Centre. *International Corporate Joint Venture in Model Contracts for Small Firms: Legal Guidance for Doing International Business* [interaktyvus]. Geneva: International Trade Centre, 2011 [žiūrėta 2015-01-20], įžangos 2-3 str., o taip pat 2 skytius “Management Committee”. Prieiga per internetą: <http://www.intracen.org/uploadedFiles/intracenorg/Content/Exporters/Exporting_Better/Templates_of_contracts/2%20International%20Corporate%20Joint%20Venture.pdf> [žiūrėta 2015-01-20]. Tačiau šalys gali susidurti su teisine privertinio įvykdymo problema, ypač šalyse, kur teisės aktai leidžia tik jungtinę veiklą (partnerystę) ir reikalauja, jog ją partnerystės vardu valdytų vienas iš partnerių (pagrindinis partneris), pvz. Rumunijoje. Plačiau žiūrėti Campbell, D. *op. cit.*, p. 263.

gesnė. Literatūroje pripažįstama, kad kelių įmonės kapitalo bendratūrčių buvimas, kaip išskirtinis bendros įmonės požymis, taip pat yra ir esminė jos problema⁴²⁴, o centralizuotas valdymas, ko gero, yra svarbiausias ir nepatikimiausias bendros įmonės požymis⁴²⁵. Bendroje įmonėje šalys dalijasi kapitalą, veiklos atsakomybes, naujos įmonės pelną ir nuostolį, o nauja įmonė prisiima atsakomybę už skolas prieš trečiuosius asmenis⁴²⁶.

Bendra įmonė nuo vien sutartimi paremto bendradarbiavimo iš esmės skiriasi tuo, kad joje yra kapitalas, o nuo „plyno lauko“ investicijų (visiškai priklausančios dukterinės įmonės) bendra įmonė skiriasi tuo, kad joje yra mažiausiai du bendrovės įstatinio kapitalo bendratuėčiai. Skirtingai nuo sutartinės jungtinės veiklos, pilnas bendroje įmonėje dalijamas per bendrovę: tiek pasinaudojant įmonių teisėje įtvirtintu dividendų mechanizmu, tiek pagal 1.2 skyriuje minėtas papildomas sutartis, pavyzdžiui, vienas iš partnerių gauna savo pelno dalį pagal vieną iš papildomų sutarčių, kitas – pagal kitą. Kaip nurodo R. Culpan, tarp dviejų kraštutinių būdų - visiškai priklausančios dukterinės įmonės ir sutartimi paremto bendradarbiavimo - daugianacionalinės bendrovės gali siekti pusiau internacininės formos (bendros įmonės), o bendra nuosavybė ir (ar) kontrolė ir abipusis įsipareigojimas dėl išteklių, apjungtas su dideliu neaiškumu nurodant ir stebint įvykdymą bei aukštas turto specifikos ir sandorių dažnumo laipsnis, skatina rinktis bendrą įmonę vietoje sutarties⁴²⁷. Į tai atkreipė dėmesį ir institucijos, kas lėmė, jog konkurencijos ataskaitoje Europos Komisija bene pirmą kartą Europoje oficialiai apibrėžė jungtinę veiklą⁴²⁸, o vėliau Europos Parlamentas bei Taryba pripažino būtinybę ribotos atsakomybės bendrovėms iš skirtingų valstybių narių kooperuotis ir vienytis⁴²⁹. Taigi, kontrolė bendroje įmonėje pabrėžiama tiek konkurencijos teisės, tiek užsienio investicijų kontekste; galimybė tarp šalių nustatyti kontrolę pagal savo pageidavimus netgi gali lemti projekcinės įmonės jurisdikcijos pasirinkimą⁴³⁰. ES konkurencijos teisėje įtvirtinta jungtinės veiklos samprata, pagal kurią jungtinė veikla suprantama kaip dviejų ar daugiau tarpusavyje nesusijusių ūkio subjektų „bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas“⁴³¹. Vienas iš bendrų įmonių tyrinėjimo

424 Beamish, P. W., Banks, J. C. Equity Joint Ventures and the Theory of the Multinational Enterprise. In *Journal of International Business Studies*, 1987, Volume 18, Issue 2, p. 1–16; Hennart, J.-F. A Transaction Costs Theory of Equity Joint Ventures. In *Strategic Management Journal*, 1988, Volume 9, p.361–374.

425 McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M., *supra* note 94.

426 Zhang, S., *supra* note 420.

427 Culpan, R., *supra* note 4, p. 19.

428 Šeštojoje Konkurencijos Politikos Ataskaitoje (1976), Europos Komisija apibrėžia jungtinę veiklą kaip įmonę, paklūstančią bendrai dviejų ar daugiau ekonomiškai savarankiškų ūkio subjektų kontrolei. Plačiau žiūrėti European Commission. The Sixth Annual Report on Competition Policy, Part Three: The development of concentration in the Community [interaktyvus]. 1976, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/ar_1976_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-23].

429 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi, peržengiančių vienos valstybės ribas. OL L310/1, 2005.

430 Beardsworth, J. J. *Control Issues of International Joint Ventures* [interaktyvus]. American Bar Association, [žiūrėta 2014-12-25]. Prieiga per internetą: <http://www.americanbar.org/groups/public_utility/pages/Control_Issues_of_International_Joint_Ventures.html> [žiūrėta 2014-12-25].

431 Butkevicius, L. Požiūrio į bendrai kontroliuojamus ūkio subjektus raida Europos Sąjungos konkurencijos teisėje. *Teisė*, 2012, Nr. 83, p. 62-81.

pradininkų, P. Killing, įžvelgęs būsimą bendrų įmonių svarbą, tarsi paaikškina šį apibrėžimą, skirstydamas bendras įmones pagal sprendimų priėmimo sritis į: a) dominuojančią patronuojančią įmonę, turinčias bendras įmones, b) pasidalinto valdymo įmones ir c) nepriklausomas įmones⁴³². W. Beamish ir J. C. Banks vartoja sąvoką kapitalo jungtinės veiklos ir sieja jas su daugianacionalinėmis įmonėmis⁴³³. R. Culpan nurodo, kad pagal nuosavybę bendra įmonė tradiciškai skirstoma⁴³⁴ į a) daugumos kapitalo nuosavybę: užsienio partneris turi didesnę nei 50 procentų kapitalo dalį, kai vietos partneris turi likusią kapitalo dalį bendroje įmonėje, b) lygios nuosavybės bendroje įmonėje abu partneriai turi lygias kapitalo dalis⁴³⁵, o c) mažumos kapitalo nuosavybės bendroje įmonėje užsienio įmonė turi mažiau nei 50 procentų kapitalo dalies⁴³⁶. Nors kai kurie autoriai teigia, jog santykinis nuosavybės dydis nebūtinai nulemia bendros įmonės valdymo modelį, išteklių pajėgumai yra svarbesnis įtakos šaltinis nei nuosavybės modelis⁴³⁷, tačiau toks skirstymas netiesiogiai pabrėžia nuosavybės modelio bei kontrolės svarbą bendroje įmonėje. Taip pat, manytina, kad bendra įmonė, turinti pasidalintą kontrolę yra teisiškai sudėtingesnė, integruotesnė už dominuojančią patronuojančią įmonę turinčią bendrą įmonę, jai paprastai dažniau būdintas tęstinumas. Struktūra, kontrolė ir vieningas valdymas taip pat nurodomi kaip pirminiai požymiai, siekiant identifikuoti įmonių grupės egzistavimą⁴³⁸. Todėl kontrolės kriterijus reikšmingas ir dėl to, kad bendra įmonė kartu su savo užsienio akcininku – patronuojančia įmone, nes tarptautinės bendrovės paprastai siekia turėti kuo daugiau akcijų (balsų) – gali būti pripažinta įmonių grupe su visomis iš to kylančiomis teisinėmis pasekmėmis. Kadangi, kaip aptarta, bendra įmonė atitinka tiek struktūros, tiek kontrolės požymius, jei ji dar vadovausis viena strategija⁴³⁹, kaip ir patronuojanti užsienio įmonė, turės ir kitą įmonių grupę pripažinti būtina – vieningo valdymo požymį⁴⁴⁰.

432 Killing, J. P. *Strategies for joint venture success*. New York: Praeger Publishers, 1983, p. 13.

433 Beamish, P. W., Banks, J. C., *supra* note 424, p. 1–16.

434 Tačiau tuo pačiu pripažįstama, kad toks skirstymas yra abejotinas, nes bendra įmonė gali būti kuriama ir dviejų ar daugiau daugianacionalinių įmonių. Culpan, R., *supra* note 4, p. 77.

435 Vadovai paprastai yra patenkinti dalių santykiu 50:50, nes tai skatina reikiamą pasitikėjimą ir jungtinės veiklos nepriklausomumą. Plačiau žiūrėti McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M. *Evolution of Closely Held Business Forms in Europe. The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and Europe Perspectives*. New York: Oxford University Press Inc., 2004, p. 50. Teisininkai praktikai, siekdami apriboti savo klientų rizikas ir sukurti jiems ateities galimybes, paprastai pataria įgyti bent 51% akcijų (balsų).

436 Kadangi vienas iš šio darbo tikslų yra jungtinės veiklos analizė ir tiesioginių užsienio investicijų kontekste, todėl šiame darbe neanalizuojama bendra įmonė, kurioje užsienio įmonė turi mažiau kaip 10 proc. kapitalo (*autorius pastaba*).

437 Culpan, R. *op. cit.*

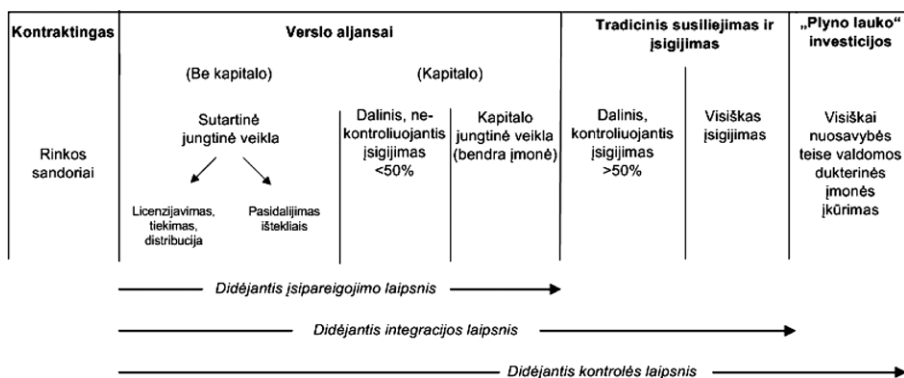
438 Advokatų profesinė bendrija „Baltic Legal Solutions Lietuva“. *Įmonių grupės atsakomybės už kiekvienos įmonės – grupės narės – finansinę padėtį (mokumą) nustatymo teisinės galimybės ir taikymo efektyvumas tyčinių bankrotų prevencijos kontekste: Taikomasis mokslinis tyrimo darbas* [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2015-01-10], p. 8. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Imoni%C5%B3%20grupi%C5%B3%20tyrimas%20-BLS%20Lietuva%20-%20galutin%C4%97%20ataskaita.pdf>> [žiūrėta 2015-01-10].

439 Pastebėta, kad bendroje įmonėje paprastai pagrindiniai vadovai yra buvę patronuojančios įmonės darbuotojai, besitikintys sugrįžti. Plačiau žiūrėti McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M., *supra* note 435, p. 50.

440 Smulkaus ir vidutinio verslo kontekste tokios įmonės bus pripažįstamos susijusiomis. Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized en-

Kiti autoriai detalizuoja bendros įmonės kontrolės sampratą, nors nepateikia konkrečių jos požymių. Pavyzdžiui, J. M. Geringer ir L. Hebert samprata, kad bendros įmonės apima dvi ar daugiau teisiškai skirtingų organizacijų (patronuojančių įmonių), kurių kiekviena aktyviai dalyvauja sprendimų priėmimo bendrai valdomoje įmonėje⁴⁴¹, patvirtina kitų pateiktus apibrėžimus, jog bendrą įmonę kurią kitos įmonės, taip pat nurodo, kaip pasireiškia kontrolė jų bendroje įmonėje, tačiau nekonkretizuoja, kokio laipsnio aktyvumas yra reikalingas. J. H. Dunning ir S. M. Lundan supratimas, kad bendra įmonė yra bet koks ilgalaikis susivienijimas, kuriame du ar daugiau ekonominių subjektų nuosavybės teise valdo pakankamai didelę nuosavybės kapitalo dalį, suteikiančią jiems tam tikrą kontrolės laipsnį ar įtaką pagrindinėse sprendimų priėmimo srityse⁴⁴², akcentuoja naujo juridinio asmens sukūrimą jungtinėje veikloje, pabrėžia tęstinį bendradarbiavimą kaip kvalifikuojantį požymį, taip pat paaiškina kontrolės sritį, tačiau nenurodo konkrečiai, koks būtų kontrolės laipsnis yra reikalingas. Todėl šie apibrėžimai, autoriaus nuomone, teisiškai nėra tikslūs ir pakankami kontrolei bendroje įmonėje apibūdinti.

Iš literatūroje nurodytų apibrėžimų galima pateikti tokį investicijų sandorių *continuum*, pažymint jame bendros įmonės vietą ir didėjantį kontrolės laipsnio pokytį (3 pav.):

3 pav. Investicijų sandorių *continuum* ir bendros įmonės vieta tarp jų

terprises (notified under document number C(2003) 1422), OJ L 124, 2003, 3 str. 3 d. Taip pat pagal Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo prasmę susijusiosiomis laikomos įmonės, kurias sieja kuris nors iš šių ryšių: 1) viena įmonė turi daugumą dalyvių balsų kitoje įmonėje; 2) viena įmonė turi teisę skirti ir atšaukti daugumą kitos įmonės valdymo ar priežiūros organo narių ar administracijos pareigūnų; 3) įmonė turi galimybę daryti lemiamą poveikį kitai įmonei dėl sutarčių, sudarytų su šia įmone, arba dėl šios įmonės steigimo dokumentų nuostatų; 4) įmonė, kuri dėl sutarčių, sudarytų su kitos įmonės dalyviais, kontroliuoja daugumą šios įmonės dalyvių balsų; 5) dėl to paties fizinio asmens ar kartu veikiančių fizinių asmenų veiklos susiformavę šios dalies 1–4 punktuose nurodyti įmonių ryšiai, jei šios įmonės verčiasi tokia pačia veikla ar tokios pačios veiklos dalimi toje pačioje atitinkamoje rinkoje ar susijusiose rinkose. Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 109-2993, 2 str. 12 d.

441 Geringer, J. M., Hebert, L., *supra* note 211, p. 235–254.

442 Dunning, J. H., Lundan, S. M., *supra* note 174.

Kaip matyti iš šio investicijų sandorių *continuum*, tarp įvairių įmonių bendradarbiavimo formų jungtinės veiklos yra unikali ir tikriausiai pati sudėtingiausia susitarimo rūšis, nes apima didžiausią įsipareigojimo laipsnį⁴⁴³. Kiti sutartiniai santykiai tarp įmonių, pavyzdžiui, licenzijavimas ar tiekimas neapima kapitalo pasidalijimo ar bendro dalyvaujančių įmonių kapitalo investavimo, o įmonių susiliejimai ir įsigijimai baigiasi visišku dviejų įmonių susijungimu, nesukuriant naujos organizacijos, egzistuojančios paraleliai su susiliejančiomis įmonėmis⁴⁴⁴. Bendrai kalbant kapitalas yra padalijamas tarp dalyvių su daugiau ar mažiau vienodu akcijų (dalių) pasiskirstymu⁴⁴⁵. Turint omenyje, kad, kuriant susivienijimus⁴⁴⁶, dilema tarp pasitikėjimo ir kontrolės yra esminė, galima konstatuoti, kad kapitalo jungtinė veikla (bendra įmonė) ją sprendžia sėkmingiausiai.

Prieš vykdydami jungtinę veiklą, akcininkai pirmiausia turi susitarti, nustatydami bendros įmonės verslo politiką. Atsižvelgiant į jungtinės veiklos prigimtį⁴⁴⁷, šalia bendro tikslo egzistuojančius ir savus dalyvių tikslus⁴⁴⁸, bendrai kontroliuojant ūkio subjektą, dalyviai labiau rizikuoja patekti į aklavietę⁴⁴⁹, kurią sukelia situacija, pavyzdžiui, kai vienas partneris atmeta kito partnerio siūlomus strateginius sprendimus. Todėl akcininkai (patronuojančios bendrovės) dažniausiai susitaria priimti bendrą sprendimą svarbiausiais kontroliuojamos įmonės (bendros įmonės) klausimais, kitaip sakant, susitaria vykdyti bendrą kontrolę⁴⁵⁰. Laikoma, kad įmonė yra kontroliuojama bendrai, jeigu dvi ar daugiau įmonių arba asmenų turi galimybę daryti lemiamą įtaką kitai įmonei. Lemiamoji įtaka šia prasme paprastai reiškia galimybę blokuoti veiksmus, nustatančius bendros įmonės ūkinės veiklos strategiją⁴⁵¹. Investicijų kontekste nevadovaujančio partnerio dalyvavimas yra laikomas tik portfeline investicija⁴⁵². Taigi, galima daryti išvadą, kad kontrolės aspektu

443 *Per contra*, „plyno lauko“ investicijose yra didžiausia kontrolė (autoriaus pastaba).

444 Aimin, Y., Yadong, L. *International Joint Ventures: Theory and Practice, the 2nd Edition*. New York: M. E. Sharpe, Inc, 2001, p. 3.

445 Shenkar, O. Zeira, Y. *Human Resources Management in International Joint Ventures: Directions for Research*. In *the Academy of Management Review, 1987, Volume 12, Number 3*, p. 547.

446 De Man, A.-P., *supra* note 85, p. 1.

447 Ypač tai, kad tarptautinė jungtinė veikla susideda iš trijų įmonių (dviejų patronuojančių įmonių ir jungtinės veiklos organizacijos) ir šios įmonės gali turėti skirtingus tikslus ir organizacinius klimatus (autoriaus pastaba).

448 Kaip nurodo C. F. Fey ir P. W. Beamish, keturi pagrindiniai konfliktų, susijusių su jungtinėmis veiklomis, šaltiniai yra kultūriniai skirtumai tarp partnerių, kontrolės ir autonomijos siekis, savipatronuojančių įmonių poreikiai ir skirtingi patronuojančių įmonių tikslai. Plačiau žiūrėti Fey, C. F., Beamish, P. W., *supra* note 398.

449 Aklavietė (angl. deadlock) – situacija, kai bendros įmonės organas negali priimti sprendimų dėl organo nario naudojimosi veto teise (autoriaus pastaba).

450 Kaip apibrėžia Tarptautinės apskaitos standartų valdybos (TASV) išleistas naujos redakcijos 11-asis tarptautinis finansinės atskaitomybės standartas (TFAS) „Jungtiniai susitarimai“, kuris 2011m. gegužės 12d. pakeitė buvusį 11-ąjį tarptautinį finansinės atskaitomybės standartą „Interesai jungtinėje veikloje“, jungtinė kontrolė suprantama kaip sutartimi sutartas kontrolės pasidalijimas, kuris egzistuoja tik tada, kai sprendimai dėl svarbių veiksmų reikalauja vieningo kontrolę besidalijančių šalių sutarimo. Plačiau žiūrėti Deloitte. IFRS 11 Joint Arrangements [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs11>> [žiūrėta 2015-01-23].

451 Komisijos pranešimas dėl koncentracijos sampratos pagal Tarybos Reglamentą Nr. 4064/89 dėl koncentracijų tarp ūkio subjektų kontrolės. OJ, 1998, C 66/02.

452 Göthel, S. R., *supra* note 15.

bendros įmonės sąvoka yra labai susijusi su investicijomis, kurios taip pat klasifikuojamos pagal investuotojo įtaką ūkio subjektui: į tiesiogines ir netiesiogines (portfelines). Tiesiogine užsienio investicija yra laikoma tokia investicija, kurios pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės⁴⁵³ (mūsų darbo prasme bendros įmonės). 10 ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių pripažįstama kaip žemutinė riba, nuo kurios tiesioginis užsienio investuotojas turi galimybę dalyvauti tiesioginio investavimo įmonės, taip pat ir bendros, valdyme, prisidėti prie jos tikslų derinimo ar bendrų tikslų kūrimo su kitais dalyviais, t. y. daryti nemažą įtaką įmonės valdymui. Taigi, galima daryti išvadą, kad kontrolės pasidalijimo proporcijos tarp jungtinės veiklos dalyvių turi įtakos bendrą įmonę laikyti tarptautine. Ir tik įmonė, kurioje užsienio investuotojas turi daugiau kaip 10 ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių užsienio investicijų prasme gali būti laikoma bendra įmone šio darbo kontekste.

Priešingai nei atviro pobūdžio bendrovėse, turinčiose išsisklaidžiusį kapitalo investuotojų rinkinį, bendros įmonės prototipas turi du tiesioginius savininkus, o kadangi kalbama apie smulkų ir vidutinį verslą, nuosavybės ir kontrolės struktūros joje, kaip pastebima, reikšmingai skiriasi nuo tų, kurios yra listinguojamose įmonėse su išsklaidyta nuosavybe ir profesionaliu valdymu⁴⁵⁴. Pripažįstama, kad tokia koncentruota nuosavybės struktūra didina savininkų paskatas stebėti ir sumažinti tradicinį, tačiau tarptautinės jungtinės veiklos atveju galimą didesnę principialo ir agento konfliktą⁴⁵⁵. Psichologijoje pripažįstama, kad „praktiškai, iš anksto apgalvotam bendradarbiavimui koncepciškai, racionaliai ir psichologiškai reikalingas bent prognozuojamas pasitikėjimas“⁴⁵⁶. Kaip svarbus faktorius, darantis įtaką tarptautinės jungtinės veiklos įvykdymui, pasitikėjimas yra sulaukęs gana didelio mokslininkų dėmesio⁴⁵⁷. Pripažįstama, kad geriausia yra sukurti bendrą pasitikėjimą, kurio negali numatyti pati sutartis⁴⁵⁸. Anot D. J. BenDaniel, A. H. Rosenbloom ir

453 OECD, *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment* [interaktyvus]. 2008, [žiūrėta 2015-01-07], p. 48-49. Prieiga per internet: <<http://www.oecd.org/daf/inv/investmentstatisticsandanalysis/40193734.pdf>> [žiūrėta 2015-01-07].

454 Mähönen, J. Governance in Foundations: What Can We Learn from Business Firm Corporate Governance? [interaktyvus]. In *Nordic & European Company Law*, LSN Research Paper Series, Number 10-07, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <http://www.researchgate.net/publication/228156872_Governance_in_Foundations_What_Can_We_Learn_from_Business_Firm_Corporate_Governance/file/79e415080f960e7f3a.pdf> [žiūrėta 2015-01-23].

455 Xie, X., Reuer, J. *Control and Collaboration: Exploring Governance Paradox in International Joint Venture Boards* [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.iacmr.org/Private/PKU/Proposals/3.Xie,%20Xuanli-Control%20and%20Collaboration%20Exploring%20Governance%20Paradox%20in%20International%20Joint%20Venture%20Boards.pdf>> [žiūrėta 2015-01-23].

456 Tuomela, R., Tuomela, M., *supra* note 402, p. 49-84.

457 Pavyzdžiui, Ng, P., Lau, C., Nyaw, M. The Effect of Trust on International Joint Venture Performance in China. In *Journal of International Management*, 2007, Volume 13, Issue 4, p. 430-448; Boersma, M. Trust in International Joint Venture Relationships. In *Journal of Business Research*, 2007, Volume 56, Issue 12, p. 1031-1042; Inkpen, A. The Nature, Antecedents, and Consequences of Joint Venture Trust. In *Journal of International Management*, 1998, Volume 4, Issue 1, p. 1-20.

458 Bilas, V., Čenan, D., Podrug, N. The Problems Associated with Managing International Joint Ventures in Croatia [interaktyvus]. In *International Conference on Economics and Management of Networks (EMNet)*, Rotterdam, 2007, [žiūrėta 2015-01-13], p. 4. Prieiga per internetą: <https://emnet.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/conf_EMNet/2007/papers/Bilas_Cenan_Podrug.pdf> [žiūrėta 2015-01-13].

kitų⁴⁵⁹, pagrindinis jungtinės veiklos elementas yra pasitikėjimas tarp kontrahentų, tačiau jis negali būti įtrauktas į sutartį, dėl to reikėtų išdėstyti šalių santykius taip, kad susidarytų prielaidos partneriams geriau vienas kitą pažinti bei plėtoti pasitikėjimą. Tačiau, kaip rodo ekonomikos ir vadybos literatūros analizė, pasitikėjimas gali būti priklausomas ir nuo konteksto⁴⁶⁰, kaip buvo minėta 1.2. skyriuje tarptautinės jungtinės veiklos partnerio pasirinkimas gali būti grįstas tiek su užduotimi susijusių, tiek su partneriu susijusių kriterijų grupėmis. Pasitikėjimas, kaip pripažįstama, yra svarbus ir į užduotis bei tikslus orientuotuose projektuose⁴⁶¹. Tačiau, manytina, jis ypač svarbus tarptautinėje jungtinėje veikloje, kuri pagrįsta su partneriu susijusiais kriterijais. Todėl tarptautinės jungtinės veiklos sutartis, kurioje partneris buvo pasirinktas dėl su partneriu susijusių priežasčių turėtų apimti daug didesnę šio partnerio išpareigojimą ar netgi fiduciarines pareigas. Pritartina, kad jungtinės veiklos dalyviai pradeda kaip aktyvūs akcininkai⁴⁶², tačiau, skirtingai nuo vietos jungtinės veiklos, autoriaus nuomone, susidaro situacija, kad akcininkai, turintys vienodas teises *de jure*, turi skirtingą statusą *de facto*. Praktikoje žinoma situacija, kad vietos partneris⁴⁶³ bendroje įmonėje ne tik užima akcininko poziciją, bet ir dalyvauja kasdienėje bendros įmonės veikloje, net jeigu ir nėra įmonės vadovas. Šiuo atveju dalyvių aktyvumo, dalyvaujant kasdieniame bendrovės reikalų tvarkyme, požymis, kuris neretai naudojamas atibojant uždarąsias akcines bendroves nuo atvirųjų, gali pasitarnauti palyginant bendros įmonės akcininkus – tarptautinę bendrovę ir vietos partnerį. Bendrovėse, kurių akcijomis prekiaujama viešai, akcininkai rodo mažą interesą kontroliuoti bendrovės verslą ar prisiimti atsakomybę už jos valdymą⁴⁶⁴. Neginčijant, kad uždaro pobūdžio bendrovėse santykiai yra išskirtiniai⁴⁶⁵, tačiau tam tikra prasme panašūs, uždaro pobūdžio bendroje įmonėje, akcininkas – tarptautinė bendrovė dėl geografinio atstumo ir kaštų ekonomijos turi daug mažesnes galimybes stebėti bendros įmonės veiklą, gauti reikiamą informaciją, reikalingą sprendimams priimti, daryti kryptingą valdančiojo lygmens poveikį valdomajam, t.y. bendrai įmonei. Taigi, bendroje įmonėje neretai susiduria du akcininkų tipai, turintys skirtingus interesus ir nevienodas galimybes: investuotojas, t.y. tarptautinė bendrovė, ir verslininkas, t.y. vietos partneris. Palyginus su visiškai priklausančios dukterinės įmonės steigimu kaip užsienio investicijų būdu, tarptautinė jungtinė veikla ir taip yra siejama su didesniais koordinavimo kaštais⁴⁶⁶. Tarptautinės bendrovės aktyvumas,

459 Bendaniel, D. J., Rosenbloom, A., H. Hanks, J. J. JR., *supra* note 224, p. 341.

460 Literatūroje pasitikėjimas projektuose nagrinėjamas dviem pagrindiniais kontekstais: užduotimi paremtas kontekstas ir ryšiais paremtas kontekstas. Pirmasis jų labiau orientuotas į užduočių atlikimą ir tikslų pasiekimą, antrasis – į pasitikėjimą. Plačiau žiūrėti REMINGTON, K., *supra* note 328, p. 92.

461 Remington, K., *supra* note 328, p. 93.

462 McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M., *supra* note 435, p. 50.

463 Partneris šiuo atveju, kaip ir kitur šiame darbe, kalbant apie bendroves, vartojamas plačiąja prasme, turint omenyje kitą bendros įmonės dalyvį, neturint tikslo sieti teisine veiklos organizavimo forma – partneryste.

464 Sheehy, B. Shareholders, Unicorns and Stilts: An Analysis of Shareholder Property Rights. In *Journal of Corporate Law Studies*, 1993, p. 165–212.

465 McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M., *supra* note 94.

466 Desai, M. A., Foley, C. F., Hines, J. R. The Costs of Shared Ownership: Evidence from International Joint Ventures. In *Journal of Financial Economics*, Number 73(2), 2004, p. 31; Desai, M. A., Foley, C. F., Hines, J. R., *supra* note 2.

dalyvaujant bendros įmonės veikloje, yra tapatus vietos partnerio aktyvumui ir, ko gero, prieštarautų pačios bendros įmonės įkūrimo tikslui ir ne vienai jau minėtai ekonomikos teorijai. Bendros įmonės akcininko – tarptautinės bendrovės pernelyg didelio dalyvavimo bendros įmonės veikloje atveju itin padidėja neproporcingų galimai naudai kaštų grėsmė. Todėl laikytina, kad pasitikėjimo kontrolei nepakanka.

Bendroje įmonėje, nors ir esant įkurtam atskiram juridiniam asmeniui, jungtinės veiklos sutarties⁴⁶⁷ reikšmė nesumažėja. Ji reguliuoja bendros įmonės dalyvių – akcininkų – *inter se* santykius taip pat kaip ir sutartinėje jungtinėje veikloje. Literatūroje pripažįstama, kad ji yra tapusi svarbiausia komercine sutartimi tarp šalių, nustatančia jų santykius⁴⁶⁸. Akcininkų sutartis suteikia akcininkams galimybę pakeisti teisės aktų pagal nutylėjimą nustatytas taisykles ir sureguliuoti civilinius teisinius santykius, kuriuose jie dalyvauja, pagal jų poreikius⁴⁶⁹. Teisine prasme tarptautinės jungtinės veiklos sutarties šalys yra laisvos derėtis ir nustatyti jiems priimtinius, teisės aktams neprieštaraujančius rizikų paskirstymus. Idealistinis praktinis aspektas leidžia teigti, jog tarptautinėje jungtinėje veikloje būtinas kuo labiau iš anksto apgalvotas ir teisiškai sureguliuotas *ex ante* partnerių užduočių pasiskirstymas bei partnerių bendradarbiavimas. Be išankstinio užduočių pasiskirstymo, taip pat kaip ir be bendro tikslo, apie kurį plačiau kalbėta 1.3. skyriuje, neįmanoma ir kontrolė ar jos pasidalijimas: negali kontroliuoti, kai nežinai, ką reikia kontroliuoti. Sutarčių laisvės principas leidžia jungtinės veiklos partnerių santykius aiškiai sureguliuoti pasirašant jungtinės veiklos, bendros įmonės ar akcininkų sutartį, laikantis konfidencialumo pareigos. Joje, be kita ko, kas yra svarbu jungtinės veiklos sutarčiai, šalys gali numatyti ir nuorodas, susijusias su gera valia⁴⁷⁰, kuri ekonominėje realybėje tampa vis svarbesnė, lyginant su *pacta sunt servanda*⁴⁷¹, bei šalių fiduciarines pareigas tam tikroje geografinėje interesų teritorijoje⁴⁷². Tai galimai užtikrintų ir geresnes teises galimybes išsietiškoti žalą iš netinkamai savo pareigas vykdančio ar oportunistiškai besielgiančio partnerio. Nors kai kurių valstybių teismai, ypač JAV, yra linkę traktuoti, jog, formaliai tariant, steigimo dokumentų sudarymas šalina galimybę paraleliai pasirašyti ir jungtinės veiklos sutartį⁴⁷³, ir dėl to lai-

467 Kaip minėta, terminai „jungtinės veiklos sutartis“ ir „akcininkų sutartis“ literatūroje dažnai vartojami pakaitomis. Praktikoje šalys – jungtinės veiklos dalyviai – neretai pasirašo jų *inter se* santykius reguliuojančią vieną sutartį ir pavadina ją akcininkų sutartimi, sąmoningai siekdami išvengti konotacijų su partneryste ir tiesioginių nuorodų į teisės aktuose numatytą solidariją sutartinės jungtinės veiklos (partnerystės) partnerių atsakomybę.

468 Hewitt, I., *supra* note 17, p. 111.

469 Miliauskas, P., *supra* note 382, p. 76.

470 Geros valios ir sąžiningo derėjimosi sąlygos, kurios randamos tęstiniuose verslo sandoriuose, įskaitant jungtinės veiklos sandorius, pabrėžia šių sutarčių *intuitu personae* pobūdį ir poreikį abipusiam bendradarbiavimui kitos šalies interesams. Plačiau žiūrėti Fontaine, M., De Ly, F., *supra* note 286, p. 179.

471 Plačiau žiūrėti Frick, J. G., *supra* note 222, p. 4.

472 Jungtinės veiklos partneriai gali susitarti tam tikroje geografinėje interesų teritorijoje visiškai bendrauti ir bendradarbiauti, bet už tos teritorijos ribų jie gali laisvai konkuruoti. Plačiau žiūrėti Zinkhofer, B. J. *Joint Ventures - The Limited Fiduciary Relationship Structure* [interaktyvus]. 2009, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.cle.bc.ca/%5C/PracticePoints/BUS/jointventures.pdf>> [žiūrėta 2015-01-23].

473 Ypač, jei pastaroji būtų sudaroma pirmiau, o bendra įmonė steigiama vėliau. Plačiau žiūrėti Göthel, S. R., *supra* note 15.

koma, kad tokia sutartis nustoja galios nuo bendros įmonės įsteigimo momento. Tačiau tokiai pozicijai nepritartina. Jungtinės veiklos gali būti tiek struktūrinės, tiek sutartinės ar abi kartu⁴⁷⁴, taigi bent tam tikrais atvejais abi pagrindinės jungtinės veiklos rūšies formos gali koegzistuoti kartu *stricto sensu*. Praktiškai tai vis viena reikš vieną jungtinę veiklą tarp tų pačių šalių, jei situacija nerodo kitaip (pavyzdžiui, jei kai kurie partneriai, pasirašę jungtinės veiklos sutartį, vėliau bendros įmonės steigimo sutarties nepasirašo). Be to, steigiant bendrą įmonę, dauguma atvejų valstybės pakankamai imperatyviai reguliuoja steigimo dokumentų sudarymą, jų viešumo reikalavimą ir kita, kas, jungtinės veiklos atveju, mažina galimybes jungtinės veiklos kooperatines nuostatas įtraukti į steigimo dokumentus. To nepadarius turėsime paprastą bendrovę su dviem ar daugiau steigėjų, nors ir užsieniečių, tačiau nebus pagrindo kalbėti apie jungtinę veiklą. Literatūroje patariama nesureikšminti sutarties šalių santykiuose, kaip prioritetą jungtinės veiklos sutarties šalims iškeliant tikslą sukurti pasitikėjimą ir pasiekti pasidalintą supratimą, o ne suprojektuoti išsamias nuostatas visiems nenumatytiems atvejams⁴⁷⁵. Tačiau tam, kad bendras partnerių tikslas būtų įgyvendintas, jis turi būti teisiškai priverstinai įvykdytina forma įtvirtintas. Taigi tik tuo atveju, kai šalia steigimo dokumentų sudaroma jungtinės veiklos ar akcininkų sutartis, kurioje numatomas bendras tikslas ir kontrolės pasidalijimas, galima laikyti esant bendrą įmonę kaip jungtinės veiklos organizacinę formą.

Kaip minėta šio skyriaus pradžioje, bendras verslo valdymas ar atstovaujamojų organų (komiteto, vadovaujančio asmens) paskyrimas ar sukūrimas sutinkamas ne tik bendroje įmonėje, bet ir sutartinėje jungtinėje veikloje, kas leidžia jungtinės veiklos sutartį kvalifikuoti kaip organizacinę sutartį ir kalbėti apie jai taikytiną sutarčių valdyseną, artimą įmonių valdysenai⁴⁷⁶. Kaip teigia S. R. Göthel⁴⁷⁷, šis požymis tokia apimtimi nebūdingas nė vieni kitai sutarčiai ir priartina jungtinę veiklą prie bendrovių teisinio režimo. Bendros įmonės atveju bendrovės forma atskiria nuosavybės, kontrolės ir valdymo funkcijas⁴⁷⁸, o sprendimų priėmimo procesai, procedūros ir požiūriai, padedantys įmonei pasiekti savo tikslus, yra įgyvendinami per įmonių valdymo struktūrą⁴⁷⁹, kurios vienu iš elementų yra ryšių tarp įmonės vadovybės, jos valdybos, akcininkų ir kitų suinteresuotų asmenų rinkinys⁴⁸⁰. Čia pasireiškia įmonių teisė, kuri tradiciškai atlieka daugybę funkcijų, padedant

474 Karalis, J. P., supra note 14, p. 23.

475 Trowski, D. The Decline and Fall of Joint Ventures: How JVs Became Unpopular and Why That Could Change. In *Journal of Applied Corporate Finance*, 2005, Volume 17, Issue 2, p. 82-86.

476 Plačiau apie sutarčių valdyseną žiūrėti: Mösllein, F. Riesenhuber, K. Contract Governance – A Draft Research Agenda. In *European Review of Contract Law*, 2009, Volume 5, p. 248.

477 Göthel, S. R., supra note 15, p. 24

478 Ribstein, L. E. The Rise of the Uncorporation [interaktyvus]. In *University of Illinois College of Law. Law and Economics Working Papers*, 2007, Paper 83, [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://law.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1082&context=uiucwlwps>> [žiūrėta 2015-01-14].

479 The European Confederation of Directors' Associations (ecoDa). Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in Europe [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internet: <http://www.ecgi.org/codes/documents/ecoda_unlisted_companies_mar2010_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-15].

480 OECD. OECD Principles of Corporate Governance [interaktyvus]. 2004, [žiūrėta 2015-01-23], p. 11. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>> [žiūrėta 2015-01-23].

nuo skatinimo atskirti nuosavybę⁴⁸¹, nustatyti pagrindines taisykles kiekvienai iš šalių, jų sprendimo priėmimo, informacijos ir finansines teises, kontroliuoti vadovų atstovavimo problemą⁴⁸². Įmonių teisės dėka struktūrinė jungtinė veikla nuo sutartinės jungtinės skiriasi tuo, kad ji yra prižiūrima „hierarchinės struktūros“⁴⁸³, joje yra akcininkų susirinkimas, kuris įgyvendina valdymo ir kontrolės pasidalijimą tarp jungtinės veiklos dalyvių, o taip pat tarnauja kaip priemonė deleguoti kontrolės teises bendrovės vadovybei. Ekonominiai subjektai, jeigu jie yra bendros įmonės akcininkai ar dalininkai, patys negali priimti sprendimų, nes, kaip pabrėžė verslo socialinę atsakomybę kritikavęs Nobelio premijos laureatas M. Friedman, tik žmonės gali būti atsakingi, „bendrovė yra dirbtinis asmuo ir gali turėti dirbtinę atsakomybę“⁴⁸⁴. Nors jo prieš kelias dešimtis metų išsakyti teiginiai šiandien turi nemažai oponentų⁴⁸⁵, įmonės, bendrovės fikcijos idėja šiandien lieka nepaneigta. Pripažįstama, kad „tiek juridinis asmuo, tiek ir juridinio asmens teisinis subjektiškumas yra dirbtiniai teisiniai dariniai, skirti sudaryti tinkamas sąlygas juridiniam asmeniui dalyvauti civilinėje apyvartoje“⁴⁸⁶. Kalbėdami apie tarptautinę jungtinę veiklą, turime mažiausiai tris tokias „fikcijas“ – tarptautinėje jungtinėje veikloje dalyvauja mažiausiai trys tokie juridiniai asmenys, paprastai bendrovės. Tai, galima sakyti, dar viename kontekste atskleidžia jungtinės veiklos organizacinį - hibridinį pobūdį⁴⁸⁷. Patronuojančios įmonės bendroje įmonėje turi „tam tikrą“ kontrolės laipsnį ir įtaką pagrindinėse sprendimų priėmimo srityse. Tačiau nepakanka vien to, kad bendrovės įstatinio kapitalo bendraturčiai darytų įtaką įmonės veiklai būdami vien tik dalininkais arba akcininkais, pavyzdžiui, balsuodami juridinio asmens dalyvių susirinkime. Bendros įmonės partneriai turi bendrai valdyti savo įmonę ir patys nulemti jos tolimesnę veiklą⁴⁸⁸. Kaip minėta, akcininkai patys paprastai nevaldo, vietoje to tik patvirtina pagrindinius sandorius ir renka

481 Įmonių teisę kaip turto atskyrimą ypač tyrinėjo savo darbuose H. Hansmann ir R. Kraakman. Plačiau žiūrėti Hansmann, H., Kraakman, R. Agency Problems and Legal Strategies. In *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*, 2004, Number 301, p. 21–31; Hansmann, H., Kraakman, R. Organizational Law as Asset Partitioning. In *European Economic Review*, 2000, Volume 44, p. 807–817.

482 McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M., *supra* note 94.

483 Zhang, S. Risk sharing in Joint Venture Projects [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-23], p. 27. Prieiga per internetą: <<http://psa2.kuciv.kyoto-u.ac.jp/lab/images/stories/users/zhang/thesis.pdf>> [žiūrėta 2015-01-23].

484 Friedman, M. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits [interaktyvus]. In *The New York Times Magazine*, 1970 [žiūrėta 2014-12-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.colorado.edu/studentgroups/libertarians/issues/friedman-soc-resp-business.html>> [žiūrėta 2014-12-07].

485 Plačiau žiūrėti Stout, L. A. The Shareholder Value Myth. In *Cornell Law Faculty Publications*, 2013, Paper 771.

486 Jakuntavičiūtė, G., *supra* note 104, p. 39.

487 B. Borys ir D. B. Jemison, analizuodami bendras įmones, licenzijavimo sutartis ir tiekimo susitarimus hibridiniais apibrėžė organizacinius susitarimus, naudojančius daugiau kaip vienos esančios įmonės išteklius ir (ar) valdymo struktūras. Plačiau žiūrėti Borys, B., Jemison, D. B. Arrangements as Hybrid Alliances: Strategic in Theoretical Issues Organizational Combinations. In *Academy of Management Review*, 1989, Volume 14, Issue 2, p. 234–249. Taip pat, kaip nurodo C. F. Fey ir P. W. Beamish. Plačiau žiūrėti FEY, C. F., BEAMISH, P. W. *Joint Venture Conflict: The Case of Russian International Joint Ventures* [interaktyvus]. 1999, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://executivemba.ru/files/wp99-104.pdf>> [žiūrėta 2015-01-15].

488 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 37.

valdybą⁴⁸⁹. Todėl būtent bendrą įmonę patronuojančių įmonių valdymo organai, naudodamiesi turimu akcijų (balsų) skaičiumi *denovo* vykdo ekonominę bendros įmonės veiklos kontrolę, būtent jie aktyviai dalyvauja pagrindinėse sprendimų priėmimo srityse. Juridinio asmens civilinis teisinis subjektiškumas iš esmės įgyvendinamas per juridinio asmens organų narius (individualiai ar kolegialiai), turinčius teisę veikti juridinio asmens vardu⁴⁹⁰. Būtent bendrovės vadovas dažniausiai yra atsakingas už bendrovės veiklos organizavimą bei jos tikslų įgyvendinimą⁴⁹¹. Lietuvoje bendrovės valdymo organų pareigą veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai numato tiek teisės aktai⁴⁹², tiek nuosekli teismų praktika aptariamam aspektui⁴⁹³. Šiuo atveju šiandien kyla pamatinis klausimas, kas yra bendrovė, įmonė? Pagrindinė įmonės misija ir tikslai iš esmės nepasikeitė nuo senų laikų. Rinkos ekonomikoje tai yra priemonė sukurti vertę jos suinteresuotiems asmenims⁴⁹⁴. Tačiau pastaruoju metu ekonomikos teorijoje yra itin įsitvirtinusi interesų grupių doktrina ir su ja predisponuojanti įmonių socialinės atsakomybės teorija akivaizdžiai rodo, jog pasikeitė mūsų suvokimas apie suinteresuotus įmonės asmenis. Anksčiau, kaip minėta, vieninteliais įmonės suinteresuotais asmenimis buvo pripažįstami savininkai, kurių interesus įmonė ir turėjo maksimaliai užtikrinti⁴⁹⁵. Tačiau dabar itin gyva pozicija, kad įmonės tiesioginiais suinteresuotais asmenimis kartu su akcininkais yra ir klientai, darbuotojai, tiekėjai⁴⁹⁶, o bendrovės teisinė samprata šiuolaikinėje doktrinoje pateikiama per socialinę paskirtį⁴⁹⁷.

489 Plačiau apie sprendimų priėmimą, valdymą ir kontrolę žiūrėti: Fama, E. F., Jensen, M. C. Separation of Ownership and Control. In *Journal of Law and Economics*, 1983, Volume 26, Issue 2, p. 301–325.

490 Pavyzdžiui, LR CK 2.81 str. 2 dalis numato, kad „juridiniai asmenys įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus, kurie sudaromi ir veikia pagal įstatymus ir juridinių asmenų steigimo dokumentus.“

491 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 37 str. 12 p. 1 pp.

492 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 19 str. 8 d.; Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 2.87 str.

493 Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus rajono apylinkės vyriausiasis prokuroras ir UAB „Vilniaus vandenys“ v. A. J. V. M. ir B. J. B.*, Nr. 3K-3-517/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-7-444/2009.

494 M. Friedman savo 1970 m. garsiojoje publikacijoje „New York Times“, teigė, kad vienintelis tinkamas verslo tikslas yra padidinti įmonės savininkų, kuriais M. Friedman laikė akcininkus, pelną. Plačiau žiūrėti Friedman, M. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits [interaktyvus]. In *The New York Times Magazine*, 1970 [žiūrėta 2014-12-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.colorado.edu/studentgroups/libertarians/issues/friedman-soc-resp-business.html>> [žiūrėta 2014-12-07]. Šią mintį, galima sakyti, toliau plėtojo M. C. Jensen ir W. H. Meckling, teigė, jog bendrovės valdo akcininkai ir jie yra liekantieji jos ieškovai. Plačiau žiūrėti JENSEN, M., MECKLING, W., *supra* note 364.

495 Keay, A. Shareholder Primacy in Corporate Law: Can it Survive? Should it Survive? [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2014-12-21]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1498065> [žiūrėta 2014-12-21].

496 Becht, M., Bolton, P., Röell, A. Corporate Governance and Control [interaktyvus]. In *ECGI Working Paper Series in Finance*, 2005, [žiūrėta 2014-12-21]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=343461> [žiūrėta 2014-12-21].

497 Plačiau žiūrėti NOBEL, P. Social Responsibility of Corporations. In *Cornell Law Review*, 1989, Volume 84, p. 1255–1265.

Šis suinteresuotų asmenų suvokimo pasikeitimas, atsispindintis ir įmonių valdymo principuose⁴⁹⁸ bei kodeksuose⁴⁹⁹, vis dėlto iššaukia poreikį iš naujo interpretuoti įmonės, taigi ir bendros įmonės misiją, tikslus bei strategijas, nes kiekviena interesų grupė siekia gauti iš įmonės skirtingus interesus. Su interesų grupių paradigma koreliuojanti ir šiuolaikinių mokslininkų darbuose dominuojanti sutartinė juridinio asmens teorija⁵⁰⁰ lemia ir platesnį sinergijos sąvokos versle prasmės suvokimą⁵⁰¹. Vadovaujantis juo, autoriaus nuomone, sinergija, šiuolaikinių bendrų įmonių kontekste, reiškia galimybę dviem ar daugiau subjektų ar įmonių visiems suinteresuotiems asmenims veikiant kartu sukurti didesnę vertę, nei jos galėtų sukurti veikdamos atskirai. Iš kitos pusės galima daryti išvadą, jog bendra įmonė yra sudėtingiausia verslo organizacijų bendradarbiavimo forma, kadangi ji susijusi ne tik su daugybe tikslų ir uždavinių, nesutampančių ar netgi prieštaringų narių lūkesčių. Skirtingai nei vienanarės įmonės ar įmonės, kurių nariai yra fiziniai asmenys, bendros įmonės apima daug sudėtingesnę organizacinių vienetų, esančių suinteresuotais asmenimis, rinkinį. Šalia jau minėtų įprastų įmonės sudedamųjų dalių kaip tiekėjai, klientai, kreditoriai, valstybės institucijos, bendros įmonės forma vykdoma tarptautinė jungtinė veikla apimanti du skirtingus narius, turinčius savo valdymo sistemas, pačios bendros įmonės valdymo organus ir konkrečios valstybės investicijas priimančios šalies institucijas. Ir kiekvieno jų teisė į tarptautinę jungtinę veiklą yra skirtinga, taip pat skiriasi ir jų reikalavimai šiam susivienijimui. Tai susiję su neišvengiamu daugybės vidinių tarporganizacinių ryšių susiformavimu, praktiškai pasireiškiančių įvairiomis objektyviomis teisinės dokumentacijos formomis: tarpusavio ryšiai tarp įmonių – narių, bendros įmonės vadovybės ryšiai su patronuojančia užsienio įmone ir patronuojančia vietos įmone, taip pat ryšiai tarp jungtinės veiklos vadovų, kuriuos paskyrė skirtingi partneriai. Įmonė nėra asmeninio savininko tur-

498 Pavyzdžiui, Įmonių valdymo vadovas ir principai nelistinguojamoms įmonėms Europoje rekomenduoja, kad valdyba būtų atsakinga ir akcininkams, ir kitiems suinteresuotiems asmenims. Plačiau žiūrėti The European Confederation of Directors' Associations (ecoDa). Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in Europe [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-15], p. 16. Prieiga per internet: <http://www.ecgi.org/codes/documents/ecoda_unlisted_companies_mar2010_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-15].

499 Pavyzdžiui, NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas numato, kad kolegialaus organo nariai turėtų sąžiningai, rūpestingai ir atsakingai veikti bendrovės bei akcininkų naudai ir jų interesais, atsižvelgdami į darbuotojų interesus ir visuomenės gerovę. Plačiau žiūrėti NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), patvirtintas AB NASDAQ OMX Vilnius valdybos posėdyje 2009 m. gruodžio 14 d. [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2014-12-25], 4.2 str. Prieiga per internetą: i<<http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20%28galioja%20nuo%202010-01-01%29.pdf>> [žiūrėta 2014-12-25].

500 Ši teorija teigia, jog juridinis asmuo yra visų juridinio asmens interesų grupių, *inter alia*, steigėjų, direktorių, darbuotojų bei savanoriškų kreditorių sutartinių santykių visuma. Kiekvienas dalyvaujantis asmuo arba susitaria dėl savo teisių turinio bei jų apsaugos, arba tiesiog sutinka su standartinėmis sutarties sąlygomis. Plačiau žiūrėti Tikniūtė, A. *supra* note 74, p. 64–72.

501 Sinergija (gr. *synergia* – bendras veikimas), sąveika, vienalaikis poveikis. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. Verslo prasme apskritai sinergija reiškia galimybę dviems ar daugiau subjektų ar įmonių sukurti didesnę vertę veikiant kartu, nei jos galėtų sukurti, veikdamos atskirai. Plačiau žiūrėti Campbell, A., Goold, M. Desperately Seeking Synergy. In *Harvard Business Review*, 1998, Septmeber Issue, p. 131-143.

to išplėtimas⁵⁰², tačiau, autoriaus nuomone, ypač kalbant apie smulkaus ir vidutinio verslo nelistinguojamas bendras įmones, turėtų būti išlaikomas akcininkų interesų pirmenybės principas, pripažįstant, kad vertė akcininkui yra „teisingas bendrovių teisės objektas“⁵⁰³. Panašu, kad akcininko viršenybės doktrinos krizė, apie kurią plačiai paskutiniu metu diskutuojama, sietina tik su atviro pobūdžio bendrovėmis⁵⁰⁴. Iš čia, manytina, bendros įmonės kolegialaus organo nariai turėtų sąžiningai, rūpestingai ir atsakingai veikti **pirmiausia** bendrovės bei akcininkų (ne atskirų akcininkų ar jų grupių) naudai ir jų interesams. Tik kai pačiai įmonei kyla tam tikrų grėsmių (pavyzdžiui, reputacijos), atsižvelgti į darbuotojų interesus bei visuomenės gerovę. *A fortiori* turi būti ginami tų suinteresuotų asmenų interesai, kuriuos reguliuoja teisės aktai ar tarpusavio susitarimai.

Kaip vienas iš mechanizmų, padedančių užtikrinti bendros įmonės kontrolę bei sumažinti koordinavimo kaštus, taip pat užtikrinančių akcininkų interesų apsaugą, tarptautinėje praktikoje pripažįstamas fiduciarinių santykių konstatavimas, kuris UAB pobūdžio bendroje įmonėje pripažįstamas gana panašiu į partnerių⁵⁰⁵ tarpusavio fiduciarines pareigas sutartinėje jungtinėje veikloje⁵⁰⁶.

Fiduciarinių santykių egzistavimą tarp UAB akcininkų galima grįsti tuo, jog koncepciškai fiduciariniai santykiai gali būti suprantami ne tik klasikine prasme kaip subordinuoti vertikalūs santykiai tarp fiduciario ir principalo⁵⁰⁷, bet ir kaip horizontalūs santykiai⁵⁰⁸,

502 The European Confederation of Directors' Associations (ecoDa). Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in Europe [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internet: <http://www.ecgi.org/codes/documents/ecoda_unlisted_companies_mar2010_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-15].

503 Armour, J. Hansmann, H, Kraakman, *supra* note 94, p. 27.

504 Stout, L. A. The Shareholder Value Myth. In *Cornell Law Faculty Publications, 2013, Paper 771*.

505 Pavyzdžiui, Anglijos Aukčiausiasis Teismas byloje *Ross River v Waveley Commercial Limited* fiduciarines pareigas išplėtė ir jungtinės veiklos sutarčiai. Plačiau žiūrėti The High Court of Justice (Chancery Division) of English and Wales, 25 January 2012 court ruling *Ross River Limited, Blue River Limited Partnership v. Wavely Commercial Limited, Peter Barnett, Paul Narney, Westbury Properties Limited, Number [2012] EWHC 81 (Ch)* [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2012/81.html>> [žiūrėta 2015-01-21]. Kiek anksčiau JAV ir Vokietijoje teismai laikė uždarają akcinę bendrovę kaip pusiau partnerystę the Massachusetts Supreme Judicial Court, 2 May 1975 court ruling *Euphemia Donahue v. Rodd Electrotype Company of New England, Inc & others*, Number 328 N.E.2d 505 (Mass. 1975) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://masscases.com/cases/sjc/367/367mass578.html>> [žiūrėta 2015-01-21] ir mažesne apimtimi, the Massachusetts Supreme Judicial Court, 20 August 1976 court ruling *Stanley J. Wilkes v. Springside Nursing Home, Inc. & others*, Number 353 N.E.2d 657, 663 (Mass. 1976) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://masscases.com/cases/sjc/370/370mass842.html>> [žiūrėta 2015-01-21]. Vokietijoje, Vokietijos Aukščiausiasis Teismas priskyrė plačią fiduciarinę pareigą kontroliuojantiems Vokietijos UAB akcininkams – *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (GmbH) – ITT byloje (BGH 5 June 1975, BGHZ 65, 15 (ITT)).

506 Shishido, Z. Conflicts of Interest and Fiduciary Duties in the Operation of a Joint Venture. In *the Hastings Law Journal, 1987, Volume 39, p. 67*.

507 Didžiulis, L. Fiduciarinių pareigų instituto kilmė, esmė ir recepcija. *Teisė*, 2014, Nr. 91, Vilnius, p. 86; Mikaloniene, L., *supra* note 63, p. 72-73; Duncan, W. D., *Joint Ventures Law in Australia, the 3rd Edition*. Annandale: the Federation Press, 2012, p. 52; Bean, G. M. D., *Fiduciary Obligations and Joint Ventures: The Collaborative Fiduciary Relationship*. UK: Oxford University Press, 1995, p. 139.

508 Horizontaliųjų santykių atveju nėra aiškios šalių tarpusavio subordinacijos – tas pats asmuo yra ir principalas, ir fiduciaras.

būdingi, pavyzdžiui, partnerystėms. Tai svarbu jungtinės, įskaitant tarptautinės, veiklos struktūrizavimo aspektu, nes leidžia manyti, kad fiduciarinės teisės ir pareigos egzistuoja ne tik tarp partnerių, bet ir tarp akcininkų bei bendrijų narių⁵⁰⁹, juolab egzistuojant nuomonei, kad bendrovės steigimo sutartis pagal prigimtį yra jungtinės veiklos sutartis. Kaip rodo kai kurių užsienio šalių teismų praktika⁵¹⁰, laikoma, kad uždaryjū akcinių bendrovių (angl. closely held corporations⁵¹¹) akcininkus sieja fiduciariniai santykiai⁵¹², nes manoma, kad tokiose bendrovėse juos jungia glaudesni santykiai nei atviro tipo akcinėse bendrovėse ir dėl to padidėja rizika dėl nesąžiningo jų tarpusavio elgesio, o ypač smulkių akcininkų atžvilgiu⁵¹³, kadangi pagrindinis akcininkas, priimdamas sprendimus, gali piktnaudžiauti turima valdžia⁵¹⁴. Tačiau laikoma, kad ir smulkieji akcininkai savo nesąžiningais bei netinkamais veiksmais gali padaryti ne ką mažesnę žalą įmonei, jei jais gali *de facto* ją kontroliuoti⁵¹⁵, todėl stambųjų akcininkų atžvilgiu pastarieji taip pat turi laikytis fiduciarinių pareigų. Pažymima ir tai, jog akcininkai, priešingai nei vadovai, nors ir neprivalo veikti *bona fide* kitų atžvilgiu, tačiau kaip vadovai privalo vykdyti savo pareigas geram bendrovės

509 Skirtingose jurisdikcijose paprastai išskiriamos dvi bendrosios „fiduciarinės“ pareigos tokios kaip lojalumas, pareiga (angl. *duty of loyalty*) bei rūpestingumas (angl. *duty of care*). Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui: Frankel, T. *Fiduciary Law*. New York: Oxford University Press, 2011, p. 52. L Hanley, J. J., Keys, A. D. *Fiduciary Duties For Managers Of Delaware Limited Liability Companies*, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.mondaq.com/unitedstates/x/250138/Directors+Officers/Fiduciary+Duties+For+Managers+Of+Delaware+Limited>> [žiūrėta 2014-12-09]; Breach of Fiduciary Duty – An Introduction To Corporate Regulation and Standardization [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-09]. Prieiga per internetą: <http://legal.practitioner.com/regulation/standards_9_3_6.htm> [žiūrėta 2014-12-09].

510 Daugiausia tokios praktikos laikomasi bendrosios teisės tradicijos valstybėse, o iš jų ypač JAV, tačiau Anglijos teisinėje literatūroje taip pat pažymima, kad atsižvelgiant į bendrovės prigimtį, pavyzdžiui, nedidėleje uždarojoje akcinėje bendrovėje, kurioje valdymas priklauso nuo nuosavybės, akcininkų fiduciarinės pareigos turėtų būti pripažįstamos, tačiau tokios pareigos neturėtų egzistuoti didelėse korporacijose. Plačiau žiūrėti Cohen, Z. *Fiduciary Duties of Controlling Shareholder: A Comparative View*. In *University of Pennsylvania Journal of International Business Law*, 1991, Volume 12, p. 387.

511 Užsienio literatūroje išskiriami tokie pagrindiniai uždaryjū akcinių bendrovių (angl. *closely held corporations*) bruožai: 1) mažas akcininkų skaičius, dažniausiai, du arba trys; 2) nėra viešai prekiaujama bendrovės akcijomis; 3) pagrindinis akcininkas dalyvauja bendrovės valdyme, vadovavime ar kasdieninėje jos veikloje. phinney, C. *Massachusetts SJC Rules On Fiduciary Duties Owed To And By Shareholder-Employee In Closely Held Corporation* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.mondaq.com/unitedstates/x/303980/Shareholders/Massachusetts+SJC+Rules+on+Fiduciary+Duties+Owed+to+and+By+ShareholderEmployee+in+Closely+Held+Corporation>> [žiūrėta 2014-12-06].

512 Hamilton, Ch. E. III. *Identifying Breaches of Fiduciary Duties*. New Orleans, 2004, p. 3.

513 Berk, K. H., Josepgson, S. A., Volchenboum, M. *Fiduciary Duties of Shareholders of Closely Held Corporations*. Reprint from *Illinois Bar Journal* [interaktyvus]. 2010, Volume 98, Issue 3 [žiūrėta 2014-11-29], p. 2. Prieiga per internetą: <http://www.hmblaw.com/media/10638/isba_20_20shareholder_20fid.pdf> [žiūrėta 2014-11-29].

514 Stevenson, S. V. *The Venture Capital Solution to the Problem of Close Corporations Shareholder Fiduciary Duties*. In *Duke Law Journal*, 2001, Volume 51, p. 1142; Berchman, K. E., Deutsch, R. E., Houpt, N. J. *Duties of Controlling Stockholders* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-06], p. 6-8. Prieiga per internetą: <<http://cdn.akingump.com/images/content/2/2/v4/22475/Duties-of-Controlling-Stockholders-PLI-Article-June-2012.pdf>> [žiūrėta 2014-12-06].

515 Moll, D. K. *Of Donahue and Fiduciary Duty: Much Ado About...?* In *Western New England Law Review*, 2011, Volume 33, Issue 2, p.479-480.

bei visų akcininkų labai, o kartu nesiekti pakenkti kitiems nariams ar iškelti savo interesus aukščiau kitų asmenų⁵¹⁶. Atkreiptinas dėmesys, kad, kalbant apie fiduciarines akcininkų tarpusavio pareigas pažymima, kad jos egzistuoja ne tik tarp akcininkų fizinių asmenų, bet ir tarp akcininkų įmonių, t.y. patronuojančiųjų bendrovių⁵¹⁷.

Taigi nors bendru atveju ir galima taikyti principą, kad UAB akcininkai neturi fiduciarinių pareigų vienas kito atžvilgiu⁵¹⁸, tačiau kalbant apie struktūrizuotą jungtinę veiklą galima teigti kad akcininkas turėtų atsakyti kitam akcininkui, savo partneriui – tarptautinei bendrovei dėl fiduciarinių pareigų nevykdymo. Autoriaus nuomone, tai turėtų būti taikoma net ir tada, jei tarp jų nėra pasirašytos atskiros jungtinės veiklos, bendros įmonės ar akcininkų sutarties, nors bendrame visų faktinių aplinkybių kontekste matyti, kad partneriai turi tikslą bendradarbiauti, kooperuotis ar siekti bendro tikslo, o ne tik individualios piniginės grąžos. Atsižvelgiant į tai, kad privačių juridinių asmenų tikslas yra tenkinti privačius jų dalyvių interesus, manytina, jog esant požymiams, kad juridinio asmens dalyviai faktiškai siekė sukurti struktūrizuotos jungtinės veiklos tarpusavio santykius, kurie pasižymi bendru siektinu tikslu kaip rezultatu⁵¹⁹, turėtų būti laikoma, jog tokiais atvejais juos sieja tarpusavio fiduciarinės teisės bei pareigos.

Manoma, kad nors UAB ir turi įmonės struktūrą, patys santykiai tarp akcininkų daugeliu aspektų išlieka artimi partnerystei, ir vien tas faktas, kad verslo vykdymui buvo parenkama įmonės, o ne partnerystės forma, nepakeičia dalininkų, net jei jos ir įmonės, tarpusavio santykių taip, kad tarp jų išnyktų fiduciarinės pareigos⁵²⁰. Dėl to JAV teismai pažymi⁵²¹, kad fiduciariniai UAB akcininkų ir partnerių santykiai tarpusavyje yra labai panašūs⁵²². Galima sutikti su nuomone, kad struktūrizuotos jungtinės veiklos įmonių akcininkams, ypač kai jų du ar trys, taip pat yra būdingi identiški tikslai bei siekiai bendrai

516 Davies, P. L. *Gower and Davies: Principles of Modern Company Law, the 8th Edition*. Sweet & Maxwell, 2007, p. 629.

517 Pažymima, kad jei akcininkas yra ir bendrovė, patronuojanti ar turinti faktinę kontrolę, ji turi fiduciarines pareigas kitų akcininkų bendrovių atžvilgiu. Taip pat pripažįstama, kad šios pareigos neegzistuoja, kai įmonė turi tik vieną akcininką, pavyzdžiui, kitą bendrovę. Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui: Elkin, J., Hanks, K. *Fiduciary Duties in Troubled Times*. New York: American Bar Association, *Section of Business Law*, 2009, p. 15-17; McGovern, B. A. *Fiduciary Duties, Consolidated Returns, and Fairness*. In *Nebraska Law Review*, 2002, Volume 81, Issue 1, p. 192-195; Padfield, S. J. In Search of a Higher Standard: Rethinking Fiduciary Duties of Directors of Wholly-Owned Subsidiaries. In *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*, 2004, Volume 10, Issue 1 p. 126.

518 Berk, K. H., Josephson, S. A., Volchenboum, M., *Fiduciary Duties of Shareholders of Closely Held Corporations*. Reprint from *Illinois Bar Journal* [interaktyvus]. 2010, Volume 98, Issue 3 [žiūrėta 2014-11-29], p. 2. Prieiga per internetą: <http://www.hmlaw.com/media/10638/isba_20_20shareholder_20fid.pdf> [žiūrėta 2014-11-29].

519 Rider, B. A. K. Partnership Law and its Impact on “Domestic Companies?”. In *the Cambridge Law Journal*, 1979, Volume 38, Issue 1, p. 148.

520 Berk, K. H., Josephson, S. A., Volchenboum, M., *supra* note 513, p. 2.

521 Atkreiptinas dėmesys, kad laikomasi nuomonės, jog taisyklė, kad visus akcininkus uždaroiose akcinėse bendrovėse sieja fiduciariniai santykiai, kai kurių autorių nuomone, laikoma dominuojančia JAV. Plačiau žiūrėti: Van Vliet, J. M., Snider, M., D. The Evolving Fiduciary Duty Solution for Shareholders Caught in a Closely Held Corporation Trap. In *Northern Illinois University Law Review*, 1998, Volume 18, p. 250-251.

522 Davidian, G., J. Corporate Dissolution in New York: Liberalizing the Rights of Minority Shareholders. In *St. John's Law Review*, 1989, Volume 56, Issue 1, p. 24.

priimti sprendimus⁵²³, lūkesčiai bendrai proporcingai dalintis pelną ir valdymo teises⁵²⁴. Taigi bendrai įsteigtose UAB, kadangi jų tikslas nėra išimtinai tik pelno generavimas ir individualių jų atskirų dalyvių interesų tenkinimas, fiduciarinių pareigų egzistavimas tarp akcininkų gali būti neišvengiamas⁵²⁵. Ypač tai pasakytina tais atvejais, kai bendros įmonės partneris buvo pasirinktas remiantis 1.2. skyriuje aptartais su partneriu susijusiais, o ne su užduotimi susijusiais kriterijais. Santykiai tarp akcininkų jose yra tokie pat kaip ir santykiai tarp partnerių, kadangi įmonės sėkmei neišvengiamai reikalingas bendradarbiavimas, grįstas pasitikėjimu savimi ir tikėjimu partneriu bei absoliučiu lojalumu⁵²⁶. Tačiau ne visose šalyse teismų praktika linkusi pripažinti aukščiau aptartas fiduciarines pareigas⁵²⁷, o pats fiduciarinis santykių pobūdis, jų rūšys ar turinys nėra aiškunami⁵²⁸ bei išsamiau detalizuojami⁵²⁹.

Pasidalintai kontrolei užtikrinti bei kontrolės ir balanso dilemai spręsti bendroje įmonėje, kurioje egzistuoja didesnis poreikis nei vienanarėje bendrovėje *ex ante* užtikrinti skaidrumą, informacijos atskleidimą bei bendrovių vadovų (valdybos) darbo stebėjimą optimaliais kaštais, galimi ir kiti būdai. Vienas jų – valdybos įvedimas tarptautinės jungtinės veiklos bendroje įmonėje. Lietuvoje uždarosiose bendrovėse, skirtingai negu atvirose, valdymo struktūra retai būna sudėtinga, t. y. retai formuojama stebėtojų taryba arba net valdyba. Vis dėlto būtent valdybos įtvirtinimas tarptautinėje jungtinėje veikloje pastaruoju metu sulaukė itin nemažo pasaulio mokslininkų susidomėjimo⁵³⁰. Skirtingai nuo valdybos funkcijų tipinėje atviro pobūdžio bendrovėje⁵³¹ (koncentruotis ties svar-

523 Hetherington, J. A. C., Dooley, M. P. Illiquidity and Exploitation: A Proposed Statutory Solution to the Remaining Close Corporation Problem. In *Virginia Law Review*, 1977, Volume 63, Number 1.p. 2-3.

524 Van Vliet, J. M., Snider, M., D., *supra* note 521, p. 250-251.

525 Dalley, P. J. The Misguided Doctrine of Stockholder Fiduciary Duties. In *Hofstra Law Review*, 2004, Volume 33, p. 186.

526 Staulo, F. R.-Di, Cazeau, J. Does a Florida Minority Shareholder in a Closely Held Corporation Owe a Fiduciary Duty to Fellow Shareholders? In *The Florida Bar Journal*, Volume 79, Issue 9, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-04]. Prieiga per internetą: <<https://www.floridabar.org/divcom/jn/jnjournal01.nsf/Author/457DC4855EC602E485257088006F1C20>> [žiūrėta 2014-12-04].

527 Pavyzdžiui, Lietuvos teismų praktikoje fiduciariniai, pasitikėjimo santykiai dažniausiai konstatuojami tiesiog tik tarp vadovo ir jo vadovaujamos įmonės. Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje BUAB ONDUBALT² v. T. N., Nr. 3K-3-344/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Mantrida“ v. L. V., E. M., Nr. 3K-3-293/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje BUAB „Limantra“ v. N. G., bylos Nr. 3K-3-130/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje K. J. J. v. J. B. Nr. 3K-7-266/2006 ir kt.

528 Didžiulis, L., *supra* note 507, p. 86.

529 Greičius, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 69.

530 Xie, X., Reuer, J., *supra* note 455, p. 2.; Yang, W, Harrigan, K. R. *Influence of Boards of Directors on Chinese Joint Venture Performance* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-13]. Prieiga per internetą: <https://www0.gsb.columbia.edu/mygsb/faculty/research/pubfiles/4748/JV_Boards_Wei.pdf> [žiūrėta 2015-01-13].

531 Autoriaus nuomone, taip pat ir vienanarėje UAB tipo bendrovėje.

biausių strateginių sprendimų patvirtinimu, vadovo funkcijų perėmimu, rizikų valdymu), nurodoma, kad bendroje įmonėje valdyba turi papildomus iššūkius: ji palaiko ir gerina santykius tarp tarptautinės jungtinės veiklos partnerių⁵³² bei privalo valdyti konfliktus tarp akcininkų⁵³³, užtikrinti išteklius iš akcininkų, prižiūrėti sandorius su patronuojančiomis įmonėmis ir kt.⁵³⁴ Taigi, literatūroje, galima sakyti, vienbalsiai palaikomas bendros įmonės valdybos vaidmuo kontroliuoti ir koordinuoti jungtinę veiklą⁵³⁵, būti informacijos apdorojimo kanalu tarp patronuojančių įmonių ir bendros įmonės⁵³⁶. Tai rodo, kad višos aukščiau paminėtos ir daugiau nei prieš dešimtmetį įvairių autorių išsakytos pozicijos literatūroje aktualios ir šiandien. Dar daugiau, panašiu metu EBPO pateikė bendrovių valdymo apibrėžimą, įtvirtinusį tinkamo bendrovių valdymo tikslą „suteikti reikiamas paskatas valdybai ir vadovybei siekti tikslų, kurie atspindėtų bendrovės bei jos akcininkų interesus“⁵³⁷. Šį principą sėkmingai atkartoja prieš penkmetį parengtas dokumentas - Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms⁵³⁸. Jame be kita ko konkrečiai nurodoma, kad „bendrovės valdymo struktūra turi ne tik užtikrinti atitikimą teisės aktų nuostatomis, bet taip pat ir apibrėžti, kaip turėtų būti organizuojamas akcininkų santykis su bendrove“, kokie yra „priimtini santykiai tarp akcininkų“, apimant ir procedūras, padėsiančias efektyviai numatyti konfliktus ir juos išspręsti. Kaip minėta, tarptautinė jungtinė veikla yra sutartis ryšys tarp dviejų ar daugiau įmonių, jungtinės veiklos sutartis yra santykio sutartis⁵³⁹, pagrindinis jungtinės veiklos sutarties šalių rūpestis yra išlaikyti balansą tarp bendros įmonės ir individualių jos dalyvių tikslų⁵⁴⁰, nenustoti tartinis tarpusavyje. Tai, autoriaus nuomone, leidžia daryti išvadą, jog valdyba bendroje įmonėje turi priimti didesnę teisinę atsakomybę nei paprastai numatoma įmonių teisės nuostatose⁵⁴¹ ar praktikoje neretai juos atkartojančiuose bendrovių įstatuose. Naujai sukuriamas juridinis asmuo yra priemonė partnerių tikslų pasiekimui, bendro komercinio intereso įgyvendinimui, priemonė partnerių (akcininkų) bendros veiklos koordinavimui, todėl būtent valdyba (o kai ji nesudaroma, bendrovės vadovas) yra atsakinga už šios funkcijos vyk-

532 Xie, X., Reuer, J., *supra* note 455, p. 2.

533 Pagal O. E. Williamson teoriją, verslo įmonė apskritai yra struktūra konfliktų valdymui. Plačiau žiūrėti BBC.co.uk. First Woman Wins Economics Nobel [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/8302662.stm>> [žiūrėta 2015-01-22].

534 McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M., *supra* note 94, p. 50.

535 Kumar, S., Seth, A. The Design of Coordination and Control Mechanisms for Managing Joint Venture. In *Strategic Management Journal*, 1994, Volume 19 p. 593.

536 Leksell, L., Lindgren, U. The Board of Directors in Foreign Subsidiaries. In *Journal of International Business Studies*, 1982, Volume 13, Issue 1, p. 27-28.

537 OECD. OECD Principles of Corporate Governance [interaktyvus]. 2004, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>> [žiūrėta 2015-01-23].

538 Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms (BICG ir EcoDa) [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2015-11-03]. <<http://www.corporategovernance.lt/uploads/docs/Corporate%20Governance%20Guidance%20and%20Principles%20for%20Unlisted%20Companies%20in%20the%20Baltics%20LT.pdf>>.

539 Plačiau žr. 1.2 skyriuje

540 Plačiau žr. 1.3 skyriuje

541 Pavyzdžiui, ABĮ 33 str., reguliuojantis valdybos kompetenciją Lietuvoje aukščiau aptartų funkcijų neimplikuoja (autoriaus pastaba).

dymą. Kai kur literatūroje tarptautinės bendros įmonės valdybos atsakomybė išplečiama iki patronuojančių įmonių tikslų pasiekimo stebėjimo⁵⁴². Bet kuriuo atveju manytina, kad valdybos įvedimas tarptautinės jungtinės veiklos bendroje įmonėje turėtų būti minimali priemonė, siekiant užtikrinti bendros įmonės akcininko – tarptautinės bendrovės interesus nuo galimo oportunistinio kito akcininko – vietos partnerio elgesio. Kaip ne tokia formalizuota alternatyva gali būti neformalaus bendrovės organo - patariamiosios tarybos sudarymas, tačiau tokia galimybė turi būti numatyta bendros įmonės valstybės įmonių teisę reguliuojančiuose teisės aktuose. Tiesa, daugelis bendrų įmonių planuotojų šiandien, kaip pastebima, praktiškai eina dar toliau - jie naudoja ar pritaiko valdysenos praktiką, išplėtotą atvirųjų bendrovių, apimančią nepriklausomus direktorius⁵⁴³, komitetus, interesų konflikto ir elgesio kodeksus, valdybos rolės skirtumus, fiduciarinę v. sutartinę apsaugą, interesų konflikto problemų skirtumus⁵⁴⁴.

Apibendrinant galima pasakyti, kad kontrolės pasidalijimas tarp jungtinės veiklos šalių būtinas bet kuriuo atveju, tačiau užsienio elementas dar labiau padidina santykių tarp jungtinės veiklos dalyvių koordinavimo poreikį, kontrolės ir pasitikėjimo balanso dilemą. Sutartinėje jungtinėje veikloje tai teisiškai realizuojama išimtinai sutarties pagalba, kuriai didelę reikšmę turi teisinis *bona fide* institutas. Bendroje įmonėje struktūrinės jungtinės veiklos dalyviai – akcininkai – gali pasinaudoti juridinio asmens požymiais, taip pat papildomais kontrolės mechanizmais, kurie buvo aptarti šiame skyriuje. Tarptautinėje jungtinėje veikloje esantis užsienio (tarptautinis) elementas lemia tai, kad tarptautinė bendra įmonė yra viena iš įeinančių tiesioginių užsienio investicijų formų, todėl patenkanti į valstybės šeiminkės teisinio reguliavimo sritį, nustatančią konkrečią teisinę tarptautinės jungtinės veiklos išraišką toje valstybėje bei leidžiamus kontrolės mechanizmus. Kaip rodo autoriaus atliktas empirinis tyrimas, renkantis tarptautinės jungtinės veiklos formą, su teisiniu reguliavimu susiję kriterijai atlieka didžiulį vaidmenį⁵⁴⁵. Taigi bendroje įmonėje turi būti įtvirtinta tokia teisinio reguliavimo leidžiama bendrovės valdymo struktūra, kuri padėtų bendrovės valdymo organams išlaikyti balansą tarp bendros įmonės ir individualių jos dalyvių tikslų, skatintų nenustoti tartis tarpusavyje, o kilus konfliktams įpareigotų juos spręsti, tuo pačiu atsižvelgdama į minėtus tarptautinei jungtinei veiklai reikšmingus

---

542 Kumar, S., Seth, A., *supra* note 535 p. 585.

543 Jungtinėje veikloje valdybos nariai paprastai yra skiriami vieno ar daugiau iš akcininkų, kas sukelia interesų konfliktą, todėl rekomenduojama paskirti bent vieną išorinį nepriklausomą direktorių, kuris galėtų plėtoti jungtinės veiklos verslo interesus. McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M., *supra* note 94 p. 50.

544 Noked, N. *Recent Trends in Joint Venture Governance* [interaktyvus]. The Harvard Law School Forum on Corporate Governance and Financial Regulation, 2012, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://blogs.law.harvard.edu/corpgov/2012/02/07/recent-trends-in-joint-venture-governance/>> [žiūrėta 2015-01-15].

545 51,89 proc.– tiek respondentų pasirinkimų bendrai sudėjus surinko su teisiniu reguliavimu susiję kriterijai, neatsižvelgiant į „mažus pradžios kaštus“ (kurie sudarytų dar 15,19 proc.) ir „ribotą atsakomybę“ (kuri sudarytų dar 22,78 proc.) Detalizuojant, į klausimą, kodėl tarptautinės jungtinės veiklos formos yra populiarios, atsakė, kad „paprastas įmonės registravimas“ (17,72 proc.), „kapitalo reikalavimo nebuvimas“ (6,33 proc.), „didesnė galimybė kontroliuoti strategiją“ (6,33 proc.), „greitesnis įėjimas į rinką“ (8,86 proc.), „mažesni formalumai“ (7,59 proc.), „mokesčiai“ (5,06 proc.) (atsakymai į 9 klausimą).

kriterijus. Tai ir turėtų būti kertiniu teisinio reguliavimo bei teismų praktikos vertinimo kriterijumi, kuris bus atliekamas tolesniuose skyriuose.

Taip pat, siekiant prisidėti prie tarptautinės jungtinės veiklos sutarties pripažinimo atskirai pripažintu sutarties tipu (*contracti nominati*), galima suformuluoti tokią tarptautinės jungtinės veiklos sutarties sampratą. Tarptautinės jungtinės veiklos sutartis – užsienio (tarptautinių) elementą turinti sutartis tarp dviejų ar daugiau tarpusavyje nesusijusių juridinių asmenų (įmonių), kurie, turėdami bendrą komercinį interesą, juo pasidalija, ir bendrai, kooperuodami savo turtą, darbą ir (ar) žinias išsipareigoja veikti bendrai tam tikram bendram (pasidalintam) tikslui (projektui) arba tam tikrai veiklai bei siekti pelno, pasidalindami tarpusavyje kontrolę, steigdami atskirą juridinį asmenį arba be jo. Tarptautinės jungtinės veiklos kaip *sui generis* specifiką lemia šioje dalyje aptarti požymiai, kurie ir atspindi pateiktoje sampratoje.

II. TEISINIS TARPTAUTINĖS JUNGTTINĖS VEIKLOS REGULIAVIMAS

2.1. Bendrosios jungtinės veiklos reguliavimo tendencijos ir perspektyvos

Pastebėta, kad atitikimo teisės aktams rizikos valdymas yra esminis įmonės rizikų valdymo komponentas⁵⁴⁶. Praktikoje, valdydami šią riziką, tarptautinės jungtinės veiklos dalyviai ieško labiausiai jų poreikius atitinkančios verslo formos. Nustatytas žemas pasitikėjimo atitikimu teisiniam reguliavimui lygis užsienio rinkose⁵⁴⁷ rodo, jog padidėjęs teisinio reguliavimo sudėtingumas tarptautinėje aplinkoje yra vienas iš didžiausių iššūkių, su kuriais susiduria įmonės⁵⁴⁸. Kaip nurodo G. Rühl⁵⁴⁹, iš ekonominių pozicijų teisinė tvarka turi atlikti dvi pagrindines funkcijas: užtikrinti savininko saugumą ir garantuoti sandorių apsaugą. Kadangi nėra pasaulinės valstybės, o kartu pasaulinės teisės bei pasaulinio teisės vykdymo mechanizmo, abi šios funkcijos pastebimai blogiau įgyvendinamos tarptautinių, priešingai nei grynai nacionalinių, verslo sandorių atžvilgiu. Komentuojant šį teiginį iš tarptautinės privatinės teisės pozicijų, visų pirma galima išskirti tokias pagrindines praktines problemas kaip skirtingas tų pačių santykių kvalifikavimas atskirose valstybėse bei nevienoda išskaidymo ir šalutinės problemos institutų taikymo praktika⁵⁵⁰. Vienoda valstybių praktika neįmanoma tol, kol nėra unifikuoto reguliavimo bei centralizuoto tokių normų taikymo ar aiškinimo mechanizmo. Kolizinių normų unififikavimas suteikia daugiau prielaidų skirtingai valstybių praktikai supanašėti, tačiau vis dar diferencijuotas valstybių požiūris į kai kurių tarptautinės privatinės teisės institutų taikymą lemia santykinai nedidelį tarptautinės komercinės veiklos šalių teisinio užtikrintumo lygį. Tarptautinė jungtinė veikla tokioje situacijoje atsiduria itin kritinėje pozicijoje – minėtos problemos jos atveju pasireiškia maksimaliu mastu. Tarptautinė jungtinė veikla yra populiari tarptautinio verslo vykdymo ar investicijų priemonė, tačiau jos reguliavimas iki šiol apsiriboja tik pavieniais nepakankamais nacionaliniais teisės aktais⁵⁵¹, tarptautinių institucijų inicia-

546 Hutter, B., Power, B. *Risk Management and Business Regulation* [interaktyvus]. London: the Center for Analysis of Risk and Regulation at the London School of Economics and Political Science, 2000, [žiūrėta 2014-11-16], p. 2. Prieiga per internetą: <<http://eprints.lse.ac.uk/35975/1/RiskManagementAndBusinessRegulation.pdf>> [žiūrėta 2014-11-16].

547 Empiriniai tyrimai rodo, kad tik 17% įmonių labai pasitiki, jog jos atitinka teisinį reguliavimą savo užsienio rinkose, palyginus su 40% įmonių, labai pasitikinčių atitikimu savo namų rinkos reguliavimui. Plačiau žiūrėti Economist Intelligence Unit, *Regulatory Risk Trends and Strategies for the CRO: Report* [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2014-11-16]. Prieiga per internetą: <http://graphics.eiu.com/files/ad_pdfs/eiu_CRO_RISK_WP.pdf> [žiūrėta 2014-11-16].

548 Economist Intelligence Unit, *Regulatory Risk Trends and Strategies for the CRO: Report* [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2014-11-16]. Prieiga per internetą: <http://graphics.eiu.com/files/ad_pdfs/eiu_CRO_RISK_WP.pdf> [žiūrėta 2014-11-16].

549 Rühl, G. *Methods and Approaches in Choice of Law : An Economic Perspective*. In *Berkeley Journal of International Law*, 2006, Volume 26, Issue 3, p. 801–842.

550 Plačiau apie tai žr. III dalyje.

551 48 proc. respondentų mano, kad jungtinės veiklos reguliavimas jų šalyje yra nepakankamas (atsakymai į 7 klausimą).

tyvomis⁵⁵², supranacionalinių įmonių teisės reguliavimu⁵⁵³ bei pavyzdinėmis sutartimis⁵⁵⁴, kurios apima ir sutartinę, ir bendros įmonės aspektą, o taip pat FIDIC parengtą jungtinės veiklos (konsorciumo) sutarties pavyzdį statybų verslui. Kaip kartais nurodoma, Jungtinių Tautų „1980 m. Vienos konvencija dėl tarptautiniam prekių pirkimui pardavimui taikytinos teisės yra, ko gero, labiausiai vykęs komercinės teisės harmonizavimo pavyzdys“⁵⁵⁵ ir panašu, kad jungtinės veiklos srityje dar negreit bus pasekta Vienos konvencijos pėdomis, jeigu apskritai bus, juo labiau, kad šiandien pirkimo ir pardavimo teisės srityje nueita dar toliau⁵⁵⁶. Bendrajam tarptautinės jungtinės veiklos reguliavimui šiame kontekste galima priskirti ES sutarčių teisės principus, parengtus Europos Sutarčių teisės komisijos (toliau – PECL)⁵⁵⁷. Kaip nurodo pati Europos Komisija⁵⁵⁸, Europoje jaučiamas didelis bendros civilinės ir komercinės teisės plėtojimo interesas, o šių principų priėmimas⁵⁵⁹ yra vienas iš žingsnių Europos civilinio kodekso link. Ne ES lygmeniu paminėtini tarptautiniai komercinių sutarčių principai (toliau – UNIDROIT), kurie dar kartais vadinami kodifikuotais bendraisiais sutarčių teisės principais. Taip pat vilčių teikia ir ilgalaikis projektas, kuriuo siekiama patobulinti dabartinę ir būsimąją *acquis communautaire* sutarčių teisės srityje ir su juo susijusi Europos Parlamento Rezoliucija, kada politiniu lygmeniu buvo apsispręsta sukurti „Bendrą pagrindų sistemą“ (angl. *CFR – common frame of reference*), kurios pagrindinis tikslas – pagerinti *acquis* kokybę ir suderinamumą⁵⁶⁰. Suprantama, kad kol jungtinės veiklos sutartis yra daugiašalė sutartis, sudaroma tarp kontrahentų veiklai vykdyti

552 The European Confederation of Directors' Associations (ecoDa). Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in Europe [interaktyvus]. 2010. [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internet: <http://www.ecgi.org/codes/documents/ecoda_unlisted_companies_mar2010_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-15]; OECD. Corporate Governance of Non-Listed Companies in Emerging Markets [interaktyvus]. 2010. [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internet: <<http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/37190767.pdf>> [žiūrėta 2015-01-15].

553 1985 m. liepos 25 d. Tarybos reglamentas (EEB) dėl Europos ekonominių interesų grupių EEIG, O.L., L 199/1, 1985; 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001 – plačiau žiūrėti 2.1.3 poskyrį.

554 International Trade Centre. ITC Contractual Joint Venture Model Agreements [interaktyvus]. Geneva: Trade Law Series, 2004 [žiūrėta 2015-01-20]. Prieiga per internetą: <<http://economia.unipr.it/DOCENTI/CATALINI/docs/files/ITC%20-%20Contractual%20Joint%20Venture%20Model%20Agreements.pdf>> [žiūrėta 2015-01-20].

555 Lookofsky Joseph M. (1991) Loose Ends and Contorts in International Sales: Problems in the Harmonization of Private Law Rules, 39 Am. J. Comp. L. 403 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/lookofsky6.html>

556 Turima omenyje CESL (angl. Common European Sales Law) pasiūlymas ir ES institucijose įgaunantis pagreitį Bendrosios Europos pirkimo ir pardavimo teisės projekto svarstymas. Plačiau žiūrėti Drazdauskas, S. Bendrosios Europos pirkimo pardavimo teisės autonomija Lietuvoje. *Teisė*, 2013, t. 88, p. 119-128.

557 ES sutarčių teisės principai, Europos sutarčių teisės komisija, 1999, internetinė prieiga <http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/Skabelon/pecl_engelsk.htm> [prisijungta 2008-09-09]

558 http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/survey_pecl.htm [žiūrėta 2008-09-09]

559 Nors jie ir yra *soft law* ES teisės prasme (*autoriaus pastaba*).

560 Plačiau žiūrėti European Commission. European Contract Law-Common Frame of Reference [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-11]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/consumers/archive/rights/contract_law_en.htm> [žiūrėta 2014-12-11].

dažniausiai trečiųjų asmenų atžvilgiu, tol bendrasis reguliavimas jai yra nepakankamas ne tik dėl savo abstraktumo, bet taip pat ir dėl tokių aktų taikymo praktikos būtent dvišalėms sutartims.

Tais atvejais, kai jungtinė veikla įgyja objektyvų požymį – juridinį asmenį (bendrą įmonę), ji paklūsta, visų pirma, Europiniam įmonių teisės reguliavimui. Prieš daugiau kaip dešimtmetį akademiniam lygmenyje buvo ypač diskutuojama ir tyrinėjama, kokią poveikį teisiniam reguliavimui daro globalizacija. ES TT teismo sprendimai *Centros*⁵⁶¹, *Überseering*⁵⁶² ir *Inspire Art*⁵⁶³ byloje įgalino investuotojus laisvai pasirinkti registravimo šalį, nepriklausantį nuo faktinės buveinės, tokiu būdu leidžiant vadinamąjį „forum shopping“⁵⁶⁴ ir suteikė unikalų eksperimentą, pagal kurį galima patikrinti, kiek rezultatyvus yra vienos ar kitos šalies vykdomas teisinis reguliavimas ar jo panaikinimas. Be to, tuometinės Europos Bendrijų institucijos, reaguodamos į kliūtis, kylančias veiklai, peržengiančiai vienos valstybės ribas, pradėjo kurti supranacionalines įmonių formas, o šis procesas taip pat davė impulsą galimoms įmonių teisės reformoms. Siekdamos patenkinti kapitalo ir įmonių laisvo judėjimo poreikį, tuo pačiu išlaikyti esančias arba pritraukti naujas užsienio investicijas, sumažinti verslo kaštus, vyriausybės įsitraukė į reguliavimo konkurenciją⁵⁶⁵. Reguliavimo konkurencija įmonių teisės srityje Europoje ypač didelio dėmesio sulaukė pačioje šio amžiaus pradžioje. Dauguma mokslininkų siekė įvertinti, ar tikrai steigimosi laisvė paskatino tarp ES šalių – narių reguliavimo konkurenciją, siekiančią pasiūlyti kurti ribotos atsakomybės įmones kuo mažesniais kaštais⁵⁶⁶. Nustatyta, kad privalomi reikalavimai (minimalaus kapitalo reikalavimai, atskleidimo taisyklės ir apskaitos taisyklės) „vaidina svarbiausią vaidmenį įmonių teisės plėtroje“⁵⁶⁷. Pripažinta, kad „tarp prekybos judėjimo, tiesioginių užsienio investicijų ir veiksmingo reguliavimo egzistuoja teigiamas ryšys“⁵⁶⁸, o kartu su reguliavimo kaštų teorijomis, „įmonių registravimas yra tiesiogiai varomas minimaliais kapitalo reikalavimais ir įsikūrimo kaštais namų

561 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje C-212/97, *Centros Ltd v Erhvervs – og Selskabsstyrelsen* (1999), ECR I-01459.

562 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje C-208/00, *Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)* (2002), ECR I-09919.

563 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v Inspire Art Ltd* (2003), ECR I-10155.

564 Vėgėlė, I., *supra* note 69, p. XX.

565 Reguliavimo konkurencijos fenomenas atsirado XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje, kartu su didėjančia teisės konkurencija tarp atskirų JAV valstijų, siekiančių, kad kuo daugiau bendrovių savo *domicile* turėtų jų jurisdikcijoje. Plačiau žr. MURPHY, D. D. The Business Dynamics of Global Regulatory Competition. In *Dynamics of Regulatory Change: How Globalization Affects National Regulatory Policies (Global, Area, and International Archive)*. London: University of California Press, Ltd, 2004, p. 84–117. Butler, H. N. Nineteenth-Century Jurisdictional Competition in the Granting of Corporate Privileges. In *The Journal of Legal Studies*, 1985, Volume 14, Number 1, p. 138–163.

566 Tarptautinė jungtinė veikla užsienio literatūroje ypač daug tyrinėta sandorių sąnaudų teorijos aspektu.

567 Mccahery, J. A., Vermeulen, E. P. M., *supra* note 435, p. 191–240.

568 Drezner, D. W. *The Race to the Bottom Hypothesis: An Empirical and Theoretical Review*. The Fletcher School, Tufts University [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2015-01-12]. Prieiga per internetą: <http://www.iim.uni-flensburg.de/vwl/upload/lehre/sose_07/ba/int_oek_current/Linda.doc> [žiūrėta 2015-01-12].

šalyse⁵⁶⁹. Visa tai kartu su dominuojančiomis socialinės atsakomybės ir interesų grupių teorijomis šiandien daro didžiulę reikšmę tolesnei įmonių teisės raidai. Teigiamai vertintinas bendras įmonės apimančios neprivalomojo pobūdžio, vadinamosios negriežtosios teisės (angl. soft law) priemonės, pasirodžiusios tarptautinių institucijų iniciatyva⁵⁷⁰. Tačiau ir jos bent kol kas nesiima iki galo išspręsti jungtinės veiklos bei partnerystės atribojimo problemos. Viena vertus tarsi konstatuojama, kad „ribotos atsakomybės bendrovės ir partnerystės funkciškai yra lygiareikšmės verslo formos su tais pačiais organizaciniais poreikiais“, tačiau iš kitos pusės teigiama, kad „partnerystės teisės“ analogija gali būti netinkama šiame kontekste⁵⁷¹. Turint omenyje, kad minėtos negriežtosios teisės priemonės orientuojasi į jungtinės veiklos bendras įmones, toks „partnerystės teisės“ atmetimas, autoriaus nuomone, reiškia pripažinimą, kad jungtinė veikla vadovaujasi skirtingais nei partnerystė principais.

Taigi, matome, kokia svarbi yra sutartinė funkcija, kurią, be kita ko, atlieka įmonių teisė⁵⁷². Apskritai, pripažįstama, kad „sutarčių teisės nuostatos tarnauja kaip standartiniai ar bendri rizikų paskirstytojai, kuriuos konkrečios šalys individualioje sutartyje gali pajavairinti“⁵⁷³. Pritartina, kad „idealiai išbaigtų sutarčių nėra“⁵⁷⁴, todėl itin naudingos yra teisinės bendrosios sąlygos, kitaip sakant „numatytosios taisyklės“⁵⁷⁵, kurias reikia tik kvalifikuotai pritaikyti individualiems sutarties šalių poreikiams. Prieš kelis dešimtmečius išsakyta, tačiau vis aktuali⁵⁷⁶ tiesa, jog bet kurios sutarčių teisės sistemos tikslas yra pa-

---

569 Becht, M., Mayer, C., Wagner, H. Where Do Firms Incorporate? Deregulation and the Cost of Entry. In *Journal of Corporate Finance, Special Issue: Contractual Corporate Governance, European Corporate Governance Institute (ECGI) Symposium on Contractual Corporate Governance*, 2008, Volume 14, Number 3, p. 241–256.

570 The European Confederation of Directors' Associations (ecoDa). Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in Europe [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internet: <http://www.ecgi.org/codes/documents/ecoda_unlisted_companies_mar2010_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-15]; OECD. Corporate Governance of Non-Listed Companies in Emerging Markets [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internet: <<http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/37190767.pdf>> [žiūrėta 2015-01-15].

571 OECD. Corporate Governance of Non-Listed Companies in Emerging Markets [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/37190767.pdf>> [žiūrėta 2015-01-15].

572 Hansmann, H., Kraakman, R., *The Yale Law Journal*, *supra* note 94, p. 430.

573 Goetz, C. J., Scott, R. E., *supra* note 268, p. 1089–1150.

574 Williamson, O. E. *The Economic Institutions of Capitalism. Firms, Markets, Relational Contracting*. New York: the Free Press, 1985, p. 220.

575 Sutarčių teisės funkcija yra pateikti standartinių numatytų taisyklių rinkinį, kada šalys nėra konkrečiai susitarusios kitaip, ir taip pat galbūt pateikti šiek tiek privalomų taisyklių, kurios apsaugotų šalių interesus, jeigu sutarties vykdymo procese būtų nepatenkintų. Plačiau žiūrėti Hansmann, H., Kraakman, R. The Essential Role of Organizational Law. In *the Yale Law Journal*, 2000, Volume 110, Issue, 3, p. 430.

576 Kaip pastebi V. P. Goldberg, teisė plėtojasi lėtai, ir doktrina daug nepasikeitė nuo Macneil raštų. Plačiau žiūrėti Goldberg, V. P. The Future of Many Contracts. In *Duquesne Law Review*, 2006 Volume 52, p. 323.

lengvinti mainus⁵⁷⁷. Tarptautinėje jungtinėje veikloje apsikeitimas yra jos *raison d'être*⁵⁷⁸, todėl teisės pagalba jai itin reikalinga. Ypatingą reikšmę turi bendrovių valdymas, kurios kertiniai akmenys, pripažįstama, yra įmonių teisė, sutarčių teisė ir neprivalomos gairės⁵⁷⁹. Todėl tik iš dalies galima sutikti su pozicija, kad išsamus ir detalus akcininkų sutarties instituto reguliavimas teisės aktuose nėra būtinas, kadangi jis apribotų akcininkų galimybes veiksmingai apsaugoti savo interesus ir teises⁵⁸⁰. Nekvestionuotina, kad „akcininkų sutarties turinio ribojimai yra reikalingi tik tam, kad būtų išvengta akivaizdžių piktnaudžiavimo atvejų“⁵⁸¹. „Teisinis reguliavimas yra teisės normomis ir teisės principais daromas poveikis žmonių elgesiui“⁵⁸², įmonių teisėje jos būtinos tam, kad sumažintų teisinį netikrumą bei pateiktų šiek tiek privalomų taisyklių, apsaugančių šalių interesus, „jeigu sutarties vykdymo procese būtų nepatenkintų“⁵⁸³. Minėta pozicija visų pirma faktiškai eliminuoja dispozityvų teisinio reguliavimo metodą⁵⁸⁴, kuris galimas reguliuojant civilinius jungtinės veiklos civilinius santykius. Kaip buvo aptarta 1.4. skyriuje, bendroje įmonėje turi būti įtvirtinta tokia bendrovės valdymo struktūra, kuri padėtų bendrovės valdymo organams išlaikyti balansą tarp bendros įmonės ir individualių jos dalyvių tikslų, skatintų nenustoti tartis tarpusavyje, o kilus konfliktams įpareigotų juos spręsti. Vadinasi, tarptautinės jungtinės veiklos atveju atitinkamos poveikio priemonės reikalingos tam, kad užtikrintų įstatymines prielaidas tokiai valdymo struktūrai sukurti ir veikti, o taip pat prisidėtų prie bendrų įmonių ilgalaikio tvarumo. Antra, ekonomine prasme teisė tarnauja ir kaip priemonė, padedanti taupyti sutarties šalių kaštus, kuriuos jos patirtų derėdamosios ir pačios rengdamos sutartis. Ypač tai aktualu smulkaus ir vidutinio dydžio įmonėms. Maži pradžios kaštai yra vienas svarbiausių kriterijų renkantis tarptautinės jungtinės veiklos formą⁵⁸⁵. Todėl dispozityvus, nors ir nedetalus akcininkų sutarties instituto reguliavimas teisės aktuose, manytina, tik pagerintų akcininkų galimybes veiksmingai apsaugoti savo interesus bei teises. Pripažįstama, kad įmonė yra priemonė, palengvinti veiksmingą organizavimą⁵⁸⁶, tai yra „visuma, skirta

577 Macneil, I. R. *The Many Futures of Contracts*. Gould School of Law, the Law Center University of Southern California, 1974.

578 Mohr, A. T. Trust, Control, Interaction and Performance in IJV's – a Taxonomy of German-Chinese Joint Ventures [interaktyvus]. In *Duisburger Arbeitspapiere zur Ostasienwirtschaft*, 2004, Number 71, [žiūrėta 2015-01-22], p. 7. Prieiga per internetą: <<http://econstor.eu/bitstream/10419/23136/1/AP71.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].

579 McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M., *supra* note 94.

580 Šis teiginys apie biržinėse bendrovėse sudaromų akcininkų sutarčių teisinio reguliavimo poreikį iš dalies tinka ir kalbant apie uždaro pobūdžio bendrose įmonėse sudaromas akcininkų sutartis. Plačiau žiūrėti Miliauskas, P., *supra* note 102.

581 *Ibid.*, p. 22.

582 Vaišvila, A. *Teisės teorija*, trečiasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 193.

583 Plačiau žiūrėti Hansmann, H., Kraakman, R., *The Yale Law Journal*, *supra* note 94, p. 430. Dėl ko, pavyzdžiui, akcininkų balsavimo sutartis ir balsavimo teisės perleidimo sutartis atskirai reguliuojamos teisės aktuose. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 2.88–2.89 str.

584 Plačiau apie teisinio reguliavimo metodus žiūrėti: Baublys, L. *et al.* 2-ioji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Leidykla MES, 2012, p. 197; Vaišvila, A. *op. cit.*, p. 200.

585 Maži pradžios kaštai kaip kriterijus sudaro 15.19 proc. pasirinkimų pagal respondentų atsakymus į klausimą, kodėl jungtinės veiklos formos yra populiarios (atsakymai į 9 klausimą).

586 Įmonė suprantama kaip priemonė, palengvinti veiksmingą organizavimą, todėl vietoje daugybės

sutartims sudaryti⁴⁵⁸⁷ (angl. nexus for contracts⁵⁸⁸), o „įmonių teisės sutartinė funkcija yra neabejotinai naudinga“⁴⁵⁸⁹. Todėl šiuo atveju, kad akcininkai veiksmingai apsaugotų savo interesus bei teises, gali pasitarnauti ne tik sutarčių, bet ir įmonių teisė. Juo labiau, kaip žinome, jungtinės veiklos sutartis nėra atskirai pripažintas sutarties tipas (*contracti nominati*)⁵⁹⁰, o ir dėl paties termino „jungtinė veikla“ buvimo teisine kategorija galima diskutuoti⁵⁹¹. Yra tik kelios jurisdikcijos, kuriose jungtinė veikla apibrėžiama kaip teisinių santykių forma⁵⁹². Analogiška situacija ir su struktūrine jungtine veikla bei akcininkų sutartimi⁵⁹³. Todėl šiuo atveju sutarčių laisvės principas, kuris yra itin reikšmingas teisėje⁵⁹⁴, ekonominėje sudėtingų tarptautinių sandorių praktikoje yra nepakankamas. Akcininkų sutartys, skirtingai negu įstatatai tam tikromis aplinkybėmis gali būti lankstesnės ir veiksmingesnės priemonės ginti akcininkų teises nei bendrovės įstatatai. Tačiau be minėtos neišbaigtų sutarčių problemos ekonomine prasme, tai siejasi ir su didesniais jungtinės veiklos dokumentacijos paketo, įskaitant akcininkų sutartis, parengimo bei vykdymo priežiūros kaštais. Be to, tai kelia dar ir papildomą hermeneutinę riziką, kuri susijusi su kiekvienu papildomu žodžiu ar simboliu, įtvirtintu įstatymo galią turinčioje sutartyje. Papildomas sąnaudų pasekmės, o taip pat priklausomybę nuo teismo požiūrio gali lemti ir bandymas pasinaudoti sutarčių teisės nuostatomis, susijusiomis su sutarties spragų užpildymu⁵⁹⁵, kurios, visgi pripažinti, taip pat gali tarnauti kaip *ex post* priemonė valdant pokyčių rizikas, tačiau praktikoje,

---

daugiašalių sutarčių tarp jungtinių indėlių savininkų sudarymo sukuriama pagrindinė bendra šalis dvišalių sandorių rinkiniui. Plačiau žiūrėti Alchian, A. A., Demsetz, H. Production, Information Costs, and Economic Organization. In *American Economic Review*, 1973, Volume 62, p. 794.

587 Armour, J. Hansmann, H, Kraakman, R. *The Essential Elements of Corporate Law*, *supra* note 94, p. 21.

588 Armour, J. Hansmann, H, Kraakman, R. The Essential Elements of Corporate Law: What is Corporate Law ? [interaktyvus]. Cambridge: Harvard Law School, Discussion Paper No. 643, 2009, [žiūrėta 2015-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/Kraakman_643.pdf> [žiūrėta 2015-01-19]; Taip pat: Armour, J. Hansmann, H, Kraakman, R. *The Essential Elements of Corporate Law*. Cambridge: Harvard Law School, 2009.

589 Hansmann, H., Kraakman, R. *The Yale Law Journal*, *supra* note 94, p. 430.

590 Campbell, D., *supra* note 87, p. 380.

591 Beveik absoliučiai visose šalyse, kurias apima autoriaus atliktas empirinis tyrimas, jungtinė veikla nėra specialiai reguliuojama teisės aktais, tačiau leidžiama pagal standartinius sutarčių teisės principus (atsakymai į 4 klausimą).

592 Hewitt, I., *supra* note 17, p. 49.

593 Pavyzdžiui, Lietuvoje, uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų sutartis yra CK nenumatyta, išskyrus CK 2.88 str. įtvirtintas juridinio asmens dalyvių balsavimo sutartis, *inter alia* akcininkų balsavimo sutartis, tačiau įstatymams neprieštaraujanti sutartis (CK 6.156 str. 1 d.) Plačiau žiūrėti Mikalonienė, L., *supra* note 98, p. 22.

594 Sutarties laisvės principas yra vienas pagrindinių civilinės teisės principų, įtvirtintų pamatiniame Lietuvos teisės akte – Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, kurioje nurodoma, jog šiuo principu yra grindžiamas Lietuvos ūkis, asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Aidas, 1992, Nr. 220, *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 33-1014, 46 str. 1 d. Sutarčių sudarymo laisvė, vertinama kaip konstitucinio lygmens garantija, – tai laisvas jos šalių valios reiškimas, siekiant sudaryti sutartį. Tai yra teisė savarankiškai, kartu su kontrahentu spręsti sutarties turinio klausimus, nepažeidžiant imperatyviųjų įstatymo reikalavimų, nevaržant kitų asmenų teisių ir laisvių. Sutarties laisvės principas taip pat yra vienas iš svarbiausių tarptautinių sutarčių principų: UNIDROIT principų 1.1. str., PECL principų 1:102, DCFR II.–1:102(1), *Principes directeur* 0:101 str.

595 Pavyzdžiui, LR CK 6.195 str. (autoriaus pastaba).

bent jau Lietuvoje, deja, nenaudojama⁵⁹⁶. Be to, dėl akcininkų sutarčių konfidencialumo pobūdžio egzistuoja neaiškumas dėl jų priverstinio vykdymo, todėl neseniai priimti Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms pataria, kad savo interesams ginti „akcininkai turėtų atrasti kitų būdų nei akcininkų sutartys“⁵⁹⁷. Todėl, kol praktikoje UAB akcininkų tarpusavio santykiai nesulaukia fiduciarinių pareigų pripažinimo⁵⁹⁸, būtent teisinis reguliavimas turi įpareigoti bendrovės valdymo organus padėti bendros įmonės akcininkams palaikyti ir gerinti jų tarpusavio santykius, valdyti tarp jų kylančius konfliktus, taip pat numatyti įvairias teisines priemones, įgalinančias bendros įmonės tęstinumo užtikrinimą (pavyzdžiui, nepriklausomus direktorius, patariamąją tarybą ir kt.)⁵⁹⁹. Darbo 1.2 skyriuje buvo aptartas tarptautinės jungtinės veiklos kompleksinis ir organizacinis pobūdis. Be minėtos neišbaigtų sutarčių problemos ekonomine prasme, tai siejasi ir su didesniais jungtinės veiklos dokumentacijos paketo, įskaitant akcininkų sutartis, parengimo bei vykdymo priežiūros kaštais. Papildomas sąnaudų pasekmės, o taip pat priklausomybę nuo teismo požiūrio gali lemti ir bandymas pasinaudoti sutarčių teisės nuostatomis, susijusiomis su sutarties spragų užpildymu⁶⁰⁰, kurios, visgi pripažintina, taip pat gali tarnauti kaip *ex post* priemonė valdant pokyčių rizikas, tačiau praktikoje, bent jau Lietuvoje, deja, nenaudojama⁶⁰¹. Todėl ne tik atviro pobūdžio bendrovėms, bet ir UAB, autorius nuomone, didelę reikšmę turi numatytosios taisyklės, net jeigu jos turi tik susitarimo (konsensuso) aspektą, bet neturi tradicinio privalomumo aspekto (sankcijos)⁶⁰².

Viena svarbiausių problemų, kylanti tarptautinės jungtinės veiklos atveju, pasireiškia per sampratos diferenciaciją, dėl ko apsunkinamos jos tarptautinio reguliavimo galimybės, taip pat ir išskirtos sutarties rūšies statuso suteikimas jai Reglamente Roma I⁶⁰³. Nepaisant to, manytina, kad toks reikšmingas tarptautinis mechanizmas turėtų būti teisiškai sureguliuotas, o vienas iš tokio reguliavimo tikslų, kaip ir „Pasiūlymo dėl bendros principų sistemos“ atveju⁶⁰⁴, galėtų būti parengti Europos teisės aktų leidėjams skirtas rekomendacijas,

596 Įvertinus praėjusių dešimties metų LAT praktiką, susijusią su šiuo CK straipsniu, nustatyta, kad nei jungtinės veiklos šalių, nei akcininkų ginčams spręsti jis nebuvo naudojamas (autorius pastaba).

597 Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms (BICG ir EcoDa) [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2015-11-03]. <<http://www.corporategovernance.lt/uploads/docs/Corporate%20Governance%20Guidance%20and%20Principles%20for%20Unlisted%20Companies%20in%20the%20Baltics%20LT.pdf>>.

598 Kaip minėta 1.4. skyriuje, Lietuvos teismų praktikoje fiduciariniai, pasitikėjimo santykiai dažniausiai konstatuojami tiesiog tik tarp vadovo ir jo vadovaujamos įmonės, bet ne tarp UAB akcininkų.

599 Plačiau žiūrėti 1.4. ir 2.3. skyriuose.

600 Pavyzdžiui, LR CK 6.195 str. (autorius pastaba).

601 Įvertinus praėjusių dešimties metų LAT praktiką, susijusią su šiuo CK straipsniu, nustatyta, kad nei jungtinės veiklos šalių, nei akcininkų ginčams spręsti jis nebuvo naudojamas (autorius pastaba).

602 Turima omenyje neprivalomojo pobūdžio, vadinamieji negriežtosios teisės instrumentai (autorius pastaba).

603 Plačiau žiūrėti III dalyje.

604 „Pasiūlyme dėl bendros principų sistemos“ („Draft Common Frame of Reference“ – DCFR) jungtinė veikla kiek netiksliai pateikiama kaip pavyzdys kartu su tiekimo, frančizės, partnerystės ir kt. sutartimis, kurios tęsiasi bendrai neapibrėžtus terminą. Plačiau žiūrėti the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internet <http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-14].

gerinančias teisės aktų terminijos ir turinio vientisumą sutarčių teisės srityje. Kadangi jungtinė veikla iki šiol nėra specialiai reguliuojama tarptautiniu lygmeniu, aktualu nustatyti, ar egzistuoja tokio reguliavimo prielaidos bei kokių teisinių sprendimų galima tikėtis.

Tarptautinis reguliavimas nėra savitiksliis procesas. „Čia trys faktoriai formuoja debatus: pirma, globalizacija sukuria naujus santykius tarp teisės normų, antra, komercinės jėgos remia sroves link privatinės teisės „privatizavimo“, trečia, klausimai dėl valstybių teisinių interesų tapo žymiai svarbesni.“⁶⁰⁵ Teisinis vakuumas ilgainiui formuoja praktines problemas konkretaus instituto taikymo apimtyje, o verslo požiūriu tai yra nepateisinama. Toliau tikslinga aptarti svarbiausias tarptautinio reguliavimo prielaidas bei atskleisti jų diktuojamus galimo tolimesnio reguliavimo būdus.

Visų pirma, bet kokios tarptautinio reguliavimo iniciatyvos prasideda, kai identifikuojamas atitinkamas poreikis (dažniausiai praktinis) skirti laiko, lėšų ir teisinės erdvės tarptautinėms deryboms ir reguliavimo procesams, be to, nėra galimybės tokius santykius reglamentuoti jau esančiomis teisės priemonėmis, naudoti egzistuojančius teisinius instrumentus. Kaip minėta, vienaalyčio tarptautinės jungtinės veiklos reguliavimo tarptautiniu mastu šiuo metu nerasime. Atsakymai į klausimus, ar galėtų šiam integraliam institutui pasitarnauti sutarčių ar įmonių teisės normos, dažnai nėra vienareikšmiai, o praktika ilgainiui atranda nepaliestas šių teisės šakų normų jungtinės veiklos sritis ir imasi diktuoti savus sprendimus. Visgi kalbėti apie egzistuojantį teisinį reguliavimą, kuris apimtų pačią jungtinės veiklos esmę (ne sutarčių ar įmonių teisės aspektus), kol kas nėra pagrindo. Tarptautinis atskirų teisės šakų ar jų aspektų reguliavimas dažnai yra pritaikytas klasikiniams atvejams, tad tarptautinę jungtinę veiklą jie reglamentuoja tik siauru aspektu (mokesčių, aplinkos apsaugos, muitų teisės ir pan.). Galime daryti išvadą, jog praktika dar nerado tinkamų teisinių priemonių, taikytinų tarptautinės jungtinės veiklos santykiams, nors ir egzistuoja tam tikrus aspektus reglamentuojantys teisės aktai. Atitinkamai didėjantys jungtinės veiklos vykdymo mastai išreiškia didėjančius tarptautinės bendruomenės lūkesčius šioje srityje.

Antroji tarptautinio reguliavimo prielaida yra galimybė susitarti dėl konkrečių nuostatų arba bent jau suderinti pozicijas konkretaus instituto atžvilgiu. Praktikoje pasitaikė ir tokių sprendimų, kai tarptautinio reguliavimo galimybes padiktavo gili teisinė tradicija, pakankamai universali visų valstybių atžvilgiu (pavyzdžiui, Vienos konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo pardavimo⁶⁰⁶), tačiau jungtinės veiklos atveju tokia galimybė atmetina nesant gilios teisinės tradicijos ir daugeliui neaiškaus atribojimo nuo partnerystės. Priešingai, jos sampratų įvairovė nesuteikia pagrindo teigti, jog būtų galimas reguliavimas tarpvalstybinio susitarimo pagrindu (tarptautinėmis sutartimis). „Ne tik kad neverta - pavojinga yra išplėsti harmonizavimo pastangas į tas sritis, kuriose teisiniai skirtumai atspindi skirtumus politinėje ar socialinėje organizacijoje arba kultūrinuose ar socialiniuose papročiuose“⁶⁰⁷. Antra vertus, galimybė valstybėms susitarti yra viena iš reikšmingiausių

605 Kenny, M. The 2005 Progress Report on European Contract Law: Towards a European Civil Code? In *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007, p 148.

606 Plačiau žiūrėti Zeller B. *CISG and the Unification of the International Trade Law*. Oxon: Routledge-Cavendish, Taylor and Francis group, 2007.

607 Merryman, J. On the Convergence (and Divergence) of the Civil Law and the Common Law. In *New Perspectives for Common Law of Europe*. Leiden: Publications of the European University Institute, 1978, p. 213.

prielaidų kalbant apie griežčiausią tarptautinio reguliavimo priemonę - unifikavimą, o jos reikšmė mažėja švelnėjant tarptautinio reguliavimo griežtumui bei artėjant link neprivalomo pobūdžio, vadinamųjų negriežtosios teisės instrumentų. „Ten, kur iškyla nauji interesai ir keletas kompleksinių problemų, turi būti greitai sureguliuojama globaliu mastu (...), itin sunku yra rasti susitarimą tarp šalių ir sudaryti idealias prielaidas susitarimui. Ko gero, tai paaiškina, dėl ko kai kurių lanksčių (*soft – autorius pastaba*) nuostatų yra įtraukiama net į formaliai įpareigojančias daugiašales tarptautines sutartis“⁶⁰⁸. Tai viena iš pagrindinių neprivalomo pobūdžio instrumentų populiarėjimo priežasčių. Paprastai šias priemones kuria tarptautinės organizacijos, be to, joms nereikalingos jokios ratifikacinės procedūros. Neprivalomo pobūdžio instrumentų reikšmės didėjimas tarptautinėje bendruomenėje greičiausiai yra susijęs su skubaus reguliavimo poreikiu konkrečiose „besiplečiančiose srityse, kurias globalizacijos procesai palietė smarkiausiai“⁶⁰⁹. Visgi aptariamąsias prielaidas atžvilgiu, nors tai ir nėra esminis kritinis aspektas, dažnai gali būti reikšminga autoriteto trūkumo problema. Kai kalbame apie neprivalomo pobūdžio priemones, ypač *lex mercatoria* ir panašių reguliavimo priemonių kūrybos atvejus, gali būti kritikuojama, jog „principus dažniausiai rengia nepriklausomi ekspertai, todėl akivaizdu, kad tokios privačios teisės kodifikacijos stokoja teisinio autoriteto“⁶¹⁰. Taigi paprastai toks autoriteto trūkumas pasireiškia per nevalstybinių, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvas ir jų įtakoje parengtus dokumentus, kurie atitinkamai yra laikomi neišreiškiančiais tarptautinės valstybių pozicijos, nekonstatuojančiais esamos teisinės tradicijos ar praktinių poreikių. Išryškinus šios prielaidos trūkumus papildomais argumentais neišvengsime problemų taikyti tokias normas praktikoje, dėl ko nebus pasiekti esminiai tarptautiniam reguliavimui keliami tikslai.

Trečioji tarptautinio reguliavimo prielaida kelia klausimą, ar egzistuoja konkretūs teisiniai mechanizmai (šaltinio, formos prasme) tokių reguliavimų įgyvendinti ir ar to pakanka, taigi trečioji problema yra susijusi su galimomis reguliavimo priemonėmis bei jų prienamumu. Nesigilindami į tarptautinės viešosios ir tarptautinės privatinės teisės šaltinių skirtumus trumpai paminėsime, jog teoriškai egzistuoja galimybė pasitelkti abiejų jų teisinius mechanizmus. Šiame kontekste keltini klausimai tiek dėl tarptautinio, tiek dėl europinio reguliavimo, taip pat dėl reguliavimo galimybių sutarčių bei įmonių teisės kontekste. Manytina, kad pagrindiniai trys instrumentai yra unifikavimas, harmonizavimas bei neprivalomo pobūdžio priemonės. Harmonizavimas yra taisyklių darymas panašiomis, o unifikavimas - taisyklių vienodinimas⁶¹¹. Harmonizavimas plačiau savo reikšme taip pat apima tokias priemones kaip neprivalomo pobūdžio, vadinamieji negriežtosios teisės instrumentai, paprotinė tarptautinė teisėkūra, daugiašalės sutartys, tarptautinė teisėkūra⁶¹². Visgi ES kontekste ši sąvoka vartojama specifine reikšme (toliau disertacijoje ši sąvoka bus vartojama būtent tokia prasme).

608 Fazio, S., *supra* note 608 *The Harmonisation of International Commercial Law*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2007, p. 39.

609 *Ibid.*

610 Goldammer, Y., Jurčys, P. Romos I reglamento dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė? *Justitia*, 2008, Nr.1 (67), p. 53-73.

611 Zeller B., *supra* note 606, p. 12.

612 Fazio, S., *supra* note 608.

Tarptautinė sutarčių teisės unifikavimo iniciatyva bendrąja prasme šiuo metu nėra pakankamai produktyvi. Derybas žlugdo tvirtos valstybių politinės pozicijos bei sunkiai keičiamos teisinės tradicijos, taip pat situaciją komplikuoja ir sudėtingėjantis tarptautinių sutarčių pobūdis. Kol praktikoje neišaiškėjo, ką galėtų būti siekiama reguliuoti kaip tarptautinę jungtinę veiklą (kuriai jos sampratai ir (ar) rūšims suteikti teisinę reikšmę) bei kokia apimtimi, sudėtinga siekti ir tarpvalstybinio lygmens susitarimo. ES lygmeniu kalbėti apie sutarčių teisės unifikavimą⁶¹³ kol kas nėra pagrindo. Nepaisant to, tam tikros iniciatyvos Europos civilinio kodekso ar Europos sutarčių teisės principų sąvado srityje vyksta jau seniai. Atskiras sutartinės jungtinės veiklos bei bendros įmonės unifikavimas dirbtinai skaidytų šį institutą, tačiau tai būtų pateisinama pragmatiniais sumetimais. Atskiram jungtinės veiklos (tiek sutartinės, tiek bendros įmonės) teisės akto, kaip specialiojo norminio akto, kūrimui nėra nei doktrininio, nei praktinio teisinio pagrindo.

Harmonizavimas ES lygmeniu vykdomas per teisinį direktyvų instrumentą, o tarptautiniu lygmeniu šia sąvoka galime operuoti tik sąlyginai, jau minėta plačiąja jos reikšme. Reguliavimas direktyvomis vertintinas palankiai – viena vertus, jis padeda pasiekti tuos tikslus (visus ar dalį), kurie keliami tarptautiniam reguliavimui, antra vertus, valstybių pasirinkti direktyvos numatytų tikslų įgyvendinimo būdai palieka joms reikšmingą apsisprendimo teisėkūroje galimybę. ES lygmeniu toks reguliavimas ryškus bendrovių teisės srityje. Kaip rodo autoriaus atliktas tyrimas, būtent su harmonizavimu ekspertai ir praktikai labiausiai sieja sienas kertančios jungtinės veiklos teisinės struktūros perspektyvą⁶¹⁴.

Tačiau šis reguliavimas saisto ir bendras įmones tiek, kiek jos yra juridiniai asmenys. Visgi pačios jungtinės veiklos aspektas šios teisės šakos ribose neatsispindi. Kaip minėta, jungtinė veikla, įskaitant tą, kuri yra vykdoma sutarties forma, yra reikšminga verslo organizavimo forma, be to, kaip minėta, pastarajai netgi būdingi tam tikri bendrovių elementai, tokie kaip bendras kapitalas, valdymo organų rinkimas ar delegavimas ir panašiai, kas leidžia laikyti ją tam tikru hibridu tarp grynos sutarčių teisės bei įmonių teisės, nors tokia jungtinė veikla neturi savo teisinio subjektiškumo. Ypač tokioms sutartims reikalingas jos šalių veiksmų bei elgesio koordinavimo pagerinimas, kurio galimybės paskutiniuoju metu akademiniam lygmenyje tyrinėjamos, pavyzdžiu, pasitelkiant įmonių valdyseną⁶¹⁵. Todėl kol tarptautinės jungtinės veiklos kaip verslo organizacinės veiklos formos populiarumas nemažėja, manytina, kad ilgainiui greta įmonių teisės ar jos apimtyje gali atsirasti ir sutartinę jungtinę veiklą reguliuojantys teisės aktai. T. y., aptarti aspektai, autoriaus nuomone, sudaro prielaidas kalbėti apie jungtinės veiklos harmonizavimo bendrovių teisei analogiškomis priemonėmis galimybes bei poreikį.

Neprivalomo pobūdžio instrumentai, rekomendacijos, harmonizavimo iniciatyvos bei pavyzdiniai įstatymai ar sutartys, ypač jei jie atliekami tarptautiniu mastu pripažintų institucijų ar ES lygmeniu, yra praktiškai įmanomi ir labiausiai tikėtini variantai, galintys bent iš dalies palengvinti tarptautinės jungtinės veiklos sutarčių situaciją. Tačiau, kaip pastebi R. Bockas, pateikiantis savo mintis apie Žaliąją knygą ir politines galimybes sukurti

613 Sutartinė jungtinė veikla pakliūtų į bendrąją sutarčių teisės reguliavimo kontekstą (*autoriaus pastaba*).

614 Į klausimą, kuris reguliavimo tipas yra sienas kertančios jungtinės veiklos teisinio reguliavimo struktūros ateitis, daugiausiai respondentų atsakė, kad „aukštesnio lygio įmonių teisės harmonizavimas“, t. y. šis kriterijus, surinko viso 9 pasirinkimų (27,27 proc.) (atsakymai į 14 klausimą).

615 Möslein, F., & Riesenhuber, K. *Contract Governance*, 2008, 41, 7–12.

Europos sutarčių teisė⁶¹⁶, „neprivaloma sutarčių teisė iš principo nėra ES kompetencija“⁶¹⁷. Autoriaus nuomone, tarptautinės jungtinės veiklos reglamento, jeigu toks ir būtų, ES atveju, kultų tos pačios problemos, kurias R. Bockas įvardija komentuodamas Neprivalomą Europos sutarčių teisės reglamentą (vadinamąją „28-ąją sistemą“): sutarčių teisės Bendrijos lygiu atimta iš šalių narių savos teisėkūros kompetencija, gresiantis ilgametis teisinis netikrumas ES TT interpretuojant teises normas ir kt. Be to, klausimas, ar praktikoje to pakaktų, vargu, ar problemos būtų išspręstos apsiribojant vien sutarčių teise. Anksčiau šiame skyriuje paminėti neprivalomo pobūdžio instrumentai ES lygmeniu jau deda pagrindus esminių bendrų įmonių valdymo problemų sprendimui bei sudaro prielaidas ilgainiui kalbėti ir apie imperatyvesnio teisine prasme reguliavimo galimybes. Tiesa, atsižvelgiant į išsakytus argumentus ir tai, kad kol kas šioje srityje iniciatyvos santykinai menkos, realus reguliavimas ES lygmeniu gali užtrukti. Manytina, kad šio tipo išeitis pagal susidariusias prielaidas yra labai tikėtina.

Teisinio jungtinės veiklos reguliavimo perspektyvose galima tikėtis pasirodant naujų neprivalomo pobūdžio instrumentų jungtinės veiklos srityje ES lygmeniu ar tarptautinių institucijų iniciatyva, tačiau vargiai tikėtinas ir iš sutarties kilusiai jungtinei veiklai nereikalingas griežtesnių norminių aktų formulavimas. Tam tikros įžvalgos leidžia teigti, jog jungtinės veiklos srityje reguliavimas galimas ir greita ES bendrovių teisės tiek, kiek minėta veikla užima reikšmingą poziciją kaip verslo organizavimo forma, o dėl jungtinės veiklos sutarties organizacinio pobūdžio jos raidai gali būti pasitelkiamos įmonių valdymo priemonės. Išsamus tarptautinės jungtinės veiklos reguliavimas neįmanomas tarptautiniu lygmeniu, nesant bendros jungtinės veiklos sampratai, taip pat vis dar išskylant problemų dėl to, kokie yra būtini jungtinės veiklos požymiai ir kas yra užsienio elementas. Unifikacinės tarptautinio reguliavimo priemonės, galbūt kartais skausmingos nacionalinės teisėkūros požiūriu, padėtų išspręsti praktines problemas ir jungtinės veiklos srityje kol kas galėtų būti laikomos siekiamybe⁶¹⁸.

Kaip atskleidžia autoriaus atliktas empirinis tyrimas, tarptautinės jungtinės veiklos sutarčiai tarp partnerių (tiek sutartinėje jungtinėje veikloje⁶¹⁹, tiek esant įsteigtai bendrai įmonei⁶²⁰) reguliuoti paprastai pasirenkama ir rekomenduojama vietos valstybės teisinė sistema. Tai rodo, kad nacionalinis teisinis reguliavimas tarptautinei jungtinei veiklai (tiek sutartinėi tarptautinei jungtinei veiklai, tiek bendrai įmonei) yra svarbiausias. Geresnio lygio ES įmonių teisės harmonizavimas, vertinant jį kaip sienas kertančios jungtinės vei-

616 Komisijos Žalioji knyga dėl politinių galimybių sukurti Europos sutarčių teisę vartotojams ir įmonėms KOM (2010) 348 galutinis [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0052/consultation_questionnaire_lt.pdf> [žiūrėta 2015-01-14].

617 Bockas, R. Mintys apie Žaliąją knygą ir politines galimybes sukurti Europos sutarčių teisę. *Notariatas*, 2010, Nr. 10/2010, p. 14 – 19.

618 Į klausimą, kuris reguliavimo tipas yra sienas kertančios jungtinės veiklos teisinio reguliavimo struktūros ateitis, 12,12 proc. respondentų atsakė, kad „jungtinės veiklos teisės unifikavimas“ (atsakymai į 14 klausimą).

619 96 proc. apklausos respondentų į klausimą, kokią teisinę sistemą rekomenduojama pasirinkti reguliuoti vien sutartimi grįstai jungtinei veiklai, atsakė, kad „vietos valstybės teisinė sistema“ (atsakymai į 11 klausimą).

620 92 proc. apklausos respondentų į klausimą, kokią teisinę sistemą rekomenduojama pasirinkti reguliuoti bendrai įmonei, atsakė, kad „įmonės registravimo šalies teisinė sistema“ (atsakymai į 12 klausimą).

klos teisinės struktūros ateitį ES, turi didžiulį palaikymą tarp praktikų ir ekspertų⁶²¹. Tačiau geresnis koordinuotas (suderintas) su neprivaloma ES teise⁶²² vietos reguliavimas⁶²³ turi nemažesnę perspektyvą būti tarptautinės jungtinės veiklos teisinės struktūros ateitimi ES⁶²⁴. Teigiamas nacionalinis reguliavimas suteikia įstatymų leidėjams galimybes sukurti palankesnę teisinę aplinką užsienio investicijoms jas priimančioje šalyje. Tarptautinei jungtinei veiklai ypač svarbu, kad būtų užtikrinamas paprastas įmonės registravimas, kapitalo reikalavimo nebuvimas, didesnė galimybė kontroliuoti strategiją, greitesnis įėjimas į rinką ir mažesni formalumai⁶²⁵. Bendrosios tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo perspektyvos plėtojasi ne „partnerystės teisės“, o įmonių teisės kryptimi. Todėl vienu iš kriterijų geresnio reguliavimo tarptautinės jungtinės veiklos srityje taip pat gali būti aiškesnis jungtinės veiklos atribojimas nuo partnerystės teisės aktų lygmenyje.

2.2. Supranacionalinių įmonių formų teisinio reguliavimo tendencijos

Kaip minėta, įsteigus bendrą įmonę, ji įgyja subjektiškumą, kuris suteikia teisę jai veikti visiškai atskirai nuo partnerių, jos savininkų, t. y. savo vardu sudaryti sutartis, priimti bei vykdyti kitus įsipareigojimus ir disponuoti savo turtu. Taigi taip vykdydama savo sutartinius įsipareigojimus, bendra įmonė koordinuoja kontrahentų veiksmus, todėl ją galima laikyti „visuma, skirta sutartims sudaryti“⁶²⁶. Nors ir pačią įmonę galima suvokti kaip „sutarčių visumą“⁶²⁷, nes patys svarbiausi santykiai įmonėje pirmiausia yra reguliuojami tarpusavio sutarčių tarp partnerių, savininkų, vadovų, darbuotojų pagalba, kurios suteikia galimybę svarbiausius sprendimus kontroliuoti sutartinių pagrindų. Be to, įmonė, įgydama teisinį subjektiškumą, prisiima ir atsakomybę už savo veiksmus, o partneriai atsako tik investuoto į įmonę turto dalimi. Dėl to, sprendžiant dėl jungtinės veiklos vykdymo būdo, neretai yra pasirenkama struktūrinė jos forma, nes būtent tokiu būdu partneriai gali labiau

621 Į klausimą, kuris reguliavimo tipas yra sienas kertančios jungtinės veiklos teisinio reguliavimo struktūros ateitis, daugiausiai respondentų atsakė, kad „aukštesnio lygio įmonių teisės harmonizavimas“ (27,27 proc.) (atsakymai į 14 klausimą).

622 Į klausimą, kuris reguliavimo tipas yra sienas kertančios jungtinės veiklos teisinio reguliavimo struktūros ateitis, 6,06 proc. respondentų atsakė, kad „geresnis neprivalomas ES narių valstybių teisinių sistemų koordinavimas“ (atsakymai į 14 klausimą).

623 Į klausimą, kuris reguliavimo tipas yra sienas kertančios jungtinės veiklos teisinio reguliavimo struktūros ateitis, 21,21 proc. respondentų atsakė, kad „geresnis vietos reguliavimas“ (atsakymai į 14 klausimą).

624 Į klausimą, kuris reguliavimo tipas yra sienas kertančios jungtinės veiklos teisinio reguliavimo struktūros ateitis, 6,06 proc. respondentų atsakė, kad „geresnis neprivalomas ES narių valstybių teisinių sistemų koordinavimas“. Bendrai sudėjus kriterijų „geresnis vietos reguliavimas“ ir „geresnis neprivalomas ES narių valstybių teisinių sistemų koordinavimas“ pasirinkimus, jie sudaro 27,27 proc. (atsakymai į 14 klausimą).

625 51,89 proc.– tiek respondentų pasirinkimų bendrai sudėjus surinko su teisiniu reguliavimu susiję kriterijai, neatsižvelgiant į „mažus pradžios kaštus“ (kurie sudarytų dar 15,19 proc.) ir „ribotą atsakomybę“ (kuri sudarytų dar 22,78 proc.) Detalizuojant į klausimą, kodėl tarptautinės jungtinės veiklos formos yra populiarios, atsakė, kad „paprastas įmonės registravimas“ (17,72 proc.), „kapitalo reikalavimo nebuvimas“ (6,33 proc.), „didesnė galimybė kontroliuoti strategiją“ (6,33 proc.), „greitesnis įėjimas į rinką“ (8,86 proc.), „mažesni formalumai“ (7,59 proc.), „mokesčiai“ (5,06 proc.) (atsakymai į 9 klausimą).

626 Armour, J. Hansmann, H. Kraakman, R., *The Essential Elements of Corporate Law*, supra note 94, p. 21.

627 Jensen, M., Meckling, W., supra note 364, p. 313.

kontroliuoti vykdomą veiklą ir taip kartu apriboti savo atsakomybę. Tokius rezultatus rodo ir darbo autoriaus atlikta praktiškų bei ekspertų apklausa: partnerių atsakomybės ribojimas yra vienas populiariausių kriterijų renkantis tarptautinės jungtinės veiklos formą⁶²⁸.

Vykdamas tarptautinę jungtinę veiklą, jos struktūrizavimui nemažą įtaką turi ne tik investicinė skirtingų jurisdikcijų aplinka, bet teisinis reguliavimas, jo pastovumas, lankstumas, paprastumas bei aiškumas. Tai itin aktualu užsienio partnerių atžvilgiu, nes jie, priešingai nei vietos partneriai, dažniausiai neišmano užsienio teisės, todėl vien jau dėl šios priežasties neretai atsiduria prastesnėje padėtyje, nes rėmimasis užsienio teisės sistema visada lemia tam tikrą neužtikrintumą. Dėl to teisės aktuose paprastai nustatomas bendras reguliavimo variantas, kuris užtikrina, kad bus laikomasi minimalaus standarto, bet tuo pačiu leidžia partneriams pritaikyti įmonių formas pagal savo poreikius teisės aktų nustatytose ribose. Visgi, priklausomai nuo jurisdikcijos, įmonių formos ar pagrindiniai jų elementai gali ženkliai skirtis, kadangi skirtingos valstybės horizontaliai konkuruoja tarpusavyje, siekdamos pasiūlyti tinkamą reguliavimo balansą bei juridinių asmenų formas, labiausiai tinkamas jungtinės veiklos struktūrizavimui.

Įmonės formų, kurios gali būti panaudojamos jungtinės veiklos vykdymui, klausimas itin aktualus tampa ES kontekste, nes viena iš fundamentaliųjų ES laisvių yra laisvas asmenų judėjimas⁶²⁹, kuris savo ruožtu apima tiek pirminį, tiek ir antrinį⁶³⁰ įmonių steigimą ES tam, kad būtų užtikrinamas vystymasis, augimas bei socialinis progresas. Dėl to valstybės narės nuo Europos Bendrijų įsteigimo nebuvo ir nėra visiškai laisvos, sprendamos tam tikrus įmonių reguliavimo klausimus: jos turi užtikrinti, kad nacionaliniais teisės aktais jos nepažeis pagrindinių ES funkcionavimo principų, o, visų pirma, neribos įsteigimo laisvės. Vis dėlto šioje srityje iki šiol išlikę nemažai nacionalinio reguliavimo skirtumų dėl valstybių narių skirtingų tradicijų ir teorijų⁶³¹ bei konkuravimo įmonių teisės srityje, nes įmonių teisė, kaip nepriklausanti ES kompetencijai⁶³², yra tik neženkliai paliesta teisės harmonizavimo. Taigi valstybių narių teisė gali būti apibūdinta kaip itin diversifikuota⁶³³, o tai itin pasireiškia bendrovių mobilumo atvejais, kadangi jos savo verslą gali vykdyti daugely-

628 Ribota atsakomybė kaip kriterijus sudaro 22,78 proc. pasirinkimų pagal respondentų atsakymus į klausimą, kodėl jungtinės veiklos formos yra populiarūs (atsakymai į 9 klausimą).

629 2007 m. gruodžio 13 d. Sutartis dėl Europos Sąjungos sutarties veikimo, OL, C 115/47, 2009, 49 ir 54 str.

630 Pirminis įsisteigimas reiškia visiškai naujos įmonės įsteigimą arba visišką jau egzistuojančios įmonės perkėlimą į kitą valstybę narę. Antrinis įsisteigimas reiškia atstovybės, filialo arba dukterinės įmonės įkūrimas kitoje valstybėje narėje (*autorius pastaba*).

631 Tikrosios buveinės buvimo vietos teorija taikoma, pavyzdžiui, Vokietijoje, Austrijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Liuksemburge, Lenkijoje, Latvijoje, Estijoje. Ji numato, kad įmonė yra tos sistemos subjektas, kurioje yra jos tikroji buveinė, todėl reikalaujama, kad tiek centrinė administracija, tiek ir registruota buveinė būtų toje pačioje vietoje, todėl ji sukelia problemas, kai įmonė, įsteigta tokioje valstybėje, yra perkeliama į kitą valstybę narę. Įmonė turi būti uždaroma, likviduojama ir iš naujo įsteigiama priimančioje valstybėje. Įsisteigimo vietos teorija numato, kad taikoma tos valstybės teisė, kurioje įmonė buvo įsteigta, todėl taikytina teisės nesikeis kad ir kur būtų perkelta įmonės pagrindinė buveinė. Pastaroji teorija taikoma, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, Lietuvoje, Kipre, Maltoje, Švedijoje, Norvegijoje, Suomijoje, Airijoje ir kt. Herdegen, M. *Principles of International Economic Law, the 1st Edition*. Oxford University Press, 2013, p. 328; Storm, P. Scope and Limitations of the Cross-border Merger Directive. In *Cross-Border Mergers in Europe: Volume I, Cambridge University Press*, 2010, p. 57.

632 2007 m. gruodžio 13 d. Sutartis dėl Europos Sąjungos sutarties veikimo, OL, C 115/47, 2009, 3-5 str.

633 Heine, K., Kerber, W. European Corporate Laws, Regulatory Competition and Path Dependence. In *European Journal of Law and Economics*, 2002, 13:47-71, 2002, p. 60.

je valstybių, visiškai ar dalinai jį perkelti, o tai ir sukelia tam tikras teisinės problemas, nes neretai kyla klausimas, kurios šalies nacionalinė teisė turi būti taikoma?

Iš dalies šias problemas padeda spręsti ES TT, kuris savo jurisprudencijoje⁶³⁴ yra suformavęs ne vieną taisyklę, kai susiduriama su įmonių mobilumu. Tačiau ES TT teisę aiškina konkrečių aplinkybių kontekste⁶³⁵, todėl jo išaiškinimai neapima visų galimų situacijų bei neišsprendžia ateityje galinčių kilti problemų: šis negatyvus reguliavimas veikia įtvirtina tik bendrus principus. Kadangi toks reguliavimas niekada negalėjo ir negalėtų užtikrinti modernių ir efektyvių⁶³⁶ taisyklių, kurios tenkintų partnerių poreikius ir kurias jie būtų linkę rinktis, į šį procesą įsijungė ir ES institucijos. Kuriant vidaus rinką bei skatinant bendrovių mobilumą, didesnę sanglaudą ir pažangą, imtasi įvairių iniciatyvų įmonių teisės reguliavimo srityje ir galiausiai sukurtos trys supranacionalinės įmonių formos, kurios, be kita ko, gali būti panaudojamos ir kuriant įvairius struktūrizuotos tarptautinės jungtinės veiklos modelius. Tačiau, kaip parodė praktika, tokių sprendimų priėmimas ES mastu yra itin sudėtingas procesas, nes susiduriama ne tik su skirtingomis teisinėmis sistemomis, bet ir skirtingais politiniais interesais bei požiūriais, todėl ne visos iniciatyvos tapo realybe. Visgi, autorius toliau siekia įvertinti, ar ES supranacionalinių įmonių formos (Europos ekonominių interesų grupė, Europos bendrovė, Europos kooperatinė bendrovė) bei pagrindinės iniciatyvos (Europos privati bendrovė ir Europos pavyzdinių bendrovių įstatymas) gali būti tarptautinės jungtinės veiklos dalyvių pasirinkimų sąrašas.

2.2.1. Europos ekonominių interesų grupė

Dar prieš pradėdant kurti vidaus rinką, tiek Europos Taryba (toliau – Taryba), tiek Europos Komisija (toliau – Komisija), tiek ir Europos Parlamentas (toliau – Parlamentas) suprato, kad reikalinga konkreti teisinė priemonė, kuri padėtų ūkio subjektams, o ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms, plėtoti tarpvalstybinį, tarpprofesinį bendradarbiavimą bei išreikštų Bendrijos vertybes tokias kaip: integracija, laisvė ir mobilumas. Aštuntojo dešimtmečio pradžioje, t. y. 1971 metais, Taryba savo Memorandume dėl Europos Bendrijos pramoninės politikos įvertinimo⁶³⁷ išreiškė susirūpinimą, kad nesugebėjimas sukurti visiškai integruotos vidaus rinkos nulėmė kliūtis diegti verslo inovacijas ir naujus valdymo metodus, kurie naujomis ekonomikos sąlygomis yra būtini, siekiant sukurti stiprią pra-

634 Szudoczky, R. How Does the European Court of Justice Treat Precedents in Its Case Law? Cartesio and Damseaux from a Different Perspective: Part I. In *Intertax: International Tax Review, 2009, Volume 37 Issue 6/7*, p. 350.

635 Mucciarelli, F. M. Company 'Emigration' and EC Freedom of Establishment: Daily Mail Revisited. In *European Business Organization Law Review, 2008, Number 9*, p. 278.

636 Bockli, P., Davies, P., Ferran, E. *Response to the European Commission's Consultation on the Future of European Company Law* [interaktyvus]. 2012, European Company Law Experts [žiūrėta 2014-10-14], p. 7. Prieiga per internetą: <<https://europeancompanylawexperts.wordpress.com/papers-of-the-ecle/the-future-of-european-company-law-response-to-the-european-commissions-consultation-may-2012/>> [žiūrėta 2014-10-14].

637 EC, Conseil et Commission, *Consultation du Comité économique et social sur le mémorandum de la Commission au Conseil concernant la politique industrielle de la Communauté* [interaktyvus]. OJ C 59/11, 1971, [žiūrėta 2014-10-14], p. 9. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_1971_059_R_0009_01&from=FR> [žiūrėta 2014-10-14].

moninę bazę Europoje. Pasak Tarybos, Europos lygiu buvo būtinos tokios verslo formos, kurios galėtų:

- 1) sumažinti psichologinius barjerus strateginiams aljansams ir bendroms įmonėms, plėtojančioms tarpvalstybinę veiklą – šis aspektas buvo įvardintas kaip vienas iš Europos pramonės politikos tikslų;
- 2) sukurti fiskalinį bendradarbiavimo formatą, galintį pašalinti problemas, kurias sukelia prieštaringos valstybių narių mokesčių sistemos;
- 3) pasiūlyti teisinę priemonę, galinčią kompensuoti tai, kad Europos mastu nėra harmonizuota bendrovių teisė;
- 4) užtikinti tarptautinių Europos mastu vykdomų partnerysčių poreikius ir suteikti galimybes efektyviai valdyti bendradarbiaujančias bendroves;
- 5) nustatyti tokį verslo subjektų bendradarbiavimo būdą, kuris kartu būtų suderinamas su Europos Ekonominės Bendrijos Steigimo Sutarties 85 str. 1 d. ir 86 str.⁶³⁸.

Atsižvelgiant į tai, kad tuometinių valstybių narių teisės aktai, nors ir numatė įvairias verslo subjektų bendradarbiavimo galimybes, tačiau toks bendradarbiavimas buvo įmanomas tik toks konkrečios valstybės teritorijos ribose, o tuometinės Europos Ekonominės Bendrijos lygmeniu, nebuvo nustatyta jokia bendra galima bendradarbiavimo forma, skatinanti vykdyti tarpvalstybinę veiklą. Todėl šiuo memorandumu Taryba Komisijai pavedė sukurti teisinę bazę, skirtą tokiam tarpvalstybiniam verslo subjektų bendradarbiavimui. Komisija teikdama pasiūlymą taip pat turėjo atsižvelgti į mažų ir vidutinių bendrovių poreikius, nes tokiu subsidiariu Europos lygmens reglamentavimu turėjo būti sudarytos palankios sąlygos konkurencingumo skatinimui bei efektyvesniam veikimui bendroje rinkoje, sujungiant savo turimus resursus, *know-how* patirtį, technologijas ir inovacijas.

Nepraėjus nė trejiems metams, po šio memorandumo paskelbimo, Komisija Tarybai pateikė savo pirmąjį pasiūlymą dėl Reglamento dėl „Europos bendradarbiavimo grupės“ (angl. European Co-operation Grouping (ECG))⁶³⁹. Šio pasiūlymo pagrindu Komisija pasirinko 1967 metais Prancūzijoje įtvirtintą ekonominių interesų grupės (pranc. *groupement d'intérêt économique* (*G.d.e.*)) modelį⁶⁴⁰. Prancūziškojo *G.d.e.* tikslas buvo leisti įmonėms sujungti savo patirtį ir išteklius bandomiesiems projektams ir eksperimentams bei tuo pačiu tikslu pasiūlyti grupės nariams naujų būdų prekybai ir verslo plėtrai⁶⁴¹. Nors kitose

638 Šie Europos Ekonominės Bendrijos Steigimo Sutarties straipsniai numatė, kad bet koks vienos ar keleto įmonių piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi bendroje rinkoje arba didelėje jos dalyje, galintis paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą yra draudžiamas ir kad visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar padarinys yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas bendroje rinkoje taip pat yra draudžiami kaip nesuderinami su ja. (Tuomet galiojusios sutartys vietoje termino vidaus rinka vartojo bendra rinka). 1957 m. Kovo 25 d. Europos Ekonominės Bendrijos Steigimo Sutartis.

639 21 December 1973, EC, Commission, Proposal for Council Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG), OJ 1974, C 14/30, p. 30.

640 Du ar daugiau fizinių arba juridinių asmenų galėjo apibrėžtam laikotarpiui sukurti ekonominių interesų grupę su tikslu išnaudoti visas galimybes savo narių ekonominei veiklai palengvinti ar skatinti, arba pagerinti ar išplėsti ekonominių interesų grupės narių ekonominės veiklos rezultatus (Ekonominių interesų grupių įstatymo 1 str.). 1967 m. rugsėjo 23 d. Prancūzijos Ekonominių interesų grupių įstatymas, JO, 2011 67-821, p. 09537.

641 Pennington, R., Wooldridge, F. *Company Law in European Communities*. London: Oyez Longman, 1982, p. 36

valstybėse taip pat buvo žinomi įvairūs verslo bendradarbiavimo ir partnerystės variantai⁶⁴², tačiau šis modelis aštuntojo dešimtmečio pradžioje atrodė gana novatoriškas, nes jis užtikrino grupės narių teisinį atskirumą, o pačiai grupei suteikdavo teisinį subjektiškumą, leidžiantį veikti partnerių vardu bei sudaryti sandorius su trečiaisiais asmenimis. Pažymėtina ir tai, kad *G.i.e.* buvo kuriama sutarties pagrindu, o tai grupės nariams suteikdavo didelę laisvę apspręsti daugelį grupės veiklos klausimų pagal jų pačių poreikius. Būtent šios ypatybės ir lėmė Komisijos pasirinkimą Europos bendradarbiavimo modelį kurti Prancūzijos reguliavimo pagrindu. Be to, galima teigti, kad toks Prancūzijos bendradarbiavimo teisinis reguliavimas tuo metu buvo gana populiarus tarp verslo subjektų⁶⁴³ – įmonės rinkosi šią bendradarbiavimo formą, nes individualiai nebūtų gebėjusios vykdyti tokios veiklos, o toks bendradarbiavimas ir išteklių sujungimas leido joms sėkmingiau konkuruoti su Jungtinių Amerikos Valstijų įmonėmis⁶⁴⁴. Tačiau, nepaisant to, jau tuomet ne visi pripažino, kad tokios ekonominių interesų grupės efektyvios, pavyzdžiui, Y. Guyon kritikavo šią formą dėl to, kad, jo nuomone, toks bendradarbiavimas buvo per ne lyg pervertinamas. Jis taip pažymėjo, kad tai nėra kažkuo ypatinga ar sėkminga bendradarbiavimo forma, bei atkreipė dėmesį į tai, kad dalis tokių grupių jau iširo⁶⁴⁵. Kaip parodė vėlesnė tokio reglamentavimo taikymo praktika, ši kritika buvo ganėtinai pagrįsta.

---

642 Prancūziją 1963 metais aplenkė Ispanija, pirmoji priėmusi teisės aktus, numačiusius galimybę sukurti tokias bendradarbiavimo struktūras. Tačiau priešingai nei Prancūzijoje pastarasis bendradarbiavimo modelis neišpopuliarėjo, nes jo sukūrimui buvo numatyta daugybė biurokratinių reikalavimų bei nustatyta neadekvati mokestinė našta. Santa Maria, A. *European Economic Law, the 2nd Edition*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2009, p. 173. Kitose šalyse šiuo laikotarpiu taip pat įvairių bendradarbiavimo atitikmenų, pavyzdžiui, *concozio* - Italijoje; *stichting* – Olandijoje; *burgerlijke vennootschap* – Olandijoje, Vokietijoje ar Belgijoje. Tačiau jie buvo laikomi netinkamais, nes neturėjo teisinio subjektiškumo, negalėjo savarankiškai sudaryti sutarčių su trečiais asmenimis. Be to, juos buvo galima naudoti tik vykdant veiklą tos šalies teritorijoje. 21 January 1977, Annex to EC, European Parliament Report on the behalf of the Legal Affairs Committee on the Proposal From the Commission of the European Communities to the Council (doc, 340/73) for a Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG) Working Documents, Doc. 519/76, p. 32.

643 Nurodoma, kad Prancūzijoje per trejus metus nuo 1967 iki 1979 galėjo būti įkurta virš 10 000 *G.i.e.* Zahorka, H.-J. *EEIG The only transnational legal instrument for co-operation between entrepreneurs*. Stuttgart, 2001, p. 1;

644 Sterling Kerr, P. An Entity for Community Cooperation: European Economic Interest Grouping. In *BYU Law Review*, 1990, Issue 4, p. 1746. Kaip vienas sėkmingiausių pavyzdžių paprastai nurodomas Airbus Industries konsorciumas, veikęs Prancūzijoje kaip GIE, bet apjungęs net tik Prancūzijos, bet ir Jungtinės Karalystės, Ispanijos ir Vokietijos bendroves, siekusias konkuruoti orlaivių verslo sektoriuje su JAV gamintojais, tokiais kaip Boeing. Vėliau ši GIE buvo pertvarkyta į Europos ekonominių interesų grupę, o dar vėliau siekiant gilesnės tarpusavio integracijos – 2001 pertvarkyta į bendrovę Airbus Integrated Company. Fazio, S., *supra* note 608, p. 109; Pelkmans, J. *European Integration-Methods and Economic Analysis 3rd Edition*. Harlow: Financial Times Management, 2006, p. 191; Geric, J. J. *at al. The Effects of Greater Economic Integration Within the European Community on the United States*. Washington: United States International Trade Commission, 1992, p 1-22.

645 Gordon, S. E., *Global Law and the Sovereign State: The Case of Euro-Groupings*, Osgoode Hall Law School, York University, 1999, p. 178.

Komisijos pateiktas pasiūlymas, pirmiausia turėjo būti įvertintas Parlamente, o tada teikiamas Tarybai svarstymui ir priėmimui⁶⁴⁶. Nors Parlamentas ir pažymėjo⁶⁴⁷, kad tai tinkamas bendradarbiavimo modelis valstybėms narėms, tačiau pabrėžė, kad parems šį projektą tik tuo atveju, jei bus užtikrinta, kad nebus pažeistos steigiamųjų sutarčių nuostatos bei bus garantuotos visų suinteresuotų asmenų socialinės teisės. Dėl šių priežasčių ir atsižvelgiant į įvairių komitetų⁶⁴⁸, kuriuose šis pasiūlymas buvo svarstytas prieš tai, nuomones, Parlamentas pateikė savo pastabas dėl projekto tam tikrų aspektų tobulinimo bei papildymo. Siūlymuose buvo numatyta, kad turi būti konkrečiau apibrėžiamas tokios bendradarbiavimo grupės laikotarpis (pirminiuose pasiūlymuose, remiantis Prancūzijos pavyzdžiu, buvo numatytas ribotas tokios grupės veikimo laikas), griežčiau kontroliuojami pinigų srantai, darbuotojų skaičius padidintas iki 500, nustatytas privalomas darbuotojų informavimas prieš steigiant grupę, jų atstovų įtraukimas, priimant sprendimus, bei užtikrinamos didesnės socialinės garantijos ir kt.⁶⁴⁹ Komisija, priėmusi didžiąją dalį siūlomų pakeitimų⁶⁵⁰ bei pataiusi reglamento projektą, 1978 metais, pateikė jį antrą kartą Tary-

646 Europos Bendrijos steigimo sutarties 44 str. (dabar – Sutarties dėl Europos Sąjungos sutarties veikimo 50 str.), užtikrinantis įsisteigimo laisvės įgyvendinimą, numatė, kad Parlamentas ir Taryba, sprenddami pagal įprastą teisėkūros procedūrą ir pasikonsultavę su Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, leidžia direktyvas. Tuo tarpu tam, kad naujojo bendradarbiavimo modelio reglamentavimas būtų vienodas visose valstybėse narėse, buvo pasirinkta reglamento forma, nes reglamentas, priešingai nei direktyvos, taikomas tiesiogiai ir yra visuotinai privalomas. Tačiau Komisija neturėjo įgaliojimų imtis veiksmų įmonių teisės srityje, todėl reglamento pagrindu buvo pasirinktas tuometinis 235 str. (dabar – 352 str.), kuris numatė, kad tuo atveju, jei paaiškėtų, kad reikia imtis veiksmų vienam iš Sutartyse nurodytų tikslų pasiekti Sutartyse apibrėžtose srityse, o jos nesuteikia tam būtinų įgaliojimų, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir gavusi Europos Parlamento pritarimą, vieningai priima reikiamas nuostatas.

647 21 January 1977 EC, European Parliament Report drawn up on behalf of the Legal Affairs Committee on the Proposal from the Commission of the European Communities to the Council (Doc. 340/73) for a Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG) Working Document Doc. 516/76, p. 16.

648 Reglamento projektas svarstytas tokiuose komitetuose kaip: Ekonomikos ir socialinių reikalų, Ekonomikos ir pinigų politikos, Teisės.

649 21 January 1977 EC, European Parliament Report drawn up on behalf of the Legal Affairs Committee on the Proposal from the Commission of the European Communities to the Council (Doc. 340/73) for a Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG) Working Document Doc. 516/76, p. 17.

650 Reglamento projektas papildytas naujais 1a ir 16a straipsniais, numačiusiais, kad prieš priimant sprendimą dėl grupės steigimo, turi būti informuojami darbuotojai, kad grupės likvidavimo atveju, jiems turi būti taikoma papildoma apsauga, kuri turėtų būti numatyta specialiaame, grupės parengtame, socialiniame plane. Kitos reglamento nuostatos taip pat pakoreguotos, pavyzdžiui: numatytas tam tikros informacijos privalomas skelbimas oficialiame Europos Bendrijos leidinyje, numatyta, kad grupė gali būti steigiama tik ribotam terminui be galimybės šį terminą pratęsti, galimas darbuotojų skaičius padidintas iki 500, praplėstas galimų vykdyti veiklų ratas ir pan. 12 April 1978 EC, Commission, Amended proposal for Council Regulation (EEC) on the European Co-operation Grouping (ECG), O.J. C. 103/4, 1978. Tačiau vėliau, kaip parodė praktika priimant kitus teisės aktus Bendrijos lygiu, pavyzdžiui, penktoji įmonių direktyva, darbuotojų atstovavimo klausimai vertinami ginčytinai, todėl sunku rasti visiems vienodai tinkamą sprendimą. Šiuo atveju buvo prieita nuomonės, kad darbuotojai, nors ir turėtų būti atstovaujami, tačiau šiuo reglamentu tai neturėtų būti harmonizuojama, ir darbuotojų atstovavimo klausimas paliktas valstybių narių teisei, o šie pasiūlymai dėl darbuotojų atstovavimo iš galutinio teksto buvo išbraukti.

bai⁶⁵¹. Paties sprendimo priėmimas Taryboje užtruko dar 7 metus, svarstymų metu buvo atmesta ne maža dalis pakeitimų, pakoreguotas ir pats grupės pavadinimas, jis pakeistas į Europos ekonominių interesų grupę (toliau – EEIG), tačiau realiai ši delsimą nulėmė politiniai motyvai, nes sprendimas Taryboje turėjo būti priimtas vienbalsiai – reglamento priėmimui urėjo pritarti visos valstybės narės, kurių skaičius išaugo iki dešimties⁶⁵². Be to, devintajame dešimtmetyje dar tik plėtojosi subsidiarumo doktrina, Teisingumo Teismo praktika, todėl natūralu, kad pačios valstybės skirtingai vertino tiek visą reglamento priėmimo procesą, tiek jame numatytą grupės koncepciją, reglamentavimo įtaką nacionalinei teisei, savo suverenitetui bei pramoniniams–ekonominiams tikslas. Reglamentas dėl EEIG įsigaliojo ir buvo pradėtas taikyti nuo 1989 liepos 1 d.⁶⁵³

Pats EEIG tikslas niekada nebuvo pakeisti valstybių narių įmonių formas arba sukurti tokią struktūrą, kuri konkuruotų su joms. Komisija siekė pasiūlyti priemonę europinio lygmens partnerystei ir bendros veiklos vykdymui, kuri padėtų įmonėms vystyti išimtinai tarptautinį bendradarbiavimą – todėl pasiūlymas ir apjungė jungtinės veiklos sutarties ir įmonės elementus, kurie tuo metu buvo žinomi ir pripažįstami tuometinėse valstybėse narėse. Tikėtasi, kad tokia forma paskatins įmones intensyviau plėtoti bendradarbiavimą Europos⁶⁵⁴ lygmeniu ir pagyvins konkurenciją jų komercinėje veikloje. Manoma, kad toks modelis bus naudingas ir patrauklus, o ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms, nes bus vienodas visose narėse, jį reglamentuos bendras teisės aktas, įmonės vadovausis juo savo nacionaline kalba, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo⁶⁵⁵ užtikrins vienodą reglamentavimo aiškinimą ir taikymą, bus paskatintas technologinio progreso siekimas⁶⁵⁶.

Nepaisant to, EEIG reglamentas nesukėlė revoliucijos įmonių teisės srityje ir nedavė impulso dideliems tarptautinės jungtinės veiklos vykdymo ES lygiu mastams. Nors vertinant EEIG, kaip priemonę jungtinės struktūrinės veiklos vykdymui galima išskirti įvairių privalumų ar trūkumų, tačiau gana mažas šios formos populiarumas byloja, kad ji nėra pats efektyviausias instrumentas ir niekada neturėjo didelio teisinio-komercinio

---

651 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, p. 24.

652 1973 įstojo Jungtinė Karalystė, Danija ir Airija, o 1981 prisijungė Graikija.

653 Remiantis Reglamento 43 str., jis įsigaliojo nuo 1989 m. liepos 1 d. Taip buvo siekiama valstybėms narėms sudaryti sąlygas pasirengti reglamento taikymui, pavyzdžiui, priimti ar pakoreguoti nacionalinius teisės aktus, kurie turėjo užtikrinti tinkamą Reglamento normų taikymą. 1985 m. liepos 25 d. Tarybos reglamentas (EEB) dėl Europos ekonominių interesų grupių EEIG, O.L., L 199/1, 1985, p. 1.

654 Šiandien šis reglamentas taikomas visose 28 ES valstybėse narėse, o taip Lichtenšteine, Norvegijoje bei Islandijoje.

655 Pažymėtina, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas per visą EEIG gyvavimo laikotarpį yra nagrinėjęs tik vieną bylą, susijusią su šio reglamento taikymu, kurioje buvo nagrinėjamas EEIG pavadinimo klausimas ir Teismo konstatuota, kad reglamente yra numatytas reikalavimas taikyti pavadinimą žodžius Europos Ekonominių Interesų Grupė arba santrumpą EEIG, o kitus pavadinimą apibūrinančius elementus gali nustatyti pačios valstybės narės. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1997 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje C 402/96, *EITO vs Germany*, 1998, I-7521.

656 21 January 1977 EC, European Parliament Report drawn up on behalf of the Legal Affairs Committee on the Proposal from the Commission of the European Communities to the Council (Doc. 340/73) for a Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG) Working Document Doc. 516/76, p. 16.

pasisekimo⁶⁵⁷. Pavyzdžiui, per pirmuosius metus tokių grupių buvo įkurta vos 69⁶⁵⁸, po penkmečio šis skaičius ūgtelėjo kone dešimteriopai iki 697⁶⁵⁹, o 2004 dar iki beveik 1700 ir tokiose interesų grupėse dalyvavo per 15 000 ES subjektų (fizinį ir juridinių asmenų kartu)⁶⁶⁰. Lietuvoje per dešimt narystės ES metų įsteigtos keturios tokios grupės, tačiau tik trys iš jų tęsia veiklą šiandien⁶⁶¹, tuo tarpu Estijoje veikia dvi EEIG, o Latvijoje ir Lenkijoje po vieną⁶⁶². Per visą laikotarpį nuo reglamento įsigaliojimo ES buvo įsteigtos 2291 tokios grupės, tačiau 2014 metų pirmo ketvirčio pabaigoje iš jų veikė 1906 – kitos grupės, nutraukė veiklą⁶⁶³. Taigi šie skaičiai, lyginant su kitų juridinių asmenų paplitimu, atrodo gana kukliai. Tačiau dar 1992 metais atliktoje apklausoje, didžioji dalis, net 70 proc. respondentų atsakė, kad EEIG pateisino jų lūkesčius ir tik 9 proc. nurodė, kad – ne⁶⁶⁴. Praktikoje EEIG, kaip partnerystės formą, naudoja ir pavieniai verslo subjektai, ir didžiosios tarptautinės grupės, ypač informacinių technologijų, elektronikos, komercinės televizijos, viešbučių verslo srityse. Tačiau dažniausia šią teisinę priemonę pasitelkia mažos ir vidutinės įmonės. Daugiau nei pusė EEIG veikia paslaugų – transporto, finansų, turizmo srityse, maždaug ketvirtis – bendros prekybos organizavimo srityje, pavyzdžiui, steigiant bendrą parduotuvę ar prekybos tinklą, kuriant bendrą pardavimo naudojant katalogus sistemą⁶⁶⁵. Dėl to, reguliavimo galimybių, teikiamų tokioms grupėms, vertinimas gali priklausyti nuo konkrečios situacijos aplinkybių.

Pagrindiniais EEIG privalumais galėtų būti įvardinti šie ypatumai:

1. Standartizuota teisinė forma – išvengiama bet kokios diskriminacijos, nes reglamentas taikomas tiesiogiai visose valstybėse narėse ir nustato bendrus vienodus standartus grupės steigimui bei veiklai, reikalavimus grupės nariams, o nacionalinė teisė taikoma subsidiariai.

---

657 Anderson, J. Model Business Corporation Act for Europe — The Alternative to Harmonization by Directives, or? In *Stockholm Institute for Scandinavian Law*, 2003, p. 30.

658 Commission of the European Communities. *EEIG The emergence of a new form of European cooperation, Review of three years experience*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1993 p. 19.

659 Zahorka, H.-J. *EEIG The only transnational legal instrument for co-operation between entrepreneurs*. Stuttgart, 2001, p. 9.

660 Zahorka, H.-J., *Economic Interest Groups in Macedonia – A Step Towards European Economic Interest Groupings and Business Cooperation in Europe*, LIBERTAS – European Institute GmbH, 2004, p. 6.

661 Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registras, Neatlygintina paieška juridinių asmenų registre [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.registrucentras.lt/jar/p/index.php?pav=EEIG&kod=&sav=&sta=&for=&p=1>>, [žiūrėta 2014-09-22].

662 EEIG Statistics from the European EEIG Information Centre at LIBERTAS – European Institute GmbH [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-05-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.libertas-institut.com/de/EWIV/statistik.pdf>>, [žiūrėta 2014-05-14].

663 EEIG Statistics from the European EEIG Information Centre at LIBERTAS – European Institute GmbH [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-05-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.libertas-institut.com/de/EWIV/statistik.pdf>>, [žiūrėta 2014-05-14].

664 Zahorka, H.-J. *EEIG The only transnational legal instrument for co-operation between entrepreneurs*. Stuttgart, 2001, p. 6.

665 Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Europos Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/web/lt/europos_tarybos_reglamentas>, [žiūrėta 2014-09-20].

2. Supranacionalinis reglamentavimas garantuoja skirtingų valstybinių narių partnerių tapatų traktavimą – išvengiama problemos, kai užsienio partneriui, steigiant bendrą įmonę, reikia vadovautis užsienio teisės normomis. Dėl to partneriai yra lygioje padėtyje, o tai ypač svarbu mažoms ir vidutinėms įmonėms, nes partneriai gali bijoti, kad vietos partneriai bus patogesnėje padėtyje dėl palankesnio teisinio reglamentavimo ar geresnio jo išmanymo⁶⁶⁶.
3. Buveinę galima perkelti iš vienos valstybės į kitą, ko vis dar ne visada galima padaryti UAB/AB ar kitų juridinių asmenų atvejais dėl skirtingų valstybių narių teisiinių sistemų – tai vienintelis nenuginčijamas EEIG privalumas, nes paprastai kitais atvejais įmonė turi pereiti visas likvidavimosi ir įsisteigimo iš naujo procedūras⁶⁶⁷.
4. Paprastesnės steigimo procedūros ir didelė narių pasirinkimo laisvė – būtinas dokumentas steigimo sutartis, kuriai reglamente keliami tik minimalūs reikalavimai. Pagrindiniai reikalavimai, kurie tiesiogiai įvardinti reglamente, steigimo sutarčiai yra šie:
  - 1) pavadinimas;
  - 2) oficialus EEIG adresas⁶⁶⁸;
  - 3) steigimo tikslas;
  - 4) narių duomenys;
  - 5) laikotarpis, jei jis ribotas⁶⁶⁹.

Valstybės narės savo nacionaliniuose aktuose negali numatyti papildomų reikalavimų, juos įtraukti gali tik pačios šalys savo nužiūra ir bendru sutarimu⁶⁷⁰, atsižvelgdamos į kitas reglamento nuostatas, kurios numato įvairias alternatyvas⁶⁷¹. Visos kitos ir papildomos nuostatos reguliuojančios EEIG veiklą gali būti numatytos ir kituose tarpusavio susitarimuose, susirinkimų protokoluose.

5. Nėra reikalaujama suformuoti įstatinį kapitalą, o kai kuriose šalyse veiklą galima finansuoti ir darbais ar paslaugomis.
6. Pelno mokestis mokamas tik jį paskirsčius narių lygmeniu – neskirstant pelno, pavyzdžiui, sudarant rezervus galimas mokestinis planavimas⁶⁷².

666 Commission of the European Communities. *EEIG The emergence of a new form of European cooperation, Review of three years experience*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1993 p. 33.

667 Gordon, S. E., *Global Law and the Sovereign State: The Case of Euro-Groupings*. Osgoode Hall Law School, York University, 1999, p. 231.

668 Tačiau registruotas adresas reglamento prasme nebūtinai turi sutapti su EEIG buveine, veikla faktiškai gali būti vykdoma ir kitose šalyse arba keliose ir jų, taip ir už ES ribų.

669 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 5 str. 1 d.

670 Commission of the European Communities. *EEIG The emergence of a new form of European cooperation, Review of three years experience*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1993 p. 16.

671 Pavyzdžiui, pelnas grupės nariams yra skirstomas lygiomis dalimis, jei kitokia pelno paskirstymo tvarka nėra numatyta EEIG steigimo sutartyje. 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 21 str. 1 d.

672 European Federation of Immunological Societies, About Upcoming ECI, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-17]. Prieiga per internetą: <<https://www.efis.org/immunology-meetings/european-con>

7. Nariai išlaiko savo ekonominį ir teisinį savarankiškumą, tačiau tuo pačiu metu EEIG išlaiko teisinį subjektiškumą.
8. Teisinė atsakomybė pirmiausia tenka pačiai EEIG.
9. Nariai patys sprendžia, kaip jie nori valdyti savo atsakomybę ir riziką, susijusią su bendradarbiavimu.

Tačiau kaip nenuneigiami ir šie EEIG trūkumai:

1. Neribota narių atsakomybė⁶⁷³.
2. Ribotas tinkamumas naujų partnerių pritraukimui ir sudėtinga naujų partnerių paieška.
3. Problemos dėl pelno paskirstymo ir papildomų įnašų, jei šie klausimai nebuvo tinkamai apspręsti iš anksto narių sudarytuose susitarimuose.
4. Ribotas panaudojimas – pavyzdžiui, EEIG negali būti narių įmonių akcininke ar kitų EEIG nare⁶⁷⁴.

Nors galimų privalumų sąrašas dvigubai ilgesnis, tačiau tai nereiškia, kad EEIG teikiama nauda nusveria, galimus šios formos trūkumus. Be to, kaip dar vieną galimą EEIG trūkumą galima įvardinti ir dalinai harmonizuotą reglamentavimą.

Kad ir kurioje iš valstybių, kuriose taikomas reglamentas, būtų steigiama EEIG, jungtinę veiklą vykdančys subjektai pirmiausia privalės laikytis reglamente numatytų reikalavimų, kaip bazinių kiekvienos EEIG veiklai. Reglamente, siekiant užtikrinti verslo subjektų vienodą traktavimą visoje ES ir garantuoti, kad EEIG galėtų veikti vienodomis sąlygomis, numatyti pagrindiniai EEIG steigimo, veiklos, valdymo ar pabaigos aspektai. Nors pabrėžiama, kad toks reglamentavimas, kai nustatomi tik minimalūs reikalavimai, buvo pasirinktas, siekiant jungtinę veiklą – bendradarbiavimą vykdančiams subjektams palikti didelę laisvę patiems EEIG steigimo sutartyje ar papildomuose susitarimuose apibrėžti tarpusavio santykius bei daugelį grupės veiklos, valdymo ir kitų funkcionavimo aspektų bei taip užtikrinti šios jungtinės veiklos formos patrauklumą ir lankstumą, nereiktų pamiršti, ir to kad minimalus imperatyvių taisyklių nustatymas buvo užkoduotas pačiame reglamento priėmimo procese. Detalesnio reglamentavimo vargu ar buvo galima tikėtis – bendrai visoms narėms jis galėtų būti taikomas, tik jei apimtų visoms priimtus principus.

Jau pirmuosiuose pasiūlymuose⁶⁷⁵ buvo nurodyta, kad subsidiariai bus taikoma valstybių narių teisė. Taigi, nors pačios Komisijos pozicija buvo paremta siekiu užtikrinti

---

gress-of-immunology-eci/about/about.html?nav=true> [žiūrėta 2014-09-17]; Sanda Consult, European Economic Interest Grouping [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.shandaconsult.com/en/index.php/cyprus/structures-examples/the-european-economic-interest-grouping-eeig>> [žiūrėta 2014-09-20].

673 Nors ne retai pažymima, kad nariai, ribotos atsakomybės juridiniai asmenys, atsakytų savo kapitalo dydžiu.

674 Sanda Consult, European Economic Interest Grouping [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.shandaconsult.com/en/index.php/cyprus/structures-examples/the-european-economic-interest-grouping-eeig>> [žiūrėta 2014-09-20].

675 EC, Conseil et Commission, *Consultation du Comité économique et social sur le mémorandum de la Commission au Conseil concernant la politique industrielle de la Communauté*, 1971, OJ C 59/11 [interaktyvus]. 1971, [žiūrėta 2014-10-14], p. 9. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_1971_059_R_0009_01&from=FR> [žiūrėta 2014-10-14]; 21 December 1973, EC, Commission, Proposal for Council Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG), OJ 1974, C 14/30.

trečiųjų asmenų interesų apsaugą, tačiau gautas rezultatas iš dalies panašus į pačią proceso pradžią, t. y. nors valstybių narių teisės aktai buvo kritikuoti kaip neskatinantys tarptautinio bendradarbiavimo, jie ir toliau liko subsidiariai taikomi kartu su naujuoju reglamentu. Antra vertus 1973 metais kitokios pozicijos galėjo būti suvokiama kaip narių suvereniteto pažeidimas, nes subsidiarumo principas dar nebuvo įtvirtintas Sutartyse, nebuvo išvystyta Europos Teisingumo Teismo praktika, kitose srityse taip trūko reglamentavimo.

Taigi, nors ir sudaromos pakankamai palankios sąlygos sukurti tokią EEIG, kuri būtų palankiausia konkrečiai partnerių situacijai, atsižvelgiant į numatomą vykdyti veiklą, narių skaičių ar kitus, šalims svarbius faktorius bei suteiktų galimybes plėtoti bendradarbiavimą pakankamai plačiame sferų rate, potenciali gautina nauda sumenkinama, dėl įvairių skirtingo reglamentavimo niuansų. Atskirtų valstybių nacionaliniais teisės aktais ne tik nustatomi tam tikri reglamento įgyvendinimo aspektai⁶⁷⁶, nes kai kuriais kitais atvejais valstybėms narėms palikta diskrecijos teisė apspręsti, bet tam tikri kausimai, tokie kaip likvidavimas⁶⁷⁷, nemokumas ir mokėjimų nutraukimas⁶⁷⁸, reglamentuojami atskirų šakų teisės aktais. Be to, jei tam tikro klausimo nereglamentuoja reglamentas ir nariai jo neaptarė EEIG steigimo sutartyje, taip pat turi būti taikoma tos valstybės, kurioje įsteigta EEIG, teisė. Valstybės narės savo nuožiūra reglamentuoja šiuos klausimus:

1. EEIG pripažinimą juridiniu asmeniu⁶⁷⁹. EEIG tarsi partnerystė su daugeliu įmonės požymių⁶⁸⁰, ja sukuriama tarpinė stadija, kuri užpildo nišą tarp sutartinės jungtinės veiklos ir bendros įmonės steigimo⁶⁸¹. Lyginant su tipine partneryste, subjektiškumo prasme EEIG yra nuo savo narių atskiras vienetas – tretieji asmenys sandorius sudaro su EEIG, o ne su atskirais jos nariais⁶⁸². Tačiau lyginant su įmone – EEIG steigiamą specialiam tikslui, nesudaro nepriklausomo ekonominio vieneto, veikiančio nepriklausomai ir siekiančio uždirbti pelną, kuris vėliau paskirstomas įvairiomis formomis⁶⁸³. Taigi subjektiškumo prasme EEIG yra suteikiamas teisnaus subjekto, tačiau ne juridinio asmens statusas. Tokia pozicija kildinama iš Konvencijos dėl įmonių ir juridinių asmenų abipusio pripažinimo⁶⁸⁴,

676 Lietuvos Respublikos Europos ekonominių interesų grupių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 4-43, Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 112-4990.

677 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 35 str. 2 d.

678 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 36 str.

679 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 1 str. 3 d.

680 20 September 1997, Communication from the Commission Participation of European Economic Interest Groupings (EEIGs) in public contracts and programs financed by public funds, OL, C 285/17, 1997, p. 18.

681 Commission of the European Communities. *EEIG The emergence of a new form of European cooperation, Review of three years experience*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1993 p. 8.

682 Sterling Kerr, P., *supra* note 644, p. 1750.

683 Santa Maria, A., *supra* note 642, p. 174-175.

684 Convention on the Mutual Recognition of Companies & Legal Persons, signed in Brussels on Febru-

kurioje numatyta, kad priimančioji valstybė negali paneigti įmonių ir juridinių asmenų teismo, kaip subjektų, turinčių teises ir pareigas, teisę sudaryti sutartis, atlikti kitus teisėtus veiksmus, būti ieškovais ar atsakovais teisme. Toks reguliavimo modelis buvo pasirinktas dėl valstybių narių skirtingų nacionalinės teisės sistemų bei fiskalinio skaidrumo principo, kuris numato, kad EEIG pati nemoka pelno mokesčio⁶⁸⁵, t. y., jei tam tikrose valstybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Italijoje⁶⁸⁶, pagal nacionalinius teisės aktus EEIG būtų laikoma juridiniu asmeniu, ji privalėtų mokėti ir pelno mokesť. Taigi, siekiant išvengti tokio skirtingo EEIG traktavimo, pačioms valstybėms narėms palikta teisė apsispręsti, ar EEIG bus prilyginama juridiniam asmeniui. Daugumoje narių, kaip pavyzdžiui, Lietuvoje⁶⁸⁷, Estijoje⁶⁸⁸, Ispanijoje⁶⁸⁹, Prancūzijoje⁶⁹⁰ (Jungtinė Karalystė naudoja specialų terminą „*body corporate*“⁶⁹¹) ir kitose – EEIG yra prilyginama juridiniam asmeniui, nes tai neleidžia grupės skirtingo traktavimo kitų teisės šakų atžvilgiu. Įmonių teisės prasme, tai nekeičia EEIG teisinio statuso ir nepanaikina jos autonomijos – kad ir kokioje šalyje ji būtų įsteigta, EEIG savo vardu galėtų priimti teises ir pareigas, sudaryti sandorius ir atlikti kitus veiksmus⁶⁹², nes nuo įregistravimo jos teisinis subjektiškumas būtų pripažįstamas visoje ES.

2. Draudimus ar ribojimus, ginant viešąjį interesą, tam tikrų kategorijų fiziniams asmenims, bendrovėms, firmoms arba kitiems juridiniams asmenims dalyvauti

---

ary 29, 1968 [interaktyvus]. 1968, [žiūrėta 2014-09-21], 7 str. Prieiga per internetą: <<http://aei.pitt.edu/5610/1/5610.pdf>>, [žiūrėta 2014-09-21]. Atkreiptinas dėmesys, kad nors ši Konvencija ir buvo sudaryta, tačiau niekada neįsigaliojo.

685 Reglamento preambulėje numatyta, kad grupės veiklos pelnas arba nuostoliai gali būti apmokestinami tik tada, jeigu jie paskirstomi grupės nariams. Convention on the Mutual Recognition of Companies & Legal Persons, signed in Brussels on February 29, 1968 [interaktyvus]. 1968, [žiūrėta 2014-09-21]. Prieiga per internetą: <<http://aei.pitt.edu/5610/1/5610.pdf>>, [žiūrėta 2014-09-21]. Atkreiptinas dėmesys, kad nors ši Konvencija ir buvo sudaryta, tačiau niekada neįsigaliojo.

686 Vinter, G. D. *Project Finance – A Legal Guide, the 3rd edition. Sweet & Maxwell Limited, 2006, p. 76; Andenas, M., Wooldridge, F. European Comparative Company Law. Cambridge, 2009, p. 372.*

687 Lietuvos Respublikos Europos ekonominių interesų grupių įstatymas, *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 4-43, 2 str. 1 d.

688 Council Regulation (EEC) No 2137/85 on the European Economic Interest Grouping Implementation Act [interaktyvus]. 1985, [žiūrėta 2014-09-23], 1 str. 3 d. Prieiga per internetą: <<https://www.riigitateaja.ee/en/eli/530102013073/consolide>>, [žiūrėta 2014-09-23].

689 LEY 12/1991, de 29 de abril. de Agrupaciones de Interés Económico, Artículo 1, BOE, 1991, num. 103, p. 13638.

690 Gersic, J. J., at al. *The Effects of Greater Economic Integration Within the European Community on the United States. Washington: United States International Trade Commission, 1992, p 1-23.*

691 Sąvoka „*body corporate*“ apibrėžiama kaip organizacija, pavyzdžiui, bendrovė ar vyriausybė, kuri turi savo teises ir pareigas. Cambridge Dictionaries Online, Body corporate, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-21]. Prieiga per internetą: <<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/business-english/body-corporate>> [žiūrėta 2014-09-21].

692 EEIG gali įsigyti turto savo vardu, pradėti teismo procesus, būti atsakove juose, sudaryti tiekimo sandorius, vykdyti eksperimentinius tyrimus ir plėtrą, koordinuoti produkcijos tiekimą grupės narėms, vystyti marketingo strategijas, dalyvauti viešuosiuose konkursuose, sudaryti jungtinės veiklos sutartis, steigti įmones ir t.t. bei atlikti įvairius kitus veiksmus už ES ribų

EEIG⁶⁹³. Tokia galimybė pasinaudojo Belgija nustačiusi reikalavimą valstybinėms kredito institucijoms prieš jungiantis į EEIG gauti atitinkamo ministro leidimą⁶⁹⁴.

3. Valstybės registruose įregistruotos grupės narių skaičiaus ribojimą iki 20 narių. Toks ribojimas taikomas, pavyzdžiui: Airijoje⁶⁹⁵, Graikijoje⁶⁹⁶, Rumunijoje⁶⁹⁷; Vals-tybės narės taip pat gali nustatyti, kad vadovaujantis jos teisės aktais, kiekvienas pagal jos teisės aktus įsteigto juridinio asmens (išskyrus registruotas bendroves) dalyvis yra laikomas atskiru grupės nariu⁶⁹⁸.
4. Juridinio asmens skyrimą EEIG vadovu⁶⁹⁹, tačiau tokiu atveju juridiniai asmenys turi paskirti vieną ar daugiau juos atstovaujančių fizinių asmenų. Lietuvoje įregis-truotos EEIG vadovu juridinis asmuo būti negali, tačiau tai leidžiama Ispanijoje⁷⁰⁰, Airijoje⁷⁰¹, Jungtinėje Karalystėje⁷⁰² ir kitose valstybėse narėse.
5. Momentą nuo kuriuo grupės narys nebėra laikomas EEIG tokiu, likvidavimo, ne-mokumo ar mokėjimų nutraukimo atvejais⁷⁰³.

---

693 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 4 str. 4 d.

694 Commission of the European Communities. *EEIG The emergence of a new form of European cooperation, Review of three years experience*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1993 p. 16.

695 Irish Statute Book, S.I. No. 191/1989 - European Communities (European Economic Interest Groupings) Regulations [interaktyvus]. 1989, [žiūrėta 2014-09-21], 13 str. 1 d. Prieiga per internetą: <<http://www.irishstatutebook.ie/1989/en/si/0191.html>> [žiūrėta 2014-09-21].

696 Presidential Decree 38/1992 on the implementing measures in Greece of European Communities Council Regulation (EEC) No 2137/1985 on the European Economic Interest Grouping, FEK A 19 4.2/14.2.92, Article 4.

697 Law, Taxation and Management of European Economic Interest Groupings, EEIG eJournal, [interaktyvus]. 2013, Number 10, [žiūrėta 2014-09-21], p. 25. Prieiga per internetą: <<http://eubikus.eu/data/documents/EWIVeJournal10.pdf>> [žiūrėta 2014-09-21]. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Rumunijoje nėra numatyta jog kiekvienas juridinio asmens narys skaičiuojamas kaip atskiras EEIG narys, kaip tai numatyta, pavyzdžiui, Airijoje.

698 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 4 str. 3 d.

699 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 9 str. 2 d.

700 LEY 12/1991, de 29 de abril. de Agrupaciones de Interés Económico, Artículo 1, BOE, 1991, num. 103, p. 13638, 12 str. 2 d.

701 Irish Statute Book, S.I. No. 191/1989 - European Communities (European Economic Interest Groupings) Regulations [interaktyvus]. 1989, [žiūrėta 2014-09-21], 18 str. 1 d. ir 2 d. Prieiga per internetą: <<http://www.irishstatutebook.ie/1989/en/si/0191.html>> [žiūrėta 2014-09-21].

702 European Economic Interest Grouping Regulations, [interaktyvus]. 1989, [žiūrėta 2014-09-21], 5 str. 1 d. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/uk/si/1989/638/body/made>> [žiūrėta 2014-09-21].

703 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 28 str. 1 d.

6. Draudimą keisti adresu, jei dėl to pasikeičia EEIG taikytina teisė, tačiau tokio prieštaravimo pagrindu gali būti tik viešųjų interesų apsauga⁷⁰⁴. Tokį draudimą yra numačiusios: Lietuva⁷⁰⁵, Ispanija⁷⁰⁶, Jungtinė Karalystė⁷⁰⁷, Airija⁷⁰⁸.
7. EEIG likvidavimą arba jos veiklos uždraudimą, jei vykdoma veikla prieštarauja tos valstybės viešiesiems interesams⁷⁰⁹. Tokia nuostata įtvirtinta Jungtinės Karalystės⁷¹⁰, Airijos⁷¹¹ ir Liuksemburgo⁷¹² teisėje.

Nepaisant šių galimų skirtingo reglamentavimo galimybių atskirose valstybėse narėse ir iš to išplaukiančių ribojimų, pats reglamentas taip pat nustato ne vieną kriterijų ar reikalavimą, kurie būtini EEIG steigimui ar veiklai. Dėl to, tokie aspektai taip pat suvaržo galimybes pasinaudoti EEIG nauda, o tai mažina tokios jungtinės veiklos formato populiarumą.

Siekiant kuo didesnės naudos, numatyta, kad grupę gali sudaryti ar prie jos prisijungti bet kokie fiziniai ir juridiniai asmenys⁷¹³, bei kiti subjektai, kurie veikia tiek privatinės, tiek viešosios teisės sferose ES⁷¹⁴. Vienas pagrindinių EEIG kūrimo tikslų buvo ne sukurti naujos formos juridinį asmenį⁷¹⁵, bet sudaryti sąlygas paprastesniam ir palankesniam skirtingų valstybių narių subjektų bendradarbiavimui, leidžiant partneriams apjungti

704 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 14 str. 4 d.

705 Lietuvos Respublikos Europos ekonominių interesų grupių įstatymas, Valstybės žinios, 2003, Nr. 4-43, 7 str. 2 d.

706 LEY 12/1991, de 29 de abril. de Agrupaciones de Interés Económico, Artículo 1, BOE, 1991, num. 103, p. 13638, 12 str. 2 d.

707 European Economic Interest Grouping Regulations [interaktyvus]. 1989, [žiūrėta 2014-09-21], 4 str. 1 d. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/uksi/1989/638/body/made>> [žiūrėta 2014-09-21].

708 Irish Statute Book, S.I. No. 191/1989 - European Communities (European Economic Interest Groupings) Regulations [interaktyvus]. 1989, [žiūrėta 2014-09-21], 12 str. 1 d. Prieiga per internetą: <<http://www.irishstatutebook.ie/1989/en/si/0191.html>> [žiūrėta 2014-09-21].

709 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 38 str.

710 European Economic Interest Grouping Regulations [interaktyvus]. 1989, [žiūrėta 2014-09-21], 7 str. 2 d. ir 3 d. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/uksi/1989/638/body/made>> [žiūrėta 2014-09-21].

711 Irish Statute Book, S.I. No. 191/1989 - European Communities (European Economic Interest Groupings) Regulations [interaktyvus]. 1989, [žiūrėta 2014-09-21], 23 str. 2 d. Prieiga per internetą: <<http://www.irishstatutebook.ie/1989/en/si/0191.html>> [žiūrėta 2014-09-21].

712 Commission of the European Communities. *EEIG The emergence of a new form of European cooperation, Review of three years experience*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1993 p. 33.

713 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 4 str. 1 d. a p.

714 HM Revenue & Customs, European Economic Interest Grouping - EEIG4 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-21]. Prieiga per internetą:

<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.hmrc.gov.uk/manuals/eeigmanual/html/EEIG/02_0004_EEIG4.htm> [žiūrėta 2014-09-21]. UK EEIG nariais gali būti ir partnerystės, nepriklausomai nuo to, ar jos teisinį statusą (JA) ar ne.

715 Commission of the European Communities. *Conditions for Industrial Cooperation, Current Status*. Luxembourg: Office for Official Publications, 1988, p. 5.

savo veiklas, vystyti naujas ir papildomas funkcijas⁷¹⁶. Kuriant šį reguliavimo modelį buvo orientuotasi į situacijas, kai įmonės pačios nenori susijungti arba suformuoti bendrų dukterinių įmonių, tačiau nori vykdyti bendrą veiklą. Nors bendra taisyklė, kaip jau minėta, ta, jog grupės narių kiekio ribojimas nėra nustatytas, tačiau tam tikrose valstybėse narėse galimos išimties. Be to, visais atvejais, kuriant EEIG, svarbus tarpvalstybinis elementas, nes EEIG skirta tarptautiniam bendradarbiavimui, taigi ir grupės steigėjai / nariai turi priklaustyti skirtingų valstybių narių jurisdikcijoms⁷¹⁷. Tai ypač aktualu, kai EEIG steigia tik du subjektai, todėl tuo tikslu reglamente numatyta, kad steigiant grupę turi dalyvauti bent:

1. Dvi bendrovės, firmos arba kiti subjektai įsteigti remiantis valstybių narių teisės aktais, kurių centrinės administracijos yra skirtingose valstybėse⁷¹⁸.
2. Du fiziniai asmenys⁷¹⁹, kurie savo pagrindine veikla užsiima skirtingose šalyse.
3. Bendrovė, firma arba kitas juridinis asmuo, kurio centrinė administracija yra vienoje narėje, ir fizinis asmuo, kuris savo pagrindine veikla užsiima kitoje narėje⁷²⁰.

Jei EEIG steigia daugiau nei du subjektai, pastarieji gali būti iš tų pačių valstybių. Vis dėlto, pačios bendrovės, kurios jungiasi į EEIG, gali priklausyti bet kokiems subjektams, t. y. tiek ES, tiek kitų pasaulio valstybių įmonėms ar piliečiams, pagrindinė sąlyga, kad šios įmonės vykdytų veiklą ES⁷²¹. Pavyzdžiui, EEIG leidžia vykdyti struktūrinę jungtinę veiklą prancūzų žurnalistui ir Lietuvoje įsteigta UAB, Jungtinėje Karalystėje suformuotai ribotos atsakomybės partnerystei ir Vokietijos GmbH. EEIG gali suformuoti ir įmonių grupę, patronuojančioji ir jos patronuojamosios bendrovės, veikiančios keliose šalyse⁷²².

Trečiųjų valstybių subjektams, tiek fiziniams, kurie nevykdo veiklos ES, tiek ir juridiniams (ar jiems prilyginamiems), kurie neturi veikiančio padalinio, nėra leidžiama steigti EEIG, tačiau jie gali dalyvauti grupės veikloje kitais būdais. Reglamentas nedraudžia sudaryti papildomų susitarimų su trečiųjų šalių subjektais, kurie gali veikti kaip EEIG partneriai, atstovai ar įgaliotiniai. Taigi EEIG steigti galėtų tik valstybėse narėse veikiantys subjektai, kurie ir parengtų visus reikiamus dokumentus, tačiau kartu jie gali sudaryti papildomas sutartis su trečiųjų šalių subjektais, kaip EEIG partneriais. Priklausomai nuo šių

716 Commission of the European Communities. *A New Instrument for Economic Cooperation in the Community*. Luxembourg: Office for Official Publications, 1989, p. 3.

717 Commission of the European Communities. *A New Instrument for Economic Cooperation in the Community*. Luxembourg: Office for Official Publications, 1989, p. 5.

718 Čia reikėtų turėti omenyje, kad reglamentas taikomas ir Lichtenšteiniui, Norvegijai bei Islandijai, kurios nėra ES valstybės narės.

719 Asmenų pilietybės klausimas nėra svarbus, jei tik turi gyventi ir teisėtai užsiimti veikla valstybėse narėse.

720 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 4 str. 1 d.

721 Stirling Kerr, P., *supra* note 644, p. 1756.

722 Dukterinės įmonės taip pat gali įsteigti EEIG tarpusavyje arba kartu su patronuojančiąja įmone, pavyzdžiui IMI BANK dvylika patronuojamųjų bendrovių Italijoje ir patronuojamoji bendrovė Liuksemburge bendrai lobistinei veiklai ir informacijos skleidimui Briuselyje įkūrė EEIG. Kitas pavyzdys – Šveicarijos bendrovės Winterthur Insurance patronuojamosios bendrovės atitinkamos šalyse kartu taip pat įkūrė EEIG. Sanda Consult, European Economic Interest Grouping [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.shandaconsult.com/en/index.php/cyprus/structures-examples/the-european-economic-interest-grouping-eieg>> [žiūrėta 2014-09-20].

sutarčių turinio tokie asocijuoti⁷²³ subjektai galėtų būti pilnaverčiai grupių nariais, atlikti partnerių vaidmenį bei dalyvauti priimančioms sprendimams⁷²⁴. EEIG su trečiųjų šalių partneriais taip pat gali steigti ir bendras dukterines įmones, jie gali būti pasitelkiami ir EEIG tikslais, paslaugų teikimui ar tam tikrų darbų atlikimui⁷²⁵. Taigi, nors EEIG ir orientuota į Europos subjektų bendradarbiavimą, šią formą norint būtų galima adaptuoti ir globaliai vykdomai bendrai veiklai.

Narių susirikimas po EEIG įsteigimo išlieka svarbiausiu organu, kuris gali priimti bet kokius sprendimus. Sprendimų priėmimo turi dalyvauti visi nariai, nes pati EEIG pagrįsta principu, kad nei vienas partneris neturi dominuojančios padėties⁷²⁶ ir visi nariai gali bei turi būti išklaustyti ir išgirsti. Konkretūs sprendimų priėmimo procedūros ir kvorumas numatomi pačių narių, tačiau svarbiausi klausimai turi būti sprendžiami vienbalsiai⁷²⁷.

Be narių susirinkimo EEIG privalo turėti vadovą⁷²⁸, kelis vadovus⁷²⁹ arba vadovą juridinį asmenį⁷³⁰, kuriuos skiria susirinkimas. Vadovas arba vadovai kaip ir įprastos įmonės atveju vadovauja kasdieninei EEIG veiklai⁷³¹ bei atstovauja grupę santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Svarbi ypatybė ta – kad vadovų sudaryti sandoriai tampa privalomi EEIG, net jei veikla dėl kurios jie sudaryti nėra grupės veiklos objektas⁷³² ar neatitinka grupės tikslų. Vienintelis atvejis kada EEIG nebus atsakinga už sandorius, kurios juos vadovas sudarė EEIG vardu viršijęs įgaliojimus, kai EEIG galės įrodyti, kad trečiasis asmuo žinojo arba negalėjo nežinoti, kad EEIG vadovas elgėsi viršydamas savo kompetencijos ribas⁷³³. Atsižvelgiant į tai, kad ir pačių grupės narių atsakomybė yra neribota, savo savisaugos tikslais galima numatyti, kad sprendimai būtų priimami dvigubo parašo principu, tačiau

723 Gordon, S. E., *supra* note 645, p. 194.

724 Zahorka, H.-J., *supra* note 643, p. 9.

725 European Economic Interest Groupings – GP04 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.companieshouse.gov.uk/about/gbhtml/gp04.shtml>> [žiūrėta 2014-09-22]. Patvirtinama, kad su ne valstybių narių subjektais gali bendrą veiklą vykdyti per sutartis. Commission of the European Communities. *A New Instrument for Economic Cooperation in the Community*. Luxembourg: Office for Official Publications, 1989, p. 6. Tarpusavio santykiai ir pati grupės struktūra gali būti apibūdinami labai įvairiai – čia paliekama laisvė pačioms šalims.

726 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 17 str. 1 d.

727 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 17 str. 2 d.

728 Pavyzdžiui, Vokietijoje arba Lietuvoje. zahorka, H.-J. *op. cit.*, p. 5; Lietuvos Respublikos Europos ekonominių interesų grupių įstatymas, *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 4-43, 5 str.

729 Pavyzdžiui, Estijoje ar Latvijoje.

730 Pavyzdžiui, Kipre.

731 Vadovas ar vadovai iš esmės atsakingi už kasdieninę EEIG veiklą ir kasdiniųjų sprendimų priėmimą. European Economic Interest Groupings – GP04 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.companieshouse.gov.uk/about/gbhtml/gp04.shtml>> [žiūrėta 2014-09-22].

732 Commission of the European Communities. *A New Instrument for Economic Cooperation in the Community*. Luxembourg: Office for Official Publications, 1989, p. 7.

733 Grupė negali remtis prieš trečiuosius asmenis jokiais vadovo ar vadovų įgaliojimų apribojimais, nesvarbu, ar jie nustatyti grupės steigimo sutartyje, ar grupės narių sprendimu, net jeigu apie tokį apribojimą yra paskelbta. Sterling Kerr, P., *supra* note 644, Issue 4, p. 1752.

tai įmanoma tik tuo atveju, jei EEIG gali turėti kelis vadovus, pavyzdžiui, Lietuvoje tokios galimybės nebūtų⁷³⁴.

Pagrindinis EEIG steigimo ir veiklos tikslas – derinant veiklą, išteklius ir paslaugas, sudaryti galimybes nariams vysti savo veiklą, bet ne ją absorbuoti, ir kartu padidinti uždirbamą pelną. Kadangi EEIG skirta tarpusavio bendradarbiavimui, bet ne narių veiklos pakeitimui, vykdoma veikla iš esmės turi būti susijusi su jos narių veikla ir būti jų individualios veiklos išdava. Kitaip tariant, nors grupės nariai ir apjungia savo interesus tam tikroje srityje, vykdo tam tikros apimties bendrą veiklą bei siekia bendro tikslo, jie kartu išlaiko ir individualumą, savo veiklą toliau vykdami atskirai, o jų gaunamas pajamas papildoma EEIG generuojama nauda. Taigi visa EEIG sukuriama nauda atitenka ne pačiai grupei, kaip vienetui, o jos nariams. Dėl to, EEIG iš esmės gali vykdyti tik papildomą veiklą, ir toks reguliavimas taip pat gali būti traktuojamas kaip mažinantis tokių grupių kūrimo naudingumą. Tačiau, antra vertus, jei steigimo sutartyje yra numatytas bent šalių bendradarbiavimas, to praktiškai pakanka, kad visa EEIG veikla būtų laikoma pagalbine jos narių ekonomine veikla ir atitinkančia reglamento reikalavimus⁷³⁵. Nors pati ekonominės veiklos samprata reglamente ir nėra apibrėžiama, tačiau reglamento prasme ji turėtų būti suprantama itin plačiai⁷³⁶, o ją aiškinti būtų galima kaip bet kokią teisėtą veiklą, kurią iki EEIG suformavimo vykdė jos nariai⁷³⁷. Taigi tai suteikia teisę į EEIG jungtis bet kokiems subjektams privatiems ir viešiesiems, universitetams, fondams, institutams ir pan., o pačiai EEIG taip pat sudaromos galimybės vysti įvairaus pobūdžio veiklos kryptis⁷³⁸.

Vis dėlto, tokių interesų grupių tikslas negali būti tarpusavio integracija, todėl EEIG negali tapti patronuojančiąja ar holdingo įmone savo narių atžvilgiu bei turėti jų akcijų⁷³⁹. Jos rolė yra ne valdyti narių veiklą, bet ją koordinuoti tose ribose, kurias apibrėžė jos nariai steigimo sutartyje, kai EEIG buvo kuriami. Būtent tuo ji yra atribojama jau nuo esančių teisinių formų. EEIG veiklai yra numatyta ir daugiau apribojimų, tačiau jie tiesiogiai įvardinti pačiame reglamente⁷⁴⁰ ir siejami grynai tik su EEIG tikslais⁷⁴¹ – tokiais kaip koope-

734 Lietuvos Respublikos Europos ekonominių interesų grupių įstatymas, *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 4-43, 7 str. 2 d.

735 Zahorka, H.-J., *supra* note 643, p. 4.

736 Ekonominės veiklos sąvokos suvokimo klausimas paliktas atviras, todėl tiek Komisija, tiek ir valstybės narės aiškina šią sąvoką itin plačiai, o tai leidžia lengvai formuoti EEIG. Taigi, gali būti vykdoma ekonominės paskirties veikla, bet, pavyzdžiui, platūs moksliniai tyrimai ir atvirksčiai. KoWi – Kooperationsstelle EU der Wirtschaftsorganisationen, European Economic Interest Group (EEIG), [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-22]. Prieiga per internetą: <http://www.kowi.de/en/desktopdefault.aspx/tabid-273/1036_read-1269/> [žiūrėta 2014-09-22].

737 Zahorka, H.-J. *op. cit.*, p. 5.

738 Pirminiuose EEIG reglamento projektuose buvo numatyta, kad EEIG steigimo sutartyje šalys privalomai turi numatyti, kokią veiklą vykdys jų suburta grupė, o grupės veikla turėjo būti apribota išimtinai paslaugų teikimu grupės nariams ir turėjo apimti tik prekių apdirbimą ar gatavų produktų pakavimą, išimtinai narių tikslais. Tačiau tai sukėlė didžiules diskusijas ir priimtame reglamento variante veikla maksimaliai išplėsta. Gordon, S. E., *supra* note 645, p. 223.

739 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978.

740 *Ibid.*, 3 str. 2 d.

741 Kitos aplinkybės nulėmusios tokį ribojimą: siekis, kad EEIG būtų kuo lankstesnė ir universalesnė, valstybių narių reglamentavimo skirtumai – pavyzdžiui, Vokietijoje turint daugiau kaip 500 darbuo-

ravimasis ir bendradarbiavimas. Nors ir yra sukuriamas naujas vienetas – grupės narių veikla nėra visiškai struktūrizuojama, nes EEIG gerokai skiriasi nuo klasikinio juridinio asmens (įmonės)⁷⁴².

Pelno generavimas taip pat negali ir neturi būti pagrindiniu EEIG tikslu, nes grupės nariai yra skatinami dalintis savo išlaidomis ar didele rizika, arba bendrai naudotis pigesnėmis paslaugomis. Šiuo ribojimu taip pat siekiama užtikrinti grupės išlikimą atskiru subjektu, o ne virsmu į patronuojamąją įmonę, kuri vėliau persikirsto pilną patronuojančiajai bendrovei, sumažinti dvigubo apmokestinimo riziką, išvengti situacijų, kai EEIG naudojama kaip mokesčių rojus. Tačiau tai jokių būdu neužkertama kelio EEIG gauti pelno, *a priori*, nes vien jau pats bendradarbiavimas ir bendros veiklos vykdymas yra pakankamai perspektyvus būdas plėtoti verslą ir uždirbti pelno⁷⁴³. EEIG sugeneruojamas pelnas veikiau turi būti suvokiamas kaip papildomas ar labiau atsitiktinis jos veiklos tikslas, o ne pagrindinė siekiamybė. Tokį suvokimą padiktuoja ne tik pati EEIG koncepcija, bet ir mokesčių tikslais reglamente numatytas fiskalinio skaidrumo principas⁷⁴⁴, kuris numato, kad EEIG nėra pelno mokesčio mokėtoja, nes visi šie mokesčiai sumokami narių lygmeniu. Pažymėtina, kad, nors pelno mokesčio atžvilgiu EEIG neegzistuoja, toje šalyje, kur buvo įsteigta grupė, ji privalo mokėti kitus mokesčius, pavyzdžiui tokius kaip nekilnojamojo turto, gyventojų pajamų mokesčius ir socialinio draudimo bei kitus⁷⁴⁵.

Nepaisant to, fiskalinio skaidrumo principo taikymas visgi sukelia tam tikrų mokesčių rizikų ir valstybių narių mokesčių sistemų kolizijų bei teisės aktų taikymo problemų grupės narių atžvilgiu, t. y. nuolatinės buveinės EEIG įregistravimo valstybėje, grupės nariams kitų valstybių rezidentams. Mokestiniai klausimai reglamente nebuvo išspręsti motyvuojant tuo, kad nuolatinės buveinės klausimo reglamentavimas turėtų būti sprendžiamas valstybių narių vidaus teisės aktais bei intensyviau sudaromomis dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartimis⁷⁴⁶. Be to, tiesioginis tokių klausimų numatymas reglamente tuo metu netgi galėjo būti traktuojamas kaip valstybių narių suvereniteto pažeidimas⁷⁴⁷. Tačiau, nors jau praėjo keletas dešimtmečių ir dvigubo apmokestinimo sutarčių tinklas žymiai didesnis, pavyzdžiui, Lietuva turi sudariusi tokias sutartis su visomis valstybėmis narėmis bei Norvegija ir Islandija, tačiau dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartys nepima atvejų, kai susiduriama su subjektais, kuriems taikomas fiskalinio skaidrumo principas. Dėl to, prognozuoti koks būtų rezultatas ir kurioje jurisdikcijoje grupės narys turėtų mokėti pelno mokesčių: savo įsisteigimo, kaip jos rezidentas, ar EEIG įsteigimo, kaip gavęs pajamų per nuolatinę buveinę, nėra visiškai aišku.

---

tojų, numatytas privalomas jų įtraukimas į valdymo organų sudėtį. Siekiant išvengti galimo skirtingo EEIG traktavimo valstybėse, kuriose numatytas darbuotojų dalyvavimas ir kurios jo nėra numatytas šis ribojimas. Zahorka, H.-J., *supra* note 643, p. 4.

742 Commission of the European Communities. *A New Instrument for Economic Cooperation in the Community. Luxembourg: Office for Official Publications, 1989*, p. 5.

743 Gordon, S. E., *op. cit.*, p. 190.

744 28 April 1978, EC, Commission, Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the European Cooperation Grouping (ECG), OJ, C 103/04, 1978, 27, str.

745 Zahorka, H.-J., *supra* note 643, p. 5.

746 Folsom, R. H., Lake, R. B., Nanda, V. P. *European Union Law After Maastricht – A Practical Guide for Lawyers Outside the Common Market. The Netherlands: Kluwer Law International, 1996*, p. 327.

747 Gordon, S. E., *supra* note 645, p. 192.

Vieningo ir nuoseklaus aiškinimo, kaip taikomos nuolatinės buveinės nustatymo taisyklės ar kokie požymiai lemia nuolatinės buveinės atsiradimą nėra. Šiuo klausimu suformuotos teismų praktikos, kuri aiškintų kaip nuolatinės buveinės nuostatos turėtų būti taikomos EEIG atveju taip nėra. Nagrinėjant EEIG apmokestinimo klausimus kai kurie mokslininkai linkę manyti, kad tokios struktūros sukūrimas nesukelia nuolatinės buveinės EEIG įsteigimo šalyje⁷⁴⁸. Panašią poziciją išdėstė ir Ekonomikos ir pinigų politikos komitetas teikdamas pastabas dėl EEIG reglamento⁷⁴⁹. Su tuo būtų galima sutikti, nes remiantis dvigubo apmokestinimo sutarčių moduline konvencija ir nuolatinės buveinės kriterijais⁷⁵⁰, net jei EEIG ir turėtų fiksuotą vietą valstybėje narėje, ji turėtų vykdyti tik parengiamąją, papildomą jos narių veiklą, o tokia veikla, savo ruožtu, remiantis moduline konvencija, turėtų būti traktuojama kaip pagalbinio pobūdžio veikla, nesukurianti baigtinio ūkiniu-komercinių operacijų ciklo⁷⁵¹. Tačiau priešingą poziciją suponuoja Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 39¹ straipsnio komentaras⁷⁵², kuriame numatyta, kad užsienio vienietams priskiriamos pajamos Lietuvoje apmokestinamos tais atvejais, kai pagal Lietuvos teisės aktus laikoma, kad užsienio vieneto – EEIG dalyvio Lietuvoje vykdoma veikla atitinka veiklos vykdomos per nuolatinę buveinę požymius. Dėl to Lietuvoje įsteigtų EEIG grupių nariai, kitų valstybių rezidentai, potencialiai būtų apmokestinami du kart, o dvigubo apmokestinimo klausimo sprendimo rezultatas būtų neaiškus, nes, kaip jau minėta dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis, tiesiogiai neįvardija tokių atvejų ir nepateikia galimo dvigubo apmokestinimo pašalinimo taisyklių, o praktika šiuo klausimu dėl mažo EEIG skaičiaus taip pat nesuformuota.

Šios interesų grupės skiriasi nuo klasikinių įmonių dar ir tuo, kad jos neturi įstatinio kapitalo, kurio suformavimas pinigais ar kitu būdu visada yra privalomas steigiant bendrovę. Įnašų klausimas šiame reglamente nėra reguliuojamas⁷⁵³, todėl partneriams yra suteikiama visiška laisvė jų dydžio ir formos nustatymui. Kadangi įnašų nustatymas nėra viena iš būtinųjų EEIG steigimo sutarties sąlygų, manytina, kad finansavimą geriausia apibrėžti narių susirinkimo protokoluose, nes paskui juos lengviau ir paprasčiau pakeisti pasikeitus situacijai, nei pačią steigimo sutartį, kurios pakeitimai turi būti registruojami

---

748 Voelker, D., Bodewaldt, B. *German Tax and Business Law*, London: Sweet & Maxwell Ltd, 2005, p. 6-004.

749 EC, European Parliament Report on the behalf of the Legal Affairs Committee on the Proposal From the Commission of the European Communities to the Council (doc, 340/73) for a Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG) Working Documents, Doc. 519/76, p. 27.

750 EC, European Parliament Report on the behalf of the Legal Affairs Committee on the Proposal From the Commission of the European Communities to the Council (doc, 340/73) for a Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG) Working Documents, Doc. 519/76, p. 32; 28 January 2003 Article of the Model Convention with Respect to Taxes on Income and on Capital, OECD, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/tax/treaties/1914467.pdf>> [žiūrėta 2014-11-04].

751 Warner, P. J. *Luxembourg in International Tax Planning*. IBD Publications, 1997, p. 339; Aarbakke, M. *Income taxation of General Partnership and Limited Partnerships under Norwegian Law*. Stockholm Institute for Scandinavian Law, 2009, p. 30.

752 2014 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675, 39¹ straipsnio komentaras, p. 369.

753 Išskyrus reglamento nuostatą, kad kapitalas negali būti pritraukiamas viešu būdu.

viešai⁷⁵⁴. Įnašus gali būti sudaryti ne tik pinigai ar turtas, bet ir paslaugos, paskolos, kiti teisėti finansavimo būdai. Šis lankstumas itin naudingas mažoms ir vidutinėms įmonėms, nes jos ne visada yra pajėgios finansuoti bendroves įstatiniu kapitalu ar kitais būdais numatytais nacionaliniuose teisės aktuose, todėl junginės veiklos vykdymas, kuriant EEIG, tokioms įmonėms gali būti patraukli alternatyva. Visgi, tai būtų galima tik tuo atveju, jei pati EEIG būtų steigiamą kitose valstybėse narėse, o ne Lietuvoje, nes čia įsteigtos tokios grupės galėtų būti finansuojamos tik turtu ir pinigais⁷⁵⁵.

Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad nėra formuojamas įstatinis kapitalas, kad EEIG tikslais – pagalbinės veiklos narių atžvilgių vykdymas bei kad šalys veikia pagal sutarties laisvės principą – visi grupės nariai yra solidariai atsakingi tretiesiems asmenims už EEIG prisiimtus įsipareigojimus. Laiku neatsiskaičius, kreditoriai įgyja teisę kreiptis į bet kurį grupės narį⁷⁵⁶. Nenumačius jokios grupės narių atsakomybės kiti subjektai nenorėtų sudaryti jokių sandorių su EEIG, o veiklos vykdymas būtų automatiškai miręs. Nepaisant to, reikėtų pastebėti ir tai, kad tokios atsakomybės pobūdis ne visada yra vertinamas kaip trūkumas, pavyzdžiui, laikoma, kad tokia atsakomybė sudaro prielaidais palankesnėmis sąlygomis gauti kreditą⁷⁵⁷. Tačiau būtent šis veiksnys – neribota solidari narių atsakomybė, turėtų būti laikomas lemiančiu mažą EEIG paplitimą, nes nepaisant galimos EEIG teikiamos naudos, partneriai labiau linkę rinktis tokius veiklos būdus, kurie apribotų jų atsakomybę, dėl to, dažniau steigiami ribotos atsakomybės juridiniai asmenys.

Jei sutartyse, sudarytose su partneriais, būtų nuostatų, ribojančių atsakomybę tarp pačių šalių ar prieš trečiuosius asmenis, tokios nuostatos EEIG atveju negalėtų *vis-a-vis*. Antra vertus, kreditoriai į narius gali kreiptis tik po to, jei pirma kreipėsi į pačią EEIG. Be to, reglamentas neriboja šalių, EEIG ir jos partnerių, galimybės nustatyti, kad pažeidimo atveju trečiasis asmuo kreipsis tik į konkretų narį arba kad jo reikalavimo dydis būtų apribotas tam tikra suma⁷⁵⁸, todėl partneriams tarsi laiduojama minimali apsauga – jų atsakomybė kyla tik, jei pati EEIG negali įvykdyti savo įsipareigojimų.

Kita EEIG narių atsakomybės ypatybė ta, kad nauji grupės nariai taip pat tampa atsakingais už grupės jau turimas skolas⁷⁵⁹, o tai paprastai nėra būdinga anglo-saksų tradicijos šalyse paplitusioms partnerystėms⁷⁶⁰, ar neribotos civilinės atsakomybės juridiniams asmenims civilinės teisės tradicijos šalyse⁷⁶¹. Taigi šis faktorius taip pat ne menkai riboja galimybes pritraukti naujų narių į jau įkurtą EEIG. Kita vertus, naujas narys savo atsa-

754 Zahorka, H.-J., *supra* note 643, p. 6.

755 Lietuvoje įsteigtos EEIG įnašais gali būti pinigai ir kitas turtas, bet ne paslaugos ar darbas. Lietuvos Respublikos Europos ekonominių interesų grupių įstatymas, *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 4-43, 9 str. 2 d.

756 Prieš kreipdamiesi į grupės narius, kreditoriai pirma turi kreiptis į pačią EEIG.

757 Ciantar, J. *Malta: The EEIG: How Can It Help Your Business After The Financial Crisis?* [interaktyvus]. 2011, [žiūrėta 2014-09-24]. Prieiga per internetą: <<http://www.mondaq.com/x/131474/EU+Law/The+EEIG+How+can+it+help+your+business+after+the+Financial+Crisis>> [žiūrėta 2014-09-24].

758 Commission of the European Communities. *A New Instrument for Economic Cooperation in the Community*. Luxembourg: Office for Official Publications, 1989, p. 10.

759 21 December 1973, EC, Commission, Proposal for Council Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG), OJ C 14/30, 1974, 26 str. 2d.

760 sterling kerr, P., *supra* note 644, p. 1752.

761 Pavyzdžiui, ūkinei bendrijai Lietuvoje (Autoriaus pastaba).

komybę gali apriboti ši faktą išviešindamas reglamente nustatyta tvarka⁷⁶², tačiau tokiu atveju būtina pakeisti EEIG steigimo sutartį, o tai gali būti sudėtinga, nes tam reikalingas visų narių sutikimas.

Taigi, kaip rodo EEIG reglamentavimo ypatybės ir susiklosčiusi tokių grupių steigimo praktika, šis instrumentas nėra itin tinkamas tarptautinės jungtinės veiklos vykdymui. Tokią situaciją iš dalies lemia pati ES istorinė raida, nes EEIG reglamentas buvo priimtas prieš keletą dešimtmečių ir orientuotas į tuometines valstybes nares. Tuo tarpu dabartinės teisinės ir ekonominės sąlygos yra ženkliai pasikeitusios. Pakitęs valstybių narių skaičius implikuoja naujus poreikius, nes tarpusavyje sąveikauja žymiai daugiau skirtingų teisinių sistemų, todėl susiduriama su naujais iššūkiais, kurių toks reglamentavimas nėra pajėgus išspręsti. EEIG patrauklumo nesuteikia ir gausus nuorodų darymas į nacionalinę teisę bei pilnos reglamentavimo sistemos nebuvimas, nes įvairios EEIG panaudojimo galimybės praktikoje gali sukelti įvairių taikytinos teisės ir jos nustatymo problemų, o tokia situacija neskatina sistemos aiškumo ir vieningumo. Šios grupės formos naudojimą tarptautinės jungtinės veiklos struktūrizavimui taip pat riboja ir grupės steigimo tikslai numatyti reglamente bei neribota narių atsakomybė, dėl to dažniau pasirenkamos struktūros leidžiančios apriboti savo atsakomybę ir laisvai vykdyti bet kokio tipo veiklą, generuojančią pelną.

2.2.2. Europos bendrovė

Societas Europaea (toliau – SE) arba Europos bendrovė (išvertus iš lotynų kalbos) – tai atviro tipo akcinė bendrovė, kurios veikla reglamentuojama ES lygiu ir kurią įsteigti galima visose valstybėse narėse ir EEE šalyse. Idėja apie tokią priemonę, kuria galėtų naudotis valstybių narių bendrovės, siekdamos įveikti ekonominės veiklos barjerus, kilo gerokai anksčiau, nei prasidėjo EEIG reglamento projektų svarstymai. Dar 1950 metais tokią mintį iškėlė P. Sanders⁷⁶³, o prancūzų notaras Thibièrge 1959 metais ją labiau išplėtojo ir pasiūlė sukurti supranacionalinę priemonę, panašiai manė ir vokiečių akademikas P. Ulmeris išdėstęs tokią poziciją savo inauguracijos kalboje⁷⁶⁴. Šių mokslininkų idėjos buvo orientuotos į tuometinę situaciją, nes šešto dešimtmečio pradžioje nebuvo jokio būdo ar priemonės veiklos vykdymui kitose valstybėse narėse, kurį visos jų lygiaverčiai pripažintų ir kurį būtų galima vykdyti lygiomis sąlygomis bei pagrindais su jų nacionaliniais subjektais⁷⁶⁵. Dėl to, siekiant sumažinti administracinius kaštus bei išvengti teisinių trikdžių dėl nacionalinių sistemų skirtumų, sudėtingo, kompleksinio, brangaus ir ne visada efektyvaus verslo organizavimo, buvo pasiūlytas supranacionalinis reguliavimas be jokių nuorodų į nacionalines teisės sistemas⁷⁶⁶. Komisija suprasdama tokios priemonės svarbą bei atsižvelgdama

762 21 December 1973, EC, Commission, Proposal for Council Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG), OJ C 14/30, 1974, 26 str. 2 d., 9 str. 1 d. ir 8 str.

763 Edwards, V. The European Company – Essential Tool or Eviscerated Dream? In *Common Market Law Review*, 2003, Volume 40, Issue 2, p. 443.

764 Schulze, R., Schulte-Nölke, H. *European Private Law – Current Status and Perspectives, the 1st Edition*. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2011, p. 148.

765 Sanders p. the European Company. In *Georgia Journal of International & Comparative Law*, 1976, Issue 6, p. 368.

766 Johnston, A. *EC Regulation of Corporate Governance, International Corporate Law and Financial Market Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, p. 249.

į kilusias diskusijas ir debatus dėl tokio reglamentavimo būtinumo pavedė darbo grupei, vadovaujamai P. Sanders parengti Europos bendrovės statutą⁷⁶⁷.

Iš pradžių bandyta sukurti tokią sistemą, kuri galėtų pakeisti tuometinių narių nacionalinę teisę. Buvo parengtas itin detalus projektas, kurio pagrindu pasirinkta Vokietijos nacionalinė teisė⁷⁶⁸ ir kuri sudarė net 284 straipsniai. Pirminis reglamento variantas, 1970 metais pateiktas Tarybai, apėmė ne tik Europos bendrovės įkūrimą, valdymą, darbuotojų įtraukimą į sprendimų priėmimą, bet ir daugumą kt. klausimų⁷⁶⁹. Tačiau pasiūlymas nebuvo priimtas dėl skirtingų valstybių požiūrių, pagrinde dėl įmonės valdymo ir darbuotojų dalyvavimo jame⁷⁷⁰. Po penkerių metų Tarybai dar kartą buvo pateiktas pasiūlymas, tiesa, ši kartą gerokai patrumpintas. Tačiau ir šis pasiūlymas buvo vėl atmestas⁷⁷¹. Pagrindine to priežastimi tapo plėtra – neseniai buvo priimta naujų narių, pavyzdžiui, Didžioji Britanija ir Airija, kuriose nemažai siūlomų aspektų nė nebuvo žinomi, kaip kad dviejų pakopų valdymo sistema arba tas pats darbuotojų dalyvavimas priimant įmonės valdymo sprendimus⁷⁷². Nepaisant to, bandymai sukurti tokią formą nebuvo pamiršti ir devintajame dešimtmetyje paskelbtoje Baltojoje knygoje⁷⁷³ buvo numatyta, kad iki 1992 metų turi būti surkuta vienas rinka, o vienas iš jos tikslų yra ir tokios bendrovės modelis.

Dar vienas bandymas sukurti SE buvo 1989 metais, kai Komisija parengė naują pasiūlymą⁷⁷⁴, t. y. ženkliai modifikavo senąjį: jį supaprastino ir pašalino nemažai straipsnių tuos aspektus priskirdama nacionalinio reguliavimo sritimis. Be to, pats reglamentas pirmą kartą buvo išskaidytas į dvi dalis: pirmoji reglamento forma buvo skirta SE statutui, o antroji – direktyva dėl darbuotojų dalyvavimo. Nepaisant to, šis pasiūlymas taip pat buvo atmestas, iš dalies dėl nuomonių išsiskyrimo tais pačiais darbuotojų ir valdymo klausimais, iš dalies dėl šio pasiūlymo pobūdžio – jis labai skyrėsi nuo ankstesnių projektų, todėl buvo neįmanoma jo lyginti su prieš tai teiktais pasiūlymais⁷⁷⁵. Dar vienas panašaus pobūdžio pasiūlymas teiktas ir 1991 metais, tačiau tuomet palaikymo jis taip pat nesulaukė⁷⁷⁶.

767 Linmondin, K. The European Company (Societas Europaea) – A Successful Harmonisation of Corporate Governance in the European Union? In *Bond Law Review, Special Issue: Comparative Corporate Governance, 2003, Volume 15, Issue 1*, p. 150.

768 Siems, M. M. *Convergence in Shareholder Law, International Corporate Law and Financial Market Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, p. 49.

769 European Commission, Proposal for a Council Regulation on the Statute of the Societas Europaea of 30 June 1970, COM (1970) 600 final, OJ C 124/1, Supplement to Bulletin of the European Communities.

770 Blackburn, T. L. The Societas Europea: The evolving European Corporation Statute. In *Fordham Law Review, 1993, Volume 61, Issue 4*, p. 698.

771 Johnston, A., *supra* note 766, p. 150.

772 *Ibid.*, p. 154.

773 Memorandum from the Commission to Parliament, the Council and the two sides of industry, COM(88) 320, Internal Market and Industrial Cooperation – Statute for the European Company – Internal market White Paper, p. 137.

774 25 August 1989, European Commission, Proposal on a Regulation on the Statute of Societas Europaea, OJ C 176/1; Proposal for a Directive Supplementing the Statute for the European Company with regard to the Involvement of Employees, COM (1989) 268 final, OJ C 263/69, 1989.

775 Keller, B. K. The European Company Statute: Employee Involvement – and Beyond. In *Industrial Relations Journal, 2002, Volume 33*, p. 427.

776 16 May 1991, European Commission, Proposal on a Regulation on the Statute of Societas Europaea COM (1989) 268 final, OJ C 263/41; 6 April 1991 Proposal for a Directive Supplementing the Statute for the European Company with regard to the Involvement of Employees, OJ C 138/8, 1991.

Bendras valstybių narių sutarimas dėl SE Reglamento pasiektas tik 2001⁷⁷⁷ metais, o taikyti jis pradėtas 2004, praėjus pereinamajam laikotarpiui, per kurį valstybės narės turėjo pasirengti reglamento įgyvendinimui ir pritaikyti savo teisės aktus. Įsigaliojus ir pradėjus taikyti šį reglamentą, atsirado galimybės steigti tokio tipo bendroves visose valstybėse narėse, o taip pat ir Norvegijoje, Islandijoje bei Lichtenšteine⁷⁷⁸. Nors galutinis rezultatas nėra paremtas grynai Vokietijos teise, o veikia panašus į daugelio valstybių narių nacionalinio reguliavimo mišinį, tačiau jame išliko ir ne maža dalis pirminių pasiūlymų, numatytų dar 1970 metų projekte⁷⁷⁹.

Atsižvelgiant į nuomonių skirtumus, galutinis SE reglamento tikslas buvo nebe pakeisti valstybių narių nacionalinę teisę ir pateikti homogenišką bendrovių kodeksą, o veikia sudaryti sąlygas įmonėms plėsti savo veiklą ES mastu ir veikti palankesnėmis sąlygomis kartu su tose valstybėse jau įsteigtomis įmonėmis⁷⁸⁰. Dėl to, pasirinktas reguliavimo būdas neišsprendė tų problemų, dėl kurių visas šis procesas ir buvo pradėtas. Priimtas reglamentas, priešingai nei ankstesni projektai, didelę dalį klausimų paliko reglamentuoti pačioms valstybėms narėms, pavyzdžiui, iš 70 reglamento straipsnių net 65 padarytos nuorodos į nacionalinę teisę, tuo tarpu dar 35 vietose pačioms valstybėms palikta galimybė pasirinkti reglamento įgyvendinimo būdą⁷⁸¹. Dėl to, vargu ar tokiu reguliavimu buvo sukurta lankstesnė sistema nei, kad ta, kuri buvo aštuntajame dešimtmetyje. Žinoma, šiandieninis reguliavimas ženkliai pakitęs, ES lygmeniu harmonizuota dalis įmonių teisės, taip pat išvystyta ES TT praktika, tačiau dėl reglamento pobūdžio bei nuorodų į nacionalinę teisę ir toliau galima rasti net 31 skirtingą taisyklių rinkinį taikytiną SE⁷⁸², o dėl tokios situacijos, kai kurie mokslininkai SE apibūdina kaip chameleoną, kuris keičią savo pavidalą, priklausomai nuo tos šalies teisės, kurioje ji buvo įsteigta⁷⁸³. Taigi, nors tokia teisinė įmonės forma ir indikuoja apie tarptautinį veiklos pobūdį bei bendrovės kilmę, o tokiu reguliavimu siekta, kad už įsisteigimo valstybės sienų vykdoma veikla nebūtų traktuojama kaip veikla vykdoma užsienyje, jog priimančioje valstybėje partneriai su tokiomis bendrovėmis sutarties

777 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2011, p. 1; 8 October 2001 Council Directive 2001/86/EC Supplementing the Statute for a European Company with Regard to the Involvement of Employees, OJ L 294, 2001, p. 22.

778 Annex XXII to European Economic Area Agreement, Company Law, (32001 R3257), No 10a.01.

779 Pavyzdžiui, P. Sanders dar 1970 metais siūlė leisti formuoti SE susijungimo būdu tik iš jau egzistuojančių įmonių, uždaro ar atviro tipo akcinių bendrovių (UAB ar AB); nustatyti tarptautinį elementą ir leisti formuoti SE, jei dalyvauja bent du subjektai iš skirtingų valstybių narių ir t. t.

780 Cauchi, Dr. M. CH. *The Societas Europaea (European Company): as a New Corporate Vehicle* [interaktyvus]. 2001 [žiūrėta 2014-09-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.cc-advocates.com/publications/articles/european-company-statute-1.htm>> [žiūrėta 2014-09-16].

781 Atkreiptinas dėmesys, kad direktyvoje dėl darbuotojų dalyvavimo priimanant sprendimus taip pat padaryta ne viena nuoroda į valstybių nacionalines teisės sistemas.

782 Pavyzdžiui, mažumos akcininkų apsauga arba direktoriaus atsakomybė reglamentuojama valstybių teisės aktais, o reglamentavimo principai tarp skirtingų narių pakankamai ženkliai varijuoja; įstatinio kapitalo dydis numatyta reglamente, tačiau jo didinimo ar mažinimo taisyklės ne, todėl tokiu atveju būtų taikoma įsisteigimo valstybės teisė; panašiai reglamentuojami ir akcininkų susirinkimai (reglamento 52–59 str.) bei didelė dalis kitų klausimų.

783 Rickford, J. *The European Company*. In *The European Company: Developing a Community Law of Corporations: Collected Papers from the Leiden University Unilever Programme*, 2003, p. 20.

sudarytų vienodomis sąlygomis, tačiau tikėtina, kad dėl minėtos priežasties SE vis tiek bus traktuojama kaip didesnio rizikingumo kontrahentas⁷⁸⁴.

Nors SE reglamentas ir suteikė valstybių narių įmonėms teises galimybes, kurių jos anksčiau neturėjo, vykdydamos veiklą pagal nacionalinius teisės aktus ir jose numatytas teises formas, tačiau, pradėjus jį taikyti, 2004–2006 metais didelio susidomėjimo šia teisine forma neatsirado – tik labai maža dalis įmonių priėmė sprendimą persiformuoti į SE tipo bendroves⁷⁸⁵. Kiek vėliau SE steigimas suaktyvėjo, tačiau procentinė įsteigtų SE išraiška, kaip ir EEIG atveju, sudaro tik labai mažą visų įmonių dalį. 2014 metų pradžioje viso buvo įsteigta 2115 tokio tipo bendrovių, iš kurių daugiau nei pusė per paskutinius trejus metus⁷⁸⁶. Lietuvoje ir Lenkijoje šiuo metu įsteigtos tik dvi tokios bendrovės, Latvijoje – keturios, o Estijoje – šešios. Įsteigtų SE skaičiumi ženkliai pirmauja Čekija⁷⁸⁷, tačiau SE steigimo tendencijų kontekste svarbu tai, kad didžioji dalis šių įmonių yra tuščios arba nevykdo jokios veiklos⁷⁸⁸. Dėl to faktiškai vykdančių veiklą SE tipo bendrovių yra per pus mažiau, o didžioji jų dalis – Vokietijoje⁷⁸⁹.

Be abejo, negalima paneigti fakto, kad šiuo reglamentu buvo numatyta įmonės forma, kuri iš dalies padėjo atsisakyti tam tikro lokalaus reguliavimo ar sukūrė jam alternatyvą. Tokie procesai kartu padeda supaprastinti nacionalinį reglamentavimą ir sumažina jo protekcionizmą⁷⁹⁰, o tai šiuo atveju padeda kiek paprasčiau vykdyti tarptautinę jungtinę veiklą ES mastu. Toks liberalizavimas partneriams palengvina jų veiklos modeliavimą ir organizavimą ar padaro ją operatyvesne, o ypač, kai ji turi tarptautinį elementą. Tačiau SE steigimas kartu yra apribotas tam tikrais reikalavimais bei ribojimais ir šiuo atveju jie dar griežtesni nei steigiant EEIG.

Visų pirma, minimalus įstatinis kapitalas privalo būti ne mažesnis kaip 120 000 eurų, o steigime dalyvauti gali tik juridiniai asmenys, dažniausiai – AB arba UAB. Dėl to ne retai galima situacija, kai partneriai norėdami suformuoti SE, pirmiausia turės įvykdyti reorganizavimą ir pakeisti savo teisinę formą į atviro tipo bendrovę, tokią kaip AB ar jos

---

784 Taylor Wessing. *A guide to the European Company or Societas Europaea (SE)* [interaktyvus]. 2004, [žiūrėta 2014-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.taylorwessing.com/uploads/tx_siruplawyer-management/CRT_EuropeanCompanyStatute.en.pdf> [žiūrėta 2014-10-15].

785 Kadi, S. Advantages and Disadvantages of the SE-Statute. In LSEU, Volume 1, p. 114.

786 Worker participation EU, Overview of current state of SE foundations in Europe [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-11-05]. Prieiga per internetą: <[http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/\(language\)/eng-GB](http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/(language)/eng-GB)> [žiūrėta 2014-11-05].

787 Worker participation EU, Overview of current state of SE foundations in Europe [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-11-05]. Prieiga per internetą: <[http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/\(language\)/eng-GB](http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/(language)/eng-GB)> [žiūrėta 2014-11-05].

788 Worker participation EU, 500 active European Companies (SE) [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2014-11-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Latest-developments/500-active-European-Companies-SE>> [žiūrėta 2014-11-07].

789 Worker participation EU, Overview of current state of SE foundations in Europe [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-11-05]. Prieiga per internetą: <[http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/\(language\)/eng-GB](http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/(language)/eng-GB)> [žiūrėta 2014-11-05].

790 C'M'S. Societas Europaea [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.cmslegal.com/Hubbard.FileSystem/files/Publication/74b1540e-27c1-43fa-ac4d-3439dbb90f84/Presentation/PublicationAttachment/e24c0ec3-6cc0-4438-a5e6-346dd833e798/CMS_Societas_Europaea_May2011.pdf> [žiūrėta 2014-10-23].

atitikmenį kitoje valstybėje narėje⁷⁹¹. Steigėjų paprastai turi būti ne mažiau kaip du, o jų registruotos buveinės turi būti skirtingose valstybėse narėse arba EEE šalyse⁷⁹². Pastarasis reikalavimas, kaip ir EEIG atveju, nustatytas siekiant užtikrinti ES ir EEE šalių įmonių veiklos plėtrą ir kartu riboti trečiųjų šalių įmonių galimybes konkuruoti vidaus rinkoje. Vis dėlto, trečiųjų šalių subjektams nėra numatyta jokių ribojimų įsigyti jau įsteigtų SE akcijų⁷⁹³. Taigi, nors jie ir negali įsteigti SE, tačiau jų galimybės vykdyti bendrą jungtinę veiklą su ES ar EEE valstybių partneriais per SE nėra eliminuojamos⁷⁹⁴.

Viena iš SE ypatybių ta, kad ji negali būti sukurta kaip nauja bendrovė – dėl to ji turi būti reorganizuota arba kitaip sukurta pagal reglamente numatytas procedūras. Šiuo tikslu, steigėjai gali rinktis vieną iš penkių galimų variantų:

1. Ausijungimo būdą – galimas mažiausiai dviem jau egzistuojančioms AB, kurių registruotos buveinės skirtingose narėse / EEE šalyse.
2. SE holdingo suformavimą – galimas AB arba UAB, iš kurių bent viena veikia pagal kitos valstybės (narės / EEE šalies) teisę arba turinčioms dukterinę bendrovę bent du metus kitoje narėje / EEE šalyje.
3. Dukterinės bendrovės formavimą – galimas juridiniams asmenims arba kitoms organizacijoms, iš kurių bent viena veikia pagal kitos valstybės (narės / EEE šalies) teisę arba turinčioms dukterinę bendrovę bent du metus kitoje narėje / EEE šalyje.
4. AB reorganizavimą į SE – AB turi turėti dukterinę kitoje narėje bent du metus / EEE šalyse.
5. SE dukterinės steigimą – šis variantas galimas tik egzistuojančiai SE⁷⁹⁵.

SE reglamente numatyta, kad bendrovės, kurių poreikių tenkinimas neapsiriboja grynai vietiniu lygiu, turi turėti galimybes pertvarkyti savo verslą į ES lygmenį⁷⁹⁶. Vis dėlto, SE panaudojimo galimybės bendrai Jungtinei veiklai neturi ir negali būti pervaldinamos. Nors, reglamentas ir suteikia teisę įmonėms, įkurtoms skirtingose valstybėse narėse vykdyti tarpvalstybinius susijungimus ar restruktūrizavimus, tačiau tokių pertvarkymų metu vykdomas susiliejimas ir sukuriamas visiškai naujas subjektas, o tai jau glaudesnio bendradarbiavimo išraiškos tarp partnerių forma nei pati Jungtinė veikla. Visgi, atsižvelgiant į SE reglamento reikalavimus, jis visada buvo labiau orientuotas į dideles korporacijas⁷⁹⁷, o ne į mažas ir vidutines įmones. Nors, kaip rodo SE reglamento taikymo praktika, ši bendrovės forma pa-

791 Lovels. *The European Public Limited Company Societas Europaea* [interaktyvus]. 2008, [žiūrėta 2014-11-16], p. 1. Prieiga per internetą: <http://www.hoganlovells.com/files/Publication/0d6df0ed-9ffd-4dbf-a068-369c1e32b282/Presentation/PublicationAttachment/736625b0-6227-4535-bee9-4f23b-322c3be/CN_European_Public_Limited_Company.pdf> [Žiūrėta 2014-11-16].

792 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001, 2 str.

793 Werlauff, E. *EU Company Law, Common Business Law of 28 States, 2nd Edition*, 2003, p. 109; KADI, S., *supra note 785*, p. 114.

794 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001, 7 str.

795 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001, 4 str.

796 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001, p. 1.

797 Da Costa, C. *The European Company Statute, European Business Law and Practice Series*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003, p. 178.

trauklesnė finansines ar nekilnojamojo turto paslaugas teikiančioms įmonėms, turinčioms ne daug darbuotojų arba toms, kurios plačiai renkasi išorės paslaugų pirkimo praktiką⁷⁹⁸.

Svarbu ir tai, kad šio reglamento reikšmė įmonių susijungimų ar restruktūrizavimo atvejams ženkliai sumenko evoliucionavus bendram ES reglamentavimui. Praėjus keliems metams po SE reglamento priėmimo, ES TT suformavo praktiką, jog tarptautiniai įmonių susijungimai negali būti draudžiami, jei jie pagal nacionalinius teisės aktus yra leidžiami vidaus įmonėms ir kad toks skirtingas vidaus įmonių susijungimų ir tarptautinių susijungimų traktavimas pažeidžia asmenų judėjimo laisvę⁷⁹⁹. Taigi greitai SE tapo nebe vieninteliu instrumentu, leidžiančiu migruoti ES. Be to, nuo 2005 metų tokie susijungimai tapo galimi ši principą įtvirtinus ir ribotos atsakomybės bendrovių jungimusi, peržengiančių vienos valstybės ribas direktyvoje⁸⁰⁰. Ši direktyva leido visoms ribotos atsakomybės bendrovėms vykdyti tarpvalstybinius susijungimus panašiomis sąlygomis kaip ir SE reglamentas, o be to pastarasis būdas leido tai daryti dar ir daug pigiau⁸⁰¹ bei paprasčiau, nes susijungimuose dalyvauti gali nebebūtinai atviro tipo akcinės bendrovės, kaip kad SE reglamento atveju⁸⁰².

Bendros jungtinės veiklos atžvilgiu SE reglamentas naudingas tuo, jog suteikia galimybę partneriams iš skirtingų valstybių narių suformuoti dukterinę SE⁸⁰³. Tačiau, nors dukterinės SE steigimas mažiau ribotas nei kitais SE formavimo atvejais dėl mažesnių ribojimų steigėjams nustatymo, t. y. šiuo atveju jais nebūtinai turi būti tik AB arba UAB, partneriams nėra laidojamas subjektyvus lygiateisiškumas dėl nuorodos į nacionalinę teisę. Dėl to, partneriams būtų garantuojamas neutralumas, tik jei SE būtų steigiama trečiojoje valstybėje narėje, t. y. kitoje nei partnerių įsisteigimo valstybėje narėje. Taigi ši SE reglamento panaudojimo alternatyva jungtinei veiklai yra labiausiai surišta su SE steigimo valstybe⁸⁰⁴, nes tokioje komercinėje operacijoje dalyvaujančioms bendrovėms, firmoms ir kitiems juridiniams asmenims taikomos nacionalinės teisės nuostatos, reglamentuojančios jų dalyvavimą, steigiant akcinės bendrovės teisinės formos dukterinę bendrovę⁸⁰⁵. Taigi visa steigimo procedūra būtų reglamentuojama nacionalinių teisės aktų, pavyzdžiui, Akcinių bendrovių įstatymo Lietuvoje arba jo analogų kitose valstybėse narėse, nors tokia dukterinė bendrovė ir įgytų SE statusą, jos formai ir veiklai būtų taikomi tie patys reikalavimai,

798 Gold, M., Nikolopoulos, A., Kluge, N. *The European Company Statute A New Approach to Corporate Governance*. Germany: Peter Lang AG, 2009, p. 59.

799 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje C-411/03, *SEVIC Systems*, 2005, ECR I-10836, para. 16-19.

800 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimusi, peržengiančių vienos valstybės ribas. OL L310/1, 2005, p. 1.

801 Įmonių reorganizavimo į SE išlaidos, įskaitant mokesčius, teisinių konsultacijų išlaidas, išlaidas buveinės perkėlimui, perregistravimui ir kitas, gali sudaryti nuo 700 000 eurų. Hirte, H., Teichmann, Ch. *The European Private Company – Societas Privata Europaea (SPE)*. In *EFCR Special Volume 3*, 2013, p. 38. Pavyzdžiui, Vokietijos įmonių grupei Allianz, persitvarkyti į Allianz SE, kainavo apie 95 mln. eurų. KIRSHNER, J. A. *A Third Way: Regional Restructuring and the Societas Europaea*. University of Cambridge: Centre for Business Research, 2009, p. 7.

802 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001, 2 str.

803 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001, 2 str. 3 d.

804 Linmondin, K., *supra note 767*, p. 161.

805 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001, 36 str.

o ji galėtų naudotis visa šios teisinės formos teikiama nauda. Tačiau, jei SE bus formuojama vieno iš partnerių įsisteigimo valstybėje, tokia padėtis automatiškai užkoduos vieno iš jungtinės veiklos partnerių nelygiavertę padėtį ir teisinį neužtikrintumą⁸⁰⁶, o galutinė situacija mažai kuo ar niekuo nesiskiria nuo tos, kai steigiamos bendros partnerių įmonės pagal nacionalinę teisę. Tokią situaciją iš dalies atspindi ir santykinai mažas bendrų dukterinių SE steigimas, kaip parodė tyrimai⁸⁰⁷, 2009 metais tokių SE skaičius paprastai neviršijo 10% visų SE, įsteigtų toje valstybėje narėje⁸⁰⁸, o visose valstybėse narėse kartu su holdingo SE ir susijungimo būdu suformuotose SE, neviršijo 40%⁸⁰⁹.

Kaip vienas didžiausių SE privalumų dažnai pabrėžiamas jos mobilumas – galimybė perkelti registruotą buveinę į bet kurią kitą valstybę narę⁸¹⁰, t. y. taikoma bendra taisyklė, jog registruotos buveinės perkėlimas nelemia SE statuso pasikeitimų, o keičiasi tik taikytina teisė⁸¹¹. Taigi, SE siūlo galimybę veiklą vykdyti visoje ES be reikalavimo steigti naują bendrovę priimančioje ir likviduoti senoje valstybėje narėje ar EEE šalyje, o tai savo ruožtu suteikia galimybes verslui, organizuotam kaip SE, judėti visoje ES ir EEE šalyse⁸¹², vadovaujantis standartizuota procedūra:

1. Valdymo arba administravimo organas parengia pasiūlymą perkelti bendrovę ir paskelbia jį numatyta tvarka.
2. Taip pat parengiama ataskaita, nurodomi teisiniai bei ekonominiai perkėlimo aspektai ir apibūdinamos perkėlimo pasekmės akcininkams, kreditoriams bei darbuotojams;
3. Reglamente numatytais terminais priimami sprendimai ir atliekami kiti formalumai, reikalingi perkėlimo įforminimui⁸¹³.

806 Taylor Wessing. A guide to the European Company or Societas Europaea (SE) [interaktyvus]. 2004, [žiūrėta 2014-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.taylorwessing.com/uploads/tx_siruplawyer-management/CRT_EuropeanCompanyStatute.en.pdf> [žiūrėta 2014-10-15].

807 Ernst & Young. *Study on the operation and the impacts of the Statute for a European Company (SE) – 2008/S 144-192482 Final Report, 2009.*

808 Pavyzdžiui, Čekijoje – tik 5 %; Prancūzijoje – 7 % ir t. t. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame kontekste išsiskiria tik Vokietija, kurioje tokiu būdu formuojamos SE sudaro apie 49%. Ernst & Young. *Study on the operation and the impacts of the Statute for a European Company (SE) – 2008/S 144-192482 Final Report, 2009*, p. 190-191.

809 Ernst & Young. *Study on the operation and the impacts of the Statute for a European Company (SE) – 2008/S 144-192482 Final Report, 2009*, p. 12.

810 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001, 8 str.

811 Grundmann, S. European Company Law: Organization, Finance and Capital Markets. In *Ius Communicatis Series*, 2007, Volume 1, p. 674.

812 Pavyzdžiui, Finnish Elcoteq SE buvo įsteigta Suomijoje ir vėliau perkelta į Liuksemburgą, Graphisoft SE iš Nyderlandų perkelta į Vengriją Narada Europe SE buvo įsteigta Norvegijoje, bet vėliau perkelta į Jungtinę Karalystę. Worker Participation, Narada Europe SE, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <http://ecdb.worker-participation.eu/show_factsheets_details.php?se_id=51&title=Established%20SEs> [žiūrėta 2014-11-06]; SE Europe Network, Exchange Documents, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <[http://www.seeurope-network.org/cgi-bin/netkey_module/boerse/boerse.cgi?project_nr=6&Seite=58&art=.*&thema=\(5\)+Company+Cases&verfall=unlimited&neuerzettel=New+Contribution&bearbeiten=Change+Contribution](http://www.seeurope-network.org/cgi-bin/netkey_module/boerse/boerse.cgi?project_nr=6&Seite=58&art=.*&thema=(5)+Company+Cases&verfall=unlimited&neuerzettel=New+Contribution&bearbeiten=Change+Contribution)> [žiūrėta 2014-11-06].

813 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001, 8 str. 2 d.

Antra vertus, buveinės perkėlimas yra aktualus tik nedidelei daliai verslo subjektų⁸¹⁴. Kaip rodo statistika tik apie 4 % SE pasinaudojo tokia galimybe⁸¹⁵. Tai rodo, kad galimybė perkelti registruotą buveinę nėra itin svarbi didžiajai daliai partnerių, steigiantiems bendras įmones, todėl nėra renkama SE forma arba ji renkama dėl kitų priežasčių, arba renkamosios kitų formos akcinio kapitalo bendrovės ir pasinaudojama ribotos atsakomybės bendrovių jungimusi, peržengiančių vienos valstybės ribas direktyva. Be to, siekiant apsaugoti skirtingų valstybių interesus dėl taikomų skirtingų įsisteigimo teorijų, valstybėms narėms palikta galimybė numatyti, kad ne SE registruota buveinė turi sutapti su nuolatinio valdymo organo buvimo vieta. Pavyzdžiui, Lietuva yra pasinaudojusi šia galimybe⁸¹⁶, tuo tarpu Jungtinė Karalystė tokio reikalavimo nėra nustačiusi⁸¹⁷. Taigi tokių reikalavimų įtvirtinimas taip pat gali mažinti tokios formos patrauklumą skirtingose valstybėse, lyginant su bendrovių jungimusi direktyvos teikiamomis galimybėmis.

Maža to, SE formos patrauklumą netolimoje ateityje gali sumažinti ir keturioliktoji įmonių direktyva dėl bendrovių buveinių perkėlimo, jei pavyktų pagaliau dėl jos susitarti. Tokiu atveju SE liktų tik vienu iš kelių instrumentų, kurie padėtų perkelti buveinę išlaikant teisinį statusą, o kaip rodo praktika ir pakankamai brangiu, lyginant su kitomis alternatyvomis. Kol kas Parlamentas išreiškė savo nuomonę dėl direktyvos teksto bei galimų reguliavimo variantų⁸¹⁸, o Komisija reaguodama į pastabas vykdė plataus masto viešas apklausas dėl tokio reglamentavimo poreikio⁸¹⁹. Didžioji dalis respondentų pasisakė už bendras ES taisykles dėl tarpvalstybinio būstinės perkėlimo⁸²⁰, nes tik keletas valstybių narių leidžia būstinę perkelti nereikalaujamos bendrovę likviduoti ir iš naujo įsteigti. Vis dėlto,

814 Taylor Wessing. *A guide to the European Company or Societas Europaea (SE)* [interaktyvus]. 2004, [žiūrėta 2014-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.taylorwessing.com/uploads/tx_siruplawyer-management/CRT_EuropeanCompanyStatute.en.pdf> [žiūrėta 2014-10-15].

815 Worker participation EU, Overview of current state of SE foundations in Europe [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-11-05]. Prieiga per internetą: <[http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/\(language\)/eng-GB](http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/(language)/eng-GB)> [žiūrėta 2014-11-05].

816 Lietuvos Respublikos Europos bendrovių įstatymas (nauja redakcija nuo 2012 m. sausio 1 d.). Valstybės žinios, 2004, Nr. 78-2710, 4 str. 1 d.

817 Companies House, The European Company: Societas Europaea (SE) - GPO6, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.companieshouse.gov.uk/about/gbhtml/gpo6.shtml>> [žiūrėta 2014-11-06].

818 European Parliament. Legislative Observatory, Procedure File [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/oel/popups/ficheprocedure.do?reference=2011/2046\(INI\)&lg=en](http://www.europarl.europa.eu/oel/popups/ficheprocedure.do?reference=2011/2046(INI)&lg=en)> [žiūrėta 2014-11-06].

819 European Commission. Feedback Statement, Summary of Responses to the Public Consultation of Cross-border transfers of registered offices of companies [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/seat-transfer/docs/summary-of-responses_en.pdf> [žiūrėta 2014-11-06].

820 Iš 496 respondentų 373 pasisakė už taisyklių dėl būstinės perkėlimo nustatymo ES mastu, iš jų 337 pasisakė už direktyvą, o 36 – už kitas priemones. 2012 m. gruodžio 12 d. Komisijos komunikatas Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, Europos bendrovių teisės ir įmonių valdymo veiksmų planas. Šiuolaikinė teisinė sistema didesniai akcininkų aktyvumui ir įmonių tvarumui užtikrinti. 12 December 2012, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies COM(2012) 740 Final, p. 11.

šios taisyklės vis dar nėra sukurtos⁸²¹. Komisijos nuomone, šis klausimas svarbus, tačiau šios srities iniciatyvą reikia pagrįsti patikimais ekonominiais duomenimis ir jos imtis nuodugnai įvertinus, ar praktiškai ir tikrai reikia Europos taisyklių dėl būstinės perkėlimo, ar jomis būtų realiai naudojamas⁸²².

Tuo tarpu, nors SE registruotos buveinės perkėlimas daugiau ar mažiau ir įvardijamas kaip vienas šios veiklos išraiškos privalumų, SE valdymo ir darbuotojų dalyvavimo jame klausimai gali būti vertinami itin nevienareikšmiškai, o pastarasis aspektas dažnai net turėtų būti įvardijamas ir kaip viena iš pagrindinių, kodėl nesirenkama SE forma. SE valdymo struktūrą partneriai gali pasirinkti savo nuožiūra, todėl ji gali būti ir gana skirtinga nuo tos, kuri įprasta toje valstybėje pagal nacionalinę teisę įsteigtoms bendrovėms. SE steigėjai gali rintis vienos pakopos valdymo sistemą, įprastą anglo-saksų modeliui, arba dviejų pakopų valdymo sistemą, būdingą vokiškosios teisės tradicijai. Tokia pasirinkimo galimybė leidžia suformuoti tokią valdymo struktūrą, kokios labiausiai reikia konkrečioje situacijoje pagal bendrus partnerių poreikius, o tokią sistemą galima pasirinkti bet kurioje valstybėje narėje ar EEE šalyje. Be to, pasirinkimą vėliau galima laisvai keisti, t. y. atsisakyti vienos pakopos arba tokią pridėti. Šis SE pobūdis yra vienas pagrindinių kriterijų, kuris lemia šios formos pasirinkimą šalyse, kuriose nacionalinės teisės reikalavimai atviro tipo akcinėms bendrovėms yra griežtesni. Tai ypatingai ryški tendencija Čekijoje, kurioje pagal nacionalinę teisę iki 2014 m. sausio 1 d. steigiamos tokios bendrovės turėjo turėti dviejų pakopų valdymo modelį, pagal kurį turėjo būti sudaroma mažiausiai trijų narių stebėtojų taryba, o tais atvejais, kai akcininkų būdavo daugiau nei vienas, ir mažiausiai trijų narių valdyba⁸²³. Tuo tarpu reglamentas ir jį įgyvendinantys teisės aktai suteikdavo galimybę šių narių skaičių sumažinti iki vieno nario taryboje ir vieno valdyboje arba steigti SE tik su vienos pakopos valdymo organu.

Tuo tarpu darbuotojų dalyvavimo valdyme klausimas sukėlė bene daugiausia diskusijų dar svarstant SE reglamento projektus, dėl to, priimtuose aktuose⁸²⁴ numatytas kiek liberalesnis variantas, kuris leidžia nustatyti darbuotojų įtraukimo į sprendimų priėmimo procesus lygį⁸²⁵. Taigi reglamentavimo būdas gali būti laikomas sąlyginai lanksčiu, nes dalyvavimas apibrėžiamas laisvo turinio susitarime tarp darbuotojų ir steigėjų, su sąlyga, kad

---

821 Practical Law, Cross-border transfers of seats of companies: European Commission launches consultation to assess whether legislative measures are needed, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <<http://uk.practicallaw.com/3-523-5643?source=relatedcontent#null>> [žiūrėta 2014-11-06].

822 12 December 2012, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan: European company law and corporate governance – a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies COM(2012) 740 Final, p. 5.

823 5 November 1991, Act on Commercial Code No 513/1991, Article 139, Part 3, Article 193, Part 3; 25 January 2012 Act on Commercial companies and Cooperatives (Law on Commercial Corporations), No 90/2012 Coll.194 (3),

824 Reglamentas dėl Europos bendrovės įstatų ir direktyva papildanti Europos bendrovės įstatus dėl darbuotojų dalyvavimo priimančias sprendimus. 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001.

825 8 October 2001, Council Directive 2001/86/EC Supplementing the Statute for a European Company with Regard to the Involvement of Employees, OJ L 294, 2001, 4 str. 2 d.

bus laikomasi minimalių reglamentavimo reikalavimų⁸²⁶: dėl darbuotojams atstovaujamojo organo, jo informavimo ir konsultavimosi su juo procedūrų, bei darbuotojų atstovavimo lygio. Nors tam tikrais atvejais ši reikalavimą ir galima apeiti, tačiau bendru atveju SE negalės būti įsteigta be darbuotojų dalyvavimo, kadangi derybos tarp darbuotojų atstovų ir steigėjų turi būti įvykdytos dar prieš įregistruojant SE⁸²⁷. Tai savo ruožtu ženkliai mažina šios formos patrauklumą, nes tokios derybos gali trukti iki vienerių metų laikotarpio, o visas su tuo susijusias išlaidas turi padengti SE ketinantys steigti partneriai⁸²⁸.

Be to, darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus direktyva taip pat apibrėžė ir darbuotojų teises dalyvauti pačiame SE valdyme priimant sprendimus organų lygmeniu⁸²⁹ – darbuotojų atstovai gali būti įtraukti ir į SE priežiūros ar administracinį organą. Nors toks darbuotojų dalyvavimas priklauso nuo tarpusavio derybų rezultato, tačiau pagrindinis principas – „prieš ir po“⁸³⁰ numato, kad darbuotojų dalyvavimas turi būti užtikrinamas ir toliau, jei jis buvo numatytas bendrovėse prieš formuojant SE. Kadangi darbuotojų įtraukimas į valdymo organus turi išlikti, tai įmonės, kurios jau rėmėsi tokiu principu, negali nuo to lengvai pabėgti, tačiau įmonės neturinčios darbuotojų atstovų valdyme, gali jo ir nenumatyti vien tik dėl persiorientavimo į SE⁸³¹. Vis dėlto, kaip rodo praktika, tokia galimybė ne retai yra paskata konvertuoti bendrovės į SE tam, kad būtų sumažinti darbuotojų skaičiai valdymo organuose⁸³², kadangi darbuotojų dalyvavimo klausimas paliekamas derybų tarpusavio derybų objektu. Pavyzdžiui, Vokietijoje ar kitose valstybėse, kuriose yra nustatytos griežtos darbuotojų dalyvavimo taisyklės, bendrovės pasinaudoja SE ne tik tarptautinės jungtinės veiklos forma, bet kaip ir būdu, padedančiu sumažinti tokį darbuotojų vaidmenį⁸³³. Kita vertus šalyse, kurių nacionaliniuose teisės aktuose darbuotų privalomas dalyvavimas nėra įtvirtintas, SE populiarumas yra ganėtinai menkas būtent dėl reglamente numatyto darbuotojų dalyvavimo SE⁸³⁴.

826 8 October 2001, Council Directive 2001/86/EC Supplementing the Statute for a European Company with Regard to the Involvement of Employees, OJ L 294, 2001, 3–7 str.

827 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2011, 12 str. 2 d.

828 Stollt, M., Wolters, E. *Worker involvement in the European Company (SE) – A handbook for practitioners*. Brussels, 2011 p. 26.

829 8 October 2001, Council Directive 2001/86/EC Supplementing the Statute for a European Company with Regard to the Involvement of Employees, OJ L 294, 2001, 7 str. 2 d. c p.

830 8 October 2001, Council Directive 2001/86/EC Supplementing the Statute for a European Company with Regard to the Involvement of Employees, OJ L 294, 2001, 3 d. a p.

831 Hopt, K. J. Labor Representation on Corporate Boards: Impacts and Problems for Corporate Governance and Economic Integration in Europe. In *14 International Review of Law and Economics*, 1994, p. 203.

832 Kirshner, J. A. *A Third Way: Regional Restructuring and the Societas Europaea*. University of Cambridge: Centre for Business Research, 2009, p. 16.

833 Kaip rodo praktika, pavyzdžiui, Vokietijoje yra registruota apie 60% visų bendrų dukterinių SE tipo bendrovių, o jas steigiant atsiranda galimybės sumažinti valdymo bei priežiūros organų narių skaičių, persiderėti dėl darbuotojų dalyvavimo lygio, pavyzdžiui, keičiant proporcinę išraišką ar atstovų delegavimą perskiriant padaliniams ir pan.

834 Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, Arijjoje, SE skaičius stebėtinai mažas. Worker participation EU, Overview of current state of SE foundations in Europe [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-11-05]. Prieiga per internetą: <[http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/\(language\)/eng-GB](http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/(language)/eng-GB)> [žiūrėta 2014-11-05].

Visgi, darbuotojų dalyvavimo klausimą padeda apeiti tuščių SE, neturinčių darbuotojų ir nevykdančių veiklos steigimas, steigimas, kurios vėliau steigia dukterines SE, skirtas perleidimui. Kaip rodo praktika tai itin populiari tokiose šalyse kaip Čekija ir Vokietija⁸³⁵, kurios ir pirmąją pagal įsteigtų SE skaičių – šiose šalyse didžioji dalis įsteigtų SE nevykdo jokios veiklos ir neturi darbuotojų. Tokios dukterinės SE yra aktyvuojamos jau po perleidimo ir tik tuomet priimami darbuotojai. Vis dėlto, dažnai tai įvardijama liberaliu institucijų, prižiūrinių SE steigimą, požiūriu⁸³⁶, nes taip faktiškai pažeidžiama viena iš direktyvos garantijų⁸³⁷, numatančių, jog visais SE steigimo atvejais reikėtų užtikrinti informavimo ir konsultavimo tvarką transnacionaliniu lygmeniu. Dėl to, manytina, kad darbuotojų įtraukimo procedūros turėtų būti pradamos po SE aktyvavimo. Panašios pozicijos laikosi ir Vokietijos nacionaliniai teismai, kurie savo praktikoje įtvirtino taisyklę, kad SE negali išvengti darbuotojų dalyvavimo tik dėl to, kad suformavimo metu jų neturėjo⁸³⁸.

Bendros mokestinės sistemos nebuvimas taip pat gali būti įvardijamas kaip viena iš priežasčių, dėl kurios dalis įmonių susilaukė nuo SE steigimo. Atsižvelgiant į tai, jog tiesioginių mokesčių sistemos nustatymas yra pačių valstybių vidaus reikalas, jos savo nuožiūra ir reglamentuoja visų jos teritorijoje veikiančių bendrovių pelno apmokestinimą, t. y. tiek jose įregistruotų, tiek ir turinčių nuolatinės buveines. Turint omenyje, kad vienas iš fundamentalųjų SE reglamentavimo pagrindų yra teisės normų, įgalinančių vykdyti veiklą visos ES mastu, sukūrimas, SE, vykdamas veiklą, peržengiančią įsisteigimo valstybės teritoriją, teks neišvengiamai susidurti su keliomis skirtingomis apmokestinimo sistemomis bei tarifais. Nors šiuo atveju ir pavyktų išvengti išskaičiuojamųjų mokesčių prie šaltinio⁸³⁹, tačiau pati Komisija pripažįsta, kad mokestinių sistemų harmonizavimo nebuvimas, susiduriant keliems mokestiniams režimams, SE atžvilgiu neišvengiamai gali lemti dvigubą arba per didelį apmokestinimą⁸⁴⁰. Kadangi vis ieškoma galimų sprendimo būdų⁸⁴¹, o bendros ES

835 2014 m. pirmą ketvirtį viso buvo įsteigtos 2215 SE, tačiau į šį skaičių įtraukiamos ir visiškai tuščios bei veiklos nevykdančios SE. Tuo tarpu normaliai funkcionuojančios ir vykdančios veiklą bei turinčios daugiau nei 5 darbuotojus SE sudaro 66 iš 1495 SE Čekijoje, 138 iš 292 registruotų Vokietijoje. Worker participation EU, Overview of current state of SE foundations in Europe [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-11-05]. Prieiga per internetą: <[http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/\(language\)/eng-GB](http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/(language)/eng-GB)> [žiūrėta 2014-11-05].

836 Eidenmuller, H, Lasak, J. *The Czech Societas Europaea Puzzle*, Law Working Paper N° 183/2011, 2011, p. 12.

837 8 October 2001, Council Directive 2001/86/EC Supplementing the Statute for a European Company with Regard to the Involvement of Employees, OJ L 294, 2001, p. 6.

838 Worker Participation, *In focus: "Subsidiary SEs" – A Creeping Threat to Employee Involvement*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.worker-participation.eu/Europa-AG-SE/Latest-developments/In-focus-Subsidiary-SEs-A-creeping-threat-to-employee-involvement>> [žiūrėta 2014-11-07].

839 22 December 2003 Council Directive 2003/123/EC amending Directive 90/435/EEC on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States, OJ, L 007, 13/01/2004, p. 41.

840 Helminen, M. The Tax Treatment of the Running of an SE. In *European Taxation: Official Journal of the Confédération Fiscale Européenne*. Amsterdam: Bureau 28, 2004, Volume 44, p. 30.

841 R. Aitken ir Ch. Morgan siūlo tokius galimus sprendimo būdus: 1) TAS taikymas – tačiau jie labiau padėtų spręsti neinvestuotojų, bet ne administratorių rūpesčius; 2) bendras mokestinių taisyklių taikymas – mažai tikėtina kad kada nors dėl tokio bus susitarta; 3) namų valstybės apmokestinimo sistemos taikymas, – apmokestinama pagal įsisteigimo valstybę, o kitoms narėms paskirstoma pro-

lygmens apmokestinimo sistemos sukūrimas mažai tikėtinas, tai neabejotinai lėtina SE evoliucija ir mažina šios struktūros patrauklumą.

Antra vertus, jei SE vykdoma veikla būtų orientuota tik į jos įregistravimo valstybę ir nesukurtų nuolatinių buveinių kitose šalyse, o tarptautinis elementas pasireikštų tik kaip pačių partnerių ar bent vieno iš jų įsisteigimas kitoje valstybėje, tuomet pelno apmokestinimui ir jo paskirstymui būtų taikoma tik įsisteigimo valstybės mokesčių sistema⁸⁴². Taigi SE būtų taikomas toks pat reguliavimas kaip ir nacionalinėms atviro tipo bendrovėms, o pati SE turėtų privalumą, nes esant poreikiui vėliau galėtų perkelti savo buveinę ir taip pasikeisti taikytiną mokesčių režimą į sau palankesnę. Be to, ir pats buveinės perkėlimas mokesčių prasme būtų neutralus bei nesukeltų papildomų nepageidaujamų mokesčių rizikų. Tačiau pastarasis privalumas neturėtų būti išskiriamas kaip SE veiklai būdingas požymis, o veikiau ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas direktyvos nuopelnas, nes jos taikymo sritis yra išplėsta ir SE atžvilgiu⁸⁴³. Tuo tarpu iki šių nuostatų įsigaliojimo, SE perkeliant savo registruotą buveinę iš vienos valstybės narės į kitą priklausomai nuo jurisdikcijos atsiradavo mokesčiai susiję su turto perkėlimu⁸⁴⁴.

Taigi pagrindinis šios formos privalumas tas, kad įmonė, jau veikdama vienoje iš valstybių ir norėdama struktūrizuoti jungtinę veiklą, vykdomą su užsienio partneriu, gali lengviau rasti bendrą sprendimą dėl bendros SE formos įmonės steigimo, nes ES lygmeniu nustatomas vienodas tokios bendrovės formavimo pagrindas bei būdai. Kartu bendrovės, kurių forma SE, gali greičiau ir lengviau pasinaudoti prekybos galimybėmis kurias siūlo vidaus rinka, nes reglamentas leidžia SE, registruotai vienoje iš valstybių narių, perkelti buveinę į kitą valstybę narę, be likvidavimosi ir be iš naujo įsiregistravimo kitoje. Vis dėlto, ši forma negali patenkinti visų jungtinės veiklos struktūrizavimosi lūkesčių, nes reglamente gausu nuorodų į nacionalinę teisę, o tai, kaip ir EEIG atveju, lemia skirtingų sistemų ES funkcionavimą ir ne visada lengvai išsprendžiamas taikytinos teisės problemas. Be to, SE naudojimo patrauklumą ženkliai mažina ir darbuotojų įtraukimo reikalavimas, kuris kartus su kitais SE privalomais formavimo reikalavimais lemia pakankamai didelius papildomus laiko bei finansinius kaštus. Dėl to, tarptautinės jungtinės veiklos struktūrizavimui patrauklesnės išlieka nacionalinio reglamentavimo alternatyvos, kurias renkantis galima išvengti darbuotojų dalyvavimo ir kurių kūrimas reikalauja mažesnių kaštų.

2.2.3. Europos kooperatinė bendrovė

Europos kooperatinė bendrovė (lot. *Societas Cooperativa Europaea*, toliau – SCE) – trečioji ES mastu sukurta supranacionalinės įmonės forma, skirta tarptautiniam jos narių bendradarbiavimui. Šiam instrumentui sukurti prireikė taip pat daugiau nei dešimtmečio – pirmasis Komisijos projektas buvo pristatytas dar 1992 metais. Remiantis SE formos kūrimo praktika, SCE reglamentavimą iš karto apibrėžė reglamentas, nustatantis SCE veiklos

---

porcinga mokesčio dalis pagal jose uždirbtas pajamas. Aitken, R., Morgan, CH. *Societas Europaea: Is Tax an Incentive or a Barrier?* In *European Business Law Review*, 2004, Issue 6, p. 1348.

842 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 2001, 10 str.

843 8 October 2001, Council Directive 2001/86/EC Supplementing the Statute for a European Company with Regard to the Involvement of Employees, OJ L 294, 2001

844 Kirshner, J. A., *supra* note 832, p. 7.

pagrindus, bei direktyva dėl darbuotojų atstovavimo⁸⁴⁵. Vis dėlto pasiūlymus teko pora kartų⁸⁴⁶ pakoreguoti, todėl reglamentas bei direktyva buvo priimti tik 2003 metais⁸⁴⁷, o pirmosios SCE pradėtos steigti pasibaigus trejų metų pereinamajam laikotarpiui⁸⁴⁸. Ši supranacionalinės įmonės forma buvo sukurta siekiant padidinti kooperatyvų kaip bendradarbiavimo teisinės formos populiarumą ir priartinti šią formą prie pelno siekiančių kompanijų⁸⁴⁹ bei sudaryti vienodas sąlygas konkurencijai ir užtikrinti kooperatyvų ekonominių vystymąsi ES⁸⁵⁰. Sukuriant SCE tikėtasi suteikti tinkamas sąlygas efektyviai veikti peržengiant vienos valstybės narės ribas ir konkuruoti su kitomis bendrovių teisinėmis formomis, įskatinat EEIG ir SE, nes pastarosios netiko kooperatyvinio bendradarbiavimo tipui.

Pagrindinis SCE tikslas – tenkinti savo narių poreikius ir (arba) plėtoti jų ekonominę ir (arba) socialinę veiklą, kuri turi būti vykdoma siekiant abipusės narių naudos, kad kiekvienas iš jų turėtų naudos iš SCE veiklos pagal savo dalyvavimą⁸⁵¹. Dėl to SCE teisinė forma orientuota į specifinius ES vidaus rinkoje egzistuojančius subjektų poreikius, kurie nepatenka į kitų ES supranacionalinių teisinių formų tikslus ir kurių neapima jų reglamentai. Tačiau socialinio tikslo elemento įtraukimas į reglamentą neretai kritikuojamas, nes socialinės veiklos pobūdis suprantamas gerokai kitaip. Pavyzdžiui, rytinėse arba post-sovietinio bloko valstybėse narėse kooperatinių bendrovių veikla, be kita ko, paprastai apima ir socialinių interesų tenkinimą, kuris suprantamas panašiai kaip ir viešo intereso tenkinimas viešojo juridinio asmens veikloje. Tuo tarpu vakarų šalyse⁸⁵² kooperatyvai naudojami labiau ekonominių interesų tenkinimui kaip tai suprantama privačių juridinių asmenų veikloje. Taigi specifinius SCE veiklos tikslus nulėmė ne tik Komisijos siekis kuo labiau išplėsti SCE pritaikymo galimybes, bet ir poreikis apimti kuo platesnę šios formos koncepciją, kurią sąlygoja valstybių narių reglamentavimo skirtumai. Manoma, kad bū-

845 5 March 1992, Commission of the European Communities, Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Cooperative Society COM(91) 273 Final, OL C 99, 1992, p. 17; 5 March 1992, Commission of the European Communities, Proposal for a Council Directive Supplementing the Statute for a European Cooperative Society with regard to the involvement of employees COM(91) 273 Final, OL C 99, 1992, p. 39.

846 Reglamentas kartu su pakoreguota direktyva teikti 1993 ir 2003 metais. 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, COM(93) 252, OL, 1993 C 236, p. 17; 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos kooperatinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, COM(93) 252, OL, 1993 C 236, p. 36.

847 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, OL L 207, 2003, p. 1.; 2003 m. liepos 22 d. Tarybos direktyva 2003/72/EB papildanti Europos kooperacinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo. OL L 207, 2003, p. 25.

848 Battilani, P., Schroter, H. G. *The Decisive Factors of Cooperatives' Future – Their Nature, Longevity, Role and Environment, The Cooperative Business Movement, 1950 to the Present*. Cambridge, 2012, p. 266.

849 Fici, A. *The European Cooperative Society Regulation, International Handbook of Cooperative Law*. Springer, 2013, p. 116.

850 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, OL L 207, 2003, p. 6.

851 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, OL L 207, 2003, p. 10.

852 Pavyzdžiui, Austrijoje, Vokietijoje, Nyderlanduose. 5 October 2010, Final Study, Part II. National Reports, Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), Contract No SI2.ACPROCE029211200 of 8 October 2009, p. 330, 560, 789.

tent šios teisinės formos nacionalinio reglamentavimo skirtumai atskirose valstybėse narėse yra didžiausi⁸⁵³, o bene vienintelis bruožas, bendras visoms sistemoms – kooperatyvo kapitalo kiekio kintamumas.

Kiti specifiniai SCE kaip savarankiškos įmonės teisinės formos bruožai išskirti ES TT jurisprudencijoje, kurie iš esmės pasireiškia asmens pirmumo principu:

1. Jų tikslas – abipusė jų narių, kurie tuo pat metu yra naudotojai, klientai ar tiekėjai, nauda, todėl kiekvienas narys gauna naudos iš kooperatyvo veiklos, atsižvelgiant į jo dalyvavimą joje ir sandorius, sudarytus su šia bendrove.
2. Neturi galimybės arba turi ribotą galimybę naudotis kapitalo rinkomis, todėl jų plėtra priklauso nuo nuosavų lėšų ar kreditų, o skolinto kapitalo ir akcinio kapitalo palūkanos yra ribotos, todėl investavimas į kooperatinę bendrovę ne toks naudingas.
3. Bendrovės kontrolę lygiomis dalimis prisiima jos nariai, taip įtvirtinant „vieno žmogaus – vieno balso“ taisyklę, todėl rezervai ir turtas yra valdomi bendrai, nedalomi ir turi būti naudojami bendriems narių interesams.
4. Likvidavimo atveju grynasis turtas ir rezervai turi būti perduoti kitam kooperatiniam subjektui, siekiančiam panašių bendrais interesais grindžiamų tikslų⁸⁵⁴.

Taigi dėl šių priežasčių tokio specifinio tipo bendrovių pelno marža yra daug mažesnė nei kapitalo bendrovių, galinčių geriau prisitaikyti prie rinkos reikalavimų, todėl SCE kaip ir nacionalinės kooperatyvų formos yra ženkliai rečiau pasirenkamos kaip bendradarbiavimo ar struktūrizuotos jungtinės veiklos būdas.

Vis dėlto, nepaisant ženkliai nacionalinio reglamentavimo skirtumų ir skirtingo veiklos tikslo bei kitų specifinių bruožų, SCE neretai laikoma mažąja SE sese⁸⁵⁵, kadangi dauguma reglamento SCE nuostatų paprasčiausiai atkartoja SE reglamentą, pavyzdžiui, ribota narių atsakomybė, tarptautinio elemento numatymas, steigimo susijungimo ar reorganizavimo būdu galimybė, vidaus struktūra, darbuotojų dalyvavimas, buveinės perkėlimas ir t.t.⁸⁵⁶. Tačiau SCE, lyginant su EEIG ar SCE, galima išskirti ir keletą nemenkų skirtumų. Nors SCE steigimui būtinas tarptautinis elementas, tačiau ši supranacionalinė forma yra pirmoji, kuri prieinama visiems fiziniams⁸⁵⁷ bei juridiniams asmenims, nepriklausomai nuo jų formos, ir kuri jų gali būti įsteigta *ex novo*⁸⁵⁸. Be to, SCE kapitalas, kaip įprasta kooperatinėms bendrovėms, dalijamas į pajus, o ne akcijas, jo dydis gerokai mažesnis nei SE

853 Fici, A., *supra* note 849, p. 131.

854 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2011 m. rugsėjo 8 d. sprendimas sujungtose bylose *Ministero dell'Economia e delle Finanze and Agenzia delle Entrate v Paint Graphos Soc. coop. arl* (C-78/08), *Adige Carni Soc. coop. arl, in liquidation v Agenzia delle Entrate and Ministero dell'Economia e delle Finanze* (C-79/08) and *Ministero delle Finanze v Michele Franchetto* (C-80/08), 2011, ECR I-07611.

855 Worker Participation EU, The SCE – The Small Sister of the SE, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/European-Cooperative-Society/Background-The-SCE-The-small-sister-of-the-SE>> [Žiūrėta 2014-11-14].

856 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, OL L 207, 2003, 1 str. 2 d. ir 6 d., 2 str. 1 d., 7 str.

857 Tik reikia turėti omenyje, kad, steigiant SCE, turėtų dalyvauti ne mažiau kaip penki fiziniai asmenys. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, OL L 207, 2003, 2 str. 1 d.

858 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, OL L 207, 2003, 2 str. 1 d.

atveju – 30 000 eurų, o pagrindinis ypatumas – kintamumas⁸⁵⁹. Vis dėlto tokio įstatinio kapitalo lygio nustatymas nėra pakankami adekvatus, nes nacionaliniai valstybių narių teisės aktai paprastai neapibrėžia kapitalo dydžio arba nustato gerokai žemesnę ribą⁸⁶⁰. Taigi šis reikalavimas neabejotinai yra dar viena priežasčių, dėl kurių SCE itin nepopuliaros.

Vis dėlto didžiausia SCE nepopuliarumo priežastimi laikytinas gausus nuorodų darymas į nacionalinius valstybių narių teisės aktus, nes tai galiausiai lemia didelius SCE skirtumus skirtingose valstybėse narėse. Atitinkamai tokios nuorodos į valstybių narių nacionalinę teisę tik didina horizontalią konkurenciją tarp valstybių narių ir nesuteikia jai vertikalumo aspekto⁸⁶¹. Po reglamento priėmimo ES buvo įkurta tik apie 30 tokių bendrovių, taigi tai rodo, kad šis reglamentas turi daugiau pliuralistinę akademinę reikšmę, nes jo dėka atsiranda kooperatyvų teisės reglamentavimo alternatyvos, tačiau nuorodos į nacionalinę teisę lemia, kad faktiškai sukuriamos 31 skirtingos SCE sistemos ir dėl to SCE praktiškai beveik nekuriami.

Kaip papildomus šios formos panaudojimo trikdžius taip pat galima išskirti šiuos barjerus:

1. Paprastai kooperatyvai formuojami nacionalinių subjektų, kurie paprastai plėtoja nacionalinio lygmens veiklą, todėl registracijos adreso perkėlimas arba tarptautinis reorganizavimas į SCE nėra aktualus.
2. Nėra jokių teisinių ar fiskalinių privalumų, o nacionalinė teisė ir taip pakankamai lanksti ir paprasta.
3. Abejotina pridėtinė vertė, nes SCE turi labiau simbolinę nei praktinę reikšmę.
4. Trūksta suvokimo, kokia įmonės teisinė forma yra SCE, bei pačių valstybių narių skatinimo pasirinkti ją.
5. Kai kurios valstybės⁸⁶² laiku nepriėmė teisės aktų, reikalingų SCE įgyvendinimo užtikrinimui.
6. Darbuotojų dalyvavimas steigiant SCE⁸⁶³.

Atsižvelgiant į visa tai manytina, kad SCE nėra tinkamiausias būdas tarptautiniam struktūriniam bendradarbiavimui, o siekiant didesnio šios formos patrauklumo ji turėtų būti modernizuota, sumažinant įstatinio kapitalo reikalavimus, koreguojant darbuotojų dalyvavimo taisykles, suteikiant daugiau laisvės savireguliacijai ir partnerių apsisprendimo laisvei, o svarbiausia – sumažinant nuorodų į nacionalinę teisę. Manytina, kad tik tai galėtų ateityje lemti SCE steigimų suaktyvėjimą, tačiau atsižvelgiant į tai, jog sprendimų priėmimas Taryboje tokio pobūdžio kausimais yra sudėtingas, o Komisija pastaruoju metu

---

859 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, OL L 207, 2003, 1 str. 2 d.

860 Pavyzdžiui, Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Latvijoje, Lenkijoje kapitalo dydis nėra apibrėžtas. Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), Žin., 1993, Nr. 20-488; 5 October 2010, Final Study, Part II. National Reports, Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), Contract No SI2. ACPROCE029211200 of 8 October 2009, p. 707, 827, 993.

861 Fici, A., *supra* note 849, p. 131.

862 Malta ir Italija. Fici, A., *supra* note 849, p. 136.

863 Cremers, J., The European Cooperative Society – an update, Amsterdams Instituut voor Arbeids Studies, 2012, p. 2-3, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.worker-participation.eu/Media/Files/SCE-update-01-2012>> [žiūrėta 2014-11-14].

labiau orientuojasi į kitas įmonių teisės reglamentavimo sritis, labiau tikėtina, kad SCE reglamentavime nebus pokyčių, o atitinkamai ir jos panaudojimo galimybės išliks ribotos.

2.2.4. Privati Europos bendrovė

Europos privačios bendrovės, arba *Societas Privata Europaea* (toliau – SPE) ištakos taip pat siekia šeštą dvidešimto amžiaus dešimtmetį, tačiau, priešingai nei SE reglamento atveju, valstybėms narėms dėl SPE statuto iki šiol nepavyko rasti bendro sprendimo. Tokio instrumento sukūrimo poreikis ir galimybės rimčiau imtos svarstyti po to, kai 1970 metais Komisija paskelbė SE reglamento projektą⁸⁶⁴, tačiau intensyvesni darbai šioje srityje pradėti tik apie 1995 metus, Paryžiaus prekybos ir pramonės rūmų mokslinių tyrimų departamento iniciatyva subūrus grupę mokslininkų iš įvairių šalių išsamiems tyrimams dėl Europos privačiosios bendrovės statuto projekto parengimo⁸⁶⁵. Po trijų metų Paryžiaus prekybos ir pramonės rūmai kartu su Prancūzijos verslininkų verslo asociacija, remiami Europos pramonininkų ir darbdavių konfederacijų sąjungos bei Europos pramonės ir prekybos rūmų asociacijos, paskelbė savo parengtą pasiūlymą⁸⁶⁶. Nors akademikų ir praktikų SPE sukūrimo iniciatyva buvo pradėta kaip privati, bėgant laikui ji buvo vis labiau vystoma ir netrukus susilaukė ES institucijų dėmesio⁸⁶⁷, o atsižvelgiant į Europos įmonių teisės modernizavimo planą⁸⁶⁸ ir Parlamento nuomonę, ji netgi tapo prioritetiniu tikslu Komisijos darbo programoje⁸⁶⁹. Praėjus dar keleriems metams, t. y. 2008 metų birželio mėnesį, Komisija pristatė reglamento projektą dėl SPE statuto⁸⁷⁰.

Atsižvelgiant į tai, kad uždarytųjų akcinių bendrovių teisė ES mastu tuo metu nebuvo iki šiol ženkliai harmonizuota⁸⁷¹ bei dėl paties pasiūlymo liberalumo, jis sukėlė gausius politinius debatus, kurie buvo paremti skirtingu valstybių narių įmonių teisės reglamentavimu bei požiūriu, kad šia priemone gali būti bandoma piktnaudžiauti ir taip bandyti

864 Braun, S. The European Private Company: A Supranational Company Form for Small and Medium-sized Enterprises? In *German Law Journal*, 2004, Volume 05, Number 11, p. 1398.

865 Siems, M., Herzog, L., Rosenhager, E. The European Private Company (SPE): An Attractive New Legal Form of Doing Business? In *Butterworths Journal of International Banking and Financial Law*, 2009, p. 458.

866 Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework of Company Law in Europe (Winter report) [interaktyvus]. 2002, [žiūrėta 2014-11-07], p. 114. Prieiga per internetą: <http://www.ecgi.org/publications/documents/report_en.pdf> [žiūrėta 2014-11-07].

867 Hirte, H., Teichmann, Ch. The European Private Company – Societas Privata Europaea (SPE). In *EFCR Special Volume 3*, 2013, p. 34.

868 21 May 2003, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward, COM (2003) 284 final.

869 Uziahu-Santcroos, O. The SPE: A Necessary Tool for SMES? The European Private Company (SPE). In *A Critical Analysis of the EU Draft Statute*, Intersentia, 2009, p. 5.

870 Europos Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto KOM/2008/0396 galutinis – CNS 2008/0130, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0396:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2014-10-29].

871 Barneveld, J. Legal Capital and Creditor Protection – Some Comparative Remarks. The European Private Company (SPE). In *A Critical Analysis of the EU Draft Statute*, Intersentia, 2009, p. 85.

apeiti nacionalinių teisės aktų reikalavimus⁸⁷². Be to, ženkliai pasikeitė ekonominė aplinka bei teisinio reglamentavimo lygis. Padidėjus ES valstybių narių skaičiui, vis dažniau susiduriama su gausesne teisinių sistemų ir nuomonių įvairove, taigi vieningą sprendimą rasti tapo daug sunkiau.

Dėl to 2009 m. Parlamentas priėmė rezoliuciją, patvirtinančią pasiūlymą ir kai kuriose srityse⁸⁷³ numatančią tam tikrus esminius pakeitimus kai kuriose srityse. Svarstymų metu taryba taip pat pateikė savo siūlymus, kurių dalis skyrėsi nuo Parlamento⁸⁷⁴, tačiau konsensusas nebuvo rastas. Kadangi 2009 metų pabaigoje bendras sutarimas nebuvo pasiektas⁸⁷⁵, įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, kuri kiek pakoregavo sprendimų priėmimą, buvo pabandyta dar kartą tai padaryti, tačiau ir vėl nesėkmingai – Taryboje nebuvo pasiektas vienbalsiškumas⁸⁷⁶. Dėl to dar kartą pakoreguotą SPE statutą bandyta priimti Vengrijos pirmininkavimo laikotarpiu, tačiau bendras sutarimas ir vėl nebuvo rastas⁸⁷⁷. Taigi šiandien SPE statuto likimas nėra aiškus⁸⁷⁸, ir labiausiai tikėtina, kad artimoje ateityje ši iniciatyva nebus atgaivinta, nes, kaip rodo sprendimų priėmimo praktika ES, politinį sutarimą rasti yra labai sunku, o derybinės pozicijos bei nuomonės keičiamos itin nenoriai.

Nepaisant to, tokios alternatyvos sukūrimas laikomas gera paskata mažoms bei vidutinėms įmonėms plėsti savo veiklą ir steigti dukterines ar kartu su užsienio partneriais bendras įmones jungtinei veiklai⁸⁷⁹ ir taip sumažinti kaštus, patiriamus dėl įmonių steigi-

872 Pandova, M. *The European Company Statute SME's vs. Big Companies*, Luxembourg, 2010, p. 6.

873 Pavyzdžiui, SE atveju daug klausimų reglamentuojami nacionalinės teisės aktais, numatytas didelis įstatinis kapitalas, ribojimas steigti SE kaip naują bendrovę, būtinas tarptautinis elementas, nustatytas registracijos vietos ir pagrindinės buveinės vietos sutapimas, darbuotojų dalyvavimas ir jų įtraukimas į konsultacija iki SE įkūrimo.

874 10 March 2009 European Parliament legislative resolution on the proposal for a Council regulation on the Statute for a European private company (COM(2008)0396 – C6-0283/2008 – 2008/0130(CNS)) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29]. <http://www.europeanprivatecompany.eu/legal_texts/download/EP_2009_en.pdf> [žiūrėta 2014-10-29].

875 27 November 2009 Revised Presidency compromise proposal for a Council Regulation on a European Private Company, Annex to Addendum 1 16115/09, Brussels, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29] <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016115%202009%20ADD%201>> [žiūrėta 2014-10-29]; 3-4 December 2009, Press Release of 2982nd Council Meeting Competitiveness (Internal Market, Industry and Research), 17076/09 (Presse 365), Brussels, p 22. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-30] <http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-09-365_en.htm?locale=en> [žiūrėta 2014-10-30].

876 Pandova, M., *supra note 872*, p. 8.

877 23 May 2011, Compromise Proposal by the Presidency for Competitiveness Council for Regulation on European Private Company, 9713/11, Brussels, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29] <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016115%202009%20ADD%201>> [žiūrėta 2014-10-29].

878 SPE pasiūlymo atšaukimas paminėtas Komunikato „Reglamentavimo kokybės ir rezultatų programa (REFIT). Rezultatai ir tolesni veiksmai“ (COM(2013) 685, 2013 m. spalio 2 d.), priede. Annex to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Regulatory Fitness and Performance (REFIT): Results and Next Steps, COM(2013) 685 final [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/smart-regulation/docs/20131002-refit-annex_en.pdf> [žiūrėta 2014-10-29].

879 EUROCHAMBERS Position Paper, European Private Company Statute, Commission proposal for a Regulation on a Statute for a European Private Company: Frequently Asked Questions, [interakty-

mo ir dokumentų rengimo, rizikų vertinimo, bei garantuoti didesnę skaidrumą valdant ar priimančias sprendimus⁸⁸⁰. Be to, atsiradus vienodoms galimybės steigti įmones visose valstybėse narėse galimai būtų mažiau naudojamos tomis jurisdikcijomis, kuriose įtvirtintas liberalesnis reglamentavimas, pavyzdžiui, nenumatytas privalomas minimalaus įstatinio kapitalo formavimas. Tarptautinis formos pobūdis užsienio partneriams taip pat galimai suponuotų didesnę patikimumą ir sudarytų palankesnes sąlygas prekybiniais ryšiais užmegzti ar plėtoti, o ginčų sprendimo atvejais garantuotų bent jau minimalų vienodą traktavimą visose valstybėse narėse.

Antra vertus, nors šis reglamentas ir buvo orientuotas į mažas ir vidutines įmones⁸⁸¹, nenumačius jokių ribojimų steigėjams, didelėms korporacijoms bei įmonių grupėms taip pat būtų buvę sudarytos visos sąlygos naudoti SPE formą. Ypač dėl to, kad kitos ES lygiu sukurtos įmonių teisinės formos nebuvo ir nėra itin sėkmingos bei populiaros, o pačių valybių narių nacionalinis reglamentavimas ne toks jau paprastas ir lankstus. Būtent ši rizika ir valstybių narių nenoras, kad SPE forma būtų naudojama didelių korporacijų ar įmonių grupių poreikiams tapo viena iš priežasčių nulėmusių vėlesnius projekto pakeitimus⁸⁸² ir galiausiai tolimesnio darbo nutraukimą. Vis dėl to, turėtų būti pripažįstama, kad pasiūlyti pakeitimai ir koregavimai faktiškai būtų sudarę sąlygas būtent tokioms korporacijoms, o ne mažoms ir vidutinėms įmonėms, dažniau naudoti SPE.

Tas faktas, jog tik apie 8 % mažų ir vidutinių bendrovių vykdo tarptautinę prekybą, o 5 % visų mažų ir vidutinių vykdo tarptautinę jungtinę veiklą kitose valstybėse narėse arba turi jose dukterinių bendrovių, nors viso tokios bendrovės sudaro net 99% visų bendrovių ES⁸⁸³, taip pat nepridėjo konstruktyvumo, o tik sukėlė diskusiją, kad tokia forma galimai net ir nėra reikalinga. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys, kad mažos įmonės nelabai bus suinteresuotos rinktis SPE formą, nes tarptautinės veiklos vykdymas ar buveinės perkėlimas joms ir taip nėra itin aktualus, o pati SPE forma bus vertinama kaip mažiau patikima, nes sudarys išpūdį, jog partneriai nori tiesiog išvengti griežtesnio nacionalinio reglamentavimo. Tačiau, ko gero, svarbiausia tai, jog, lyginant su SE reglamentu, šiuo atveju didžiąją dalį

---

vus]. 2007, [žiūrėta 2014-10-30], p. 3. Pireiga per internetą: <http://www.eurochambres.be/DocShare/docs/3/ONNDHKJAHBFCFNDPLMADHAKH59VC5I38RJ5A41KC515C/EUROCHAMBRES/docs/DLS/EUROCHAMBRES_PP_EPC_11.07-2008-00566-01.pdf> [žiūrėta 2014-10-30].

880 Lewis, R., Buzdrev, A. The European Private Company: Entrepreneurial Flexibility & the Practicalities of National Law. In *International Journal of Business and Social Science*, 2012, Volume 3, Number 21, p. 64.

881 Vidutinės įmonės suprantamos, kaip bendrovės, kurių metinė apyvarta neviršija 50 mln. eurų ir kurios turi ne daugiau kaip 250 darbuotojų, mažos – kurių apyvarta neviršija 10 mln. eurų ir kurios turi ne daugiau kaip 50 darbuotojų bei mikro – kurių apyvarta neviršija 2 mln. eurų ir kurios turi ne daugiau kaip 10 darbuotojų. 6 May 2003, European Commission, Annex to Recommendation Concerning the Definition of Micro, Small and Medium-sized Enterprises, 2003/361/EC, OJ L 124/36, 2003, 2 str.

882 23 May 2011, Compromise Proposal by the Presidency for Competitiveness Council for Regulation on European Private Company, 9713/11, Brussels, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29] <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016115%202009%20ADD%201>> [žiūrėta 2014-10-29].

883 20 November 2007, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: "A single market for 21st century Europe" – COM (2007) 724 final [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0724&from=EN>> [žiūrėta 2014-10-29].

klausimų bandyta reglamentuoti kitaip, atsižvelgiant į trūkumus, kurie išryškėjo taikant SE reglamentą ir priežastis, kurios lėmė pakankamai mažą šios formos populiarumą⁸⁸⁴.

Siekiant kuo didesnio SPE reglamento universalumo ir lankstumo, siekta kitaip apibrėžti taikytinos teisės klausimus. Tiksliau, bandyta kuo labiau atsiriboti nuo nacionalinės teisės, nes SE reglamento taikymo praktika parodė, jog galiausiai tai lemia skirtingų teisės normų rinkinių suformavimą. Be to, nuo nacionalinio reglamentavimo bet kurio atveju nebūtų visiškai pabėgta – mokesčių teisė, nemokumas, darbuotojų dalyvavimas būtų reglamentuojamas pagal valstybių narių nacionalinių teisės aktų nuostatas. Dėl to, siekiant nesumažinti SPE patrauklumo, papildomomis nuorodomis į nacionalinę teisę⁸⁸⁵ ir nesukelti tiesinio neaiškumo⁸⁸⁶, jau pirminiame reglamento projekte buvo numatyta aiški taikytinos teisės hierarchija⁸⁸⁷: SPE reglamentas, kaip pagrindinis teisės aktas, būtų taikomas visoje ES ir vienodai apibrėžtų pagrindinius SPE veiklos klausimus, SPE įstatai, parengti pagal SPE reglamento pirmąjį priedą, detalizuotų visus šiame priede numatytus klausimus. Tuo tarpu, valstybės narės, kurioje būtų SPE registruota buveinė, nacionalinė teisė, reglamentuojanti uždaryjį akcinių bendrovių veiklą, būtų taikoma, tiems aspektams, kurie nepatarti SPE reglamente ar įstatuose, parengtuose pagal I priede pateiktus nurodymus⁸⁸⁸.

Tačiau ir tokia taikytinos teisės koncepcija gali būti laikoma ydinga, nes nėra visiškai aišku, kaip turėtų būti sprendžiamos tos situacijos, kai SPE įstatuose tam tikras klausimas būtų neapartas, nors ir numatytas SPE reglamento priede. Tikėtina, kad tokiu atveju nacionaliniai teismai turėtų ar net privalėtų kreiptis į ES TT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo dėl santykiams taikytinos teisės nustatymo klausimo, nes galima situacija, kad jie negalėdami atsiriboti nuo nacionalinės teisės imperatyvių nuostatų, taikomų nacionalinėms uždarojims akcinėms bendrovėms, negalėtų tinkamai išspręsti šio klausimo arba priešingai – priimtų tokį sprendimą, kuris prieštarautų pačiai SPE koncepcijai⁸⁸⁹. Be to, papildomų klausimų sukelia ir tai, jog reglamente numatyta, kad klausimams numatytiems jame ir jo prieduose nacionalinė teisė nėra taikoma, taigi tokių atvejų situacijų sprendimo variantai lieka itin neaiškūs. Žinoma, greičiausiai, tektų vadovautis bendraisiais ES ir nacionaliniais įmonių teisės principais, reglamento tikslais bei bendraisiais teisės principais⁸⁹⁰, tačiau tai be abejonės lemtų gerokai didesnį teisinį neužtikrintumą bei nestabilumą, nes skirtingo-

884 Commission proposal for a Regulation on a Statute for a European Private Company: Frequently Asked Questions, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-30]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-08-434_en.htm?locale=en> [žiūrėta 2014-10-30].

885 Drury, R. The European Private Company. In *European Business Organisation Law Review*, 2008, Volume 9, Issue 1, p. 127.

886 Hommelhoff, P. The European Private Company Before its Pending Legislative Birth. In *German Law Journal*, 2008, Volume 9, Number 6, p. 799.

887 Van Den Braak, S. The European Private Company, Its Shareholders and Its Creditors. In *Utrecht Law Review*, 2010, Volume 6, Issue 1, p. 4.

888 Europos Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto KOM/2008/0396 galutinis – CNS 2008/0130, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29], 4 str. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0396:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2014-10-29].

889 Radwan, A. European Private Company and the Regulatory Landscape in the EU - An Introductory Note. In *European Business Law Review*, 2007, Volume 18, Issue 4, p. 778.

890 Drury, R. The European Private Company. In *European Business Organisation Law Review*, 2008, Volume 9, Issue 1, p. 130.

se valstybėse be abejonių būtų suformuota skirtinga tokių situacijų aiškinimo praktika. Parlamento pasiūlytas šios problemos sprendimo variantas⁸⁹¹, konkrečiai numatant, kad tokiais atvejais būtų taikoma valstybių narių nacionalinė teisė, taip pat nėra pats optimaliausias, kadangi tokiu atveju, kontrahentams, kreditoriams ar net ir partneriams tam tikrų nacionalinių nuostatų taikymas būtų netikėtas, ypač, jei, pavyzdžiui, tik netyčia tam tikras klausimas liko neaptartas SPE įstatuose pagal reglamento priedo reikalavimus⁸⁹². Be to, toks sprendimo būdas lemtų diferenciaciją, t.y. panašius rezultatus kaip ir SE atveju, o tai sukeltų tą patį teisinį netikrumą. Tik šiuo atveju tikėtina, kad jis būtų dar didesnis, nes kaip jau minėta, uždaryjū akcinių bendrovių teisė, priešingai nei akcinių bendrovių, nėra taip paliesta harmonizavimo. Taigi, tikėtina, kad geriausi šių problemų sprendimo būdai būtų partneriams numatyti, kad šie klausimai sprendžiami alternatyviais ginčų sprendimo būdais⁸⁹³, arba tiesiogiai numatyti tarpusavio sutartyse ar SPE įstatuose, kad neaptartais šiuose dokumentuose klausimams subsidiariai taikomi nacionaliniai įmonių teisės aktai.

Taikytinos teisės aspektu, įdomu ir tai, kad pašalinus iš reglamento projekto 17 ir 18 straipsnius, kurie ir taip pakankamai siaurai apibrėžė akcininkų pašalinimo bei pasitraukimo galimybes⁸⁹⁴, paskutiniuose statuto variantuose, nebereglamentuojami jokie akcininkų tarpusavio santykiai. Šiuo atveju nacionalinės teisės reglamentavimas pasirinktas taip pat dėl ganėtinai skirtingo nacionalinio reguliavimo, tačiau tokia pozicija giliai abejotina. Nors dauguma šalių ir turi nuostatas ribojančias daugumos akcininkų piktnaudžiavimą, tačiau ne visose šalyse reglamentavimo lygis apima tapačius aspektus. Dėl to, pagrindiniai klausimai turėtų būti apsprendžiami bendrai, jei yra orientuojamasi į bendrą ES lygio įmonės formą, nes partneriai paprastai tarpusavio sutartyse tokių klausimų išsamiai neapibrėžia. Tuo tarpu tarptautinė privatinė teisė taip pat ne visada gali pasiūlyti sprendimą, pavyzdžiui, jei ginčai kilę tarp akcininkų dėl balsavimo teisių ar akcijų perleidimo, įmonės valdymo ar vadovų priimtų sprendimų, o ypač kai tarpusavyje susipynę keli tarptautiniai elementai. Tai tampa itin aktualu tokios bendrovės kaip SPE veiklai, nes jos registracijos ir pagrindinės vietos gali skirtis, akcininkų buvimo vietos taip, taigi tai gali sukelti nemažai taikytinos teisės problemų⁸⁹⁵. Tuo tarpu tokių klausimų reglamentavimo palikimas valstybių narių teisei, padarytų SPE formos naudojimą brangų bei pakankamai sudėtingą, nes partneriams ir toliau reikėtų vadovautis skirtingų valstybių narių teisės aktų normomis, o tuo tarpu, galinčios kilti kolizijos ir ne taip paprastai išsprendžiamos. Be to, reikėtų turėti omenyje ir tai, kad nacionalinių įstatymų, taikomų tokiais atvejais, turinys ne visada yra

891 10 March 2009 European Parliament legislative resolution on the proposal for a Council regulation on the Statute for a European private company (COM(2008)0396 – C6-0283/2008 – 2008/0130(CNS)) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29]. <http://www.europeanprivatecompany.eu/legal_texts/download/EP_2009_en.pdf> [žiūrėta 2014-10-29].

892 Katuoka, S., Česnulevičiūtė, V. *European Private Company: Perspectives of Legal Regulation*. *Jurisprudencija*, Vilnius, 2012, Nr. 19(1), p. 165.

893 Drury, R., *supra* note 890, p. 132.

894 Kluiver, H.-J. De, Roest, J. *The European Private Company (SPE) – A Critical Analysis of the EU Draft Statute*. 2009, p. 74.

895 Pavyzdžiui, Roma II reglamentas neapima direktorių atsakomybės klausimų, Briuselis I reglamentas negali būti taikomas vidaus ginčams tapr partnerių dėl SPE formavimo, veiklos ar jos nutraukimo, nes jo taikymo sritis neapima supranacionalinių subjektų tokių kaip SPE. LEWIS, R., BUZDREV, A. *The European Private Company: Entrepreneurial Flexibility & the Practicalities of National Law*. In *International Journal of Business and Social Science*, 2012, Volume 3, Number 21, p. 67.

aiškus, nes jie paremti bendraisiais teisės principais, o ne įmonių teise, todėl tampa dar sudėtingiau nustatyti kokia teisė taikytina ir kaip konkrečiu atveju turėtų būti reglamentuojama tam tikra situacija⁸⁹⁶.

Kiti SPE klausimai, atsižvelgiant į SE trūkumus taip pat bandyti reglamentuoti kitaip, pavyzdžiui, numatyta, kad SPE galėtų būti steigiamą *ex nihilo*⁸⁹⁷. Be to, Komisija, siekdama paskatinti mažas ir vidutines įmones plėsti savo veiklą ES ir atsižvelgdama į esamą situaciją bei tai, kad tarptautinis veiklos pobūdis gali atsirasti tik po SPE įsteigimo, pradėjus vykdyti veiklą, projekte, priešingai ne EEIG, SE ar SCE atvejais, nenumatė tarptautinio elemento⁸⁹⁸. Tačiau tai neįtikino Parlamento, kuris pasiūlė įtraukti nuostatas, kad tarptautinis SPE veiklos elementas turi pasireikšti bent:

- 1) ketinimu vykdyti tarpvalstybinę veiklą arba tarpvalstybiniu įmonės objektu;
- 2) tikslu reikšmingai vykdyti veiklą daugiau nei vienoje valstybėje narėje;
- 3) įsisteigimu skirtingose valstybėse narėse;
- 4) patronuojančia įmone kitoje valstybėje narėje⁸⁹⁹.

Taryba patvirtino tokius siūlymus, nors ir atkreipė dėmesį, kad vieningos nuomonės⁹⁰⁰ šiuo klausimu nėra. Nors vien jau tokio kriterijaus įtvirtinimas turėtų būti vienareikšmiškai pripažįstamas mažinančiu SPE potencialą, tačiau vargu ar tokio tipo instrumentas galėtų būti sukurtas be panašios nuostatos. Tarptautinio elemento nebuvimas, visų pirma, reikštų, kad partneriai gali steigti tokias įmones grynai nacionalinių poreikių tenkinimui ir tai lemtų nacionalinių teisės aktų bei reglamento konkurenciją⁹⁰¹. Tikėtina, kad valstybės narės, norėdamos išlaikyti nacionalinių įmonių formų patrauklumą bei konkurencingumą, privalėtų gerokai pakoreguoti vidaus teisės aktus, o dėl tokios būtinybės atsiradimo valstybės narės nėra linkusios rizikuoti. Be to, ES institucijos veikia subsidiarumo principo pagrindu, o reglamento priėmimas, nenustačius jame tarptautinio elemento, galimai reikštų šio principo pažeidimą ir kišimąsi į grynai valstybių narių nacionalinį reglamentavimą. Taigi, tikėtina, kad vėliau pačios narės pradėtų procesus dėl pažeidimo procedūros ir taip panaikintų galimybes taikyti SPE reglamentą.

896 Neville, M. Conflicts in the European Private Company (SPE). In *Nordic & European Company Law*, 2012, Number 10-24, p. 247.

897 23 May 2011, Compromise Proposal by the Presidency for Competitiveness Council for Regulation on European Private Company, 9713/11, Brussels, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29], 5 str. Prieiga per internetą: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016115%202009%20ADD%201>> [žiūrėta 2014-10-29].

898 Europos Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto KOM/2008/0396 galutinis – CNS 2008/0130, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29], 3 str. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0396:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2014-10-29].

899 27 November 2009 Revised Presidency compromise proposal for a Council Regulation on a European Private Company, Annex to Addendum 1 16115/09, Brussels, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29]. Prieiga per internetą: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016115%202009%20ADD%201>> [žiūrėta 2014-10-29].

900 Pavyzdžiui, Latvija ir Italija pasisakė už griežtesnio reikalavimo įtvirtinimą, tuo tarpu Prancūzijos atstovų nuomone Parlamento siūlymas per ne lyg griežtas. PANDOVA, M., *supra note* 872, p. 30.

901 Dorresteijn, F. M., Uziahu-Santcroos, O. The Societas Privata Europaea under the Magnifying Glass (Part 2). In *European Company Law, 2009, Number 4*, p. 159.

Antra vertus, tokio elemento nustatymas, ganėtinai dviprasmiškas, nes nėra aišku: kas turėtų būti laikoma ketinimu vykdyti tarptautinę veiklą ar tikslu reikšmingai vykdyti veiklą keliose valstybėse narėse, kokie kriterijai padėtų objektyviai tai nustatyti, kas tą turėtų padaryti, patikrinti ar kontroliuoti, kur, kai ir kada tai turėtų būti fiksuojama. Pavyzdžiui, partneriai steigdami SPE, kaip vieną iš jos tikslų gali įvardinti tarptautinės prekybos vykdymą ES ar keliose konkrečiose valstybėse narėse, tačiau nėra aišku ar to pakaktų, ar turėtų būti tikrinama, kokia veikla faktiškai vykdoma ir kokios pasekmės būtų, jei paaiškėtų priešingai. Be to kaip rodo SE reglamento taikymo praktika, net ir tarptautinio elemento nustatymas *per se* negarantuoja, jog nebus galimybių jo apeiti⁹⁰². Taigi toks reikalavimas ženkliai apribotų mažų ir vidutinių įmonių galimybes steigti SPE ir sumažintų tokios formos patrauklumą, tačiau vargu ar šiuo atveju yra įmanomas kitoks variantas.

Siekiant palengvinti įmonių veiklos pradžios sąlygas, pirminiame reglamente pasiūlytas mažiausio kapitalo – 1 euro reikalavimas⁹⁰³. Tokia Komisijos pozicija buvo grįsta tyrimais, rodančiais, kad šiais laikais kreditoriai labiau atsižvelgia ne į kapitalą, o į kitus aspektus, tokius kaip, pinigų srautai, asmeninės garantijos, nuosavybės perėjimo momentą ar kitus garantijų metodus bei įsitikinimu, jog įmonės kapitalo poreikius geriausiai gali nustatyti jos akcininkai⁹⁰⁴. Tačiau šiuo klausimu politinis konsensusas taip pat nebuvo pasiektas⁹⁰⁵, iš dalies dėl to, jog valstybės narės suvokia SPE formą, kaip grėsmę nacionaliniam įmonių teisės reglamentavimui⁹⁰⁶. Juo labiau, kad įstatinio kapitalo sumažinimo tendencija jau pastebima ir kai kuriose vakarų valstybėse narėse - Jungtinėje Karalystėje steigiant Ltd tipo bendrovę, o Prancūzijoje – SAS, SARL ar EURL, įstatinio kapitalo suformavimas nėra reikalingas⁹⁰⁷; o, steigiant UG tipo bendrovę Vokietijoje, įstatinis kapitalas gali būti 1 euras⁹⁰⁸. Dėl to, ne nuostabu, kad valstybės narės bijo, jog SPE, kaip itin lanksti įmonės forma, be kita ko, suteikianti galimybę perkelti registruotos buveinės adresą, ga-

902 Eidenmuller, H., Engert, A., Hornuf, L. Incorporating under European Law: The Societas Europaea as a Vehicle for Legal Arbitrage. In *European Business Organization Law Review*, 2009, Number 1, p. 22.

903 Europos Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto KOM/2008/0396 galutinis – CNS 2008/0130, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29], 19 str. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0396:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2014-10-29].

904 Europos Komisijos pasiūlymo dėl reglamento dėl Europos privačios bendrovės statuto aiškinamasis memorandumas, Briuselis, 2008, p. 7.

905 Parlamentas pasiūlė numatyti kad vadovas turėtų išduoti kreditoriams papildomą sertifikata patvirtinantį SPE mokumą, arba kitu atveju tokios įmonės minimalus įstatinis kapitalas turėtų būti ne mažesnis kaip 8000 eurų. Tuo tarpu Taryboje šis pakeitimas buvo pakoreguotas ir pasiūlyta pačioms valstybėms narėms nustatyti ribą minimaliam kapitalui, kuri neturėtų būti didesnė kaip 8000 eurų. Dorresteijn, F. M., Uziahu-Santcroos, O., *supra* note 901. Teisinių reikalų, Darbo ir socialinių reikalų bei ekonomikos ir pinigų reikalų komitetai taip pat išreiškė, palaikantys didesnio įstatinio kapitalo idėją, jei įstatai nereiklaus mokumo pažymėjimo. 9 Spetember 2008, Committee on Legal Affairs, Draft Report on the Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company; 5 November 2008 Committee on Employment and Social Affairs, Opinion for the Committee on Legal Affairs on the Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company; 3 December 2008, Committee on Economic and Monetary Affairs, Opinion for the Committee on Legal Affairs on the Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company.

906 Dorresteijn, F. M., Uziahu-Santcroos, O., *op. cit.*, p. 159.

907 Pandova, M., *supra* note 872, p. 8.

908 Barneveld, J., *supra* note 871, p. 86.

lėtų sėkmingai nukonkuruoti nacionalines juridinių asmenų formas. Antra vertus, reikia pripažinti, kad reikalingas tam tikras mokestis, kuris apsaugotų rinką neatsakingų bei nepasirengusių asmenų, nes priešingu atveju, SPE įmonių bankrotų banga galėtų greitai diskredituoti šią teisinę formą⁹⁰⁹. Tačiau kapitalo sumažinimas iki minimalios 1 euro ribos garantuotų didžiausią šios formos lankstumą, ir būtų patraukli paskata mažoms ir vidutinėms įmonėms vykdyti tarptautinę jungtinę veiklą pasitelkiant SPE. Be to, bet kokios konkrečios aukštesnės sumos nustatymas nebūtų pagrįstas didesne kreditorių apsauga ar faktine nauda, o būtų veikiau tik politinis susitarimas, nes įmonių kapitalo poreikiai yra skirtingi, atsižvelgiant į jų veiklą, taigi neįmanoma nustatyti, kas yra tinkamas kapitalas visoms įmonėms skirtingose valstybėse narėse. Tuo tarpu pasiūlymas papildomas garantijų ar sertifikatų išdavimas neturėtų būti pervertinamas – jis nepasaugotų SPE nuo nemo-kumo ar neužtikrintų reikalavimų patenkinimo, nes akcininkų atsakomybė nenumatyta reglamente⁹¹⁰.

Priešingai nei SE reglamentas, pradinis SPE statuto projektas, numatė, kad SPE registruotoji buveinė ir centrinė administracija arba pagrindinė verslo vieta gali nesutapti⁹¹¹, o partneriams suteikė teisę ne tik laisvai nuspręsti, kurioje šalyje bus įregistruota bendrovė, bet ir bet kada pakeisti savo sprendimą⁹¹². Nors Komisija pasirinko naują ES TT suformuotą poziciją⁹¹³, tačiau, pritarimo negavus Taryboje, ši nuostata pakoreguota numatant pereinamąjį laikotarpį⁹¹⁴, jog dvejus metus po reglamento įsigaliojimo SPE registruotos buveinės ir centrinės administracijos vietos turų sutapti. Nepaisant to, galutiniame variante pasiūlyta, kad tai turėtų apspręsti valstybių narių nacionalinė teise⁹¹⁵. Taigi, skirtingi valstybių narių požiūriai šiuo atveju lėmė žingsnį atgal, t.y. nors buvo ir bandyta išspręsti problemas, kylančias dėl valstybių narių taikomų skirtingų teorijų, suteikiant prioritetą įsisteigimo vietos teorijai, sugrįžta prie esamos padėties, todėl, tikėtina, kad, priėmus galutinį reglamento pasiūlymą, SPE susidurtų su tomis pačiomis problemomis kaip ir kitos

---

909 Lange, Ch. *Societas Privata Europaea: Quo vadis? Past, Present and Future of the SPE*. The Netherlands, 2010, p. 12.

910 Kornack, D. The European Private Company – Entering the Scene or Lost in Discussion? In *German Law Journal*, 2009, Volume 10, Number 08, p. 1325.

911 Europos Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto KOM/2008/0396 galutinis – CNS 2008/0130, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29], 7 str. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0396:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2014-10-29].

912 Borg-Barthet, J. *The Governing Law of Companies in EU Law. Oxford: Studies in Private International Law*, 2012, p. 4.5.3.

913 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje C210/06, *Cartesio Oktató és Szolgáltató bt*, 2008, ECR I-09641.

914 Pavyzdžiui, Estija, Nyderlandai, Ispanija norėjo ilgesnio pereinamojo periodo, Austrija, kad po 5 metų tik būtų peržiūrėtas reglamento taikymas. 27 November 2009 Revised Presidency compromise proposal for a Council Regulation on a European Private Company, Annex to Addendum 1 16115/09, Brussels, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29], 7str. Prieiga per internetą: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=EN&f=ST%2016115%202009%20ADD%201>> [žiūrėta 2014-10-29].

915 23 May 2011, Compromise Proposal by the Presidency for Competitiveness Council for Regulation on European Private Company, 9713/11, Brussels, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29], 7 str. Prieiga per internetą: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=EN&f=ST%2016115%202009%20ADD%201>> [žiūrėta 2014-10-29].

ES lygio įmonių formos – dėl nacionalinės taikymo, kiekvienoje narėje egzistuočių savitas SPE variantas.

Be to, įdomu tai, kad, svarstant pasiūlymą Taryboje, jis papildytas nuostata, numatančia esamos bendrovės transformaciją į SPE be likvidacijos, tačiau su sąlyga, registruotos buveinės adresas liks toje pačioje valstybėje narėje, o procedūra bus vykdoma pagal tos valstybės narės nacionalinius teisės aktus⁹¹⁶. Šiuo atveju lieka neaišku, kodėl transformacija apima tik nacionalinius atvejus ir kodėl SPE reglamente buveinės perkėlimui taikoma analogiška procedūra kaip ir SE įmonėms bei nemėginama išspręsti klausimų tais atvejais, jei bandoma perkelti ne registruotą buveinę, o pagrindinę verslo vietą, nes SPE statuto atveju jos gali būti skirtingose valstybėse narėse. Taigi iš esmės atsakymo paieškos vėl turėtų vesti į ES TT jurisprudenciją, nors šiuo atveju, SPE reglamentas galėtų būti primoji pozityvaus reglamentavimo priemonė leidžianti perkelti registruotas buveines ir pagrindines verslo vietas⁹¹⁷.

Taip pat, priešingai nei SE atveju, darbuotojų atstovavimas paliktas valstybių narių nacionalinei teisei – pagrindinis principas, numatytas visuose trijuose SPE statuto projektuose, yra tas, kad SPE taikomos darbuotojų dalyvavimo taisyklės, galiojančios valstybėje narėje, kurioje yra jos registruotoji buveinė⁹¹⁸. Dėl to, darbuotojų dalyvavimo požiūriu SPE neturėtų būti mažiau ar daugiau patraukli nei panašios nacionalinės bendrovės. Tačiau problema atsiranda tada, kai perkeliama SPE registracijos vieta perkeliama į kitą valstybę narę – tam pasiūlytos specialios taisyklės⁹¹⁹, kurios svarstymu metu buvo gerokai modifikuotos ir tokiu būdu darbuotojų dalyvavimo reglamentavimui apibrėžti nustatytos pakankamai sudėtingos taisyklės. Nors darbuotojų atstovavimas ir jų socialinės teisės turėtų būti užtikrinamos, tačiau bet kokiu atveju taisyklės turėtų būti orientuotos į didesnes įmones ir jų grupes, vykdančias tarpvalstybinę veiklą ir pertvarkymus⁹²⁰.

Taigi, nors SPE statutas ir galėjo būti pirmoji supranacionalinė įmonės forma, reglamentuojama pozityviosios teisės normų, bei tarnauti kaip bendras instrumentas jungtinei

---

916 10 March 2009 European Parliament legislative resolution on the proposal for a Council regulation on the Statute for a European private company (COM(2008)0396 – C6-0283/2008 – 2008/0130(CNS)) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29], 5 b str. Prieiga per internetą: <http://www.europeanprivatecompany.eu/legal_texts/download/EP_2009_en.pdf> [žiūrėta 2014-10-29].

917 Ceroni, L. The Cross-border Mobility of Companies within the European Community after the Cartesio ruling of the ECJ. In *Journal of Business Law, Sweet & Maxwell, 2010*, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-13] <<http://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/3307/4/The%20cross-border%20mobility%20of%20companies%20within%20the%20European%20Community%20after%20the%20Cartesio%20ruling%20of%20the%20ECJ%20.pdf.txt>> [žiūrėta 2014-11-13].

918 27 November 2009 Revised Presidency compromise proposal for a Council Regulation on a European Private Company, Annex to Addendum 1 16115/09, Brussels, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29], 34 str. 1 d. Prieiga per internetą: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016115%202009%20ADD%201>> [žiūrėta 2014-10-29].

919 Europos Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto KOM/2008/0396 galutinis – CNS 2008/0130, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29], 38 str. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0396:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2014-10-29].

920 Joint letter EUROCHAMBRES-BUSINESSEUROPE on European Private Company Statute [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. Prieiga per internetą: <http://www.eurochambres.eu/DocShare/docs/2/BFLLCGHDFOENBPPFOJHPBDHL515CVHQ7VCYDVOHT43VY/EUROCHAMBRES/docs/DLS/EPC_joint_letter_FR2-2010-00102-01.pdf> [žiūrėta 2014-11-14].

ar tiesiog tarpvalstybinei veiklai vykdyti, tačiau jis vis tiek nebūtų galėjęs pasiūlyti visų instrumentų, reikalingų šiandienėms problemoms spręsti, kai susiduriama su veikla, kertančia vienos valstybės sienas. Valstybių narių teisės taikymas, sprendžiant tam tikrus klausimus, būtų lėmęs SPE formos diferencijavimą ir galiausiai skirtingų normų rinkinių suformavimą atskirose valstybėse narėse, o tai nebūtų garantavę tinkamo šios įmonės formos pozityviojo reglamentavimo bei lankstumo balanso užtikrinimo. Kaip rodo kitų ES lygmens įmonių steigimo praktika, tam kad tokios supranacionalinės priemonės būtų patrauklios ir konkurencingos, reglamentavimas turi garantuoti tinkamą balansą ir užtikrinti teisinį stabilumą bei aiškumą, kuris visų pirma pasireiškia aiškiais taikytinos teisės normomis.

2.2.5. Europos pavyzdinis bendrovių įstatymas

Dar 2003 metais parengtame komunikate⁹²¹ Komisija numatė, kad valstybėms narėms yra būtinas paprastesnis reglamentavimas įmonių teisės srityje. Dėl to buvo numatyti siektini įmonių teisės kaitos prioritetai bei priemonės, kuriomis būtų galima juos pasiekti ir, be kita ko, modernizuoti bei pagerinti valstybių narių teisės aktus, kurie kartu garantuotų tinkamesnį vidaus rinkos veikimą bei didintų konkurencingumą. Šie tikslai nebuvo pamiršti ir kiek vėliau parengtoje konsultacijoje⁹²². Taigi, atsižvelgiant į esamą padėtį bei patirtį, jog nepakanka naudoti tik:

1. Valstybių narių įmonių teisės harmonizavimą direktyvų pavidalu.
2. Supranacionalinių įmonių formų kūrimo reglamentų pagalba.
3. ES TT praktikos ir valstybių narių įmonių teisės aiškinimo⁹²³.

Remiantis JAV pavyzdžiu⁹²⁴, buvo nuspręsta pasitelkti alternatyvias priemones, tokias kaip pavyzdinį bendrovių reglamentavimą. Ketinta sukurti Europos pavyzdinį įmonių teisės įstatymą (angl. *European Model Company Act*, toliau – EMCA), kurio pagrindinis tikslas būtų – atskiras (savarankiškas) bendras teisės aktas, valstybių narių įgyvendinamas pilna apimtimi arba pasirenkant tik tam tikras patrauklias / aktualias nuostatas. Būtent tokia priemone siekta pagrindinių ES reglamentavimo principų užtikrinimo⁹²⁵: supaprastinti reglamentavimą bei padaryti jį lankstesniu, o taip pat sumažinti kaštus, tenkančius reglamentavimo keitimui.

Specialiai tam tikslui surta mokslininkų ir praktikų grupė⁹²⁶, nepriklausoma nuo atskirų valstybių narių ar Komisijos, kurios pagrindinis tikslas – parengti tokį pavyzdinį aktą.

921 21 May 2003, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward, COM(2003)0284 final.

922 Directorate General for Internal Market and Services, Consultation and Hearing of Future Priorities for the Action Plan on Modernizing Company Law and Enacting Company Governance in the European Union, Summary Report, Brussels, 2006, p. 27.

923 Anderson, P. K., Braums, T. *The European Company Model Law Act Project*. ECGI Working Paper Series in Law, Law Working Paper No 097/2008, 2008, p. 2.

924 Anderson, P. K., Braums, T. *The European Company Model Law Act Project*. Institute for Law and Finance, Working Paper Series No 78 02/2008, 2008, p. 9.

925 Sjaafjell, B. *Towards a Sustainable European Company Law: A Normative Analysis of the Objective of EU Law with a Takeover Directive as a Test Case*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2009, p. 172.

926 European Model Company Act, EMCA group, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-13] <<http://law.au.dk/en/research/projects/europeanmodelcompanyactemca/emcagroup/>> [žiūrėta 2014-10-13].

Nors nuo šios grupės subūrimo pradžios sušauktas nevienas susitikimas, kuriuose svarstyti įvairūs įmonių teisės klausimai ir galimo reglamentavimo alternatyvos⁹²⁷, tačiau iki šiol oficialiai nėra paskelbtas pilnas oficialus galimas įstatymas, tiksliau tik atskiros EMCA dalys⁹²⁸. Ši kryptis skiriasi nuo ankstesnių iniciatyvų įmonių teisės srityje, nes pastaroji labiau skatina diskusiją, kuri iš dviejų galimų krypčių konkrečiu atveju yra geresnė: konkurencija reglamentavimu ar harmonizavimas. Pagrindinė EMCA reglamentavimo idėja – pasiūlyti valstybėms narėms pavyzdinį įmonių teisės reglamentavimo variantą bei suteikti kiekvienai iš jų teisę pačiai spręsti, kokios galimybės bus suteiktos verslui, t. y. kokiose srityse bus siekiama reglamentavimo suvienodinimo, o kuriomis bus bandoma konkuruoti.

Didžiausia tokio projekto nauda, tai vienodos akcininkų ir kreditorių apsaugos garantavimas, o ypač, kai susiduriama su tarpvalstybiniais santykiais, tarptautine prekyba ar tarptautine jungtine veikla. EMCA galėtų pasitarnauti kaip geresnio įmonių reguliavimo rodiklis, tačiau tik tuo atveju, jei šis pavyzdys būtų nuoseklus, dinamiškas bei lengvai adaptuojamas prie besikeičiančių situacijų, o tai ne visada lengvai pasiekiamas rezultatas. Antra vertus, pats EMCA, kaip instrumento skatinančio valstybių narių įmonių teisės konvergenciją arba konkurenciją, pobūdis gali nesukelti tikimosi efekto. ES valstybės narės skiria didesni tarpusavio teisinių sistemų skirtumai, todėl, ne retai manytina, kad EMCA neišspręstų problemų su kuriomis susiduriama⁹²⁹. Be to, pačios valstybės narės spręstų, kokias nuostatas joms įgyvendinti⁹³⁰, todėl nėra jokių garantijų, kad tai padėtų išspręsti diferenciacijos problemas arba stimuliuotų tinkamą konkurenciją.

Kartu tai ir ilgai trunkantis procesas, kurio rezultatai gali pasireikšti tik ilgalaikėje perspektyvoje ir suteikti praktinę naudą tik tolimoje ateityje, t. y. tiek pats tokio pavyzdinio įstatymo parengimas gali trukti keletą metų, tiek ir teisinių sistemų modernizavimas remiantis šiomis nuostatomis. Be to, nereikėtų pamiršti, kad, nors šį aktą ir rengia tarptautinė grupė mokslininkų, atstovaujančių įvairioms teisės sistemoms, tačiau jo skyrių galutiniam variantams reikalingas daugumos pritarimas, todėl siūlomas variantas ar atskiros normos gali būti vienapusiškos ir ne visada atspindėti platesnio masto ekonomines bei teises aktualijas⁹³¹. Taigi tikėtina, kad EMCA gali turtėti didesnį akademinį susidomėjimą, o ne plačią praktinę reikšmę ES valstybių narių teisinėms sistemoms. Didesnė reikšmė gali būti nebent šalims kandidatėms⁹³², kurios turi reformuoti savo teises sistemas ir pritaikyti jas prie demokratinių principų ir ES konkurencinių sąlygų, tačiau tik tuo atveju, jei EMCA galutinis variantas nebus panašus į teoriniu pagrindu paremtą įmonės teisės

927 European Model Company Act, Meetings, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-13] <<http://law.au.dk/en/research/projects/europeanmodelcompanyactemca/meetings/>> žiūrėta 2014-10-13]

928 European Model Company Act, Published Draft Chapters, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-13] <<http://law.au.dk/en/research/projects/europeanmodelcompanyactemca/published-draft-chapters/>> [žiūrėta 2014-10-13].

929 Payne, J. *The Role of European Regulation and Model Acts in Company Law, in Company Law and Economic Protectionism – New Challenges to European Integration*. Oxford: Oxford Press, 2010, p. 326.

930 Hannigan, B. *Company Law, the 3rd Edition*. Oxford, 2012, p. 39.

931 Andersson, J. Model Business Corporation Act for Europe — The Alternative to Harmonisation by Directives, or? In *Stockholm Institute for Scandinavian Law*, 2003, p. 43.

932 European Company Law Experts (ECLE), The Future of European Company Law (response to the European Commission's Consultation) [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2014-11-10]. Prieiga per internetą: <<http://europeancompanylawexperts.wordpress.com/papers-of-the-eclc/the-future-of-european-company-law-response-to-the-european-commissions-consultation-may-2012/>> [žiūrėta 2014-11-10].

normų rinkinį, o bus orientuotas į teises ir ekonomines perspektyvas. Apibendrinant, supranacionalinis ES lygmens teisinis reguliavimas yra teisiškai pasenęs ir neefektyvus, nes nepašalina skirtingų valstybių narių teisinių sistemų sąveikos keliamų problemų ir taip riboja tokių formų praktinį panaudojimą bei pritaikomumą tarptautinei, ES mastu vykdomai jungtinei veiklai. Reguliavimas, kuris buvo sukurtas prieš kelis dešimtmečius, nebeatitinka dabartinės situacijos, nes tarpusavyje sąveikauja ženkliai daugiau teisinių sistemų, pasižyminčių skirtingais įmonių teisės reglamentavimo bruožais. Be to, vis labiau didėjant globalizacijos mastams šiuose teisės aktuose siūlomi problemų sprendimo variantai nėra konkurencingi, lyginant su ženkliai dažniau modernizuojamais nacionaliniais įmonių teisės aktais, kurie pagal poreikius efektyviau pritaikomi besikeičiančiai situacijai⁹³³. Supranacionalinės formos nėra praktikoje pasirenkama ar rekomenduojama pasirinkti nei grynai sutartinės jungtinės veiklos⁹³⁴, nei bendros įmonės⁹³⁵ reguliavimui. Su šiomis formomis praktikai ekspertai nesieja ir sienas kertančios jungtinės veiklos teisinės struktūros ateities ES⁹³⁶. Dėl šių priežasčių supranacionalinis ES lygmens teisinis reguliavimas neturi jokių perspektyvų būti sienas kertančios jungtinės veiklos teisine struktūra ES.

2.3. Tarptautinės jungtinės veiklos teisinis reguliavimas Lietuvoje

Kaip aptarta, jungtinės veiklos samprata tarporganizacinių verslo ryšių ir tarptautinių strateginių aljansų praktikoje varijuoja gana plačioje amplitudėje priklausomai nuo valstybės teisėkūros, susiformavusios teisinės bei ekonominės tradicijos ar atitinkamų politinių aplinkybių. Vienas iš dažniausiai literatūroje sutinkamų diskursų tarptautinės jungtinės veiklos tematika – jos tapatinimas su partneryste. Tai atsispindi ir autoriaus atlikto empirinio tyrimo rezultatuose, susijusiuose su jungtinės veiklos teisiniu reguliavimu atskirose šalyse, kurie, kaip minėta, rodo tai, jog daugiau kaip pusėje apklaustų šalių jungtinė veikla nėra prilyginama partnerystei, mažiau kaip pusėje – tapatinama su partneryste⁹³⁷. Praktikoje dėl šių veiksnių šalių komercinių santykių teisinio vertinimo nuspėjamas gerokai sumažėja, kai nuspėjamumas yra laikomas vienu iš keturių svarbiausių principų veiksmingame investicijų skatinime, nuspėjamumo reikalaujama aiškioje politikoje ir teisinėje investicijoms skirtoje struktūroje, nuspėjamos taisyklės ir reguliavime bei jų teisingame ir nuosekliame taikyme⁹³⁸. „Teisinis aiškumas ir nuspėjamumas (galimybė prognozuoti, kaip veiksmai bus vertinami teisiniu požiūriu) yra vienas iš pagrindinių teisės vienodinimo

933 Į klausimą, kuris reguliavimo tipas yra sienas kertančios jungtinės veiklos teisinio reguliavimo struktūros ateitis, 21,21 proc. respondentų atsakė, kad „geresnis vietos reguliavimas“ (atsakymai į 14 klausimą).

934 Į klausimą, kuri teisinė sistema paprastai yra pasirenkama ar rekomenduojama pasirinkti grynai sutartinės jungtinės veiklos reguliavimui praktikoje, nė vienas respondentų nenurodė supranacionalinės teisinės sistemos (atsakymai į 11 klausimą).

935 Į klausimą, kuri teisinė sistema paprastai yra pasirenkama ar rekomenduojama pasirinkti reguliuoti sutartį tarp partnerių, kai yra įsteigta bendra įmonė, nė vienas respondentų nenurodė supranacionalinės teisinės sistemos (atsakymai į 12 klausimą).

936 Į klausimą, kuris reguliavimo tipas yra sienas kertančios jungtinės veiklos teisinio reguliavimo struktūros ateitis, tik vienas respondentas (t. y. 3,03 proc.) nurodė supranacionalinę teisinę formą (atsakymai į 14 klausimą).

937 Autoriaus atliktoje apklausoje į klausimą, ar jungtinė veikla yra tapati partnerystei Jūsų šalyje, 40 proc. respondentų atsakė „taip“, o 60 proc. atsakė „ne“ (atsakymai į 5 klausimą).

938 Rugraff, E, Hansen, M., *supra* note 29, p. 167.

tikslų⁹³⁹, nuspėjamumas vertinamas „kaip efektyvios valstybinio reguliavimo politikos pagrindas“⁹⁴⁰. Teisė turi būti prieinama ir tiek, kiek įmanoma, suprantama, aiški ir prognozuojama⁹⁴¹, o nesant nuspėjamumo gali atsirasti teisinio neuztikrintumo būklė, kuri paprastai vertinama kaip aplinkybė, priskirtina prie verslo teisinio reguliavimo trūkumų arba sukiantis papildomų ekonominių ir kitų rizikų. Siekiant, kad jungtinė veikla būtų patrauklesnė investuotojui ar verslininkui, kuriamos teisinės bei ekonominės sąlygos, visų pirma, šalinančios tokią neuztikrintumo būklę, antra, skatinančios investicijas ir nustatančios patrauklias veiklos vykdymo sąlygas.

Kaip minėta 1.3. skyriuje pagrindinėms jungtinės veiklos ir strateginių aljansų formomis yra jungtinė veikla (bendrovė) ir jungtinė veikla (partnerystė). Taigi, pagrindinėms teisinėms tarptautinės jungtinės veiklos su kapitalu formomis yra bendrovė ir partnerystė, o tarptautine jungtine veikla, neturinčia kapitalo tarporganizacinių komercinių ryšių kontekste laikoma sutartinė jungtinė veikla. *Ex lege* Lietuvoje *status civitatis* turi tik jungtinė veikla (partnerystė), bet ne bendrovė ar bendra įmonė apskritai. Kadangi, kaip buvo minėta, tarptautine jungtine veikla tarptautiniame versle taip pat yra laikomas atskiras teisinis organizacinis subjektas, sukurtas ir (ar) dalinai nuosavybės teise valdomas teisiškai nepriklausomų įmonių, kurių pagrindinės buveinės yra skirtingose šalyse, toks subjektas Lietuvoje galėtų būti kuriamas ir valdomas remiantis LR Akcinių bendrovių įstatymu bei LR Ūkinių bendrijų įstatymu. Taigi, nors tiesiogiai ir nereguluojama nacionaliniais teisės aktais, Lietuvoje gali būti kuriama tarptautinė bendra įmonė (uždaroji akcinė bendrovė arba ūkinė bendrija). Tiesa, tikrosios ūkinės bendrijos bei komandinės ūkinės bendrijos nuo 2012 m. rugsėjo 1 d., netekus galios CK 6.969 str. 2 d. ir priėmus naujos redakcijos Ūkinių bendrijų įstatymą, steigiamos ir veikia nebe jungtinės veiklos (partnerystės), o kitokios civilinės sutarties – bendrijos veiklos sutarties – pagrindu⁹⁴². Tačiau jeigu laikysime, jog bendrą įmonę gali kurti ir (ar) valdyti ir fiziniai asmenys, taip pat pritaršime V. Mikelėno pozicijai plačiai aiškinančiai užsienio (tarptautinio) elemento kilmę⁹⁴³, tarptautine bendra įmone būtų galima laikyti ir mažąją bendriją, kurioje bent vieno iš dviejų ar daugiau narių *domicile* yra užsienio valstybėje⁹⁴⁴. Turint omenyje, kad juridiniam asmeniui LR CK nedraudžia būti jungtinės veiklos partneriu, tarptautine jungtine veikla galės būti laikoma ir Lietuvos civilinėje teisėje įtvirtina jungtinė veikla (partnerystė), jeigu bent vienas jos partnerių bus užsienio rezidentas. Darbo I dalyje aptarus tarptautinės jungtinės

939 Drazdauskas, S., *supra* note 75, p. 43.

940 Malyga, V. A. Predictability as a Basis for Effective State Regulatory Policy. Teisė [interaktyvus]. 2014, Nr. 91: 228-234. [žiūrėta 2015-11-07] <<http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/5/articles/3363/public/228-234.pdf>>.

941 Bingham, L. The Rule of Law. In *The Cambridge Law Journal*, 2007, Volume 66, Number. 1, p. 67-85.

942 Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 112-4990; Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

943 Mikelėnas, V. *Tarptautinės privatinės teisės įvadas*, Vilnius: Justitia, 2001, p. 15.

944 Remiantis Mažųjų bendrijų įstatymu, mažoji bendrija yra ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo – įmonė, kurios visi nariai yra fiziniai asmenys, todėl tarptautinė bendrovė nei kartu su kita užsienio bendrove, nei su vietos partneriu – Lietuvos bendrove negali būti mažosios bendrijos nariais. Be to, jeigu mažoji bendrija bus kuriama be įnašų, ji negalės būti laikoma ir tiesiogine užsienio investicija, net jei vienas iš steigėjų bus užsienio pilietis. Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 83-4333, 2 str. 1 d.

veiklos požymius, pagrindines tarptautinės jungtinės veiklos teisinės formas – jungtinę veiklą (partnerystę) ir jungtinę veiklą (bendrovę), o ankstesniuose II dalies skyriuose – tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijas, autoriaus nuomone, toliau tikslinga įvertinti Lietuvos teisinį reguliavimą bei jo įtvirtintų teisinių verslo organizavimo formų tinkamumą tarptautinei jungtinei veiklai, atskleisti probleminius teisinio reguliavimo Lietuvoje, susijusio su jungtine veikla, aiškinimo bei taikymo aspektus.

Jungtinė veikla (partnerystė) Lietuvoje

Lietuvos Respublikos CK 6.969 str. tiesiogiai apibrėžia jungtinės veiklos (partnerystės) sąvoką bei nustato, jog jungtinės veiklos (partnerystės) sutartimi du ar daugiau asmenų (partnerių), kooperuodami savo turtą, darbą ar žinias, įsipareigoja veikti bendrai tam tikram, neprieštaraujančiam įstatymui tikslui arba tam tikrai veiklai⁹⁴⁵. *Inter alia*, kodekso 6.975 str. 3d. (visų partnerių solidari atsakomybė⁹⁴⁶), 6.976 str. (pelno paskirstymas) ir 6.978 str. atskiri punktai reguliuoja šiame darbe analizuojamą komercinę jungtinę veiklą (partnerystę) ir skiria jai specialiąsias normas. Apibendrinant pagal Lietuvos civilinės teisės aktus ir gausią teismų praktiką, galima būtų nurodyti šiuos jungtinės veiklos (partnerystės) požymius⁹⁴⁷:

1. Bendri partnerių tikslai ir interesai – tam tikros veiklos plėtojimas ar tikslo siekimas⁹⁴⁸. Jungtinės veiklos sutartis paprastai sudaroma tada, kai vienas asmuo nesugeba ar negali pasiekti užsibrėžto tikslo. Kaip numatyta CK 6.969 str., jungtinės veiklos (partnerystės) sutartimi du ar daugiau asmenų (partnerių), kooperuodami savo turtą, darbą ar žinias, įsipareigoja veikti bendrai tam tikram, neprieštaraujančiam įstatymui tikslui arba tam tikrai veiklai. Autoriaus supratimu, lingvistiniu būdu aiškinant CK 6.969 str., tai reiškia, kad:

1.1. Šalys pasirenka savo veikimo būdą – „kooperuodami savo turtą, darbą ar žinias“, veikdami „bendrai“ (t.y. priešingai kitai veiksmo⁹⁴⁹ alternatyvai – veikti savarankiškai⁹⁵⁰,

945 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 6.969 str. 1 p.

946 Numato visų partnerių solidarią atsakomybę pagal bendras prievolės, nepaisant prievolių atsiradimo pagrindo, kai jungtinės veiklos sutartis susijusi su ūkine komercine partnerių veikla (*autorias pastaba*).

947 Sutartiniu pagrindu vykdomą jungtinę veiklą reguliuoja 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojęs naujasis Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, kuris, lyginant su 1964 m. CK, iš esmės skirtingai apibrėžė veiklos vykdymo jungtinės veiklos sutarties pagrindu galimybes. Naujajame CK neliko reikalavimo jungtinės veiklos šalims prieš pradėdant vykdyti ūkinę komercinę veiklą įregistruoti įmonę. Palyginimui, dviejų ar kelių asmenų susitarimą užsiimti bendra veikla ar bendrai veikti tam tikram tikslui pripažino dar 1964 m. LTSR Civilinis kodeksas, numatęs skirtingą teisinį reguliavimą, priklausantį nuo to, kam skirta jungtinė veikla.

948 Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje, *U. B., D. M., M. G., V. G., K. M. T., S. B., ir J. Č. v. šokių studija „Alemanda“*, Nr. 3K-3-121/2013.

949 Bendradarbiavimas yra socialinis veiksmas, reikalaujantis kelių žmonių įnašų, siekiant pasidalinto uždavinio ar tikslo. Plačiau žr. Tuomela, R., *supra* note 111, p. VII

950 Šis priešpatatymas ir bendradarbiavimo veikimo kaip būdo pabrėžimas atsispindi LAT praktikoje, kurioje pažymėta: „Kadangi partnerystės sutarties pagrindu asmenų veikla vykdoma ne kiekvieno jų savarankiškai, bet sujungiant bendrus išteklius, kooperuojant sutarties šalių jėgas, vykdančios jungtinės veiklos sutartį, ypač svarbus šalių bendradarbiavimas.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, *S. P. v. UAB „Rodena“*, Nr. 3K-3-435/2013.

konkuruojant). Taigi, pagal įstatymo raidę suprantama, kad veikimas bendrai yra priemonė, būdas, o ne tikslas. Tai atitinka darbo 1.3. skyriuje aptartą sąvokos „bendras tikslas“ reikšmę kaip „kartu daromas, atliekamas“. Minėta, būtent ši „bendras tikslas“ reikšmė kvalifikuoja jungtinę veiklą kaip išskirtinį sutartinį ryšį, taip pat atskiria ją nuo klasikinės partnerystės, kur „bendras tikslas“ suvokiamas griežčiau – kaip „vienodas panašus“.

1.2. Kvalifikuojantis jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties tikslas, kurį nurodo įstatymas, tam tikras, neprieštaraujantis įstatymui tikslas arba tam tikra veikla (o ne bendras dalyvių tikslas ir interesas). Taigi, pagal jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį gali būti vykdoma tiek I dalyje aptarta sutartinė vienkartinio įvykdymo (projektinė) jungtinė veikla, tiek sutartinė tęstinio įvykdymo jungtinė veikla (partnerystė). Tam neprieštarauja ir pats LAT, teigiantis, kad teisinę jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties formą gali įgyti labai įvairūs civiliniai santykiai – bet kokie įstatymui neprieštaraujantys kelių asmenų tarpusavio įsipareigojimai kooperuojant turtą ar nematerialines vertybes užsiimti bendra veikla ar siekti bendro tikslo⁹⁵¹, kai abiejų sutarties šalių interesai yra nukreipti bendram tikslui pasiekti, o sutarties dalykas ir yra ta jų jungtinė veikla, kurios rezultatas – sutartimi numatytas tikslas⁹⁵².

Dar nuo 2003-ųjų kasacinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad esminiai jungtinės veiklos sutarties požymiai yra kelių asmenų turtinių, intelektualinių ar darbinių išteklių (įnašų) kooperavimas; įsipareigojimas naudojant kooperuotus išteklius bendrai veikti; bendras dalyvių tikslas ir interesas – tam tikros veiklos plėtojimas ar tikslo siekimas⁹⁵³, o

951 Plačiau žr., pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje, *R. U. v. S. K.*, Nr. 3K3378/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. L. L.*, Nr. 3K-3-392/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, *S. P. v. UAB „Rodena“*, Nr. 3K-3-435/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. v. IĮ J. D. turgus*, Nr. 3K-3-749/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. ir V. M. v. Ž. P.*, Nr. 3K-3-181/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje, *UAB „Stats kamps“ v. V. B.*, Nr. 3K-3-200/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje, *D. L. v. I. K.*, Nr. 3K-3-148/2010.

952 Plačiau žr., pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje *J. J. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-885/2002; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje *H. D. B. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-1179/2002; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje *D. K. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-1209/2002; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje *J. Š. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-1435/2002; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *D. L. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-1500/2002; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje *B. Š. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-116/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje *V. Z. v. individuali įmonė J. Drukteinienės turgus „Marmantas“*, Nr. 3K-3-333/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *V. V. v. individuali įmonė J. Drukteinienės turgus „Marmantas“*, Nr. 3K-3-469/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje *J. G. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-662/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vengrobalt-K“ v. UAB „Voluptas“*, Nr. 3K-3-127/2005; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje *A. O. S. v. S. S. ir Ž. S.*, Nr. 3K-3-495/2011.

953 Plačiau žr., pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje, *U. B., D. M., M. G., V. G., K. M. T., S. B., ir J. Č. v. šokių studija „Alemanda“*, Nr. 3K-3-121/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 25 d. nutartis

teisėti bendri tikslai ir vienodi interesai yra partnerystės sutartį kvalifikuojantys požymiai ir skiriamasis šios sutarties bruožas, leidžiantis ją atriboti nuo panašių sutartinių teisinių santykių⁹⁵⁴. Tačiau bendras dalyvių tikslas ir interesas iki šiol, autoriaus nuomone, nebuvo tiek absoliutinamas. Tik pastaruoju metu, matyt, teisinės doktrinos⁹⁵⁵ įtakoje, LAT pozicija jungtinės veiklos atžvilgiu tapo griežtesnė, sąvokos „bendras tikslas“ reikšmė „peršoko“ nuo CK įtvirtintos jungtinei veiklai būdingos „kartu daromas, atliekamas“ reikšmės į labiau klasikinę partnerystę charakterizuojančią reikšmę „vienodas panašus“. Naujausioje LAT praktikoje akcentuojama, jog skirtingai nuo įprastų sutarčių ir šalių bendradarbiavimo, pasižyminčių skirtingais, priešpriešiniiais šalių interesais, jungtinės veiklos sutarties šalis vienija interesų bendrumas, veikiant ne išimtinai kiekvienos šalies naudai, bet partnerystės kaip visumos interesais, siekiant bendrų tikslų⁹⁵⁶, pabrėžiant, kad jungtinės veiklos sutartis laikoma savanoriška asociacija, kuri pasižymi bendrais tikslais ir vienodais dalyvių interesais kaip rezultatu⁹⁵⁷. Pažymėtina, kad galutinis komercinės partnerystės tikslas (rezultatas) visada siejamas su pelno uždirdimu⁹⁵⁸, o, jei jungtinės veiklos tikslas nėra susijęs su pelno siekimu, tai jungtinės veiklos sutartis vadinama asociacijos sutartimi⁹⁵⁹. Laikoma, kad partneriai subordinuoja savo interesus ir bendradarbiauja, tikėdamiesi ilgalaikės asmeninės naudos maksimizavimo, o partnerių įsipareigojimas atsisakyti savo trumpalaikių interesų ir suteikti prioritetą ne asmeninei, bet visos partnerių grupės gerovei – esminis partnerystės santykių elementas šiandienėje doktrinoje⁹⁶⁰. Tačiau, kaip buvo minėta 1.3 skyriuje, bendradarbiavimas gali būti suprantamas dviem prasmėmis: galimas „aš būdo“ ir „mes

---

civilinėje byloje V. M. v. IĮ J. D. turgus, Nr. 3K-3-749/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje, „Polygrade L.L.C.“ ir UAB „Jurstanus“ v. M. S. firma, Nr. 3K-3-242/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje, H.-J. A. G. v. R. Š., Nr. 3K-3-290/2011.

954 Plačiau žr., pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje A K. v. L. L., Nr. 3K-3-392/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje, RUAB „Urbico“ v. Siemens Osakeyhtiö, veikiantis per Siemens Osakeyhtiö Lietuvos filialą, Nr. 3K-3-442/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, E. A., A. M., V. B., V. R. v. RUAB „Kabantys sodai“, AB SEB bankas, Nr. 2A-321/2012; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, A. D. v. A. J., Nr. 2A-95/2014.

955 Plačiau Žiūrėti, Mikalonienė, L., *Supra* Note 26, P. 81–92.

956 Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, S. P. v. UAB „Rodena“, Nr. 3K-3-435/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje, UAB „Agrovet“ v. AB „Klaipėdos vanduo“, AB „Klaipėdos rajono vandenys“, Nr. 3K-3-497/2014.

957 *Ibid.*

958 Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, S. P. v. UAB „Rodena“, Nr. 3K-3-435/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje, D. L. v. I. K., Nr. 3K-3-148/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje, H.-J. A. G. v. R. Š., Nr. 3K-3-290/2011; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, Informacijos centras „VIP“, L. Ž., D. Ž. v. B. Č., Nr. 2A-1222/2014.

959 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, S. P. v. UAB „Rodena“, Nr. 3K-3-435/2013.

960 *Ibid.*

būdo“ bendradarbiavimas⁹⁶¹. Pirmuoju atveju bendradarbiavimas remiasi tuo, kad dalyvis, siekdamas naudoti visiems dalyviams, tinkamai suderina savo tikslus su kitų dalyvių tikslais ir veiksmais. „Mes būdo“ bendradarbiavimas iš esmės reiškia bendrą veiksmą, t. y. bendradarbiavimą kaip veiklą, paremtą ir apimančią bendrą veiksmą ir „ypač bendrą veiksmą grupėje, stiprią bendradarbiavimo rūšį“⁹⁶². Tačiau, autoriaus nuomone, nurodyto CK straipsnio formuluotė neleidžia manyti buvusį įstatymo kūrėjų valios įtvirtinti jame bendro tikslo reikšmę kaip „vienodas panašus“, taip pat filosofų išskiriamo kolektyvinio „mes būdo“ bendradarbiavimo, kuriame „mes“ suvokiama kaip grupė. Ji nesudaro pagrindo absoliutinti bendrų tikslų ir interesų bei laikyti jų kvalifikuojančiais jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį. Priešingai, ši CK nuostata įtvirtina labiau individualistinį „aš būdo“ bendradarbiavimą, kai jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties šalis, siekdama bendros naudos⁹⁶³ pritaiko, adaptuoja savo tikslus (pavyzdžiui, siekti pelno, įgyti naujos patirties, technologijų) su kitų dalyvių tikslais ir veiksmais. „Aš būdo“ bendradarbiavime nebūtina, kad dalyviai turėtų atskirą tikslą bendradarbiauti virš jų sumanytų tikslų bei veiksmų⁹⁶⁴.

Tokia LAT praktika, autoriaus nuomone, nueina toliau nei įstatymas ir *de facto* jungtinės veiklos (partnerystės) pavidale įtvirtina bendro tikslo reikšmę „vienodas panašus“, taigi, daug stipresnio pobūdžio – „mes būdo“ bendradarbiavimą. Kitaip sakant, ši kasacinio teismo praktika įtvirtina klasikinę literatūroje išskiriamą partnerystę, o ne vien jungtinę veiklą⁹⁶⁵. Tuo atveju, kai šalis vienija bendras tikslas kaip „vienodas panašus“, t. y. „mes-būdo“ atveju susiduriame su bendrai sumanytu bendradarbiaujančiu veiksmu, kur grupės nariai ar bent keli jų, turi kolektyvinį ketinimą, kurį galima išreikšti kaip „mes veiksime kartu, siekdami tikslo G“⁹⁶⁶. Todėl galima laikyti, kad tam, jog būtų kvalifikuojama jungtinė veikla (partnerystė), bendras tikslas iš tiesų turi būti bendrai sumanytas tikslas grupės interesams patenkinti, dalyviai savo tiesiogiai susijusiais bendradarbiaujančiais veiksmais turi siekti kartu realizuoti tą tikslą. Taip pat, galima manyti, kad ši kasacinio teismo praktika visiškai ir galutinai atmeta struktūrinę jungtinę veiklą (partnerystę)⁹⁶⁷, kadangi įkūrusios naują juridinį asmenį bendradarbiaujančios šalys jau neveikia grupėje⁹⁶⁸. Vietoje jų per savo atstovus veikia juridinis asmuo⁹⁶⁹. Tai, kaip buvo sakyta, labiau atitiktą partnerystę

961 Plačiau žiūrėti Tuomela, R., Tuomela, M., *supra* note 402, p. 50–57.

962 Tuomela, R., *supra* note 111, p. 69.

963 Tokios naudoti, kurią galima atnešti tam tikro, neprieštaraujančio įstatymui tikslo pasiekimas arba tam tikra veikla (*autoriaus pastaba*).

964 Tuomela, R., *supra* note 111, p. 65–86.

965 Plačiau žr. 1.3. skyriuje.

966 Tuomela, R., *op. cit.*

967 Pirmasis žingsnis, lėmęs struktūrinę jungtinės veiklos (partnerystės) atmetimą, buvo žengtas teisėkūros lygmenyje, kai buvo panaikinta ir neteko galios LR CK 6.969 str. 2 d., kurioje buvo įtvirtinta nuostata, kad jungtinės veiklos sutartimi taip pat kuriamos ūkinės bendrijos. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 1.73, 2.50, 2.82, 2.115, 2.116, 2.117, 2.118, 2.119, 2.120, 2.121, 2.122, 2.123, 2.125, 6.969 straipsnių ir antrosios knygos II dalies IX skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 78-4015.

968 Nors filosofijoje neatmetama, kad „mes būdas“ gali pasireikšti ir kaip organizacija ar net tauta, svarbu, kad būtų mąstoma, samprotaujama ir veikiama kaip grupės nario. Plačiau žr. Tuomela, R., *supra* note 402, p. 69.

969 Pagal CK 2.33 str. juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme (*autoriaus pastaba*).

tės suvokimą bendrosios teisės tradicijos valstybėse, kur tradicinė partnerystė paprastai suprantama kaip sutartinis darinys, neturintis atskiro teisinio subjekcinio identiteto⁹⁷⁰.

Teismas kasaciniuose argumentuose ir išaiškinimuose yra pasisakęs, kad „ginčui išspręsti reikšmingas tikrųjų sutarties šalių ketinimų ir sutartimi siekiamo tikslo nustatymas“⁹⁷¹ bei pripažinęs, kad „lemiamą reikšmę partnerystei turi kiekvieno partnerio vaidmuo“⁹⁷². Tačiau taip pat pasisakyta, jog „laikoma, kad partnerių santykiai yra asmeniniai, artimi, grindžiami tarpusavio pasitikėjimu“⁹⁷³. Tai rodo, kad teismų nevertinama tikroji šalių valia dėl partnerio pasirinkimo, konkrečiu atveju aplinkybė, kad nagrinėjamoje byloje jungtinės veiklos sutartis greičiausiai buvo sudaryta ne dėl partnerių asmeninių ryšių, o dėl to, kad ieškovui nuosavybės teise priklausė t.t. turtas (sklypas), kurį jis galėjo įnešti į jungtinę veiklą bendram tikslui pasiekti (padidinti žemės sklypo vertę ir jį pardavus pasidalyti pelną). Autoriaus manymu, šiuo atveju partnerio jungtinės veiklos sutarčiai pasirinkimą lėmė ne asmeninės partnerio savybės, o darbe jau aptartos priežastys, susijusios su subjektyviu tikslu, su užduotimi, jos įvykdymu (sėkmingai investuoti lėšas).

DCFR, UNIDROIT, PECL ir taisyklėse, įtvirtintose daugumos ES valstybių narių teisės aktuose, aiškinant sutartis yra remiamasi subjektyviuoju sutarčių aiškinimo metodu, t.y. nustatant tikruosius šalių ketinimus (valią). CK taip pat įtvirtina subjektyviojo sutarties aiškinimo prioritetą. Teismas pirmenybę teikia bendrai šalių valiai, jeigu ji skiriasi nuo pažodinės žodžių reikšmės. LAT yra pasisakęs, kad „pagal teisinį tikslą jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis teisės doktrinoje priskiriama prie bendradarbiavimo sutarčių grupės, t. y. sutarčių, kurių kvalifikuojamasis požymis yra sutarties šalių bendri tikslai“⁹⁷⁴. Tačiau teismų praktikoje, aiškinant jungtinės veiklos sutartį, ypač sudarytą tarp įmonių, turėtų būti aiškinamasi, ar šalis tikrai vienija bendri tikslai, ar šalys siekė susitarti dėl bendro tikslo kaip „veikimo kartu“ ar dėl „panašaus, vienodo“ tikslo. Atitinkamai, taip nustatant vieną svarbiausių požymių – ar tarp šalių sudaryta sutartis yra partnerystės sutartis, ar jungtinės veiklos. Minėta, kad bendras komercinis tikslas (bendras komercinis interesas) negali suardyti jungtinės veiklos sutarties šalies (kitos įmonės) kaip organizacijos *nexus of contracts*, todėl teismai, aiškindami tarp įmonių sudarytą jungtinės veiklos sutartį, neturėtų reikalauti iš partnerių iškelti jungtinės veiklos prioritetą virš kitų. Todėl, konstatuodamas, kad šalis neatsisakė savo trumpalaikių interesų ir nesuteikė prioriteto ne savo, bet visos partnerių grupės gerovei⁹⁷⁵ ir tuo pagrindu pripažindamas netinkamą jungtinės veiklos sutarties vykdymą bei iš to išplaukiantį pagrindą taikyti civilinę atsakomybę (CK 6.245 straipsnio 3 dalis, 6.256 straipsnio 2 dalis), teismas turėtų nesivadovauti teori-

970 Pavyzdžiui, Anglijoje laikomasi partnerystės koncepcijos, ją kvalifikuojant atskira sutarties rūšimi, nesuteikiant savarankiško teisinio subjektiškumo, dėl to bendroje veikloje įgytos teisės ir su bendra veikla susijusios pareigos yra kiekvieno bendros veiklos partnerio teisės ir pareigos. Neribota atsakomybė pagal bendras prievolės kyla solidariai kiekvienam partneriui, o partnerių sudėties pasikeitimas lemia esamos partnerystės baigimąsi. mikalonienė, L., *supra* note 26, p. 84.

971 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje, D. L. v. I. K., Nr. 3K-3-148/2010.

972 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, S. P. v. UAB „Rodena“, Nr. 3K-3-435/2013

973 *Ibid.*

974 *Ibid.*

975 *Ibid.*

niu idealaus pasaulio modeliu, o realiai, suvokdamas pasaulį atsižvelgti į tai, kad jungtinės veiklos šalis yra įmonė, juridinis asmuo. Įmonės, kaip minėta, turi ir kitų savo tikslų, kurių jos negali atsisakyti ir jungtinės veiklos laikotarpiu. Ypač tai pasakytina apie tarptautines bendroves, kurios tiesiogiai ar per savo dukterines įmones, sudarydamos jungtinės veiklos sutartį įgyvendina savo globalizavimosi strategijas, pagrįstas principu „mąstyti globaliai, bet veikti lokaliai“⁹⁷⁶. Siekdamos įvairių verslo strategijų, tarp kurių gali būti savo verslo išplėtimas vietos rinkoje, gamybos kaštų sumažinimas, pavaldžių įmonių tinklo padidinimas, įmonės pasirenka jungtinės veiklos partnerį, kuris bendradarbiavimui tarp nesusijusių įmonių pasirenkamas dėl to, kad subjektyviai išsikeltam verslo tikslui pasiekti ir užduotims įvykdyti reikalingi papildomi materialūs ar nematerialūs ištekliai, siekiama įgyti žinių, sumažinti kaštus ar pan. Toks tarptautinės jungtinės veiklos skirtumas nuo asmeninėmis savybėmis grįšto komercinio bendradarbiavimo, taip pat partnerystės, daro įtaką šalių *inter se* santykių tarpusavio traktavimui bei pačios jungtinės veiklos sutarties vertinimui. Tik tarp fizinių asmenų (tiek partnerystėje, tiek bendrai įkurtoje UAB) dominuoja partnerio asmeninėmis savybėmis grįstas bendradarbiavimas, o vienos iš susitariančių šalių asmenybė yra esminė sutarties sąlyga. Dabartinė Lietuvos teismų praktika, galima sakyti, taiko vienodus kriterijus *inter se* santykiams tarp partnerių tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims. Tai lemia vienodo teisinio standarto taikymą visiškai skirtingo pobūdžio bendradarbiaujančių šalių tarpusavio santykiams. „Teismai yra konstituciškai įpareigoti sprendžiant pavienių ūkio subjekto interesų nuolatos galvoti ir apie formuojamų precedentų poveikį bendram tautos ūkiui“⁹⁷⁷, tačiau toks aiškinimas, autoriaus nuomone neatitinka prioritėtinu esančio sutarčių turinio ir aiškinimo metodo, kuris mažintų sutarties neapibrėžtumą, bylinėjimosi ar teisinio netikrumo lemiamas sąnaudas.

Čia gali kilti klausimas dėl to, kad teismams gali būti sudėtinga nustatyti tarptautinės jungtinės veiklos sutarties šalies – įmonės tikruosius ketinimus ir sudaryti galimybę nesąžiningai šaliai pateisinti savo įsipareigojimų nevykdymą. Tačiau tais atvejais, kai sutartį sudaro įmonė, jos valios išraišką nustatyti yra lengviau nei individo: įvairios bendradarbiavimo sutartys, ypač ilgalaikės, taip pat sudėtingų projektų sutartys praktikoje paprastai yra aptariamoms tų įmonių vidaus dokumentuose (valdybos posėdžių protokoluose ir pan.). Įmonės, siekiančios investuoti ar vykdyti projektą užsienyje, tikslai ir uždaviniai paprastai atsispindi jos strategijoje, veiklos organizavimo dokumentuose. Juose atsispindi ir tai, kiek savo funkcijų jungtinės veiklos sutarties šalis perduoda sutartinei jungtinei veiklai, kiek verslo ciklą apima sutartinė jungtinė veikla, kiek svarbus šaliai yra konkretus projektas, vykdomas jungtinės veiklos būdu. Taigi, manytina, nėra sudėtinga byloje, kuriame sprendžiamas klausimas dėl partnerystės santykių kvalifikavimo, teismams patikrinti šalių integruotumo lygį, nustatyti įmonės, sudariusios jungtinės veiklos sutartį tikrąją valią ir priežastis bei nustatyti, dėl ko buvo sudaryta jungtinės veiklos sutartis, dėl ko buvo pasirinktas konkretus partneris.

Tam tikrais atvejais, tarptautinės jungtinės veiklos sutarties šalies ketinimus galima nustatyti ir remiantis objektyviais kriterijais. Nors „objektyvių kriterijų taikymas kelia grėsmę privačia asmenų valia plėtojamoms ūkio iniciatyvoms ir dėl to gali neatitikti kons-

976 Culpan, R., *supra* note 4, p. 60.

977 Astromskis, P., Kiršienė, J., *supra* note 264, p. 862.

titucinių Lietuvos ūkio pamatų⁹⁷⁸, tačiau tam tikrais atvejais teismui, nors ir nesančiam patyrusiam rinkos dalyviui kaip ginčo šaliai, tai yra įmanoma nesukeliant minėtos grėsmės. Jungtinės veiklos sutarties sudarymo motyvai, tikslai yra susiję su subjektyvia valia ir jos suvokimu. Tačiau gali būti objektyviai akivaizdu, kad tarptautinės jungtinės veiklos sutartis jos šaliai bus mažiau reikšminga, kai ji sudaroma tik vienam projektui, vienam bendram tikslui, kai pvz. pagal Koncesijų įstatymo 20-1 straipsnio 6 dalies 1 punktą dvi ar daugiau įmonių sudaro jungtinę veiklą (konsorciumą) ar kitokią grupę tam, kad vadovaujantis šiuo įstatymu būtų pripažinta koncesinininku kaip viena įmonė. Steigti bendrą įmonę tokiam galbūt trumpam ir rizikingam tikslui - tapti koncesijos konkurso dalyviu, konkurso pralaimėjimo atveju būtų nepateisinamai didelė rizika šalims, kaip ir nepagrįstai didelės tokios įmonės įsteigimo, išlaikymo ir likvidavimo išlaidos. Todėl šalys pasirenka sutartinę jungtinę veiklą, nors nebūtinai siekdami partnerystės.

2. Rašytine sutartimi paremtas susitarimas. Pagal 1964 m. CK jungtinės veiklos sudarymas buvo daug labiau apsunkintas nustatytu notarinės formos reikalavimu⁹⁷⁹. Tačiau vėlesniu 472-1 str. pakeitimu notarinės formos reikalavimas buvo susiaurintas⁹⁸⁰. Atitinkamai reikalavimai jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties formai turi pakankamai didelę reikšmę ir šiandieninėje Lietuvos teisėje – CK 6.969 str. 4 d. įtvirtinta nuostata, numatanti jungtinės veiklos (partnerystės) sutarčiai privalomą rašytinę (o įstatymo numatytais atvejais ir notarinę) formą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra suformavęs praktiką, kad jungtinės veiklos sutartis pripažintina negaliojančia, jei ji sudaryta nesilaikant CK 6.969 str. 4 d. nustatytų reikalavimų⁹⁸¹. Formos nesilaikymas jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį daro negaliojančia, taigi nors šalims ir bendradarbiaujant jungtinės veiklos (partnerystės) dvasioje, tačiau neįforminus savo santykių pagal įstatymo reikalavimus, atrodytų, kad nesusklosto ir civiliniai teisiniai jungtinės veiklos (partnerystės) santykiai. Vis dėlto reikia turėti omenyje, kad vertinant ar sudarant jungtinės veiklos sutartį nėra pažeistas rašytinės sutarties formos reikalavimas, turi būti atsižvelgta į tai, kad įstatymo nereikalaujama rašytinės formos sandorį būtinai sudaryti surašant vieną dokumentą (CK 1.73 str. 2 d.); rašytinės formos sandoris gali būti sudarytas keliais atskirais dokumentais (sando-

978 Astromskis, P., Kiršienė, J., *supra* note 264, p. 861.

979 Tačiau tuo metu jungtinės veiklos sudarymas buvo labai apsunkintas, kadangi šio kodekso 472-1 str. reikalavo jungtinės veiklos sutartį patvirtinti notariškai, o remiantis 58 str. notarinės formos nesilaikymas sandorį darė negaliojantį. Tiesa, to paties straipsnio 5 d. buvo įtvirtinta įstatymu suteikta teisė teismui pripažinti sutartį galiojančią, jeigu yra nustatyta, jog viena iš šalių yra visiškai ar iš dalies sutartį įvykdžiusi, antroji šalis vengė notariškai įforminti sutartį ir teisme sutartį pripažinti galiojančią prašė ją visiškai ar iš dalies įvykdžiusi šalis. Šia teise pasinaudojo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, 2003 m. birželio 25 d. priimdama nutartį, civilinėje byloje V. M. v. IJ J. D. *turgus*, Nr. 3K-3-749/2003. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1964, Nr. 19-138, 58 ir 472-1 str.

980 1964 m. CK 40 skirsnyje, reglamentuojančiame jungtinę veiklą, neliko specialių sandorio formos reikalavimų, išskyrus atvejus, kai steigiama ūkinė bendrija. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 44-805.

981 Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. kovo 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje S. A. v. B. Š. IJ, Nr. 3K-3-417/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje BUAB „Saulėtekis“ v. AB „Šiaulėnų gyvulininkystės kompleksas“, L. M., R. P., Nr. 3K-3-198/2006; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Pamaris žuvis“ v. V. B. *pramogų įmonė*, Nr. 3K-3-606/2006 ir kt.

rais), tarp jų ir sudarytais notarine forma, bei teisiniais faktais, kuriuos vienija viena bendra susitarimo šalių valia. Teismų praktikoje yra pažymėta, kad kai tos pačios šalys vienu metu arba per trumpą laiką tarp sudaro kelis sandorius, susijusius su tuo pačiu sutarčių dalyku. Šie sandoriai aiškintini ne izoliuotai, o kartu, nes „tik taip gali būti atskleista tikroji šalių valia, išreikšta susitarimų visetu, todėl esant tam tikroms faktinėmis aplinkybėmis santykiai gali būti kvalifikuojami ir kaip jungtinės veiklos (partnerystės) arba ne“⁹⁸². Tai atitinka 1.2. skyriuje aptartą jungtinės veiklos ypatybę, pasižyminčią tuo, kad jungtinėje veikloje dažniausiai sudaroma ne viena sutartis, bet ir daug papildomų susitarimų tarp tų pačių šalių, kuriuos vienija tas pats bendras komercinis interesas bei bendras (pasidalintas) tikslas. Sutarties kvalifikavimui esminę reikšmę turi tai, koks yra tikrasis šalių pasiektas susitarimo turinys, nes „būtent tikslas (veikla), kuriam yra sudaroma konkreti jungtinės veiklos sutartis, nulemia jos turinio ir formos specifiką“⁹⁸³. Be to, turint omenyje ir tai, jog teismų praktika tam tikrus faktinius santykius tarp asmenų taip pat kvalifikuoja kaip jungtinės veiklos (partnerystės) santykius, nors šalių nesieja rašytiniais susitarimais⁹⁸⁴, galima daryti išvadą, jog, net ir nesant tinkamai įformintos jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties, šalių bendradarbiavimo eigoje įsteigta bendra įmonė, egzistuojant bendram jos dalyvių tikslui ir konkrečioms faktinėms aplinkybėms, pavyzdžiui, tam tikrų sandorių visumai, per atitinkamą tęstinį laikotarpį, galėtų būti traktuojama kaip jungtinės veiklos (partnerystės) įmonė.

Tai, kad jungtinės veiklos (partnerystės) sąvoka pateikiama CK šeštos knygos IV dalyje prie atskirų sutarčių rūšių, leidžia daryti išvadą, jog tokiu būdu jungtinė veikla Lietuvos civilinėje teisėje yra suprantama kaip atskira civilinės sutarties rūšis, t. y. siauriai nei jungtinė veikla kaip verslo organizavimo forma. Tačiau reikia pastebėti, kad jungtinės veiklos sutartis turi eilę ypatybių, išskiriančių ją iš kitų sutarčių. Pirmiausia, ji dažnai būna ne dvišalė, o daugiašalė, t. y. joje dalyvauja daugiau kaip du partneriai. Kada tokia sutartis reiškia tam tikrą bendrą partnerių veiklą, jos įgyvendinimas turi tęstinį (dažniausiai laike neapibrėžtą) pobūdį ir yra susijusi su partnerių dalyvavimu santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Tačiau, kaip minėta ir plačiau aptarta 1.2. skyriuje, toks charakterizavimas ne visada taikytinas projektinio pobūdžio jungtinei veiklai. Be to, skirtingai nuo kitų sutarčių, pavyzdžiui, pirkimo pardavimo, paskolos, jungtinės veiklos sutartis, nepriklausomai nuo jos tęstinumo, laikytina organizacine sutartimi, nes pati savaime nėra tikslas, ji labiau tarnauja kaip priemonė kitų sutarčių sudarymui.

982 Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. L. L.*, Nr. 3K-3-392/2009; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *BUAB „Innovative Technologieentwicklung und Konstruktionen“ v. RUAB „Baltic Construction Development Group“*, Nr. 2A-1438/2012.

983 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje, *D. L. v. I. K.*, Nr. 3K-3-148/2010.

984 Pavyzdžiui, teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad kartu gyvenantys santuokos nesudarę asmenys saistomi sutartinių turtinių santykių, jei jie buvo susitarę siekti tam tikro tikslo, o tai atitinka jungtinės veiklos sutartį. Plačiau žr., pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje *L. M. v. O. D. V.*, Nr. 3K-3-134/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje *V. P. v. V. P.*, Nr. 3K-3-410/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *O. R. v. L. R.*, Nr. 3K-3-51/2014 ir kt.

Pripažįstama, kad „jungtinės veiklos partnerių sudaryta rašytinė jungtinės veiklos sutartis pagal CK, kitų įstatymų ir įstatymus įgyvendinančių teisės aktų reikalavimus yra pagrindinis investicijos į jungtinės veiklos objektus požymis⁹⁸⁵. Turint omenyje, kad sutarties sudarymo metu dažnai neįmanoma išsamiai apibrėžti *ex ante*, ką turės atlikti kiekvienas iš partnerių, kad jungtinės veiklos sutarties šalių interesai yra sutampantys (nepriešpriešiniai), tokia sutartis turi koordinacinį pobūdį, reikalaujantį iš jos partnerių nuolatinio savo veiksmų derinimo vykdam sutartį. Kita vertus, yra pripažįstama, jog interesų konfliktai egzistuoja, o jungtinės veiklos sutartys negali išspręsti visų interesų konfliktų problemų⁹⁸⁶. CK 6.195 str. numato galimą sprendimą sutarties spragų užpildymui. Todėl, pavyzdžiui, jeigu sutarties sudarymo metu šalys nenumatė tam tikrų aplinkybių arba jeigu ir numatė, tačiau sutartyje neaptarė su jomis susijusių sąlygų, reikalingų sutarčiai vykdyti, šias sutarties spragas vienos iš šalių reikalavimu gali pašalinti teismas, nustatydamas atitinkamas sąlygas, atsižvelgdamas į dispozityviasias teisės normas, šalių ketinimus, sutarties tikslą ir esmę, sąžiningumo, protingumo ir teisingumo kriterijus. Tačiau, turint omenyje, Lietuvoje įtvirtintas sutarčių aiškinimo taisyklės⁹⁸⁷, jungtinės veiklos atveju teismui nustatyti šalių ketinimus gali būti keblu. Jungtinės veiklos atveju teismui, autoriaus nuomone, reikia nustatyti ne tik atskirų šalių tikruosius ketinimus, bet ir bendrus abiejų šalių ketinimus, nes vienas svarbiausių jungtinės veiklos požymių yra bendras tikslas.

3. Pelno ir nuostolių pasidalijimas. Literatūroje nurodoma, kad „nuostolių pasidalijimas sukelia stiprią partnerystės prezumciją“⁹⁸⁸, nesvarbu, kokios išlygos būtų sutartyje numatytos. CK reguliuoja jungtinės veiklos partnerių bendrų išlaidų, bendrų nuostolių⁹⁸⁹ ir bendro pelno paskirstymą⁹⁹⁰. Negalioja susitarimai, kurie vieną iš partnerių visiškai atleidžia nuo bendrų išlaidų ar nuostolių padengimo, o taip pat nušalinti kurį nors iš partnerių skirstant pelną. Iš jungtinės veiklos gauto pelno paskirstymo proporcijos yra žinomos iš anksto⁹⁹¹. Tai yra klasikinis jau aptartas partnerystės požymis, pabrėžiantis naudos, rizikos ir valdymo bendrumą, siekiant bendro tikslo, kuomet „bendras“ suvokiama kaip „vienodas panašus“. Jungtinės veiklos sutarties dalyvių tikslo bendrumas lemia jų tarpusavio teisių ir pareigų specifiką: nė vienas jungtinės veiklos dalyvis negali reikalauti naudos tik sau pačiam, jungtinės veiklos partneriai dalijasi tiek gautą pelną, tiek nuostolius ir bendrai atsako

985 Auditir ir apskaitos tarnybos direktoriaus 2011 m. gruodžio 23 d. įsakymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) Nr. VAS-20 „Dėl 37-ojo verslo apskaitos standarto „Jungtinė veikla“ tvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 161-7677, I d. 2 p.

986 Vermeulen, E. P. M., *supra note 262*, p. 29.

987 Pagrindinės sutarčių aiškinimo taisyklės įtvirtintos CK 6.193 straipsnio 1 dalyje: aiškinant sutartį, pirmiausia turi būti nagrinėjami tikrieji sutarties šalių ketinimai, o ne vien remiamasi pažodiniu sutarties teksto aiškinimu. T.y. pirmiausia CK reikalauja nustatyti „tikruosius šalių ketinimus“, o ne „bendrą“ šalių ketinimą, kuris įvardijamas UNIDROIT principų 4.1. (1) straipsnyje ir DCFR 8:101 straipsnio 1 dalyje.

988 Hewitt, I., *supra note 17*, p. 99.

989 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 6.974 str.

990 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 6.976 str.

991 Pelnas, gautas iš jungtinės veiklos, paskirstomas partneriams proporcingai kiekvieno jų indėlio į bendrą veiklą vertei, jeigu ko kita nenustato jungtinės veiklos sutartis. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 6.976 str. 1 d.

pagal iš bendros veiklos kilusias prievoles⁹⁹². Kaip minėta 1.3. skyriuje, jungtinėje veikloje, nesudarančioje partnerystės, šalis labiau sieja pasidalintas tikslas (angl. shared objective), o ne bendras tikslas (angl. common objective), pirmiausia reiškiantis bendrą interesą (ir jokie susitarimo dalintis pelną), kad sutartys būtų vykdomos sėkmingai, paprastai numatant pareigas: bent jau netrukdyti pasidalintam tikslui (susilaikymo pareiga) ar aktyviai jį įgyvendinti. Priešingai, partnerystėje, šalis jungiantis bendras tikslas (angl. common objective) implikuoja susitarimą sujungti išteklius ir pasidalinti uždirbtą pelną pagal iš anksto numatytą proporciją. Toks šio požymio reguliavimas labiau leidžia priskirti Lietuvoje reguliuojamą jungtinę veiklą partnerystei nei jungtinei veiklai, kuri aptariama šiame darbe.

4. Šalių įnašai ir bendra nuosavybė. Šalys gali susitarti, kad jų įneštas turtas nebus visų partnerių bendroji dalinė nuosavybė⁹⁹³. Įstatyme suteikiama jungtinės veiklos partneriams laisvė susitarti dėl jų įnašų, jungtinės veiklos metu gautos produkcijos, pajamų ir vaisių teisinio režimo: pagal CK 6.971 str. 1 d. partnerių įneštas turtas, buvęs jų nuosavybe, taip pat jungtinės veiklos metu gauta produkcija, pajamos ir vaisiai yra visų partnerių bendroji dalinė nuosavybė, „jeigu ko kita nenumato įstatymas ar jungtinės veiklos sutartis“⁹⁹⁴. Be to, jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis nedraudžia vienam iš partnerių neprisidėti prie bendrosios veiklos jokia materialiu turtu, partneris gali dalyvauti savo darbu ar kitais įsipareigojimais⁹⁹⁵. Taigi, darytina išvada, jog nėra įstatyminio pagrindo teigti, kad visais atvejais, kai jungtinės veiklos partnerio įnašas į jungtinę veiklą yra jam nuosavybės teise priklausantis turtas, įvyksta turto perleidimas ir partneriui asmeninės nuosavybės teise priklausęs daiktas tampa bendrąja daline jungtinės veiklos dalyvių nuosavybe. Atkreiptinas dėmesys, kad CK 6.970 str. (partnerių įnašai) leidžia kvalifikuoti Lietuvoje reguliuojamą jungtinę veiklą (partnerystę) tik kaip kapitalo jungtinę veiklą, atmetant visas kitas tarptautinėje praktikoje žinomas sutartines jungtines veiklas, kurios, nors ir atitinka visus šiame darbe aptartus jungtinės veiklos požymius, tačiau neturi įnašų požymio: sutartiniai strateginiai aljansai, sutartinės projektinės veiklos jungtinės veiklos. Tokios sutartinės jungtinės veiklos Lietuvoje šiandien yra priverstos arba įgyti partnerystės formą su visomis iš to sekančiomis teisinėmis pasekmėmis, arba „persivadinti“ kita sutartimi, kaip aptarta toliau.

992 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 6.974–6.976 str. Taip pat, pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje, *R. U. v. S. K.*, Nr. 3K3378/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. L. L.*, Nr. 3K-3-392/2009.

993 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 6.971 str. 1 d. (partnerių bendroji nuosavybė).

994 Plačiau žr. pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje, *UAB „Stats kamps“ v. V. B.*, Nr. 3K-3-200/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje, *„Polygrade L.L.C.“ ir UAB „Jurstanus“ v. M. S. firma*, Nr. 3K-3-242/2010; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. birželio 7 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje, *Kauno apygardos vyriausiasis prokuroras v. Kauno miesto savivaldybės administracija ir VŠĮ „Technopolis“*, Nr. 2A-386/2012.

995 Plačiau žr. pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje, *UAB „Vilsarma“ v. UAB „Fragrances International“*, Nr. 3K-3-329/2008; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. spalio 31 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje, *BUAB „Vižera“ v. G. S.*, Nr. 2A-1282/2012.

5. Partnerių laisvė pasirinkti ir susitarti, kaip apriboti jungtinę veiklą apimties ir laiko prasme. Jungtinė veikla gali būti planuojama tiek tam tikram, neprieštarujančiam įstatymui tikslui, tiek ir tam tikrai veiklai. Jungtinės veiklos sutartis gali būti tiek terminuota, tiek ir neterminuota. Tai leidžia patvirtinti, jog sutartinė jungtinė veikla (partnerystė) Lietuvoje pagal I dalyje aptartus požymius ir sąryšingumo sutarčių teisės teorijos pateiktą skirstymą gali būti tiek vienkartinio įvykdymo (tam tikram tikslui), tiek tęstinio įvykdymo (tam tikrai veiklai). Tačiau, kaip minėta 1.2 skyriuje, ne visose jungtinės veiklos sutartyse šalių sąryšingumas, prisiimami išpareigojimai ir atsakomybė yra vienodi.

LAT savo praktikoje pripažįsta jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties priskyrimą prie bendradarbiavimo sutarčių grupės ir nurodo, kad „bendradarbiavimo principas (CK 6.38 straipsnio 3 dalis, 6.200 straipsnio 2 dalis) reikalauja, kad šalys sudarytų tinkamas sąlygas prievolei įvykdyti, prireikus keistusi informacija, reikšminga prievolei įvykdyti, laiku praneštų apie kylančias prievolės įvykdymo kliūtis ir pan.“⁹⁹⁶ Tačiau autoriaus pastebė, kad, vertindamas bendradarbiavimo pareigą jungtinės veiklos sutartyse, LAT neatsižvelgia į tai, ar konkreti jungtinės veiklos sutartis yra skirta veikti bendrai vienam tikslui (vienkartinio įvykdymo sutartis), ar užsiimti bendra veikla (tęstinio pobūdžio sutartis), taip pat į tai, koku integruotumo laipsniu šalys yra susitarusios įgyvendinti projektą. Su tuo susijęs ir užsienio teisės doktrinoje analizuojamas jau aptartas klausimas, ar pripažinti sąryšingumo sutartimis visas bendradarbiavimo sutartis, ar tik tęstinio pobūdžio. Kaip minėta, šiuo klausimu bendro sutarimo nėra. Viena aišku, kad bendradarbiavimo principas tęstinio pobūdžio jungtinės veiklos sutartyse pagrįstose besitęsiančių santykių tarp dalyvių paradigma, turėtų būti vertinamas skirtingai nei laikinose organizacijose – vienkartinio įvykdymo jungtinės veiklos sutartyse. Taip pat teismų skirtingai turėtų būti vertinamos I dalyje plačiau aptartos integruotos ir neintegruotos sutartinės projektinės jungtinės veiklos, netaikant joms bendro priskyrimo prie bendradarbiavimo sutarčių ir keliant pastarosioms mažesnę bendradarbiavimo reikalavimą. Iš čia taip pat akivaizdu, kad jeigu pirmoji grupė jungtinių veiklų yra artimesnės partnerystei, tai antroji, neintegruota jungtinė veikla yra visiškai nuo partnerystės nutolusi.

6. Bendra partnerių atsakomybė pagal bendras prievoles⁹⁹⁷. Bendrai vertinant, atsakomybės laipsnis labiausiai priklauso nuo to, ar jungtinės veiklos sutartis susijusi su ūkine komercine partnerių veikla ar ne. Jeigu jungtinės veiklos sutartis susijusi su ūkine komercine partnerių veikla, visi partneriai pagal bendras prievoles atsako solidariai, nepaisant šių prievolių atsiradimo pagrindo⁹⁹⁸. CK 6.6 straipsnis (solidarioji skolininkų pareiga) 3d. taip pat numato, kad solidarioji skolininkų pareiga preziumuojama, jeigu prievolė be kita ko susijusi su jungtine veikla. Tai partnerystei būdingas požymis, kuris būdingas taip pat tik integruotai sutartinei projektinei jungtinei veiklai. Kadangi, tarptautinės jungtinės veiklos šalys, kaip minėta yra įmonės, vadinasi, paprastai jų sudaromos jungtinės veiklos sutartys bus susijusios su ūkine komercine partnerių veikla. Taigi, net neintegruotos sutartinės projektinės jungtinės veiklos atveju, kada šalys kiekviena atskirai įgyvendina savo subprojektą ir nesiekia solidarios atsakomybės, turi ją prisiimti. Viena vertus, atrodytų, kad

996 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, S. P. v. UAB „Rodena“, Nr. 3K-3-435/2013.

997 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje, I. Ž. v. A. K. ir B. J., Nr. 3K-3-205/2010;

998 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 6.975 str. 3 d.

esamu CK jungtinės veiklos reguliavimu į jungtinės veiklos sampratą nepatenka tarptautinėje praktikoje žinomos sutartinės jungtinės veiklos, dar vadinamos konsorciumu arba projekto jungtine veikla, kur skirtingos šalys susiburia į vieną komandą ir dalyvauja konkurse dėl tam tikro projekto įgyvendinimo⁹⁹⁹, tačiau savo jungtinės veiklos nenumato pelno centru ir nesiekia solidarios atsakomybės. Tačiau dėl esamos įstatymo formuluotės, dalyvaudamos, pavyzdžiui, viešajame pirkime, tokios jungtinės veiklos šalys, priklausančios jungtinei ūkio subjektų grupei, nors ir atribodamos savo darbą į atskirus darbo segmentus ir nesiekdamos solidarios atsakomybės, turi ją prisiimti. Autoriaus nuomone, jungtinės veiklos šalys turi turėti galimybę pačios pasirinkti ir nuspręsti dėl atsakomybės pobūdžio, nes tai susiję su rizika. Kadangi su nuostolių pasidalijimu susijęs „rizikos elementas yra tikro dalyvavimo versle indikatorius“¹⁰⁰⁰, toks dalyvavimas versle ir rizikos prisiėmimas turi būti nulemtas jungtinės veiklos šalies tam tikro intereso, o ne teisės aktų reikalavimų.

Pelno ir nuostolių pasidalijimas bei toliau aptariama solidari partnerių atsakomybė yra partnerystės dominantė, pasireiškianti tiek istoriniuose aspektuose, tiek aktualiuose įvairių šalių teisės aktuose. Tačiau *per se* tai nėra jungtinės veiklos sutarties, sudaromos tarp įmonių, požymis. Kaip yra pasisakęs LAT, „sutarties sudarymo priežastis paprastai yra ją sudarančių asmenų poreikiai ir interesai, kurie formuoja vidinę sutarties dalyvių valią (ketinimus) ir nulemia jos teisinį tikslą bei pobūdį“¹⁰⁰¹. Praktikoje, be partnerystės, kaip minėta yra dvių pagrindinių rūšių sutartinės jungtinės veiklos: integruota projektinė jungtinė veikla ir neintegruota projektinė jungtinė veikla. Jeigu pirmojoje visi partneriai pagal bendras prievoles atsako solidariai, nepaisant, šių prievolių atsiradimo pagrindo, tai antrojoje kiekvienas partnerių atsako tik už netinkamą savo pareigų įvykdymą. Esamas teisinis reguliavimas, numatantis solidarią partnerių atsakomybę jungtinėje veikloje, konkrečioje byloje gali reikšti partnerystės santykių pripažinimą tarp įmonių net tada, kai jos yra susitarusios bendrai dalyvauti projekte, apjungti jėgas, pasidalinti darbus, tačiau nėra susitarusios dėl įnašų įnešimo bei pelno ar nuostolių pasidalijimo (neintegruota sutartinė projektinė jungtinė veikla). Siekdamas išvengti konotacijos su partneryste, praktikoje šalys sudaro pačias įvairiausias sutartis, pavadindamos jas bendradarbiavimo, konsorciumo ir pan. sutartimis. Vietoje sutarties pavadinimo jungtinės veiklos sutartimi net tęstinio pobūdžio bendradarbiavimui pasirenkamas pavadinimas, pavyzdžiui, konsorciumo sutartis¹⁰⁰², nors konsorciumas paprastai siejamas su vienu ar keliais projektais, o ne tęstinio pobūdžio veikla¹⁰⁰³. Taigi praktikoje sutar-

999 Viešųjų pirkimų įstatymas taip pat numato galimybę, kad prašymą dėl įregistravimo į oficialius pavirtintų tiekėjų sąrašus pateiktų ūkio subjektas, priklausantis jungtinei ūkio subjektų grupei ir besiremiantis kitų grupės ūkio subjektų pajėgumais, tuo pačiu kaip priedą prie pasiūlymo pridėdamas jungtinės veiklos sutartį. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 84–2000, 38 str.

1000 Hewitt, I., *supra note 17*, p. 99.

1001 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje, *D. L. v. I. K.*, Nr. 3K-3-148/2010.

1002 Pavyzdžiui, Biobanko modelis, 2013, 1 PRIEDAS. Biobanko konsorciumo steigimo ir valdymo rekomenduojama tipinė jungtinės veiklos sutartis – Konsorciumo sutartis. [interaktyvus] [žiūrėta 2015-11-07]. <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2013_Biobanko_modelis.pdf>.

1003 Konsorciumas [lot. consortium — bendras dalyvavimas], laikina kelių kapit. bankų arba pram. bendrovių sutartis bendrai skirstyti akcijoms ir paskoloms, t. p. dideliems pram. projektams įgyvendinti. *Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. Taip pat 1993 m. rugpjūčio 3 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 601 „Dėl koncernų, konsorciumų ir*

tinės, ypač neintegruotos projektinės jungtinės veiklos šalys dėl pernelyg griežto jungtinės veiklos traktavimo yra priverstos apeiti teisinį reguliavimą, nors tokiu būdu švelnindamos riziką, kad jų santykiai sprendžiant ginčą gali būti pripažinti partnerystė. Todėl esantis jungtinės veiklos teisinis reguliavimas Lietuvoje keistinas, paliekant CK LI skyriuje reguliuoti tik partnerystę, taip pat CK 6.6 straipsnyje (solidarioji skolininkų pareiga) 3 d. numatyti, kad solidarioji skolininkų pareiga preziumuojama, jeigu prievolė be kita ko susijusi su partneryste.

7. Teisiškai nebūtinai bendras valdymas ir kontrolė. Veikdami pagal civilinių santykių subjektų autonomijos ir elgesio dispozityviškumo principus, jungtinės veiklos partneriai gali susitarti, kaip tvarkys bendrus reikalus, todėl bendrus reikalaus gali valdyti vienas iš partnerių kaip atstovas¹⁰⁰⁴. Taigi bendroji kontrolė nėra kvalifikuojantis jungtinės veiklos (partnerystės) požymis Lietuvoje, nors net didžiausias, ko gero, jungtinės veiklos kaip savarankiškos teisinės formos kritikas R. Flannigan pripažįsta, kad įmanoma išvengti partnerystės reguliavimo, kai nėra bendros (jungtinės) kontrolės¹⁰⁰⁵. Tačiau apskaitos prasme, pagrindinis jungtinės veiklos sutarties požymis tas, kad nė vienas iš partnerių atskirai negali vykdyti įmonės kontrolės. Dar daugiau, apskaitos prasme, jei investuotojų sudarytoje sutartyje numatyta kai kuriuos su investicija į kitą įmonę susijusius klausimus spręsti kartu, tačiau nėra numatyta, kad visi esminiai sprendimai priimami vienbalsiai, tokia sutartis nelaikoma jungtinės veiklos sutartimi¹⁰⁰⁶.

Tarptautinė jungtinė veikla – bendrovė Lietuvoje

Tik 1990 metais atkūrus Nepriklausomybę Lietuvoje atsirado reali galimybė užsienio investicijoms, nes buvo priimti Įmonių, Akcinių bendrovių, Užsienio investicijų ir kiti verslui būtini įstatymai. Tuomet priimtas Užsienio investicijų Lietuvos Respublikoje įstatymas tiesiogiai reguliavo tarptautinės jungtinės veiklos – bendrų įmonių – steigimą¹⁰⁰⁷ ir pripažino jas kaip vieną iš užsienio kapitalo investavimo formų¹⁰⁰⁸. Nuo pat Nepriklausomybės atsta-

įmonių asociacijų steigimo ir veiklos nuostatų“ 8 str. konsorciumas buvo apibrėžtas kaip laikinas įmonių susivienijimas, kurio nariai išsaugo gamybinį-ūkinį savarankiškumą ir yra juridiniai asmenys.

1004 Plačiau žr., pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje, *Izraelio bendrovė eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos*, Nr. 3K-7-404/2011; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 27 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje, *UAB „Satela“ v. AB „Lietuvos geležinkeliai“*, Nr. 2A-1250/2012.

1005 Flannigan, R., *supra* note 23, p. 738.

1006 Pavyzdžiui, įmonė „V“ turi 55 % įmonės „Z“ balsų suteikiančias akcijas, įmonė „X“ – 23 %, o įmonė „Y“ – 22 %. Šios įmonės yra sudariusios jungtinės veiklos sutartį, kurioje numatyta, kad sprendimas dėl įmonės „Z“ likvidavimo yra priimamas visų akcinkų bendrai, tačiau kurioje nenurodyta, kad kiti įmonei „Z“ svarbūs sprendimai taip pat turi būti priimami bendru visų akcinkų sutarimu. Kadangi įmonė „V“ turi 55 % balsų suteikiančias akcijas, ji turi įmonės „Z“ kontrolę, todėl tokia investicija finansinės apskaitos tikslais laikoma investicija į dukterinę įmonę. Audito ir apskaitos tarnybos direktoriaus 2011 m. gruodžio 23 d. įsakymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) Nr. VAS-20 „Dėl 37-ojo verslo apskaitos standarto „Jungtinė veikla“ tvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 161-7677.

1007 Lietuvos Respublikos užsienio investicijų Lietuvos Respublikoje įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 2-38, galiojęs iki 1995 m. rugpjūčio 1 d. Pagal šio įstatymo 12 str. bendra įmone buvo laikomas Lietuvos Respublikos ūkio subjektas, kurio įstatinio kapitalo dalis priklausė užsienio investitoriumi (investitoriams).

1008 Remiantis tuo metu galiojusiu teisiniu reglamentavimu, buvo nustatyta, kad užsienio investicijos leidžiamos visose veiklos srityse, išskyrus tas, kurias draudžia Lietuvos Respublikos įstatymai, ir kad

tymo užsienio investicijas reguliuojantys teisės aktai buvo pakankamai liberalūs privačiam verslui ir užsienio rezidentų dalyvavimą procentine išraiška ribojo tik valstybinėse akcinėse įmonėse. Nuo 1995-ųjų Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reguliuojančiuose užsienio investicijas, nebelenkto sąvokos „bendra įmonė“. Specialaus bendrų įmonių reguliavimo nykimo tendencija, būdinga ne tik Lietuvai, bet visai Rytų bei Vidurio Europai, ką, be kita ko, savo darbuose yra pastebėję ir vadybos mokslininkai, tyrinėję šiuos procesus. Įtakos turėjo ir sparčiai besikurianti Lietuvos verslo aplinka. Jau nuo Nepriklausomybės atstatymo, Lietuvoje privačių bendrų (su užsienio kapitalu) įmonių steigimas ir veikla buvo reguliuojama daugiau civilinės ir įmonių, o ne užsienio investicijų teisės normomis. Anot Lietuvos verslo aplinkos kūrimo tyrinėtojų, 1990–1992 metai laikomi pirmuoju privatinės teisės kūrimosi laikotarpiu, kuriam būdingas teisinis reguliavimas atliekamas imperatyviuoju teisinio reguliavimo metodu, t. y. subjektams taikoma taisyklė, kad viskas, kas nėra tiesiogiai leista įstatymu, yra uždrausta¹⁰⁰⁹. Vėlesniuose privatinės teisės kūrimosi laikotarpiuose iki šių dienų pastebimas aiškus imperatyvaus teisinio reguliavimo metodo privatinei teisei silpnėjimas.

Geresnio reguliavimo, naujos partnerystės teisės idėjos bei vyriausybės įsitraukimo į reguliavimo konkurenciją, ko gero, padarė didžiausią įtaką tolesnei įmonių, o tuo pačiu ir partnerystės raidai Lietuvoje. Kaip naujo etapo pradžią joje, ko gero, galima laikyti tai, kad Lietuvoje 2012 m., nepaisant priešingą nuomonę tuo metu palaikiusios mokslinės minties¹⁰¹⁰, buvo pristatyta nauja įmonės teisinė forma – mažoji bendrija. Tai iš esmės lėmė tai, jog Pasaulio banko „Doing Business 2014“ reitinge¹⁰¹¹ Lietuva bent trumpam pakilo iš 27 į 17 vietą, o sudedamosios reitingo dalies „verslo pradžia“ – iš 107 vietos į 11 vietą. Tačiau kyla klausimas, ar geresnis reguliavimas pagerino ir jungtinės veiklos – bendrovės teisinį reguliavimą.

Lietuvos mokslininkai dar 2005-aisiais siūlė kurti konkurencingą bendrovių teisę, kuri leistų pritraukti didesnes užsienio investicijas, supaprastinti uždarujų akcinių bendrovių steigimą, taip pat atsisakyti minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimų, kurio paskirtimi abejojo nemaža dalis teisės specialistų¹⁰¹². Dalis šių siūlymų daugiau ar mažiau buvo įgyvendinta¹⁰¹³, tačiau minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimų bendrovėse iki šiol neatsisakyta. Kaip jau minėta, LAT praktikoje išaiškinta, kad teisinę jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties formą gali įgyti labai įvairūs civiliniai santykiai – bet kokie įstatymui neprieštaraujantys kelių asmenų tarpusavio įsipareigojimai kooperuojant turtą ar nemate-

---

galimos tokios investicijų formos kaip dalis bendroje įmonėje, užsienio kapitalo įmonė. Lietuvos Respublikos užsienio investicijų Lietuvos Respublikoje įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 2-38, 4–5 str.

1009 Baltic Legal Solutions, *Teisinės verslo aplinkos kūrimas Lietuvoje*, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.jbblegal.lt/upload/doc/lt/verslo%20aplinkos%20kurimas.pdf>> [žiūrėta 2014-11-23].

1010 Klasikinių verslo organizavimo formų (partnerystės, bendrovės) alternatyvų išplėtimo Lietuvoje klausimą tyrinėjo L. Mikaloniėnė, priejusi išvados, jog mišrios prigimties uždaro tipo ribotos atsakomybės naujadarų įtvirtinimas Lietuvoje būtų perteklinis. Mikaloniėnė, L., *supra* note 63, p. 380.

1011 A World Bank Corporate Group Flagship, *Doing Business 2014: Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*, 11th Edition, 2013, p. 3 ir p. 205.

1012 Vėgėlė, I., Įmonių steigimosi teisės Europos Teisingumo Teismo sprendimuose. *Jurisprudencija*, 2005, t. 72(64), p. 11–19.

1013 Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2014 m. spalio 23 d. įsakymas Dėl uždarujų akcinių bendrovių pavyzdinių steigimo akto, steigimo sutarties formų, pavyzdinių įstatų ir jų pildymo rekomendacijų patvirtinimo, Nr. 4-760, *Teisės aktų registras*, 2014, Nr. 2014-14565.

rialines vertybes užsiimti bendra veikla ar siekti bendro tikslo¹⁰¹⁴. Tačiau čia kyla klausimas, ar tai reiškia, kad ir kitos šiuos požymius turinčios tęstinio pobūdžio bendradarbiavimo sutartys (pavyzdžiui, bendros įmonės ar akcininkų sutartys) taip pat gali būti laikomos jungtinės veiklos (partnerystės) sutartimis? Juk, pavyzdžiui, akcininkų sutartyje šalys taip pat, kooperuojant turtą, įsipareigoja siekti bendro tikslo (bendradarbiauti), nors bendras akcininkų siekis bendradarbiauti dėl efektyvesnio bendrovės valdymo ir jos veiklos, kas lemtų investicijų grąžą, kai kurių mokslininkų pripažįstamas ne pagrindiniu, o papildomu tikslu¹⁰¹⁵. Pagal aukščiau minėtą teismų praktiką būtent vieningi jungtinės veiklos sutarties dalyvių interesai ir bendras jų tikslas (sutarties dalykas) yra skiriamasis šios sutarties požymis, leidžiantis ją atriboti nuo kitų sutartinių teisinių santykių. Esminiai jungtinės veiklos sutarties požymiai yra: kelių asmenų turtinių, intelektualinių ar darbinių išteklių (įnašų) kooperavimas; įsipareigojimas naudojant kooperuotus išteklius bendrai veikti; bendras dalyvių tikslas ir interesas – tam tikros veiklos plėtojimas ar tikslo siekimas. Tokiu būdu jungtinės veiklos sutartis yra „pagrindas ir pradžia įgyvendinti išteklių sujungimo tikslą“¹⁰¹⁶, pagrindas ne tik sutartims su trečiaisiais asmenimis sudaryti, bet ir kartu ar vėliau tarp tų pačių šalių sudaromiems susitarimams. Dabartinis jungtinės veiklos (partnerystės) teisinis reguliavimas nenumato naujo juridinio asmens (bendros įmonės) steigimo galimybės, tačiau ar tai reiškia, kad jungtinė veikla (partnerystė) Lietuvoje galima tik sutartiniu pagrindu? Lietuvoje dėstoma ekonomikos teorija teigia, kad partnerinėmis įmonėmis laikomos ūkinės bendrijos¹⁰¹⁷, o smulkais ir vidutiniu verslo plėtos kontekste remiantis kontrolės kriterijumi¹⁰¹⁸ partnerinėmis įmonėmis gali būti laikomos ir akcinės bendrovės¹⁰¹⁹. Autoriaus nuomone smulkais ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimo partnerinėmis, remiantis

1014 Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje, R. U. v. S. K., Nr. 3K3378/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. L. L., Nr. 3K-3-392/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje, *Izraelio bendrovė eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos*, Nr. 3K-7-404/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje, U. B., D. M., M. G., V. G., K. M. T., S. B., ir J. Č. v. šokių studija „Alemanda“, Nr. 3K-3-121/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje, *RUAB „Urbico“ v. Siemens Osakeyhtiö, veikiantis per Siemens Osakeyhtiö Lietuvos filialą*, Nr. 3K-3-442/2013.

1015 Mikalonienė, L., *supra* note 98, p. 23.

1016 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje A. B. v. G. B., Nr. 3K-3-158-695/2015.

1017 Davulis, G. *Ekonomikos teorija*. [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009 [žiūrėta 2015-11-04] <<http://ebooks.mruni.eu/reader/ekonomikos-teorija25174/61>> p. 59.

1018 Komisija nurodo, kad buvo atsižvelgta į tai, kaip įvairios įmonės rūšys pagal jų ryšį su kitomis įmonėmis atitinka objektyviai skirtingus integracijos laipsnius. Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (notified under document number C(2003) 1422), OJ L 124, 2003, preambulės 6 p.

1019 Tiesiogiai ar netiesiogiai turinčios nuo 25 iki 50 procentų kitos įmonės akcijų, pajų ar kitokių dalyvavimą įmonės kapitale žyminčių kapitalo dalių arba tiesiogiai ar netiesiogiai turinčios nuo 25 iki 50 procentų visų kitos įmonės dalyvių balsų, taip pat nepriskiriamos susijusioms įmonėms yra laikomos partnerinėmis įmonėmis. Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (notified under document number C(2003) 1422), OJ L 124, 2003, 3 str. 2 d.

vien kontrolės kriterijumi, perkėlimas į Lietuvos teisinį reguliavimą¹⁰²⁰ klaidina, kadangi partnerystės sutartį kvalifikuojančiais požymiais yra teisėti bendri tikslai ir vienodi interesai¹⁰²¹, o ne tam tikrų ribinių verčių: kitos įmonės akcijų, pajų ar kitokių dalyvavimą įmonės kapitale žyminčių kapitalo dalių turėjimas. Aukščiau aptartos įmonės nebūtinai turės bendrus tikslus ir vienodus interesus, todėl jos, remiantis vien minėtu kriterijumi, neturėtų būti apibrėžiamos partnerinėmis. Kita vertus, toks smulkaus ir vidutinio dydžio įmonių, nors ir UAB susiejimas su partneryste tarsi eliminuoja skirtumą tarp partnerystės ir bendrovės, o taip pat priartina bendrą įmonę prie partnerystei būdingo fiduciarinio pobūdžio šalių santykiuose, apie kurį buvo užsiminta 1.4 skyriuje. Ar visgi jungtinės veiklos partneriai gali susitarti ir steigti Lietuvos teisės aktais nedraudžiamą juridinį asmenį – bendrą įmonę – kaip priemonę jiems veikti bendrai tam tikram, neprieštaraujančiam įstatymui tikslui arba tam tikrai veiklai? O jeigu gali – kokia tai galėtų būti įmonės rūšis? Būdamos laisvos nusistatyti būdus ir priemones, kuriais bus siekiama bendro tikslo, šalys turi teisę susitarti ir dėl to, kad bendram tikslui pasiekti būtų įkurtas jų bendrai kontroliuojamas juridinis asmuo.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 str. 1 d. nuostata „Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva“ apibrėžia tautos ūkio pagrindą, kuriuo yra šios vertybės: privati nuosavybė, asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva¹⁰²². Asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva – tai teisinių galimybių visuma, sudaranti prielaidas asmeniui savarankiškai priimti jo ūkinei veiklai reikalingus sprendimus¹⁰²³, supo-

1020 Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 109-2993, 2 str. 7d.

1021 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, *S. P. v. UAB „Rodena“*, Nr. 3K-3-435/2013.

1022 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo 11 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 23/2000. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 28-1003.

1023 Plačiau žr., pavyzdžiui: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmos dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmos bei antros dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antros bei trečios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 12/95. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 36-915; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 8 straipsnio 1, 2 ir 3 dalių bei 16 straipsnio 7,8 ir 9 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 12/98. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 85-2548; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 14/02. *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 63-2235; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (199 m. balandžio 18d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija) 4 str. 2 d. (1998m. gruodžio 10 d. redakcija, 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 s. redakcija) 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 d. sausio 22 d. nutarimu Nr. 67 „Dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. 3/02-7/02-29/03. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 15-465; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ patvirtinto strateginio atliekų Tvarkymo plano 166.4 punkto (2007 m. spalio 31 d., 2010 gruodžio redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 47/2011. *Teisės aktų registras*, 2014, Nr. 2014-05321 ir kt.

nuojanti *inter alia* sutarčių sudarymo laisvę¹⁰²⁴. Ši konstitucinė teisė, taip pat sutarties laisvės principas leidžia šalims sudaryti sutartį, turinčią kelių rūšių sutarčių elementų¹⁰²⁵, todėl, autorius nuomone, šalys gali sudaryti tiek jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį, tiek bendros įmonės ar kitokio komercinio bendradarbiavimo sutartį, turinčią įmonės (pavyzdžiui, uždarnosios akcinės bendrovės, ūkinės ar mažosios bendrijos) steigimo sutarties elementų.

Sistemiškai vertinant nacionalinius teisės aktus, praktiką ir teisinę doktriną, toliau galima apibendrinti galimybes užsienio įmonėms siekti bendrų tikslų Lietuvoje, kai steigiamas naujas juridinis asmuo (bendra įmonė), atskleisti probleminius teisinio reguliavimo Lietuvoje, susijusio su jungtine veikla – bendra įmone, aiškinimo bei taikymo aspektus bei pateikti siūlomus sprendimo būdus dėl teisinio reguliavimo pagerinimo.

Tarptautinė bendra įmonė, nors tiesiogiai ir neminama, tačiau pagal savo požymius randama investicijas, įmonių ir civilinę teisę reguliuojančiuose nacionaliniuose Lietuvos Respublikos teisės aktuose¹⁰²⁶. Bendrą įmonę Lietuvoje tiesiogiai įvardija neprivalomo pobūdžio instrumentas – 37-asis verslo apskaitos standartas „Jungtinė veikla“, parengtas pagal to paties pavadinimo 11-ąjį tarptautinį finansinės atskaitomybės standartą, taikomą nuo 2013 metų¹⁰²⁷. Tarptautinė bendra įmonė – tiesioginių¹⁰²⁸ privačių¹⁰²⁹ užsienio¹⁰³⁰ kapitalo¹⁰³¹ investicijų rūšis. Fizinis ar juridinis asmuo, įsigijęs bendrosios įmonės dalį, tačiau nesudaręs jungtinės veiklos sutarties, laikomas bendrosios įmonės investuotoju¹⁰³².

1024 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2004 m. kovo 5 d. redakcija) 11 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 36/2006-8/2009-49/2009. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 16-758.

1025 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 6.156 str. 3 d.

1026 Aktualus tam tikra prasme bendros įmonės pavyzdys – „Rail Baltica“. Po keletą metų trukusių derybų 2014 m. spalio 28 d., Baltijos šalys pasirašė istorinę sutartį, kuria remiantis buvo įsteigta bendra Lietuvos, Latvijos ir Estijos geležinkelių įmonė „RB Rail“, kuruosianti iki 18 mlrd. litų vertinamą transeuropinės geležinkelio vėžės projektą „Rail Baltica“. Plačiau žiūrėti Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija. *Baltijos šalys įsteigė bendrą „Rail Baltica“ įmonę*, [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2014-11-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.transp.lt/lt/naujienos/13385>> [žiūrėta 2014-11-18].

1027 Remiantis buhalterinės apskaitos įstatymo 3 str. 7 d., Verslo apskaitos standartų paaiškinimas neturi teisės akto galios ir išreiškia verslo apskaitos standartų rengėjų nuomonę. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas, (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 99 – 3515;

1028 Kadangi tai yra investicijos ūkio subjektui įsteigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai įsigyti bei atitinka Investicijų įstatymo 3 str. 1 d. 1 p. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66 – 2127.

1029 Kadangi tai yra privačios nuosavybės teisės subjektų investicijos ir tai atitinka Investicijų įstatymo 3 str. 3 d. 2 p. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas (su pakeitimas ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66 – 2127.

1030 Kadangi tai yra užsienio fizinių ir juridinių asmenų investicijos Lietuvos Respublikoje bei tai atitinka Investicijų įstatymo 3 str. 2 d. 2 p. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas (su pakeitimas ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66 – 2127.

1031 Kadangi tai yra investicijos ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui sukurti, įsigyti arba jo vertei padidinti ir tai atitinka Investicijų įstatymo 3 str. 4 d. 1 p. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas (su pakeitimas ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66 – 2127.

1032 Audito ir apskaitos tarnybos direktoriaus 2011 m. gruodžio 23 d. įsakymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) Nr. VAS-20 „Dėl 37-ojo verslo apskaitos standarto „Jungtinė veikla“ tvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 161-7677, I d. 2 str.

Tarptautinės jungtinės veiklos (bendros įmonės prasme) požymius Lietuvoje labiausiai atitinka ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo - uždaroji akcinė bendrovė, kai ją steigia ir (ar) dalinai nuosavybės teise valdo juridiniai asmenys, esantys skirtingose šalyse¹⁰³³, kadangi įstatymas numato, jog akcininkai yra fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie turi įsigiję bendrovės akcijų¹⁰³⁴. Todėl laikytina, kad Lietuvoje kaip ir daugelyje kitų Europos šalių viena pagrindinių tarptautinės jungtinės veiklos formų yra bendrovė, o kitos verslo organizavimo formos, galinčios padėti palaikyti tarporganizacinius komercinius ryšius, pasirenkamos nebent išimtiniais atvejais.

Kaip minėta, jungtinės veikla, nesudaranti partnerystės, Lietuvoje neturi specialaus teisinio reguliavimo (tiek kalbant apie sutartinę, tiek ir struktūrinę jungtinę veiklą), tai yra CK nenumatyta, tačiau įstatymams neprieštaraujanti sutartis (CK 6.156 str. 1 d.), todėl tokiems juridinių asmenų komercinio bendradarbiavimo santykiams taikomos bendrosios sutarčių teisės normos (išskyrus partnerystės sutartį (CK LI skyriuje) ir išskyrus struktūrizuotos jungtinės veiklos atvejį, kai akcininkų balsavimo sutartys (CK 2.88 str.) ir balsavimo teisės perleidimo sutartys (CK 2.89 str.) atskirai reguliuojamos teisės aktuose. Atskirai imant struktūrizuotos jungtinės veiklos atveju, akcininkų sutartis (kadangi paprastai apima tiek susitarimus dėl balsavimo, tiek dėl balsavimo perleidimo) yra sutartis, turinti kelių rūšių sutarčių elementus (CK 6.156 str. 3 d.). Tarptautinės jungtinės veiklos atveju šio darbo kontekste akcininkų sutartį bus galima vadinti bendradarbiavimo sutartimi¹⁰³⁵, nes ir įmonės jaučia, kad jos pirma turi sukurti savo konkurencinius pranašumus ir tik po to visapusiškai konkuruoti, dėl to jos siekia bendradarbiauti su kitais subjektais¹⁰³⁶. Visais atvejais pareigos bendradarbiauti principo svarba yra neginčijama vykdant šalių sąryšingumo sutartis¹⁰³⁷, kurios pasižymi priešingomis savybėmis nei šalių autonomiškuoju sutartys dėl jų kai kurių tęstinio vykdymo aspektų, t. y. integralumo ir santykių išsaugojimo svarba, bendradarbiavimo sprendžiant ginčus svarba, vadovavimasis teisingumo ir kitais principais.

CK uždarosios akcinės bendrovės akcininkų sutartis, išskyrus CK 2.88 str. įtvirtintas juridinio asmens dalyvių balsavimo sutartis, *inter alia*, akcininkų balsavimo sutartis, nėra numatyta, tačiau tai įstatymams neprieštaraujanti sutartis (CK 6.156 str. 1 d.)¹⁰³⁸. Tai yra dažniausiai daugiašalis bendrovės akcininkų (ir kitų šalių) sandoris dėl bendros bendrovės valdymo strategijos, akcininkų tarpusavio civilinių teisinių santykių (teisių ir pareigų nustatymo) ir santykių su bendrove sureguliuojimo¹⁰³⁹. Pagrindinis kvalifikuojantis akcininkų sutarties požymis, kuris leidžia akcininkų sutartis atskirti nuo kitų sutarčių, yra jos dalykas, kuris turi sietis su bendrove, bendrovės akcijomis ir akcininkų tarpusavio arba tarp akci-

1033 Nors, šios disertacijos autoriaus nuomone, tarptautine jungtine veikla (bendra įmone) gali būti laikoma ir dviejų toje pačioje užsienio valstybėje esančių juridinių asmenų įsteigta ir (ar) dalinai nuosavybės teise valdoma įmonė.

1034 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 3 str. 1 d.

1035 Atkreiptinas dėmesys, kad toks priskyrimas yra sąlyginis, nes tam tikra prasme visos sutartys yra bendradarbiavimo dėl taikomo bendradarbiavimo principo (*autoriaus pastaba*).

1036 Culpan, R., *supra* note 4, p. 47.

1037 Klimas, E., Jurgaitis, K., *supra* note 100, p. 343.

1038 Mikalonienė, L., *supra* note 98, p. 22.

1039 Miliauskas, P., *supra* note 382, p. 86.

ninkų ir pačios bendrovės kylančiomis teisėmis, pareigomis bei įsipareigojimais¹⁰⁴⁰. Lietuvos teisės doktrinoje taip pat pripažįstama, kad pirminis ir pagrindinis akcininkų sutarties tikslas yra „kiekvieno akcininko investicijų grąža įvairiomis formomis, bet ne bendros veiklos vykdymas“¹⁰⁴¹, tuo grindžiant išvadą, kad „uždarosios akcinės bendrovės akcininkų sutartis yra savarankiška sutartis, kuri *per se* neturėtų būti laikoma jungtinės veiklos (partnerystės) sutartimi“¹⁰⁴². Autoriaus nuomone, tokia pozicija yra teisinga tik iš dalies.

Kaip minėta 1.2. skyriuje, terminai „jungtinės veiklos sutartis“ ir „akcininkų sutartis“ užsienio literatūroje dažnai vartojami pakaitomis, pirmąjį labiau naudojant, kai sutartis apima platesnes nuostatas, susijusias su pradiniu bendros įmonės kūrimu, išankstinėmis sąlygomis ir šalių verslo įnašais, antruoju siekiant apibūdinti sutartį, kuri koncentruojasi į jau esančias šalis – bendros įmonės akcininkus. Įvairiose užsienio šalyse, kaip buvo nurodyta, akcininkų sutartis taip pat yra vienas iš jungtinės veiklos įforminimo dokumentų kartu su bendrovės įstatais ir steigimo dokumentais. Šie argumentai, kartu su darbe aptariamais jungtinės veiklos požymiais neleidžia autoriui *per se* atriboti akcininkų sutarties nuo jungtinės veiklos sutarties. Tuo pačiu metu uždarosios akcinės bendrovės akcininkų sutarties atribojimas nuo partnerystės sutarties iš esmės remiasi šiame darbe pateikiamais jungtinės veiklos sutarties atribojimo nuo partnerystės argumentais, todėl paminėtina tik keletas aspektų. Literatūroje yra pasisakymų dėl uždarytų akcinių bendrovių sąryšio su partneryste¹⁰⁴³, o nesusijusios smulkaus ir vidutinio verslo įmonės tiesiogiai apibrėžiamos partnerinėmis¹⁰⁴⁴. Kaip yra pasisakęs LAT, „jungtinės veiklos sutartis reikalauja iš sutarties šalių didžiausio tarpusavio pasitikėjimo“¹⁰⁴⁵. Lietuvos teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, kad bendrovės teisinės formos savarankiškumas savaime suformuluoja prezumpciją, kad „akcininkų *inter se* santykiuose nesitikima tokio elgesio standarto, kuris taikytinas jungtinės veiklos sutarties partneriams“¹⁰⁴⁶. Tačiau, autoriaus nuomone, tokia pozicija ne visais atvejais yra teisinga. Pritartina, kad, „skirtingai nuo fiduciarinių teisinių santykių, akcininkų sutarties šalių tarpusavio bendradarbiavimas nereiškia savo asmeninių interesų paneigimo, nesavanaudiškumo ir altruizmo, siekiant užtikrinti kitos sutarties šalies interesus“¹⁰⁴⁷. Bendruoju atveju tarp akcininkų, o ypač įmonių *per se* nėra bendro tikslo, partnerystės ir su ja susijusių fiduciarinių tarpusavio santykių pobūdžio, tačiau tai nereiškia, kad tarp akcininkų nėra jungtinės veiklos kaip ji apibrėžta šio darbo I dalyje. Be

1040 Mikalonienė, L., *supra* note 63, p. 419 – 420.

1041 Mikalonienė, L., *supra* note 98, p. 15

1042 Mikalonienė, L., *supra* note 98, p. 37.

1043 Placiu žiūrėti McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M., *supra* note 94.

1044 Partnerinės įmonės – tai įmonės, nepriskiriamos susijusioms įmonėms ir tiesiogiai ar netiesiogiai (per vieną ar kelias susijusias įmones) turinčios nuo 25 iki 50 procentų kitos įmonės akcijų, pajų ar kitokių dalyvavimą įmonės kapitale žyminčių kapitalo dalių, arba tiesiogiai ar netiesiogiai (pagal balsavimo sutartį, balsavimo teisės perleidimo sutartį, įgaliojimą ir pan.) turinčios nuo 25 iki 50 procentų visų kitos įmonės dalyvių balsų. Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 109-2993, 2 str. 7 d.

1045 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje, RUAB „Urbico“ v. Siemens Osakeyhtiö, veikiantis per Siemens Osakeyhtiö Lietuvos filialą, Nr. 3K-3-442/2013.

1046 Mikalonienė, L., *supra* note 98.

1047 *Ibid.*, p. 21.

to, tam tikrais atvejais ir jungtinė veikla dėl jos dalyvių pasiekto integruotumo laipsnio gali itin priartėti prie partnerystės. Kaip jau buvo minėta darbo 1.4 skyriuje, bendrosios teisinės tradicijos šalyse dažnai, o neretai ir beveik absoliučiai laikomasi pozicijos, jog tarp akcininkų uždaro tipo akcinėse bendrovėse santykiai turi partnerystės pobūdį ir jiems būdingas abipusis fiduciarinių pareigų vykdymas. Laikantis šios praktikos manoma, kad kuo mažiau akcininkų yra bendrovėje, nepriklausomai nuo jų statuso¹⁰⁴⁸ ir kuo didesnę kontrolę jie turi bendrovės atžvilgiu, tuo didesnę pareigą jie turi veikti lojaliai kitų akcininkų atžvilgiu¹⁰⁴⁹. Dėl to tam tikrais atvejais šalių viena kitos pasitikėjimo išlaikymas ir reikšmingos informacijos tokios sutarties vykdymui atskleidimas¹⁰⁵⁰ neturi būti laikomas, turinčiu mažesnę reikšmę nei fiduciarinėse, didžiausio tarpusavio pasitikėjimo principu (*uberrimae fidei*) grindžiamose partnerystės sutartyse. Tokiais tarptautinėje jungtinėje veikloje pirmiausia galėtų būti atvejai, kai kitas partneris pasirinktas ne pagal su užduotimi susijusius kriterijus, o pagal kriterijus, susijusius su partneriu. Kiti tokie atvejai galėtų būti, kai dalyvių tarpusavio santykiai remiantis faktinėmis aplinkybėmis, yra artimi ir glaudūs bei pasireiškia bendro tikslo kaip rezultato siekimu, o partnerių valdomų juridinio asmens akcijų ar dalių procentinės išraiškos yra apylygės ar lygios, nes „veiksmingas bendravimas ir informacijos dalijimasis tarp partnerių gali sutramdyti oportunistinių elgesį“¹⁰⁵¹.

Minėtame struktūrizuotos jungtinės veiklos (partnerystės) kontekste aktualus ir teisinis viešųjų pirkimų reguliavimas, kadangi vadovaujantis juo dažniausiai yra įgyvendinami projektinio pobūdžio jungtinės veiklos tikslai. Nors pats Viešųjų pirkimų įstatymas (toliau – VPĮ) tiesiogiai nereguliuoja jungtinės veiklos (partnerystės) santykių¹⁰⁵², tačiau jame įtvirtinta normų visuma neišvengiamai koreliuoja su įmonių bendradarbiavimu dalyvių pirkimų srityje. Tuo pačiu reikalavimai jungtinės veiklos sutarčiai, jei konkurse dalyvauja jungtinė ūkio subjektų grupė¹⁰⁵³ priskiriami vienai iš konkurso reikalavimų

1048 Fiduciarinių pareigų egzistavimas pripažįstamas ne tik tarp fizinių asmenų, tačiau kartu ir taip juridinių (*autorius pastaba*)

1049 Berk, K. H., Josephson, S. A., Volchenboum, M., *supra* note 513.

1050 Kaip nurodo LAT fiduciarinėse, didžiausio tarpusavio pasitikėjimo principu (*uberrimae fidei*) grindžiamose sutartyse sutarties šalių bendradarbiavimo ir kooperacijos reikalavimui turi būti keliamas maksimalus standartas. Fiduciarinėje sutartyje šalių tarpusavio bendradarbiavimo ir kooperacijos didelę reikšmę lemia šalių interesų bendrumas siekiant įgyvendinti sutarties tikslus, dėl to šalių viena kitos pasitikėjimo išlaikymas ir reikšmingos informacijos tokios sutarties vykdymui atskleidimas yra svarbūs visoms tokio pobūdžio sutarties šalims. O reikšmingos sutarčiai vykdyti visos informacijos neteikimas ar šalies veikimas vien savo interesų naudai, ignoruojant teisėtus kitos sutarties šalies interesus ir lūkesčius, kylančius iš tokios sutarties, gali reikšti kitos šalies pasitikėjimo sutarties tikslo pasiekimu netekimą ir jos intereso praradimą sutarties įvykdymu. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje, *RUAB „Urbico“ v. Siemens Osakeyhtiö, veikiantis per Siemens Osakeyhtiö Lietuvos filialą*, Nr. 3K-3-442/2013.

1051 Culpan, R., *supra* note 4, p. 20.

1052 Pagal LAT nuosekliai formuojamą jurisprudenciją kitų teisės aktų (ne VPĮ) nuostatos viešųjų pirkimų teisiniams santykiams turi būti taikomos subsidiariai, t. y. pirmiausia reikia taikyti galiojančias VPĮ nuostatas (įskaitant ir dėl tiekėjų kvalifikacijos), o kitos teisės normos taikytinos tais atvejais, kai VPĮ nereguliuoja atitinkamo klausimo arba VPĮ normose įtvirtintos blanktinės nuostatos. Be to, negalima VPĮ nuostatų aiškinti ir taikyti taip, kad būtų nukrypta nuo kitų teisės aktų teisės normų, o šių taikymas negali būti laikomas prieštaraujančiu VPĮ nuostatų taikymui, nebent VPĮ *expressis verbis* būtų įtvirtintas priešingas reguliavimas.

1053 Ūkio subjektų grupei dalyvaujant atviraime ar supaprastintame atviraime bei ribotame ar supaprastintame

grupių¹⁰⁵⁴. Kaip nurodo teismų praktika viešųjų pirkimų kontekste pagrindinis jungtinės veiklos skirtumas nuo subteikimo (subrangos) tas, kad, nors visi subjektai tiesiogiai arba netiesiogiai vykdo dalį tiekėjo prievolės perkančiosios organizacijos naudai, tačiau, priešingai nei partnerio, subteikėjo (subrangovo) tiesiogiai su perkančiąja organizacija nesieja prievoliniai teisiniai santykiai¹⁰⁵⁵, nes pasiūlymą teikia, viešojo pirkimo sutartį sudaro, už jos vykdymą atsako tik pasiūlymą pateikęs tiekėjas – dalyvis¹⁰⁵⁶. Tuo tarpu atribojant subteikimą (partnerystę) nuo paprasto priemonių, priklausančių kitiems subjektams, naudojimo vykdant viešojo pirkimo sutartį, pagrindiniu kriterijumi laikytinas subjekto veiksmų aktyvumas¹⁰⁵⁷. Taigi nors jungtinės veiklos atveju partneriai ir remiasi vieni kitų pajėgumais, jų tarpusavio santykis išsiskiria veiksmų aktyvumo laipsniu, o perkančiosios organizacijos atžvilgiu - ir tiesioginiu tarpusavio ryšiu. Tai lemia solidariąją grupės narių atsakomybę už tinkamą viešųjų pirkimų sutarties įvykdymą. Be to, šis statusas aktualus ir viešųjų pirkimų peržiūros procedūroje, nes tik jungtinės veiklos partneriai vieni ar su kitais turi teisę kvestionuoti perkančiosios organizacijos sprendimus¹⁰⁵⁸.

---

tintame ribotame konkurse, ji turi pateikti jungtinės veiklos sutartį ar jos kopiją, kurioje turi būti nurodyti kiekvienos šios sutarties šalies įsipareigojimai vykdant numatomą su perkančiąja organizacija sudaryti pirkimo sutartį, šių įsipareigojimų vertės dalis, įeinanti į bendrą pirkimo sutarties vertę, bei numatyti solidarią visų šios sutarties šalių atsakomybę už prievolių perkančiajai organizacijai nevykdymą. Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2009 m. gruodžio 24 d. įsakymas „Dėl Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2003 m. gruodžio 31 d. įsakymo Nr. IS-121 „Dėl standartinių pirkimo dokumentų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 155-7012. Atviro konkurso sąlygų 14 p., supaprastinto atviro konkurso sąlygų 14 p., riboto konkurso sąlygų 19 p., supaprastinto riboto konkurso sąlygų 19 p.

- 1054 Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytos kelios reikalavimų konkurso dalyviams rūšys: reikalavimai tiekėjo kvalifikacijai (ekonominis, techninis, profesinis pajėgumas, teisė verstis tam tikra veikla, tam tikri kokybės vadybos sistemos standartai ir pan.), negatyvaus pobūdžio reikalavimai, kurie riboja ar draudžia tiekėjų dalyvavimą konkurse (juridinių asmenų bankrotas, fizinių asmenų neišnykęs teisumas ir pan.) bei kiti reikalavimai. Reikalavimai, susiję su jungtinės veiklos sutartimi, priskirtini būtent šiems kitiems reikalavimams. Plačiau žr., pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje UAB „ERP“ v. *Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*, Nr. 3K-3-583/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 27 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje UAB „Kamesta“ ir *Krevox Europejskie Centrum Ekologiczne Sp. z o. o. v. AB „Klaipėdos vanduo“*, Nr. 3K-3-293/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 7 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje *Electren S.A. ir Cobra Instalaciones y Servicios, S.A. v. AB „Lietuvos geležinkeliai“*, Nr. 3K-3-324/2013.
- 1055 Subteikėjas (subrangovas) tik vykdo dalyviui, viešojo pirkimo sutarties kontrahentui, tenkančių prievolių dalį. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 84-2000, 7 str. 3 d. 2 – 3 p., 24 str. 5 d.
- 1056 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „CSC Telecom“ v. *Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Lietuvos Respublikos socialinės ir apsaugos ir darbo ministerijos*, Nr. 3K-3-359/2012.
- 1057 Jei subjektas veikia aktyviai, savo veiksmais prisideda prie perkančiosios organizacijos poreikio pirkimo objektu tenkinimo, t. y. teikia ar vykdo dalį paslaugų arba darbų, priklausomai nuo veiklos organizavimo formos (subrangos ar partnerystės) gali būti pripažįstamas subteikėju ar partneriu.
- 1058 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje, *Izraelio bendrovė eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos*, Nr. 3K-7-404/2011.

Vis dėlto aiškios ir vienareikšmės jungtinės ūkio subjektų grupės sąvokos VPĮ neįtvirtintos, todėl remiamasi CK 6.969 str. 1 d. nuostata, kuri aiškinama kartu su VPĮ 2 str. 29 d. numatyta tiekėjo sąvoka¹⁰⁵⁹. Taigi partneriai (VPĮ prasme), dalyvaujantys viešųjų pirkimų konkurse jungtinės veiklos sutarties pagrindu, perkančiosios organizacijos atžvilgiu, yra laikomi tiekėjais, drauge dalyvaujančiais pirkimo procedūrose, bendradarbiaujančiais su perkančiąja organizacija (pvz., teikiant paaiškinimus), kurių kiekvienas turi VPĮ normų tiekėjui suteiktas teises¹⁰⁶⁰ ir nesant specialioms reikalavimams¹⁰⁶¹. Pripažįstama, jog konkurso sąlygas atitinka tiekėjas, kurio vienas iš partnerių (bet kuris iš jungtinės veiklos dalyvių) šiuos reikalavimus atitinka¹⁰⁶². Taigi tiekėjo statusas, nepriklausomai nuo to, ar konkurse dalyvauja pavienis ūkio subjektas ar jų grupė, tai materialioji teisės norma, apibrėžianti šių asmenų teisę į dalyvavimą viešojo pirkimo teisiniuose santykiuose¹⁰⁶³ ir nereguliuojanti bei nepakeičianti šių subjektų tarpusavio santykių bei teisių. Tačiau sutartiniai santykiai tarp jungtinės veiklos sutarties šalių yra reikšmingi tiek, kiek užtikrina antrąjį sutartinį santykį, kuris gali kilti ieškovui laimėjus konkursą tarp jungtinės veiklos sutarties pagrindu veikiančių partnerių ir perkančiosios organizacijos¹⁰⁶⁴. Tačiau, remiantis apibendrinta Lietuvos teismų praktika, galima daryti išvadą, kad jungtinės veiklos sutarties reikšmė viešųjų pirkimų kontekste yra ta, kad ji parodo valios išraišką kartu dalyvaujanti konkurse ir siekti viešojo pirkimo sutarties sudarymo. Todėl laikoma, kad ji patvirtina subjektų įsipareigojimą veikti bendrai tam tikrai veiklai, o sutarties sąlygos, kuriose partneriai susitaria sudaryti viešojo pirkimo sutartį su perkančiąja organizacija pagal konkurso dokumentų sąlygas, išreiškia aiškią partnerių valią sudaryti viešojo pirkimo sutartį

1059 Tiekėjas – kiekvienas ūkio subjektas – fizinis asmuo, privatusis juridinis asmuo, viešasis juridinis asmuo, kitos organizacijos ir jų padaliniai ar tokių asmenų grupė – galintis pasiūlyti ar siūlantis prekes, paslaugas ar darbus. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 84-2000, 2 str. 19 p.

1060 Plačiau žiūrėti, pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje, *Izraelio bendrovė eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos*, Nr. 3K-7-404/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „CSC Telecom“ v. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Lietuvos Respublikos socialinės ir apsaugos ir darbo ministerijos*, Nr. 3K-3-359/2012.

1061 Konkurso reikalavimai, kad tiekėjams teikiant pasiūlymą jungtinės veiklos sutarties pagrindu, konkurso reikalavimus turi tenkinti bent vienas jungtinės veiklos partneris arba visi pagal jungtinės veiklos sutartį veikiančys partneriai kartu sudėjęs, visiškai atitinka VPĮ 32 str. 13 d. nuostatas. Viena vertus, tokiu būdu užtikrinama, kad tiekėjas bus pajėgus įvykdyti pirkimo sutartį, kita vertus, nesudaromos prielaidos dirbtinai riboti tiekėjų konkurenciją, jeigu tiekėjas, pasitelkęs kitus ūkio subjektus, suvienijęs savo bei partnerių (partnerio) pajėgumus, turės realias galimybes įvykdyti pirkimo sutartį. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugpjūčio 13 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje *UAB „Hidrostatyba“ v. Valstybės įmonė Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija*, Nr. 2A-2026/2012.

1062 Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Kagrīs“ v. VŠĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė*, Nr. 2A-1282/2013.

1063 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje, *Izraelio bendrovė eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos*, Nr. 3K-7-404/2011.

1064 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje *UAB „ERP“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*, Nr. 3K-3-583/2008.

pagal perkančiosios organizacijos sąlygas¹⁰⁶⁵. Atsižvelgiant į tai, kad jungtinės ūkio subjektų grupės nariai yra solidariai atsakingi perkančiajai organizacijai, kad juridinio asmens įsteigimo atveju grupės nariai privalo laiduoti už jų įsteigto juridinio asmens prievolės, susijusias su pirkimo sutarties sąlygų įvykdymu¹⁰⁶⁶ bei tai, kad kiekvienas iš partnerių turi teisę veikti visų partnerių vardu, nors bendras tikslas ir atsiduria labiau antrame plane, galima daryti išvadą, kad VPI taip pat kalbama apie jungtinę veiklą (partnerystę), kaip ji suprantama CK kontekste. Todėl VPI sąvokos turėtų būti patikslintos, nurodant, kad jungtinė ūkio subjektų grupė laikoma partnerių susivienijimu – jungtine veikla arba partneryste, kaip tai numatyta CK.

Be to, remiantis teismų praktika viešųjų pirkimų srityje, galima daryti išvadą, jog laikomasi pozicijos, jog įmonės, kaip ir fizinius asmenis, taip pat gali sieti bendras tikslas ir kad joms taip pat gali būti būdingi fiduciariniai ryšiai. Maža to, atsižvelgiant į tai, kad VPI 5 str. 2 d. įtvirtintos nuostatos, pagal kurias perkančioji organizacija turi teisę reikalauti, kad ūkio subjektų grupė, veikianti jungtinės veiklos pagrindu, įgytų tam tikrą teisinę formą, kitaip tariant, įsteigtų juridinį asmenį, jei tai yra būtina siekiant tinkamai įvykdyti pirkimo sutartį ir jei perkančioji organizacija priėmė sprendimą su pasirinkta grupe sudaryti pirkimo sutartį¹⁰⁶⁷ ir tokia nuostata yra traktuojama kaip viena iš tokios sutarties sudarymo sąlygų. Toks reikalavimas tiekėjams neabejotinai susijęs su jų kvalifikacija, tačiau žymi ne vienam ar keliems tiekėjams priskiriamas savybes, bet parodo, kad bendrai konkurse dalyvaujančių tiekėjų pajėgumai bus patikimai sujungti siekiant bendro tikslo – sudaryti ir tinkamai vykdyti viešojo pirkimo sutartį¹⁰⁶⁸. Taigi galima daryti išvadą, kad tokiais atvejais suformuotų juridinių asmenų dalyvius taip pat turi sieti bendras tikslas bei tarpusavio fiduciarinės pareigos, kadangi jų teisinė padėtis modifikuojama perkančiosios organizacijos atžvilgiu, tačiau jų tarpusavio santykiai nekinta, todėl vidiniuose grupės santykiuose jie išlieka partneriais.

Palyginimui, kaip bendruoju atveju uždaronoje akcinėje bendrovėje, ypač įkurtoje kitų įmonių, akcininkai veikia individualiau, t. y. bendradarbiauja „aš būdu“, taip pat apibūdinantini ir narių ūkinėje bendrijoje santykiai pagal naująjį teisinį reguliavimą¹⁰⁶⁹, todėl *per se* tarp jų nėra partnerystės. Iki 2012 m. rugsėjo 1 d. pagal jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis buvo steigiamos ir ūkinės bendrijos, tačiau jungtinės veiklos (partnerystė) ir

1065 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje UAB „ERP“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Nr. 3K-3-583/2008.

1066 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 84-2000, 18 str. 4 str.

1067 Teismų praktikoje pažymėta, kad teisinis reguliavimas, pagal kurį pavieniam jungtinės veiklos partneriui, grupės asmeniui, VPI 2 str. 26 p. prasme dalyvaujančių viešame pirkime kaip vienas tiekėjas, nariui, būtų ribojama teisė kreiptis į teismą, tokią teisę pripažįstant tik visiems jungtinės veiklos dalyviams kartu, neatitiktų teisminės gynybos lygiavertiškumo principo. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje, Izraelio bendrovė eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Nr. 3K-7-404/2011; Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *Electren S.A. ir Cobra Instalaciones y Servicios, S.A. v. AB „Lietuvos geležinkeliai“*, Nr. 2A-1304/2013.

1068 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 27 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje UAB „Kamesta“ ir Krevox Europejskie Centrum Ekologiczne Sp. z. o. o. v. AB „Klaipėdos vanduo“, Nr. 3K-3-293/2011.

1069 Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 78-4014 (2012-07-04).

registruotos ūkinės bendrijos partnerių tarpusavio santykiams nebuvo taikomi skirtingi standartai. Maža to, pakeitus teisinį reguliavimą, bendrijų, įsteigtų iki šių pakeitimų įsigaliojimo, jungtinės veiklos sutartys galioja tiek, kiek jos neprieštarauja CK bei kitiems įstatymams¹⁰⁷⁰. Tačiau minėtais pakeitimais ūkinėje bendrijoje nebuvo iš esmės modifikuoti partnerių tarpusavio santykiai, o pakeista tik sutarties, kurios pagrindu yra steigama bei veikia ūkinė bendrija, rūšis. Todėl manytina, kad struktūrizuotų darinių partnerių tarpusavio santykiai, atsižvelgiant į jų prigimtį bei tikslą, išliko nepakitę ir jiems nepradėti taikyti nauji standartai. Ypač turint omenyje tai, kad senosios ūkinės bendrijos ir toliau gali funkcionuoti jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties pagrindu.

Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, galima patikslinti aukščiau paminėtą poziciją, teigiant, kad uždarosios akcinės bendrovės akcininkų sutartis yra jungtinės veiklos sutartis, kuri *per se* neturėtų būti laikoma partnerystės sutartimi. Uždarosios akcinės bendrovės akcininkų *inter se* santykiuose turi būti tikimasi tokio elgesio standarto, kuris taikytinas jungtinės veiklos sutarties partneriams, o tam tikrais atvejais – kaip partneriams partnerystėje. Užsienio praktikoje jungtinės veiklos sutartis, kai kuriamas atskiras juridinis asmuo, paprastai turi papildomų nuostatų, kurių neturi akcininkų sutartis: nuostatos, susijusios su pradiniu bendros įmonės kūrimu, išankstinėmis sąlygomis ir šalių verslo įnašais. Nors, kaip minėta, kai kurie autoriai mano, kad gali būti pasirašomos abi sutartys. Lietuvoje, autoriaus nuomone, dėl siekių sumažinti bendros įmonės sąnaudas, išvengti dėl sutarties išsamumo atsirandančių papildomų rizikos veiksnių, šalys neretai nepasirašo ne tik jungtinės veiklos sutarties, bet ir akcininkų sutarties, tokiu būdu sąmoningai prisiimdamos ateities neapibrėžtumo riziką. O tais atvejais, kai šią riziką siekiama sušvelninti, pasirašoma akcininkų sutartis, kuri dėl jau aptarto siekio išvengti paralelių su partneryste, vadinama ne jungtinės veiklos, o akcininkų sutartimi. Lietuvos verslo praktikoje akcininkų sutartis turi ir kitų ypatumų. Kaip minėta 1.2 skyriuje, užsienio praktikoje bendrovės steigimo dokumentai (įstatai ir steigimo sutartis), kartu su akcininkų sutartimi yra faktiniai kooperacijos dokumentai, kurių pagrindu suformuojama pati jungtinė veikla. Lietuvos teisės doktrinoje pripažįstama, kad „tiek jungtinės veiklos sutartis, tiek bendrovės steigimo sutartis nėra vien tik priemonė, bet ir pagrindas konkrečiam tikslui pasiekti“¹⁰⁷¹, nors pastebėta, kad Lietuvos verslo praktikoje bendros įmonės steigimo klausimai į akcininkų sutartį paprastai neįtraukiami.

Tačiau, kaip rodo bendrosios įmonių teisės, o su ja susijusios ir jungtinės veiklos – bendrovės teisinio reguliavimo tendencijos, ne akcininkų sutartis gali būti struktūrizuotos jungtinės veiklos šalių instrumentu bendros įmonės bei individualių jos dalyvių tikslų pasiekimui užtikrinti. Kaip aptarta 2.1. skyriuje, tarptautinės jungtinės veiklos atveju teisinis reguliavimas pirmiausia reikalingas tam, kad užtikrintų įstatymines prielaidas įtvirtinti tokią bendrovės valdymo struktūrą, kuri padėtų bendrovės valdymo organams išlaikyti balansą tarp bendros įmonės ir individualių jos dalyvių tikslų, skatintų nenustoti tartis tarpusavyje, o kilus konfliktams įpareigotų juos spręsti. Tuo pačiu prisidėtų ir prie bendrų įmonių ilgalaikio tvarumo, nes „verslo sėkmė nėra nei bylų laimėjime ar nagrinėjime, nei kitos šalies kaltinime ar nuostolių iš jos reikalavime“¹⁰⁷². Nekalbant jau apie aptartas neapibrėžtų sutarčių, sandorių kaštų ir hermeneutines rizikas. Kadangi neprivalomo pobūdžio instrumentai

1070 Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 112-4990, 17 str. 2 d.

1071 Mikalonienė, L., *supra* note 294, p. 56.

1072 Haapio, H., *supra* note 73.

ES lygmeniu jau deda pagrindus esminių bendrų įmonių valdymo problemų sprendimui, toliau, manytina, būtina įvertinti Lietuvos teisinį reguliavimą pagal šiuos instrumentus.

Skirtingai nuo listinguojamų įmonių¹⁰⁷³, Lietuvoje veikiančios uždaro tipo bendrovės neturi savo valdymo principų ar kodekso, kurio nuostatos galėtų apimti ir aukščiausiai aptartą akcininkų bendros veiklos koordinavimą. Tokių principų (kodekso) pavyzdžiu galėtų būti Europos direktorių konfederacijos (ecoDa) parengti Bendrovių valdymo principai nelistinguojamoms įmonėms Europoje¹⁰⁷⁴ arba jų pagrindu parengti Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms¹⁰⁷⁵.

Pirma, LR ABĮ neriboja bendrovės veiklos tikslų, tik reikalauja bendrovės įstatuose nurodyti veiklos objektą¹⁰⁷⁶, trumpai apibūdinant bendrovės ūkinės komercinės veiklos pobūdį¹⁰⁷⁷. Tenka apgailestauti, tačiau praktikoje netgi jungtinės veiklos bendros įmonės dažnai naudoja šabloninius įstatų dokumentus, ir realaus bendros įmonės tikslo ar intereso įstatuose nenumato. Lietuvoje bendrovės valdymo organų pareigą veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai numato tiek teisės aktai¹⁰⁷⁸, tiek nuosekli teismų praktika aptariamam aspektui¹⁰⁷⁹. Sistemškai aiškinant LR ABĮ 19 str. 8 d. ir 34 str. 1 d. 1 p. galima sakyti, jog įstatymas numato valdybos pareigą tvirtinant bendrovės veiklos strategiją užtikrinti, kad ji atitiktų bendros įmonės akcininkų lūkesčius, tačiau įstatymiškai tokio neatitikimo grėsmės *ex ante* nepašalina. Vienas iš nelistinguojamoms bendrovėms taikomų bendrovių valdymo principų teigia, kad „tarp valdybos ir akcininkų turėtų vykti dialogas, grindžiamas abipusiu tikslų supratimu“¹⁰⁸⁰, tačiau bendrovės valdyba dabar gali tvarkytis pagal

1073 NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), patvirtintas AB NASDAQ OMX Vilnius valdybos posėdyje 2009 m. gruodžio 14 d. [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2014-12-25], 4.2 str. Prieiga per internetą: <<http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20%28galioja%20nuo%202010-01-01%29.pdf>> [žiūrėta 2014-12-25].

1074 EcoDa, E. C. of D. A. (2010). Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in Europe. Communication, 1; OECD, Corporate Governance of Non-Listed Companies in Emerging Markets, interaktyvus <<http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/37190767.pdf>>, žiūrėta 2015-01-15

1075 Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms (BICG ir EcoDa) [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2015-11-03]. <<http://www.corporategovernance.lt/uploads/docs/Corporate%20Governance%20Guidance%20and%20Principles%20for%20Unlisted%20Companies%20in%20the%20Baltics%20LT.pdf>>.

1076 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 4 str. 1 d. 4 p.

1077 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 4 str. 3 d.

1078 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 19 str. 8 d.; Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 2.87 str.

1079 Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus rajono apylinkės vyriausiasis prokuroras ir UAB „Vilniaus vandenys“ v. A. J. V. M. ir B. J. B.*, Nr. 3K-3-517/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-7-444/2009.

1080 Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms (BICG ir EcoDa) [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2015-11-03]. <<http://www.corporategovernance.lt/uploads/docs/Corporate%20Governance%20Guidance%20and%20Principles%20for%20Unlisted%20Compa>

jos pačios priimtą valdybos darbo reglamentą¹⁰⁸¹ ir šio principo nepaisyti. Pritartina, kad „šiuolaikinėmis finansų sistemos neapibrėžtumo ir daugiavariančių prielaidų sąlygomis įmonės tikslas turėtų įvardijamas kaip tvarus įmonės savininkų gerovės didinimas“¹⁰⁸². Pripažįstama, kad „nelistinguojamų bendrovių investuotojai daugeliu atžvilgiu prisiima didesnę investicijų riziką nei listinguojamų bendrovių investuotojai“¹⁰⁸³, jų ilgalaikius interesus ginantys bendrovės steigimo dokumentai yra svarbus veiksnys, lemiantis jų norą investuoti į bendrovę. Bendra įmonė paprastai renkama sudarant ilgalaikio įvykdymo jungtinės veiklos sutartį. Todėl LR ABĮ, autoriaus nuomone, turėtų tiesiogiai numatyti pareigą uždaro tipo bendrovių įstatuose numatyti bendrovės tikslą - tvarų bendrovės akcininkų gerovės didinimą ir konfliktų tarp akcininkų sprendimo būdus.

Antra, bendrovių valdymo organų kompetencijos reguliavimas Lietuvoje (LR ABĮ 34 str. ir 37 str.) iš esmės yra keistinas ir pritaikytinas *ex contractu* kilusioms uždaro tipo bendroms įmonėms. Dabartinės šių straipsnių nuostatos iš esmės skirtos atviro pobūdžio bendrovėms ir visiškai neapima darbo 1.4. skyriuje aptartų būtinų funkcijų, kurias valdyba (o kai ji nesudaroma - bendrovės vadovas) turi atlikti uždaro tipo bendroje įmonėje: palaikyti ir gerinti akcininkų tarpusavio santykius, valdyti tarp jų kylančius konfliktus, užtikrinti reikiamą finansavimą ir kitus išteklius iš akcininkų, prižiūrėti sandorius su patronuojančiomis įmonėmis ir kt. Papildomas valdybos vaidmuo bendroje įmonėje, skirtingai nuo vienanarės įmonės, turi būti kontroliuoti ir koordinuoti jungtinę veiklą, būti informacijos apdorojimo kanalu tarp patronuojančių įmonių ir bendros įmonės. Naujai sukuriama juridinis asmuo yra priemonė partnerių tikslų pasiekimui, bendro komercinio intereso įgyvendinimui, priemonė partnerių (akcininkų) bendros veiklos koordinavimui, todėl būtent valdyba (o kai ji nesudaroma - bendrovės vadovas) yra atsakinga už šios funkcijos vykdymą. Papildomai pripažintina, kad bendrovės - bendros įmonės nauda ir interesas yra ne tik pelno siekimas, bet ir partnerių (akcininkų) bendros veiklos koordinavimas. Bendrovės valdybai Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms¹⁰⁸⁴ skiria ypatingai didelį dėmesį.

Trečia, kadangi valdybos sudarymas mažoje ar vidutinėje bendrovėje gali reikšti bendrovės dydžiui neadekvatų bendrovės procesų ir procedūrų formalizavimą ir būti nereikalinga biurokratine našta, kuri būtų itin neigiamai vertinama tarptautinėje jungtinėje veikloje¹⁰⁸⁵, reikia teisiškai įtvirtinti užsienio praktikoje naudojamus papildomus jungtinės

---

nies%20in%20the%20Baltics%20LT.pdf>.

1081 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 34 str. 15 d.

1082 Černius, G. Įmonės finansų valdymo tikslas. *BUSINESS SYSTEMS and ECONOMICS* [interaktyvus]. 2013, 3(1). [žiūrėta 2015-11-04]. https://www.mruni.eu/upload/iblock/c0f/008_cernius.pdf, p. 103.

1083 Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms (BICG ir EcoDa) [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2015-11-03]. <<http://www.corporategovernance.lt/uploads/docs/Corporate%20Governance%20Guidance%20and%20Principles%20for%20Unlisted%20Companies%20in%20the%20Baltics%20LT.pdf>>.

1084 Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms (BICG ir EcoDa) [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2015-11-03]. <<http://www.corporategovernance.lt/uploads/docs/Corporate%20Governance%20Guidance%20and%20Principles%20for%20Unlisted%20Companies%20in%20the%20Baltics%20LT.pdf>>.

1085 „Paprasti įmonės registravimo“ formalumai kaip kriterijus sudaro 17,72 proc. pasirinkimų, o „maži formalumai“ kaip kriterijus sudaro 7,59 proc. pasirinkimų pagal respondentų atsakymus į klausimą,

veiklos – bendrovės valdymo mechanizmus. Bendrovės vadovui ir (ar) valdybai gali trūkti patirties tam tikrose strateginės analizės, žmogiškųjų išteklių, projektų, teisinių rizikų valdymo ar kitose srityse. Jungtinės veiklos, ypač tarptautinės atveju, gali būti, kad bendrovės vadovas ir (ar) valdyba nėra gerai susipažinę su akcininkų lūkesčiais, patronuojančių įmonių strategijomis, jungtinės veiklos tikslais. Tokiais atvejais bendrovės vadovas ir (ar) valdyba galėtų pritraukti asmenį iš išorės, kuris padėtų užpildyti spragas šiose srityse, nesukeliant neadekvačios biurokratijos mažai ar vidutinei bendrovei. Juo labiau, kad pripažįstama, kad „tarpinis žingsnis efektyvios valdybos link galėtų būti papildomos patariamąsios tarybos, neturinčios formalių sprendimų priėmimo pareigų, sukūrimas“¹⁰⁸⁶. Tokie asmenys iš išorės, pavyzdžiui, teisininkas, buhalteris ar sekretoriaus paslaugas teikiantis asmuo gali padėti užtikrinti ir valdybos pareigų įgyvendinimą, kai vadovas ar valdybos nariai yra nepasiekiami arba kitais skubiais atvejais. Tačiau esamas LR ABĮ teisinis reguliavimas tokio neformalaus bendrovės organo sukūrimo galimybės nenumato. Todėl LR ABĮ galėtų įtvirtinti patariamąją tarybą kaip neformalią bendrovės valdymo struktūros dalį.

Kalbant apie specialų teisinį reguliavimą bendros įmonės atžvilgiu ir jos įstatyminį pripažinimą užsienio investicijų forma galima laikyti daugiau formaliu, siekiant skatinti užsienio investicijas, nes bendra įmonė automatiškai dar nereiškia konkrečios teisinės įmonės rūšies. Ją bendros įmonės dalyviai laisvai gali nustatyti savo susitarimu, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos įmonių teisės įstatymais. Bendros įmonės steigimas taip pat nesukelia jokių teisinių pasekmių, lyginant su kitos įmonės, pavyzdžiui, vietos kapitalo uždarusios akcinės bendrovės, steigimu. Taip pat, atsižvelgiant į istorinius aspektus, autorius nemano, kad Lietuvoje reikia atskirai reguliuoti bendras įmones.

Pripažįstama, kad tarptautinės bendrovės ne tik smarkiai daro įtaką tarptautinės prekybos būdamas, bet ir „nukreipia technologijų perkėlimą, kapitalo judėjimą kertant sienas“¹⁰⁸⁷, įrodytas jų vaidmuo žmogiškųjų išteklių apmokymo ir modernizavimo srityje¹⁰⁸⁸. Tarptautinės organizacijos skatina smulkus ir vidutinio verslo bei tarptautinių bendrovių ryšius¹⁰⁸⁹. Tačiau UAB yra vienintelė verslo organizavimo forma Lietuvoje, kuri gali būti bendra tarptautinės bendrovės ir vietos partnerio strateginio aljanso įmone. Žinių perkėlimas tarp aljanso partnerių vyksta daug lengviau nei rinkos mechanizmuose, dėl atviros komunikacijos ir gausių žinių aljansai tampa potencialiai efektyviais žinių įsisavi-

---

kodėl jungtinės veiklos formos yra populiarios. Taigi, su formalumais susijęs kriterijus bendrai sudaro didžiausią pasirinkimų santykį, t. y. 25,31 proc. (atsakymai į 9 klausimą).

1086 Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms (BICG ir EcoDa) [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2015-11-03]. <<http://www.corporategovernance.lt/uploads/docs/Corporate%20Governance%20Guidance%20and%20Principles%20for%20Unlisted%20Companies%20in%20the%20Baltics%20LT.pdf>>.

1087 Bilir, L. K., Chor, D., Manova, K. *Host-Country Financial Development and Multinational Activity* [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2014-11-09], p. 1. Prieiga per internetą: <<http://web.stanford.edu/~manova/FDI.pdf>> [žiūrėta 2014-11-09].

1088 OECD, *Foreign Direct Investment for Development: Maximising Benefits, Minimising Costs*. [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2014-11-29], p. 5-7. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/1959815.pdf>> [žiūrėta 2014-11-29].

1089 OECD, *Encouraging Linkages Between Small and Medium-Sized Companies and Multinational Enterprises: An Overview of Good Policy Practice by the OECD Investment Committee* [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2014-11-27], p. 16. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/35795105.pdf>> [žiūrėta 2014-11-27].

nimo centrais¹⁰⁹⁰. Mažoji bendrija – yra alternatyva investuotojui – fiziniam asmeniui¹⁰⁹¹, tačiau ne tarptautinei bendrovei, Lietuvoje investavimui besirenkančiai verslo organizavimo formą pagal populiariausius kriterijus, susijusius su teisiniu reguliavimu. Reguliavimo konkurencija padarė didelę įtaką teisiniam jungtinės veiklos reguliavimui Lietuvoje, labiau pritaikė jį prie tarptautinio verslo poreikių, tačiau reguliavimą, susijusi su tarptautine jungtine veikla Lietuvoje, dar reikėtų modernizuoti ir liberalizuoti, labiau pritaikyti užsienio investicijoms, mažoms bei vidutinėms įmonėms, o taip pat savo specifiką turinčioms bendroms įmonėms.

Apibendrinant, sutartinės jungtinės veiklos teisinis reguliavimas Lietuvoje, visais atvejais tapatinantis jungtinę veiklą su partneryste, šiandien tam tikrais atvejais riboja jungtinės veiklos sutarties šalių teisę pasirinkti jungtinės veiklos sutartį net tai atvejais, kai jos turi bendrą komercinį interesą ir siekia išsipareigoti bendrai, kooperuojant savo turta, darbą ir (ar) žinias, veikti bendrai tam tikram bendram tikslui arba tam tikrai veiklai bei siekti pelno. Taip pat tai, kad jungtinės veiklos šalys yra priverstos praktikoje apeiti esamą teisinį reguliavimą ir kasacinio teismo jurisprudenciją, autorius vertintinas kaip žingsnis atgal¹⁰⁹², parodantis, kad teismų sistema ne visada pasiekia tikslą „užtikrinti socialinį stabilumą ir visuomenės plėtotę evoliucijos keliu“¹⁰⁹³.

Tiek vien sutartimi grįstai tarptautinei jungtinei veiklai¹⁰⁹⁴, tiek bendrai įmonei¹⁰⁹⁵ ypač svarbus yra nacionalinis teisinis reguliavimas¹⁰⁹⁶, o geresnis reguliavimas pripažintinas kaip viena iš labiausiai tikėtinų perspektyvų būti teisine sienas kertančios jungtinės

---

1090 Leonavičienė, R., Ilonienė, J. Knowledge Transfer and Learning in Strategic Alliances. *Social Sciences*, Number 2(2), 2005, p. 48.

1091 Pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, lyginant veikiančių ūkio subjektų skaičių pagal ūkio subjekto teisinę formą ir darbuotojų skaičiaus grupes, 2014 m. sausio 1 d. veikė 3979 bendrijos, 55248 uždarnosios akcinės bendrovės, 317 akcinės bendrovės ir 636 mažosios bendrijos. Plačiau žiūrėti Lietuvos statistikos departamentas, *Ūkio subjektai. Pagrindiniai duomenys*. [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2014-01-27], p. 8. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=3468>> [žiūrėta 2014-01-27].

1092 Kai kuriuose įstatymuose, pavyzdžiui LR Konkurencijos įstatyme, LR Koncesijų įstatyme konsorciumo, kaip ūkio subjektų junginio, sąvoka tebevartojama. Tačiau teisės aktas, kuris apibrėžė konsorciumą ir detaliau jį reguliavo – 1993 m. rugpjūčio 3 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 601 „Dėl koncernų, konsorciumų ir įmonių asociacijų steigimo ir veiklos nuostatų“, nuo 2004 m. kovo 12 d. nebegalioja.

1093 Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004, p. 185.

1094 96 proc. apklausos respondentų į klausimą, kokią teisinę sistemą rekomenduojama pasirinkti reguliuoti vien sutartimi grįstai jungtinei veiklai, atsakė, kad „vietos valstybės teisinė sistema“ (atsakymai į 11 klausimą).

1095 92 proc. apklausos respondentų į klausimą, kokią teisinę sistemą rekomenduojama pasirinkti reguliuoti bendrai įmonei, atsakė, kad „įmonės registravimo šalies teisinė sistema“ (atsakymai į 12 klausimą).

1096 51,89 proc. – tiek respondentų pasirinkimų bendrai sudėjus surinko su teisiniu reguliavimu susiję kriterijai, neatsižvelgiant į „mažus pradžios kaštus“ (kurie sudarytų dar 15,19 proc.) ir „ribotą atsakomybę“ (kuri sudarytų dar 22,78 proc.) Detalizuojant, į klausimą, kodėl tarptautinės jungtinės veiklos formos yra populiarios, atsakė, kad „paprastas įmonės registravimas“ (17,72 proc.), „kapitalo reikalavimo nebuvimas“ (6,33 proc.), „didesnė galimybė kontroliuoti strategiją“ (6,33 proc.), „greitesnis įėjimas į rinką“ (8,86 proc.), „mažesni formalumai“ (7,59 proc.), „mokesčiai“ (5,06 proc.) (atsakymai į 9 klausimą).

veiklos struktūra ES¹⁰⁹⁷. Geresnis reguliavimas Lietuvoje dar tik įgauna savo pagreitį, o svarbiausia tolesne jo gaire tarptautinės jungtinės veiklos – bendrovės atžvilgiu turėtų būti geresnis nacionalinio reguliavimo koordinavimas su neprivaloma ES teise, kas gali ženkliai prisidėti prie su neprivaloma ES teise suderinto geresnio vietos reguliavimo tapimo tarptautinės jungtinės veiklos teisinės struktūros ateitimi ES.

1097 Į klausimą, kuris reguliavimo tipas yra sienas kertančios jungtinės veiklos teisinio reguliavimo struktūros ateitis, beveik daugiausiai respondentų atsakė, kad „geresnis vietos teisinis reguliavimas“. Šis kriterijus iš viso surinko 7 pasirinkimų (21.88 proc.) (atsakymai į 14 klausimą).

III. TAIKYTINOS TEISĖS NUSTATYMAS TARPTAUTINEI JUNGTINEI VEIKLAI

3.1. Tarptautinės jungtinės veiklos požymių įtaka taikytinos teisės nustatymui. Kvalifikavimas

Kaip rodo pirmoje dalyje atlikta analizė, jungtinės veiklos samprata yra daugiaprasmė, neišbaigta ir dėl to iki galo neaiški. Priklausomai nuo tarptautinės jungtinės veiklos sampratos, jai taikytinos teisės nustatymo taisyklės taip pat nėra visur vienareikšmės, dažnai praktikoje atsiremama į skirtingų institutų normas. Net ir tais atvejais, kai jungtinės veiklos sampratos yra vienodos ar analogiškos kelių valstybių teisėje, kolizinės šių valstybių normos nebūtinai numato vienodas taikytinos teisės nustatymo taisykles. Arba, nors ir numato formaliai vienodas taisykles, teismų praktikos ar doktrinos įtakoje nevienareikšmiškai vertinamos tos pačios sąvokos bei faktai. Tačiau tai yra bendro pobūdžio tarptautinės privatinės teisės problemos, skatinančios kolizinių normų vienodinimo tendencijas, ir dėl to dažnai pabrėžiamos įvairiuose tarptautinės privatinės teisės veikaluose. Praktikoje dėl šių veiksmų teisinio santykio šalių pasirinktos teisės faktinio taikymo galimybės tampa mažiau nuspėjamos patiems tarptautinės jungtinės veiklos dalyviams. Nesant nuspėjamumo, kaip minėta, gali atsirasti teisinio neužtikrintumo būklė. O vienas iš pagrindinių Reglamento Roma I, taip pat ir Romos konvencijos, kurią jis pakeitė tikslų yra apibrėžti bendrus ES šalims taikytinos teisės nustatymo kriterijus: „...tam, kad būtų užtikrintas gesnis ginčo baigties nuspėjamumas, teisinis tikrumas...“. Vienos iš tarptautinės jungtinės veiklos šalių neužtikrintumas dėl teisinių santykių dar labiau sustiprėja, kai kita sandorio šalis yra valstybė ar įvairūs valstybiniai subjektai (įmonės, įstaigos, organizacijos), nes manoma, kad toks subjektas, ypač kai tos valstybės teisė būtų taikoma tarpusavio santykiams, disponuoja pernelyg didele politine galia keisti pasirinktą (jos) teisę. Antra, valstybės paprastai neturi nacionalinių teisės aktų, skirtų reglamentuoti išimtinai jungtinę veiklą arba toks reguliavimas nėra išsamus, išbaigtas (išskyrus Kinijos ir keletą kitų valstybių pavyzdžius). Šios priežastys apsunkina galimybę tarptautinės jungtinės veiklos reguliavimą pakylėti į tarptautinį lygmenį, suvienodinti materialiąsias teisės normas ir atitinkamai užtikrinti tarptautinės jungtinės veiklos šalių interesus¹⁰⁹⁸.

Kitas sprendimas, suteikiantis mažiau teisinio apibrėžtumo, tačiau pakankamą tarptautinį privalomumą, būtų jungtinei veiklai taikytinų kolizinės teisės normų unifikavimas tarptautiniu lygmeniu¹⁰⁹⁹. Iš dalies galima teigti, kad šitoks unifikavimas bendrųjų normų pavidalu yra įgyvendintas ES lygmeniu¹¹⁰⁰ bei įmonių teisės reglamentais ir direktyvomis¹¹⁰¹. Šių reglamentų bei direktyvų poveikis neginčytinas. Kaip nurodo L. Collin, su Romos konvencija „silpnos tarptautinės privatinės teisės taisyklės tapo griežtomis tarp-

1098 Apie tarptautinės jungtinės veiklos teisinį reguliavimą plačiau žiūrėti 2.1. skyriuje.

1099 Kaip kad tai atlikta 1931 metų Konvencijoje „Dėl įstatymų kolizijų naudojant čekius sprendimo“. Plačiau žiūrėti 1931 m. kovo 19 d. Konvencija „Dėl įstatymų kolizijų naudojant čekius sprendimo“. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 22-558.

1100 Europos Tarybos ir Europos Parlamento reglamentas (EB) Nr. 593/2008, kuris pradėtas taikyti nuo 2009 m. gruodžio 17 d., prieš tai 1980 m. Konvencija dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės/

1101 Kaip aptarta 2.2. skyriuje

tautinės teisės normomis¹¹⁰². Bendrasis reguliavimas tarptautinei jungtinei veiklai yra nepakankamas ir neišsamus, neatsakantis į daugumą taikytinos teisės klausimų. Situacija dar labiau pasikeitė Roma I reglamente, tačiau ar tiek, kad tai pakankamai sureguliuotų tarptautinės jungtinės veiklos taikytinos teisės klausimus?

Taigi, tarptautinės jungtinės veiklos atveju taikytinos teisės nustatymo problema išskirtinai sudėtinga. Pirma, pabrėžtina, kad nėra bendrų tarptautinės teisės normų, reguliuojančių teisinius jungtinių veiklų santykius. Todėl, siekiant nustatyti teisę taikytina jungtinei veiklai būtina remtis tarptautinės privatinės teisės normomis. Pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis sutartinėms prievolėms taikytiną teisę yra Roma I reglamentas¹¹⁰³. Jis taikomas¹¹⁰⁴ teisės kolizijos atvejais sutartinėms prievolėms civilinėse ir komercinėse bylose¹¹⁰⁵, netaikomas įmonių teisės klausimams¹¹⁰⁶: t.y. klausimams, kuriuos reglamentuoja įmonių ir kitų juridinio asmens statusą turinčių ar neturinčių subjektų teisė, pavyzdžiui, įmonių ir kitų juridinio asmens statusą turinčių ar neturinčių subjektų steigimui, veiksniumi, vidaus organizacijai ar likvidavimui bei organų narių ir dalyvių asmeninei atsakomybei už įmonės ar subjekto prievolės¹¹⁰⁷. Vadinasi, Roma I reglamentas visa apimtimi taikomas tarptautinei jungtinei veiklai, kuria bendro (pasidalinto) komercinio tikslo siekiama vien pasirašytos sutarties pagrindu. Tačiau tais atvejais, kai tarptautinės veiklos bendram tikslui pasiekti pasirenkama kurti naują juridinį asmenį (bendrą įmonę), pirmiausia būtina atsakyti, ar bus taikomos Roma I reglamento nuostatos ir, jeigu taip, tai kokia apimtimi. Taip pat būtina įvertinti, ar šis reglamentas atsižvelgė ir, jeigu taip, kokia apimtimi atsižvelgė į Romos konvencijos¹¹⁰⁸ kritikų išsakytas mintis dėl jos nepakankamumo spręsti tokioms sudėtingoms sutartims kaip tarptautinė jungtinė veikla taikytinos teisės klausimus¹¹⁰⁹. Tarptautinei jungtinei veiklai, susijusiai ne su ES valstybė, o su trečiomis valstybėmis, kolizinės teisės srityje taip pat reikšmingos ir dvišalės ar daugiašalės teisinės pagalbos sutartys, paprastai apimančios kolizinės teisės normas ir dėl sutartiniams santykiams taikytinos teisės taip pat dėl įmonėms taikytinos teisės.

1102 Collins, L. *Essays in International Litigation and the Conflicts of Laws*. Oxford: Clarendon Press, 1994, p. 413.

1103 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008.

1104 Šis Reglamentas Lietuvoje galioja nuo 2009 m. gruodžio 17 d. ir pakeitė iki tol galiojusią Romos konvenciją. *Convention on the law applicable to contractual obligations (consolidated version) with First Protocol on the interpretation of the 1980 Convention by the Court of Justice (consolidated version) and Second Protocol conferring on the Court of Justice powers to interpret the 1980 Convention (consolidated version)*. OJ C27, 1998, Volume 41.

1105 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 1 str. 1 p.

1106 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 1 str. 2 p. f papunktis.

1107 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 1 str. 2 p. f papunktis.

1108 *Convention on the law applicable to contractual obligations (consolidated version) with First Protocol on the interpretation of the 1980 Convention by the Court of Justice (consolidated version) and Second Protocol conferring on the Court of Justice powers to interpret the 1980 Convention (consolidated version)*. OJ C27, 1998, Volume 41, p. 34.

1109 Plačiau žiūrėti Wilderspin, M., *supra* note 54, p. 259–274.

Kalbėdami apie taikytiną teisę susiduriame su tam tikru dualumu: šalys paprastai renka ir taiko materialiąsias teisės normas¹¹¹⁰, tuo tarpu teismas visų pirma pritaiko kolizines normas¹¹¹¹ ir pagal jas nustato galutines šalių teisėms ir pareigoms taikytinos teisės nuostatas. Tačiau pasaulyje yra daugiau nei du šimtai teisės sistemų ir kiekviena iš jų tą patį teisinį santykį gali reglamentuoti savitai¹¹¹². Be to, analizuojant taikytiną teisę, reikia turėti omenyje, kad taikytinos teisės samprata apima materialiąją teisę, ir tik išimtiniais atvejais kolizines kitų valstybių teisės normas. Antra, kilus ginčui, gali paaiškėti, jog valstybė, kurios teisė taikytina, tam tikrus klausimus¹¹¹³, kurie gali būti itin aktualūs kalbant apie tarptautinę jungtinę veiklą, laiko ne materialiosios, o procesinės teisės klausimais. Tokiu atveju jie būtų pašalinti iš pasirinktos teisės taikymo srities kaip reglamentuojami viešosios teisės normomis.

Šalys gali, užuot detalai nurodžiusios tarpusavio teises ir pareigas sutarties tekste, pagal „sutrumpinimo“ (angl. „shorthand“) metodą¹¹¹⁴ nurodyti į materialias kitos teisės sistemos nuostatas. Tokiu atveju bus taikoma ta teisė, kurią savo sutartinėms teisėms ir pareigoms reglamentuoti pasirinko sutartį pasirašiusios šalys, nepaisant to, kad jos galėjo *expressis verbis* tas pačias nuostatas įtraukti į sutarties tekstą. Kadangi „materialinė teisės nuoroda“¹¹¹⁵ nereiškia taikytinos teisės pasirinkimo, šalys papildomai gali numatyti ir ją. Tokiais atvejais konkrečių įstatymų pasirinkimas prilygsta materialioms sutarties nuostatom, viso labo išdėstytoms kituose dokumentuose ir bus taikomos įprastų sutarties nuostatų taikymo ribose. Taip pat šios nuostatos nereikš ir pasirinktos teisės „išaldymo“¹¹¹⁶. Kai šių nuostatų reguliavimo spritis tampa nepakankama, visais atvejais atsigrežama į taikytinos teisės siūlomus sprendimus.

Kaip minėta, sutartinės jungtinės veiklos atveju, kai nesteigiamas joks savarankiškas subjektas, mažiausiai dvi, vienas nuo kito nepriklausančios įmonės, sutarties pagrindu sutelkia savo darbą, paslaugas, žinias išteklius tam, kad pasiektų savo bendrą tikslą. Tokia jungtinė veikla neturi įprastinės teisinės verslo organizavimo formos, tačiau labai aiškus yra jos sutartinis, prievolinis pobūdis, nors ir turintis organizacinį charakterį. Sutartinę jungtinę veiklą pripažįstančių valstybių teisės aktai paprastai ją priskiria prie atskirų sutarčių rūšių, tam tikrais atvejais – juridinio asmens teisių neturinčiam verslo subjektui (partnerystei, bendrijai). Atitinkamai, ir tarptautinėje erdvėje tokia veikla traktuojama kaip sutartinė ir, nesant specialių unifikuojančių ar harmonizuojančių teisės aktų, jai taikomos bendrosios sutartinės prievolės taikytinos teisės nuostatos. Nepriklausomai nuo

1110 Galutines jų teisėms ir pareigoms taikomas nuostatas (*autoriaus pastaba*).

1111 Tai formalus teisės sistemos atrankos kriterijus, pagrįstas teisės sistemos parinkimu nesigilinant į jos turinį ir vadovaujantis tik kolizinėmis normomis.

1112 Grigienė, J. Laurišaitė, E. Piktnaudžiavimas taikytinos teisės kolizinėmis normomis. Teisės apžvalga, 2012, Nr. 4239(1), p. 5–24.

1113 Pavyzdžiui, teisinės prezumpcijos, teisė į palūkanas ir jų dydį, atsiskaitymų valiuta, nuostolių sudėtį (*autoriaus pastaba*).

1114 Kai lakoniškoje sutartyje pateikiama nuoroda į konkrečios valstybės konkrečius įstatymus (*autoriaus pastaba*).

1115 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

1116 P. M. North ir J. J. Fawcett tokį „pasirinkimą“ įvardija esant teisės normų *inkorporacija* į sutartį. Plačiau žiūrėti North, P. M., Fawcett, J. J., Cheshire, G. C. *Private International Law, the 13th Edition*. London : LexisNexis UK, 2004.

prievolinio tarptautinės sutartinės jungtinės veiklos pobūdžio, tam tikriems santykiams, kylantiems iš jos, ypač jei pritaikomas išskaidymo (*dépeçage*) institutas, gali būti taikomos ir kitų teisės sričių kolizinės teisės normos.¹¹¹⁷

Jungtinė veikla, įskaitant tarptautinę, gali įgyti ir įprastinę verslo organizacinę formą. Tas bendradarbiavimas nesusiaja šalių tiek, kad jį būtų galima vadinti visišku šalių susiliejimu, tačiau steigiamas naujas savarankiškas juridinis asmuo ribas tarp pirminių sutarties subjektų pakankamai sumažina. Šalys įgyvendina bendrą tikslą (projektą), įneša savo turtą, pinigus ar kitas vertybes mainais už tai gaudamos steigiamos įmonės akcijas (dalis), susitaria dalintis pelną, nuostolius, valdymą bei kontrolę. Toks didžiausio laipsnio integruotumas jungtinėje veikloje nepanaikina sutartinio, prievolinio šių santykių pobūdžio, tačiau minėtos papildomos charakteristikos tarptautinėje teisėkūroje paprastai reiškia bent dalinį susiklosčiusių santykių priskyrimą kokybiškai kitai reguliavimo sričiai, t.y., įmonių ir įmonėms taikytinai teisei. Tokiu atveju taip pat laikoma, kad esant specialiam reguliavimui ir taikomos specialiosios normos. Atitinkamai, minėti sutartinėms prievolėms taikytinos teisės taisyklės nustatantys tarptautiniai aktai daro išlygas iš savo reguliavimo srities ir didžiąja dalimi pašalina tarptautinę jungtinę veiklą, turinčią organizacinę formą¹¹¹⁸. Kaip minėta 1.2. skyriuje, vienos iš svarbiausių sutarčių bendroje įmonėje - jungtinės veiklos (akcininkų) sutarties, priklausančios prievolių teisei ir steigimo sutarties, reguliuojamos įmonės teisės normomis, derinys turi reikšmingas pasekmes taikytinos teisės lygmenyje. Tai yra todėl, kad jungtinės veiklos (akcininkų) sutartis priklauso sutartinėms prievolėms taikytinos teisės kontekste. Jai gali būti taikomos tos pačios taisyklės, kurios aptartos toliau šiame darbe. Priešingai, steigimo sutartis bus klasifikuojama kaip patentanti ir įmonėms taikytinos teisės sritį, kuri nustato taikytiną teisę jos kūrimui, veiklai bei likvidavimui. Iš kitos pusės žiūrint, tais atvejais, kai bendroje įmonėje greta steigimo dokumentų sudaroma akcininkų sutartis ar jungtinės veiklos sutartis, paprastai jos traktuojamos kaip atskiros ir pakankamai savarankiškos nuo bendrovės steigimo dokumentų ir dėl to išlieka pavaldžios sutartinėms prievolėms taikytinos teisės taisyklėms.

Aptartas dualistinis požiūris į tarptautinę jungtinę veiklą neišsprendžia visų su taikytinos teisės nustatymu susijusių praktinių problemų. Tam, kad apskritai ginčo atveju būtų galima taikyti sutartinėms prievolėms arba įmonėms skirtas kolizines normas, faktinis teisinis santykis privalo būti kvalifikuojamas kaip toks. Net ir tokios pačios taisyklės taikymas skirtingų valstybių teismuose gali lemti skirtingus rezultatus, visų pirma dėl to, kad bus skirtingai aiškinamos bei interpretuojamos faktinės jungtinės veiklos sutarties sudarymo ar vykdymo aplinkybės, pvz. sutarties sudarymo vieta, šalių nacionalinė priklausomybė, šalių teisių bei pareigų turinys ir panašiai, antra, toms aplinkybėms bus suteikiama skirtinga teisinė reikšmė. Didelę reikšmę tarptautinės privatinės teisės kontekste turi ES

1117 Pavyzdžiui, deliktinėms prievolėms taikytina teisė (nuostolių sukėlimo, taip pat ir derybų metu, atveju) ar daiktinėms teisėms (bendro turto valdymui) taikytinos nuostatos (*autorius pastaba*).

1118 Pavyzdžiui, Roma I 2 str. f.p. nurodo, kad reglamentas netaikomas klausimams, kuriuos reglamentuoja įmonių ir kitų juridinio asmens statusą turinčių ar neturinčių subjektų teisė, pavyzdžiui, įmonių ir kitų juridinio asmens statusą turinčių ar neturinčių subjektų steigimui, registruojant ar kitokiu būdu, veiksniumi, vidaus organizacijai ar likvidavimui bei organų narių ir dalyvių asmeninei atsakomybei už įmonės ar subjekto prievolės, analogiškos nuostatos buvo įtrauktos ir į Romos Konvenciją, kurios 1str. 2 d. e punktą nurodo, kad konvencija netaikoma klausimams, kuriuos reglamentuoja bendrovių ir kitų juridinio asmens teisės turinčių ar jų neturinčių subjektų teisė.

teisės aktai, nes jų dėka daugelis sąvokų tampa autonominio aiškinimo dalyku. ESTT ne kartą savo praktikoje pabrėžė, kad reglamentų nuostatos turi būti aiškinamos autonomiškai¹¹¹⁹. Todėl, autoriaus nuomone, pirmiausia reikėtų remtis nusistovėjusia ESTT praktika tam tikru klausimu, o tik tuo atveju, jei tai nėra autonominio aiškinimo klausimas arba minėtas teismas nėra pasisakęs mus dominančiu klausimu, galima remtis nacionalinėmis taisyklėmis. Nuo to, kuri pozicija bus pasirenkama jungtinės veiklos kvalifikavimo atveju, bei atitinkamai kuri teisė bus taikoma, priklauso nuo ginčo nagrinėjimo vietos valstybės teismo, kurią šalys taip pat gali pasirinkti dispozityvių bylų kategorijose.

Dėl jau minėtų jungtinės veiklos sampratos diskursų bei poreikio taikyti tam tikras bendrojo tarptautinės privatinės teisės reguliavimo išimtis, ypatinga kvalifikavimo reikšmė atsispindi šiuose aspektuose:

1. Pirma, ar jungtinė veikla bus traktuojama esanti tarptautinė ar visgi pripažinta vietinė (vienos valstybės ribų neperžengiančia jungtine veikla). Su šiuo aspektu susijęs jungtinės veiklos, kaip investicijų formos, klausimas, taip pat tokie aspektai kaip pajamų apmokestinimas, apribojimai, taikomi užsieniečiams vykdant ūkinę veiklą, valiutos režimo nustatyti reikalavimai ir kita.
2. Antra, ar jungtinė veikla bus pripažinta esanti sutartinė ar traktuojama kaip jungtinė veikla, vykdoma pagal teisinę verslo organizavimo formą (kaip bendra įmonė).
3. Trečia, kokie teisiniai santykiai bus laikomi jungtine veikla. Kaip nagrinėta 1.2 šio darbo skyriuje aptarta jungtinės veiklos samprata varijuoja labai plačiame tarporganizacinių verslo ryšių ir komercinio bendradarbiavimo diapazone. Išteklių sujungimas vienu metu gali būti įgyvendinamas pasirašant pačias įvairiausias sutartis¹¹²⁰. Dėl nevienodo traktavimo sutartinė jungtinė veikla atskirų valstybių teismuose gali būti prilyginama kitoms sutartims, pavyzdžiui, rangos, distribucijos, licencijavimo ar pan. (t. y., priartinama prie ekonominės jungtinės veiklos sampratos), dėl ko gali keistis šalių santykiams taikytinos teisės taisyklės (nors labiau tikėtina, kad keistųsi taikomos materialiosios teisės taisyklės, taip pat, kad būtų taikomos bendrosios kolizinės taisyklės, o ne jų išimtis). Galima ir atvirkštinė situacija, kai atitinkami kitokie santykiai, turintys keletą jungtinės veiklos požymių, bus nepagrįstai traktuojami kaip sudarantys jungtinę veiklą.

Atitinkamai, jungtinei veiklai bei panašioms santykiams „taikytinos teisės testu“ galima įvardinti tokią klausimų sistemą: pirma, ar teisiniai santykiai yra jungtinė veikla ar kitoks kooperacinio pobūdžio bendradarbiavimas¹¹²¹, antra, ar jungtinė veikla vykdoma sutarties ar organizavimo formos (bendros įmonės) pagrindu¹¹²², trečia, ar vykdoma veikla yra tarptautinė ar nacionalinė (į šiuos klausimus sutarčių teisė bei įmonių teisė atsako

1119 Žr. 2008 m. spalio 2 d. Sprendimo Hassett ir Doherty, C372/07, Rink. p. I0000, 17 punktą; taip pat 2009 m. balandžio 23 d. Sprendimo Draka NK Cables ir kt., C167/08, Rink. p. I0000, 19 punktą.

1120 Pavyzdžiui, žinių licencijavimo, valdymo/marketingo paslaugų sutartys, ne nuosavybės bendradarbiavimo sutartys tyrinėjimuose, tyrimų ir plėtos partnerystės. Plačiau žiūrėti CULPAN, R., *supra* note 4, p. 26.

1121 Į šį klausimą padeda atsakyti jungtinės veiklos sąvokos ir santykių turinio analizė (*autorius pastaba*).

1122 Atitinkamai, tai leidžia atsakyti, ar susiduriame su sutarčių teisės ar ir įmonių teisės nuostatomis (*autorius pastaba*).

skirtingai). Galimos atsakymų variacijos lemia, kad teisiniams santykiams gali būti taikomos:

- i. atskirų sutarčių rūšių (ne jungtinės veiklos) materialinės teisės nuostatos (kai nėra užsienio elemento),
- ii. atskirų sutarčių rūšių (ne jungtinės veiklos) kolizinės teisės nuostatos (kai egzistuoja užsienio elementas), bei pagal jas nustatytos atitinkamos valstybės materialiosios teisės nuostatos;
- iii. sutartinės jungtinės veiklos materialinės teisės nuostatos (kai nėra užsienio elemento),
- iv. sutartinės jungtinės veiklos kolizinės teisės nuostatos (kai egzistuoja užsienio elementas), bei pagal jas nustatytos atitinkamos materialiosios teisės nuostatos;
- v. įmonių teisės materialiosios nuostatos (kai nėra užsienio elemento);
- vi. įmonių teisės materialiosios nuostatos bei tam tikros išimtys, kurias nustato įmonių teisės kolizinės nuostatos (jei užsienio elementas egzistuoja).

Akivaizdu, kad tarptautinės jungtinės veiklos atžvilgiu kvalifikavimo institutas įgyja ypatingą reikšmę (ypač taikytinos teisės prasme), daugumą atvejų ne tokią būdingą kitų teisinių santykių aspektu. Tai, visų pirma, susiję tiek su tarptautinės jungtinės veiklos sampratos problema, kuri sudaro prielaidas skirtingose valstybėse tuos pačius reiškinius traktuoti teisiškai skirtingai.¹¹²³ Antra, tarptautinės jungtinės veiklos problemiškas slypi instituto kompleksiskume: platesne ar siauresne apimtimi faktiškai tokio pobūdžio veikloje inkorporuojamos įvairių teisės šakų nuostatos (sutarčių teisės, įmonių teisės, investicijų teisės ir kita). Tai sudaro prielaidas kalbėti apie tarptautinę jungtinę veiklą kaip tarpšakinio reguliavimo sritį, atitinkamai, problema atspindi ir tarpšakinio kvalifikavimo niuansus. Nenukrypdami nuo jungtinės veiklos sampratos, toliau nagrinėsime instrumentus, kurie tiesiogiai lemia taikytinos teisės nustatymo aspektus situacijoms ir susitarimams, kai du, vienas nuo kito nepriklausomi asmenys (teikiant prioritetą juridiniams), sutelkia savo darbą, paslaugas, žinias išteklius tam, kad pasiektų bendrą tikslą.

Apibendrinant pasakytina, kad teisės taikytinos jungtinei veiklai nustatymui gali būti taikomos sutartinėms prievolėms arba įmonėms skirtos kolizinės normos (arba ir vienos ir kitos vienu metu). Sutartinėms prievolėms taikytina teisė gali būti šalių pasirinkta, aiškiai numanoma arba dėl jos gali būti nesusitarta ir dėl to taikoma teisė būtų nustatoma pagal bendrąsias kolizines normas. Tuo tarpu su įmonėmis susiję klausimai dažnai reguliuojami imperatyviau pobūdžio normomis ir dėl to šalių galimybės laisvai rinktis taikytiną teisę yra apribotos. Nepaisant to, šalys dažnai turi galimybę faktiškai paveikti tuos siejimo kriterijus, kuriuos atitinkama valstybė pripažįsta esant svarbiais nustatant įmonei taikytiną teisę (tokius kaip verslo vieta, centrinė administracija ir pan.). Įmonių teisės nuošalėje dažniausiai lieka tokie šalių susitarimai, kaip akcininkų sutartis ar jungtinės veiklos sutartis, kurios ir toliau paklūsta sutartinėms prievolėms taikytinai teisei¹¹²⁴. Šiame kontekste būtent ir išryškėja pamatinė tarptautinės jungtinės veiklos tarptautinėje privatinėje teisėje problema: teisinių santykių kvalifikavimo klausimas.

1123 Kitų institutų atžvilgiu pastebimas didesnis sampratų unifikuotumas tiek Europoje, tiek pasaulyje, todėl dažniau problemų kelia tik bendrosios – kontinentinės teisės sistemų sankirtos, tuo tarpu tarptautinės jungtinės veiklos atveju, sampratų universalumas sunkiai įžvelgiamas net regioniniu lygmeniu.

1124 Išskyrus klausimus, kuriuos reglamentuoja įmonių ir kitų juridinio asmens statusą turinčių ar neturinčių subjektų teisė (*autorius pastaba*).

Ryšys tarp užsienio elemento ir galimybės pasirinkti sutarčiai taikytiną teisę

Užsienio (tarptautinis) elementas ir tarptautinėje praktikoje egzistuojanti nuomonių įvairovė dėl to, kada sutartis laikytina esanti tarptautinė, plačiau buvo aptarta disertacijos 1.2 skyriuje. Valstybės, įtariai žiūrinčios į šalių valios autonomiją, paprastai yra linkusios nustatyti platesnį nacionalinės sutarties apibrėžimą, atitinkamai, susiaurinti galimas tarptautinės sutarties interpretacijas. Dažniausiai tarptautinės privatinės teisės doktrinoje teigiama, jog tam, kad šalys apskritai turėtų pasirinkimo dėl taikytinos teisės galimybę, būtinos tam tikros objektyvios sąsajos tarp sutarties ir valstybės, kurios teisė renkamasi.

Minėtame skyriuje aptarti kriterijai yra pakankamai objektyvūs, tačiau tarptautinėje praktikoje galimi ir *subjektyvizuoti* užsienio elemento identifikavimo kriterijai. Valstybėse, kuriose šalių autonomija leidžia šalims plačiu mastu disponuoti taikytinos teisės pasirinkimo galimybėmis, ir pats užsienio valstybės teisės taikymo pasirinkimo faktas gali būti traktuojamas kaip užsienio elemento sutartyje egzistavimas (Anglijos, Italijos praktika)¹¹²⁵. Tokią poziciją palaiko ir P. Nygh¹¹²⁶, nurodydamas, jog vis viena toks šalių pasirinkimas bus viešosios teisės ir imperatyvių įstatymo nuostatų „kontrolės“ sferoje, todėl jame nėra nieko prieštaringa. Kalbant apie Romos I reglamentą pabrėžtina, kad šalys gali susitarti dėl taikytinos (užsienio) teisės, net jei jų sutartis objektyviai yra susijusi tik su viena valstybe¹¹²⁷. Tokią išvadą suponuoja reglamento 3 str. formuluotė. Šio straipsnio trečioje dalyje nurodyta, kad jei visi sutarčiai svarbūs elementai teisės pasirinkimo metu yra kitoje valstybėje negu ta, kurios teisė pasirinkta, vis tiek bus taikomos pirmos valstybės nuostatos, nuo kurių negalimi nukrypti sutartimi. Tai reiškia, kad yra galima situacijos, kad tai būtų kitos valstybės teisės pasirinkimas ir bus „užsienio elementu“.

Vokietijoje šalių autonomija, būdama gana plati, leidžia šalims rinktis ir tos valstybės teisę, su kuria jos neturi jokio ryšio. Šiuo atveju Vokietijos teismai bus linkę traktuoti, kad sprendžiant dėl sutarties tarptautinio pobūdžio kaip teisės rinktis taikytiną teisę pagrindą būtina įvertinti susitariančių šalių interesus. Visgi, net ir pačioje Anglijoje, atsižvelgiant į kitose valstybėse išsakytas pozicijas, gana stiprus požiūris, jog asmenų autonomija taikytinos teisės pasirinkimo atveju yra ribojama situacijų, kai egzistuoja „tarptautinė sutartis“ t.y., yra tarptautinis elementas¹¹²⁸. Antra vertus, galima pastebėti, jog pakankamai dažnai valstybė, kurios teisė yra taikoma sutartiniams santykiams, turintiems užsienio elementą, yra mažai susijusi su pačiais santykiais ar jo šalimis, dėl ko nėra pagrindo anksčiau minėtąjį atvejį išskirti iš užsienio elementą turinčių santykių¹¹²⁹.

Darytina išvada, kad liberali pozicija teigia, jog bet kurios sutarties - tiek turinčios užsienio elementą, tiek neturinčios, šalys turi teisę pasirinkti sutarčiai taikytiną teisę, tuo tarpu griežtesnė pozicija visų pirma reikalauja objektyvaus užsienio elemento kaip pagrindo užsienio teisei kaip taikytinai teisei pasirinkti: subjektinės sudėties, objekto specifikos arba pačios sutarties *per se* tarptautinės specifikos. Turint omenyje, kad tarptautinė jungtinė veikla visų pirma yra tam tikra ūkinės komercinės veiklos vykdymo forma, svarstyтина, ar iš

1125 Morris, J. H. C. *The Conflicts of Laws, the 6th edition*. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2005, p. 24.

1126 Nygh, P., *supra* note 223, p. 27.

1127 Czepelak, M. *Międzynarodowe prawo zobowiązań Unii Europejskiej*, Warszawa: LexisNexis 2012, p. 93.

1128 Lipstein, K. *Conflicts of Laws 1921–1971 – The Way Ahead*. In *Cambridge Law Journal*, 1972, p. 66.

1129 Collins, L., *supra* note 1102, p. 27.

tiesų yra būtina riboti šalių valią dėl vienokių ar kitokių priešasčių rinktis taikytiną teisę net ir nesant užsienio elemento (tiek, kiek toks pasirinkimas nepažeidžia *bona fidei*). Toks požiūris atitinka ir Romos I reglamento dvasią¹¹³⁰. Manytina, kad, išskyrus aiškias tarptautines situacijas, visos sutartinės jungtinės veiklos situacijos turėtų būti vertinamos individualiai, atsižvelgiant į faktinį santykių pobūdį bei susiejimo su valstybe taisyklių prasmę. Nepavykus vienareikšmiškai įvertinti subjektinės sudėties užsienio elemento egzistavimo ar neegzistavimo, pasitelktini kiti objektyvūs kriterijai (visų pirma jungtinės veiklos objekto specifika), ir tik išimtiniais atvejais taikytina detali turiningoji sutarties šalių padėties analizė.

Išskaidymas (*dépeçage*) tarptautinėje jungtinėje veikloje

Vienas iš svarbiausių preliminarųjų klausimų, susijęs su kolizinių normų taikymu tarptautinėje jungtinėje veikloje – išskaidymas. Roma I reglamentas nustato, kad šalys gali pasirinkti taikytiną teisę tiek visai sutarčiai, tiek jos daliai¹¹³¹. Ši nuostata padeda metodologiškai paaiškinti ne tik imperatyvių normų taikymo atveju „suskaidomą“ sutartį, bet ir šalių susitarimo pagrindu pasirenkant jų santykius reguliuojančias nuostatas. Išskaidymo institutas veikia ir tais atvejais, kai apskritai nėra pasirinkta taikytinos teisės. Išskaidymas (*dépeçage*) – tai situacijos, kai konkretiems santykio elementams ar stadijoms taikomos skirtingos kolizinės normos. Išskaidymo atveju ne tik atskiriamos susijusius teisinius santykius reglamentuojančios savarankiškos sritys (asmenų teisinis statusas, sutarties forma ar pan.), bet gali būti atskiriami ir tokie elementai, kaip sutarties stadijos: atsiradimas, pasikeitimas, pasibaigimas. Kaip nurodo V. Mikelėnas¹¹³², išskaidymo klausimą reikia spręsti konkretiems, savarankiškiems teisinio santykio elementams taikant savarankiškas kolizines normas. Kiti autoriai¹¹³³ yra linkę manyti priešingai – kad šalių interesas reikalauja, jog sutartiniams santykiams būtų taikoma viena ir ta pati teisė. Anot jų, teisinis sandoris apima viską, ko sandorio dalyviai norėjo ar traktavo kaip vienetą dalykine ir materialia prasme, tad šiose ribose šalys tikisi vieningo reglamentavimo be prieštaravimų, o to įmanoma geriausiai pasiekti susiejant sandorį su vieninga teisės sistema¹¹³⁴.

Dauguma atvejų kompromisu tarp šių požiūrių yra pripažinimas, jog išskaidymo institutas yra taikytinos teisės nustatymo taisyklių išimtis. Nepaisant to, kad daugumoje valstybių tokia išimtis aiškinama ir taikoma skirtinga apimtimi, kaip akivaizdžiu jos taikymo pagrindu dažnai nurodoma jungtinė veikla¹¹³⁵. Iš tokios situacijos kyla prielaida, jog tarptautinės jungtinės veiklos taikytinos teisės nustatymo taisyklė yra išimties taikymas. Išskaidymo instituto taikymo analizė galima dviem pagrindiniais rakursais: visų pirma, sutarties stadijų, kurios plačiau buvo aptartos darbo 1.2 skyriuje (ikisutartiniai santykiai, sutarties

1130 Reglamentas Roma I išreiškia liberalią poziciją dėl taikytinos teisės net tokiose situacijose, kai šalių sudaroma sutartis neturi užsienio elemento apskritai. 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 3 str.

1131 Roma I reglamento 3 str. 1 d. taip pat numato: „šalys gali pasirinkti visai sutarčiai ar tik jos daliai taikytiną teisę“.

1132 Mikelėnas, V., *supra* note 943, p. 119.

1133 Kropholler, J., Neuhaus, P. H., Schwind, F. Internationales Privatrecht. In Rabel Journal of Comparative and International Private Law, 1991, Volume 55 Issue 2, p. 389-394.

1134 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

1135 North, P. M., Fawcett, J. J., Cheshire, G. C., *supra* note 1116, p. 39.

sudarymas ir galiojimas, sutarties vykdymas ir pabaiga) bei, antra, susiklosčiusių (nebūtinai sutartinių) santykių atribojimui tiek pagal teisės šakų reguliavimo dalyką, tiek pagal tos pačios teisės šakos atskirų pošakių ar institutų (pastaruoju atveju, jei tokią galimybę pripažįsta valstybės teisė) atžvilgiu. Jungtinės veiklos specifika pasireiškia pirmuoju atveju, dėl to jis bus plačiau aptariamas. Antruoju atveju susiduriame su išskaidymo bei kvalifikavimo institutų taikymu bei jų tarpusavio sąsajomis, kuris, tačiau, kaip nors ypatingai neatspindi jungtinės veiklos kontekste, dėl to jiems daugiau dėmesio skiriama nebus.

a) tarptautinės jungtinės veiklos sutarties šalių pareigoms taikytina teisė ikisutartiniame etape.

Darbo 1.2 skyriuje aptarta tinkamai vykdytų ir rezultatyvių derybų svarba tarptautinei jungtinei veiklai ir ikisutartinių santykių etapu šalims kylančios pareigos. Kartu akcentuotinos ir šių pareigų atžvilgiu taikytina teisė. Sutarčių teisės bei tarptautinės privatinės teisės požiūriu, ikisutartiniams santykiams taikytinos teisės klausimai gali tiek priklausyti nuo pagrindinei sutarčiai taikytinos teisės (ypač jei ikisutartinių santykių rezultatas yra sudaroma sutartis), tiek gali būti savarankiškas taikytinos teisės objektas (ypač jei ikisutartinių santykių metu padaromi nuostoliai kitai šaliai). Taip pat ikisutartinių santykių vieta gali būti svarbus susiejimo su tam tikros valstybės teise kriterijus tais atvejais, kai sutarties sąlygos apskritai nepasirenka jų santykiams taikomos teisės. Įvairios valstybės iš derybų kylančius santykius gali traktuoti įvairiai ir priskirti juos tiek sutartinės ar kvazisutartinės tiek deliktinės teisės reguliavimo sričiai. Dažniausiai ikisutartinių santykių ribose iškyla tik atsakomybės už netinkamai vestas derybas klausimas¹¹³⁶. Šios bendrosios taisyklės išreiškia bendrą ES valstybių poziciją, jog ikisutartinių santykių pagrindu kylančios prievolės turėtų būti laikytinos deliktinėms.

Reglamentas Roma II¹¹³⁷, nurodo, kad *culpa in contrahendo* yra savarankiška sąvoka ir neturėtų būti būtinai aiškinama pagal nacionalinę teisę. Ji turėtų apimti pareigos atskleisti informaciją pažeidimą ir derybų dėl sutarties nutrūkimą. Pagal šio reglamento 12 straipsnį nesutartinėms prievolėms, atsirandančioms dėl šalių bendravimo prieš sutarties sudarymą, neatsižvelgiant į tai, ar sutartis faktiškai buvo sudaryta, taikoma teisė, kuri taikoma arba kuri būtų taikoma sutarčiai, jei ji būtų buvusi sudaryta. Pagal reglamentą Roma II, šalys taip gali pasirinkti taikytiną teisę įvykus žalą sukėlusiam įvykiui, o tais atvejais, jei abi yra verslo subjektai, taip pat ir prieš jam įvykstant (14 str.). Darbe jau buvo pasisakyta, koks svarbus yra reikšmingos sutarties sudarymui konfidencialios informacijos atskleidimas kitai šaliai tam tikrame derybų etape, tai tarnauja tikslo „bendrinimui“, „pasidalijimui“, o bendras ar „pasidalintas“ tarp šalių tikslas yra esminė tarptautinės jungtinės veiklos sąlyga¹¹³⁸. Priešingai, jei pažvelgtume į antrąjį *culpa in contrahendo* aspektą, kai

1136 Romos Konvencijos virsmo reglamentu Roma I metu taip pat buvo keliamas klausimas, ar vertėtų į sutartinėms prievolėms taikytiną teisę nustatančius teisės aktus įtraukti ikisutartinių santykių reguliavimą, tačiau, neradus šiuo klausimu bendro sutarimo, ikisutartinių santykių reglamentavimas paliktas reglamentui Roma II (dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės), o Reglamente Roma I *expressis verbis* nurodyta, jog *culpa in contrahendo* atvejais šis teisės aktas nebus taikomas. 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II). OJ L 199, 2007, preambulės 10 p.

1137 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II). OJ L 199, 2007, preambulės 30 p.

1138 Apie tai plačiau žiūrėti 1.3. skyriuje.

derybos nutraukiamos nesant svarios priežasties, negalėtume kalbėti apie ypatingą sutartinės tarptautinės jungtinės veiklos specifiką, nes šis požymis vienodai reikšmingas daugumai sutarčių ikisutartinių santykių etape. Pripažįstama, kad „derybų metu šalys negali viena kitos apgauti, o pradėjus derybas turi elgtis sąžiningai, paisydamos ne tik savo, bet ir kitos šalies interesų“¹¹³⁹. Jungtinės veiklos atveju galima kalbėti nebent tik apie galimus didesnius nuostolius, padaromus sąžiningai šaliai.

Grįžtant prie reglamento Roma II įtvirtintos kolizinės normos¹¹⁴⁰ lieka neaišku, ar tokia lanksti nuostata suponuoja ir tuos atvejus, kai iki žalos kilimo fakto sudaromi ikisutartiniai dokumentai, kurie numato pagrindinei sutarčiai taikytiną teisę arba šalių pasirinkimą dėl taikytinos teisės pagal reglamento Roma II nuostatas, leidžiančias pasirinkti deliktinei atsakomybei taikytiną teisę. Jei šiems dokumentams, kurie dauguma atvejų nėra privalomi teisine prasme, tačiau išreiškia šalių poziciją dėl taikytinos teisės, nebūtų suteikiama reikšmė nustatant taikytiną teisę, tai kyla klausimas, pagal ką tuomet teismas nustatytų, kokia sutartis „būtų buvusi sudaryta“ bei kokia teisė „būtų buvusi taikoma“? Darytina išvada, jog taikytinos teisės nustatymo klausimas būtų sprendžiamas pagal faktines aplinkybes, kurios susietų tam tikrą teisės sistemą su šalių modeliuojamais būsimais santykiais (sudarant fikciją, kad tokie santykiai faktiškai „būtų buvę“). Manytina, kad atitinkami sąsajos kriterijai dauguma atvejų būtų tapatūs tiems, kurie taikomi nesant šalių pasirinkimui dėl taikytinos teisės. Tarptautinės jungtinės veiklos atveju tai praktiškai reikštų papildomas (visų pirma, teorines) problemas dėl to, kad tarptautinė jungtinė veikla dauguma atvejų yra itin panaši į kitas sutarčių rūšis. Problema ryški net kai kalbame apie egzistuojančių prievolinių santykių kvalifikavimą, tuo tarpu, kai būtų bandoma teisinės kvalifikacijas atlikti ikisutartinių santykių etapu, kai santykiai dar nėra išskristalizavę, galbūt net pačios šalys dar nėra iki galo apsisprendusios dėl būsimos sutarties rūšies, galimos kontraversiškai skirtingos tokio proceso baigtys. Jei teigtume, kad įprastinės sutarčių rūšys nuo jungtinės veiklos skiriasi visų pirma skirtingu šalių integracijos lygmeniu¹¹⁴¹ tokiu atveju, kol nebūtų prielaidų ikisutartiniuose santykiuose išskirti aiškią šalių poziciją dėl pelno ir nuostolių pasidalijimo, abiejų šalių atsakomybės trečiųjų asmenų atžvilgiu, atstovavimo viena kitai aspektų bei bendro veiklos valdymo požymių, kalbėti, kad ikisutartiniais santykiams turėtų būti taikoma jungtinei veiklai „buvusi taikytina“ teisė, taip pat nėra daug pagrindo. Šis aspektas taip pat patvirtinamas ir dėl *dépeçage* instituto galimo taikymo tais atvejais, jei sutartis „būtų buvusi sudaryta“ ir dėl savo kompleksiskumo „būtų buvusi išskaidyta“.

Į dalį minėtų praktinių klausimų gali padėti atsakyti ir reglamentas Roma II, nustatantis, jog gali būti taikoma teisė valstybės, kurioje atsirado žala¹¹⁴² arba šalių įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teisė, jei žalos kilimo metu buvo ji buvo ta pati, trečia, jei

1139 Ambrasienė, D., et al. *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 52.

1140 Kurios numato, kad minėtai atvejais būtų taikoma teisė, kuri taikoma arba kuri būtų taikoma sutarčiai, jei ji būtų buvusi sudaryta – tai yra, vengiant skaidyti teisinius santykius *dépeçage* pagrindu (*autoriaus pastaba*).

1141 Nepaisant to, kad sutartinės jungtinės veiklos atveju toks integracijos lygis pakankamai žemas. Be to, kad kai kurie autoriai apskirtai nekelia tokio reikalavimo dėl šalių integracijos ar net neigia jį sutartinės jungtinės veiklos etape (*autoriaus pastaba*).

1142 Nepriklausomai nuo to, kurioje šalyje įvyko žalą sukėlęs įvykis, ir neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje ar šalyse atsirado to įvykio netiesioginių pasekmių (*autoriaus pastaba*).

dėl šalių bendravimo prieš sutarties sudarymą atsirandančios nesutartinės prievolės yra akivaizdžiai glaudžiau susijusios su kita valstybe, tai tos kitos valstybės teisė. Šiais kriterijais jau atsiribojama nuo pagrindinio sutartinio teisinio santykio ir sudaromos gana liberalios prielaidos taikyti išskaidymo institutą pagal objektyvizuotus kriterijus, reglamento nustatyta eile. Suprantama, yra ir kitų instrumentų, leidžiančių išvengti išskaidymo instituto taikymo ikisutartiniame etape, visų pirma, tai - savarankiškų konfidencialumo sutarčių pasirašymas dar pačioje pirminėje derybų stadijoje, nustatant jose sąlygas, susijusias su šalių atskleidžiama informacija (šalių ekonominiais pajėgumais, komerciniais planais, technine ir finansine bei kita informacija).

Jungtinės veiklos, ypač sudėtingesniu atveju, itin naudingas ikisutartinių dokumentų (įvairaus pobūdžio ketinimų protokolų¹¹⁴³), apibendrinančių pagrindinius komercinius principus, dėl kurių šalims pavyko susitarti¹¹⁴⁴ ar įforminančių atskirų ikisutartinių santykių stadijas, sudarymas. Dėl teisinės tokio dokumento galios paprastai turėtų susitarti pačios šalys ir nurodyti tai dokumento tekste, nes kai kurie ketinimų protokolai turi mažesnę reikšmę¹¹⁴⁵. Taip pat dėl anksčiau minėtų priežasčių rekomenduotina nurodyti ir teisę, taikytiną galutinei sutarčiai. Argumentai *prieš* suderintų įsipareigojimų įtvirtinimą tokia dokumente galėtų būti šie: visų pirma, nuostatų teisinis neapibrėžtumas, galintis lemti, jog dėl to ketinimų protokolo nuostatos bus negaliojančios, antra, tikėtina, kad lakoniškos principinės nuostatos tokioje stadijoje dar nesukurs pakankamos teisinės apsaugos jos šalims. Tačiau kontinentinėje Europoje taikoma *culpa in contrahendo* doktrina¹¹⁴⁶ reiškia, kad už ikisutartinių įsipareigojimų nevykdymą gali būti taikoma atsakomybė, o tokius įsipareigojimus identifikuoti ir įrodinėti lengviau remiantis sudarytais dokumentais. Tiesa, pripažįstama, kad vienos nuomonės, kokios atsakomybės sąsąlyklės taikomos ir kokie nuostoliai atlyginami pažeidus ikisutartinius santykius, nėra¹¹⁴⁷.

Nors reglamentas Roma II paaiškina *culpa in contrahendo* situacijas, reikėtų turėti omenyje, kad dažnai pirminėje derybų stadijoje šalys taip pat paprastai aptaria išimtinių derybų sąlygą (*exclusivity agreements*), apribojančią šalių teisę tuo pačiu metu vesti dery-

1143 Lietuvoje tai gali atitikti CK 6.165 str. 1 d. numatytą preliminariąją sutartį, kuria laikomas šalių susitarimas, pagal kurį jame aptartomis sąlygomis šalys įsipareigoja ateityje sudaryti kitą - pagrindinę - sutartį. Įstatymas nenumato, kaip šalys privalo pavadinti preliminariąją sutartį. Tai gali būti ketinimų protokolai, protokolai, sutarties projektas ir panašiai, bet visais atvejais preliminarioji sutartis privalo būti sudaryta raštu. Preliminarioji sutartis yra organizacinė (parengiamoji). Plačiau žiūrėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje, P. K. v. V. B. ir V. Č., Nr. 3K-3-11/2005.

1144 Jungtinės veiklos, partnerystės ir distribucijos atveju šalys dažnai sudaro preliminarias sutartis, nes *ex ante* nežino, kokia forma būtų pelningiausia vykdyti numatomą projektą. Plačiau žiūrėti Schwartz, A., Scott, R. E. Precontractual Liability and Preliminary Agreements. In *Harvard Law Review*, 2007 Volume 120, Issue 3, p. 661–707.

1145 Plačiau apie įvairių šalių ketinimų protokolų vertinimą žiūrėti: Ambrasienė, D. Preliminarioji sutartis. *Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas: pirmieji dešimt metų*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 833.

1146 Doktrina, kuri plačiai vartojama teismų sprendimuose ir uždeda asmenims pareigą elgtis sąžiningai nuo pat ikisutartinių santykių pradžios. Plačiau apie tai žiūrėti: Hesselink, M. W. *The New European Private Law*. The Hague: Kluwer Law International, 2002, p. 186.

1147 Ambrasienė, D., Cirtautienė, S. Ikisutartinės atsakomybės kvalifikavimo problema: sutartinė deliktinė ar *sui generis*. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 10(3), p. 52–63.

bas su trečiosiomis šalimis. *Walford v Miles* byloje¹¹⁴⁸ Anglijos Lordų rūmai pripažino, kad tokie išimtinų derybų susitarimai gali teisiškai įpareigoti tais atvejais, kai nekonkuravimo pareiga yra nustatyta apibrėžtam laikotarpiui. Toje pačioje byloje pasisakyta ir dėl to, kad šis principas yra ribotas: neįmanoma šalies priversti pozityviai vykdyti atitinkamą pareigą sąžiningai derėtis. Faktiškai tokios pareigos sulaužymo atveju kitos šalies interesų gynimas galimas tik nuostolių priteisimo forma. Tarptautinės jungtinės veiklos atveju tai suponuoja, jog preliminarini partnerių paieška dar nėra laikytina ikisutartiniais santykiais, nes, nesant antrosios būsimos santykio šalies, nėra pagrindo ir kalbėti apie būsimą sutartį. Tuo tarpu, jei derybos jau būtų pradėtos su galimu partneriu, numačius aukščiausiai minėtą sąlygą, derybos su kitais galimais partneriais būtų ribojamos kaip nesąžiningos. Visgi, abejojama, ar tokia nuostata gali būti naudinga modeliuojamo jungtinės veiklos santykio šalims, turint omenyje, kad sutartinė jungtinė veikla gali būti sudaroma ir tarp trijų bei daugiau partnerių, tai yra, pradėjus dvi paralelias derybas ilgainiui gali atsirasti poreikis visoms trimis šalims veikti kartu, o ne kurti dviejų asmenų dalyvavimu pagrįstą jungtinę veiklą, nors *de jure* vienos iš tokių derybų būtų neteisėtos. Tai dar kartą atskleidžia, kad jungtinės veiklos sutartis, būdama daugiašalė, ne visuomet logiškai dera su vienašalių bei dvišalių sutarčių pagrindu išplėtotą valstybių praktika.

Apibendrinant, darytina išvada, kad tarptautinės jungtinės veiklos ikisutartiniais santykiais gali būti taikoma tiek deliktinėms prievolėms taikytina teisė (taip pat ir šalių pasirinkta), tiek sutartims taikytina teisė (jei tokia sutartis „būtų buvusi sudaryta“ arba jei būtų sudaroma atskira konfidencialumo sutartis). Turėtina omenyje ir tai, kad ikisutartiniai santykiai yra vienas iš kriterijų nustatant ir pagrindinei sutarčiai taikytiną teisę (nors nėra vienareikšmiškos nuomonės dėl tokio siejimo elemento teisinės reikšmės). Atsižvelgiant į tokią ikisutartinių santykių galimą svarbą tarptautinės jungtinės veiklos atveju, manytina, kad išskaidymo instituto, kaip išimties iš bendrosios taisyklės, taikymas yra pagrįstai numatytas ir šia apimtimi taikomas, nepaisant to, kad galimi ir kitokie teisiniai instrumentai, kurie leistų išspręsti ikisutartiniuose santykiuose kylančias problemas.

b) sutarties sudarymas ir atitiktis keliamiems formos reikalavimams – pagrindinis tarptautinei jungtinei veiklai taikytinos teisės identifikavimo etapas

Darbo 1.2 skyriuje buvo aptarta, kaip skirtingai traktuojama jungtinės veiklos sutarties forma atskirose valstybėse. Tai iš esmės lemia poreikį poreikį taikyti išskaidymo institutą bei saugoti šalių sudarytą susitarimą nepaisant jo sudarymo formos ydų, kaip jos būtų suprantamos vienoje iš valstybių. Ši problema nėra išskirtinė vien jungtinės veiklos atžvilgiu, ji galima ir kitų sutarčių atžvilgiu, nepaisant to, išskaidymo instituto jungtinės veiklos atveju svarba aiški: jei išskaidymas nebus taikomas, kitų etapų atžvilgiu sutarčiai taikytina teisė, nustatyta sutarties sudarymo etape, ims dominuoti visų santykių apimtyje. Taip pat šio etapo svarbą nurodo ir D.J. BenDaniel, A.H. Rosenbloom¹¹⁴⁹, konstatuodami, jog tarp 1988-ųjų bei 1992-ųjų metų, 10 procentų visų jungtinės veiklos žlugimo besiplečiančiose rinkose atvejų sudarė teisinės kliūtys, susijusios visų pirma su teisinių dokumentų formos,

1148 House of Lords, 23 January 1992 court ruling *Walford v. Miles*, (1992 2 AC 128, 1992 1 All ER 453, 1992 2 WLR 174, 64 P & CR 166, 1992 11 EG 115, 1992 1 EGLR 207) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.diprist.unimi.it/fonti/921.pdf>> [žiūrėta 2015-01-21].

1149 Bendaniel, D. J., Rosenbloom, A., Hanks, J. J. JR., *supra* note 224, p. 27.

tačiau ne turinio, reikalavimais. Analogišką išvadą galima padaryti ir pagal Anglijos Lordų teismo sprendimą *Base Metal Trading Limited v Shamurin* byloje¹¹⁵⁰.

Susitarimo dėl taikytinos teisės formai taip pat taikoma šalių pasirinkta teisė, o *ne lex fori*¹¹⁵¹. Visgi, *favor negotii* arba *lex validatis* principas gali praplėsti šias ribas nurodydamas, kad bus taikoma teisė, kuri sutartį daro galiojančią¹¹⁵². Tais atvejais, kai šalys nėra pasirinkusios taikytinos teisės, dažniausiai veiks *locus regit actum*¹¹⁵³, *lex loci contractus*¹¹⁵⁴ principai. Kai šalys yra skirtingose valstybėse, papildomai reikės atsižvelgti ir į kiekvienos iš jų nacionalinę teisę, o sandoris bus galiojantis, jei atitiks bent vienos iš šių teisės sistemų teisės reikalavimus.

Tarptautinės jungtinės veiklos atveju, kaip jau minėta, skirtingos valstybės numato skirtingas esmines sutarties sąlygas bei skirtingus tokios sutarties įforminimo reikalavimus. Pagal nusistovėjusią tarptautinės privatinės teisės praktiką, skiriama sutarčiai taikytina teisė bei jos formai taikytina teisė. Išskaidymo instituto taikymo skeptikai kvestionuotą tokią tradiciją, nepaisydami jos praktinės reikšmės.

Romos I reglamentas sutarties formai numato atskiras kolizines taisykles. Taigi taikant reglamentą sutartis visada bus išskaidyta, kas nereiškia, kad visada turiniui ir formai bus taikomos skirtingų valstybių teisės. Pagal reglamento 11 str., jeigu sutarties šalys ar jų atstovai sutarties sudarymo metu yra toje pačioje valstybėje pakanka, kad sutarties forma atitiktų sutarties turiniui taikytinos teisės arba sutarties sudarymo valstybės teisės formai keliamus reikalavimus. Tuo tarpu, sutarčių sudaromų *inter absentes* atveju, sutarties forma turi atitikti arba *legem causae* arba valstybės, kurioje sudarymo metu buvo bet kuri iš šalių arba jos atstovas, arba kurioje bet kuri iš šalių turi įprastinę gyvenamąją vietą. Matome, kad ES įstatymų leidėjas norėjo, kad kuo labiau būtų išsaugota šalių sudaryta sutartis.

Pabrėžtina, kad sutarties galiojimo (ar tai formalaus ar tai materialaus) klausimai reguliuojami reglamento Roma I 10 str. – sutarties ar jos sąlygos galiojimas nustatomi pagal teisę, kuri būtų taikoma pagal reglamentą, jei ta sutartis ar jos sąlyga būtų galiojanti. Taigi, šios nuostatos įtvirtinta sutarties galiojimo prielaidą taikytinai teisei nustatyti (panašiai kaip minėtu ikisutartinių santykių etapu įtvirtinta prielaida, kad sutartis buvo sudaryta). Anot

1150 Bendros įmonės partneriai nebuvo raštu įforminusios papildomo tarpusavio susitarimo dėl darbo santykių, todėl teismas nusprendė taikyti Rusijos teisę, o ši (skirtingai nei Anglijos) nesukelia jokių pareigų vykdyti tam tikras pareigas, jeigu nėra rašytinės sutarties, todėl ieškinys buvo atmestas. Plačiau žiūrėti sprendimą byloje: *The High Court of Justice Queens Bench Division Commercial Court of England and Wales, Base Metal Trading Limited v Ruslan Borisovich Shamurin*, [2003] EWHC 2419 (Comm) (22 October 2003).

1151 Reglamento Roma I, 3 str. 5.d. d. nustato, kad šalių susitarimo dėl taikytinos teisės pasirinkimo buvimas ir galiojimas nustatomas pagal 10, 11 ir 13 str. nuostatas, kuriose galiojimas nustatomas pagal teisę, kuri būtų jai taikoma pagal šį reglamentą, jei sutartis ar sąlyga galiojotų.

1152 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 11 str. 2 d.; Convention on the law applicable to contractual obligations (consolidated version) with First Protocol on the interpretation of the 1980 Convention by the Court of Justice (consolidated version) and Second Protocol conferring on the Court of Justice powers to interpret the 1980 Convention (consolidated version). OJ C27, 1998, Volume 41, 9str. 1 d.

1153 Sandorio sudarymo vietos principas, pagal kurį sutarčiai taikoma jos sudarymo valstybės teisės formos reikalavimai (*autoriaus pastaba*).

1154 Sutarties sudarymo vietos teisės principas (*autoriaus pastaba*).

anglų teisės specialistų¹¹⁵⁵ įtvirtinta kolizinė norma yra „tariamai taikytinos teisės“ (*the putative applicable law*) taisyklė, kuri reiškia, kad bet kuriam šalių pasirinkimui dėl taikytinos teisės suteikiama reikšmė, net jeigu teisinis būvis ar dokumento, kuriame išreikštas toks pasirinkimas, galiojimas yra *ex hypothesi* abejotini. Ši nuostata taikoma tiek sutarties, tiek susitarimo dėl taikytinos teisės atžvilgiu. M. Giuliano ir P. Lagarde nurodo, kad ši nuostata yra skirta visiems sutarties suformavimo klausimams, kitiems, nei bendras galiojimas¹¹⁵⁶.

Tokios kolizinės nuostatos jungtinės veiklos požiūriu vertintinos itin teigiamai - nors valstybės dažnai nesutaria dėl jungtinės veiklos sutarties esmės bei būtinųjų požymių, minėtos nuostatos sudaro maksimalias prielaidas, kad sutartis, nepriklausomai, ar ji pripažįstama jungtinės veiklos sutartimi, bus galiojanti. Jungtinės veiklos sutarties sudarymas jos šalims paprastai plačiau prasme yra santykių pradžia, o ne pabaiga, tokia taisyklė atspindi tarptautinę jungtinę veiklą ta prasme, kad šios koordinacinio pobūdžio sutarties sudarymas paprastai lemia ir kitų sutarčių (papildomų) sudarymą tiek tarp tų pačių šalių, tiek su trečiaisiais asmenimis. Galimi netgi ir tokie atvejai, kai pati jungtinės veiklos sutartis nėra vientisas dokumentas. Apibendrinant tai, kas pasakyta, darytina išvada, kad sutarties galiojimo klausimas (sutarties sudarymo bei formos reikalavimai) tampa kertine ašimi taikytinos teisės atveju, t. y., *lex causae* tiek ikisutartiniais santykiams, tiek iš sutarties sudarymo išplaukiantiems santykiams (sutarties vykdymui, įvykdymui ir kita).

c) Sutarties vykdymui taikytina teisė

Kaip jau minėta reglamentas Roma I (analogiška nuostata ir Romos konvencijoje) numato plačią taikytinos teisės apimtį¹¹⁵⁷. Taigi, tikėtina, kad reglamento 12 str. nurodytų elementų atveju bus taikoma ankstesniu etapu nustatyta *lex causae*. Pagal šią poziciją matyti, kad kolizinės normos neapima visų sutarties gyvavimo etapų kaip atskirų, savarankiškų taikytinos teisės prasme, stadijų, o jų skaidymas galimas tik išimtiniais atvejais išimtinio intereso pagrindu. Visgi, sutarties vykdymo niuansai, be to, jungtinės veiklos sutarties, kaip pagrindinės, koordinacinės sutarties specifika gali lemti papildomus taikytinos teisės akcentus.

Grįžtant prie reglamento Roma I bei Romos konvencijos, paminėtina, kad jos *expressis verbis* išskiria tik sutarties vykdymo aspektus: Romos konvencijos 10 straipsnio 2 dalis ir reglamento Roma I 12 str. 2 d. numato poreikį, *atsižvelgti* į valstybės, kurioje sutartis vykdoma, teisės normas, kai sprendžiama dėl vykdymo *būdų ir priemonių*. Tačiau ši nuostata nekeičia taikytinos teisės, o tik numato atsižvelgti ir į kitos valstybės teisę, kuri gali būti svarbi šalims. Tačiau, kaip teisingai ir pagrįstai nurodo anglų teisininkai¹¹⁵⁸, dažnai tampa nebeaišku, kuo skiriasi pats sutarties vykdymas nuo sutarties vykdymo būdų ir priemonių (išskyrus tokius akivaizdžius atvejus, kaip, pavyzdžiui, mokėjimo atlikimo valiuta). Antra vertus, teisė, reguliuojanti sutarties vykdymo būdus ir priemones šios straipsnio dalies

1155 Morris, J. H. C., *supra* note 1125, p. 24

1156 Giuliano, M., Lagarde, P. *Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations*. Official Journal, 1980, Number C 282, p. 31.

1157 Roma I reglamentas numato, kad sutarčiai taikytina teisė yra taikoma: sutarties aiškinimui, vykdymui, teismui pagal jo proceso teisę suteiktų įgaliojimų ribose, visiško ar dalinio prievolių netinkamo vykdymo pasekmėms, įskaitant žalos įvertinimą, kiek jis apibrėžtas teisės taisyklėmis, įvairiems prievolių pasibaigimo būdams, ieškinių senačiai ir apribojimui, sutarties negaliojimo pasekmėms. 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 12 str.

1158 Morris, J. H. C., *supra* note 1125, p. 27.

prasmė yra subsidiari ir taikoma iš esmės šalių gerovės interesais teismo diskrecijos ribose. Darytina išvada, kad ši nuostata nenukreipia į *legi loci solutionis*¹¹⁵⁹. Papildomos nuostatos dėl sutarčių vykdymo įtvirtintos ir reglamento Roma I 9 str. 3 dalyje¹¹⁶⁰. Taigi, tarptautinės jungtinės veiklos atveju tai reiškia tik imperatyviųjų užsienio valstybių normų privalomą taikymą bei galimybę atsižvelgti į sutarties vykdymo būdus bei priemones ir atitinkamas tokio vykdymo vietos valstybės teisės nuostatas.

Kas yra tarptautinės jungtinės veiklos sutarties vykdymo būdai ir priemonės dėl jau minėtų priežasčių atsakyti taip pat sudėtinga, nors galimos prielaidos, jog tai galėtų būti įnašo į jungtinę veiklą faktinio atlikimo (transportavimo, įnešimo ar pan.) būdai arba leidimo eksportuoti intelektinę nuosavybę gavimas, įvairios muitinės procedūros ar panašiai.

Antrasis aspektas, kuriuo būtent jungtinei veiklai sutarties vykdymo etapas tampa ypač reikšmingas, yra papildomų sutarčių sudarymas, siekiant pasiekti jungtinės veiklos sutarties šalių bendrą tikslą (vykdyti sutartį). Kaip nurodo S.R.Göthel¹¹⁶¹, šiuo atveju dominuojantiems teisiniams santykiams taikoma teisė išplečiama ir taikoma visiems kitiems teisiniams santykiams. Anot Ellison ir Kling, jungtinės veiklos šalys turėtų savo susitarime numatyti jungtinės veiklos ribas, tam, kad užtikrintų, jog ši sutartis nebus taikoma sandoriams tarp šalių, kurie nepatenka į jungtinę veiklą¹¹⁶².

Kartu čia išryškėja dar vienas sutartinės jungtinės veiklos specifikos aspektas: kai daugumos dvišalių sutarčių taikytinos teisės klausimas iš esmės išsprendžiamas sutarties sudarymo metu, vykdymo etapas lieka kaip papildomas, sudarantis tik nežymias prielaidas modifikuoti taikytiną teisę. Tuo tarpu jungtinei veiklai lygiavertis taikytinos teisės nustatymo etapas tampa ir sutarties vykdymo etapas, ypač tiek, kiek jis susijęs su papildomų sutarčių sudarymu, kurioms būtent ir siekiama jungtinės veiklos vykdymo.

Akcentuotina, kad, nors išskaidymo institutas ir ribojamas sutarties vykdymo aspektams, ypač tais atvejais, kai šalys nėra pasirinkusios taikytinos teisės, jo taikymo tarptautinės jungtinės veiklos atveju poreikis dažnai yra esminis. Suprantama valstybių pozicija riboti išskaidymo instituto taikymą, kai santykis yra vientisas, susijęs su nedideliu skaičiumi valstybių ar sutarties šalių, tačiau jungtinės veiklos specifika dažnai lemia itin kompleksinį faktinių santykių susiklostymą, papildomų sutarčių sudarymą, kas, savo ruožtu, lemia poreikį taikyti *dépeçage* institutą¹¹⁶³. Visgi, atsižvelgtina ir į šio teisinio instrumento oponentus, teigiančius, jog šalių interesas yra viena taikytinos teisės sistema. Šio darbo autoriaus nuomone, jungtinės veiklos atveju tradicinė *dépeçage* kritika modifikuotina į šalių interesą savo santykiams taikyti „kuo mažiau teisinių sistemų“.

Apibendrinant pasakytina, jog tradiciškai nusistovėjusios formos sutarčiai taikant teisę pagal išskaidymo institutą paprastai pačių teisės aktų atskiriami ikisutartiniai santykiai

1159 Sutarties įvykdymo vietos principas, pagal kurį sutarčiai taikoma jos įvykdymo vietos valstybės teisė (*autoriaus pastaba*).

1160 Nustatoma, kad valstybės, kurioje turi būti vykdomos iš sutarties kylančios prievolės, teisėje numatytos imperatyvios normos gali būti taikomos tiek, kiek pagal šias nuostatas sutarties vykdymas yra neteisėtas.

1161 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

1162 Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 67.

1163 Turint omenyje, kad, kaip bus aptarta toliau, Roma I reglamentas nenumato jungtinei veiklai „griežtos ir greitos“ taisyklės, *dépeçage* pagal jungtinės veiklos sutarties tikslus gali būti vienas iš racionaliausių sprendimų nustatant taikytiną teisę, nesant šalių susitarimo.

ir sutartiniai santykiai, kuriems atitinkamai taikomos deliktinių prievolių kolizinės normos ir sutartinėms prievolėms taikytina teisė. Pati sutarčiai taikytina teisė taip pat gali būti skaidoma, tačiau pagal europinės tradicijos kolizines nuostatas dažniausiai apsiribojama pagrindinio taikytinos teisės „bloko“ suformavimu: sutarties formai ir galiojimui taikytinas nuostatas lemia taikytinos teisės nustatymą, kuri, atitinkamai tampa *legem causae* kitų sutarties etapų atžvilgiu – sutarties vykdymo, neįvykdymo teisinių pasekmių, įvykdymo būdų ir sutarties negaliojimo teisinių pasekmių.

Sutartinės tarptautinės jungtinės veiklos specifika lemia padidintą išskaidymo instituto poreikį bei dažnesnį taikymą. Visų pirma, pagrindiniam santykiui taikytina teisė sunaikiai nustatoma ikisutartinių santykių etapu, be to, pati ikisutartinė stadija įgyja didesnę reikšmę, nei kitų sutarčių atveju. Antra, kaip ir kitų sutarčių atveju, pagrindinis taikytinos teisės nustatymo etapas yra sutarties sudarymo ir įforminimo. Tačiau, trečia, šio etapo reikšmė jungtinės veiklos atveju persikelia ir į trečiąjį etapą, tai lemia tolimesnių teisinių santykių raida, papildomų sutarčių sudarymas kaip priemonė vykdyti pačią jungtinės veiklos sutartį. Tarptautinės jungtinės veiklos vykdymas gali apsiriboti ir vienos valstybės teritorija¹¹⁶⁴, tačiau tais atvejais, kai santykiai apima dalyvavimą įvairiose valstybėse bei įvairios nacionalinės priklausomybės subjektus, išskaidymo instituto svarba tampa itin didelė ir yra bene vienintelė išeitis iš kompleksinio santykių pobūdžio. Tai leidžia kalbėti apie tarptautinei jungtinei veiklai taikytinos teisės nustatymo taisyklių išimties – išskaidymo instituto ypatingą reikšmę, o pačiai jungtinei veiklai dauguma atvejų priskirti savybę dėl išimtinių taikytinos teisės nustatymo taisyklių (dépeçage) taikymo.

Šalutinių sutarčių problematika

Kaip aptarta I dalyje, tarptautinės jungtinės veiklos sutartis yra glaudžiai susijusi su kitų sutarčių (pvz., tiekimo, licencijavimo, technologijų perdavimo, rangos ir kt.) sudarymu. Taikytinos teisės nustatymas šioms sutartims gali būti prilyginamas šalutinės problemos sprendimui (*subsidiary, preliminary, incidental question*). Tiek, kiek šis klausimas reiškia atsakymo į keblias problemas paiešką, jis yra glaudžiai susijęs su kvalifikavimo institutu, nepaisant to, šiandien jau yra laikomas atskiru klausimu¹¹⁶⁵ sutartinės jungtinės veiklos atveju šis klausimas itin glaudžiai susijęs ir su išskaidymo institutu. Nors šalutinė problema gali kilti ir kitais atvejais, visgi, tendencingai tai susiję su jungtinės veiklos papildomų sutarčių sudarymu.

Šalutinis (preliminarus) klausimas kyla tada, kai yra visos trys tokios sąlygos: pagrindinis santykis turi užsienio elementą, t. y., jis nėra grynai vidaus klausimas, ir todėl kyla teisės, taikytinos pagrindiniam klausimui, problema; su pagrindiniu santykiu yra susijęs kitas santykis, kuris, pagal tarptautinę privatinę teisę gali būti savarankiškas santykis, tad gali būti taikomos savarankiškos kolizinės normos (tarptautinės jungtinės veiklos atveju pagrindinis klausimas gali kilti tiek iš sutartinės jungtinės veiklos sutarties, tiek iš jos priedo ar papildomos sutarties); šalutinio klausimo sprendimo poreikis kyla sprendžiant ginčą dėl pagrindinio santykio (t. y. pagrindiniam santykiui jau yra nustatyta taikytina teisė ir ta atitinkama materialioji teisė yra teismo taikoma)¹¹⁶⁶. Šalutinės problemos sprendimo

1164 Pavyzdžiui, kai jungtinės veiklos bent vienas dalyvis yra užsienio valstybės rezidentas.

1165 O'Brien, J. *Smith's Conflict of Laws, the 2nd Edition*. London: Cavendish Publishing, 1999, p. 24.

1166 Schmidt, T. S., *The incidental question in private international law*, RdC Vol. 233, Hague 1992, p. 315.

būdai gali būti įvairūs, tačiau pagrindiniai iš jų yra *lex causae* arba *lex fori* kolizinių normų taikymas. Viena vertus, šiuos klausimus galima spręsti individualiai, atsižvelgiant į bylos specifiką. Papildomų sutarčių ir jungtinės veiklos (ypač jos vykdymo) glaudus ryšys ir lemia šių santykių (sutarčių) prilyginimą šalutinei problemai. Be to labai dažnai papildoma sutartis iš tikrųjų bus tipine šalutine problema. Pavyzdžiui, kyla ginčas dėl netinkamo sutartinės jungtinės veiklos vykdymo, ar tas vykdymas buvo tinkamas priklausau, kaip buvo vykdomos papildomos sutartys, todėl kol nebus išspręstas jų vykdymas neįmano išspręsti ir pagrindinio klausimo. Tam kad įvertintume, ar papildomos sutartys buvo tinkamai vykdomos būtina nustatyti jom taikytina teisė. Todėl toliau tekste, papildomų/šalutinių sutarčių problematika bus vadinama būtent šalutine problema.

S. R. Göthel¹¹⁶⁷ nurodo, kad jungtinės veiklos sutarties tikslas yra siekti sėkmingo bendradarbiavimo, o papildomos sutartys padeda siekti šio tikslo, todėl turėtų paklusti ir vyraujančio santykio taikytinai teisei. Visgi, šio darbo autoriaus nuomone, tarptautinės jungtinės veiklos atveju faktiškai kilusi šalutinė problema visų pirma lemia teisinių santykių atskyrimo poreikį (išskaidymą), ir tik retais atvejais prasminga laikyti santykius esant ypatingoje sąsajoje ir taikyti *legi causae*. Tokią poziciją palaiko ir I. Hewitt, daugiausiai dėmesio skiriantis Anglijos teisės analizei, anot kurio, prasminga, kad kiekvienai papildomai sutarčiai būtų taikoma teisė, kuri yra labiausiai tinkama jos dalykui¹¹⁶⁸. Todėl, pavyzdžiui, sutarčiai dėl įrangos tiekimo tarp patronuojančios įmonės ir bendros įmonės geriau pasirinkti tiekėjo ar gamintojo valstybės teisę. Jei būtų palaikoma santykių vientisumo pozicija, ilgainiui turėtume situaciją, kai šalys, modeliuodamos tarpusavio santykius, sudarytų jungtinės veiklos sutartį ir pasirinktų jai taikytiną teisę, be to, sudarytų visas kitas jungtinės veiklos sutarties vykdymui reikalingas sutartis ir visų jų atžvilgiu pasirinktų taikytinas teises, kurios konkrečiu atveju šalims yra parankesnės. Taigi, dirbtinis šalutinės problemos sprendimo būdas būtų sugriautas šalių valios autonomijos pagrindu. Visgi, tais atvejais, kai iš tiesų egzistuoja pagrįstas šalių interesas santykiams taikyti vieną teisės sistemą, manytina, kad jungtinės veiklos sutartyje tokios taikytinos teisės išplėtimo kitų sutarčių atžvilgiu nuostatos yra galimos, kiek jos nepažeidžia kitų sutarčių šalių (ypač trečiųjų asmenų) interesų. Šią situaciją galima būtų palyginti su sutarčių dėl jurisdikcijos taikymu trečiųjų asmenų atžvilgiu. ESTT yra griežtai pasisakęs, kad sudarytos sutarties sąlyga dėl jurisdikcijos negali būti taikoma prieš trečiąją asmenį, nebent asmuo faktiškai pritarė šiai sąlygai pagal reglamente (Bruselis I) nustatytus reikalavimus¹¹⁶⁹. Sutarties sudarymo metu tarp šalių susiklostę (bei ateityje susiklostysiantys) sutartiniai santykiai yra susiejami su taikytina teise, o apimtis, kuria tokia teisė bus taikoma visiems santykiams gali varijuoti priklausomai nuo valstybės pozicijos. Prasmingiausia remiantis kolizine teise sumažinti taikomų teisių skaičių, o tai galima padaryti tik tada, jei papildomos sutartys siejamos su jungtinės veiklos sutartimi priklausomybės ryšiais¹¹⁷⁰. Kyla klausimas, ar šalutinės pro-

1167 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 24

1168 Hewitt, I., *supra* note 17, p. 129; Vokietijos autoriai taip pat nurodo, kad papildomoms sutartims (tiekimo, licenzijavimo sutartys tarp bendros įmonės ir jungtinės veiklos partnerių) nebūtinai turi būti pasirenkama taikytina teisė pagal pagrindinę sutartį. Plačiau žiūrėti Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 147.

1169 2013 m. vasario 7 d. ESTT sprendimas byloje C543/10 Refcomp SpA prieš Axa Corporate Solutions Assurance SA ir kt.

1170 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

blemos atveju siejimas galėtų vykti atvirkščiai, t.y., ar papildomos sutarties taikytina teisė galėtų būti išplėsta sutartinės jungtinės veiklos atžvilgiu (jei jai taikytina teisė šalių nebūtų pasirinkta). Nors privatinės teisės prasme šalutinės problemos sprendimas tai leistų, tačiau turėtinas omenyje specifinis jungtinės veiklos autonomiškumas, todėl prioritetas turėtų būti teikiamas situacijai, kurioje šalutinei sutarčiai taikoma jos atžvilgiu šalių pasirinkta teisė, tuo tarpu jungtinės veiklos sutartis laikytina sudaryta be pasirinkimo dėl taikytinos teisės ir pastaroji parinkta pagal savarankiškus siejimo kriterijus, tarpe kurių galėtų būti ir šalutinei sutarčiai taikytina teisė. Šią poziciją sutvirtina ir dalinio taikytinos teisės pasirinkimo galimybė.

Šalutinės problemos institutas gali padėti išspręsti ir kai kuriuos jungtinės veiklos sąvokos klausimus. Atmetimo būdu susiklosčiusius faktinius teisinius santykius galima atskirti pagal esminius jų požymius ir taip atriboti distribuciją, tiekimą, licencijavimą ir kitus sutartinius santykius *nuo* jungtinės veiklos esmės (kurios požymiai bus šalių koordinacinė, organizacinė veikla siekiant bendro tikslo). Suprantama, nei šalutinės problemos nei santykių atribojimo klausimas nekils tais atvejais, jei bus laikoma, kad visa, kas yra greta jungtinės veiklos sutarties (kitos sutartys įforminamos kaip pirmosios priedai), ir yra jungtinės veiklos sutartis. Visgi, manytina, kad tokiu atveju turiningasis požiūris į teisinius santykius veda į abstrakciją ir santykių skaidymą, atitinkamai, ir galimas šalutinės problemos. Suprantama, praktikoje jungtinė veikla negali egzistuoti kaip „nuogas“ teisinis santykis (vien kaip bendras verslo valdymas, pelno dalinimasis ar pan.) ir visuomet egzistuoja per kitus teisinius santykius: tyrimų ir išradimų veiklos, statybos, tiekimo, licencijavimo ir kitus, tačiau tai nereiškia, kad juos apima. Toliau bus aptariami kai kurie šios pagrindinės sutarties ir jos šalutinių sutarčių atribojimo klausimai. Turėtina omenyje, kad galimos tokios jų tarpusavio santykio variacijos:

- i. Jungtinės veiklos sutartis *expressis verbis* nurodo (išvardija) kitas (šalutines) sutartis kaip jos priedus, papildymus ar pakeitimus,
- ii. Papildomų sutarčių turinys apima nuostatas dėl jų teisinio statuso kaip jungtinės veiklos sutarties priedų, nepaisant to, ar jungtinės veiklos sutartis tokias galimybes numato ar ne;
- iii. Nei jungtinės veiklos sutartis, nei kitos sudarytos sutartys nenumato tarpusavio santykio kaip sutarties ir jos priedų (susiklosto santykis kaip tarp individualių sutarčių);
- iv. Jungtinės veiklos sutartis nėra sudaryta, tačiau galima ją numanyti iš kitų sutarčių nuostatų.

Darbo 1.2 skyriuje buvo aptarti dokumentai, kurių pagrindu suformuojama pati jungtinė veikla, taip pat papildomi dokumentai, kurie formaliai gali būti nesusiję, tačiau faktiškai skirti jungtinės veiklos sutarčiai vykdyti. Minėta, kad tarptautinės jungtinės veiklos sutartis dažniausiai išdėstoma ne viename dokumente. Jei jungtinės veiklos sutartis ar papildomos sutartys įtvirtina jų tarpusavio santyki¹¹⁷¹ kaip sutarties ir jos priedų, šalutinė problema formaliai kyla ne visuomet. Atitinkamai, kai minėtų sutarčių tarpusavio santykis yra kaip atskirų sutarčių arba jų santykis apskritai neaiškus, šalutinė problema pasidaro itin aktuali.

1171 Pavyzdžiui, Indijoje visi papildomi susitarimai susiejami su pagrindine jungtinės veiklos sutartimi. Plačiau žiūrėti Campbell, D., *supra* note 87, p. 152.

Nėra iki galo aišku, ar tais atvejais, kai tarp tų pačių šalių sudaromas kompleksas įvairių sutarčių, tačiau nepasirašoma pati jungtinės veiklos sutartis, būtų pagrindo pripažinti egzistuojant sutartinius kooperacinius (jungtinės veiklos) santykius. Kol ne visos valstybės numato jungtinei veiklai įforminti rašytinės sutarties reikalavimą, tol tokia galimybė egzistuoja. Žiūrint formaliau, kiekvienoje tokioje atskiroje sutartyje esančios kooperacinio pobūdžio nuostatos gali leisti traktuoti egzistuojant „sudurstyta“ jungtinės veiklos sutartį (įtvirtintą ne viename dokumente, o įvairiuose dokumentuose). Galima ir kita situacija, kaip kad nurodo Ellison ir Kling¹¹⁷², nesant jungtinės veiklos sutarties *stricto sensu*, santykiai, kiek jie apima bendrai turimą ar valdomą turtą, sukuria, visų pirma, bendraturčių teisinius santykius. Visgi, keltinas klausimas, ar tokia traktuotė nėra per siaura. Tiek pirmuoju, tiek antruoju atveju pasekmės būtų sukeltos taikytinos teisės kontekste: vietoj grupės savarankiškų (taip pat ir taikytinos teisės prasme) sutarčių, atsiradus pagrindinei bei šalutinėms sutartims, jos neišvengiamai bus veikiamos pagrindinei (jungtinės veiklos sutarčiai) taikytinos teisės taisyklių, tačiau to nebūtų, jei situacijos kvalifikavimas netraktuotų esant sudarytą ir jungtinės veiklos sutartį (tik pavienes sutartis). Tai dar sykių paliudija sutartinei jungtinei veiklai taikytinos teisės apibrėžtumo nestabilumo situaciją. Šiame kontekste gali kilti klausimas, kaip atpažinti tą ribą, kurioje pasibaigia jungtinės veiklos santykiai ir prasideda minėti „šalutiniai“ santykiai, nepaisant to, kad jie taip pat išreiškia šalių kooperacines tendencijas. Ribą visų pirma turėtų brėžti jungtinės veiklos samprata bei požymiai, kas buvo aptarta I dalyje.

Apibendrintina, jog tarptautinės jungtinės veiklos atveju itin dažnas atskirų nuo jungtinės veiklos sutarties sutarčių sudarymas, joms šalių valios autonomijos nuostatos taikytinos teisės prasme gali būti taikomos ir savarankiškai: šalys gali pačios pasirinkti taikytiną teisę jungtinės veiklos sutartyje nurodydamos į visas kitas sutartis arba konkrečioje sutartyje darydamos nuorodas į pagrindinę, t.y., jungtinės veiklos sutartį, taip pat pasirinkdamos ir atskirą taikytiną teisę konkrečios sutarties atžvilgiu. Tačiau galimos situacijos, kai nei jungtinės veiklos sutartis, nei pačios papildomos sutartys nedarys nuorodų viena į kitą ir atitinkamai taikytiną teisę. Tokiu atveju manytina, kad jungtinės veiklos sutarties taikytina teisė galėtų būti išplečiama akcesorinių sutarčių atžvilgiu, jei nėra pagrindo kalbėti apie tokių savarankiškų santykių skaidymą, tuo tarpu papildomų sutarčių taikytina teisė neturėtų susaistyti pačios jungtinės veiklos sutarties (būti išplečiama jos atžvilgiu) ir jai taikytina teisė galėtų būti nustatoma taikant kitus siejimo kriterijus. Visais atvejais itin svarbu įvertinti šių sutarčių tarpusavio sąveiką, priklausomybę, sistemiskumą, nes gali būti reikalingas papildomas santykio kvalifikavimas, siekiant nustatyti, ar konkrečios pareigos, nors ir būdamos panašios į klasikinės kurios nors sutarties pareigas, nėra jungtinės veiklos neatskiriama dalis. Šalutinės problemos sprendimo poreikis tarptautinės sutartinės jungtinės veiklos atžvilgiu yra padidėjęs dėl to, kad jungtinė veikla pati savaime yra tik koordinavimo, bendro tikslo siekimo ir tokio siekimo pasekmių (pelno, nuostolių bei atsakomybės) pasidalijimo sutartis, tačiau visuomet pasireiškia per kitus sutartinius ir (ar) daiktinius santykius, kurie, tiesa, ne visuomet yra savarankiški.

Šiame poskyryje aptarus pagrindinius tarptautinės jungtinės veiklos taikytinos teisės nustatymo specifikos aspektus darytina išvada, jog pagrindiniai preliminarūs klausimai, susiję su kolizinių normų taikymu tarptautinės jungtinės veiklos atveju yra susiję su jos

1172 Ellison, J., Kling, E., *supra* note 19, p. 78.

samprata. Pagrindinė šios sutarties problematika išryškėja santykių kvalifikavimo etape: vyrauja pliuralistinis jungtinės veiklos sampratų kontekstas, dėl ko jungtinės veiklos sampratos arba siauriamos iki įmonių teisės klausimų arba plečiamas įvairių kooperacinio pobūdžio sutarčių atžvilgiu. Kvalifikavimo problema gali iš esmės pasireikšti trimis apimtimis: pirma, nustatant, ar jungtinė veikla yra tarptautinė, ar laikytina nacionaline, antra, ar konkretūs teisiniai santykiai sudaro sutartinę jungtinę veiklą ar jungtinę veiklą, turinčią organizacinę formą, trečia, ar kitos kooperacinio pobūdžio, tačiau mažesnio integracijos laipsnio sutartys (licencijavimo, distribucijos, rangos ir kita) ir jungtinė veikla nebus be pagrindo tapatinamos. Taip pat sutartinės tarptautinės jungtinės veiklos specifika lemia padidintą išskaidymo instituto poreikį bei dažnesnį taikymą: visų pirma, pagrindiniam santykiui taikytina teisė sunkiai nustatoma ikisutartinių santykių etapu, nors derybų momentas įgyja didesnę reikšmę, nei kitų sutarčių atveju, antra, kaip ir kitų sutarčių atveju, pagrindinis taikytinos teisės nustatymo etapas yra sutarties sudarymo ir įforminimo, jungtinės veiklos atveju ypatinga reikšmė teiktina ir vykdymo etapui, kuris paprastai lemia tolimesnių teisinių santykių raidą, papildomų sutarčių sudarymą. Šio instituto svarba sudaro prielaidas kalbėti apie tarptautinei jungtinei veiklai taikytinos teisės nustatymo taisyklių išimties - išskaidymo instituto ypatingą reikšmę, o pačiai jungtinei veiklai dauguma atvejų priskirti savybę dėl skirtingų taikytinos teisės taisyklių (dépeçage) taikymo. Minėtas jungtinės veiklos kompleksiskumas, integracinis pobūdis lemia papildomų sutarčių sudarymą, jungtinės veiklos natūra apima didesnę teisinių santykių ratą, atitinkamai, padidėja šalutinės problemos tikimybė. Manytina, kad tokiais atvejais, jei nebūtų taikomas santykių skaidymo institutas, taikytina teisė galėtų būti plečiama papildomų sutarčių atžvilgiu, tačiau neturėtų būti plečiama jungtinės veiklos atžvilgiu. Taikytinos teisės klausimai tęsiami atsižvelgiant į šalių valios autonomijos raišką bei jos formas ir nagrinėjami kai taikytina teisė yra pasirinkta, bei kai nėra.

3.2. Teisė, taikytina esant jungtinės veiklos sutarties šalių susitarimui dėl taikytinos teisės

3.2.1. Tarptautinės jungtinės veiklos šalių teisė pasirinkti taikytiną teisę

Šalių autonomija šiandien jau yra tapusi svarbiausiu sutarčių teisės principu. Šis principas leidžia šalims pačioms pasirinkti sutarčiai taikytiną teisę. „Praktiniai terminais kalbant, išreiškus aiškų pasirinkimą dėl taikytinos teisės, šalys tarytum atleidžia teismą nuo sudėtingos užduoties: nustatyti taikytiną teisę tais atvejais, kai faktai byloje pasiskirsto tolygiai abiejų galimų taikyti teisės sistemų atžvilgiu^{1173c}. Šis aspektas tampa dar svarbesnis tarptautinės jungtinės veiklos atžvilgiu dėl aptartos tarptautinės jungtinės veiklos specifikos. Suprantama, šalių valios autonomija nelemia minėtų institutų taikymo eliminavimo, tačiau apriboja teisinį neapibrėžtumą kaip vieną iš pagrindinių jų taikymo prielaidų.

Tai, kad šalių autonomija įgalina jas pasirinkti jų santykiams taikytiną teisę jau yra tapę tarptautinės teisės paprotine norma¹¹⁷⁴. Tačiau, kaip nurodo V.Mikelėnas¹¹⁷⁵, „šalių autono-

1173 Morris, J. H. C., *supra* note 1125, p. 335.

1174 Kropholler, J., Neuhaus, P. H., Schwind, F. Internationales Privatrecht. In Rabel Journal of Comparative and International Private Law, 1991, Volume 55, Issue 2, p. 389-394.

1175 Mikelėnas, V., *supra* note 943, p. 237.

mijos principas iš tikrųjų gyvuoja tiek, kiek jį pripažįsta įstatymas¹¹⁷⁶. Šalių autonomijos principas realus tik tose valstybėse, kurių privatinė teisė ar teismai jį pripažįsta¹¹⁷⁷. Todėl pagrįstai teigiama, kad iš tikrųjų šalių autonomijos principo šaltinis yra *lex fori*. Būtent *lex fori* nustato šalių autonomijos principo ribas ir šios autonomijos įgyvendinimo sąlygas. Taigi, šalys yra tiek laisvos ir autonomiškos, kiek tai leidžia teisė¹¹⁷⁸. „Todėl, jei *lex fori* nepripažįsta šalių autonomijos, jokie šalių susitarimai dėl taikytinos teisės nesukelia teisinių padarinių“¹¹⁷⁹. Šalių autonomija yra *causa causans*, t.y. sutarties šalių teisė pasirinkti savo sutarčiai taikytiną teisę. Šalių autonomijos principas grindžiamas dviem idėjomis: pirma, sutarties laisvės principu, antra, teisinio aiškumo ir ekonomiškumo principu¹¹⁸⁰. Skirtingus požiūrius į šalių *causa causans* gali lemti įvairios aplinkybės: visų pirma, kokia pačios sąvokos „teisė“ traktuotė – t. y., ar laikoma, jog „teisė“ – tai tik nacionalinė valstybių teisė, ar taip pat ir nevalstybinės kilmės teisė (pavyzdžiui, *lex mercatoria*), antra, ar šalių autonomija apima galimybę rinktis teisę, neturinčią su jų santykiais jokių objektyvaus susiejimo kriterijų, išskyrus patį pasirinkimą, taip pat, ar taikytiną teisę gali rinktis šalys, kurių santykiai iš tiesų ar formaliai neturi užsienio elemento, trečia, kokia apimtimi privalomos imperatyvios valstybės teisės normos bei viešosios tvarkos išlygos taikymas.

Šie ir panašūs ribojimai lemia, tarptautinių sutarčių požiūriu, netoleruotiną šalių valios autonomijos priklausomybę nuo *lex fori*, atitinkamai, *lex fori* reikšmė taikytinos teisės prasme tampa didesnė. Taip pat šie ribojimai įtakoja skirtingus atsakymus į klausimą, ar tarptautinės jungtinės veiklos šalys gali rinktis neutralią teisę, viršvalstybinę teisę bei nevalstybinę teisę. Toliau kalbant apie kiekvieną iš alternatyvių pasirinkimų turėtina omenyje, kad tai nėra skirstymas vienu pagrindu, o greičiau patogumo dėlei tarptautinės privatinės teisės praktikoje išskiriamos pavienės kategorijos. Be to, turėtina omenyje, kad kai kurios iš šių kategorijų plačiau nagrinėjamos investicijų teisės kontekste, o kiek tarptautinė jungtinė veikla yra viena iš investicijų formų (tačiau ne visuomet sutartinė jungtinė veikla tokia pripažintina), atitinkamų kategorijų reikšmė taikytina ir jai. Tarptautinė sutartinė jungtinė veikla, kaip viena iš galimų sutarčių tipų, paprastai lemia didesnę detales reguliavimo poreikį nei įprastų standartizuotų sutarčių atveju, atitinkamai, tai reiškia, kad nevalstybinė teisė ar sutarčių teisės principai jai bus nepakankami. Net tais atvejais, kai galima kalbėti apie faktinę jungtinę veiklą, sukuriama vien šalių veiksmams, jos atžvilgiu numanomi pasirinkta teisė vargu ar sudarys pagrindą teigti, jog taikytina teisė turėtų būti *lex mercatoria* ar sutarčių teisės principai. Priešingai, neutralios teisės pasirinkimas jungtinės veiklos sutartyse yra praktiškai įmanomas.

1176 Tokiu būdu tarsi atmetama pirmoji iš dviejų tarptautinės privatinės teisės doktrinoje išskiriamų šalių autonomijos kilmės koncepcijų, teigianti, jog šalių autonomija pripažįstama esanti savarankiška teisinė kategorija, nepriklausoma nuo jokių valstybinio reguliavimo priemonių (ją daugiau propaguoja autoriai, pasisakantys už *lex mercatoria* ar panašaus pobūdžio nevalstybinės kilmės taisyklių įgyvendinimo galimybę) ir pabrėžiama kita, teigianti, jog šalių autonomijos kilmės šaltiniu ir efektyvumo pagrindu pripažįstama esanti valstybės, suteikiančios šalims autonomijos teisę, valia.

1177 Mikelėnas, V., *supra* note 943, p. 237.

1178 Pavyzdžiui, Lietuvoje šalių autonomijos principą įtvirtina LR CK 1.37 straipsnis, numatantis, kad šalys savo susitarimu gali pasirinkti tam tikros valstybės teisę, kuri bus taikoma visai sutarčiai arba atskirai jos daliai ar atskiroms dalims.

1179 Mikelėnas, V. *op. cit.*, p. 237.

1180 *Ibid.*

Šalių pasirinkimas: neutrali teisė

Neutrali teisė – tai tokia teisės sistema, su kuria nėra susijusios nei šalys, nei jų sudaryta sutartis. Nors pagal anksčiau galiojusius teisės aktus kai kurios valstybės reikalavdavo „pripažinimo verto intereso“ pasirinkti būtent neutralią teisę, šiandien tokio požiūrio jau atsisakoma¹¹⁸¹. Kaip nurodoma, priešastys neutralios teisės pasirinkimui gali būti įvairios: šalys gali nerimauti, kad nepakankamai gerai išmano kitos šalies nacionalinę teisę, ypač imperatyvias jos normas, taip pat gali veikti vadinamasis „prestižo“ sumetimas – nei vienas partneris nenori paklusti teisei, kuriai paklūsta kitas¹¹⁸². Paradoksalu, tačiau paprastai „neutrali“ teisė nereiškia visiško neutralumo, nes tokiu atveju taikytinos teisės pasirinkimas galėtų būti ir atsitiktinis, t. y. atliekamas tik tuo pagrindu, kad abi šalys neturi jokio suinteresuotumo ar bent preliminarus susipažinimo su tokia teisės sistema. Visgi, neutralumas šiuo atveju reiškia, jog, pasvėrus žinomus konkrečios teisės sistemos privalumus ir trūkumus, jie abiejų šalių interesų balanse pasiskirsto apylygiai. Tais atvejais, kai vienai iš šalių itin nepriimtina neutralios teisės pasirinkimo nuostata, antroji šalis, tikėtina, tokią situaciją išnaudos kaip derybinį svertą kitiems privalumams sutartiniuose santykiuose išsikovoti. Visgi, nereikėtų pamiršti, kad jungtinės veiklos vienas esminių požymių yra bendras šalių tikslas ir bendras interesų patenkinimo siekimas, tad, jei tokiam tikslui įgyvendinti palankesnė vienos iš valstybių teisė, manytina, kad tiek „prestižo“ sumetimas, tiek taikytinos teisės klausimo, kaip derybinio svėro reikšmingumas turėtų būti sąlyginai nedideli. Deja, praktinės situacijos diktuojia priešingai, todėl, šio darbo autoriaus nuomone, ir taikytinos teisės parinkimo tikslas paprastai „iškrenta“ iš jungtinės veiklos sutarties bendro tikslo siekimo rėmų¹¹⁸³.

Anot V. Mikelėno, Romos konvencija išreiškia liberalią poziciją dėl taikytinos teisės net tokiose situacijose, kai šalių sudaroma sutartis neturi užsienio elemento apskritai¹¹⁸⁴. Analogiškai galima pasakyti ir apie reglamentą Roma I, todėl tai, kad nei Reglamentas Roma I, nei Romos konvencija į klausimą, ar šalys gali pasirinkti neutralią teisę, viena-reikšmiškai neatsako, tai problemos nesudaro. Manytina, kad sekant bendra šių dokumentų koncepcija nėra pagrindo neleisti neutralios teisės taikymo šalių pasirinkimu¹¹⁸⁵. Neutralios teisės pasirinkimo galimybę numato ir Pasaulio prekybos organizacijos parengtos pavyzdinės tarptautinės sutartinės jungtinės veiklos sutartys¹¹⁸⁶. Tačiau renkantis neutralią teisę yra svarbu, kad tokia teisės sistema šalims būtų prieinama apskritai t. y.,

1181 Göthel, S. R. *Joint Ventures im Internationalen Privatrecht*. Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 1999, p. 27.

1182 Pavyzdžiui, Turkijoje, kai šalys privačios, pasirinkti trečiosios valstybės teisę yra įprastesnė praktika nei pasirinkti vienos iš jungtinės veiklos šalių valstybės teisę. Plačiau žiūrėti Campbell, D. *The Comparative Law Yearbook of International Business Volume 30A, Special Issue: International Joint Ventures*. The Netherlands: Kluwer International Publishers, 2009, p. 296.

1183 Išskyrus FIDIC sutartis, kuriose, kaip pastebėta, šalys paprastai pasirenka sutarčiai taikytiną teisę. Plačiau žiūrėti Jaeger, A. V., Hök, G. S. *FIDIC – A Guide for Practitioners*. Heidelberg: Springer, 2010, p. 58.

1184 Mikelėnas, V. *Tarptautinės privatinės teisės įvadas*, Vilnius: Justitia, 2001, p. 240.

1185 Czeplak, M. *Międzynarodowe prawo zobowiązań Unii Europejskiej*, Warszawa: LexisNexis 2012, p. 105.

1186 Komentaruose nurodoma, jog faktas, kad viena sutarties šalis paprastai yra geriau susipažinusi su siūloma teisės sistema, nei kitos sutarties šalys, dažnai yra pagrindas rinktis neutralią teisę. Plačiau žiūrėti International Trade Centre. ITC Contractual Joint Venture Model Agreements [interaktyvus]. Geneva: Trade Law Series, 2004 [žiūrėta 2015-01-20]. Prieiga per internetą: <<http://economia.unipr.it/DOCENTI/CATALINI/docs/files/ITC%20-%20Contractual%20Joint%20Venture%20Model%20Agreements.pdf>> [žiūrėta 2015-01-20].

atsižvelgiant į kalbos, teisinių koncepcijų, teisės šaltinių formų suprantamumą šalims ir panašiai. Ten pat nurodoma, kad neutralios teisės pasirinkimas skatintinas tais atvejais, kai viena iš jungtinės veiklos sutarties šalių yra valstybė ar valstybinė institucija, nes taip lengviau pašalinti galimą tokios valstybės įtaką teisėkūrai.

Autoriai, aptardami neutralios teisės pasirinkimo galimybę, paprastai nurodo, kad tai yra kaip išeitis tais atvejais, kai šalys dėl tam tikrų priežasčių negali susitarti dėl vienos iš jų teisės sistemų pasirinkimo, todėl gali atrodyti, kad neutralios teisės pasirinkime glūdi tam tikras „teisinis kaprizas“ kaip pasirinkimo prielaida. Tarptautinės jungtinės veiklos atveju, kai kalbama apie šalių tarpusavio santykius, esančius priemone veikti trečiųjų asmenų atžvilgiu, manytina, kad neutrali teisė nėra pati tinkamiausia išeitis tiek, kiek leidžia šalims nukrypti nuo bendro tikslo siekimo, kuriam galėtų tarnauti ir taikytinos teisės pasirinkimas. Visgi, neutralios teisės sistemos pasirinkimas palankesnis palyginti su kitomis, toliau aptariamomis, taikytinos teisės pasirinkimo galimybėmis. Viena vertus, tais atvejais, kai neutralios teisės pasirinkimas jungtinės veiklos sutarties šalims nepadaeda siekti bendro tikslo, galima būtų apsvarstyti galimybę išskaidymo būdu pasirinkti dvi teisės sistemas, kurių ribose, kiek tai leistina, veiks kiekviena iš šalių¹¹⁸⁷. Atrodytų, kad atitinkamai būtų išsprendžiamos ir tokios praktinės problemos kaip teisės sistemos išmanymas ir prieinamumas ar panašiai. Tačiau bet kuriuo atveju užsienio taikytinos teisės pasirinkimas yra susijęs su išlaidomis¹¹⁸⁸. Todėl suprantama, kodėl, nors teoriniu požiūriu galėtų būti patrauklus pasirinkimas, tačiau praktikoje rinktis neutralią teisę nepatariama, o absoliutų prioritetą teisininkai praktikai vis dėl to teikia „namų“ šalies (savos valstybės) teisei sistemai¹¹⁸⁹.

Šalių pasirinkimas: nevalstybinė teisė

Priešingai nei neutralios teisės pasirinkimo atveju, kai šalių valia yra tiesiog nukreipiamą į kitos, nei „labiausiai susijusi“, valstybinės teisės sistemos pasirinkimą, nevalstybinė teisė nėra kitų valstybių teisės sistema, anot kai kurių autorių, tai apskritai nėra teisės sistema. Būtent dėl pastarosios savybės ne visos valstybės pripažįsta, kad galima rinktis nevalstybinę teisę. Romos konvencija kaip ir Roma I reglamentas neleidžia susitariančioms šalims pasirinkti tokios nevalstybinės teisės kaip *lex mercatoria*, Europos sutarčių teisės principų, UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių teisės principų¹¹⁹⁰. „Principus dažniausiai

1187 Nors toks pasirinkimas tam tikrais atvejais gali lemti pasirinkimo negaliojimą, kaip kad bus plačiau aptariama 3.2.2. šio darbo poskyryje.

1188 Tai reiškia galimas teisinių paslaugų išlaidas, reikalingas įgyti informacijos ir įvertinimą dėl užsienio teisės taisyklių. Pagrindinis užsienio teisės taikymo išlaidų komponentas yra atstovavimo išlaidos, kylančios iš santykių tarp įmonės ir teisininko praktiko, patarėnio įmonei dėl užsienio teisės taikymo. Tačiau gali egzistuoti su paslėpta informacija susijęs moralinio pobūdžio pavojus, turint omenyje, kad įmonė negali pasakyti, ar vietos teisininkai, kuriai pasitikima iš tiesų siūlo įmonės išlaidas mažinančias taisykles, ir įmonės bei teisininkų tikslai paprastai skiriasi. Plačiau žiūrėti Carbonara, E., Parisi, F. Choice of Law and Legal Evolution: Rethinking the Market for Legal Rules. In *Public Choice*, 2009, Volume 139, Issue (3-4), p. 461–492.

1189 Tokį rezultatą pateikė autorius atliktas empirinis tyrimas: 95.83 proc. respondentų į klausimą, kokia teisinė sistema paprastai yra pasirenkama arba rekomenduojama pasirinkti reguliuoti išimtinai sutartinę jungtinę veiklą praktikoje, atsakė jog „namų“ (savos šalies) teisinė sistema (atsakymai į 11 klausimą). Dėl šios priežasties autorius disertacijos priede Nr. 2 (Jungtinės veiklos (akcininkų) sutarties pavyzdys) kaip taikytiną teisę šalims siūlo pasirinkti Lietuvos Respublikos teisę.

1190 Vernooij, N. W. Rome I: The Update on the Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. In *the Colubia Journal of European Law*. 2009, p. 71-76.

rengia nepriklausomi ekspertai (teisės mokslininkai ir praktikai), todėl akivaizdu, kad tokios privačios teisės kodifikacijos stokoja teisinio autoriteto¹¹⁹¹. Tiesa, kai kurie autoriai, *per contra*, remdamiesi reglamento Roma I preambule¹¹⁹² teigia, jog kliūčių taikyti nevalstybinę teisę nėra¹¹⁹³. Kiti yra linkę nevalstybinės kilmės teisės šaltiniu laikyti ir pačią sutartį. Šie autoriai remiasi *pacta sunt servanda* principu kaip pagrindu išskirti tokį nevalstybinės kilmės šaltinį. Visgi, sutarties galimybė būti teisės šaltiniu *per se* yra nuginčijama.

Lex mercatoria yra laikomi bendrieji tarptautiniai komerciniai papročiai, prekybos praktika, bendrieji teisės principai¹¹⁹⁴. Būtent platus jų traktavimas paprastai ir neleidžia *lex mercatoria* laikyti taikytinos teisės alternatyva – nes tokia „teisė“ netenkina pagrindinių reikalavimų, keliamų teisės normoms: norminio pobūdžio, formalaus apibrėžtumo, visuotinio privalomumo ir sistemingumo¹¹⁹⁵. Dažnai nurodoma, kad sutarties šalių valia tarpusavio santykiams taikyti *lex mercatoria* apskritai yra praktiškai neįgyvendinama (*not enforceable*) dėl to, kad *lex mercatoria* samprata yra pernelyg abstrakti¹¹⁹⁶. Be to, *lex mercatoria*, kaip juos vartoja tarptautiniai arbitražai, paprastai yra „atrandami“ konkretaus ginčo metu ir yra sunkiai prognozuojami iš anksto, bei paprastai tokie akivaizdūs, kad jų taikymui nebūtina „griebtis tokios miglotos teorijos“¹¹⁹⁷. Pagrindinė *lex mercatoria* problema, anot M. Sornarajah, yra tai, kad jie negali būti aiškiai identifikuojami, antra, kad nėra jokios institucijos, kurioje jie galėtų būti „patikrinami“.

Max Planck instituto, nuomonėje dėl komisijos žaliosios knygos dėl Romos konvencijos dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės vartimo bendrijos dokumentu ir jos modernizavimo, nurodoma kad pagrindinė priežastis, kodėl *lex mercatoria* netaikoma, yra ta, kad stipriai priešinamasi principų neapibrėžtumui ir nepakankamumui¹¹⁹⁸. Šie argumentai paprastai netaikomi Europos sutarčių teisės principams bei UNIDROIT principams, apimantiems kone visą sutarčių teisės kontekstą ir esantiems pakankama teisės sistema Roma I reglamento 12 str., o taip pat ir Romos konvencijos 10 str. prasme¹¹⁹⁹.

1191 Goldammer, Y., Jurčys, P. Romos I reglamento dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė? Justitia, 2008, Nr. 1 (67).

1192 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, preambulės 13 p.

1193 Jaeger, A. V., Hök, G. S. *FIDIC – A Guide for Practicioners*. Heidelberg: Springer, 2010, p. 60.

1194 C. Molineaux *lex mercatoria* principams prilygina ir FIDIC formas, kurios apima ir jungtinės veiklos (konsorciumo) sutartį. Plačiau žiūrėti Molineaux, C. Moving Toward a *Lex Mercatoria – A Lex Constructionis*. In *Journal of International Arbitration*, 1997, Volume 14, Issue 1, p. 55–66.

1195 Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004, p. 196–204.

1196 Goldammer, Y., Jurčys, P. Romos I reglamento dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė? Justitia, 2008, Nr. 1 (67); Jillani, A. The Choice of Law in Commercial Relations: a German Perspective. In *International and Comparative Law Quarterly*, 1988, Volume 37; bei kt.

1197 Sornarajah, M. *The International Law on Foreign Investment 2nd Edition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, p. 431.

1198 Max Planck Institute for Foreign Private and Private International Law. Comments on the European Commission's Green Paper on the Conversion of the Rome Convention of 1980 on the Law Applicable to Contractual Obligations into a Community Instrument and its Modernization [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/rome_i/contributions/max_planck_institute_foreign_private_international_law_en.pdf> [žiūrėta 2014-12-10].

1199 Kadangi jie apima pilnavertį ir aiškų elgesio kodeksą, nėra sukurti privačių struktūrų vien savo interesams tenkinti, be to, apima kai kurias imperatyvaus pobūdžio pareigas, tokias kaip gera valia ir sąžiningos derybos, sutarčių negaliojimas dėl apgavystės ir pan.

Kalbant apie bendruosius teisės principus kaip tarptautinės viešosios teisės principus jų taikymas sutartims tarp valstybės ir privačių asmenų praktikoje vertinamas gana palankiai. Atsižvelgiant į tai, kad kai kurios valstybės tarptautinės jungtinės veiklos atveju numato „privalomos partnerystės“ su valstybe ar valstybine įmone elementus, tokie principai galėtų riboti šios valstybės politinį pranašumą teisėkūroje. Praktinė problema čia slypi tame, kad privatus asmuo vargiai ar sutiks, kad jam būtų taikoma valstybės, sutarties šalies, tačiau kartu ir įstatymų leidėjos, teisė, ir atvirkščiai, valstybė vargiai pasiryš paklusti kito suvereno teisei. Dėl šios ypatingos interesų situacijos šalims leidžiama pasirinkti ir bendruosius principus, kaip taikytiną teisę. Visgi, kaip nurodo M.Sornarajah¹²⁰⁰, kai sudaromos tarptautinės investavimo sutartys tarp privataus asmens ir valstybės, susiduriame su problema, kad šalių valios autonomijos principas yra išplėtotas taikymui tarp privačių asmenų, dėl ko valstybė ar valstybinė įstaiga (šiuo atveju, kita tarptautinės jungtinės veiklos šalis) faktiškai sudaro jos viešosios teisės reglamentuojamą sutartį (administracinio, viešojo pobūdžio sutartį). Kai privatus asmuo renkasi taikytiną teisę, jie paprastai yra susiję su kelių valstybių jurisdikcija, tuo tarpu minėto tarptautinio investavimo atveju privatus asmuo yra išimtinai susijęs su viena valstybe, todėl nekyla jurisdikcijų kolizijos problema. Bendrųjų principų taikymo susitarimais bandoma išspręsti kitą – užsienio investicijų apsaugos klausimą. Be to, remiamasi selektyviu požiūriu ir į bendruosius principus, šios pozicijos atstovai paprastai nurodo vienintelį tokių principų *pacta sunt servanda*, pamiršdami, jog, visų pirma, šandien jis yra ribojamas įvairių išlygų ir nebėra absoliutus, o dauguma valstybių savo teisinėse sistemose pripažįsta tokias išimtis kaip viešojo intereso apsauga, antra, kad bet koks atvykęs užsienio subjektas privalo visiškai paklusti priimančios valstybės įstatymams.

Nevalstybinės teisės taikymo galimybės yra didelių diskusijų objektas. Paprastai valstybės gana atsargiai įgyvendina tokius šalių pasirinkimus, kai kuriose *expressis verbis* nustato, kad toks pasirinkimas negalimas. Dauguma autorių teigia, kad bendrieji teisės principai gali būti taikomi tik kartu su tam tikra nacionaline teise. Taigi, ir taikomų bendrųjų teisės principų apimtis priklauso nuo kartu su jais taikomos konkrečios valstybės teisės specifikos. Roma I pasiūlymas su straipsniu leidžiančiu pasirinkti taikytiną teisę, nesankcionuotą valstybės, buvo nepriimtas, tai liko preambulėje¹²⁰¹. Ir, nors aiškinant sutartį jos kontekstą, be jos teksto, gali būti naudojama preambulė ir priedai prie sutarties¹²⁰², kas reiškia, jog turi būti taikomas teleologinis aiškinimas, tačiau, tai, autoriaus nuomone, liko greičiau galimybe ateičiai¹²⁰³.

Apibendrinant pasakytina, jog požiūris į *lex mercatoria*, UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principus, bendruosius teisės principus ir kitus minėtus šaltinius skiriasi priklausomai nuo to, ar žiūrime į juos iš viešosios ar iš privatinės teisės (taip pat - tarptautinės komercijos ar tarptautinių investicijų teisės) pozicijų, atitinkamai, šie šaltiniai gali būti traktuojami tiek kaip nerišlios komercinės veiklos gairės, tiek kaip viršvalstybinės reikšmės principai. Tol, kol teisės teorija ir praktika bando atsakyti į praktinius ir doktrininus klausimus, susijusius su

1200 Sornarajah, M. *The International Law on Foreign Investment 2nd Edition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, p. 421.

1201 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, preambulės 13 p.

1202 1969 m. kovo 23 d. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. Valstybės žinios, 2002, Nr. 13-480, 31 str. 2 p.

1203 Tuo tarpu Romos konvencijos 2 straipsnis, įtvirtinantis, kad taikoma bet kuri nurodyta teisė, nepaisant to, ar ji yra, ar ne, susitariančios valstybės teisė, lieka iki galo neišsiaiškinta.

šiais šaltiniais, akivaizdu, kad faktiškas jų taikymas dėl to pasidaro neprognuojamas ir pernelyg rizikingas. Be to, bendrieji teisės principai, UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių teisės principai bei *lex mercatoria*, nepriklausomai, ar laikysime jas atskiromis kategorijomis, ar ne, yra itin bendri, abstraktūs, dėl to dažnai praktiniu požiūriu nepakankami tarptautinės jungtinės veiklos reguliavimui kaip pagrindinis šaltinis. Todėl, nors, pavyzdžiui UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių teisės principai yra tapę kai kurių teisininkų praktikų klientų tarptautinio gyvenimo kasdienybe¹²⁰⁴, tačiau rinktis jų reguliuoti sutartinę jungtinę veiklą nei praktikai¹²⁰⁵, nei šio darbo autorius, nepataria. Tiek *lex mercatoria*, tiek bendrųjų teisės principų taikymo tarptautinei jungtinei veiklai nerekomenduoja ir Pasaulio prekybos organizacijos parengtų tarptautinių sutartinių jungtinės veiklos sutarčių autoriai¹²⁰⁶.

Pritartina, kad reglamentas Roma I yra santykinai nedidelis ankstesnės teisės pasirinkimo taisyklės nustatant taikytiną teisę sutartinėms prievolėms modernizavimas¹²⁰⁷, tas pats pasakytina ir jungtinės veiklos kontekste¹²⁰⁸. Nors šalims suteikiama įvairių galimybių rinktis taikytiną teisę, šalių valios autonomija kyla iš valstybės valios ir turi atitikti jos nustatytas ribas, o pagrindines ribas valios autonomijai brėžia *lex fori* – nors atitinkami taikytinos teisės pasirinkimai gali būti leidžiami vienos teisės sistemos, tačiau griežtas *lex fori* požiūris darys tokį pasirinkimą faktiškai negalimą, kas jungtinės veiklos atveju slopins teisės nuspėjamumą. Visgi, nepaisant šiandienos verslo poreikių, galimybės rinktis bendruosius teisės principus kaip taikytiną teisę sukelia daugiau diskusijų ir problemų, nei pateikia atsakymų. Gana funkcionali tarptautinio verslo požiūriu yra neutralios teisės pasirinkimo galimybė (ten, kur ji apskritai leidžiama). Tačiau absoliuti dauguma taikytinos teisės pasirinkimo atvejų yra „namų“ šalies (savos valstybės) teisinės sistemos pasirinkimas. Tai patvirtina ir respondentų atsakymai į 11 klausimą¹²⁰⁹.

3.2.2. Aiškiai išreikštas ir numanomas taikytinos teisės pasirinkimas

Šalių susitarimas dėl taikytinos teisės privalo įgyti objektyvią valios išraiškos formą. Tarptautinėje privatinėje teisėje atsisakoma rašytinio taikytinos teisės pasirinkimo kaip

1204 Brödermann, E. The Impact of the UNIDROIT Principles on International Contract and Arbitration Practice. In *Special Issue of the Uniform Law Review*, 2011, Volume 52, p. 589–612.

1205 Tik vienas iš respondentų (4,17 proc.) į klausimą, kokią teisinę sistemą rekomenduojama pasirinkti reguliuoti išimtinai sutartinei jungtinei veiklai praktikoje, pateikė atsakymą „bendrieji principai, pavyzdžiui. UNIDROIT“ (atsakymai į 11 klausimą).

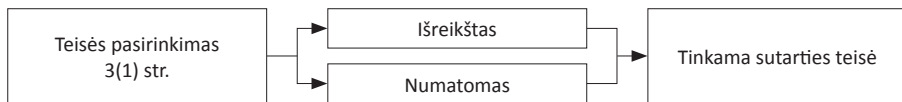
1206 Jie nurodo, jog nevalstybinės kilmės teisės pasirinkimo teisinė galia bei praktinis naudingumas sukelia pakankamai teisinių debatų, dėl ko nacionalinės teisės sistemos pasirinkimas pasižymi didesniu nuspėjamumu ir prioritetas turėtų būti teikiamas būtent jai. Plačiau žiūrėti International Trade Centre. ITC Contractual Joint Venture Model Agreements [interaktyvus]. Geneva: Trade Law Series, 2004 [žiūrėta 2015-01-20], p. 60. Prieiga per internetą: <<http://economia.unipr.it/DOCENTI/CATALINI/docs/files/ITC%20-%20Contractual%20Joint%20Venture%20Model%20Agreements.pdf>> [žiūrėta 2015-01-20].

1207 Vernooij, N. W. Rome I: The Update on the Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. In *the Columbia Journal of European Law*. 2009, p. 71-76.

1208 Bet kuriuo atveju labai svarbu, kad šalis ir toliau gali pasirinkti ne tik visai sutarčiai, bet ir jos daliai taikytiną teisę *depeçage* (autorius *pastaba*).

1209 95,83 proc. respondentų į klausimą, kokią teisinę sistemą rekomenduojama pasirinkti reguliuoti išimtinai sutartinei jungtinei veiklai praktikoje, atsakė jog „namų“ (savos šalies) teisinė sistema (atsakymai į 11 klausimą).

vienintelio objektyvaus valios išraiškos standarto, greta jo pripažįstamas ir numanomas taikytinos teisės pasirinkimas (angl. implied choice). Privalomas numanomo pasirinkimo reikalavimas – suderinta šalių valia, atsiskleidžianti iš aplinkybių¹²¹⁰ (4 pav.).

4 pav. Taikytinos teisės pasirinkimo procesas

Aiškiai išreikštas taikytinos teisės pasirinkimas paprastai įtvirtinamas rašytine forma arba kita, sutarčiai sudaryti pakankama forma. Visgi, žodinis taikytinos teisės pasirinkimas galėtų sukelti praktinių problemų siekiant tai įrodyti. Reglamentas Roma I nurodo, jog „pasirinkimas turi būti tiksliai išreikštas“, Romos konvencija – „pakankamai aiškiai išreikštas sutarties sąlygose“ (3 straipsnis). Tarptautinės sutartinės jungtinės veiklos atveju galima kalbėti apie aiškiai išreikštą taikytinos teisės pasirinkimą, kai tai *expressis verbis* numatoma sudarytoje jungtinės veiklos sutartyje. Tuo tarpu, jei taikytinos teisės nuostatos būtų išreikštos ne pagrindinėje sutartyje, o akcesorinėse, su jungtinės veiklos vykdymu susijusiose sutartyse, kiltų klausimas, ar galima traktuoti, jog pasirinkta pagrindinei sutarčiai taikytina teisė. Manytina, kad tokia taikytinos teisės išlyga neturėtų automatiškai suponuoti pagrindiniam santykiui taikytinos teisės (nors galėtų būti viena iš nuorodų į tai). Ir atvirkščiai, jei jungtinės veiklos sutartis numatytų taikytiną teisę jungtinės veiklos santykiams, būtų pagrindo teigti, jog šalutinės sutartys, sudarytos jungtinės veiklos sutarties pagrindu turėtų paklusti bendrajai taikytinos teisės išlygai.

Reglamentas Roma I bei Romos konvencija numato galimybę sutartiniams santykiams taikyti numanomai pasirinktą teisę (*implied choice of law, implicit choice of law*). Daugelio valstybių teismuose išplėtoti įvairūs kriterijai, reikšmingi nustatant šalies ketinimus rinktis vieną ar kitą teisės sistemą. Manoma, kad tokiu atveju, taikant bendras verslo, patogumo ir kalbos pasirinkimo idėjas, atspindinčias iš sutarties, nustatomi tikrieji šalių ketinimai. Kaip nurodo V.Mikelėnas¹²¹¹, konkrečios aplinkybės, iš kurių galėtų paaiškėti tas „protingai apibrėžtas ir pakankamai aiškus“ šalių pasirinkimas, galėtų būti sutarties turinys, derybos, ankstesni šalių susitarimai ir sutartiniai santykiai, šalių elgesys sudarius sutartį. Taip pat tai galėtų būti nuorodos į ginčus spęšiančią instituciją¹²¹² ir jos *lex fori* arba konkrečios nuorodos į kurios nors valstybės įstatymus, taip pat kitokios nuorodos, nors ir reikalaujančios iš teismo fakto klausimo išsprendimo, kad paaiškėtų taikytina teisė. Anot M. Giuliano ir P. Lagarde¹²¹³, bus laikoma, kad šalys išreiškė savo pasirinkimą ir tais atvejais, kai, pavyzdžiui, taikoma pavyzdinė sutarties forma, patenkanti į konkrečios valstybės reguliavimo sritį, arba ankstesnės šalių sudarytos sutartys su aiškiomis nuorodomis į taikytiną teisę (išskyrus jei iš kitų aplinkybių matyti, kad šalys iš esmės pakeitė savo

1210 Atitinkamai, reikia nustatyti visas aplinkybes, kad būtų galima jas įvertinti vienas kitų atžvilgiu (*autoritatis pastaba*).

1211 Mikelėnas, V., *supra* note 943, p. 243.

1212 Vernooij, N.W., Rome I: an update on the law applicable to contractual obligations in Europe, *The Columbia Journal of European Law*, F. 71 (2009), vo. 15, p.72-73.

1213 Giuliano, M., Lagarde, P., *supra* note 1156, p. 31.

poziciją) ir pan. Tuo tarpu bendrosios teisės sistemos atstovas J.H.C. Morris¹²¹⁴ oponuoja, kad sprendžiant šiuos fakto klausimus, dėmesys turėtų būti kreipiamas ne tik į sutartyje vartojamus žodžius, bet ir į visas konkrečius atvejo aplinkybes, kurios leistų teismams iširti realiai susiklosčiusius santykius, tokias kaip: tiesiogiai susijusi verslo praktika, konkrečiose valstybėse nustatytų verslo standartų formų naudojimas, ankstesni šalių susitarimai ir panašiai. Bendra problema šioje, taip pat ir kitose sutarčių teisės srityse, anot jo, yra standartinių sutarčių naudojimas, kurios yra abipusiškai prieštaringos. Tokiu atveju nebus taikytinos teisės pasirinkimo, nebent teismas nustatytų iš tiesų buvus susitarimą tarp šalių.

Atsižvelgiant į tokias pozicijas, tarptautinės jungtinės veiklos atveju galime susidurti su pakankamai probleminėmis situacijomis, kai kompleksinių santykių detalėse galėsime išvystyti pasirinktos taikyti teisės požymius, kurie, be kita ko, dėl savo gausos greičiausiai bus tarpusavyje prieštaringi. Tai gali privesti prie situacijos, jog dėl šio nesuderinamumo nebus galima apskritai laikyti, jog tarptautinės jungtinės veiklos šalys pasirinko taikytiną teisę, ir dėl to bus taikomos reglamento Roma I ar Romos konvencijos nuostatos dėl taikytinos teisės, kai apskritai nėra šalių pasirinkimo (nei aiškaus, nei numanomo). Antra vertus, nėra iki galo aišku, ar šalims pasirinkus taikytiną teisę daliai iš jų santykių, jau galima kalbėti apie numanomą tapačios teisės pasirinkimą ir kitų santykių atžvilgiu, tačiau manytina, kad šis klausimas sprendžiamas analogiškai kaip jau aptarta šalutinės problemos atveju.

Į minėtas problemas jau atsižvelgta ir praktikoje: vienos valstybės yra linkusios prioritetą teikti aiškiai išreikštos formos valiai ir atsargiai traktuoja numanomas valios dėl taikytinos teisės išraiškas, kitos valstybės (tai labiau būdinga Anglijos ir Vokietijos teisei) pakankamai plačiai traktuodamos numanomą teisės pasirinkimą praktiškai priartina jį prie glaudžiausio ryšio doktrinos (nes šalių valia išvengiama net atsitiktiniuose veiksmuose). Paprastai manoma, kad po sutarties sudarymo atlikti šalių veiksmai nurodo į labiausiai susijusios valstybės teisę kaip taikytiną teisę (t.y. teisę, taikytiną nesant šalių pasirinkimui), bet ne į šalių valios išraišką dėl taikytinos teisės. Visgi, pripažinus, kad taikytinos teisės pasirinkimas galimas ir vėliau, nei sutarties sudarymo metu, be to, nebūtinai rašytine forma, šios dvi formos praktikoje gali ir visiškai susilieti. Todėl, autoriaus nuomone, situacijos, kai jungtinės veiklos šalys nėra pasirinkusios taikytinos teisės, arba jų pasirinkimas gali būti tik numanomas, turėtų būti aiškumo dėlei traktuojami vienodai ir taikomi analogiški siejimo kriterijai. Tai, be kita ko, lemia ir aplinkybė, kad jungtinės veiklos šalys veikia ne tiek tarpusavyje, kiek ir trečiųjų asmenų atžvilgiu. Atitinkamai, padidėja tikimybė, kad vienos iš šalių veiksmai, kuriems vėliau bus priskirta savybė išreikšti numanomą taikytinos teisės pasirinkimą, kitai šaliai gali būti net nežinomi, o vis dėlto vėliau ją įpareigoti paklusti nepasirinktai ir nepritariamai taikytinai teisei.

Taikytinos teisės pasirinkimas gali būti ribojamas pasirinkimo momento. Nors kai kurie autoriai¹²¹⁵ teigia, kad „bendroji sutarčių sudarymo taisyklė sako, jog aplinkybės, kurios atsirado po to, kai sutartis buvo apsirašyta, negali rodyti šalių ketinimų sutarties sudarymo metu“, tačiau kontinentinės teisės valstybių teismuose, šie klausimai išsprendžiami nekylant didesnių sunkumų. Atitinkamai taikytinos teisės pasirinkimo momentas yra glaudžiai susijęs ir su taikytinos teisės pakeitimo momentu. Tarptautinės jungtinės veiklos atveju pagrindas keisti santykiams taikytiną teisę išryškėja tuomet, kai jungtinė

1214 Morris, J. H. C., *supra* note 1125, p. 24.

1215 Collins, L., *supra* note 1102, p. 419.

veikla yra ne „projektinio“ (terminuoto) pobūdžio, tačiau tęstinio veiklos vykdymo, ir bet kuriuo atveju kooperacija gali nuo vienu projektų pereiti prie kitų. Natūralu, kad veiklai persikėlus į kitas valstybes, šalių interesus dėl taikytinos teisės taip pat gali pasikeisti.

Taikytina teisė gali būti pasirinkta ir dalinai. Tokio pasirinkimo galimybes numato tiek Romos konvencija tiek reglamentas Roma I, nurodantys, kad „šalys savo susitarimu gali pasirinkti taikytiną teisę visai sutarčiai arba tik atskirai jos daliai“. Antra vertus, kaip nurodo M. Giuliano ir P. Lagarde¹²¹⁶, toks pasirinkimas privalo būti logiškai suderinamas, o to padaryti nepavykus, bus taikomas Romos konvencijos 4 str. (nustatantis teisę, taikytiną nesant šalių pasirinkimui). Autoriaus nuomone, visoms jungtinės veiklos šalims privalomoms sutarties pasekmėms turėtų būti taikoma viena teisė, ir priešingai, atskirų prievolių (piniginiai, turtiniai įnašai, pramoninės nuosavybės teisės, technologinė patirtis ir žinios ir pan.) turiniui galima taikyti ir skirtingą teisę. Kaip dažnai nurodoma, tarptautinės jungtinės veiklos šalys, ypač tais atvejais, kai greta jungtinės veiklos sutarties (koordinacinės sutarties) yra sudaromos ir kitos (veiklos vykdymo) sutartys, yra vienas iš tinkamiausių pavyzdžių dalinio taikytinos teisės pasirinkimo srityje.

3.2.3. Apribojimai tarptautinės jungtinės veiklos šalims pasirenkant taikytiną teisę

„Užsienio teisės taikymo ribojimas yra tam tikras „saugiklis“, leidžiantis apsaugoti visuomeninę santvarką nuo jai nepriimtinių ar net pavojingų užsienio teisės nuostatų“¹²¹⁷. Ribojimai gali būti keleriopi: tiek šalių valios autonomijos raiškos ribojimai, tiek grindžiami valstybės interesų ypatingos apsaugos poreikiu (imperatyviųjų normų ir viešosios tvarkos išlygos taikymas). Tam tikru apribojimu pasirinkti taikytiną teisę galima traktuoti objektyvaus ryšio su pasirenkamos teisės valstybe reikalavimą, taip pat gali būti laikomi reikalavimai derinti tarpusavyje pasirinktas taikytinas teisės sistemas (to neatlikus, bus laikoma, kad taikytina teisė nėra pasirinkta), pasirinkimo prasmingumo reikalavimas, ribojimai pasirinkti *lex mercatoria* ar ir pan. Tiek reglamentas Roma I, tiek Romos konvencija numato pagrindines išlygas šioje srityje: imperatyviųjų teisės normų bei *ordre public*. Nors teisės doktrinoje keliamos įvairiapusės problemos dėl imperatyviųjų nuostatų pagal šiuos dokumentus aiškinimo, šiame darbe jų plačiau neanalizuosime. Visgi, šiam kontekste išryškėja dar viena jungtinei veiklai taikytinos teisės specifika: tiek, kiek jungtinė veikla yra viena iš verslo vykdymo bei investicijų formų, jos egzistavimas gana ribojamas privalomuoju valstybiniu reguliavimu (mokesčių teisės, darbo teisės, muitų teisės ir kita). Tai ypač pasireiškia bendrose įmonėse, todėl, jeigu, pavyzdžiui, bendros įmonės (akcininkų) sutartyje numatyti aspektai, esantys imperatyviomis įmonių teisės nuostatomis verslo vykdymo šalyje, teisės pasirinkimas negali sukliudyti taikyti imperatyvias tos šalies nuostatas. Nors ši specifika žymiai silpniau reiškiasi sutartinės jungtinės veiklos atveju, tačiau bendrąja prasme vis viena valstybinio reguliavimo lygio kišimosi lygis išlieka santykinai aukštas.

1216 Giuliano, M., Lagarde, P., *supra* note 1156.

1217 Mikėlėnas, V., *supra* note 943, p. 124.

Imperatyvios normos kaip pagrindinės jungtinę veiklą reglamentuojančios normos

Imperatyvios normos – tai tokios valstybinio reguliavimo nuostatos, nuo kurių šalys negali nukrypti savo tarpusavio susitarimu, manoma, kad jose slypi tokia viešo intereso vertybė, kuri saugotina visais būdais, taip pat ir ribojant jos atžvilgiu šalių valios autonomiją. Ne visi autoriai yra linkę šalių valios autonomijos ribojimus laikyti išimtinėmis aplinkybėmis, anot J. Harris¹²¹⁸, taip, kaip *lex fori* leidžia taikytinos teisės pasirinkimą, lygiai taip pat gali būti pripažįstama ir teisė rinktis užsienio teisę *minus* valstybės imperatyvias normas. Kadangi reglamento vienas tikslų ir pagrindinių filosofijų yra šalių teisė pasirinkti taikytiną teisę¹²¹⁹, manytina, kad ir po Romos konvencijos modernizavimo valstybių narių pozicijos nepasikeitė, o išlyga taikoma pakankamai išimtiniais atvejais.

Kaip nurodo P. North ir J. Fawcett¹²²⁰, tam, kad būtų galima nustatyti, ar teisės normos yra imperatyvios, visų pirma turėtume atsižvelgti į tos valstybės teisės sistemą. Šio autoriaus nuomone, bandymai Romos konvencijoje duoti nuorodą į imperatyvias nuostatas buvo nesėkmingi. Visų pirma, tokia nuoroda galėtų būti suformuluota pakankamai primityvia forma „ar šalys gali susitarti dėl konkrečių nuostatų netaikymo vidaus situacijose“, užuot „jei pagal tos valstybės teisę tos normos turi būti taikomos“, nes dabartiniu atveju galimos situacijos, kai tokioms nuostatomis konvencija suteiks platesnę taikymo prasmę, nei jos turi pagal savo vidaus teisę. Galbūt dėl šių problemų reglamentas Roma I ėmėsi plačiau detalizuoti imperatyvių nuostatų prasmę¹²²¹. Anot M. Giuliano ir P. Lagarde¹²²², imperatyvios nuostatos gali būti taikomos tik atsižvelgus į jų esmę ir tikslą.

Teismas gali atsisakyti taikyti užsienio teisę, jei ginčo santykį reglamentuoja imperatyvios teismo vietos valstybės (*lex fori*) arba trečiosios valstybės, su kuria teisinis santykis yra susijęs, teisės normos. Tokia konstrukcija atrandama ir sistemiškai nagrinėjant reglamentą Roma I bei Romos konvenciją. Naujovė, kurią įnešė reglamentas Roma I yra tai, kad imperatyvių teisės normų taikymas *trečiosios valstybės atžvilgiu* galimas tiek, kiek jos teritorijoje turintis vykdyti sutarties vykdymas būtų neteisėtas¹²²³, kai tuo tarpu Romos konvencija numato žymiai platesnę nuostatą, kad kitos valstybės teisė gali būti taikoma, jei situacija labiau susijusi būtent su ja.

Tarptautinės jungtinės veiklos vykdymo atveju situacija dažniausiai yra susijusi daugiau nei su keletu valstybių¹²²⁴. Tokiu atveju dėl minėto reglamentavimo lieka neaišku, ar kiekvienos tokios daugiau ar mažiau susijusios valstybės teisė turėtų būti taikoma (t.y., ar

1218 Harris, J., *supra* note 1218, p. 247–269.

1219 Roma I preambulėje numatyta, kad šalių teisė pasirinkti taikytiną teisę turėtų būti vienas pagrindinių teisės kolizijos taisyklių. 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, preambulės 11 p.

1220 North, P. M., Fawcett, J. J., Cheshire, G. C., *supra* note 1116, p. 27

1221 Kaip nurodo Roma I reglamento 9 str. 1 d. nuostatos, kurių laikymąsi valstybė laiko itin svarbiu jos viešųjų interesų, pavyzdžiui, politinės, socialinės ar ekonominės sandaros, apsaugai tiek, kad jos taikomos visais atvejais, kuriuos jos apima, neatsižvelgiant į pagal šį reglamentą sutarčiai taikytiną teisę.

1222 Giuliano, M., Lagarde, P., *supra* note 1156.

1223 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 9str. 3 d.

1224 Pavyzdžiui, sutarties sudarymo vieta, sutarties vykdymo, įnašų atlikimo ar įnašų buvimo vietos ir kitomis valstybėmis (*autorius pastaba*).

taikytinas išskaidymo institutas visų jų atžvilgiu), bei kiek tokių valstybių turi pakankamą interesą, kad būtų taikoma būtent jų teisės sistema. Jei vis dėl to šalių pasirinkimui suteikiamas interesas sutartiniams santykiams taikyti vientisą teisės sistemą (duotuoju atveju – kuo mažiau teisės sistemų, kadangi vienos teisinės sistemos taikymas jungtinei veiklai gali būti neįmanomas), ar reikėtų traktuoti, jog jungtinės veiklos kompleksinis pobūdis savaime suponuoja teisės sistemų skaidymą „visų kitų svarbių elementų atžvilgiu“? Nors M. Giuliano ir P. Lagarde¹²²⁵ kalbėjo apie Romos konvenciją, tačiau reikia tikėtis, kad ir Roma I reglamento analogiška nuostata¹²²⁶ priimta kaip kompromisas tiems atvejams, kai šalių santykiuose nėra jokio užsienio elemento, išskyrus patį užsienio taikytinos teisės pasirinkimą, o pati išlyga šalių autonomijai roboti turėtų būti vartojama tik išimtinėse aplinkybėse. Iš to kas pasakyta, manytina, kad jungtinės veiklos specifika dauguma atvejų ir taip suponuoja daugiau nei vienos teisinės sistemos taikymą, kas ją, kaip jau minėta, daro teisiniais santykiais, kuriems atitinkamai žymiai dažniau taikytina išimtis iš bendrosios taikytinos teisės neskaidymo taisyklės. Todėl, autoriaus nuomone, reikėtų išlaikyti teisinių santykių reglamentavimo balansą ir, kai kalbame apie tokį institutą kaip tarptautinė jungtinė veikla, kuriai *per se* būdingas daugiau nei vienos teisės sistemos taikymas, trečiųjų valstybių teisės taikymą reikėtų apriboti tik itin reikšmingomis aplinkybėmis. Kartu tai reiškia, kad jungtinės veiklos specifika pati savaime suponuoja skirtingų teisės sistemų taikymą, todėl ši nuostata (3str. 3d.) jos atžvilgiu tampa perteklinė. Minėta nuostata turėtų būti palankiai vertintina tais atvejais, kai nors ir pakanka argumentų jungtinę veiklą laikyti tarptautine, tačiau užsienio elemento identifikavimo požymių nėra gausu.

Kalbant apie imperatyvias teisės normas Europos Sąjungos ribose, papildomai reikėtų atkreipti dėmesį į reglamento Roma I 23 straipsnį ir Romos konvencijos 20 str., numatančius bendrijos teisės viršenybės principą. Tai reiškia, kad, nepriklausomai nuo to, kokia taikytina teisė bus taikoma šalių sutartiniams santykiams, šios bendrijos nuostatos bus taikomos visais atvejais¹²²⁷. Jei, remiantis direktyvų reikalavimais, į nacionalinę teisę būtų perkelti griežtesni, nei direktyvoje nustatyti minimalūs, reikalavimai, manytina, kad teismai, sprenddami ginčus, turėtų taikyti *lex fori* teisės aktus, įgyvendinančius tokias direktyvas¹²²⁸.

Teismas gali atsakyti taikyti užsienio teisę, jeigu dėl to šalys galėtų išvengti kitos valstybės, su kuria santykiai yra glaudžiai susiję, taikytinos teisės¹²²⁹. Su tuo susijęs ir įstatymo apėjimo klausimas – siekis išvengti valstybės imperatyviųjų normų *fraude à la loi* (autoriaus pastaba). Šalys gali pasirinkti teisę, kuri, jų nuomone, yra palankesnė ir leidžia išvengti nepalankių kitos teisės nuostatų taikymo, taip pat šalys gali atlikti kitus veiksmus, kurie pakeičia taikytinos teisės parinkimo esminius rodiklius, tokius, kaip gyvenamoji ar verslo vieta, pilietybės įgijimas ar atsakymas ir panašiai. Tam, kad pripažintume, jog šalys siekė apeiti

1225 Turima omenyje Romos konvencijos 3 str. 3 d. nuostata. Plačiau žiūrėti Giuliano, M., Lagarde, P., *supra* note 1156.

1226 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 3 str. 3 d.

1227 Tai ypač aktualu įmonių teisės kontekste veikiančioms jungtinės veiklos bendroms įmonėms (*autoriaus pastaba*).

1228 Flessner, A., Verhagen, H. *Assignment in European Private International Law: Claims as property and the European Commission's Rome I Proposal*. Germany: Sellier. European Law Publishers, 2006, p. 27.

1229 Su tuo susijęs ir įstatymo apėjimo klausimas - siekis išvengti valstybės imperatyviųjų normų *fraude à la loi* (*autoriaus pastaba*).

tam tikros valstybės teisė būtina, kad jų veiksmai būtų nesąžiningi, išreiškiantys piktnaudžiavimą galimybe rinktis taikytiną teisę. Jungtinės veiklos atveju, šalys, pasirinkdamos taikytiną teisę, gali siekti daugelio teisinio reguliavimo lemiamų tikslų: mokesčių ar verslo lengvatų, investicijų apsaugos, paprastesnių licencijavimo sąlygų, darbo jėgos samdymo optimalaus reglamentavimo ir kita, taip pat teisinio aiškumo, kad vykdoma veikla bei iš jos kilusios teisės bus teisiškai pripažįstamos. Nors dauguma šių sričių yra reglamentuojamos imperatyviosiomis teisės normomis, tokio pobūdžio siekių negalima laikyti piktnaudžiavimu tol, kol tai nepažeidžia geros verslo bei ekonominės praktikos. Visuotinai pripažįstama, kad teisėtas naudojimas savo teise negali būti laikomas pažeidimu, todėl, šio darbo autoriaus nuomone, tarptautinės jungtinės veiklos šalių piktnaudžiavimas taikytinos teisės pasirinkimo galimybėmis turėtų būti akivaizdus, piktybiškas, šokiruojantis, neįmanomas pateisinti verslo optimizavimo siekiais, ir, atitinkamai, tokių šalių pasirinkta taikytina teisė netaikoma tik nustačius aiškius tokio piktnaudžiavimo atvejus.

Tarptautinės jungtinės veiklos atveju, šalys, tiek projektuodamos bendrą veiklą, tiek pasirinkdamos taikytiną teisę, turėtų atkreipti dėmesį, jog mokesčių, investicijų, darbo ir socialinės saugos, galimų verslo formų, nekilnojamojo turto, užsienio subjektų dalyvavimo reglamentavimas paprastai yra imperatyvus. Todėl susijusios su tarptautine jungtine veikla valstybės išlaikys gana plačią galimybę įsikišti į pasirinktos taikytinos teisės reglamentavimo sritį. Antra vertus, tiek, kiek šis reglamentavimas turės dispozityvumo, paprastai šalys galės rinktis ir taikytiną teisę. Visgi, tarptautinė jungtinė veikla, būdama tarpšakinis kompleksinis institutas paprastai lemia įvairių teisės šakų nuostatų taikymo poreikį, mažai to, tokios nuostatos daugumoje atvejų išreiškia imperatyvias valstybių nuostatas įdarbinimo, investicijų, rinkos valdymo priemonių bei kitų teisinių santykių atžvilgiu. Tai savo ruožtu lemia, kad imperatyviųjų normų išlygos daro jungtinę veiklą pakankamai „skylėtą“ pasirinktos taikytinos teisės prasme. Grynai konsensualinis sutartinis šios veiklos aspektas didžiąja apimtimi lieka nepalietas imperatyviųjų teisės nuostatų, o aplink jį sukuriami teisiniai santykiai paklūsta nedispozityvaus reglamentavimo principui.

Viešosios tvarkos (*ordre public, public policy*) išlyga jungtinės veiklos kontekste

Viešosios tvarkos išlyga reiškia, kad užsienio teisės normos taikymas yra nesuderinamas su pagrindiniais teismo vietos valstybės teisės principais ir tos teisės ginamomis moralinėmis nuostatomis. Prieštaravimas viešai tvarkai apima keletą aspektų. Pirmia, prieštaravimą gerai moralei. Antra, prieštaravimą tam tikrų teisės normų saugomoms vertybėms¹²³⁰ (pavyzdžiui Konstitucijos). Reglamentas Roma I ir Romos konvencija numato viešosios tvarkos išlygą atitinkamai 21 str. ir 16 str. Kaip nurodo M. Giuliano ir P. Lagarde¹²³¹, esminiai viešosios tvarkos išlygos taikymo momentai yra šie: visų pirma, išlyga taikoma ne atrenkant taikytiną teisę, bet tais atvejais, jei būtų pritaikyta konkreiti taikytinos teisės nuostata ir dėl tokio taikymo rezultato būtų pažeista viešoji tvarka, antra, toks rezultatas turėtų būti akivaizdžiai nesuderinamas su viešąja tvarka, trečia, kalbant apie Europos Bendriją, viešosios tvarkos sąvoka taip pat apims ir Bendrijos viešąją tvarką, esančią valstybių narių

1230 Boer de, T.M., Unwelcome foreign law: public policy and other means to protect the fundamental values and public interests of the European Community, in: *The external dimension of EC private international law in family and succession matters*, red. A. Malatesta, S. Bariatti, F. Pocar, Padova CEDAM 2008, p. 295.

1231 Giuliano, M., Lagarde, P., *supra* note 1156.

viešosios tvarkos dalimi. Tik išanalizavęs eilę kriterijų¹²³² teismas gali daryti išvadą, ar užsienio teisės taikymas tikrai pažeistų viešąją tvarką. Taip pat būtina atsižvelgti, ar, taikant užsienio teisę arba atsisakant ją taikyti, bus pažeistos žmogaus teisės. Pritartina Anglijos teismuose patvirtintai taisyklei, kad viešosios tvarkos išlyga „turėtų būti taikoma tik aiškiose bylose, kai žala, gresianti visuomenei, yra iš esmės nenuginčijama, ir nepriklausyti nuo išskirtinių mažumos teisėjų išvadų“¹²³³. Anot anglų teisininkų, pačios situacijos, kai susiklostę santykiai galėtų būti prieštaraujantys viešajai tvarkai, yra pakankamai retos, dažniausiai nurodomi tokie pavyzdžiai, kaip prostitucijos ar vergovės legalizavimas¹²³⁴. Palikimas valstybei viešosios tvarkos išlygos taikymo teisės yra svarbus kolizinių teisės normų taikymo aspektas, tačiau pastangos aiškiai apibrėžti tokios išlygos taikymo ribas davė mažai rezultatų, ir valstybių praktika vis dar išlieka skirtinga. Pabrėžtina tik tai, kad kiekvienu atveju viešosios tvarkos išlygos taikymas turi būti traktuojamas kaip *ultimum remedium*¹²³⁵.

Manytina, kad tarptautinės jungtinės veiklos atveju tokios situacijos, kurios prieštarauja *lex fori* moralinėms normoms turėtų būti labai aiškiai nepateisinamos, tačiau ne kvestionuojamos ar abejotinos. Tuo tarpu viešosios tvarkos išlygos taikoma imperatyviųjų teisės normų pagrindu, sutartinės jungtinės veiklos atžvilgiu yra pakankamai tikėtinas, kaip jau minėta, dėl didesnio susijusių valstybių skaičiaus bei dėl didesnės imperatyviųjų nuostatų įtakos šios sutarties reguliuojamiems santykiams. Tačiau negalima atsisakyti taikyti užsienio teisės remiantis viešosios tvarkos išlyga vien dėl to, kad *lex fori* vienai šaliai palankesnė nei užsienio teisė¹²³⁶. Išskyrus jau minėtus neutralios teisės pasirinkimo pavyzdžius, dauguma atvejų tarptautinei jungtinei veiklai vykdyti vienos valstybės teisė visuomet bus palankesnė nei kitos, o kaip jau minėta, tai neturėtų būti traktuojama kaip šios išlygos taikymo sąlyga tol, kol šalys veikia sąžiningai bei naudojasi taikytinos teisės privalumais geros verslo praktikos ribose¹²³⁷.

Nors šiandien šalių valios autonomija yra laikoma pagrindiniu tarptautinės privatinės teisės principu, įtvirtintu ir pagrindiniuose sutarčių teisės kolizines normas reglamentuojančiuose dokumentuose, visgi nereikėtų pamiršti, kad ši autonomija turi ribas. Visų pirma, šalių valios išraiškos formos atžvilgiu reikalaujama, kad susitarimas dėl taikytinos teisės būtų sudarytas bei galiojantis. Antra, valios apimties galimybės - valstybės dažnai numato, kad šalių pasirinkimas dėl taikytinos teisės neapima nevalstybinės ar neutralios teisės sistemos pasirinkimo. Trečia, net jei šalių susitarimas dėl taikytinos teisės atitinka

1232 Anot V. Mikelėno, teismas gali taikyti viešosios tvarkos išlygą tik išanalizavęs: a) taikytiną užsienio teisę; b) faktines bylos aplinkybes; c) savo nacionalinę teisę; d) galimą užsienio teisės taikymo rezultatą; e) galimą nacionalinės teisės taikymo rezultatą; f) galimą nacionalinės užsienio teisės taikymo ir nacionalinės teisės taikymo rezultatų palyginimą; h) užsienio teisės taikymo rezultatą tarptautinės teisės požiūriu. Plačiau žiūrėti. Mikelėnas, V., *supra* note 943.

1233 Fauvarque-Cason, B., Mauzeaud, D. *European Contract Law. Materials for a Common Frame of Reference: Terminology. Guiding Principles. Model Rules*. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2008, p. 131.

1234 Morris, J. H. C., *supra* note 1125.

1235 Boer de, T.M., *supra* note 1230, p. 295.

1236 Mikelėnas, V., *supra* note 943.

1237 Tikimybė, kad tarptautinės jungtinės veiklos šalių pasirinktos taikytinos teisės nuostatos bus pakeičiamos imperatyviomis susijusių valstybių teisės normomis, pakankamai nemaža, turint omenyje, kad dauguma jungtinei veiklai vykdyti reikšmingų aspektų patenka į valstybės vienašalio reguliavimo monopolį (*autorius pastaba*).

anksčiau aptartus kriterijus, valstybės išlaiko teisę taikyti tiek viešosios tvarkos išlygą, tiek imperatyviąsias savo nuostatas. Tarptautinės jungtinės veiklos atveju galima išvengti aiškų imperatyviųjų nuostatų dominavimą¹²³⁸, o tai daro jungtinę veiklą sąlyginio ir riboto taikytinos teisės pasirinkimo mechanizmu, kurio atžvilgiu viešosios tvarkos išlygos taikymo galimybė tampa galima santykinai dažniau nei kitų santykių atžvilgiu. Taikytinos teisės pasirinkimas sutartinės jungtinės veiklos atveju ne visuomet bus traktuojamas kaip galimas arba konkrečiais atvejais saistantis šalis ar teismą, taip pat dėl įvairių tarptautinės privatinės teisės instrumentų įtakos tokie susitarimai gali būti traktuojami kaip ydingi ir dėl to teismo keičiami ar apskritai nepripažįstami, o minėtų aplinkybių įtakoje itin padidėja reikšmė tų atvejų, kai taikytina teisė nustatoma nesant šalių pasirinkimui.

3.3. Teisė, taikytina nesant jungtinės veiklos sutarties šalių susitarimui dėl taikytinos teisės

3.3.1. Taikytinos teisės nustatymas nesant tarptautinės jungtinės veiklos šalių susitarimui

Sutarčių, taip pat ir tarptautinio verslo kontekste realybė tokia, kad *inter rusticos* sutartyje niekada neaptariamos visos reikiamos teisinės nuostatos. Didžiojoje daugumoje bylų šalys nepasirenka taikytinos teisės¹²³⁹, nors literatūroje praktikams pabrėžiama, jog taikytinos teisės pasirinkimo aspektai nėra vien techninės teisinės problemos, kurios gali likti atviros aptarti su teisininkais kilus ginčams¹²⁴⁰. Kita vertus, šalių susitarimas dėl taikytinos teisės gali būti tiek aiškiai išreikštas, tiek numanomas. Visais atvejais „susitarimo“ sąlyga reikalauja, kad šalys būtų suderinusios valią ir padariusios arba žodinį arba bent faktinį (tačiau realų) taikytinos teisės pasirinkimą. Visgi, kartais tos pačios aplinkybės, kurios gali rodyti šalių kryptingą valią, gali būti atsitiktinės, nes šalys visiškai nepagalvojo apie taikytinos teisės pasirinkimą, ir veikė aklai, arba joms nepavyko susitarti. Tokiais atvejais bus laikoma, kad susitarimo dėl taikytinos teisės nėra. Kaip jau minėta, skiriamoji riba tarp „susitarimo nebuvimo“ ir „numanomo teisės pasirinkimo“ gali būti neaiški ir dėl to iš esmės priklausyti nuo teismo atlikto santykių kvalifikavimo. Kaip nurodo M. Giuliano ir P. Lagarde¹²⁴¹, Romos konvencijos 4 straipsnio komentare, sutarties lokalizavimas tam tikroje valstybėje Prancūzijos ir Belgijos teismų gali būti subjektyviai traktuojamas kaip ekvivalentas šalių norėjai pasirinkti teisei, jei toks noras būtų buvęs išreikštas. Vokiečiai teisininkai taip pat dažnai preziumuoja esant išreikštą taikytinos teisės pasirinkimo sąlygą, manydami, kad visos civilizuotos teisinės sistemos pasaulyje siekia tų pačių teisinių išvadų pagal tas pačias esamas faktines aplinkybes¹²⁴². Tai stiprina jau aptartos šalių pasirinktos taikyti teisės atvejų pozicijas, tačiau vis viena jai nesuteikia pakankamo stabilumo ir nuspėjamumo.

1238 Tiek investicijų teisės, tiek valstybės vidaus viešosios ar privatinės teisės normų prasme (*autorius pastaba*).

1239 Lehmann, M. Liberating the Individual from Battles between States: Justifying Party Autonomy in Conflict of Laws. In *the Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 2008, Volume 41, p. 381-434.

1240 Jaeger, A. V., Hök, G. S. FIDIC – A Guide for *Practicioners*. Heidelberg: Springer, 2010, p. 67.

1241 Giuliano, M., Lagarde, P., *supra* note 1156.

1242 Jillani, A. The Choice of Law in Commercial Relations: a German Perspective. In *International and Comparative Law Quarterly*, 1988, Volume 37.

Situacija faktiškai taip pat gali būti prilyginama susitarimo nebuvimui tais atvejais, kai taikytinos teisės išlyga yra negaliojanti.¹²⁴³ Taip pat šalių pasirinkimas nebus laikomas galiojančiu, jei keletas pasirinktų teisinių sistemų logiškai nederės tarpusavyje šalių teisių ir pareigų atžvilgiu, taip pat jei bus pasirinkta „plaukiojanti“ (neidentifikuojama) teisės sistema ir kiti jau minėti atvejai. Tai praktiškai reiškia, kad, nors viena vertus tarptautinės jungtinės veiklos šalys turi tam tikras galimybes (ypač investicijų teisės požiūriu) rinktis įvairias taikytinos teisės sistemas, įskaitant taikytiną teisę, kuriai trūksta sistemiškumo, kaip teisės požymio (pvz., *lex mercatoria*), antra vertus, tikimybė, kad toks pasirinkimas neturės teisinės galios bei bus traktuojama, jog taikytina teisė apskritai nebuvo pasirinkta, reikšmingai didelė. Didesniu stabilumu pasižymi nebent neutralios teisės pasirinkimas, tačiau, kaip jau minėta, ir jis leidžiamas ne visų valstybių. Tokiomis aplinkybėmis žymiai didesnę reikšmę įgauna teisė, taikytina nesant jungtinės veiklos šalių pasirinkimo.

Bendroji taisyklė šiuo atveju nurodo, jog nesant šalių pasirinkimui dėl taikytinos teisės, ją nustatys teismas, savo nuožiūra kvalifikavęs teisinius santykius bei įvertinęs reikšmingus siejimo kriterijus¹²⁴⁴. Kaip buvo aptarta, praktinių problemų šioje vietoje visų pirma gali padiktuoti skirtingas valstybių požiūris į tarptautinę jungtinę veiklą, dėl ko patys santykiai iš pat pradžių *lex fori* gali būti kvalifikuojami kaip kitokie sutartiniai santykiai, ne jungtinė veikla, taip pat kaip jungtinė veikla, tačiau neturinti užsienio elemento arba kaip jungtinė veikla, kuriai privaloma kita, ne grynai sutartinė, forma. *Legis fori* taikymas, istoriškai būdamas pirmesnis, vis dėlto užleidžia vietą *lex causae*, todėl teismas turėtų svarią reikšmę suteikti šalių ketinimams sukurti būtent tarptautinės jungtinės veiklos teisinius santykius. Tokiose situacijose užsienio teisės taikymas, iš ekonominių pozicijų, anot G. Rühl¹²⁴⁵, padiktuoja šiuos keturis privalumus: pirma, padidina teisės nuspėjamumą iki ginčo kilimo (taikant *legi fori* šalys galėtų identifikuoti tik finale taikomą teisę, bet ne jų santykius reglamentuojančias normas), antra, atitinkamai neskatinama imtis *forum shopping* priemonių (bei lenktynių „kas pirmas paduos ieškinį“ (angl. „race to the courthouse“), kas, bendrai paėmus, tik didina bylinėjimosi apimtis), trečia, skatinama valstybių reglamentavimo konkurencija (nors nėra iki galo aišku, ar valstybės tikrai konkuruoja dėl savo teisės aktų patrauklumo, visgi, manoma, kad valstybės yra suinteresuotos, kad būtų taikoma būtent jų teisė) ir, ketvirta, suteikiama užsienio teisės taikymo privalumų teisinių santykių subjektams (ypač tais atvejais, kai *lex fori* teisė yra nepakankama tarptautiniam sandoriui tinkamai reglamentuoti). Visos šios aplinkybės byloja „už“ *lex causae*, kartu „už“ didesnes galimybes tarptautinės jungtinės veiklos šalims, kad jų santykiai bus kvalifikuojami pagal jų teisėtus bei pagrįstus ketinimus. Kvalifikavimas pagal *legi causae* reiškia, kad bus taikoma tą teisinį santykį reguliuojanti teisė. Tarptautinės jungtinės veiklos atveju galimos situacijos, kai pačios santykio šalys netinkamai identifikuoja teisinius tarpusavio santykius¹²⁴⁶, atitinkamai, teisiškai ydingas gali būti šalių suvokimas dėl taikytinos teisės (bei santykių esmės ir „*lex causae*“ taikymo pagrindo).

1243 Pagal bendruosius sandorių negaliojimo pagrindus arba dėl to, kad šalys pasirinko teisę, kuri nėra valstybinė ar kuri yra neutrali, o *lex fori* tokio pasirinkimo neleidžia (*autorias pastaba*).

1244 Turėtina omenyje ir tai, kad teismas pirma privalės nustatyti, ar yra šalių susitarimas dėl taikytinos teisės, ar jo nėra (*autorias pastaba*).

1245 Rühl, G., *supra* note 549, p. 801–842.

1246 Dėl jau minėtos jungtinės veiklos sampratos problematikos bei dažno jos tapatinimo su kitomis kooperacinio pobūdžio sutartimis (*autorias pastaba*).

Tarptautinės privatinės teisės doktrinoje išvalgūs F.K. von Savigny „tinkamos“ teisės nustatymo kriterijų ieškojimai¹²⁴⁷. F.K. von Savigny rėmė idėją, kad, nepriklausomai nuo bylinėjimosi vietos, teisės taikymo rezultatai turėtų būti vienodi. Sekant F.K. von Savigny ir ieškant metodų, kokiais būdais gali būti susiejamas teisinis santykis ir teisės sistema, išplėtos trys pagrindinės koncepcijos: glaudžiausio ryšio (angl. *closest and most real connection*), reikšmingiausio santykio (angl. *the most significant relationship*) bei „gravitacijos centro“ (angl. *centre of gravity*), greta šių žinomos ir mažiau paplitusios doktrinos. Anot G. Rühl¹²⁴⁸, iš Romos konvencijos ir Jungtinių Amerikos valstijų Kolizinių normų antrojo sąvado nuostatų galima spręsti, kad Europos ir JAV požiūris į kolizinę teisę XX a. tapo itin panašus. Toliau nagrinėdami glaudžiausio ryšio, reikšmingiausio santykio doktrinas turėsime omenyje, kad jos tarpusavyje turi daug bendrumų, o kai kurių autorių net ir tapatinamos.

Kaip nurodo Ian F.G. Baxter¹²⁴⁹, nei viena iš šių teorijų nepateikia adekvačių instrukcijų, kaip turi būti taikomos, todėl palieka žymią reikšmę teismų diskrecijai, visų pirma, dėl to, kurie elementai yra laikytini susijusiais, reikšmingais ir realiais, bei, antra, kokia teisinė galia yra suteikiama tiems elementams *inter se*. Tačiau kad tarptautinio verslo subjektų poreikiai bei nuomonė čia vaidina tik antraeilį vaidmenį, rodo nuostatos, kad, visų pirma, teisinis santykis turi tik vieną teisinę sistemą, kuri jam yra „tinkama“, „turinti ryšį“, antra, kad „tinkamumas“, „ryšys“ nustatomas teismo, taikant tokias susiejimo teorijas, kaip glaudžiausias ryšys, reikšmingiausias santykis ar „gravitacijos centras“, trečia, kad toks sprendimas, paremtas tariaimai „tinkama“ teise, lems labiausiai pagrįsto ir teisingiausio sprendimo priėmimą¹²⁵⁰. Kaip jau ne sykį minėta, jungtinės veiklos specifika dažnai suponuoja, kad ji yra susijusi daugiau nei su viena valstybe, atitinkamai, ar galima kalbėti apie vieną teisingiausią taikytiną teisę? Minėtas tarptautinės privatinės teisės pozicijas silpnina ir toliau aptariama reikšmingiausio teisinio santykio (būdingiausios pareigos vykdymo) problematika tarptautinės jungtinės veiklos atveju.

Romos konvencija numatė, kad, nesant šalių pasirinkimui, taikoma glaudžiausio ryšio doktrina, į kurią nurodo 4 str. 2d. įtvirtintos prezumpcijos (sutarčiai būdingiausios pareigos vykdymo atvejai), o jų negalint taikyti, labiausiai su prievole susijusi valstybė nustatoma kitais būdais. Dėl praktinių neaiškumų, minėtas eiliškumas keistas ir reglamente Roma I jau įgijo kitokį pavidalą: pirmajame etape taikytinos *expressis verbis* numatytos prezumpcijos (objektyvios taisyklės, suformuluotos būdingiausios sutarčiai pareigos vykdymo doktrinos pagrindu), negalint jų taikyti arba negaunant efektyvaus rezultato, taikytinas liberalesnis „pareigos, būdingiausios sutarčiai“ vykdymo testas, o nepasiteisinus ir šiam, taikoma teisė valstybės, su kuria sutartis yra labiausiai susijusi. Tačiau, nors, anot kai kurių autorių, nėra bendros nuomonės, kelių pakopų bei kokio prioriteto „testai“ įtvirtinti šiais teisės aktais¹²⁵¹, bet kuriuo atveju, svarbu paminėti reglamento Roma I nuopelną suteikus teisinį tikrumą nustatant taikytiną teisę, jeigu ne jungtinei veiklai, tai bent tęstinei

1247 Pagal C. F. Von Savigny, kiekvienam teisiniui santykiui turi būti nustatoma ta teisės sistema, kuriai tas santykis natūraliai priklauso, ir taikomos tokios teisės taisyklės. Plačiau žiūrėti VON SAVIGNY, C. F. *System des heutigen römischen Rechts*. Berlin, 1849.

1248 Rühl, G., *supra* note 549.

1249 Baxter, I. F. G. *Conflict of Laws and International Business*. In *International and Comparative Law Quarterly*, 1985, Volume 34, p. 24.

1250 Rühl, G., *supra* note 549, p. 27.

1251 Plačiau žiūrėti North, P. M., Fawcett, J. J., Cheshire, G. C., *supra* note 1116, p. 564–574.

jungtinei veiklai artimoms tarporganizacinių ryšių formoms. Francizės¹²⁵² ir distribucijos¹²⁵³ sutartys Roma I reglamente buvo įtrauktos prie sutarčių rūšių, kurioms taikomos *expressis verbis* numatytos taisyklės, taigi, prisidedant prie tikrumo pergales prieš lankstumą¹²⁵⁴, kuri, autoriaus nuomone, galimai padėjo pamatus ir jungtinės veiklos įtraukimui į tą pačią straipsnio dalį Reglamente. Juo labiau, kad tokių pasiūlymų literatūroje jau yra¹²⁵⁵.

3.3.2. Šalies, vykdančios pareigą, būdingiausių sutarčiai, teisės taisyklė tarptautinės jungtinės veiklos atveju

Roma I reglamento 4 str. įtvirtina vadinamąjį „laiptų“ taikytinos teisės principą¹²⁵⁶, pagal kurį „būdingiausios pareigos“ taisyklė, lyginant su Romos konvencija, tampa savarankišku pagrindu nustatyti taikytiną teisę¹²⁵⁷. Iki tol Romos konvencijoje¹²⁵⁸ ši taisyklė buvo kaip didžiausio susietumo prezumpcijos įtvirtintas šveicarų vartojamas modelis. Taigi, būdingiausių sutarčiai pareigą vykdanči šalis tapo taikytinos teisės identifikavimo kriterijumi (atkreiptinas dėmesys, kad ne būdingiausios sutarčiai pareigos vykdymo vieta!). Pasak North ir Fawcett¹²⁵⁹, toks vykdančios šią pareigą šalies kilmės kriterijus vargiai atspindi tarptautinės komercinės veiklos šalių interesus. Vyrauja nuomonė, kad labiausiai sutarčiai būdinga pareiga ją charakterizuoja, išskiria iš kitų sutarčių¹²⁶⁰.

Anglų teisės sistemoje, teismai, taikydami Romos konvencijos nuostata, susijusių su „būdingiausios pareigos“ taisykle atitinkamai išrutuliojo tokias taisykles¹²⁶¹:

1. Pirmasis žingsnis yra nustatyti šalį, turinčią pareigą, labiausiai būdingą sutarčiai. Anot M. Giuliano ir P. Lagarde¹²⁶², tokia pareiga laikoma esanti labiausiai būdinga

1252 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 4 str. 1 d. e p.

1253 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 4 str. 1 d. f p.

1254 Lyginant su Romos konvencija (*autoriaus pastaba*).

1255 Anot B. A. Marshall, taisyklė galėtų atrodyti taip: 4(1)(i) str. jungtinės veiklos sutartis turi būti išskaidyta į jos sudedamąsias dalis, kurių kiekvieną reguliuoja tai daliai taikytina teisė, kaip nustatyta a-h punktuose arba 2 str. Plačiau žiūrėti Marshall, B. A. Reconsidering the Proper Law of the Contract. In *Melbourne Journal of International Law*, 2012, Volume 13, p. 1-35.

1256 Pagal Roma I reglamentą taikytina teisė pirmiausiai nustatoma pagal reglamento 4 str. 1d., toliau sutarčiai neapimant tos dalies, tikrinama, ar gali būti taikoma 4 str. 2 d., paskui, jeigu pastaroji dalis irgi negali būti pritaikyta, – 3 d., o neesant galimybės taikyti šios dalies, taikytina teisė nustatoma pagal reglamento 4 str. 4 d. 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 4 str.

1257 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 4 str. 2 d.

1258 Convention on the law applicable to contractual obligations (consolidated version) with First Protocol on the interpretation of the 1980 Convention by the Court of Justice (consolidated version) and Second Protocol conferring on the Court of Justice powers to interpret the 1980 Convention (consolidated version). OJ C27, 1998, Volume 41, 4 str. 2 d.

1259 North, P. M., Fawcett, J. J., Cheshire, G. C., *supra* note 1116, p. 27.

1260 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 24.

1261 Morris, J. H. C., *supra* note 1125, p. 27.

1262 Giuliano, M., Lagarde, P., *supra* note 1156.

sudaromai sutarčiai, kai atliekamas „veiksmas, už kurį paprastai mokamas atlygis, priklausomai nuo sutarties, – prekių pristatymas, suteikimas teisės naudotis tam tikru turtu, paslaugų suteikimas, transportavimas, apdraudimas, banko operacijos, apsauga ir kiti, kurie paprastai sudaro sutartyje traukos centrą bei socialinę ekonominę funkciją sutartiniams sandoriams“¹²⁶³.

2. Antra, reikia nustatyti, ar šalis, sudarydama sutartį, vertėsi verslu ar profesija. Tai – fakto nustatymas.
3. Jei nustatoma, kad šalis, sudarydama sutartį, vertėsi verslu ar profesija, preziumuojama, jog valstybė, su kurios teise susijęs labiausiai sutarčiai būdingos pareigos vykdymas, yra ta, kurioje yra tokios šalies pagrindinė verslo vieta. Nepaisant to, jei sutartimi jos vykdymas nustatomas kitoje valstybėje, valstybė, su kurios teise susijęs labiausiai sutarčiai būdingos pareigos vykdymas, bus ta, kurioje yra kita šalies verslo vieta. Atitinkamai, Anglijos teismai buvo linkę traktuoti, jog, tais atvejais, kai sutartyje numatyta jos vykdymo vieta, tačiau pareiga įvykdoma kitoje vietoje ir sutartis dėl to nėra pažeidžiama, tai ir Romos Konvencijos 4 str. 2 d. tokiu atveju netaikoma, o taikytina teisė išlieka valstybės, kurioje yra pagrindinė tokios šalies verslo vieta.¹²⁶⁴ Taip pat lieka neaišku, ar tais atvejais, kai sutartis numato jos vykdymą konkrečioje valstybėje, tačiau joje šalis neturi jokios verslo vietos, būtų tenkinamos minėtos 4 str. 2 dalies nuostatos.
4. Jei šalis, sudarydama sutartį, nesivertė verslu ar profesija, preziumuojama, kad valstybė, su kurios teise susijęs labiausiai sutarčiai būdingos pareigos vykdymas, yra ta, kurioje šalis turėjo gyvenamąją vietą ar centrinę administraciją.

Atsižvelgiant į išsirutuliojusią minėtos nuostatos taikymo praktiką, net ir reglamento Roma I atveju, akivaizdu, jog tarptautinės jungtinės veiklos atveju nepakanka minėtų priemonių, kad būtų identifikuojama būdingiausia pareiga, kartu, ir ją vykdanti šalis. Visų pirma, jei laikysime, kad būdingiausią pareigą sukuria veiksmas, už kurios mokamas atlygis, tai turėtina omenyje, kad jungtinės veiklos šalių atžvilgiu „mokantieji“ dažniausiai yra tretieji asmenys, tačiau ne kontrahentai tarpusavyje. Tokiu atveju neaišku, kodėl vienos iš pareigų vykdymas, kuris lemia pajamų iš trečiųjų asmenų generavimą, turėtų būti traktuojamas kaip reikšmingesnis tarptautinėje jungtinėje veikloje, nei kitų pareigų vykdymas. Antra, atsisakius atlygio mokėjimo kaip būtino požymio, lieka neaišku, ar jungtinės veiklos atveju apskritai egzistuoja specifinė būdingiausia pareiga. Arba, kadangi jungtinės veiklos atveju, bendrai siekdamos tam tikro tikslo, abi šalys turi itin svarbią pareigą bendradarbiauti tarpusavyje, galima laikyti, kad būdingiausią pareigą turi abi šalys. Tai leidžia manyti, kad minėtų Romos konvencijos 4 straipsnio prezumpcijų vartojimas buvo ribotas – jos negalėjo būti taikomos tais atvejais, kai neįmanoma nustatyti pareigos, labiausiai būdingos sutarčiai, taip pat tais atvejais, kai iš sutarties bus matyti, jog ji visa yra labiau susijusi su kitos valstybės teise. Dėl galimybės taikyti minėtas išlygas pagal Romos konvencijos 4 str. 5 d., teismų praktika išdisbalansavo visą Konvencijoje įtvirtintą prezumpcijų sistemą. Tačiau situacijos,

1263 Giuliano, M., Lagarde, P., *supra* note 1156.

1264 The English and Wales Court of Appeal (Civil Division), 28 June 2002 court ruling Ennstone Building Products Limited (Formerly Natural Stone Products Limited v. Stanger Limited (Formerly TBV Stanger Limited), EWCA, Civ 916, [2002] 1 W.L.R. 114 [interaktyvus]. 2002, [žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2002/916.html>> [žiūrėta 2015-01-21].

kalbant apie jungtinę veiklą, Roma I atveju net nebuvo planuota keisti¹²⁶⁵, nors apie jungtinę veiklą užsimenama dar M. Giuliano ir P. Lagarde ataskaitoje¹²⁶⁶.

Doktrinos atstovai nevienareikšmiškai traktuoja jungtinės veiklos „būdingiausių pareigą“, todėl bet kokios su ja susijusios teisinio reguliavimo formuluotės ar jų taikymas yra problemiškas, netgi turint omenyje reglamento Roma I preambulės 19 p. suteikiamas gaires¹²⁶⁷, nes neaišku kokių kriterijumi remdamasis teismas turėtų nustatyti sutarties svarbiausią aspektą. Kai kurie autoriai mano, kad „būdingiausia pareiga“ galėtų būti, priešingai, nei nurodo M. Giuliano ir P. Lagarde¹²⁶⁸, ne prekė ar paslauga, už kurią gaunamas atlygis, bet pats įnašų į jungtinę veiklą įnešimas arba technologijų perkėlimas¹²⁶⁹. Atrodytų, logikos tokioje pozicijoje yra tiek, kiek jungtinės veiklos būtinuoju požymiu yra turto apjungimas jungtinei veiklai vykdyti. Tačiau, kaip nurodo S. R. Göthel¹²⁷⁰, toks požiūris neįtikina tais atvejais, kai visos šalys įneša įnašus, technologijų perkėlimas tokiu atveju netampa priešpriešinis kitiems įnašams. Priskyrimas pareigai savybės „sutarčiai būdingiausia“ pagal tai, ar įnašas yra finansinis ar ne, yra nelogiškas, todėl neatlieka kolizinės teisės prasme jokios funkcijos. Doktrinoje keliami klausimai, ar tokiu siejimo kriterijumi jungtinės veiklos atveju galėtų būti didžiausias įnašas, kokybiškiausias įnašas ir panašiai. Visgi manytina, kad pareiga, labiausiai būdinga sutarčiai, veikia tik visiškai paprastose situacijose, ji visiškai netinka kalbant apie bendradarbiavimo sutartį. Laikytina, kad jungtinės veiklos sutartį charakterizuoja ne specifinės pareigos vykdymas, o bendradarbiavimo elementas, koordinacinis pobūdis, bendro tikslo siekimas, kurias vykdo ne viena šalis, o kontrahentai vienas kito atžvilgiu, todėl natūraliai nelieka „būdingiausių pareigą vykdančios šalies“, o „būdingiausių pareigą vykdančių šalių“ kriterijus nebepajėgus nukreipti į vieną teisės sistemą. Lawrence Collins¹²⁷¹, kritikuodamas labiausiai sutarčiai būdingos pareigos vykdymo vietos valstybės nustatymo kriterijus, nurodo, jog tie kriterijai dažnai yra nepakankamai susiję su šalimis - verslo subjektais, bei jų sudaryta sutartimi. Antra, pareigos, būdingiausios sutarčiai, vykdymas yra ribotas tais atvejais, kai šalys veikia skirtingose valstybėse, ir dėl to atsiranda ne viena, o kelios veikimo vietos. Pati koncepcija siekia eliminuoti vienos iš valstybių teisės taikymą nustatydama vienos iš šalių „būdingesnę“ dalyvavimą sutartiniuose santykiuose¹²⁷²,

1265 Kaip teigiama Komisijos pasiūlyme dėl reglamento Roma I, 2 d. išlaikomas „būdingiausios pareigos“ kriterijus sutartims, kurioms 1 d. nenumato specialios taisyklės, pavyzdžiui tokioms sudėtingoms sutartims, kurias nelengva kategorizuoti ar sutartims, įtraukiančioms abipusę šalių įvykdymą, kuris gali būti charakterizuojamas abiemis šalims. Plačiau žiūrėti Commission of European Communities. Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Law Applicable to contractual Obligations (Rome I), COM(2005) 650 final [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005PC0650&from=EN>> [žiūrėta 2015-01-21].

1266 Giuliano, M., Lagarde, P., *supra* note 1156.

1267 Šis punktas nurodo, kad jei sutartį sudaro teisių ir prievolių, kurios gali būti priskirtos daugiau nei vienai iš nustatytų sutarčių kategorijų, rinkinys, tai sutarčiai būdingiausios pareigos vykdymas turėtų būti nustatomas pagal jos svarbiausią aspektą (*autoriaus pastaba*).

1268 Giuliano, M., Lagarde, P. *op. cit.*

1269 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 24.

1270 *Ibid.*, p. 27.

1271 Collins, L., *supra* note 1102, p. 422.

1272 *Ibid.*, p. 423.

Šių prezumpcijų kritikos įtakoje reglamente Roma I padaryta esminių pakeitimų, įtvirtinančių griežtas objektyvias taikytinos teisės nustatymo taisykles konkrečioms sutarčių rūšims. Procesas prasideda 4(1) straipsniu, kuris nustato „griežtas ir greitas taisykles“ (angl. hard and fast), siekiant nustatyti taikytiną teisę aštuonioms sutarčių rūšims¹²⁷³. Visoms kitoms sutartims arba patenkančioms į daugiau kaip vieną kategoriją numatoma taikyti šalies, turinčios įvykdyti tai sutarčiai būdingiausią pareigą, įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisę.¹²⁷⁴ Tačiau nei Roma I reglamento 4 (1), nei 4 (2) straipsnis, nors ir „išsprendę klausimą“ tokių sudėtingų sutarčių kaip frančizė ir distribucija atžvilgiu, nei kitų komerciniuose sandoriuose žinomų mainų susitarimų, nei jungtinės veiklos sutarčių neapima, todėl gali būti sunku ar net neįmanoma nustatyti „būdingiausią pareigą vykdančios šalies.“¹²⁷⁵

Taigi, nors pripažįstama, kad Roma I reglamentas radikaliai pakeičia procesą, kuriuo taikytina teisė, nesant šalių pasirinkimui turi būti nustatoma¹²⁷⁶, tačiau, autoriaus nuomone, pagrįstai pasirinkta Europos Tarybos ir Parlamento pozicija buvo stipriai sukritikuota tarptautinės privatinės teisės doktrinos atstovų, kaip galimai sujaukianti esamą teisinę praktiką (ikitolinę valstybės teismų jurisprudenciją, tarptautinius prekybos santykius), be to, galimai neefektyvi dėl kompleksinio daugumos tarptautinių sutarčių pobūdžio¹²⁷⁷. Vis viena dauguma atvejų, minėtos taikytinos teisės taisyklės pakartoja tas, kurios nustato taikytiną teisę glaudžiausio ryšio principo taikymo atveju¹²⁷⁸. Antra, jei šie kriterijai pasirodytų esą nepakankami taikytinai teisei nustatyti, ir toliau būtų taikoma pareigos, būdingiausios sutarčiai, vykdančios šalies gyvenamosios ar verslo vietos valstybės teisė. „Racionaliai mąstant, jau iš šio straipsnio nuostatos aišku, kad tokiose mišriose sutartyse gali būti kelios būdingos prievolės, taigi taikytinos teisės metodologijos požiūriu sutarčiai turėtų būti taikomas išskaidymo (*dépeçage*) principas“¹²⁷⁹. Iš to, kas jau buvo pasakyta apie tarptautinės jungtinės veiklos specifiką, šio instituto taikymas ko gera galėtų padėti išspręsti ir kai kuriuos teisės, taikytinos nesant šalių susitarimo, nustatymo klausimus¹²⁸⁰, tačiau tokiu atveju vėl reikėtų grįžti prie jau aptartos problemos: iki kokio laipsnio galima skaidyti teisinius santykius, bei kokia apimtimi egzistuoja pagrįstas šalių interesas, kad jų santykiams būtų taikoma kuo mažiau teisės sistemų.

Suprantama, kad Roma I preambulėje nurodytas tikslas¹²⁸¹ gali būti geriau, nei Romos konvencijos, pasiektas pateikiant iš anksto žinomus kriterijus šalims, sudarančioms tokias

1273 Hill, J., Chong, A. *International Commercial Disputes: Commercial Conflict of Laws in English Courts, Studies in Private International Law, the 4th Edition*. Oxford: Hart Publishing, 2010, p. 524.

1274 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, 4(2) str.

1275 Wilderspin, M., *supra* note 54, p. 259-274.

1276 Marshall, B. A., *supra* note 1255, p. 1-35.

1277 Max Planck Institute for Foreign Private and Private International Law. Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I) [interaktyvus]. 2007, [žiūrėta 2014-12-12]. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2612&context=faculty_scholarship> [žiūrėta 2014-12-12].

1278 Goldammer, Y., Jurčys, P., *supra* note 610.

1279 *Ibid.*

1280 Taigi, pasitelkiant tikslų *dépeçage* ir išskaidant jungtinės veiklos sutartį į jos dedamąsias, pavyzdžiui susitarimas dėl intelektualinės nuosavybės perdavimo, susitarimas dėl darbuotojų apmokymo, *et alii*.

1281 Roma I preambulėje nurodoma: „siekiant prisidėti prie šio reglamento bendro tikslo - t.y. teisinio

sutartis kaip pirkimo-pardavimo, paslaugų teikimo, frančizės, distribucijos¹²⁸² *et cetera*. Kalbant apie tarptautinę jungtinę veiklą, akivaizdu, kad šio tikslo negalėjo pasiekti nei Romos konvencija, nei reglamentas Roma I, visų pirma dėl to, kad tarptautinės jungtinės veiklos sutartis, būdama daugiašalė ir kooperacinio pobūdžio, neįtvirtina priešpriešinių šalių teisių bei pareigų. Nors galimi variantai, kai vienos šalies įsipareigojimai yra proporcingai didesni kitos šalies įsipareigojimams, arba atitinkamai vienos šalies įnašų vertė yra didesnė nei kitos, abejotina, ar tai sudaro pagrindą teigti, jog tokiai šaliai tenka „būdingesnė“ pareiga. Tokiu atveju tenka taikyti kitą „testą“ pagal reglamentą reglamentą Roma I.

Max Planck institutas, komentuodamas Komisijos žaliąją knygą, nurodo, kad sudėtingose bylose, tokiose kaip frančizės ar leidybos sutarties, mokslinių tyrimų kooperacijos ir kt. pagrindu kilusio ginčo atvejais, paliekama teisėjo diskrecijai įvertinti bylos aplinkybės ir nustatyti, ar yra pareigos, būdingiausios sutarčiai, vykdymas konkrečiu atveju, bei kuri iš šalių ją vykdo¹²⁸³. Tokių sutarčių atvejais, nurodo institutas, būdingiausios sutarčiai pareigos vykdymo identifikavimas dažnai priklausys nuo konkrečios sutarties nustatomų šalių teisių bei pareigų apimtys. Atsižvelgus į išsakytą poziciją, visgi lieka neaišku, ar remiantis konkrečios tarptautinės jungtinės veiklos sutartimi vienai iš šalių apskritai gali būti pripažįstamas būdingiausios sutarčiai pareigos vykdymas, ar ne¹²⁸⁴. Net jeigu tai ir įmanoma, anot šio darbo autoriaus, tarptautinės ekonominės veikos šalių atžvilgiu mažai logikos yra susieti taikytiną teisę su vienos iš jų buveinės vieta (teisės parinkimas remiantis subjekto charakteristikomis), nes dauguma atvejų tokia valstybė gali būti arba visai nesusijusi arba per menkai susijusi su jungtinės veiklos vieta, todėl pirmenybė teiktina kitiems glaudžiausio ryšio nustatymo elementams. Dalinį problemos sprendimo būdą gali padiktuoti ir išskaidymo instituto taikymas, tačiau tokiu atveju šalių interesas, kad jų santykiams būtų taikoma kuo mažiau teisės sistemų, gali būti nepagrįstai pažeidžiamas, be to, vis viena sąsajos su pačia jungtine veikla lieka per menkos teisinio požiūriu.

Pripažintina, kad glaudžiausio ryšio ir „būdingiausios pareigos“ koncepcijos ir toliau atlieka svarbų vaidmenį taikant reglamento 4 str. ir kad atitinkami jų reitingai to straipsnio metodologinėje hierarchijoje pasikeitė žymiai¹²⁸⁵. Akivaizdu, kad, rengiant Roma I buvo atsižvelgta į tai, jog „būdingiausios pareigos“ nustatymas tokiems sudėtingiems ryšiams, kaip distribucija ar frančizė nebuvo lengvas ir iš tikrųjų buvo skirtingai suvokiamas tarp teismų valstybėse narėse¹²⁸⁶. Tačiau dar sudėtingesnio tarporganizacinio ryšio – jungtinės

---

tikrumo Europos teisingumo erdvėje – teisės kolizijos taisyklės turėtų būti itin lengvai numatomos“. 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008, preambulės 16 p.

1282 Šioms sutarčių rūšims, kaip aptarta anksčiau, taikomos „griežtos ir greitos taisyklės“ nustatant taikytiną teisę, nesant šalių pasirinkimui, kitaip sakant šias sutarčių rūšis galime vadinti „išskirtomis“.

1283 Max Planck Institute for Foreign Private and Private International Law. Comments on the European Commission's Green Paper on the Conversion of the Rome Convention of 1980 on the Law Applicable to Contractual Obligations into a Community Instrument and its Modernization [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/rome_i/contributions/max_planck_institute_foreign_private_international_law_en.pdf> [žiūrėta 2014-12-10].

1284 Jeigu jau daroma prielaida, kad toks sprendinys įmanomas kitų kompleksinių komercinių sutarčių apimtyje (*autoriaus pastaba*).

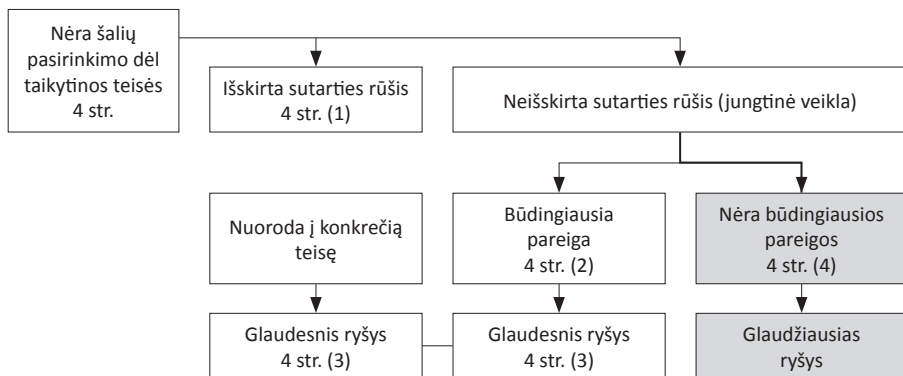
1285 Wilderspin, M., *supra* note 54, p. 259–274.

1286 Alférez, G., Francisco, J. The Rome I Regulation : Much ado about nothing ? In *the European Legal Forum*, 2008, Issue 2, p. 61–80.

veiklos – situacijos reglamentas Roma I nepakeitė. Atsižvelgiant į išsakytas realijas, galima tvirtinti, jog sutartinės jungtinės veiklos atžvilgiu galimybė taikyti Europos privatinės teisės taisyklių formuluojamą „būdingiausios pareigos vykdymo“ testą ir reglamento Roma I 4 str. 2d. įtvirtintą pagrindą yra ribota. Visų pirma todėl, kad jungtinės veiklos būdingą pareigą vykdo visos jos šalys, antra, sutartinės jungtinės veiklos atveju šalys komercinę veiklą vykdo ne viena kitos, tačiau trečiųjų asmenų atžvilgiu, dėl ko nėra galimybės taikyti klasikinius „būdingiausios pareigos“ testo variantus. Nors konkrečių santykių analizė gali vesti prie išvados, jog kažkuri iš jungtinės veiklos šalių *de facto* tokiuose santykiuose užima reikšmingesnį vaidmenį, jos sutartinė pareiga gali būti laikoma sutarties „svorio centru“¹²⁸⁷, tačiau tai nesudaro pagrindo taikytiną teisę nustatyti pagal „būdingiausios pareigos“ testą, o taikytina speciali „glaudžiausio ryšio“ sąsaja, kartu su kitomis sąsajomis. Bent jau iki tol, kol Roma I reglamente jungtinės veiklos sutartis neišskirta kaip atskira sutarčių rūšis. Tačiau, atsižvelgiant į šiame darbe analizuojamą jungtinės veiklos specifiką ir žinant, jog Roma I nėra galutinis produktas, o tik dar vienas žingsnis plėtojant tarptautinę privatinę teisę ES mastu¹²⁸⁸, to pagrįstai galima tikėtis.

3.3.3. Glaudžiausio ryšio doktrina tarptautinei jungtinei veiklai

Kai sutarties šalys nepasirinko taikytinos teisės, bei jos negalima nustatyti pagal jau minėtus kriterijus, pagal Roma I bus taikoma glaudžiausio ryšio doktrina bendrąja prasme, t. y. teisė tos valstybės, su kuria sutartis bus labiausiai susijusi (5 pav.).

5 pav. Tarptautinei jungtinei veiklai pagal reglamentą Roma I taikytina teisė, nesant šalių pasirinkimui

Anot V. Mikelėno¹²⁸⁹, kai prezumpcijos nėra, glaudžiausio ryšio doktrina taikoma atsižvelgiant į įvairius papildomus kriterijus, tokius kaip: būtinumas ginti šalių teises ir interesus, teisėtus lūkesčius, teismo vietos valstybės interesus, valstybės, kurios teisė gali būti taikoma, interesus, atitinkamos teisės šakos specifiką, galimo bylos baigties rezultato

1287 Kurį turi nustatyti teismas. Plačiau žiūrėti Marshall, B., *supra* note 1255, p. 1–35.

1288 Vernooij, N. W., *supra* note 1212, p. 71–76.

1289 Mikelėnas, V., *supra* note 943, p. 249.

aiškumą, nuspėjamumą, teisingumą, taikytinos teisės turinio nustatymo sudėtingumą ir paprastumą ir t.t. Tam, kad nustatytų glaudų ryšį su konkrečia valstybe, teismas taip pat įvertina įvairius siejimo faktorius¹²⁹⁰. Anot M. Giuliano ir P. Lagarde¹²⁹¹, aplinkybės, atsiradusios po sutarties sudarymo, taip pat yra reikšmingi kriterijai, siekiant nustatyti su šalių santykiais labiausiai susijusią valstybę – priešingai, nei, kaip jau buvo minėta, nustatant numanomu šalių pasirinkimu pasirinktą teisę. Visgi, ši riba nėra iki galo aiški, nes, kaip nurodo minėti autoriai, Romos konvencijos 4 str. komentare, Anglijos teisėje, siekiant nustatyti glaudžiausią ryšį, teisėjas nesiekia nustatyti tikrosios šalių valios bei ketinimų (nes jų paprasčiausiai nėra), tačiau siekia nustatyti šalims, kas yra tinkama taikytina teisė, kurią, kaip teisingi ir protingi asmenys, jie tikrai būtų ketinę pasirinkti, jei tik būtų apie tai pagalvoję sutarties sudarymo metu.

Pasak S. R. Göthel¹²⁹², jei visos nuorodos nurodo vieną teisės sistemą, sutartis akivaizdžiai labiau susijusi su ja, bet jei nuorodos priešaringos, reikia jas vertinti ir palyginti, atžvelgiant į jų svarbą, be to, reikia iširti ir pasverti šalių interesus (turimi omenyje tik teisės normų kolizijos interesai, o ne materialiosios teisės interesai). Valstybių kolizinė teisė bei tarptautinės privatinės teisės doktrinos atstovai siūlo įvairių siejimo kriterijų tiems atvejams, kai „sutarčiai būdingiausios pareigos vykdymo“ testas yra nepritaikomas. Toliau trumpai aptariami keletas iš jų, kurie galėtų būti aktualus tarptautinės jungtinės veiklos atveju.

Jungtinės veiklos centras, atlikimo, veiksmo vieta

Kaip nurodo S. R. Göthel¹²⁹³, veiklos centru laikytina valstybė, kurioje jungtinės veiklos dalyviai siekia bendro tikslo, vykdo veiklą, verslą, taip pat tai gali būti valstybė iš kurios veikla valdoma ar kurioje vyksta reguliarūs šalių susitikimai (pastarasis kriterijus kaip kurių autorių nuomone gali būti ir savarankiškas), lemiamą gali būti ir įprastinė šalies, kuri vykdo didžiausią (ne būdingiausią!) pareigą arba kuri perėmė vadovavimą, buvimo vieta. Jei veiklos vieta yra kultūriškai, politiškai tolimoje, palyginti su sutarties šalių kilmės vieta, valstybėje, anot šio autoriaus, paprastai daroma prielaida, kad jungtinės veiklos sutarties šalys yra labiau linkusios taikyti savo kilmės valstybių teisę. Veiksmo vietos kriterijų gali dar labiau sustiprinti faktas, kad viena iš šalių taip pat yra kilusi iš tos valstybės, ir, priešingai, jei šalys yra kilusios iš skirtingų valstybių, dažnai bendra veiksmo vieta yra vienintelis jas siejantis kriterijus. Veiklos centras ir atlikimo vieta (konkrečios pareigos ar jų dalies) gali ir skirtis, todėl atitinkamai, gali būti išskiriami kaip savarankiški kriterijai. Visgi, manytina, jei neegzistuoja jungtinei veiklai būdingiausia pareiga, iš sutarties kylantių pareigų (ar pareigos) vykdymo vieta negalėtų būti pagrindiniu siejimo kriterijumi.

Šis kriterijus esant palankioms aplinkybėms gali atsiskleisti bendros šalių buveinės ar veiklos vykdymo buveinės vieta. Suprantama, kad šis kriterijus gali būti itin reikšmingas, kai kalbame apie jungtinės veiklos bendrovės steigimą ir atitinkamai sudarytą jungtinės

1290 Tokius kaip šalių pagrindinės verslo vietos, nacionalinės priklausomybės, arbitražo (jei sutartyje yra arbitražinė išlyga) vieta, sutarties sudarymo vieta, sutarties kalba bei forma, atsiskaitymų valiuta, sutarties vykdymo vieta, šalių derybų bei kitų santykių tarp tų pačių šalių specifika ir pan. (*autoriaus pastaba*).

1291 Giuliano, M., Lagarde, P., *supra* note 1156.

1292 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 24.

1293 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

veiklos sutartį, tačiau jo reikšmė neginčytina ir sutartinės jungtinės veiklos atveju, ypač kai kalbame apie projektinio pobūdžio jungtinę veiklą. Tokios bendrovės buveinės, veiklos vieta laikoma reikšmingiausiu kriterijumi jungtinės veiklos sutarties atžvilgiu, ir paprastai nusveria visus kitus kriterijus, visų pirma, dėl savo objektyvumo bei pakankamo sąsajumo tarp teisinių santykių bei taikytinos teisės. Jei šalis turi bendrą buveinę vienoje valstybėje, anot Göthel¹²⁹⁴, tai bus reikšmingas kriterijus taikyti jų kilmės valstybės teisę. Byloje *Base Metal Trading Limited v Shamurin*¹²⁹⁵ Anglijos teismas glaudžiausia teise pripažino jungtinės veiklos partnerių kilmės valstybės teisę, iš kurios taip pat faktiškai buvo vykdoma visa veikla (Rusija), kur buvo registruota ir atstovybė¹²⁹⁶, nors pati bendra įmonė buvo registruota bei banko sąskaitą turėjo kitur (Didžiojoje Britanijoje).

Aptarta sąsaja pretenduoja į vieną reikšmingiausių tarptautinės jungtinės veiklos siejimo su taikytina teise kriterijų¹²⁹⁷, visgi, jis gali būti nepakankamas tais atvejais, kai sunku identifikuoti jungtinės veiklos vykdymo vietą (ne visada yra aišku, kurių jungtinės veiklos veiksmų vykdymas sukuria pakankamą teisinį svorį identifikuoti veiklos vykdymo „vietą“ (ypač jei turime omenyje, kad atskirų pareigų vykdymas sukuria savarankišką siejimo kriterijų), antra, kai iš šalių valios galima numanyti, kad nėra pakankamo pagrindo taikyti svetimą (ne šalių kilmės valstybės) teisę. Tokiais atvejais išauga ir kitų siejimo kriterijų reikšmė.

Dominuojanti šalies padėtis

Lemiamas kriterijus gali būti šalies, kuri vykdo didžiausią prievolę arba kuri perėmė vadovavimą, buvimo vieta, taip pat vieta, kurioje yra jungtinės veiklos turtas (įnašai) arba pagrindinė rizika. Tai partnerio, kurio pozicija jungtinėje veikloje svarbesnė arba kuris priima svarbiausius sprendimus, valstybės teisės taikymas. Šis kriterijus įmanomas tais atvejais, kai viena iš šalių turi pagrindinę pareigą (aiškiai didesnę įsipareigojimų paketą) bendroje veikloje (tačiau ne *būdingiausių* pareigą).

Dominuojanti padėtis gali susidaryti ir vadinamųjų „priverstinių santuokų“ atvejais (t.y. kai vienas iš jungtinės sutarties dalyvių veikia tik todėl, kad to reikalauja jungtinę veiklą reglamentuojantys aktai), o dominuojančiu bus laikoma šalis - investuotojas (subjektas, kurio iniciatyva vykdoma jungtinė veikla ir pasirašoma tarptautinė sutartis, ir kuris veikia tariamai kooperuodamasis su tokia valstybe (ar jos institucija). Anot kitų autorių, priešingai, taikytina teisė priklausys nuo kito subjekto, todėl ir šalis - valstybinis subjektas bus svarbesnė. Visgi, šio darbo autoriaus nuomone, tokiais atvejais detaliau reikėtų nagrinėti šalių indėlį bei pareigų apimtį ir pagal tai spręsti, kuri vieta galėtų būti laikoma „svorio centru“ arba taikyti atskirą siejimo kriterijų. Nors tarptautinėje praktikoje itin dažna „pri-

1294 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

1295 The High Court of Justice Queens Bench Division Commercial Court of England and Wales, *Base Metal Trading Limited v Ruslan Borisovich Shamurin*, [2003] EWHC 2419 (Comm) (22 October 2003).

1296 Pagal Rusijos Federacijos CK 1211 str. 4 d. partnerystės sutartims taikoma teisė valstybės, kur iš esmės vykdoma tokios partnerystės veikla. Plačiau žiūrėti Гражданский кодекс Российской Федерации (ГК РФ). Статья 1211. Право, подлежащее применению к договору при отсутствии соглашения сторон о выборе права [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.gk-rf.ru/statia1211>> [žiūrėta 2015-01-21].

1297 Pagal respondentų atsakymus apklausoje „jungtinės veiklos vykdymo valstybė“ yra vienas iš daugiausiai pasirinkimų surinkęs kriterijus (28.33 proc.) (atsakymai į 13 klausimą).

valomos“ jungtinės veiklos kaip vienintelės galimos investicijų formos valstybėje praktika, visgi, nėra tikslu teigti, jog visais tokiais atvejais valstybinis subjektas yra pasyvesnis, arba, priešingai, kad investuotojas, būdamas aktyvesnis komerciškai, privalo paklusti valstybiniam subjektui kaip dominuojančiam *per se*.

Antra, dominavimo padėtį gali sukurti ir ne subjektiniai santykio aspektai. Anot kai kurių autorių, tai gali būti ir technologijų perkėlimo pareiga, jei kitos šalies įnašas yra piniginis, taip pat kitų sutarčių sudarymo pareiga, tačiau tokia jų pozicija sukelia abejonių. Taip pat, anot S. R. Göthel¹²⁹⁸, dominuojančią padėtį galima nustatyti ir tais atvejais, kai vienas iš partnerių turi didesnę dalį jungtinėje veikloje (atliktas didesnis įnašas). Papildomai reikėtų atkreipti dėmesį, jog ne visos valstybės leidžia jungtinę veiklą su nevienodais šalių įnašais. Visgi šie formaliai objektyvūs kriterijai diktuoja nemažai praktinių problemų. Visų pirma, kaip turėtų būti atliekamas įnašų įvertinimas, ypač, kai jungtinės veiklos dalyvių yra keletas, o įnašai atliekama įvairia natūra, bei kokia dalis visame turte laikytina esanti „dominuojanti“, ypač jei dalyvių yra daugiau nei du. Nuorodų galima ieškoti ir asmeniniuose sutarties dalyvių santykiuose arba sutarties sudarymo aplinkybėse. Visgi, dominavimo padėtį dažnai galima nustatyti tik taikant kazualistinį metodą.

Valstybės dalyvavimas kaip siejimo su taikytina teise kriterijus

Kaip jau buvo užsiminta, nėra bendro sutarimo, ar valstybinio subjekto dalyvavimas jungtinės veiklos santykiuose automatiškai sukuria dominavimo santykius. Visgi, manytina, kad nors valstybės dalyvavimas gali būti (ir dažnai yra) priskiriamas prie dominavimo kriterijaus, tačiau visgi jo specifika leidžia kalbėti ir apie atskirą siejimo kriterijų, kuris, kartu, nukreipia į investicijų teisinio režimo nuostatas. Taip pat turėtina omenyje, kad dominavimo kriterijaus šalininkai laikys, kad valstybė dažniau yra pasyvus jungtinės veiklos dalyvis, tuo tarpu išskiriant valstybės dalyvavimą kaip atskirą kriterijų nebus aktualus šios šalies pasyvumas ar aktyvumas jungtinėje veikloje, nes nusveriantis argumentas yra valstybės politinis ir ekonominis galingumas bei savarankiškas suverenumas privačios šalies - investuotojo atžvilgiu. Šio kriterijaus ribose egzistuoja dvi pozicijos: vieni autoriai¹²⁹⁹ traktuoja valstybės dalyvavimą kaip kriterijų, tačiau nesutaria, kokio reikšmingumo tas kriterijus yra, pavyzdžiui, kiti¹³⁰⁰ mano, kad tai labai reikšminga nuoroda, lemianti, kad šiems santykiams taikoma būtent šios valstybės teisė (ypač dėl to, kad tokiai valstybei sunkiau nei privačiam asmeniui sutikti taikyti svetimą teisę). Antrosios pozicijos atstovai teigia, kad valstybės dalyvavimas nėra jokia nuoroda, o privačias ir valstybines įmones reikia traktuoti vienodai: kiekviena iš jų taikytinos teisės sąlyga turi „išsikvoti“¹³⁰¹. Pastarąją poziciją yra linkę palaikyti ir JAV teismai.

Kaip nurodo M. Sornarajah¹³⁰², paprastai tai, kad viena iš tarptautinių investicijų sutarties šalių yra valstybė, reikš, kad glaudžiausias ryšys bus nustatomas būtent su ja, visų pirma dėl to, kad tai yra investicijas priimanti valstybė ir sutarties vykdymas vyks būtent joje. Kaip jau buvo aptarta anksčiau, investuotojui šios valstybės teisės taikymas yra itin

1298 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

1299 Pavyzdžiui, Gamillssecheg, Martiny. Plačiau žr. Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 24.

1300 Pavyzdžiui, Kegel, Schmidt. Plačiau žr. Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 24.

1301 Anot Hoffman. Plačiau žr. Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

1302 Sornarajah, M., *supra* note 12, p. 239-246

rizikingas, tačiau kitos išėities tarptautinės viešosios teisės požiūriu nėra: būdamas valstybės jurisdikcijoje, asmuo privalo paklusti jos teisei. Turint omenyje, kad šiandien jau dauguma valstybių yra išipareigojusios investicijų apsaugos srityje tiek tarptautiniais, tiek nacionaliniais aktais, be to, dėl ekonominių priežasčių yra mažai linkusios tokias sutartis pažeidinėti, manytina, kad verslo rizika yra šalinama kitais, nei taikytina teisė, būdais, o šis siejimo kriterijus laikytinas iš tiesų reikšmingu.

Sutarties sudarymo vieta, derybų vieta

S. R. Göthel¹³⁰³ sutarties sudarymo, derybų vietos kriterijus priskiria bendrųjų nuorodų kriterijui¹³⁰⁴. Atkreiptinas dėmesys, jog šie bendrieji kriterijai paprastai yra pagalbiniai, laikoma, kad jų reikšmė palyginti su kitais kriterijais yra pakankamai menka. To pasakyti apie sutarties sudarymo vietą nederėtų, turint omenyje, kad nemažai valstybių kaip pirmąjį kriterijų identifikuoti taikytiną teisę sutartiniams santykiams, nesant šalių susitarimo, numato *lex loci contractus*¹³⁰⁵. Jei tarptautinės sutarties šalys derybų tikslais buvo susitikusios kelis kartus ir skirtingose valstybėse, šio kriterijaus reikšmė nebus itin didelė. Visgi, manytina, kad tiek, kiek minėta anksčiau, tarptautinei jungtinei veiklai, dėl jos kooperacinio pobūdžio būdinga, arba bent jau turėtų būti būdingesnis, aktyvus ikisutartinis etapas bei nuoseklios derybos. Atitinkamai, jų įtaka taikytinos teisės identifikavimo etape taip pat padidėja, bet padeda nustatyti jungtinės veiklos šalių sąsajas su konkrečiomis valstybėmis bei jų teise. Visgi, kaip rodo praktika, nei sutarties sudarymo vieta, nei derybų vieta, nei šalių susirinkimų vieta nėra reikšmingi kriterijai, nustatant taikytiną tarptautinei jungtinei veiklai, nesant šalių pasirinkimui¹³⁰⁶.

Valstybės savo praktikoje minėtiems kriterijams suteikia nevienodai teisinės svarbos: vienos iš jų ieško esminio kriterijaus, reikšmingiausio santykio (paprastai juo laikoma veiklos vykdymo vieta, ypač jei toje pačioje valstybėje yra įsteigta jungtinės veiklos bendrovė), kitos valstybės yra linkusios apžvelgti visus siejimo kriterijus ir taikyti tą teisės sistemą, su kuria yra daugiau saitų. Kaip nurodo H. Gabartas¹³⁰⁷, pagal glaudžiausio ryšio teoriją atliekama tik formali siejimo kriterijų analizė, ieškoma „tinkamiausia valstybė“, kurios teisė bus taikoma, tuo tarpu JAV praktikuojamas ir interesų analizės metodas, kuris be to reikalauja, kad teismas atsižvelgtų ir į taikytinų teisės sistemų teisės normų turinį. Visgi, kontinentinės teisės tradicijos valstybėse tokia praktika nebūdinga¹³⁰⁸.

Nustačius „didžiausio susietumo“ valstybę, jungtinės veiklos santykiams bus taikoma jos teisės sistema. Taikant minėtus siejimo kriterijus taip pat gali tekti atlikti teisinių

1303 Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

1304 Greta tokių aspektų kaip pasirinkta sutarties kalba, institucijos dalyvavimas, sutarties valiuta *et cetera* (*autoriaus pastaba*).

1305 Japonija, dauguma iš Jungtinių Amerikos valstijų, Prancūzija, su išimtimis Italija, Rusija ir kt. (*autoriaus pastaba*).

1306 Pagal apklausos respondentų atsakymus „sutarties sudarymo vietos valstybė“ surinko tik 3.33 proc. pasirinkimų, „šalių susirinkimų šalis“ surinko 3.33 proc. pasirinkimų, o derybų vieta negavo nė vieno pasirinkimo.

1307 Gabartas, H. The Law Applicable to Contractual Obligations: Comparative Analysis of the Choice of Law Rules Under Lithuanian and United States Law. *Jurisprudencija*, 2002, 31 tomas, Nr. 23, p. 53–66.

1308 Nebent kalbėtume apie tam tikras išlygas – valstybių įsikišimo teisę imperatyvių normų ar viešosios tvarkos taikymo išlygos kontekste (*autoriaus pastaba*).

santykių skaidymą: pasirinktas metodas gali labai aiškiai nurodyti, kad vieni santykių aspektai yra labiau susiję su vienos valstybės teise, kiti - su kitos¹³⁰⁹. Visgi, kaip buvo minėta, ar tokiais atvejais skaidyti būtina, atsako *lex fori* ir joje įsitvirtinusi valstybės pozicija: kartais reikšmingesnis kriterijus gali reikšti visų santykių orientaciją į tam tikrą teisės sistemą, kitais atvejais – būti savarankiškas pagrindas santykių skaidymui, atitinkamai, papildomi siejimo kriterijai bus reikalingi kitų santykių teisei priklausomybei identifikuoti. Apibendrinant, tarptautinės jungtinės veiklos atveju pagrindinės taikytinos teisės srityje kylančios problemos yra santykių kvalifikavimo, išskaidymo, šalutinės problemos, šalių valios autonomijos klausimai. Kompleksinis, integruojamasis tarptautinės jungtinės veiklos pobūdis lemia, kad taikytinos teisės nustatymas ir stabilumas tampa sudėtingais teoriniais ir praktiniais klausimais. Visgi darytina išvada, kad šalių valios autonomija, galinti pasireikšti dispozityviame šių santykių elemente, gali nukreipti į realiai taikytinos teisės pasirinkimą, ir tokiu atveju šis klausimas taps labiau nuspėjamas. Jei, priešingai, šalys pasirinktų kvestionuotinas taikytinos teisės sistemas (viršvalstybinę teisę, *lex mercatoria*, *FIDIC jungtinės veiklos (konsorciumo) sutarties formą* ir pan.), jų pasirinkimo legitimumas gali būti kvestionuojamas, atitinkamai, taikytinos teisės klausimas gali atsidurti tokia pačia nestabilumo lygmenyje kaip ir tais atvejais, kai taikytina teisė apskritai nepasirinkta. Tokį nestabilumą galėtų santykinai sumažinti išskaidymo instituto taikymas bei bendresnė valstybių pozicija, jog jungtinės veiklos sutarties šalių interesas yra „kuo mažiau taikytinų teisių“ (tačiau ne viena taikytina teisė), antra, teisės, taikytinos, kai nėra šalių pasirinkimo atveju tokį interesą atspindėtų objektyvesni siejimo kriterijai, mažiau priklausantys nuo *lex fori* valios. Reglamentas Roma I yra laikomas visiška taikytinos teisės nesant šalių pasirinkimui taisyklių peržiūra¹³¹⁰, tačiau tik ne jungtinės veiklos sutarties atžvilgiu. Įtvirtindamas „išskirtas“ ir „neišskirtas“ sutarčių rūšis, pirmajai jų priskyres frančizės ir distribucijos sutartis, tačiau neišskirdamas kompleksiškesnės sutarties rūšies – jungtinės veiklos – reglamentas Roma I ją realiai paliko pavaldžią sudėtingoms sutartims praktikoje sunkiai pritaikomai „netaikymo sąlygai“ (angl. *escape clause*). Todėl tarptautinės jungtinės veiklos atveju, nesant galimybių nustatyti būdingiausios sutarčiai pareigos vykdymą, taikomas glaudžiausio ryšio metodas. Faktines aplinkybes, kurios yra svarbios nustatyti taikytiną teisę bei atrinkti jos nustatymui reikšmingus kriterijus, interpretuoja ginčą nagrinėjantis teismas. Taikytinos teisės parinkimas pagal šį metodą tarptautinės jungtinės veiklos atveju gerokai komplikuojasi ta prasme, kad neįmanoma nustatyti verslo praktikai įprastų kolizinių standartų taikymo, šalys negali prognozuoti savo santykiams keliamų teisinių reikalavimų bei juo labiau jais sekti, o taikytinos teisės priklausomybė nuo *lex fori* taikomų kriterijų glaudžiausiam ryšiui nustatyti tampa maksimali. Dėl visų šių aplinkybių teisinis netikrumas tarptautinėje jungtinėje veikloje pasiekia aukščiausią galią lygį, o iš investicijų skatinimo pozicijos tokia padėtis yra apskritai nepriimtina. Tačiau, nors reglamentas Roma I nepasiekia savo tikslų sudėtingų šiuolaikinių sutarčių, įskaitant jungtinę veiklą, atžvilgiu, šios reglamento Roma I spragos nėra galimybės užpildyti bent nacionaliniame lygmenyje. Tokia išvada darytina todėl, kad jungtinės veiklos sutartys įeina į minėto reglamento taikymo sritį ir nacionalinės kolizinės normos (kokios idealios jos bebūtų) nebus taikomos dėl reglamento viršenybės jų atžvilgiu.

1309 Tai yra vadinama „*glaudesniu susietumu*“. Plačiau žr. Göthel, S. R., *supra* note 15, p. 27.

1310 Vernooij, N. W., *supra* note 1212, p. 71-76.

IŠVADOS

Tyrimo pradžioje iškeltas tikslas buvo pasiektas ir darbo teiginiai pasitvirtino. Galima pateikti tokias pagrindines mokslinio tyrimo išvadas, suskirstant jas pagal ginamuosius teiginius:

1. **Tarptautinės jungtinės veiklos sutartis yra savarankiška sutartis, kuri *per se* neturėtų būti laikoma partnerystės sutartimi.**

- 1) Tarptautinės jungtinės veiklos ir partnerystės santykiai apibūdinami kaip hierarchiniai rūšies ir porūšio santykiai, kai siauresnysis terminas (partnerystė) žymi vieną iš atvejų, kuriuos žymi bendrasis terminas (jungtinė veikla). Ne visoms jungtinės veiklos sutartims priskirtini tokie būtini požymiai kaip bendras tikslas, partnerių susitarimas dėl pelno paskirstymo ir bendrų nuostolių, o taip pat solidari visų partnerių atsakomybė, kas sudaro esminį pagrindą laikyti jungtinę veiklą ir partnerystę netapačiomis kategorijomis, ko nei nacionalinis teisinis reguliavimas, nei kasacinio teismo jurisprudencija neturėtų ignoruoti.
- 2) Jungtinės veiklos kaip užsienio elementą turinčio sutartinio ryšio tarp dviejų ar daugiau įmonių, turinčių bendrus komercinius interesus bei pasidalintą kontrolę, požymiai lemia būtinybę vertinti šalių *inter se* santykius, priklausomai nuo konteksto bei situacijos. Lietuvos teismų praktikoje jungtinės veiklos dalyvių (įmonių) *inter se* santykiams kvalifikuoti taikomi tradiciniai, istoriškai susiformavę partnerystės principai neatitinka šiuolaikinių tarporganizacinių verslo ryšių, įmonių jungtinių poreikių, riboja jungtinės veiklos sutarties pasirinkimą tarptautinei jungtinei veiklai, neužtikrina teisinio tikrumo bei tarporganizacinių komercinių ryšių plėtos evoliucijos keliu.
- 3) Lietuvos teisės aktų terminijoje nevienodai vartojamos sąvokos „jungtinė veikla“ ir „partnerystė“ negarantuoja turinio vientisumo ir nesuteikia su ja susijusiems komerciniams santykiams teisinio tikrumo bei teisminių ginčų rezultato nuspėjamumo. Terminų suvienodinimas sustiprintų partnerystės institutą, įgalintų komercinių santykių dalyvius plačiau naudoti jungtinės veiklos sutartį, o taip pat galimai prisidėtų ir prie aiškesnio taikytinos teisės nustatymo jungtinės veiklos sutarčiai.
- 4) Roma I reglamento modernizavimą tyrinėję ekspertai jungtinę veiklą priskyrė prie tokių sudėtingų sutarčių kaip frančizė, distribucija, tačiau niekaip nepaminėjo partnerystės sutarties. Tai leidžia daryti išvadą, kad jungtinė veikla ir partnerystė neturi būti tapatinamos ir taikytinos teisės kontekste.

2. **Tarptautinės jungtinės veiklos teisinės struktūros ateitis ES – geresnis nacionalinis teisinis reguliavimas, suderintas su neprivaloma ES teise.**

- 1) Tai, kad sutartiniam tarptautinės jungtinės veiklos ryšiui reguliuoti paprastai pasirinkama vietos valstybės teisinė sistema, o supranacionalinio ES lygmens teisinis reguliavimas neturi perspektyvų būti vienos valstybės sienas kertančios jungtinės veiklos struktūra, lemia didžiausią nacionalinio teisinio reguliavimo reikšmę renkantis struktūrą tarptautinei jungtinei veiklai ir įpareigoja nacionalinį reguliuotoją skirti didesnę dėmesį tarptautinės jungtinės veiklos teisinėms formoms bei jų įvairovės užtikrinimui.
- 2) Pagrindinės teisinės priemonės, padedančios tarptautinės jungtinės veiklos struktūros – bendrovės dalyviams siekti bendro tikslo, užtikrinti bendrą įmonės kon-

trolę, o valdymo organams išlaikyti balansą tarp bendros įmonės ir individualių jos dalyvių tikslų, skatinančios nenustoti tartis tarpusavyje, o, kilus konfliktams, įpareigojančios juos spręsti, ženkliai atsispindi neprivalomoje ES teisėje - bendrovių valdymo gairėse bei principuose. Tai įpareigoja nacionalinį reguliuotoją suderinti įmonių teisę su negriežtosios teisės instrumentais.

- 3) Bendrosios tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo perspektyvos plėtojasi ne „partnerystės teisės“, o įmonių teisės kryptimi. Todėl vienu iš kriterijų geresnio reguliavimo tarptautinės jungtinės veiklos srityje gali būti aiškesnis jungtinės veiklos atribojimas nuo partnerystės teisės aktų lygmenyje.
- 4) Bendrovių teisinis reguliavimas Lietuvoje nėra iki galo pritaikytas tarptautinės jungtinės veiklos bendroms įmonėms, neatitinka jų požymių padiktuotos specifikos. Tai galimai nesudaro reikiamų teisinių prielaidų tarptautinės jungtinės veiklos (bendrovės) funkcionavimui Lietuvoje, neužtikrina jungtinės veiklos dalyvių teisinio tikrumo, bendrų įmonių ilgalaikio tvarumo ir komercinių santykių stabilumo.

3. Taikytinos teisės pasirinkimas tarptautinės jungtinės veiklos sutarčiai yra realiausia teisinė priemonė šalims užsitikrinti teisinį tikrumą dėl taikytinos teisės.

- 1) Reglamentas Roma I, nors radikaliai pakeičia procesą, kuriuo taikytina teisė, nesant šalių pasirinkimui turi būti nustatoma, tačiau nepasiekia savo tikslų sudėtingų šiuolaikinių sutarčių, įskaitant tarptautinę jungtinę veiklą, atžvilgiu. Taip pat, nesant galimybės užpildyti šios reglamento Roma I spragos nacionaliniame lygmenyje, siekiant užtikrinti teisinį tarptautinės jungtinės veiklos sutarties šalių tikrumą, ypatingą reikšmę įgyja šalių valios autonomijos principo realizavimas.
- 2) Šalių valios autonomija, galinti pasireikšti dispozityviame šių santykių elemente, gali nukreipti į realiai taikytinos teisės pasirinkimą, kas lemtų didesnę tarptautinės jungtinės veiklos šalių teisinį tikrumą ir teisminių ginčų rezultato nuspėjamumą bei komercinių santykių stabilumą.
- 3) Tikėtina, kad bendrosios tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijos sudarys prielaidas tolesniam tobulinimo žingsniam žengiančiam Roma I reglamentui įtraukti jungtinę veiklą kaip atskirą sutarties rūšį, kuriai bus taikoma griežta ir greita taisyklė, padedanti nustatyti taikytiną teisę nesant šalių pasirinkimui.

PASIŪLYMAI

Atsižvelgiant į padarytas išvadas, siūlytina:

1. CK LI skyrių pervadinti į „Partnerystė“ ir palikti tik partnerystės, bet ne jungtinės veiklos instituto teisiniam reguliavimui, o minėto skyriaus nuostatas, t. y. CK 6.969 straipsnį, 6.970 straipsnio 2 dalį, 6.971 straipsnio 1 dalį, 6.971 straipsnio 5 dalį, 6.972 straipsnio 1 dalį, 6.972 straipsnio 2 dalį, 6.972 straipsnio 5 dalį, 6.974 straipsnio 1 dalį, 6.975 straipsnio 1 dalį, 6.975 straipsnio 3 dalį, 6.976 straipsnio 1 dalį, 6.978 straipsnį, 6.979 straipsnį, 6.980 straipsnį, 6.981 straipsnį, 6.982 straipsnio 1 dalį atitinkamai pakeisti, panaikinant nuorodas į jungtinę veiklą:

Pakeisti CK 6.969 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„6.969 straipsnis. Partnerystės sutarties samprata

1. Partnerystės sutartimi du ar daugiau asmenų (partnerių), kooperuodami savo turtą, darbą ar žinias, įsipareigoja veikti bendrai tam tikram, neprieštaraujančiam įstatymui tikslui arba tam tikrai veiklai.

2. Neteko galios nuo 2012-09-01.

3. Jeigu partnerystės tikslas nėra susijęs su pelno siekimu, partnerystės sutartis vadinama asociacijos sutartimi.

4. Partnerystės sutartis turi būti rašytinė, o įstatymo numatytais atvejais – notarinės formos. Jeigu sutarties formos reikalavimų nesilaikoma, sutartis tampa negaliojanti.“

Pakeisti CK 6.970 straipsnio 2 dalį ją išdėstant taip:

„2. Preziumuojama, kad partnerių įnašai yra lygūs, jeigu partnerystės sutartis nenustato ko kita. Įnašas įvertinamas pinigais visų partnerių susitarimu.“

Pakeisti CK 6.971 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„1. Partnerių įneštas turtas, buvęs jų nuosavybe, taip pat partnerystės metu gauta produkcija, pajamos ir vaisiai yra visų partnerių bendroji dalinė nuosavybė, jeigu ko kita nenustato įstatymas ar partnerystės sutartis.“

Pakeisti CK 6.971 straipsnio 5 dalį ir ją išdėstyti taip:

„5. Partnerių pareigas, susijusias su bendro turto išlaikymu, taip pat kitokių išlaidų padengimu, nustato partnerystės sutartis.“

Pakeisti CK 6.972 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„1. Tvarkydami bendrus reikalus, kiekvienas iš partnerių turi teisę veikti visų partnerių vardu, partnerystės sutartis nenustato, kad bendrus reikalus tvarko vienas iš partnerių arba visi partneriai kartu. Jeigu reikalus gali tvarkyti tik visi partneriai kartu, kiekvienam sandoriui sudaryti reikia visų partnerių sutikimo.“

Pakeisti CK 6.972 straipsnio 2 dalį ir ją išdėstyti taip:

„2. Esant santykiams su trečiaisiais asmenimis, partnerio teisė sudaryti sandorius visų partnerių vardu patvirtinama kitų partnerių išduotu įgaliojimu arba partnerystės sutartimi.“

Pakeisti CK 6.972 straipsnio 5 dalį ir ją išdėstyti taip:

„5. Sprendimai, susiję su bendrais partnerių reikalais, priimami bendru partnerių sutarimu, jeigu partnerystės sutartis nenustato ko kita.“

Pakeisti CK 6.974 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„1. Bendrų išlaidų ir bendrų nuostolių, susijusių su partneryste, paskirstymą nustato partnerystės sutartis. Jeigu tokio susitarimo nėra, kiekvienas partneris atsako už bendras išlaidas ir bendrus nuostolius proporcingai savo dalies dydžiui.“

Pakeisti CK 6.975 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„1. Jeigu partnerystės sutartis nėra susijusi su ūkine komercine partnerių veikla, kiekvienas partneris atsako pagal bendras sutartines prievoles visu savo turtu proporcingai jo dalies dydžiui.“

Pakeisti CK 6.975 straipsnio 3 dalį ir ją išdėstyti taip:

„3. Jeigu partnerystės sutartis susijusi su ūkine komercine partnerių veikla, visi partneriai pagal bendras prievoles atsako solidariai, nepaisant šių prievolių atsiradimo pagrindo.“

Pakeisti CK 6.976 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„1. Pelnas, gautas iš partnerystės, paskirstomas partneriams proporcingai kiekvieno jų indėlio į bendrą veiklą vertei, jeigu ko kita nenustato partnerystės sutartis.“

Pakeisti CK 6.978 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„**6.978 straipsnis. Partnerystės sutarties pabaiga**

1. Partnerystės sutartis baigiasi:

1) pripažinus vieną iš partnerių neveiksniu, ribotai veiksniu ar nežinia kur esančiu, jeigu partnerystės sutartis ar vėlesnis likusių partnerių susitarimas nenustato išsaugoti partnerystės sutartį tarp likusių partnerių, išskyrus atvejus, kai partnerystės sutartis galioja ir be šio partnerio;

2) iškėlus vienam iš partnerių bankroto bylą, išskyrus šios dalies 1 punkte nustatytas išimtis;

3) vienam iš partnerių mirus ar jį likvidavus, ar reorganizavus, jeigu partnerystės sutartis ar vėlesnis likusių partnerių susitarimas nenustato išsaugoti partnerystės sutartį tarp likusių partnerių arba pakeisti mirusį (likviduotą ar reorganizuotą) partnerį jo teisių perėmėjais;

4) vienam iš partnerių atsisakius toliau būti neterminuotos partnerystės sutarties dalyviu, išskyrus šios dalies 1 punkte nustatytas išimtis;

5) vieno iš partnerių reikalavimu nutraukus terminuotą partnerystės sutartį, išskyrus šios dalies 1 punkte nustatytas išimtis;

6) pasibaigus partnerystės sutarties terminui;

7) atidalijus vieno iš partnerių dalį iš bendro turto pagal jo kreditorių reikalavimą, išskyrus šios dalies 1 punkte nustatytas išimtis.

2. Pasibaigus partnerystės sutarčiai, visiems partneriams bendrai naudoti perduoti daiktai grąžinami juos perdavusiems partneriams be atlyginimo, jeigu ko kita nenustato šalių susitarimas.

3. Nuo partnerystės sutarties pabaigos momento jos dalyviai solidariai atsako tretiesiems asmenims pagal neįvykdytas bendras prievoles.

4. Turtas, esantis bendrąja partnerių nuosavybe, pasibaigus partnerystės sutarčiai, padalijamas pagal šio kodekso ketvirtosios knygos nustatytas taisykles.

5. Partneris, įnešęs individualiais požymiais apibūdintą daiktą, pasibaigus partnerystės sutarčiai turi teisę reikalauti grąžinti jam tą daiktą, jeigu dėl to nebūs pažeisti kitų partnerių ir kreditorių interesai.“

Pakeisti CK 6.979 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„6.979 straipsnis. Neterminuotos partnerystės sutarties atsisakymas

1. Partneris, norintis atsisakyti neterminuotos partnerystės sutarties, turi apie tai pranešti kitiems partneriams ne vėliau kaip prieš tris mėnesius iki numatomo pasitraukimo, jeigu įstatymai ar sutartis nenustato ko kita.

2. Susitarimai, nustatantys partnerių teisės atsisakyti neterminuotos partnerystės sutarties apribojimus ar šią teisę panaikinantys, negalioja.“

Pakeisti CK 6.980 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„1. Vienas iš partnerių turi teisę nutraukti savo sudarytą su kitais partneriais terminuotą ar sudarytą tam tikram tikslui partnerystės sutartį, jeigu:

1) kiti partneriai ją iš esmės pažeidžia;

2) norintis sutartį nutraukti dėl svarbių priežasčių nebegali jos vykdyti.“

Pakeisti CK 6.981 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„6.981 straipsnis. Partnerio, nutraukusio partnerystės sutartį, atsakomybė

Jeigu partnerystės sutartis buvo nutraukta vienam iš partnerių atsisakius toliau būti sutarties dalyviu ar vieno iš jų reikalavimu, asmuo, kuris nebėra partnerystės sutarties dalyvis, atsako tretiesiems asmenims pagal prievoles, atsiradusias jam esant partnerystės sutarties dalyviu, taip, kaip jis atsakytų būdamas partneriu.“

Pakeisti CK 6.982 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„1. Partnerystės sutartis gali numatyti, kad partneris (partneriai) negali būti atskleistas tretiesiems asmenims (nevieša partnerystė). Tokiai sutarčiai taikomos šio skyriaus taisyklės, išskyrus sutarties ir šio straipsnio nustatytas išimtis.“

2. Pakeisti CK 6.6 straipsnio 3 dalį vietoj žodžių „jungtine veikla“ įrašyti „partneryste“ visą dalį išdėstyti taip:

„3. Solidarioji skolininkų pareiga preziumuojama, jeigu prievolė susijusi su paslaugų teikimu, partneryste arba kelių asmenų veiksmis padarytos žalos atlyginimu.“

3. Kituose, aukščiau nepaminėtuose CK straipsniuose suvienodinti terminiją ir pateikti aiškią nuorodą į partnerystės, o ne jungtinės veiklos sutartį.

4. Teismams, aiškinantiems jungtinės veiklos sutartį, kurioje dalyvauja juridiniai asmenys, kitaip vertinti šalių tarpusavio išpareigojimų pobūdį, palyginus su jungtine veikla tarp fizinių asmenų, atsižvelgti į bendro tikslo prasmę, jungtinės veiklos sutarties motyvus ir tikslus, partnerio pasirinkimo kriterijus, kontrahentų integruotumo laipsnį jungtinėje veikloje, o taip pat jų prisiimamus išpareigojimus bei atsakomybę.

5. LR ABĮ 34 straipsnį papildyti nauja 11 dalimi ir ją išdėstyti taip:

„11. Valdyba koordinuoja bendrą akcininkų veiklą, palaiko ir gerina santykius tarp akcininkų, valdo tarp jų konfliktus, užtikrina bendrovei būtinus išteklius iš akcininkų, prižiūri bendrovės sandorių su akcininkais įgyvendinimą.“

Buvusias LR ABĮ 34 straipsnio 11, 12, 13, 14, 15 dalis laikyti atitinkamai 12, 13, 14, 15, 16.“
LR ABĮ 37 straipsnį papildyti nauja 9 dalimi ir ją išdėstyti taip:

„9. Bendrovės vadovas koordinuoja bendrą akcininkų veiklą, palaiko ir gerina santykius tarp akcininkų, valdo tarp jų konfliktus, užtikrina bendrovei būtinus išteklius iš akcininkų, prižiūri bendrovės sandorių su akcininkais įgyvendinimą.“

6. Papildyti LR ABĮ 4 straipsnio 2 dalį 16 punktu ir jį išdėstyti taip:

„16) konfliktų tarp akcininkų sprendimo būdai“.

7. Papildyti LR ABĮ nauju 37¹ straipsniu ir jį išdėstyti taip:

37¹ straipsnis. Patariamoji taryba

„1. Uždarosiose akcinėse bendrovėse visuotinis akcininkų susirinkimas turi teisę sudaryti neformalų bendrovės organą – patariamąją tarybą, kuri užpildytų bendrovės organų žinių ir (ar) patirties spragas, padėtų užtikrinti bendrovės valdybos (jei valdyba nesudaroma, – vadovo) pareigų įgyvendinimą, kai valdybos nariai ar vadovas yra nepasiekiami arba kitais skubiais atvejais.“

8. Lietuvos verslo asociacijos turėtų patvirtinti savo nariams rekomenduojamus uždarų bendrovių valdymo principus arba kodeksą, kurio nuostatos galėtų apimti ir aukščiau aptartą akcininkų bendros veiklos koordinavimą. Tokių principų (kodekso) pavyzdžiu galėtų būti Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. TEISĖS AKTAI

a. Europos Sąjungos ir tarptautiniai teisės aktai

1. 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL L177, 2008.
2. 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II). OJ L 199, 2007.
3. 2007 m. gruodžio 13 d. Sutartis dėl Europos Sąjungos sutarties veikimo. OL, C 115/47, 2009.
4. 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas. OL L310/1, 2005.
5. Konsoliduota Europos Bendrijos Steigimo Sutartis. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 2-2.
6. 22 December 2003 Council Directive 2003/123/EC amending Directive 90/435/EEC on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States. OJ, L 007, 13/01/2004.
7. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto. OL L 207, 2003.
8. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos direktyva 2003/72/EB papildanti Europos kooperacinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo. OL L 207, 2003.
9. Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (notified under document number C(2003) 1422). OJ L 124, 2003.
10. 6 May 2003, European Commission, Annex to Recommendation Concerning the Definition of Micro, Small and Medium-sized Enterprises, 2003/361/EC. OJ L 124/36, 2003.
11. 8 October 2001, Council Regulation (EC) No 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE). OJ L 294, 2011.
12. 8 October 2001 Council Directive 2001/86/EC Supplementing the Statute for a European Company with Regard to the Involvement of Employees. OJ L 294, 2001.
13. 1985 m. liepos 25 d. Tarybos reglamentas (EEB) dėl Europos ekonominių interesų grupių EEIG. O.L., L 199/1, 1985.
14. Council Regulation (EEC) No 2137/85 on the European Economic Interest Grouping Implementation Act [interaktyvus]. 1985, [žiūrėta 2014-09-23]. Prieiga per internetą: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013073/consolide>>, [žiūrėta 2014-09-23].
15. Convention on the law applicable to contractual obligations (consolidated version) with First Protocol on the interpretation of the 1980 Convention by the Court of Justice (consolidated version) and Second Protocol conferring on the Court of Justice powers to interpret the 1980 Convention (consolidated version). OJ C27, 1998, Volume 41.
16. 1969 m. kovo 23 d. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-480.
17. 1957 m. Kovo 25 d. Europos Ekonominės Bendrijos Steigimo Sutartis.
18. 1931 m. kovo 19 d. Konvencija „Dėl įstatymų kolizijų naudojant čekius sprendimo“. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 22-558.

19. Annex XXII to European Economic Area Agreement, Company Law, (32001 R3257), No 10a.01.

b. Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Aidas, 1992, Nr. 220, *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 1.73, 2.50, 2.82, 2.115, 2.116, 2.117, 2.118, 2.119, 2.120, 2.121, 2.122, 2.123, 2.125, 6.969 straipsnių ir antrosios knygos II dalies IX skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 78-4015.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1964, Nr. 19-138.
5. Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 83-4333.
6. Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 112-4990.
7. Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 78-4014 (2012-07-04).
8. Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 109-2993.
9. Lietuvos Respublikos Europos bendrovių įstatymas (nauja redakcija nuo 2012 m. sausio 1 d.). *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 78-2710.
10. Lietuvos Respublikos Europos ekonominių interesų grupių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 4-43.
11. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914.
12. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 110-3992.
13. Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 20-488.
14. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 84-2000.
15. Lietuvos Respublikos užsienio investicijų Lietuvos Respublikoje įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 2-38.
16. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 44-805.
17. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas. *Valstybės žinios*, Nr. 92-2141.
18. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, Nr. 30-856.
19. Audito ir apskaitos tarnybos direktoriaus 2011 m. gruodžio 23 d. įsakymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) Nr. VAS-20 „Dėl 37-ojo verslo apskaitos standarto „Jungtinė veikla“ tvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 161-7677.
20. Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2009 m. gruodžio 24 d. įsakymas „Dėl Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vy-

riausybės direktoriaus 2003 m. gruodžio 31 d. įsakymo Nr. 1S-121 „Dėl standartinių pirkimo dokumentų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 155-7012.

21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarimas Nr. 601 „Dėl koncernų, konsorciūmų ir įmonių asociacijų steigimo ir veiklos nuostatų“. *Valstybės žinios*, Nr. 35-802.

c. Užsienio valstybių teisės aktai

1. Revised Uniform Limited Liability Company Act drafted by the National Conference of Commissioners on Uniform States Law and approved and recommended for enactment in all the States, [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2014-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.uniformlaws.org/shared/docs/limited%20liability%20company/ullca_final_06rev.pdf>, [žiūrėta 2014-11-09].
2. Limited Liability Partnerships Act 2000 of the United Kingdom as of the 20th July 2000, [interaktyvus]. 2000, [žiūrėta 2014-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/12/pdfs/ukpga_20000012_en.pdf>, [žiūrėta 2014-11-09].
3. Limited Partnerships Act 1907 of the United Kingdom as of the 28th August 1907, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1907/24/pdfs/ukpga_19070024_en.pdf>, [žiūrėta 2014-11-09].
4. The Commercial Law of the Republic of Latvia as of 13 April 2000 (with amending laws as of 21 December 2000 till 16 January 2014) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/The_Commercial_Law.doc> [žiūrėta 2014-11-09].
5. Commercial Code of the Republic of Estonia (consolidated text as of 1 January 2012), [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>> [žiūrėta 2014-11-29].
6. Royal Legislative Decree 1/2010, of 2 July 2010, Approving the Consolidated text of the Corporate Enterprises Act, Official State Journal (BOE) No. 161, 3 July 2010.
7. Act on Companies with Limited Liability (Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, GmbHG) of 20 April 1892 (Federal Law Gazette III 4123-1), as last amended by Article 27 of the Act of 23 July 2013 (Federal Law Gazette I p. 2586), [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/englisch_gmbhg.html> [žiūrėta 2014-11-29].
8. Consolidated version of the Commercial Code of French Republic as of 2010 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=180801> [žiūrėta 2014-11-29].
9. LEY 12/1991, de 29 de abril. de Agrupaciones de Interés Económico, Artículo 1, BOE, 1991, num. 103 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <http://noticias.juridicas.com/base_datos/Fiscal/l12-1991.html> [žiūrėta 2014-11-29].
10. 1967 m. rugsėjo 23 d. Prancūzijos Ordonansas dėl Ekonominių Interesų Grupių [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-29]. Nr. 67-821, JO p. 09537. Prieiga per internetą: <http://www.legifrance.gouv.fr/jopdf/common/jo_pdf.jsp?numJO=0&dateJO=19670928&numTexte=&pageDebut=09537&pageFin=> [žiūrėta 2014-11-29].
11. Irish Statute Book, S.I. No. 191/1989 - European Communities (European Economic Interest Groupings) Regulations [interaktyvus]. 1989, [žiūrėta 2014-09-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.irishstatutebook.ie/1989/en/si/0191.html>> [žiūrėta 2014-09-21].

12. Presidential Decree 38/1992 on the implementing measures in Greece of European Communities Council Regulation (EEC) No 2137/1985 on the European Economic Interest Grouping, FEK A 19 4.2/14.2.92.
13. European Economic Interest Grouping Regulations, [interaktyvus]. 1989, [žiūrėta 2014-09-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/uksi/1989/638/body/made>> [žiūrėta 2014-09-21].
14. Law No. 513/1991 of Coll., the Commercial Code (“Obchodní zákoník”) of the Czech Republic as of 5 November 1991 [interkatyvus]. [Žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=198073> [žiūrėta 2014-11-29].
15. Law No. 90/2012 Coll. on Commercial Companies and Cooperatives (Law on commercial corporations of the Czech Republic as of 25 January 2012 [interkatyvus]. [Žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.czechlegislation.com/en/90-2012-sb>> [žiūrėta 2014-11-29].
16. Гражданский кодекс Российской Федерации (ГК РФ). Статья 1211. Право, подлежащее применению к договору при отсутствии соглашения сторон о выборе права [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.gk-rf.ru/statia1211>> [žiūrėta 2015-01-21].

II. SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. Aarbakke, M. *Income taxation of General Partnership and Limited Partnerships under Norwegian Law*. Stockholm Institute for Scandinavian Law, 2009.
2. Aharoni, Y. The Foreign Investment Decision Process. In *The Internationalization of the Ffirm, the 2nd Edition*. London: International Thomson Business Press, 1999.
3. Aimin, Y., Yadong, L. *International Joint Ventures: Theory and Practice, the 2nd Edition*. New York: M. E. Sharpe, Inc, 2001.
4. Aitken, R., Morgan, Ch. Societas Europaea: Is Tax an Incentive or a Barrier? In *European Business Law Review*, 2004, Issue 6.
5. Alchian, A. A., Demsetz, H. Production, Information Costs, and Economic Organization. In *American Economic Review*, 1973, Volume 62.
6. Alférez, G., Francisco, J. The Rome I Regulation: Much ado about nothing? In *the European Legal Forum*, 2008, Issue 2.
7. Allen, D. K. Precontractual Liability in England. In *Precontractual Liability: Reports to the XIIIth Congress International Academy of Comparative Law*. Deventer: Kluwer Law and Taxation Publications, 1991.
8. Altling, C. Piercing the Corporate Veil in American and German Law - Liability of Individuals and Entities: A Comparative View. In *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, 1995, Volume 2, Issue 2.
9. Ambrasienė, D. Preliminarioji sutartis. *Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas: pirmieji dešimt metų*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
10. Ambrasienė, D., Cirtautienė, S. Ikisutartinės atsakomybės kvalifikavimo problema: sutartinė deliktinė ar *sui generis*. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 10(3).
11. Anand, J., Kale, P. International Joint Ventures in Emerging Economies, Past Drivers and Emerging Trends. In *Handbook of Strategic Alliances*, California: Sage Publications, 2006.
12. Anderson, J. Model Business Corporation Act for Europe — The Alternative to Harmonization by Directives, or? In *Stockholm Institute for Scandinavian Law*, 2003.

13. Anderson, P. K., Braums, T. *The European Company Model Law Act Project*. ECGI Working Paper Series in Law, Law Working Paper No 097/2008, 2008.
14. Anderson, P. K., Braums, T. *The European Company Model Law Act Project*. Institute for Law and Finance, Working Paper Series No 78 02/2008, 2008.
15. Andenas, M., Wooldridge, F. *European Comparative Company Law*. Cambridge, 2009.
16. Arlauskas, S., Jokubauskas, R. Sąžiningumo principas prievoliniuose teisiniuose santykiuose. *Jurisprudencija*, 2013, Nr. 20(4).
17. Armour, J. Hansmann, H, Kraakman, R. *The Essential Elements of Corporate Law*. Cambridge: Harvard Law School, 2009.
18. Armour, J. Hansmann, H, Kraakman, R. The Essential Elements of Corporate Law: What is Corporate Law ? [interaktyvus]. Cambridge: Harvard Law School, Discussion Paper No. 643, 2009, [žiūrėta 2015-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/Kraakman_643.pdf> [žiūrėta 2015-01-19].
19. Astromskis, P., Kiršienė, J. Sutarties turinys ir jo aiškinimas teisės ekonomikoje. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 851-863.
20. Bagdonienė, L. *Santykių marketingo raiška paslaugų versle*. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga, Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03 S), Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2008.
21. Balčikonis, J., et al. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius, 2000.
22. Balkytė, A., Tvaronavičienė, M. The Role of Migration for Sustainable Developing Economy: Lithuania in the EU Context. *Journal of Security and Sustainability Issues*, Volume 1(2), 2011.
23. Barnes, A. J., et al. *Law For Business ,the 9th Edition*. USA: Irwin, 2005.
24. Barneveld, J. Legal Capital and Creditor Protection – Some Comparative Remarks. The European Private Company (SPE). In *A Critical Analysis of the EU Draft Statute*, Intersentia, 2009.
25. Battilani, P., Schroter, H. G. *The Decisive Factors of Cooperatives' Future – Their Nature, Longevity, Role and Enviroment, The Cooperative Business Movement, 1950 to the Present*. Cambridge, 2012.
26. Baublys, L. et al. *Teisės teorijos įvadas, 2-ioji pataisyta ir papildyta laida*. Vilnius: Leidykla MES, 2012.
27. Baxter, I. F. G. Conflict of Laws and International Business. In *International and Comparative Law Quarterly*, 1985, Volume 34.
28. Beamish, P. W., Banks, J. C. Equity Joint Ventures and the Theory of the Multinational Enterprise. In *Journal of International Business Studies*, 1987, Volume 18, Issue 2.
29. Bean, G. M. D., *Fiduciary Obligations and Joint Ventures: The Collaborative Fiduciary Relationship*. UK: Oxford University Press, 1995.
30. Beardsworth, J. J. *Control Issues of International Joint Ventures* [interaktyvus]. American Bar Association, [žiūrėta 2014-12-25]. Prieiga per internetą: <http://www.americanbar.org/groups/public_utility/pages/Control_Issues_of_International_Joint_Ventures.html> [žiūrėta 2014-12-25].
31. Becht, M., Mayer, C., Wagner, H. Where Do Firms Incorporate? Deregulation and the Cost of Entry. In *Journal of Corporate Finance, Special Issue: Contractual Corporate Go-*

- vernance, *European Corporate Governance Institute (ECGI) Symposium on Contractual Corporate Governance*, 2008, Volume 14, Number 3.
32. Becht, M., Bolton, P., Röell, A. Corporate Governance and Control [interaktyvus]. In *ECGI Working Paper Series in Finance*, 2005, [žiūrėta 2014-12-21]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=343461> [žiūrėta 2014-12-21].
  33. BELL, G. J. *Commentaries on the Law of Scotland and on the Principles of Mersantile Jurisprudence, Volume I, the 7th Edition*. Edinburgh: T. & T. Clark, 1870.
  34. Bendaniel, D. J., Rosenbloom, A., Hanks, J. J. JR. *International M&A, Joint Ventures, and Beyond: Doing the Deal*. New York: John Wiley & Sons, 2002.
  35. Berchman, K., E., Deutsch, R. E., Houpt, N., J. *Duties of Controlling Stockholders* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-06]. Prieiga per internetą: <<http://cdn.akingump.com/images/content/2/2/v4/22475/Duties-of-Controlling-Stockholders-PLI-Article-June-2012.pdf>> [žiūrėta 2014-12-06].
  36. Berk, K. H., Josephson, S. A., Volchenboum, M., Fiduciary Duties of Shareholders of Closely Held Corporations. Reprint from *Illinois Bar Journal* [interaktyvus]. 2010, Volume 98, Issue 3 [žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <http://www.hmblaw.com/media/10638/isba_20_20shareholder_20fid.pdf> [žiūrėta 2014-11-29].
  37. Berger-Walliser, G. & Østergaard, K.: *Proactive Law – in a Business Environment*. (2012) 1. ed. Tilst, DJØF Publishing, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
  38. Bersėnaitė, J., Šiožinytė, I. Projektų valdymo vertinimas: ekspertų nuomonių raiška. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2011, Nr. 3(23).
  39. Beurskens, M., Noack, U. The Reform of German Private Limited Company: Is the GmbH Ready for the 21st Century? In *German Law Journal*, 2008, Volume 09, Issue 09.
  40. Bilas, V., Čenan, D., Podrug, N. The Problems Associated with Managing International Joint Ventures in Croatia [interaktyvus]. In *International Conference on Economics and Management of Networks (EMNet)*, Rotterdam, 2007, [žiūrėta 2015-01-13]. Prieiga per internetą: <https://emnet.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/conf_EMNet/2007/papers/Bilas_Cenan_Podrug.pdf> [žiūrėta 2015-01-13].
  41. Bilir, L. K., Chor, D., Manova, K. *Host-Country Financial Development and Multinational Activity* [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2014-11-09], p. 1. Prieiga per internetą: <<http://web.stanford.edu/~manova/FDI.pdf>> [žiūrėta 2014-11-09].
  42. Blackburn, T. L. The Societas Europea: The evolving European Corporation Statute. In *Fordham Law Review*, 1993, Volume 61, Issue 4, p. 698.
  43. Bockas, R. Mintys apie Žaliąją knygą ir politines galimybes sukurti Europos sutarčių teisę. *Notariatas*, 2010, Nr. 10/2010.
  44. Bockli, P., Davies, P., Ferran, E. *Response to the European Commission's Consultation on the Future of European Company Law* [interaktyvus]. 2012, European Company Law Experts [žiūrėta 2014-10-14]. Prieiga per internetą: < <https://europeancompanylawexperts.wordpress.com/papers-of-the-ecl/the-future-of-european-company-law-response-to-the-european-commissions-consultation-may-2012/>> [žiūrėta 2014-10-14].
  45. Boersma, M. Trust in International Joint Venture Relationships. In *Journal of Business Research*, 2007, Volume 56, Issue 12.
  46. Bonell, M. J. *The UNIDROIT Principles in Practice: Caselaw and Bibliography on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, the 2nd Edition*. USA: Transnational Publisher, Inc., 2006.

47. Borys, B., Jemison, D. B. Arrangements as Hybrid Alliances: Strategic in Theoretical Issues Organizational Combinations. In *Academy of Management Review*, 1989, Volume 14, Issue 2.
48. Borg-Barthet, J. *The Governing Law of Companies in EU Law*. Oxford: Studies in Private International Law, 2012.
49. Bingham, L. The Rule of Law. In *The Cambridge Law Journal*, 2007, Volume 66, Number 1, p. 67-85.
50. Van Den Braak, S. The European Private Company, Its Shareholders and Its Creditors. In *Utrecht Law Review*, 2010, Volume 6, Issue 1.
51. Bradford, J. *at al. Reports of Cases Determined in the Circuit Court of the United States for the Third Circuit, Comprising the Districts of Pennsylvania and New-Jersey, Volume II*. Philadelphia: Philip H. Nicklin, Law Publishers, 1827.
52. Bratman, M. E. Shared Intention. In *Ethics*, 1993, Volume 104, Number 1.
53. Boer de, T.M., Unwelcome foreign law: public policy and other means to protect the fundamental values and public interests of the European Community, in: *The external dimension of EC private international law in family and succession matters*, red. A. Malatesta, S. Bariatti, F. Pocar, Padova CEDAM 2008, p. 295-330.
54. Braun, S. The European Private Company: A Supranational Company Form for Small and Medium-sized Enterprises? In *German Law Journal*, 2004, Volume 05, Number 11..
55. Brödermann, E. The Impact of the UNIDROIT Principles on International Contract and Arbitration Practice. In *Special Issue of the Uniform Law Review*, 2011, Volume 52.
56. Budreckienė, V. Teismo intervencijos į komercinius sutartinius santykius legitimumas klasikiniėje, sąryšingojoje ir socialinėje sutarčių teisės teorijose. *Social Transformations in Contemporary Society* [interaktyvus]. 2015, 3: 155-169 [žiūrėta 2015-11-03]. <http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2015/07/STICS_2015_3_155-169.pdf>.
57. Butkevičius, L. Požiūrio į bendrai kontroliuojamus ūkio subjektus raida Europos Sąjungos konkurencijos teisėje. *Teisė*, 2012, Nr. 83.
58. Butkevičius, L. *Jungtinė veikla pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008.
59. Butkevičius, L. Jungtinės veiklos samprata konkurencijos teisėje. *Teisė*, 2007, Nr. 65.
60. Butler, H. N. Nineteenth-Century Jurisdictional Competition in the Granting of Corporate Privileges. In *The Journal of Legal Studies*, 1985, Volume 14, Number 1.
61. Campbell, A., Goold, M. Desperately Seeking Synergy. In *Harvard Business Review*, 1998, Septmeber Issue.
62. Campbell, D. *The Comparative Law Yearbook of International Business Volume 30A, Special Issue: International Joint Ventures*. The Netherlands: Kluwer International Publishers, 2009.
63. Campbell, D., Harris, D. Contractual Relationships : Flexibility in Long-term Relationships: The Role of Co-operation. In *Journal of Law and Society*, Volume 20, Issue 2, 1993.
64. Carbonara, E., Parisi, F. Choice of Law and Legal Evolution: Rethinking the Market for Legal Rules. In *Public Choice*, 2009, Volume 139, Issue (3-4).
65. Casna, R. P., Mcdermott, J. E. *International Joint Ventures: the Legal and Tax Issues*: proceedings of International Tax Institute, Inc., 28th annual seminar. New York, 1991.
66. Casson, M., Mol, M. J. Strategic Alliances: a Survey of Issues From an Entrepreneurial Perspective. In: *Handbook of Strategic Alliances*. California: Sage Publications, 2006.

67. Cauchi, Dr. M. CH. *The Societas Europaea (European Company): as a New Corporate Vehicle* [interaktyvus]. 2001 [žiūrėta 2014-09-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.cc-advocates.com/publications/articles/european-company-statute-1.htm>> [žiūrėta 2014-09-16].
68. CERONI, L. The Cross-border Mobility of Companies within the European Community after the Cartesio ruling of the ECJ. In *Journal of Business Law*, Sweet & Maxwell, 2010, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-13] <<http://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/3307/4/The%20cross-border%20mobility%20of%20companies%20within%20the%20European%20Community%20after%20the%20Cartesio%20ruling%20of%20the%20ECJ%20.pdf.txt>> [žiūrėta 2014-11-13].
69. Cheng, T. K. The Corporate Veil Doctrine Revisited: A Comparative Study of the English and the U.S. Corporate Veil Doctrines. In *Boston College International and Comparative Law Review*, 2011, Volume 34, Issue 2.
70. Ciantar, J. *Malta: The EEIG: How Can It Help Your Business After The Financial Crisis?* [interaktyvus]. 2011, [žiūrėta 2014-09-24]. Prieiga per internetą: <<http://www.mondaq.com/x/131474/EU+Law/The+EEIG+How+can+it+help+your+business+after+the+Financial+Crisis>> [žiūrėta 2014-09-24].
71. Cohen, Z. Fiduciary Duties of Controlling Shareholder: A Comparative View. In *University of Pennsylvania Journal of International Business Law*, 1991, Volume 12.
72. Collins, L. *Essays in International Litigation and the Conflicts of Laws*. Oxford: Clarendon Press, 1994.
73. Comben, A. *Joint Ventures and Shareholders' Agreements, the 2nd Edition*. West Sussex: Totel Publishing, 2005.
74. Da Costa, C. *The European Company Statute, European Business Law and Practice Series*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003.
75. Cotula, L. *Regulatory Takings, Stabilization Clauses and Sustainable Development* [interaktyvus]. OECD Global Forum VII on International Investment, 2008, [žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/investment/globalforum/40311122.pdf>> [žiūrėta 2015-01-21].
76. Cremers, J., The European Cooperative Society – an update, Amsterdams Instituut voor Arbeids Studies, 2012 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.worker-participation.eu/Media/Files/SCE-update-01-2012>> [žiūrėta 2014-11-14].
77. Culpan, R. *Global Business Alliances: Theory and Practice*. United States of America: Quorum Books, 2002.
78. Czepelak, M. *Międzynarodowe prawo zobowiązań Unii Europejskiej*, Warszawa: Lexis-Nexis 2012.
79. Černius, G. Įmonės finansų valdymo tikslas. *BUSINESS SYSTEMS and ECONOMICS* [interaktyvus]. 2013, 3(1). [žiūrėta 2015-11-04]. <https://www.mruni.eu/upload/iblock/c0f/008_cernius.pdf>.
80. Čiočys, R. *Bendrovių valdymo reglamentavimo Lietuvoje problemos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013.
81. Dalley, P. J. The Misguided Doctrine of Stockholder Fiduciary Duties. In *Hofstra Law Review*, 2004, Volume 33.
82. Davidian, G., J. Corporate Dissolution in New York: Liberalizing the Rights of Minority Shareholders. In *St. John's Law Review*, 1989, Volume 56, Issue 1.

83. Davies, K. China Investment Policy: An Update. In *OECD Working Papers on International Investment* [interaktyvus]. OECD Publishing, 2013, 2013/01, [žiūrėta 2014-12-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5k46911hmvbt.pdf?expires=1421684819&id=id&accname=guest&checksum=45261E6E0CDB055BCC2C5A89FA28C193>> [žiūrėta 2014-12-23].
84. Davies, P. L. *Gower and Davies: Principles of Modern Company Law, the 8th Edition*. Sweet & Maxwell, 2007.
85. Daube, D. *Societas* as Consensual Contract. In *The Cambridge Law Journal*, 1938, Volume 6, Number 3.
86. Davulis, G. *Ekonomikos teorija*. [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009 [žiūrėta 2015-11-04] <<http://ebooks.mruni.eu/reader/ekonomikos-teorija25174/61>> p. 59.
87. Desai, M. A., Foley, C. F., Hines, J. R. The Costs of Shared Ownership: Evidence from International Joint Ventures. In *Journal of Financial Economics*, Number 73(2), 2004.
88. Desai, M. A., Foley, C. F., Hines, J. R. International Joint Ventures and the Boundaries of the Firm [interaktyvus]. In *NBER Working Paper Series*, 2002, Number 9115 [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.nber.org/papers/w9115.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].
89. Didžiulis, L. Fiduciarinių pareigų instituto kilmė, esmė ir recepcija. *Teisė*, 2014, Nr. 91, Vilnius.
90. Djarova, J. *Cross-Border Investing. The Case of Central and Eastern Europe*. The Netherlands: Kluwer Law Publishers, 2004.
91. Dorresteyn, F. M., Uziahu-Santcroos, O. The Societas Privata Europaea under the Magnifying Glass (Part 2). In *European Company Law*, 2009, Number 4.
92. Drazdauskas, S. Bendrosios Europos pirkimo pardavimo teisės autonomija Lietuvoje. *Teisė*, 2013, t. 88, p. 119-128.
93. Drazdauskas, S. Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008.
94. Drezner, D. W. *The Race to the Bottom Hypothesis: An Empirical and Theoretical Review*. The Fletcher School, Tufts University [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2015-01-12]. Prieiga per internetą: <http://www.iim.uni-flensburg.de/vwl/upload/lehre/sose_07/ba/int_oek_current/Linda.doc> [žiūrėta 2015-01-12].
95. Drury, R. The European Private Company. In *European Business Organisation Law Review*, 2008, Volume 9, Issue 1.
96. Douglas, M. B. Teaching Comparative Corporate Governance: The Significance of “Soft Law” and International Institutions. In *Georgia Law Review*, 2000, Volume 34.
97. Duhl, G. M. Unincorporated Business [interaktyvus]. 2003, [žiūrėta 2008-09-11]. Prieiga per internetą: <http://lawprofessors.typepad.com/unincorporated_business/2007/02/media_ofTEN_use.html> [žiūrėta 2008-09-11].
98. Duncan, W. D., *Joint Ventures Law in Australia, the 3rd Edition*. Annandale: the Federation Press, 2012.
99. Dunning, J. H., Lundan, S. M. *Multinational Enterprises and the Global Economy, the 2nd Edition*. UK: Edward Elgar Publishing Limited, 2008.
100. Edwards, V. The European Company – Essential Tool or Eviscerated Dream? In *Common Market Law Review*, 2003, Volume 40, Issue 2.

101. Eidenmuller, H, Lasak, J. *The Czech Societas Europaea Puzzle*, Law Working Paper N°.183/2011, 2011.
102. Eidenmuller, H., Engert, A., Hornuf, L. Incorporating under European Law: The Societas Europaea as a Vehicle for Legal Arbitrage. In *European Business Organization Law Review*, 2009, Number 1.
103. Eisenberg, M. A. Why There Is No Law of Relational Contracts. In *Northwestern University Law Review*, 1999, Volume 94, Issue 3.
104. Elkin, J. Lifting the Veil and Finding the Pot of Gold: Piercing the Corporate Veil and Substantive Consolidation in the United States. In *Dispute Resolution International*, 2012, Volume 6, Number 2.
105. Elkin, J., Hanks, K. *Fiduciary Duties in Troubled Times*. New York: American Bar Association, Section of Business Law, 2009.
106. Ellison, J., Kling, E. *Joint Ventures in Europe*. UK: Reed Elsevier, 1997.
107. Eppinger, S. D. Innovation at the Speed of Information [interaktyvus]. In *Harvard Business Review*, 2001, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.fast-bridge.net/wp-content/uploads/resources/Innovation%20at%20the%20speed%20of%20information.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].
108. Fama, E. F., Jensen, M. C. Separation of Ownership and Control. In *Journal of Law and Economics*, 1983, Volume 26, Issue 2..
109. Fauvarque-Cason, B., Mauzeaud, D. *European Contract Law. Materials for a Common Frame of Reference: Terminology. Guiding Principles. Model Rules*. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2008.
110. Fazio, S. *The Harmonisation of International Commercial Law*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2007.
111. Ferrazzi, G. Forging Aboriginal / Non-Aboriginal Partnerships: The Joint-Venture Model. In *the Canadian Journal of Native Studies*, 1989, Volume 9, Number 1.
112. Fey, C. F., Beamish, P. W. *Joint Venture Conflict: The Case of Russian International Joint Ventures* [interaktyvus]. 1999, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://executivemba.ru/files/wp99-104.pdf>> [žiūrėta 2015-01-15].
113. Fici, A. *The European Cooperative Society Regulation, International Handbook of Cooperative Law*. Springer, 2013.
114. Figueroa, D. Comparative Aspects of Piercing the Corporate Veil in the United States and Latin America. In *Duquesne Law Review*, 2012, Volume 50, Fall.
115. Flannigan, R. The Legal Status of the Joint Venture. In *Alberta Law Review*, 2009, Volume 46, Issue 3.
116. Flessner, A., Verhagen, H. *Assignment in European Private International Law: Claims as property and the European Commission's Rome 1 Proposal*. Germany: Sellier. European Law Publishers, 2006.
117. Folsom, R. H., Lake, R. B., Nanda, V. P. *European Union Law After Maastricht– A Practical Guide for Lawyers Outside the Common Market*. The Netherlands: Kluwer Law International, 1996.
118. Fontaine, M., De Ly, F. *Drafting International Contracts: An Analysis of Contract Clauses, 2nd Edition*. Ardsley: Transnational Publisher, Inc., 2009.
119. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.

120. Frankel, T. *Fiduciary Law*. New York: Oxford University Press, 2011, p. 52. L Hanley, J. J., Keys, A. D. *Fiduciary Duties For Managers Of Delaware Limited Liability Companies*, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.mondaq.com/unitedstates/x/250138/Directors+Officers/Fiduciary+Duties+For+Managers+Of+Delaware+Limited>> [žiūrėta 2014-12-09].
121. Frick, J. G. *International Arbitration Law Library: Arbitration in Complex International Contracts*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2001.
122. Friedman, M. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits [interaktyvus]. In *The New York Times Magazine*, 1970 [žiūrėta 2014-12-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.colorado.edu/studentgroups/libertarians/issues/friedman-soc-resp-business.html>> [žiūrėta 2014-12-07].
123. Friedman, W. G., Kamanoff, F. International Joint Venture Corporations: Drafting of Control Arrangements. *Duke Law Journal*, Volume 12, Number 2, 1963.
124. Friedman, W. G., Kamanoff, F. Joint International Business Venture. In *International Business Review*, 1961, Volume 3, Issue 3.
125. Gabartas, H. The Law Applicable to Contractual Obligations: Comparative Analysis of the Choice of Law Rules Under Lithuanian and United States Law. *Jurisprudencija*, 2002, 31 tomas, Nr. 23.
126. Gareis, R. *Management of the Project-Oriented Company* [interaktyvus]. PMI Research Conference, 2002 [žiūrėta 2015-01-19]. Prieiga per internetą: <<http://epub.wu.ac.at/814/1/document.pdf>> [žiūrėta 2015-01-19].
127. Garner, B. A., *at al.*, *Black's Law Dictionary, the 7th Edition*. USA: Patent and Trademark Office. 1999.
128. Geens, K. *International Encyclopedia of Laws. Corporations And Partnerships. T. 1*. Hague: Kluwer Law International, 2004.
129. Van Gelder, G. *Finally: Dutch Flex-BV is Now in Force*, DLA Piper [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2014-12-02]. Prieiga per internetą: <<https://www.dlapiper.com/en/europe/insights/publications/2012/11/finally-dutch-flexbv-is-now-in-force/>> [žiūrėta 2014-12-02].
130. Geringer, J. M., Hebert, L. Joint Ventures. In *Journal of International Business Studies*, 1988, Volume 20, December Issue.
131. Gersic, J. J. *at al.* *The Effects of Greater Economic Integration Within the European Community on the United States*. Washington: United States International Trade Commission, 1992.
132. Girard, P. F. Romėnų teisė, II tomas. Kaunas: Vytauto didžiojo universiteto teisių fakulteto leidinys, 1932.
133. Giuliano, M., Lagarde, P. *Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations*. Official Journal, 1980, Number C 282.
134. Glover, S. I., Wassrman, C. M. *Partnerships, Joint Ventures & Strategic Alliances (Business Law Series)*. New York: Law Journal Press, 2014.
135. Goetz, C. J., Scott, R. E. Principles of Relational Contracts. In *Virginia Law Review*, 1981, Volume 67, Issue 6.
136. Gold, M., Nikolopoulos, A., Kluge, N. *The European Company Statute A New Approach to Corporate Governance*. Germany: Peter Lang AG, 2009.
137. Goldammer, Y., Jurčys, P. Romos I reglamento dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė? *Justitia*, 2008, Nr.1 (67).

138. Goldberg, V. P. The Future of Many Contracts. In *Duquesne Law Review*, 2006 Volume 52.
139. Goldswei, Goldsweig, D. N. *International Joint Ventures: A Practical Approach to Working with Foreign Investors in the U.S. and Abroad*. USA: American Bar Association, 1990.
140. Gordon, S. E., *Global Law and the Sovereign State: The Case of Euro-Groupings*. Osgoode Hall Law School, York University, 1999.
141. Göthel, S. R. *Joint Ventures im Internationalen Privatrecht*. Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 1999.
142. Greičius, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
143. Grigienė, J. Laurišaitė, E. Piktnaudžiavimas taikytinos teisės kolizinėmis normomis. Teisės apžvalga, 2012, Nr. 4239(1).
144. Grundmann, S., Cafaggi, F., Vettori, G. The Contractual Basis of Long-Term Organization – The Overall Architecture. In *The Organizational Contract: From Exchange to Long-Term Network Cooperation in European Contract Law*. Surrey: Ashgate Publishing Limited, 2013.
145. Grundmann, S. *European Company Law: Organization, Finance and Capital Markets*. In *Ius Communicatis Series*, 2007, Volume 1.
146. Gutterman, A. S. *A Short Course in International Joint Ventures, 3rd Edition*. Petaluma: World Trade press, 2009.
147. Hamilton, Ch. E. III. *Identifying Breaches of Fiduciary Duties*. New Orleans, 2004.
148. Hannigan, B. *Company Law, the 3rd Edition*. Oxford, 2012.
149. Hansmann, H., Kraakman, R. The Essential Role of Organizational Law. In *the Yale Law Journal*, 2000, Volume 110, Issue, 3.
150. Hansmann, H., Kraakman, R. Agency Problems and Legal Strategies. In *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*, 2004, Number 301.
151. Hansmann, H., Kraakman, R. Organizational Law as Asset Partitioning. In *European Economic Review*, 2000, Volume 44.
152. Haapio, H. Introduction to Proactive Law: A Business Lawyer's View. *Scandinavian Studies in Law*. 49 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-04]. <<http://www.scandinavianlaw.se/pdf/49-2.pdf>>.
153. Harris, J. Contractual Freedom in the Conflict of Laws. In *Oxford Journal of Legal Studies*, 2000, Volume 20, Number 2.
154. Heine, K., Kerber, W. European Corporate Laws, Regulatory Competition and Path Dependence. In *European Journal of Law and Economics*, 2002, 13:47–71, 2002.
155. Helminen, M. The Tax Treatment of the Running of an SE. In *European Taxation: Official Journal of the Confédération Fiscale Européenne*. Amsterdam: Bureau 28, 2004, Volume 44.
156. Hennart, J.-F. A Transaction Costs Theory of Equity Joint Ventures. In *Strategic Management Journal*, 1988, Volume 9.
157. Herdgen, M. *Principles of International Economic Law, the 1st Edition*. Oxford University Press, 2013.
158. Herrmann, A. *at al.* Erfolgsfaktoren von Joint Ventures kleiner und mittlerer Unternehmen in Ländern Mittel- und Osteuropas. In *CIS Papers, Centre of International Studies*, Hamburg, 2005, Volume 10.
159. Hesselink, M. W. *The New European Private Law*. The Hague: Kluwer Law International, 2002.

160. Hetherington, J. A. C., Dooley, M. P. Illiquidity and Exploitation: A Proposed Statutory Solution to the Remaining Close Corporation Problem. In *Virginia Law Review*, 1977, Volume 63, Number 1.
161. Hewitt, I. *Joint Ventures, 3rd Edition*. London: Sweet & Maxwell Limited, 2005.
162. Hill, J., Chong, A. *International Commercial Disputes: Commercial Conflict of Laws in English Courts, Studies in Private International Law, the 4th Edition*. Oxford: Hart Publishing, 2010.
163. Hilson, D. *Managing Risk in Projects: Fundamentals of Project Management*. UK: Gower Publishing Ltd, 2009.
164. Hommelhoff, P. The European Private Company Before its Pending Legislative Birth. In *German Law Journal*, 2008, Volume 9, Number 6.
165. Hopt, K. J. Labor Representation on Corporate Boards: Impacts and Problems for Corporate Governance and Economic Integration in Europe. In *14 International Review of Law and Economics*, 1994.
166. Hirte, H., Teichmann, Ch. The European Private Company - Societas Privata Europaea (SPE). In *EFCR Special Volume 3*, 2013.
167. Huemann, M., Keegan, A., Turner, J. R. Human Resource Management in the Project-Oriented Company: A Review. In *International Journal of Project Management*, 2007, Volume 25, Issue 3.
168. Hutter, B., Power, B. *Risk Management and Business Regulation* [interaktyvus]. London: the Center for Analysis of Risk and Regulation at the London School of Economics and Political Science, 2000, [žiūrėta 2014-11-16]. Prieiga per internetą: <<http://eprints.lse.ac.uk/35975/1/RiskManagementAndBusinessRegulation.pdf>> [žiūrėta 2014-11-16].
169. Hviid, M. Long Term Contracts and Relational Contracts. In *The Encyclopaedia of Law and Economics*, 2000, Volume III.
170. Inkpen, A. The Nature, Antecedents, and Consequences of Joint Venture Trust. In *Journal of International Management*, 1998, Volume 4, Issue 1.
171. Yadong, L. Toward a Conceptual Framework of International Joint Venture Negotiations. In *Journal of International Management*. 1999, 5(2): 200–231.
172. J.W.C. Business Associations: Joint Adventure Distinguished from Partnership. In *Michigan Law Review*, 1935, Volume 33, Issue 3.
173. Jaeger, A. V., Hök, G. S. *FIDIC - A Guide for Practicioners*. Heidelberg: Springer, 2010.
174. Jaeger, W. H. E. Partnership or Joint Venture. In *Notre Dame Law Review*, Volume 37, Issue 2, 1961.
175. Jaeger, W. H. E., Joint Ventures: Membership, Types and Termination. In *the American University Law Review*, 1960, Volume 9, Issue 1.
176. Jaeger, W. H. E. Joint Ventures: Origin, Nature and Development. In *the American University Law Review*, Volume 9, Issue 1, 1960.
177. Jakaitė, A. Civilinė atsakomybė esant ikisutartiniams santykiams. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012.
178. Jakuntavičiūtė, G. *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
179. Jensen, M., Meckling, W. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. In *Journal of Financial Economics*, 1976, Volume 3, Number 4.

180. Jillani, A. The Choice of Law in Commercial Relations: a German Perspective. In *International and Comparative Law Quarterly*, 1988, Volume 37.
181. Johnston, A. *EC Regulation of Corporate Governance, International Corporate Law and Financial Market Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
182. Kadi, S. Advantages and Disadvantages of the SE-Statute. In *LSEU*, Volume 1.
183. Kaiser, S. H. Internationalisation Strategies for Small and Medium-Sized Enterprises: a Study of UK and German Joint Ventures in the Peoples' Republic of China [interaktyvus]. In Durham E-Thesis, 1998, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <http://etheses.dur.ac.uk/4908/1/4908_2377.PDF?UkUDh:CyT> [žiūrėta 2015-01-22].
184. Kapur, S. K. Comment: Structuring and Negotiating International Joint Ventures: Anecdotal Evidence From a Larger Law Firm Practice. In *Case Western Reserve Law Review*, 2003, Volume 53:937.
185. Karalis, J. P. *International Joint Ventures: A Practical Guide. E-book*. J.P. Karalis Publications L.L.C, 2013.
186. Katuoka, S., Česnulevičiūtė, V. European Private Company: Perspectives of Legal Regulation. *Jurisprudencija*, Vilnius, 2012, Nr. 19(1).
187. Keay, A. Shareholder Primacy in Corporate Law: Can it Survive? Should it Survive? [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2014-12-21]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1498065> [žiūrėta 2014-12-21].
188. Keller, B. K. The European Company Statute: Employee Involvement - and Beyond. In *Industrial Relations Journal*, 2002, Volume 33.
189. Kennedy, J. F., Quinlan, W. R. The Rights and Remedies of Shareholders in Closely Held Corporations under Illinois Law. In *Loyola University Chicago Law Journal*, 1998, Volume 29, Issue 3.
190. Kenny, M. The 2005 Progress Report on European Contract Law: Towards a European Civil Code? In *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007.
191. Kernerman, L. et al. *Mokomasis anglų kalbų žodynas – English Dictionary for Speakers of Lithuania, antrasis leidimas*. Vilnius: Alma littera, 2002.
192. Khemani, R. S., Shapiro, D. M. Glossary of Industrial Organisation Economics and Competition Law [interaktyvus]. Directorate for Financial, Fiscal and Enterprise Affairs, OECD, 1993, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/regreform/sectors/2376087.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].
193. Killing, J. P. *Strategies for joint venture success*. New York: Praeger Publishers, 1983.
194. Kirshner, J. A. *A Third Way: Regional Restructuring and the Societas Europaea*. University of Cambridge: Centre for Business Research, 2009.
195. Kiršienė, J., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. 2-asis leidimas*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004, I tomas.
196. Kiršienė, J., Tikniūtė, A. Civilinė akcininko atsakomybė už bendrovės prievoles. *Jurisprudencija*, 2004, t. 55(47).
197. Klimas, E., Jurgaitis, K. Pareigos bendradarbiauti principo aiškinimas ir turinys šiuolaikinėje sutarčių teisėje. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, Nr. 3(1).
198. Kluiver, H.-J. de, Roest, J. *The European Private Company (SPE) – A Critical Analysis of the EU Draft Statute*. 2009.

199. Knowler, J., Rickett, C. The Fiduciary Duties of Joint Venture Parties – When Do They Arise and What Do They Comprise? In *Victoria University of Wellington Law Review*, 2011, Volume 42, Number 1.
200. Kornack, D. The European Private Company – Entering the Scene or Lost in Discussion? In *German Law Journal*, 2009, Volume 10, Number 08.
201. Kumar, S., Seth, A. The Design of Coordination and Control Mechanisms for Managing Joint Venture. In *Strategic Management Journal*, 1994, Volume 19.
202. Küpper, V. *The Use of Joint Ventures as a Strategic Tool for Multinational Companies*. Dissertation Submission for the award of BA (Hons) Business Management. Edinburgh: Napier University, 2008.
203. Kropholler, J., Neuhaus, P. H., Schwind, F. Internationales Privatrecht. In *Rabel Journal of Comparative and International Private Law*, 1991, Volume 55 Issue 2, p. 389-394.
204. Lange, Ch. *Societas Privata Europaea: Quo vadis? Past, Present and Future of the SPE*. The Netherlands, 2010.
205. Lane, F. C. Family Partnerships and Joint Ventures in the Venetian Republic. In *the Journal of Economic History*, 1944, Issue 4.
206. Lehmann, M. Liberating the Individual from Battles between States: Justifying Party Autonomy in Conflict of Laws. In *the Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 2008, Volume 41.
207. Leksell, L., Lindgren, U. The Board of Directors in Foreign Subsidiaries. In *Journal of International Business Studies*, 1982, Volume 13, Issue 1.
208. Leonavičienė, R., Ilonienė, J. Knowledge Transfer and Learning in Strategic Alliances. *Social Sciences*, Number 2(2), 2005.
209. Lewis, R., Buzdrev, A. The European Private Company: Entrepreneurial Flexibility & the Practicalities of National Law. In *International Journal of Business and Social Science*, 2012, Volume 3, Number 21.
210. Linmondin, K. The European Company (Societas Europaea) – A Successful Harmonisation of Corporate Governance in the European Union? In *Bond Law Review, Special Issue: Comparative Corporate Governance*, 2003, Volume 15, Issue 1.
211. Lipstein, K. Conflicts of Laws 1921–1971 – The Way Ahead. In *Cambridge Law Journal*, 1972.
212. Lukas, E. Dynamic Market Entry and the Value of Flexibility in Transitional International Joint Ventures. In *Review of Financial Economics*, 2007, Volume 16, Issue 1.
213. Luo, Y. Toward a conceptual framework of international joint venture negotiations. *Journal of International Management*. 1999, 5:141–165.
214. Mackonis, A. Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė. *Teisės problemos* [interaktyvus]. 2009, Nr. 2 (64):134-156 Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/data/2009-2-mackonis.pdf>> [žiūrėta 2015-11-15].
215. Macneil, I. R. Power, Contract, and the Economic Model. In *Journal of Economic Issues*, 1980, Volume 14, Issue 4.
216. Macneil, I. R. Contracts: Adjustment of Long-Term Economic Relations under Classical, Neoclassical, and Relational Contract Law. *Northwestern University Law Review*, 1977-1978, 72(6): 854-905 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-03]. <http://heinonline.org/skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/illlr72&div=46&start_page=854&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults>.

217. Macneil, I. R. *The Many Futures of Contracts*. Gould School of Law, the Law Center University of Southern California, 1974.
218. Mähönen, J. Governance in Foundations: What Can We Learn from Business Firm Corporate Governance? [interaktyvus]. In *Nordic & European Company Law*, LSN Research Paper Series, Number 10-07, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <http://www.researchgate.net/publication/228156872_Governance_in_Foundations_What_Can_We_Learn_from_Business_Firm_Corporate_Governance/file/79e415080f960e7f3a.pdf> [žiūrėta 2015-01-23].
219. Malyga, V. A. Predictability as a Basis for Effective State Regulatory Policy. Teisė [interaktyvus]. 2014, Nr. 91: 228-234. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/5/articles/3363/public/228-234.pdf>> [žiūrėta 2015-11-07].
220. De Man, A.-P. *Alliances. An Executive Guide to Designing Successful Strategic Partnerships, the 1st Edition*. UK: John Wiley & Sons Ltd, 2014.
221. Mansters, J. Law and Decision Making: Incorporating Internal Harm into Rational Choice Theory. In *the Journal Jurisprudence*, 2009, Volume 1, Issue 1.
222. Marshall, B. A. Reconsidering the Proper Law of the Contract. In *Melbourne Journal of International Law*, 2012, Volume 13.
223. Matheson, J. H. Why Courts Pierce: An Empirical Study of Piercing the Corporate Veil. In *Berkeley Business Law Journal*, 2010, Volume 7, Issue 1.
224. McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M. Corporate Governance and Innovation Venture Capital, Joint Ventures, and Family Businesses [interaktyvus]. In *ECGI-Law Working Paper*, 2006, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=894785> [žiūrėta 2015-01-23].
225. McCahery, J. A., Vermeulen, E. P. M. Evolution of Closely Held Business Forms in Europe. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and Europe Perspectives*. New York: Oxford University Press Inc., 2004.
226. McConvill, J., Bagaric, M. Shareholders and Their Pursuit of Happiness: A Unifying Understanding of the Corporation. In *Adelaide Law Review*, 2005, Issue 26.
227. McCray, R. A., Thomas, W. L. Limited Liability Companies as Exempt Organizations. In *Estates, Gifts and Trusts Journal*, 2008, Volume 33.
228. McGovern, B. A. Fiduciary Duties, Consolidated Returns, and Fairness. In *Nebraska Law Review*, 2002, Volume 81, Issue 1.
229. Merryman, J. On the Convergence (and Divergence) of the Civil Law and the Common Law. In *New Perspectives for Common Law of Europe*. Leiden: Publications of the European University Institute, 1978.
230. Miller, G. P. Meinhard v. Salmon. In *New York University Law and Economics Working Papers* [interaktyvus]. 2007, Paper 107 [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://users.wfu.edu/palmitar/ICBCorporations-Companion/AdditionalReadings/Miller-MeinhardSalmon.pdf>> [žiūrėta 2015-01-15].
231. Mikalonienė, L. *Asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.
232. Mikalonienė, L. Uždarosios akcinės bendrovės akcininkų sutarties teisinė kvalifikacija. *Teisės problemos*, 2011. Nr. 1 (71).
233. Mikalonienė, L. Bendrovės įstatų teisinė prigimtis. *Verslo ir teisės aktualijos*, 2011, Nr. 6(11).

234. Mikalonienė, L. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis ir uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutartis – lyginamieji aspektai ir teisinis kvalifikavimas. *Teisė*, 2011, Nr. 80.
235. Mikalonienė, L. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties teisinė kilmė ir samprata. *Teisė*, Nr. 75, 2010.
236. Mikelėnas, V. *Tarptautinės privatinės teisės įvadas*, Vilnius: Justitia, 2001.
237. Mikelėnas, V. *Sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 1996.
238. Miliauskas, P. *Biržinėse bendrovėse sudaromos akcininkų sutartys: bendrovių teisės aspektai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2014.
239. Miliauskas, P., Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai, *Teisė*, 2012, Nr. 82.
240. Miller, G. W. The Joint Venture: Problem Child of Partnership. In *California Law Review*, 1950, Volume 38, Issue 5.
241. Mohr, A. T. Trust, Control, Interaction and Performance in IJV's – a Taxonomy of German-Chinese Joint Ventures [interaktyvus]. In *Duisburger Arbeitspapiere zur Ostasienwirtschaft*, 2004, Number 71, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://econstor.eu/bitstream/10419/23136/1/AP71.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].
242. Molineaux, C. Moving Toward a *Lex Mercatoria - A Lex Constructionis*. In *Journal of International Arbitration*, 1997, Volume 14, Issue 1.
243. Moll, D. K. Of Donahue and Fiduciary Duty: Much Ado About...? In *Western New England Law Review*, 2011, Volume 33, Issue 2.
244. Möslein, F. Riesenhuber, K. Contract Governance - A Draft Research Agenda. In *European Review of Contract Law*, 2009, Volume 5.
245. Morris, J. H. C. *The Conflicts of Laws, the 6th edition*. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2005.
246. Mucciarelli, F. M. Company «Emigration» and EC Freedom of Establishment: Daily Mail Revisited. In *European Business Organization Law Review*, 2008, Number 9.
247. Munns, A. Joint Venture Negotiation and Managerial Practices in the New Countries of the Former Soviet Union. In *International Journal of Project Management*, 2000, Volume 18, Issue 6.
248. Murphy, D. D. The Business Dynamics of Global Regulatory Competition. In *Dynamics of Regulatory Change: How Globalization Affects National Regulatory Policies (Global, Area, and International Archive)*. London: University of California Press, Ltd, 2004.
249. Ng, P., Lau, C., Nyaw, M. The Effect of Trust on International Joint Venture Performance in China. In *Journal of International Management*, 2007, Volume 13, Issue 4.
250. Navickas, V., Malakauskaitė, A. Tarpororganizacinių verslo ryšių formavimosi turizmo sektoriuje prielaidos. *Ekonomika ir vadyba*, 2009, Nr. 14.
251. Neville, M. Conflicts in the European Private Company (SPE). In *Nordic & European Company Law*, 2012, Number 10–24.
252. Nichols, H. W. Joint Ventures. In *Virginia Law Review*, 1950, Volume 36, Issue 4.
253. Nobel, P. Social Responsibility of Corporations. In *Cornell Law Review*, 1989, Volume 84.
254. Noked, N. *Recent Trends in Joint Venture Governance* [interaktyvus]. The Harvard Law School Forum on Corporate Governance and Financial Regulation, 2012, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://blogs.law.harvard.edu/corpgov/2012/02/07/recent-trends-in-joint-venture-governance/>> [žiūrėta 2015-01-15].
255. Norwood, S. R., Mansfield, N. R. Joint Venture Issues Concerning European and Asian Construction Markets of the 1990's. In *International Journal of Project Management*, 1999, Volume 17, Issue 2.

256. Nygh, P. *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999.
257. O'Brien, J. *Smith's Conflict of Laws, the 2nd Edition*. London: Cavendish Publishing, 1999.
258. Oehlich, M. *The German Unternehmergeellschaft: Entering Regulatory Competition*, [interaktyvus]. 2008, [žiūrėta 2014-11-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.iuscomp.org/gla/literature/oehlich.html>> [žiūrėta 2014-11-19].
259. Olson, K. E. Joint Ventures – Essential Elements: the North Dakota Supreme Court Creates a Broader Definition of Joint Ventures. In *North Dakota Law Review*, 2008, Issue 519 (20070146).
260. Otero Garcia-Castrillon, C. Reflections on the law applicable to international oil contracts. *The Journal of World Energy Law & Business*. 2013, 6(2): 129–162. doi:10.1093/jwelb/jwt004
261. Padfield, S. J. In Search of a Higher Standard: Rethinking Fiduciary Duties of Directors of Wholly-Owned Subsidiaries. In *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*, 2004, Volume 10, Issue 1.
262. Pandova, M. *The European Company Statute SME's vs. Big Companies*, Luxembourg, 2010.
263. Papijanc, V. *Liability of Parent Company Against the Creditors of Subsidiary*. Doctoral Dissertation: Social Sciences, Law (01 S), Vilnius: Vilniaus University, 2008.
264. Parkinson, D., Noble, J. *Oxford Business English Dictionary, the 2nd Edition*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
265. Payne, J. *The Role of European Regulation and Model Acts in Company Law, in Company Law and Economic Protectionism – New Challenges to European Integration*. Oxford: Oxford Press, 2010.
266. Pelkmans, J. *European Integration– Methods and Economic Analysis 3rd Edition*. Harlow: Financial Times Management, 2006.
267. Pennington, R., Wooldridge, F. *Company Law in European Communities*. London: Oyez Longman, 1982.
268. Petroševičienė, O. Juridinių asmenų samprata ir jos raidos tendencijos. *Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas: pirmieji dešimt metų*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
269. Pfeffer, J., Salancik, G. R. The External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective. USA: Stanford Business Classics, 1978.
270. Philippe, D. *International Corporate Law Compendium: Belgium*. Aspen: Aspen Publishers, 2011.
271. Phinney, C. *Massachusetts SJC Rules On Fiduciary Duties Owed To And By Shareholder-Employee In Closely Held Corporation* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.mondaq.com/unitedstates/x/303980/Shareholders/Massachusetts+SJC+Rules+on+Fiduciary+Duties+Owed+to+and+By+ShareholderEmployee+in+Closely+Held+Corporation>> [žiūrėta 2014-12-06].
272. La Porta, R., Shleifer, A. The Unofficial Economy and Economic Development. In *Brookings Papers on Economic Activity*. The Brookings Institution, 2008, Volume 39, Issue 2 (Fall).
273. Potter, J., Proto, A. Promoting Entrepreneurship in South East Europe. Policies and Tools, LEED – Local Economic and Employment Development: Programme [interaktyvus]. Organisation for Economic Co-operation and Development, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/cfe/leed/39872944.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].

274. Qureshi, A. H., Ziegler, A. R. *International Economic Law*, the 2nd Edition. London: Sweet & Maxwell, 2007.
275. R.S.H. The Distinction between a Partnership and a Joint Adventure. In *University of Pennsylvania Law Review and American Law Register*, 1910, Volume 58.
276. Radwan, A. European Private Company and the Regulatory Landscape in the EU - An Introductory Note. In *European Business Law Review*, 2007, Volume 18, Issue 4.
277. Raišienė, A. G. Tarporganizacinės sąveikos turinys Lietuvos vietos savivaldos praktiku požiūriu. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 4(106).
278. Ramsay, I. M., Noakes, D. B. Piercing the Corporate Veil in Australia. In *Company and Securities Law Journal*, 2000, Volume 19.
279. Rawls, A. Contract formation in an internet age. *Science and Technology Law Review*. 2009, 10: 200-231.
280. Reinert, K. A., Rajan, R. S. Joint Ventures. In *the Princeton Encyclopedia of the World Economy, Volume I, A-H*. Princeton: Princeton University Press, 2006.
281. Remington, K. *Leading Complex Projects*. UK: Aldershot: Gower Publishing, 2011.
282. Ribstein, L. E. The Rise of the Uncorporation [interaktyvus]. In *University of Illinois College of Law. Law and Economics Working Papers*, 2007, Paper 83, [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://law.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1082&context=uiucwps>> [žiūrėta 2015-01-14].
283. Rickford, J. The European Company. In *the European Company: Developing a Community Law of Corporations: Collected Papers from the Leiden University Unilever Programme*, 2003.
284. Rider, B. A. K. Partnership Law and its Impact on "Domestic Companies". In *the Cambridge Law Journal*, 1979, Volume 38, Issue 1.
285. Rigault, D. *International Business Agreements - A Practical Guide for the Businessman*. Oslo: the International Business Law Group of Braekhus Dege Attorneys at Law, 2005.
286. Roy, J.-P., Oliver, C. International Joint Venture Partner Selection: the Role of the Host-Country Legal Environment. In *the Journal of International Business Studies*, 2009, Volume 40, Issue 5.
287. Rugraff, E., Hansen, M. Multinational Corporations and Local Firms in Emerging Economies: an Introduction. In *Multinational Corporations and Local Firms in Emerging Economies*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2011.
288. Rühl, G. Methods and Approaches in Choice of Law : An Economic Perspective. In *Berkeley Journal of International Law*, 2006, Volume 26, Issue 3.
289. Rumpunen, S. *Partner Selection for International Joint Venture Operations*. Doctor dissertation: business administration 102, marketing [interaktyvus]. Universitas Wasaensis, 2011, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-371-4.pdf> [žiūrėta 2015-01-23].
290. Salacuse, J. W. Renegotiating International Project Agreements. In *Fordham International Law Journal*, 2000, Volume 24, Issue 4.
291. Salbu, B., Steven, R. Parental Coordination and Conflict in International Joint Ventures: the Use of Contract to Address Legal, Linguistic and Cultural Concerns. In *Case Western Reserve Law Review*, 1993, Volume 93, Issue 4.
292. Sanders P. The European Company. In *Georgia Journal of International & Comparative Law*, 1976, Issue 6.

293. Santa Maria, A. *European Economic Law, the 2nd edition*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2009.
294. Von Savigny, C. F. *System des heutigen römischen Rechts*. Berlin, 1849.
295. Schlossberg, R. S. *ABA Section of Antitrust Law, Mergers and Acquisitions: Understanding the Antitrust Issues, the 2nd Edition*. USA: American Bar Association, 2004.
296. Schlossberg, R. S. *ABA Section of Antitrust Law, Mergers and Acquisitions: Understanding the Antitrust Issues, the 3rd Edition*. USA: American Bar Association, 2008.
297. Schmidt, T.S., The incidental question in private international law, RdC Vol. 233, Hague 1992.
298. Schulze, R., Schulte-Nölke, H. *European Private Law - Current Status and Perspectives, the 1st Edition*. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2011.
299. Schuster, E. J. *The Principles of German Civil Law*. London: Clarendon Press, 1907.
300. Schwartz, A., Scott, R. E. Precontractual Liability and Preliminary Agreements. In *Harvard Law Review*, 2007 Volume 120, Issue 3.
301. Sheehy, B. Shareholders, Unicorns and Stilts: An Analysis of Shareholder Property Rights. In *Journal of Corporate Law Studies*, 1993.
302. Shenkar, O. Zeira, Y. Human Resources Management in International Joint Ventures: Directions for Research. In *the Academy of Management Review*, 1987, Volume 12, Number 3.
303. Shishido, Z. Conflicts of Interest and Fiduciary Duties in the Operation of a Joint Venture. In *the Hastings Law Journal*, 1987, Volume 39.
304. Siems, M., Herzog, L., Rosenhager, E. The European Private Company (SPE): An Attractive New Legal Form of Doing Business? In *Butterworths Journal of International Banking and Financial Law*, 2009.
305. Siems, M. M. *Convergence in Shareholder Law, International Corporate Law and Financial Market Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
306. Sivarama Krishnan, V. Stakeholders, shareholders and wealth maximisation. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-10-30]. <<http://abeweb.org/proceedings/proceedings09/krishnan.pdf>>.
307. Sjaifjell, B. *Towards a Sustainable European Company Law: A Normative Analysis of the Objective of EU Law with a Takeover Directive as a Test Case*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2009.
308. Sohm, R. *The Institutes of Roman Law*. Oxford: the Clarendon Press, 1892.
309. Sornarajah, M. *The International Law on Joint Ventures, 3rd Edition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
310. Sornarajah, M. *The International Law on Foreign Investment 2nd Edition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
311. Staulo, F. R.-Di, Cazeau, J. Does a Florida Minority Shareholder in a Closely Held Corporation Owe a Fiduciary Duty to Fellow Shareholders? In *The Florida Bar Journal*, Volume 79, Issue 9, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-04]. Prieiga per internetą: <<https://www.floridabar.org/divcom/jn/jnjournal01.nsf/Author/457DC4855EC602E485257088006F1C20>> [žiūrėta 2014-12-04].
312. Sterling Kerr, P. An Entity for Community Cooperation: European Economic Interest Grouping. In *BYU Law Review*, 1990, Issue 4.
313. Stevenson, s. V. The Venture Capital Solution to the Problem of Close Corporations Shareholder Fiduciary Duties. In *Duke Law Journal*, 2001, Volume 51.

314. Stollt, M., Wolters, E. *Worker involvement in the European Company (SE) – A handbook for practitioners*. Brussels, 2011.
315. Storm, P. Scope and Limitations of the Cross-border Merger Directive. In *Cross-Border Mergers in Europe: Volume I*, Cambridge University Press, 2010.
316. Stout, L. A. The Shareholder Value Myth. In *Cornell Law Faculty Publications*, 2013, Paper 771.
317. Szudoczky, R. How Does the European Court of Justice Treat Precedents in Its Case Law? Cartesio and Damseaux from a Different Perspective: Part I. In *Intertax: International Tax Review*, 2009, Volume 37 Issue 6/7.
318. Taubman, J. What Constitutes a Joint Venture. In *Cornell Law Review*, 1956, Volume 41, Issue 4.
319. Thomas, K. R., Ryan, Ch. *The Law and Practice of Shareholders' Agreements, the 3rd Edition*. London: LexisNexis, 2009.
320. Thomason, M. A. Piercing the Corporate Veil. In *Facts & Findings*, 2011, Volume 38, Issue 3.
321. Thompson, R. B. Piercing the Corporate Veil: An Empirical Study. In *Cornell Law Review*, Volume 76, Issue 5.
322. Tikniūtė, A. Juridinio asmens doktrina: šiuolaikinės tendencijos. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 2(104).
323. Triana, J. P., Escobar, J. *Simplified Joint Stock Companies – New Corporate Structure*, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.tumnet.com/_literature_135344/Simplified_Joint_Stock_Companies-Article_for_the_IBA>, [žiūrėta 2014-11-09].
324. Trowski, D. The Decline and Fall of Joint Ventures: How JVs Became Unpopular and Why That Could Change. In *Journal of Applied Corporate Finance*, 2005, Volume 17, Issue 2.
325. Tuomela, R. Cooperation as Joint Action. In *Analyse & Kritik*. Stuttgart: Lucius & Lucius, 2010, Number 2.
326. Tuomela, R. *Cooperation: A Philosophical Study*. The Netherlands: Kluwer Academic Publishers, 2000.
327. Tuomela, R., Tuomela, M. Cooperation and Trust in Group Context. In *Mind & Society*. 2005, Number 4(1).
328. Uziahu-Santcross, O. The SPE: A Necessary Tool for SMES? The European Private Company (SPE). In *A Critical Analysis of the EU Draft Statute*, Intersentia, 2009.
329. Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004.
330. Verhoosel, G. Foreign Direct Investment and Legal Constraints on Domestic Environmental Policies: Striking a “Reasonable” Balance between Stability and Change. In *Law and Policy in International Business*, 1988, Volume 291.
331. Vermeulen, E. P. M. *The Evolution of Legal Business Forms in Europe and the United States: Venture Capital, Joint Venture and Partnership Structures*. The Hague: Kluwer Law International, 2003.
332. Vernooij, N. W. Rome I: The Update on the Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. In *the Columbia Journal of European Law*. 2009.
333. Vaišvila, A. *Teisės teorija*, trečiasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2009.
334. Vėgėlė, I. Įmonių steigimosi teisės Europos Teisingumo Teismo sprendimuose. *Jurisprudencija*, 2005, t. 72(64).
335. Vėgėlė, I. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimas EB teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002.

336. Van Vliet, J. M., Snider, M., D. The Evolving Fiduciary Duty Solution for Shareholders Caught in a Closely Held Corporation Trap. In *Northern Illinois University Law Review*, 1998, Volume 18.
337. Vinter, G. D. *Project Finance – A Legal Guide, the 3rd edition*. Sweet & Maxwell Limited, 2006.
338. Voelker, D., Bodewaldt, B. *German Tax and Business Law*, London: Sweet & Maxwell Ltd, 2005.
339. Wallace, R. L. *Strategic Partnerships. An Entrepreneur's Guide to Joint Ventures and Alliances*. USA: Dearborn Trade Publishing, 2004.
340. Warner, P. J. *Luxembourg in International Tax Planning*. IBFD Publications, 1997.
341. Werlauff, E. *EU Company Law, Common Business Law of 28 States, 2nd Edition*. 2003.
342. Wilderspin, M. The Rome I Regulation: Communitarisation and modernisation of the Rome Convention. In *ERA Forum*, 2008, Volume 9, Issue 2.
343. Williamson, O. E. *The Economic Institutions of Capitalism. Firms, Markets, Relational Contracting*. New York: the Free Press, 1985.
344. Williamson, O. E. Transaction-Cost Economics: The Governance of Contractual Relations. In *Chicago Journals*, 1979, Volume 22, Number 2.
345. Wolf, R. C. *The Complete Guide to International Joint Ventures with Sample Clauses and Contracts, 3rd Edition*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2011.
346. Xie, X., Reuer, J. *Control and Collaboration: Exploring Governance Paradox in International Joint Venture Boards* [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.iacmr.org/Private/PKU/Proposals/3.Xie,%20Xuanli-Control%20and%20Collaboration%20Exploring%20Governance%20Paradox%20in%20International%20Joint%20Venture%20Boards.pdf>> [žiūrėta 2015-01-23].
347. Yang, W, Harrigan, K. R. *Influence of Boards of Directors on Chinese Joint Venture Performance* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-13]. Prieiga per internetą: <https://www0.gsb.columbia.edu/mygsb/faculty/research/pubfiles/4748/JV_Boards_Wei.pdf> [žiūrėta 2015-01-13].
348. Yadong, L. Toward a Conceptual Framework of International Joint Venture Negotiations. In *Journal of International Management*, 1999, Volume 5, Issue 2.
349. Zahorka, H.-J., *Economic Interest Groups in Macedonia – A Step Towards European Economic Interest Groupings and Business Cooperation in Europe*. LIBERTAS – European Institute GmbH, 2004.
350. Zahorka, H.-J. *EEIG The only transnational legal instrument for co-operation between entrepreneurs*. Stuttgart, 2001.
351. Zeller B. *CISG and the Unification of the International Trade Law*. Oxon: Routledge- Cavendish, Taylor and Francis group, 2007.
352. Zhang, S. *Risk sharing in Joint Venture Projects* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://psa2.kuciv.kyoto-u.ac.jp/lab/images/stories/users/zhang/thesis.pdf>> [žiūrėta 2015-01-23].
353. Zimmermann, R. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civil Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996.
354. Zinkhofer, B. J. *Joint Ventures – The Limited Fiduciary Relationship Structure* [interaktyvus]. 2009, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.cle.bc.ca/%5C/PracticePoints/BUS/jointventures.pdf>> [žiūrėta 2015-01-23].

III. TEISMŲ SPRENDIMAI

a. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2011 m. rugsėjo 8 d. sprendimas sujungtose bylose *Ministero dell'Economia e delle Finanze and Agenzia delle Entrate v Paint Graphos Soc. coop. arl* (C-78/08), *Adige Carni Soc. coop. arl, in liquidation v Agenzia delle Entrate and Ministero dell'Economia e delle Finanze* (C-79/08) and *Ministero delle Finanze v Michele Franchetto* (C-80/08), 2011, ECR I-07611.
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje C210/06, *Cartesio Oktató és Szolgáltató bt*, 2008, ECR I-09641.
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje C-411/03, *SEVIC Systems*, 2005, ECR I-10836, para. 16-19.
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v Inspire Art Ltd* (2003), ECR I-10155.
5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje C-208/00, *Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)* (2002), ECR I-09919.
6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje C-212/97, *Centros Ltd v Erhvervs – og Selskabsstyrelsen* (1999), ECR I-01459.
7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1997 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje C 402/96, *EITO vs Germany*, 1998, I-7521.

b. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ patvirtinto strateginio atliekų Tvarkymo plano 166.4 punkto (2007 m. spalio 31 d., 2010 gruodžio redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 47/2011. Teisės aktų registras, 2014, Nr. 2014-05321.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2004 m. kovo 5 d. redakcija) 11 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 36/2006-8/2009-49/2009. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 16-758.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 14/02. *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 63-2235.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (199 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija) 4 str. 2 d. (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 s. redakcija) 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 d. sausio 22 d. nutarimu Nr. 67 „Dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų

(2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. 3/02-7/02-29/03. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 15-465.

5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo 11 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 23/2000. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 28-1003.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 8 straipsnio 1, 2 ir 3 dalių bei 16 straipsnio 7,8 ir 9 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 12/98. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 85-2548.
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmos dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmos bei antros dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antros bei trečios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. 12/95. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 36-915.

c. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje *A.B. v. G.B.*, Nr. 3K-3-158-695/2015.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje, *UAB „Agrovet“ v. AB „Klaipėdos vanduo“, AB „Klaipėdos rajono vandenys“*, Nr. 3K-3-497/2014.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Mitnija“ v. UAB „Statybų kryptis“, V. G., A. J.*, Nr. 3K-3-389/2014.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB ONDUBALT“ v. T. N.*, Nr. 3K-3-344/2014.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Rita“ v. R. G., I. D. ir D. Š.*, Nr. 3K-3-321/2014.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Mantrida“ v. L. V., E. M.*, Nr. 3K-3-293/2014.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje, *T.M. v. N. R.*, Nr. 3K-3-261/2014.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *O. R. v. L. R.*, Nr. 3K-3-51/2014.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *N. K. v. SIA „J. L. invest“*, Nr. 3K-3-681/2013.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje, *UAB „Toirenta“ v. G. R., V. P., M. D., A. C.*, Nr. 3K-3-624/2013.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje, *RUAB „Urbico“ v. Siemens Osakeyhtiö, veikiantis per Siemens Osakeyhtiö Lietuvos filialą*, Nr. 3K-3-442/2013.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje, *S. P. v. UAB „Rodena“*, Nr. 3K-3-435/2013.
13. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, *BUAB „Marketingo strategijos“ v. R. G., D. M.*, Nr. 2A-684/2013.

14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 7 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje *Electren S.A. ir Cobra Instalaciones y Servicios, S.A. v. AB „Lietuvos geležinkeliai“*, Nr. 3K-3-324/2013.
15. Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje, *U. B., D. M., M. G., V. G., K. M. T., S. B., ir J. Č. v. šokių studija „Alemanda“*, Nr. 3K-3-121/2013
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *S. A. v. UAB „LIT-INVEST“*, Nr. 3K-3-103/2013.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „CSC Telecom“ v. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Lietuvos Respublikos socialinės ir apsaugos ir darbo ministerijos*, Nr. 3K-3-359/2012.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 16 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje *UAB „Gelgotas transportas“ v. I. S.*, Nr. 3K-3-224/2012.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Panevėžio spaustuvė“ v. R. Š., A. B., A. G.*, Nr. 3K-3-19/2012.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje, *Izraelio bendrovė eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos*, Nr. 3K-7-404/2011.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje *A. O. S. v. S. S. ir Ž. S.*, Nr. 3K-3-495/2011.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje *V. P. v. V. P.*, Nr. 3K-3-410/2011.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 27 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje *UAB „Kamesta“ ir Krevox Europejskie Centrum Ekologiczne Sp. z. o. o. v. AB „Klaipėdos vanduo“*, Nr. 3K-3-293/2011.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje, *H.-J. A. G. v. R. Š.*, Nr. 3K-3-290/2011.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje *L. M. v. O. D. V.*, Nr. 3K-3-134/2011.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *BUAB „Limantra“ v. N. G.*, bylos Nr. 3K-3-130/2011.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje, *BUAB „Derivatus“ v. A. V., A. D., L. T. ir D. M.*, Nr. 3K-3-282/2011.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje, *UAB „Via Nota“ v. V. J.*, Nr. 3K-3-76/2011.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje, *„Polygrade L.L.C.“ ir UAB „Jurstanus“ v. M. S. firma*, Nr. 3K-3-242/2010.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje, *I. Ž v. A. K. ir B. J.*, Nr. 3K-3-205/2010.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje, *D. L. v. I. K.*, Nr. 3K-3-148/2010.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Barklita“ v. G. B. ir J. G.*, Nr. 3K-3-528/2009.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-7-444/2009.

34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus rajono apylinkės vyriausiasis prokuroras ir UAB „Vilniaus vandenys“ v. A. J. V. M. ir B. J. B.*, Nr. 3K-3-517/2009.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje, *BUAB „Čeltaura“ v. A. K. Č., Š. Č., L. Č. ir R. Č.*, Nr. 3K-3-486/2009.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje *A K. v L. L.*, Nr. 3K-3-392/2009.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Panevėžio balsas“ v. UAB „Eksena“*, Nr. 3K-3-244/2009;
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje, *miško savininkų kooperatyvo „Aukštaitijos šilas“ v. A. B., S. T., R. K., K. Ž., G. Ž.*, Nr. 3K-3-147/2009.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje, *V. G. v. R. G.*, bylos Nr. 3K-3-168/2009.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje *UAB „ERP“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*, Nr. 3K-3-583/2008.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Alaja“ ir ko“ v. K. A., V. A.*, bylos Nr. 3K-3-509/2008.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje, *R. U. v. S. K.*, Nr. 3K3378/2008.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje, *UAB „Vilsarma“ v. UAB „Fragrances International“*, Nr. 3K-3-329/2008.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *K. J. J. v. J. B.* Nr. 3K-7-266/2006.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje, *UAB „Stats kamps“ v. V. B.*, Nr. 3K-3-200/2008.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. ir V. M. v. Ž. P.*, Nr. 3K-3-181/2008.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Septynmylis“ ir Rolando Alksnio įmonė v. Širvintų rajono savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-244/2007.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Pamario žuvis“ v. V. B. pramogų įmonė*, Nr. 3K-3-606/2006.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *BUAB „Saulėtekis“ v. AB „Šiaulėnų gyvulininkystės kompleksas“*, *L. M., R. P.*, Nr. 3K-3-198/2006.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vengrobalt-K“ v. UAB „Voluptas“*, Nr. 3K-3-127/2005.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje, *P. K. v. V. B. ir V. Č.*, Nr. 3K-3-11/2005.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. v. IĮ J. D. turgus*, Nr. 3K-3-749/2003.

53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje *J. G. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-662/2003.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *V. V. v. individuali įmonė J. Drukteinienės turgus „Marmantas“*, Nr. 3K-3-469/2003.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. kovo 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *S. A. v. B. Š. II*, Nr. 3K-3-417/2003.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje *B. Š. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-116/2003.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *D. L. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-1500/2002.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje *J. Š. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-1435/2002.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje *D. K. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-1209/2002.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje *H. D. B. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-1179/2002.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje *J. J. v. J. D. firma*, Nr. 3K-3-885/2002.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Fasa“ v. Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybinė įmonė, Birštono miesto savivaldybė*, Nr. 3K-3-668/1999.

d. Lietuvos apeliacinio teismo

1. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje, *BUAB „Refila grupė“ v. R. Ū., V. Č., V. V., G. S.*, Nr. 2-1991/2014.
2. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, *Informacijos centras „VIP“, L. Ž., D. Ž. v. B. Č.*, Nr. 2A-1222/2014.
3. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje *D. A. v. V. V.*, Nr. 2A-1127/2014.
4. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, *BUAB „Altusas“ v. G. Z., A. M.*, Nr. 2A-1164/2014.
5. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 1 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, *BUAB „Daliaus vairavimo mokymo centras“ v. D. K., R. R., R. K.*, Nr. 2A-1093/2014.
6. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 6 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, *AB „Baltic Shopping Centers“ v. L. Ž., R. Ž., M. Ž., K. Ž. ir G. Ž.*, Nr. 2A-481/2014.
7. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, *BUAB „PERFEKTUM“ v. G. K., K. R. ir M. N.*, Nr. 2A-789/2014.
8. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, *A. D. v. A. J.*, Nr. 2A-95/2014.
9. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugpjūčio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, *BUAB „Rojinga“ v. A. S., J. R.*, Nr. 2A-1150/2013.
10. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *Electren S.A. ir Cobra Instalaciones y Servicios, S.A. v. AB „Lietuvos geležinkeliai“*, Nr. 2A-1304/2013.

11. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Kagris“ v. VšĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė*, Nr. 2A-1282/2013.
12. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *BUAB „Innovative Technologieentwicklung und Konstruktionen“ v. RUAB „Baltic Construction Development Group“*, Nr. 2A-1438/2012.
13. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. spalio 31 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje, *BUAB „Vižera“ v. G. S.*, Nr. 2A-1282/2012.
14. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugpjūčio 13 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje *UAB „Hidrostatyba“ v. Valstybės įmonė Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija*, Nr. 2A-2026/2012.
15. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje, *E. A., A. M., V. B., V. R. v. RUAB „Kabantys sodai“, AB SEB bankas*, Nr. 2A-321/2012.
16. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. birželio 7 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje, *Kauno apygardos vyriausiasis prokuroras v. Kauno miesto savivaldybės administracija ir VšĮ „Technopolis“*, Nr. 2A-386/2012.
17. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 27 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje, *UAB „Satela“ v. AB „Lietuvos geležinkeliai“*, Nr. 2A-1250/2012.

e. Užsienio valstybių teismų sprendimai

1. The High Court of Justice (Chancery Division) of Intellectual Property of Engalnd and Wales, 2 July 2014 court decision *Bristol Groundschool Limited v. Intelligent Data Capture Limited, Allan Graham Hugh Cownie, Propilot Limited, Slate-ed Limited, Jill Valerie Cownie v. Alexander John Whittingham*, Number [2014] EWHC 2145 (Ch) [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2015-01-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2014/2145.html>> [žiūrėta 2015-01-19].
2. The Supreme Court of Canada, 13 November 2013 court decision *Harish Bhasin, carrying on business as Bhasin & Associates v. Larry Hrynew and Heritage Education Funds Inc. (formerly known as Allianz Education Funds Inc., formerly known as Canadian American Financial Corp. (Canada) Limited)*, Number 2014 SCC 71 [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/14438/index.do>> [žiūrėta 2015-01-22].
3. The High Court of Justice (Queens Bench Division) of Engalnd and Wales, 1 February 2013 court decision *Yam Seng Pte Limited (A company registered in Singapore) v. International Trade Corporation Limited*, Number [2013] EWHC 111 (QB) [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2015-01-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/2013/111.html>> [žiūrėta 2015-01-19].
4. The High Court of Justice (Chancery Division) of English and Wales, 25 January 2012 court decision *Ross River Limited, Blue River Limited Partnership v. Wavely Commercial Limited, Peter Barnett, Paul Narney, Westbury Properties Limited*, Number [2012] EWHC 81 (Ch) [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2012/81.html>> [žiūrėta 2015-01-21].
5. The Supreme Court of North Dakota, 18 April 2008 court decision *M. Sandvick and J. Bragg, v. W. R. LaCrosse; F. B. Haughton, Jr.; Empire Oil Company; Nisku Royalty, L.P.; FH Petroleum Corporation; and T. LaCrosse*, Number 20070146 (2008 ND 77, 747 N.W.2d 519) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://caselaw.findlaw.com/nd-supreme-court/1288327.html>> [žiūrėta 2015-01-15].

6. The United States Court of Appeals, Fifth Circuit, 20 July 2004, court decision *General Universal System Inc v Hal Inc*, Number 379 F3d 131 (5th Cir 2004) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://openjurist.org/379/f3d/131/general-universal-systems-inc>> [žiūrėta 2015-01-23].
7. The High Court of Justice (Queens Bench Division) Commercial Court of England and Wales, 22 October 2003 court decision *Base Metal Trading Limited v Ruslan Borisovich Shamurin*, Number [2003] EWHC 2419 (Comm) [Žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2003/2419.html>> [žiūrėta 2015-01-23].
8. The Supreme Court of Judicature Court of Appeal (Civil Division) of England and Wales, 28 June 2002 court decision *Ennstone Building Products Limited (Formerly Natural Stone Products Limited) v. Stanger Limited (Formerly TBV Stanger Limited)*, EWCA, Number Civ 916, [2002] 1 W.L.R. 114 [interaktyvus]. 2002, [žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2002/916.html>> [žiūrėta 2015-01-21].
9. House of Lords, 23 January 1992 court decision *Walford v. Miles*, Number 1992 2 AC 128, 1992 1 All ER 453, 1992 2 WLR 174, 64 P & CR 166, 1992 11 EG 115, 1992 1 EGLR 207 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.diprist.unimi.it/fonti/921.pdf>> [žiūrėta 2015-01-21].
10. The Appellate the Appellate Division of the Supreme Court of the State of New York, Third Department, 12 July 1979, court decision *John J. Chalmers et al., v. Eaton Corporation*, Number 71 A.D.2d 721 (1979) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <http://www.leagle.com/decision/197979271AD2d721_1493.xml/CHALMERS%20v.%20EATON%20CORP> [žiūrėta 2015-01-11].
11. The Massachusetts Supreme Judicial Court, 2 May 1975 court decision *Euphemia Donahue v. Rodd Electrotype Company of New England, Inc & others*, Number 328 N.E.2d 505 (Mass. 1975) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://masscases.com/cases/sjc/367/367mass578.html>> [žiūrėta 2015-01-21].
12. The Massachusetts Supreme Judicial Court, 20 August 1976 court decision *Stanley J. Wilkes v. Springside Nursing Home, Inc. & others*, Number 353 N.E.2d 657, 663 (Mass. 1976) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://masscases.com/cases/sjc/370/370mass842.html>> [žiūrėta 2015-01-21].
13. The Supreme Court of Iowa, 12 November 1963, court decision *H. Greenberg v. ALTER COMPANY, an Iowa Corporation*, Number 50632 (124 N.W.2d 438 (1963) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/cases/iowa/supreme-court/1963/50632-0.html>> [žiūrėta 2015-01-14].
14. The Supreme Court of Pennsylvania, 16 January 1958, court decision *McRoberts v. Phelps*, Number 391 Pa. 591 (1958) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/cases/pennsylvania/supreme-court/1958/391-pa-591-0.html>> [žiūrėta 2015-01-14].
15. The Supreme Court of Montana 6 December 1957, court decision *W. H. Bradbury v. I. Nagelhus, B. Nagelhus, et ux., et al.*, Number 9532, 319 P.2d 503 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/cases/montana/supreme-court/1957/319-p-2d-503.html>> [žiūrėta 2015-01-11].
16. The Supreme Court of Minnesota, 21 March 1952, court decision *Arthur E. Rehnberg v. Minnesota Home Inc.*, Number 35605, 236 Minn. 230 (1952) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/cases/minnesota/supreme-court/1952/35-605.html>> [žiūrėta 2015-01-11].

17. The Supreme Court of Washington. Department One, 14 May 1942, court decision, *Carl C. Pence et al., v. E. C. Berry*, Number 28566, 13 Wn.2d 564 (Wash. 1942) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://courts.mrsc.org/mc/courts/zsupreme/013wn2d/013wn2d0564.htm>> [žiūrėta 2015-01-11].
18. The Court of Appeals of New York, 31 December 1928, court decision *Morton H. Meinhard v. Walter J. Salmon et al.*, Number 249 N.Y. 458, 164 N.E. 545 (1928) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <http://www.courts.state.ny.us/reporter/archives/meinhard_salmon.htm> [žiūrėta 2015-01-11].
19. The Appellate Division of the Supreme Court of New York, First Department, 24 October 1919, court decision *Charles T. Brown v. Arthur B. Leach and Other, Comprising the Firm of A.B. Leach Co., and A. B. Leach Co., Inc.*, Number 189 App. Div. 158 (N.Y. App. Div. 1919) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<https://casetext.com/case/brown-v-leach-1>> [žiūrėta 2015-01-11].
20. Court of Appeal of California, Second District, Division One., 91 Cal.App. 677 (Cal. Ct. App. 1928), *Motion Picture Enterprises v. Pantages*. [interaktyvus]. <<https://casetext.com/case/motion-picture-enterprises-v-pantages>>. [žiūrėta 2015-11-07].
21. The Court of Appeal of California, Second District, 20 December 1918 court decision *Robert H. Ingram v. D. Johnston*, Number 2577, 38 Cal.App. 234 (Cal. App. 1918) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-11]. Prieiga per internetą: <<https://casetext.com/case/ingram-v-johnston>> [žiūrėta 2015-01-11].

III. DOKUMENTAI

1. 2014 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675, 39¹ straipsnio komentaras.
2. 5 October 2010, Final Study, Part II. National Reports, Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), Contract No SI2.ACPROCE029211200 of 8 October 2009.
3. AAT SIA. *Doing Business Guide Latvia – 2013*, 2013
4. Alberta Law Reform Institute. *Joint ventures: Final Report*. Alberta Law Review, 2012.
5. Audito ir apskaitos tarnybos direktoriaus 2012 m. gegužės 22 d. įsakymas Nr. VAS-6 „37-ojo verslo apskaitos standarto „Jungtinė veikla“ metodinės rekomendacijos“.
6. A World Bank Corporate Group Flagship, *Doing Business 2015: Going Beyond Efficiency*, 12th Edition, 2014.
7. A World Bank Corporate Group Flagship, *Doing Business 2014: Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*, 11th Edition, 2013.
8. Commission of the European Communities. *EEIG The emergence of a new form of European cooperation, Review of three years experience*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1993.
9. Commission of the European Communities. *A New Instrument for Economic Cooperation in the Community*. Luxembourg: Office for Official Publications, 1989.
10. Commission of the European Communities. *Conditions for Industrial Cooperation, Current Status*. Luxembourg: Office for Official Publications, 1988.
11. Entidad Pública Empresarial ICEX España Exportación e Inversiones (ICEX). *Guide to business in Spain, Annex I Company and commercial law*. Spain, 2014.

12. Ernst & Young. *Study on the operation and the impacts of the Statute for a European Company (SE) – 2008/S 144-192482 Final Report*, 2009.
13. FIDIC – The International Federation of Consulting Engineers. *Joint Venture (Consortium) Agreement, the 1st Edition*. FIDIC, 1992.
14. International Business Publications, USA. *Spain Doing Business for Everyone Guide – Practical Information and Contacts*. USA, 2013.
15. Loyens & Loeff. *Legal Aspects of Doing Business in Belgium*. 2013.
16. VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“. Geresnio reguliavimo iniciatyvų ES lygmenyje poveikio įvertinimas - Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą poveikio tyrimas. Vilnius, 2004.

IV. TRAVOUX PREPATORES

1. Annex to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Regulatory Fitness and Performance (REFIT): Results and Next Steps, COM(2013) 685 final [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/smart-regulation/docs/20131002-refit-annex_en.pdf> [žiūrėta 2014-10-29].
2. 12 December 2012, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies COM(2012) 740 Final.
3. 23 May 2011, Compromise Proposal by the Presidency for Competitiveness Council for Regulation on European Private Company, 9713/11, Brussels, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29] Prieiga per internetą: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016115%202009%20ADD%201>> [žiūrėta 2014-10-29].
4. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, Sumanus reguliavimas Europos Sąjungoje KOM(2010) 543 galutinis [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0543&from=EN>> [žiūrėta 2015-01-14].
5. Komisijos Žalioji knyga dėl politinių galimybių sukurti Europos sutarčių teisę vartotojams ir įmonėms KOM (2010) 348 galutinis [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0052/consultation_questionnaire_lt.pdf> [žiūrėta 2015-01-14].
6. 27 November 2009 Revised Presidency compromise proposal for a Council Regulation on a European Private Company, Annex to Addendum 1 16115/09, Brussels, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29]. Prieiga per internetą: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016115%202009%20ADD%201>> [žiūrėta 2014-10-29].
7. 10 March 2009 European Parliament legislative resolution on the proposal for a Council regulation on the Statute for a European private company (COM(2008)0396 – C6-0283/2008–2008/0130(CNS)) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29]. Prieiga per internetą: <http://www.europeanprivatecompany.eu/legal_texts/download/EP_2009_en.pdf> [žiūrėta 2014-10-29].
8. Europos Komisijos pasiūlymo dėl reglamento dėl Europos privačios bendrovės statuto aiškinamasis memorandumas, Briuselis, 2008.

9. 9 Spetember 2008, Committee on Legal Affairs, Draft Report on the Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company.
10. 5 November 2008 Committee on Employment and Social Affairs, Opinion for the Committee on Legal Affairs on the Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company.
11. 3 December 2008, Committee on Economic and Monetary Affairs, Opinion for the Committee on Legal Affairs on the
12. Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company.
13. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui bei regionų komitetui, „Visų pirma galvokime apie mažuosius“ Europos iniciatyva „Small Business Act“ KOM(2008) 394 galutinis [interaktyvus]. 2008, [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0394&qid=1421249352779&from=EN>> [žiūrėta 2015-01-14].
14. 20 November 2007, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: “A single market for 21st century Europe” – COM (2007) 724 final [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0724&from=EN>> [žiūrėta 2014-10-29].
15. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto KOM/2008/0396 galutinis – CNS 2008/0130, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-29]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0396:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2014-10-29].
16. 21 May 2003, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward, COM (2003) 284 final.
17. Directorate General for Internal Market and Services, Consultation and Hearing of Future Priorities for the Action Plan on Modernizing Company Law and Enacting Company Governance in the European Union, Summary Report, Brussels, 2006.
18. Commission of European Communities. Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Law Applicable to contractual Obligations (Rome I), COM(2005) 650 final [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005PC0650&from=EN>> [žiūrėta 2015-01-21].
19. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui, Reglamentavimo gerinimas augimui ir užimtumui Europos Sąjungoje skatinti, KOM(2005) 97 galutinis [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0097&from=LT>> [žiūrėta 2015-01-14].
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas dėl numatomo mažųjų bendriųjų teisinio reguliavimo koncepcijos patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 111-5226.
21. 28 January 2003 Article of the Model Convention with Respect to Taxes on Income and on Capital, OECD, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/tax/treaties/1914467.pdf>> [žiūrėta 2014-11-04].
22. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso šeštosios knygos [interaktyvus]. 2000, [žiūrėta 2014-12-19]. Prieiga per internetą: <<http://>

www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=100914&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2014-12-19].

23. Komisijos pranešimas dėl koncentracijos sampratos pagal Tarybos Reglamentą Nr. 4064/89 dėl koncentracijų tarp ūkio subjektų kontrolės. OJ, 1998, C 66/02.
24. 20 September 1997, Communication from the Commission Participation of European Economic Interest Groupings (EEIGs) in public contracts and programs financed by public funds, OL, C 285/17, 1997.
25. 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, COM(93) 252, OL, 1993 C 236.
26. 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos kooperatinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, COM(93) 252, OL, 1993 C 236.
27. 5 March 1992, Commission of the European Communities, Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Cooperative Society COM(91) 273 Final, OL C 99.
28. 5 March 1992, Commission of the European Communities, Proposal for a Council Directive Supplementing the Statute for a European Cooperative Society with regard to the involvement of employees COM(91) 273 Final, OL C 99, 1992.
29. 16 May 1991, European Commission, Proposal on a Regulation on the Statute of Societas Europaea COM (1989) 268 final, OJ C 263/41.
30. 6 April 1991 Proposal for a Directive Supplementing the Statute for the European Company with Regard to the Involvement of Employees, OJ C 138/8, 1991.
31. 25 August 1989, European Commission, Proposal on a Regulation on the Statute of Societas Europaea, OJ C 176/1.
32. 25 August 1989, Proposal for a Directive Supplementing the Statute for the European Company with Regard to the Involvement of Employees, COM (1989) 268 final, OJ C 263/69, 1989.
33. Memorandum from the Commission to Parliament, the Council and the two sides of industry, COM(88) 320, Internal Market and Industrial Cooperation - Statute for the European Company - Internal market White Paper.
34. 12 April 1978 EC, Commission, Amended proposal for Council Regulation (EEC) on the European Co-operation Grouping (ECG), O.J. C. 103/4, 1978.
35. 21 January 1977 EC, European Parliament Report drawn up on behalf of the Legal Affairs Committee on the Proposal from the Commission of the European Communities to the Council (Doc. 340/73) for a Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG) Working Document Doc. 516/76.
36. 21 January 1977, Annex to EC, European Parliament Report on the behalf of the Legal Affairs Committee on the Proposal From the Commission of the European Communities to the Council (doc, 340/73) for a Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG) Working Documents, Doc. 519/76.
37. EC, European Parliament Report on the behalf of the Legal Affairs Committee on the Proposal From the Commission of the European Communities to the Council (doc, 340/73) for a Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG) Working Documents, Doc. 519/76.
38. 21 December 1973, EC, Commission, Proposal for Council Regulation on the European Co-operation Grouping (ECG), OJ 1974, C 14/30.

39. EC, Conseil et Commission, *Consultation du Comité économique et social sur le mémorandum de la Commission au Conseil concernant la po fitique industrielle de la Communatė*, 1971, OJ C 59/11 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-14]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_1971_059_R_0009_01&from=FR> [žiūrėta 2014-10-14].
40. EC, Conseil et Commission, *Consultation du Comité économique et social sur le mémorandum de la Commission au Conseil concernant la po fitique industrielle de la Communatė* [interaktyvus]. OJ C 59/11, 1971, [žiūrėta 2014-10-14]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_1971_059_R_0009_01&from=FR> [žiūrėta 2014-10-14].
41. European Commission, Proposal for a Council Regulation on the Statute of the Societas Europaea of 30 June 1970, COM (1970) 600 final, OJ C 124/1, Supplement to Bulletin of the European Communities.
42. Convention on the Mutual Recognition of Companies & Legal Persons, signed in Brussels on February 29, 1968 [interaktyvus]. 1968, [žiūrėta 2014-09-21]. Prieiga per internetą: <<http://aei.pitt.edu/5610/1/5610.pdf>> [žiūrėta 2014-09-21].
43. European Model Company Act, EMCA group, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-13] Prieiga per internetą: <<http://law.au.dk/en/research/projects/europeanmodelcompanyactemca/emcagroup/>> [žiūrėta 2014-10-13].
44. European Model Company Act, Meetings, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-13]. Prieiga per internetą: <<http://law.au.dk/en/research/projects/europeanmodelcompanyactemca/meetings/>> žiūrėta 2014-10-13]
45. European Model Company Act, Published Draft Chapters, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-13]. Prieiga per internetą: <<http://law.au.dk/en/research/projects/europeanmodelcompanyactemca/published-draft-chapters/>> [žiūrėta 2014-10-13].

V. ELEKTRONINIAI DOKUMENTAI

1. 3–4 December 2009, Press Release of 2982nd Council Meeting Competitiveness (Internal Market, Industry and Research), 17076/09 (Presse 365). [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-30] <http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-09-365_en.htm?locale=en> [žiūrėta 2014-10-30].
2. Advokatų profesinė bendrija „Baltic Legal Solutions Lietuva“. *Įmonių grupės atsakomybės už kiekvienos įmonės – grupės narės – finansinę padėtį (mokumą) nustatymo teisinės galimybės ir taikymo efektyvumas tyčinių bankrotų prevencijos kontekste: Taikomasis mokslinis tyrimo darbas* [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2015-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Imoni%C5%B3%20grupi%C5%B3%20tyrimas%20-BLS%20Lietuva%20-%20galutin%C4%97%20ataskaita.pdf>> [žiūrėta 2015-01-10].
3. Advokatų profesinė bendrija „Baltic Legal Solutions Lietuva“. *Teisinės verslo aplinkos kūrimas Lietuvoje*, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.jbblegal.lt/upload/doc/lt/verslo%20aplinkos%20kurimas.pdf>> [žiūrėta 2014-11-23].
4. Alliuris – Alliance of International Business Lawyers, The French simplified joint stock company (SAS) [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2014-11-09]. Prieiga per internetą: <http://alliuris.com/fileadmin/herfurth/compact/AlliurisCompact_2012-04-SAS.pdf>, [žiūrėta 2014-11-09].
5. Annex 1.F, *France to the Final Report of the Study on Accounting requirements for SME's*, [interaktyvus]. 2011, [žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/>>

enterprise/policies/sme/business-environment/files/annexes_accounting_report_2011/france_en.pdf> [žiūrėta 2014-11-29].

6. Antea – Alliance of Independent Firms. *Doing Business in Belgium*, [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2014-11-29], p. 5. Prieiga per internetą: <http://www.antea-int.com/pubs/8e8a60_m%202013.pdf> [žiūrėta 2014-11-29].
7. BBC.co.uk. First Woman Wins Economics Nobel [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/8302662.stm>> [žiūrėta 2015-01-22].
8. Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms (BICG ir EcoDa) [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2015-11-03]. <<http://www.corporategovernance.lt/uploads/docs/Corporate%20Governance%20Guidance%20and%20Principles%20for%20Unlisted%20Companies%20in%20the%20Baltics%20LT.pdf>>.
9. Biobanko modelis, 2013, 1 PRIEDAS. Biobanko konsorciumo steigimo ir valdymo rekomenduojama tipinė jungtinės veiklos sutartis – Konsorciumo sutartis. [interaktyvus] [žiūrėta 2015-11-07]. <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2013_Biobanko_modelis.pdf>.
10. Breach of Fiduciary Duty - An Introduction To Corporate Regulation and Standardization [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-09]. Prieiga per internetą: <http://legal.practitioner.com/regulation/standards_9_3_6.htm> [žiūrėta 2014-12-09].
11. C'M'S. Societas Europaea [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.cmslegal.com/Hubbard.FileSystem/files/Publication/74b1540e-27c1-43fa-ac4d-3439dbb90f84/Presentation/PublicationAttachment/e24c0ec3-6cc0-4438-a5e6-346dd833e798/CMS_Societas_Europaea_May2011.pdf> [žiūrėta 2014-10-23].
12. Cambridge Dictionaries Online, Body corporate, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-21]. Prieiga per internetą: <<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/business-english/body-corporate>> [žiūrėta 2014-09-21].
13. Commission proposal for a Regulation on a Statute for a European Private Company: Frequently Asked Questions, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-30]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-08-434_en.htm?locale=en> [žiūrėta 2014-10-30].
14. Companies House, The European Company: Societas Europaea (SE) - GPO6, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.companieshouse.gov.uk/about/gbhtml/gpo6.shtml>> [žiūrėta 2014-11-06].
15. Company Registration in Latvia, Limited Liability Company with reduced share capital, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://aat.lv/en/companyregistrationinlatvia/>> [žiūrėta 2014-11-29].
16. EEIG Statistics from the European EEIG Information Centre at LIBERTAS – European Institute GmbH [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-05-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.libertas-institut.com/de/EWIV/statistik.pdf>>, [žiūrėta 2014-05-14].
17. Deloitte. IFRS 11 Joint Arrangements [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs11>> [žiūrėta 2015-01-23].
18. EUROCHAMBERS Position Paper, European Private Company Statute, Commission proposal for a Regulation on a Statute for a European Private Company: Frequently Asked Questions, [interaktyvus]. 2007, [žiūrėta 2014-10-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.eurochambres.be/DocShare/docs/3/ONNDHKJAHBFCFNDPLMAD->

HAKH59VC5I38RJ5A41KC515C/EUROCHAMBRES/docs/DLS/EUROCHAMBRES_PP_EPC_11.07-2008-00566-01.pdf> [žiūrėta 2014-10-30].

19. European Company Law Experts (ECLÉ), The Future of European Company Law (response to the European Commission's Consultation) [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2014-11-10]. Prieiga per internetą: <<http://europeancompanylawexperts.wordpress.com/papers-of-the-eclé/the-future-of-european-company-law-response-to-the-european-commissions-consultation-may-2012/>> [žiūrėta 2014-11-10].
20. European Economic Interest Groupings - GP04 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.companieshouse.gov.uk/about/gbhtml/gpo4.shtml>> [žiūrėta 2014-09-22].
21. European Federation of Immunological Societies, About Upcoming ECI, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-17]. Prieiga per internetą: <<https://www.efis.org/immunology-meetings/european-congress-of-immunology-eci/about/about.html?nav=true>> [žiūrėta 2014-09-17].
22. Economist Intelligence Unit, *Regulatory Risk Trends and Strategies for the CRO: Report* [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2014-11-16]. Prieiga per internetą: <http://graphics.eiu.com/files/ad_pdfs/eiu_CRO_RISK_WP.pdf> [žiūrėta 2014-11-16].
23. Europos Komisija. *Kova su mokesčių vengimu: Komisija griežtina pagrindines ES pelno mokesčio taisykles* [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2015-01-10]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1149_lt.htm> [žiūrėta 2015-01-10].
24. Europos Komisija. *ES griežtina kovos su mokesčių vengimu priemonės* [interaktyvus]. 2012, [žiūrėta 2015-01-10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/news/economy/121211_lt.htm> [žiūrėta 2015-01-10].
25. European Commission, *Better Regulation – Simply Explained* [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2014-04-09]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/smart-regulation/better-regulation/documents/brochure/brochure_en.pdf> [žiūrėta 2014-04-09].
26. European Commission. Feedback Statement, Summary of Responses to the Public Consultation of Cross-border transfers of registered offices of companies [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/seat-transfer/docs/summary-of-responses_en.pdf> [žiūrėta 2014-11-06].
27. European Commission. European Contract Law-Common Frame of Reference [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-11]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/consumers/archive/rights/contract_law_en.htm> [žiūrėta 2014-12-11].
28. European Commission. Tackling Tax Avoidance: Commission Tightens Key EU Corporate Tax Rules [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1149_en.htm> [žiūrėta 2014-11-06].
29. European Commission. The Sixth Annual Report on Competition Policy, Part Three: The development of concentration in the Community [interaktyvus]. 1976, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/ar_1976_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-23].
30. The European Confederation of Directors' Associations (ecoDa). Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in Europe [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <http://www.ecgi.org/codes/documents/ecoda_unlisted_companies_mar2010_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-15].
31. European Parliament. Legislative Observatory, Procedure File [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/fiche-procedure.do?reference=2011/2046\(INI\)&lg=en](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/fiche-procedure.do?reference=2011/2046(INI)&lg=en)> [žiūrėta 2014-11-06].

32. HM Revenue & Customs, European Economic Interest Grouping – EEIG4 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-21]. Prieiga per internetą: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.hmrc.gov.uk/manuals/eeigmanual/html/EEIG/02_0004_EEIG4.htm> [žiūrėta 2014-09-21].
33. Harrison Li – Solicitors LLP. Joint Venture Agreements [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.harrisonli.co.uk/services-2/business-services/land-development/joint-venture-agreements>> [žiūrėta 2014-12-20].
34. International Finance Corporation and Office of the High Commissioner for Human Rights, Special Procedures of the Human Rights Council. Stabilization Clauses and Human Rights: A Research Project Conducted for IFC and the United Nations Special Representative to the Secretary General on Business and Human Rights [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/9feb5b00488555eab8c4fa6a6515bb18/Stabilization%2BPaper.pdf?MOD=AJPERES>> [žiūrėta 2015-01-21].
35. International Monetary Fund. Articles of Agreement of the International Monetary Fund (1944) [interaktyvus]. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2011 [žiūrėta 2014-12-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/pdf/aa.pdf>> [žiūrėta 2014-12-10].
36. International Trade Centre. ITC Contractual Joint Venture Model Agreements [interaktyvus]. Geneva: Trade Law Series, 2004 [žiūrėta 2015-01-20]. Prieiga per internetą: <<http://economia.unipr.it/DOCENTI/CATALINI/docs/files/ITC%20-%20Contractual%20Joint%20Venture%20Model%20Agreements.pdf>> [žiūrėta 2015-01-20].
37. International Trade Centre. International Corporate Joint Venture in Model Contracts for Small Firms: Legal Guidance for Doing International Business [interaktyvus]. Geneva: International Trade Centre, 2011 [žiūrėta 2015-01-20]. Prieiga per internetą: <http://www.intracen.org/uploadedFiles/intracenorg/Content/Exporters/Exporting_Better/Templates_of_contracts/2%20International%20Corporate%20Joint%20Venture.pdf> [žiūrėta 2015-01-20].
38. Joint letter EUROCHAMBRES-BUSINESSEUROPE on European Private Company Statute [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.eurochambres.eu/DocShare/docs/2/BFLLCGHDFOENBPPFJHPBDHL515CVHQ7VCYDVOHT43VY/EUROCHAMBRES/docs/DLS/EPC/2010-00102-01.pdf>> [žiūrėta 2014-11-14].
39. KIRSCHGENS, S. *GmbHs and UGs with Limited Liability, Business and Corporate Law*, INK Berlin, [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2014-11-19]. Prieiga per internetą: <http://www.ihk-berlin.de/linkableblob/bihk24/English/en/downloads/2951828/.4./data/GmbHs_and_UGs_with_limited_liability-data.pdf> [žiūrėta 2014-11-19].
40. KPMG International, *Joint Ventures: A Tool for Growth during an Economic Downturn* [interaktyvus]. 2009, [žiūrėta 2015-01-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.kpmg.com/LU/en/IssuesAndInsights/Articlespublications/Documents/Joint-Ventures-2010.pdf>> [žiūrėta 2015-01-10].
41. KoWi – Kooperationsstelle EU der Wissenschaftsorganisationen, European Economic Interest Group (EEIG), [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-22]. Prieiga per internetą: <http://www.kowi.de/en/desktopdefault.aspx/tabid-273/1036_read-1269/> [žiūrėta 2014-09-22].
42. Law, Taxation and Management of European Economic Interest Groupings, EEIG eJournal, [interaktyvus]. 2013, Number 10, [žiūrėta 2014-09-21]. Prieiga per internetą: <<http://eubikus.eu/data/documents/EWIVeJournal10.pdf>> [žiūrėta 2014-09-21].

43. Lawyers.com. Joint Ventures Are Created for a Specific Purpose and Time [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-21]. Prieiga per internetą: <<http://business-law.lawyers.com/business-formation/joint-ventures-are-created-for-a-specific-purpose-and-time.html>> [žiūrėta 2014-12-21].
44. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija. *Baltijos šalys įsteigė bendrą „Rail Baltica“ įmonę*, [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2014-11-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.transp.lt/lt/naujienos/13385>> [žiūrėta 2014-11-18].
45. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registras. Neatlygintina paieška juridinių asmenų registre [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.registrucentras.lt/jar/p/index.php?pav=EEIG&kod=&sav=&sta=&for=&p=1>>, [žiūrėta 2014-09-22].
46. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Europos Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/web/lt/europos_tarybos_reglamentas>, [žiūrėta 2014-09-20].
47. Lietuvos statistikos departamentas, *Ūkio subjektai. Pagrindiniai duomenys*. [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2014-01-27]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=3468>> [žiūrėta 2014-01-27].
48. LOVELS. *The European Public Limited Company Societas Europaea* [interaktyvus]. 2008, [žiūrėta 2014-11-16]. Prieiga per internetą: <http://www.hoganlovells.com/files/Publication/0d6df0ed-9ffd-4dbf-a068-369c1e32b282/Presentation/PublicationAttachment/736625b0-6227-4535-bee9-4f23b322c3be/CN_European_Public_Limited_Company.pdf> [Žiūrėta 2014-11-16].
49. Macfarlanes. Good Faith in the Performance of Contracts - A New Implied Term [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.macfarlanes.com/media/1295/good-faith-in-the-performance-of-contracts-a-new-implied-term.pdf>> [žiūrėta 2015-01-22].
50. Mayer Brown. Good Faith – Is There a New Implied Duty in English Contract Law? [interaktyvus]. 2013, [žiūrėta 2015-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.mayerbrown.com/files/Publication/92d74f21-c4e3-4d1d-86ac-77fa21b6c95c/Presentation/PublicationAttachment/65ac405d-db68-4d53-bdfa-8434e78cf627/Good_Faith_jul2013_corp-alert.pdf> [žiūrėta 2015-01-22].
51. Max Planck Institute for Foreign Private and Private International Law. Comments on the European Commission's Green Paper on the Conversion of the Rome Convention of 1980 on the Law Applicable to Contractual Obligations into a Community Instrument and its Modernization [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/rome_i/contributions/max_planck_institute_foreign_private_international_law_en.pdf> [žiūrėta 2014-12-10].
52. Max Planck Institute for Foreign Private and Private International Law. Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I) [interaktyvus]. 2007, [žiūrėta 2014-12-12]. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2612&context=faculty_scholarship> [žiūrėta 2014-12-12].
53. McKinsey & Company. *Joint Ventures on the Rise: Research* [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2014-11-27]. Prieiga per internetą: <http://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/dotcom/client_service/Corporate%20Finance/MoF/Issue%2052/MoF52_Joint_ventures_on_the_rise> [žiūrėta 2014-11-27].

54. NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), patvirtintas AB NASDAQ OMX Vilnius valdybos posėdyje 2009 m. gruodžio 14 d. [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2014-12-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20%28galioja%20nuo%202010-01-01%29.pdf>> [žiūrėta 2014-12-25].
55. OECD. OECD Principles of Corporate Governance [interaktyvus]. 2004, [žiūrėta 2015-01-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>> [žiūrėta 2015-01-23].
56. USLegal Inc, Distinction Between Joint Venture and Partnerships [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://jointventures.uslegal.com/distinction-between-joint-venture-and-partnerships/>> [žiūrėta 2015-01-15].
57. OECD. Corporate Governance of Non-Listed Companies in Emerging Markets [interaktyvus]. 2010, [žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/37190767.pdf>> [žiūrėta 2015-01-15].
58. OECD, *Encouraging Linkages Between Small and Medium-Sized Companies and Multinational Enterprises: An Overview of Good Policy Practice by the OECD Investment Committee* [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2014-11-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/35795105.pdf>> [žiūrėta 2014-11-27].
59. OECD, *Foreign Direct Investment for Development: Maximising Benefits, Minimising Costs*. [interaktyvus]. 2014, [žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/1959815.pdf>> [žiūrėta 2014-11-29].
60. OECD, *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment* [interaktyvus]. 2008, [žiūrėta 2015-01-07], p. 45. Prieiga per internetą <<http://www.oecd.org/daf/inv/investmentstatisticsandanalysis/40193734.pdf>> [žiūrėta 2015-01-07].
61. Online Etymology Dictionary. Company [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.etymonline.com/index.php?term=company>> [žiūrėta 2011-04-04].
62. Online Etymology Dictionary. Cooperation [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.etymonline.com/index.php?term=cooperation>> [žiūrėta 2011-04-04].
63. Online Etymology Dictionary. Web. Fellow [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.etymonline.com/index.php?term=fellow>> [žiūrėta 2011-04-04].
64. Online Etymology Dictionary. Joint [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.etymonline.com/index.php?term=joint>> [žiūrėta 2011-04-04].
65. Online Etymology Dictionary. Venture [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.etymonline.com/index.php?term=venture>> [žiūrėta 2011-04-04].
66. Practical Law, Cross-border transfers of seats of companies: European Commission launches consultation to assess whether legislative measures are needed, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <<http://uk.practicallaw.com/3-523-5643?source=relatedcontent#null>> [žiūrėta 2014-11-06].
67. Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework of Company Law in Europe (Winter report) [interaktyvus]. 2002, [žiūrėta 2014-11-07]. Prieiga per internetą: <http://www.ecgi.org/publications/documents/report_en.pdf> [žiūrėta 2014-11-07].
68. SEEurope Network, Exchange Documents [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <[http://www.seeurope-network.org/cgi-bin/netkey_module/boerse/boerse.cgi?project_nr=6&Seite=58&art=.*&thema=\(5\)+Company+Cases&verfall=unlimited](http://www.seeurope-network.org/cgi-bin/netkey_module/boerse/boerse.cgi?project_nr=6&Seite=58&art=.*&thema=(5)+Company+Cases&verfall=unlimited)>

- d&neuerzettel=New+Contribution&bearbeiten=Change+Contribution> [žiūrėta 2014-11-06].
69. Synonyms Thesaurus with Antonyms & Definitions. Joint. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.synonym.com/synonyms/joint>> [žiūrėta 2011-04-04].
  70. Sabaliauskas, L. *Recent Trends in the Company Law of the Baltic States – Reducing the Minimum Authorised Share Capital Requirement*, [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://triniti.lt/en/archives/383>> [žiūrėta 2014-11-29].
  71. Sanda Consult, European Economic Interest Grouping [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.shandaconsult.com/en/index.php/cyprus/structures-examples/the-european-economic-interest-grouping-eeig>> [žiūrėta 2014-09-20].
  72. Shoemaker, T. *The Mini-GmbH* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.howtogermany.com/pages/mini-gmbh.html>> [žiūrėta 2014-11-29].
  73. The Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf> [žiūrėta 2015-01-14].
  74. Taylor Wessing. *A guide to the European Company or Societas Europaea (SE)* [interaktyvus]. 2004, [žiūrėta 2014-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.taylorwessing.com/uploads/tx_siruplawyermanagement/CRT_EuropeanCompanyStatute.en.pdf> [žiūrėta 2014-10-15].
  75. UK Government. Choose a legal structure for your business: 5. Limited partnership and limited liability partnership [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-01-20]. Prieiga per internetą: <<https://www.gov.uk/business-legal-structures/limited-partnership-and-limited-liability-partnership>> [žiūrėta 2015-01-20].
  76. UNIDROIT International Institute for the Unification of Private Law. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts [interaktyvus]. Rome: International Institute for the Unification of Private Law, 2010, [žiūrėta 2015-01-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversion-principles2010-e.pdf>> [žiūrėta 2015-01-03].
  77. Wikipedia – the Free Encyclopedia. Company [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Company>> [žiūrėta 2011-04-04].
  78. Wiktionary – the Free Encyclopedia. Adventure [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://en.wiktionary.org/wiki/adventure>> [žiūrėta 2011-04-04].
  79. Wiktionary – the Free Encyclopedia. Cooperation [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://en.wiktionary.org/wiki/cooperation>> [žiūrėta 2011-04-04].
  80. Worker participation EU, Overview of current state of SE foundations in Europe [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-11-05]. Prieiga per internetą: <[http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/\(language\)/eng-GB](http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/(language)/eng-GB)> [žiūrėta 2014-11-05].
  81. Worker participation EU, 500 active European Companies (SE) [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2014-11-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Latest-developments/500-active-European-Companies-SE>> [žiūrėta 2014-11-07].

82. Worker Participation, Narada Europe SE, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą: <http://ecdb.worker-participation.eu/show_factsheets_details.php?se_id=51&title=Established%20SEs> [žiūrėta 2014-11-06].
83. Worker Participation, *In focus: "Subsidiary SEs" – A Creeping Threat to Employee Involvement*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.worker-participation.eu/Europa-AG-SE/Latest-developments/In-focus-Subsidiary-SEs-A-creeping-threat-to-employee-involvement>> [žiūrėta 2014-11-07].
84. Worker Participation EU, The SCE – The Small Sister of the SE, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/European-Cooperative-Society/Background-The-SCE-The-small-sister-of-the-SE>> [Žiūrėta 2014-11-14].

PRIEDAI

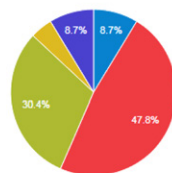
Apklausa (Nr. 1)

International joint venture (priedas Nr. 1) / Tarptautinė jungtinė veikla

2014 m. spalio–gruodžio mėn. autorius atliko empirinį tyrimą – ekspertų apklausą. Buvo suformuluoti klausimai nepriklausomoms advokatų kontoroms įvairiose šalyse, teikiančioms aukštos kokybės teisinės paslaugas klientams tarptautiniu mastu. Gauti atsakymai iš 25 respondentų – įmonių, sutarčių ir ES srities teisės ekspertų – praktikų (advokatų) iš 22 pasaulio šalių (Austrijos, Belgijos, Vengrijos, Bulgarijos, Danijos, Italijos, Čekijos, Latvijos, Estijos, Prancūzijos, Nyderlandų, Vokietijos, Lenkijos, Portugalijos, Rumunijos, Slovėnijos, Ispanijos, Švedijos, Šveicarijos, Jungtinės Karalystės, Rusijos, Indijos). Respondentams buvo pateikti šie klausimai:

1. Please indicate your role for the purpose of this survey

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 Legal practitioner in International private law	4	8.7
2 Legal practitioner in Corporate law	22	47.83
3 Legal practitioner in Contract law	14	30.43
4 Legal practitioner in EU law	2	4.35
5 Other legal practitioner	4	8.7
Viso	46	100.00%

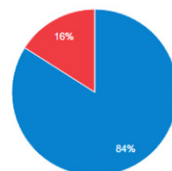

Prašome nurodyti savo vaidmenį šios apklausos tikslu

- 1) teisės praktikas tarptautinės privatinės teisės srityje
- 2) teisės praktikas įmonių teisės srityje
- 3) teisės praktikas sutarčių teisės srityje
- 4) teisės praktikas ES teisės srityje
- 5) kitas teisės praktikas

2. Have you had practical experience with cross-border joint venture?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 Yes	21	84
2 No	4	16
Viso	25	100.00%

Ar turite patirties dirbant su tarptautinėmis jungtinėmis veiklomis?

- 1) taip
- 2) ne

3. Please indicate the country where you are located?

Atsakymo variantas

Pasirinkimų

Santykis, %

Prašome nurodyti šalį, iš kurios esate?

1) Austrija	12) Vokietija
2) Belgija	13) Lenkija
3) Vengrija	14) Portugalija
4) Bulgarija	15) Rumunija
5) Italija	16) Slovėnija
6) Čekija	17) Ispanija
7) Latvija	18) Švedija
8) Danija	19) Šveicarija
9) Estija	20) Jungtinė Karalystė
10) Prancūzija	21) Rusija
11) Nyderlandai	22) Kita

Viso

25

100.00%

4. Is joint venture specifically regulated in your country?

i.e. is there a special law, or paragraph regulating joint venture.

Atsakymo variantas

Pasirinkimų

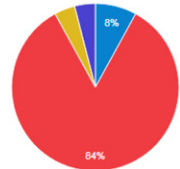
Santykis, %

1 Yes, there is a special regulating law	2	8
2 No special law, but it is allowed according to standard contract law principles	21	84
3 We use European Contract Principles	0	0
4 We use Contractual Joint Venture Model Agreements by UNCTAD/WTO	1	4
5 Other	1	4

Viso

25

100.00%

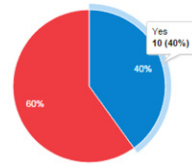
Ar jungtinė veikla yra specialiai reguliuojama Jūsų šalyje, t. y., ar yra specialus teisės aktas ar skyrius, reguliuojantis jungtinę veiklą?

- 1) taip, yra specialus reguliuojantis teisės aktas
- 2) ne, specialaus teisės akto nėra, bet ji yra leidžiama pagal standartinius sutarčių principus
- 3) mes naudojame Europos Sutarčių principus
- 4) mes naudojame sutartinės jungtinės veiklos pavyzdinę sutartį, parengtą UNCTAD/WTO
- 5) kita

5. Is joint venture=partnership in your country?

Including not only legal regulation, but also consistent court practice, related with joint venture and partnership; purpose, contributions, joint control, main elements, duties between members (partners), etc.

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 Yes	10	40
2 No	15	60
Viso	25	100.00%

Ar jungtinė veikla Jūsų šalyje prilyginama partnerystei? Įskaitant ne tik teisinį reguliavimą, bet ir nuoseklią teismų praktiką, susijusią su jungtine veikla ir partneryste: tikslą, įnašus, jungtinę kontrolę, pagrindinius elementus, pareigas tarp narių (partnerių) ir pan.

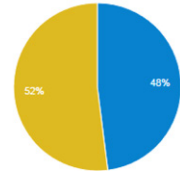
- 1) taip
- 2) ne

6. What advantages of that you could mention?

Kokius privalumus paminėtumėt?

7. In your view, generally legal regulation of joint ventures in your country is...

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 Not sufficient	12	48
2 Too complex	0	0
3 Too bureaucratic	0	0
4 Excellent	13	52
Viso	25	100.00%

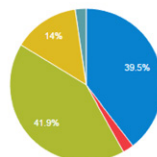

Jūsų šalyje, bendrai teisinis jungtinės veiklos reguliavimas yra...

- 1) nepakankamas
- 2) pernelyg sudėtingas
- 3) pernelyg biurokratiškas
- 4) puikus

8. What forms of joint venture are most popular in your country, when a local and foreign partners start a new joint activities?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 Contractual joint venture	17	39.53
2 Equity joint venture (public company)	1	2.33
3 Equity joint venture (private company)	18	41.86
4 Limited liability partnership	6	13.95
5 European Economic Interest Grouping (EEIG)	0	0
6 European Company (SE)	0	0
7 Other	1	2.33

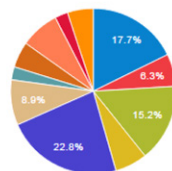
Viso **43** **100.00%**

Kokios jungtinės veiklos formos yra populiariausios Jūsų šalyje, kai užsienio ir vietos partneriai pradeda naują bendrą veiklą?

- 1) sutartinė jungtinė veikla
- 2) kapitalo jungtinė veikla – atviro pobūdžio bendrovė
- 3) kapitalo jungtinė veikla (privati bendrovė)
- 4) ribotos atsakomybės partnerystė
- 5) Europos ekonominių interesų grupė (EEIG)
- 6) Europos bendrovė (SE)
- 7) kita

9. Why these forms are most popular?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 Simple company registration formalities	14	17.72
2 No minimum capital requirement	5	6.33
3 Low start-up costs	12	15.19
4 Higher control over Strategy	5	6.33
5 Limited liability	18	22.78
6 Faster entry into Market	7	8.86
7 Lower resource commitment	2	2.53
8 Complexity of Corporate Governance	0	0
9 Tax advantages	4	5.06
10 Lower formality	6	7.59
11 Complexity of Documentation	0	0
12 Termination Risk	2	2.53
13 Other	4	5.06

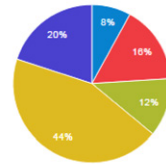
Viso **79** **100.00%**

Kodėl šios formos populiariausios?

- 1) paprasti įmonės registravimo formalumai
- 2) nėra minimalaus kapitalo reikalavimo
- 3) maži pradžios kaštai
- 4) didesnė galimybė kontroliuoti strategiją
- 5) ribota atsakomybė
- 6) greitesnis įėjimas į rinką
- 7) mažesni išteklių išpareigojimai
- 8) įmonės valdymo sudėtingumas
- 9) mokesčių privalumai
- 10) mažesni formalumai
- 11) dokumentacijos sudėtingumas
- 12) pasibaigimo rizika
- 13) kita

10. How contractual joint venture is popular among foreign subjects in your country for starting up a new joint venture?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 Yes, 75 or more percent of foreign subjects choose contractual joint venture rather than establishing a joint company	2	8
2 About a half of all foreign subjects choose contractual joint ventures while other half companies	4	16
3 Half or more choose contractual joint ventures, but later usually consider in setting up a joint company	3	12
4 No more than 25 per cent of all foreign subjects choose contractual joint ventures	11	44
5 Choosing contractual joint venture is quite unusual decision for foreign subjects	5	20
Viso	25	100.00%

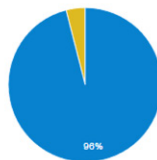
Kaip sutartinė jungtinė veikla yra populiari tarp užsienio subjektų Jūsų šalyje pradedant naują bendrą veiklą?

- 1) taip, 75 ar daugiau proc. užsienio subjektų pasirenka sutartinę jungtinę veiklą labiau nei steigdami bendrą įmonę
- 2) apie pusę užsienio subjektų pasirenka sutartinę jungtinę veiklą, o kita pusė pasirenka bendrą įmonę
- 3) pusė ar daugiau pasirenka sutartinę jungtinę veiklą, bet vėliau paprastai pasirenka steigti bendrą įmonę
- 4) ne daugiau kaip 25 proc. užsienio subjektų pasirenka sutartinę jungtinę veiklą
- 5) sutartinės jungtinės veiklos pasirinkimas yra gana neįprastas sprendimas užsienio subjektams

11. Which legal system is usually chosen or is advisable to be chosen to regulate pure contractual joint activities in practice?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 Home state (your country) legal system	24	96
2 Partner's state (foreign) legal system	0	0
3 Neutral (third) country legal system	0	0
4 Common principles f.e UNIDROIT	1	4
5 Supranational legal system	0	0
Viso	25	100.00%

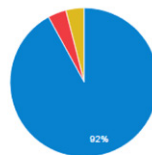

Kuri teisinė sistema paprastai yra pasirenkama ar rekomenduojama pasirinkti grynai sutartinės jungtinės veiklos reguliavimui praktikoje?

- 1) namų valstybės (Jūsų šalies) teisinė sistema
- 2) partnerio valstybės (užsienio) teisinė sistema
- 3) neutralios (trečiosios) valstybės teisinė sistema
- 4) bendrieji principai, pvz., UNIDROIT
- 5) supranacionalinė teisinė sistema

12. Which legal system is usually chosen or is advisable to be chosen to regulate contract between partners when joint company is established?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 Company's home state (where company is established) legal system	23	92
2 One of the partner's state legal system	1	4
3 Neutral (third) country legal system	0	0
4 Common principles f.e UNIDROIT	1	4
5 Supranational legal system	0	0
Viso	25	100.00%

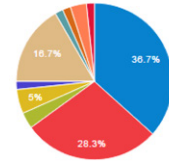

Kuri teisinė sistema paprastai yra pasirenkama ar rekomenduojama pasirinkti reguliuoti sutartį tarp partnerių, kai yra įsteigta bendra įmonė?

- 1) įmonės namų valstybės (kur įmonė įregistruota) teisinė sistema
- 2) vieno iš partnerių valstybės teisinė sistema
- 3) neutralios (trečiosios) valstybės teisinė sistema
- 4) bendrieji principai pvz. UNIDROIT
- 5) supranacionalinė teisinė sistema

13. Which of these criteria (choose up to 3) are the most important or usually used in cases when the parties of international joint venture have not chosen an applicable law system?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1) country where joint venture company is registered	22	36.67
2) country where joint venture activities are carried	17	28.33
3) country where the meetings of the parties are held	2	3.33
4) country from which the joint venture activities are carried	3	5
5) place of highest risk	1	1.67
6) place of assets	10	16.67
7) place of the partner having the main obligation	1	1.67
8) place of negotiations	0	0
9) language of the contract	1	1.67
10) place of making the contract	2	3.33
11) currency of the contract	0	0
12) participation of the state or its representative institution	1	1.67

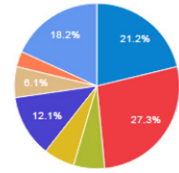
Viso 60 100.00%

Kurie iš šių kriterijų (pasirinkite iki trijų) yra svarbiausi ar dažniausiai naudojami tais atvejais, kai šalys tarptautinei jungtinei veiklai nėra pasirinkusios taikytinos teisės sistemos?

- 1) šalis, kur registruota bendra įmonė
- 2) šalis, kurioje vykdoma jungtinė veikla
- 3) šalis, kur vyksta šalių susirinkimai
- 4) šalis, iš kurios vykdoma jungtinė veikla
- 5) didžiausios rizikos vieta
- 6) turto vieta
- 7) partnerio, turinčio didžiausią išipareigojimą vieta
- 8) derybų vieta
- 9) sutarties kalba
- 10) sutarties sudarymo vieta
- 11) sutarties valiuta
- 12) dalyvavimas valstybės ar ją atstovaujančios institucijos

14. Which type of legal regulation is future of legal framework for cross-border joint venture in the EU?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Samtykis, %
1 Better local regulation	7	21.21
2 Higher level of company law harmonisation at EU level	9	27.27
3 Better optional coordination of legal systems of EU member states	2	6.06
4 Contractual Joint Venture Model Agreements	2	6.06
5 Unification of joint venture laws	4	12.12
6 European Contract Law Principles	2	6.06
7 European Economic Interest Grouping (EEIG)	0	0
8 European Company (SE)	0	0
9 European Model Company Act (EMCA)	0	0
10 European Private Company (SPE)	1	3.03
11 Other	6	18.18
Viso	33	100.00%

Kuri teisinio reguliavimo rūšis yra sienas kertančios jungtinės veiklos teisinės struktūros ateitis ES?

- 1) geresnis vietos reguliavimas
- 2) geresnio lygio ES įmonių teisės harmonizavimas
- 3) geresnis neprivalomas ES narių valstybių teisinių sistemų koordinavimas
- 4) sutartinės jungtinės veiklos pavyzdinės sutartys
- 5) jungtinės veiklos teisės unifikavimas
- 6) Europos sutarčių teisės principai
- 7) Europos ekonominių interesų grupė (EEIG)
- 8) Europos bendrovė (SE)
- 9) Europos pavyzdinis bendrovių įstatymas (EMCA)
- 10) Europos privati bendrovė (SPE)
- 11) kita

Please provide your contact information (name, address and email-address)

Prašome pateikti savo kontaktinę informaciją (vardas, adresas ir el. pašto adresas).

Send (siųsti)

Nr. 2

Jungtinės veiklos (akcininkų) sutarties pavyzdys

PAAIŠKINIMAI ir rekomendacijos

Šis sutarties projektas yra parengtas teisininkų praktikų rekomenduojamai bendros įmonės situacijai, kai uždarąją akcinę bendrovę Lietuvoje steigia du partneriai – užsienio juridinis asmuo (investuotojas), įsigyjantis 51 proc. steigiamos bendrovės akcijų ir Lietuvos juridinis asmuo (vietos partneris), įsigyjantis 49 proc. steigiamos bendrovės akcijų.

Sutartis sąmoningai nėra vadinama jungtinės veiklos sutartimi, siekiant išvengti tiesioginės nuorodos į LR CK numatytą solidariąją sutartinės jungtinės veiklos partnerių atsakomybę.

Sutarties projektu siūloma ne atkartoti Lietuvos Respublikos teisės aktų (taikytinos teisės) nuostatas, o, kiek šalims yra būtina ir priimtina, susitarti dėl jų detalizavimo ar leidžiamų nukrypimų nuo standartinio reguliavimo.

Atsižvelgiant į Lietuvos verslo praktiką ir siekiant, kad sutartis tarnautų ne tik kaip deklaracija, bet ir kaip realus akcininko teisių gynimo įrankis, sutarties projekte siūloma detalai reglamentuoti akcininkams svarbius procesus (visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimas, balsavimas susirinkimuose, valdybos rinkimas ir atšaukimas, bendrovės atstovavimas, akcijų perleidimas, akcijų išpirkimas ir kt.), identifikuoti akivaizdžiai esminius sutarties pažeidimus, taip pat nustatyti konkrečias sankcijas už sutarties pažeidimus.

Siekiant užkirsti kelią galimam piktnaudžiavimui pasinaudojant akcininko deleguotais valdymo organų nariais, sutartyje siūloma konkrečiai apibrėžti akcininkų įtaką bendrovės valdyme. T. y., siūloma nustatyti, kad abu akcininkai į valdybą deleguoja po 2 narius, iš kurių užsienio investuotojo deleguotas narys renkamas valdybos pirmininku, o deleguotas vietos partnerio – bendrovės vadovu, kartu apribojant galimybę tam pačiam asmeniui eiti ir valdybos pirmininko, ir bendrovės vadovo pareigas. Siekiant, kad abiejų akcininkų deleguoti atstovai dalyvautų kasdieniame įmonės valdyme, siūloma įvesti kiekybinio atstovavimo taisyklę.

Pasirašant siūlomą akcininkų sutartį, yra rekomenduotina kartu pasirašyti ir bendrovės steigimo sutartį bei pridėti būsimosios bendrovės įstatų projektą.

Jeigu bendrovės veiklos pradžioje yra numatyta sudaryti papildomas sutartis (pirkimo-pardavimo, nuomos, tiekimo, paslaugų teikimo ar kitas sutartis su akcininkais), jų ar būsimosios bendrovės valdymo organų nariais ar su jais susijusiais asmenimis, rekomenduotina prie siūlomos akcininkų sutarties pridėti šių sutarčių projektus ar bent jų esmines sąlygas.

**UAB „LT“
AKCININKŲ SUTARTIS**

2016 m. sausio _____ diena,
Vilnius, Lietuvos Respublika

Mes, steigiamos uždarnosios akcinės bendrovės, kurios preliminarus pavadinimas UAB „LT“ (toliau vadinama Bendrove), steigėjai, po Bendrovės įregistravimo Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registre tapsiantys Bendrovės akcininkais:

_____ įregistruota ribotos atsakomybės bendrovė „A“, kodas _____, buveinė adresu _____, _____ (toliau vadinama **Akcininku A**), Bendrovės steigimo metu įsigyjanti _____ (_____ paprastųjų vardinių 00,00 EUR (_____ eurų) nominalios vertės Bendrovės akcijų, kas sudaro 51 % (penkiasdešimt vieną procentą) visų steigiamos Bendrovės įstatinį kapitalą sudarančių akcijų (balsų) skaičiaus, atstovaujama direktoriaus _____, asmens kodas _____, veikiančio pagal bendrovės įstatus,

ir

Lietuvos Respublikoje įregistruota uždaroji akcinė bendrovė „B“, kodas _____, buveinė adresu _____, Lietuvos Respublika (toliau vadinama **Akcininku B**), Bendrovės steigimo metu įsigyjanti _____ (_____ paprastųjų vardinių 00,00 EUR (_____ eurų) nominalios vertės Bendrovės akcijų, kas sudaro 49 % (keturiasdešimt devynis procentus) visų steigiamos Bendrovės įstatinį kapitalą sudarančių akcijų (balsų) skaičiaus, atstovaujama direktoriaus _____, asmens kodas _____, veikiančio pagal bendrovės įstatus,

toliau abi kartu vadinami **Akcininkais** arba Šalimis, o kiekviena atskirai - **Akcininku** arba Šalimi,

- KADANGI Akcininkai turi bendrą interesą [*bendras interesas trumpai*] ir tuo tikslu siekia Lietuvos Respublikoje kartu įsteigti Bendrovę,
- KADANGI Akcininkų įsigyjamos Bendrovės akcijos kartu sudaro 100 (vieną šimtą) procentų Bendrovės įstatinį kapitalą sudarančių Bendrovės akcijų;
- KADANGI steigiamos Bendrovės paskirtis – užsiimti [*planuojama komercinė veikla trumpai*];
- KADANGI Akcininkai siekia raštu susitarti dėl savo, kaip Bendrovės steigėjų, o po įsteigimo – Akcininkų, turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo, įskaitant Bendrovės steigimo procesą, vėlesnį Bendrovės finansavimą ir Akcijų perleidimą; reglamentuoti Bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimą, Akcininkų dalyvavimą visuotiniuose akcininkų susirinkimuose ir balsavimą visuotinių Bendrovės akcininkų susirinkimų klausimais, Akcininkų įtaką Bendrovės valdymo organų veiklai, ir kitus Bendrovės veiklos ir valdymo klausimus, tuo užtikrinant Akcininkų investicijų į Bendrovę apsaugą ir galimybes abiem Akcininkams tiesiogiai ir per valdymo organų narius dalyvauti ir daryti įtaką Bendrovės veiklai visuose jos valdymo lygmenyse;
- KADANGI Akcininkai pripažįsta savo pareigą veikti Bendrovės interesais, vadovautis geromis verslo tradicijomis, formuluoti ir priimti sprendimus, kurie savo turiniu

ir forma geriausiai atitiktų sąžiningo ir protingo verslo normas, o taip pat susilaikyti nuo bet kokių veiksmų, kurie gali koku nors būdu pakenkti ekonominei ar finansinei Bendrovės padėčiai, pabloginti Bendrovės reputaciją arba turėti neigiamos įtakos Šalių turimų Bendrovės akcijų vertei;

TODĖL susitariame ir sudariame šią akcininkų sutartį (toliau vadinamą - **Sutartimi**), kuri kartu yra ir Akcininkų balsavimo sutartis, ir kurios laikytis įsipareigojame tiek Bendrovės steigimo, tiek jos veiklos etapuose:

1. Sąvokos

- 1.1. Šiame punkte pateiktos sąvokos ir terminai šioje Sutartyje turi toliau nurodytas reikšmes, išskyrus atvejus, kai Sutartyje yra konkrečiu atveju nurodyta kitaip:
  - 1.1.1. „**Akcijos**“ reiškia Bendrovės akcijas, išleistas steigiant Bendrovę bei akcijas, kurias Bendrovė išleis vėliau.
  - 1.1.2. „**Akcininkas**“ reiškia fizinį ar juridinį asmenį, esantį visų ar dalies Bendrovės Akcijų savininku, nepriklausomai nuo to, ar jis Akcijas įsigijo steigiant Bendrovę, ar po to.
  - 1.1.3. „**Artimieji giminaičiai**“ reiškia fizinio asmens tėvus, vaikus, senelius, vaikaičius, brolius, seseris, pusbrolius ir pusseseres.
  - 1.1.4. „**Asmuo**“ reiškia Lietuvos arba užsienio fizinį arba juridinį asmenį ar kitą juridinį vienetą, nepaisant to, ar jis yra įsteigtas, ar ne.
  - 1.1.5. „**Bendrovė**“ – šios Sutarties, steigimo sutarties bei teisės aktų nustatyta tvarka Lietuvos Respublikoje Akcininkų bendrai steigiamą uždaroji akcinė bendrovė, kuri turi įgyvendinti akcininkų bendrą interesą.
  - 1.1.6. „**Bendrovės vadovas**“ reiškia pagal Bendrovės Įstatus ir šios Sutarties sąlygas skiriamą (renkamą) vienasmenį Bendrovės valdymo organą, nepriklausomai nuo to, kaip jis vadinamas.
  - 1.1.7. „**Valdyba**“ reiškia pagal Bendrovės Įstatus ir šios Sutarties sąlygas renkamą kolegialų Bendrovės valdymo organą, kuris be kita ko turi įgyvendinti akcininkų bendros veiklos koordinavimą.
  - 1.1.8. „**Dividendai**“ reiškia konkrečiam Akcininkui paskirtą Bendrovės pelno dalį, proporcingą jam nuosavybės teise priklausančių Bendrovės Akcijų nominaliai vertei. Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimu paskirti dividendai yra Bendrovės įsipareigojimas Akcininkams.
  - 1.1.9. „**Finansiniai metai**“ reiškia kiekvienų kalendorinių metų laikotarpį nuo sausio 1 d. iki gruodžio 31 d.
  - 1.1.10. „**Įstatai**“ reiškia Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka įregistruotus Bendrovės įstatus.
  - 1.1.11. „**Įstatinis kapitalas**“ reiškia Įstatuose nurodytą Bendrovės įstatinį kapitalą, lygų Bendrovės Akcijų skaičiaus ir Akcijų nominalios vertės sandaugai. Sutarties pasirašymo dieną steigiamos Bendrovės Įstatinis kapitalas yra lygus 000,00 EUR (_____ eurų) ir yra padalintas į _____ (_____) paprastųjų vardinių nematerialiųjų Akcijų, kurių kiekvienos nominali vertė lygi 00,00 EUR (_____ eurų).

1.1.12. „**Įstatymai**“ reiškia atitinkamas Lietuvos Respublikos įstatymų, nutarimų, dekretų, potvarkių ar kitų norminių teisės aktų nuostatas, galiojančias ir taikomas atitinkamu laikotarpiu Lietuvos Respublikoje.

1.1.13. „**Juridinių asmenų registras**“ reiškia Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registrą.

1.1.14. „**LR ABĮ**“ reiškia 2000 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymą Nr. VIII-1835 su visais vėlesniais jo pakeitimais.

1.1.15. „**Susijusiais asmenimis**“ laikomi:

- 1) Akcininkas ir jo artimieji giminaičiai;
- 2) Akcininkas ir jo sutuoktinis (taip pat buvęs sutuoktinis), sužadėtinis, partneris (su kuriuo įregistruota partnerystė), sugyventinis, asmenys, susiję su Akcininku svainystės ryšiais, o taip pat šių asmenų artimieji giminaičiai;
- 3) Akcininkas ir kitas juridinis asmuo, kurio steigėjas, dalyvis ar organo narys yra šis Akcininkas ar jo sutuoktinis, sužadėtinis arba sugyventinis, asmuo, susijęs su Akcininku svainystės ryšiais, ar bet kurio iš jų artimasis giminaitis;
- 4) Akcininkas ir kito juridinio asmens, kurio steigėjas, dalyvis, organo narys yra akcininkas ar jo sutuoktinis, sužadėtinis, svainystės ryšiais susijęs asmuo arba sugyventinis, ar bet kurio iš jų artimasis giminaitis, dukterinės ir patronuojančios bendrovės, nepriklausomai nuo valdomų akcijų (balsų) skaičiaus;
- 5) Akcininkas ir kitas asmuo, jeigu jie abu yra to paties juridinio asmens dalyviai ir kiekvienas iš jų tiesiogiai ar netiesiogiai, asmeniškai ar kartu su artimaisiais giminaičiais ar svainystės ryšiais susijusiais asmenimis valdo daugiau kaip po 25 (dvidešimt penkis) procentus akcijų (dalių, pajų) ir (ar) jų suteikiamų balso teisių tame juridiniame asmenyje;
- 6) Akcininkas ir kitas asmuo, jei Akcininkas yra raštu įsipareigojęs derinti savo veiklos sprendimus su tuo kitu asmeniu, arba yra įsipareigojęs atsakyti už to kito asmens prievolių tretiesiems asmenims įvykdymą;
- 7) du juridiniai asmenys, jei tie patys jų dalyviai tiesiogiai ar netiesiogiai, asmeniškai ar kartu su artimaisiais giminaičiais ar svainystės ryšiais susijusiais asmenimis valdo daugiau kaip 25 (dvidešimt penkis) procentus akcijų (dalių, pajų) ir (ar) jų suteikiamų balso teisių kiekviename iš jų.

1.1.16. „**Visuotinis akcininkų susirinkimas**“ reiškia Bendrovės visuotinį akcininkų susirinkimą, šaukiamą Įstatų ir šios Sutarties nustatyta tvarka bei turintį Įstatuose ir Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytą kompetenciją.

1.2. Šioje Sutartyje, atsižvelgiant į jos kontekstą:

1.2.1. Vienaskaita apima daugiskaitą ir atvirkščiai.

1.2.2. Sutarties dalių pavadinimai yra suformuluoti tik dėl patogumo ir nedaro įtakos Sutarties ar atskirų jos nuostatų aiškinimui.

1.2.3. Sutartyje pateiktos nuorodos į dalis, punktus bei papunkčius, jeigu nėra nurodyta kitaip, yra atitinkamai nuorodos į šios Sutarties dalis, punktus ir papunkčius.

1. Šalių pareiškimai ir garantijos

- 1.1. Kiekvienas Akcininkas patvirtina ir garantuoja, kad:
  - 1.1.1. Iš savo pusės jis atliko visus veiksmus, turi teisę ir visus įgaliojimus, reikalingus sudaryti šią Sutartį ir vykdyti visus pagal ją prisiimtus įsipareigojimus, įskaitant, bet neapsiribojant bet kokių leidimų, sutikimų, patvirtinimų gavimu. Nėra jokių kitų sutikimų, turto vertinimų, patvirtinimų ar leidimų, kuriuos reikėtų gauti iš kito asmens, taip pat pranešimų, kuriuos reikėtų pateikti kitam asmeniui, kad Šalys galėtų pasirašyti ir vykdyti šią Sutartį ir kad ji būtų juridinę galią turinti Šalių prievolė. Akcininkas nėra prisiėmęs ar įsipareigojęs prisiimti Akcijų ir (ar) jų suteikiamų teisių atžvilgiu jokių įsipareigojimų, kurie kliudytų ar darytų negalimą šios Sutarties pasirašymą ir įsipareigojimų pagal ją vykdymą.
  - 1.1.2. Nėra jokių viešosios teisės pažeidimų ar apribojimų, kurie galėtų turėti įtakos teisių ir pareigų pagal šią Sutartį atsiradimui bei vykdymui;
  - 1.1.3. Visos Bendrovės steigimo metu Akcininko įgyjamos Bendrovės Akcijos ir jų suteikiamos teisės po Bendrovės įregistravimo priklausys Akcininkui nuosavybės teise. Akcijos yra teisėtai įsigyjamos ir bus tinkamai bei visiškai apmokėta jų emisijos kaina. Akcininkas nėra sudaręs jokių (įskaitant ateities) sandorių dėl Akcijų ir (ar) jų suteikiamų teisių perleidimo, naudojimo, įkeitimo ar kitokio apsunkinimo; dėl jo turimo ir (ar) būsimo turto (įskaitant Akcijas ir (ar) jų suteikiamas teises) jam nėra pareikšta jokių pretenzijų, nepaduoti ieškiniai ir nežinoma apie jokiais gresiančias pretenzijas ar ieškinius.
  - 1.1.4. Ši Sutartis sudaroma laisva Šalių valia, visos sąlygos yra Šalių aptartos, Šalims yra aiškios, suprantamos ir atitinka Šalių tikruosius ketinimus.
  - 1.1.5. Nei šios Sutarties sudarymas, nei vykdymas, nei jos sąlygotų (nulemtų) sandorių įgyvendinimas:
    - 1.1.5.1. Neprieštarus ir (ar) nepažeis jokie įstatymo, taikomo Šaliai;
    - 1.1.5.2. Neprieštarus ir (ar) nepažeis jokios sutarties, kurios šalimi yra Šalis, ar pagal kurią Šalis yra ar gali būti įsipareigojusi;
    - 1.1.5.3. Nepažeis jokių trečiųjų asmenų, įskaitant Akcininko akcininkus ir kreditorius, interesų.

2. Bendrovės steigimas ir įregistravimas

- 2.1. Šia Sutartimi Šalys susitaria laiku ir tinkamai atlikti visus nuo jų priklausančius veiksmus, tam, kad Lietuvos Respublikoje, Vilniaus mieste, būtų įsteigta Bendrovė (ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo), kurios:
  - 2.1.1. Teisinė forma – uždaroji akcinė bendrovė.
  - 2.1.2. Planuojamas Bendrovės pavadinimas – [UAB „LT“].
  - 2.1.3. Bendrovės buveinė registruojama adresu _____, Lietuvos Respublika.
  - 2.1.4. Bendrovės veiklos tikslai: [racionaliai naudoti Bendrovės turtą bei kitus išteklius ir siekti pelno, kad būtų užtikrinti Akcininkų turtiniai interesai].

- 2.1.5. Bendrovės veiklos objektas (pobūdis): *[nekilnojamojo ir kito turto įsigijimas, pardavimas, plėtra, nuoma, kitos operacijos ir susijusios paslaugos]*.
  - 2.1.6. Bendrovės Įstatinis kapitalas - 000,00 EUR (_____ eurų). Jis padalintas į _____ (_____) paprastųjų vardinių nematerialiųjų Akcijų, kurių kiekvienos nominali vertė lygi 000,00 EUR (_____ eurų). Kiekviena Akcija po Bendrovės įregistravimo suteiks po 1 (vieną) balsą visuotiniame Bendrovės akcininkų susirinkime.
  - 2.1.7. Steigiamos Bendrovės Akcijos pasirašomos ir įgyjamos tokiomis dalimis:
    - 2.1.7.1. Akcininkas A pasirašo ir įsigyja _____ (_____) paprastąsias vardines Bendrovės akcijas, apmokėdamas už akcijas pinigais – viso 000,00 EUR (_____ eurų);
    - 2.1.7.2. Akcininkas B pasirašo ir įsigyja _____ (_____) paprastąsias vardines Bendrovės akcijas, apmokėdamas už akcijas pinigais – viso 000,00 EUR (_____ eurų).
  - 2.1.8. Bendrovės organai: visuotinis akcininkų susirinkimas, valdyba, renkama iš 4 (keturių) narių 4 (ketverių) metų kadencijai, ir Bendrovės vadovas (direktorius). Stebėtojų taryba Bendrovėje nesudaroma.
  - 2.1.9. Santykiuose su trečiaisiais asmenimis Bendrovę po jos įteigimo atstovaus Bendrovės vadovas ir Bendrovės valdybos pirmininkas, veikdami kartu (kiekybinis atstovavimas)
- 2.2. Bendrovės Įstatų projektas yra pridedamas prie šios Sutarties kaip priedas.
  - 2.3. Visus Sandorius (įskaitant paslaugų sutarties su teisinių paslaugų teikėju pasirašymą, Bendrovės kaupiamosios banko sąskaitos atidarymą) steigiamos Bendrovės vardu turi teisę sudaryti Akcininkas B, veikdamas vienasmeniškai. Steigiamos Bendrovės vardu sandorius sudarantis Akcininkas B privalo veikti išimtinai steigiamos Bendrovės naudai ir jos interesais. Sudarant sandorį turi būti nurodoma, kad jis sudaromas steigiamos Bendrovės vardu ir dėl jos interesų; jei tokia nuoroda nepateikiama, tai šį sandorį sudaręs Akcininkas B ir Bendrovė, jei įsteigtos Bendrovės visuotinis akcininkų susirinkimas tokį sandorį patvirtino, turi solidarią pareigą įvykdyti iš tokio sandorio kilusias prievolės. Visus iki Bendrovės įregistravimo Bendrovės vardu sudarytus sandorius turi teisę patvirtinti tik Bendrovės visuotinis akcininkų susirinkimas. Jei sandoris steigiamos Bendrovės vardu sudaromas pažeidžiant šiame punkte nurodytą tvarką arba jei sandoris nepatvirtinamas šiame punkte nustatyta tvarka, tai visos pagal sandorį atsiradusios prievolės tenka tokį sandorį sudariusiam asmeniui.
  - 2.4. Akcininkų įsipareigojimai steigiant Bendrovę:
    - 2.4.1. Akcininkai įsipareigoja ne vėliau kaip šios Sutarties pasirašymo dieną pasirašyti Bendrovės steigimo sutartį, atitinkančią šios Sutarties 3 skirsnio nuostatas.
    - 2.4.2. Akcininkas A įsipareigoja ne vėliau kaip per 10 (dešimt) dienų nuo steigimo sutarties pasirašymo gauti Juridinių asmenų registro sprendimą dėl laikinos Bendrovės vardo apsaugos. Tuo atveju, jeigu Juridinių asmenų registro sprendimas būtų neigiamas, Akcininkai įsipareigoja nedelsdami suderinti kitą Bendrovės pavadinimą.
    - 2.4.3. Akcininkas B įsipareigoja, per 5 (penkias) dienas nuo teigiamo Juridinių asmenų registro sprendimo dėl laikinos Bendrovės vardo apsaugo gavimo Ben-

- drovės vardu atidaryti kaupiamąją sąskaitą _____ banke Bendrovės įstatiniam kapitalui suformuoti ir nedelsdamas apie tai šioje Sutartyje nurodytu el. paštu informuoti Akcininką A.
- 2.4.4. Akcininkai įsipareigoja ne vėliau kaip per 1 (vieną) mėnesį nuo Bendrovės kaupiamosios sąskaitos banke atidarymo pilnai apmokėti pasirašytas Bendrovės Akcijas (Sutarties 3.1.8 p.) pinigais, banko pavedimu į atidarytą Bendrovės kaupiamąją sąskaitą banke. Akcininkas B įsipareigoja gauti iš banko pažymą apie įstatinio kapitalo suformavimą, reikalingą Bendrovės įregistravimui.
  - 2.4.5. Akcininkas B įsipareigoja per 2 (du) mėnesius nuo visų Akcijų apmokėjimo į Bendrovės kaupiamąją sąskaitą dienos sušaukti steigiamąjį susirinkimą, įskaitant susirinkimo darbotvarkės parengimą, Bendrovės įstatų projekto parengimą, pranešimų apie susirinkimo šaukimą parengimą ir pateikimą Akcininkams.
  - 2.4.6. Akcininkai įsipareigoja dalyvauti Bendrovės steigiamajame susirinkime, kuriame turi būti išrinkta būsimoji Bendrovės valdyba. Akcininkai susitaria, kad į pirmąją valdybą kiekvienas deleguos po 2 (du) narius.
  - 2.4.7. Akcininkai susitaria ir įsipareigoja, kad jų deleguoti valdybos nariai dalyvaus ir balsuos iki Bendrovės įsteigimo vyksiančiame būsimosios Bendrovės valdybos posėdyje, kuriame vienas iš Akcininko A deleguotų narių bus išrinktas valdybos pirmininku, o vienas iš Akcininko B deleguotų valdybos narių - Bendrovės vadovu.
  - 2.4.8. Akcininkas B įsipareigoja ne vėliau kaip per 6 (šešis) mėnesius nuo Bendrovės steigimo sutarties pasirašymo dienos pateikti Juridinių asmenų registruoti Bendrovės įstatus bei kitus dokumentus Bendrovės įregistravimui. Bendrovė laikoma įsteigta nuo jos įregistravimo Juridinių asmenų registre dienos. Jei per 6 (šešis) mėnesius nuo Bendrovės steigimo sutarties pasirašymo dienos Bendrovė nebus įregistruota, ji bus laikoma neįsteigta, o Akcininkai įgis teisę nedelsiant atsiimti įmokėtus už Akcijas įnašus.
  - 2.4.9. Akcininkai susitaria ir įsipareigoja proporcingai savo daliai Bendrovės Įstatiniame kapitale sumokėti Bendrovės įregistravimui būtinų dokumentų ir parašų notarinio tvirtinimo, Bendrovės įregistravimo, taip pat Bendrovės antspaudu gamybos išlaidas, kurios bus Akcininkams kompensuotos per 3 (tris) mėnesius nuo Bendrovės įregistravimo dienos iš Bendrovės lėšų.
  - 2.4.10. Akcininkas B įsipareigoja per 7 (septynias) dienas nuo Bendrovės įregistravimo dienos perduoti išrinktam Bendrovės vadovui visus steigiamos Bendrovės vardu sudarytus dokumentus bei su Bendrovės įregistravimu susijusius dokumentus, įforminant perdavimą dokumentų perdavimo-priėmimo aktu.
  - 2.4.11. Akcininkas B įsipareigoja užtikrinti, kad nė vėliau kaip per 2 (dvi) dienas po Bendrovės įregistravimo Bendrovės vadovas teisės aktų nustatyta tvarka Akcininkams atidarys vertybinių popierių sąskaitas, jose atliks įrašus apie Akcininkų turimas Bendrovės Akcijas ir išduos Akcininkams Bendrovės vadovo parašu ir Bendrovės antspaudu patvirtintus išrašus iš Akcininkų vertybinių popierių sąskaitų. Akcininkai susitaria, kad Bendrovės Akcijų apskaitą tvarkys pati Bendrovė. *[Gali būti susitarta, kad Bendrovės akcijų apskaitą tvarkys*

išorinis vertybinių popierių sąskaitų tvarkytojas, pvz., bankas, – tada būtų sunkiau klastoti akcininkų sąrašus, tačiau tai papildomai kainuos ir lems papildomus formalumus ir laiko sąnaudas]

3. Bendrovės veikla, jos plėtra ir finansavimas

- 3.1. **Bendrovės veiklos tikslas** – racionaliai naudoti Bendrovės turta bei kitus išteklius, koordinuoti akcininkų bendrą veiklą ir siekti pelno, kad būtų užtikrinti Akcininkų turtiniai interesai.
- 3.2. Šalys susitaria ir Akcininkai tiesiogiai ar per Bendrovės valdymo organus įsipareigoja užtikrinti, kad **Bendrovės veiklos pobūdis bus užžiimti** [nurodyti veiklą, pvz. - nekilnojamojo ir kito turto įsigijimas, pardavimas, plėtra, nuoma, kitos operacijos ir susijusios paslaugos [nurodyti, kokioje teritorijoje, valstybėje, regione, pvz., Lietuvoje], su tikslu įgyti lyderio pozicijas [nurodyti] rinkoje šiame segmente].
- 3.3. Šalys susitaria ir įsipareigoja, kad bet koks šios Sutarties 4.1 – 4.2 punktuose nurodyto Bendrovės veiklos tikslo ir (ar) pobūdžio keitimas ir (ar) rinkos išplėtimas už Lietuvos ribų gali būti atliekamas tik gavus Bendrovės Visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimą. Šio įsipareigojimo pažeidimas bus laikomas **esminiu šios Sutarties pažeidimu**.
- 3.4. Šalys susitaria, kad bet kokie Bendrovės sandoriai, ypač sudaromi su bet kuriuo iš Akcininkų ar su juo Susijusiais asmenimis, visada turi būti sudaromi tik rinkos kainomis ir normalios konkurencijos sąlygomis.
- 3.5. Bendrovės verslo planas 20__ metams ir Bendrovės biudžetas 20__ metams yra pridėdami prie šios Sutarties kaip priedai ir yra privalomi Bendrovei. Bendrovės verslo planas ir biudžetas vėlesniems metams bus tvirtinamas Valdybos sprendimu.
- 3.6. Šalys susitaria, kad Akcininkas B yra atsakingas ir įsipareigoja užtikrinti tinkamą, realų ir savalaikį 20__ ir vėlesnių metų Bendrovės verslo plano ir biudžeto kiekvienais metams sudarymą ir Bendrovės pardavimų plano, nustatyto Bendrovės verslo plane ir biudžete, įgyvendinimą, įskaitant, produktų/paslaugų kūrimą, kokybę, pardavimą, plėtrą ir Bendrovės veiklos pelningumo užtikrinimą. Šalys susitaria, kad Bendrovės verslo plano ir biudžeto įgyvendinimas bus vertinamas kas kalendorinį ketvirtį, sumuojant visus einamųjų metų rezultatus.
- 3.7. Šalys susitaria, kad Akcininkas A yra atsakingas už Bendrovės vykdomo X projekto finansavimą ____ (_____) mėnesius po šios Sutarties pasirašymo, nevirsijant prie šios Sutarties pridėtame Bendrovės 20__ m. biudžete X projektui numatyty lėšų. Finansavimas vykdomas paskolų suteikimo Bendrovei ar kita Akcininkui A priimtina forma.
- 3.8. Šalys susitaria ir įsipareigoja iki 20__ m. gruodžio 31 d. įregistruoti ir pilnai apmokėti 000,00 EUR (_____) eurų dydžio Bendrovės įstatinį kapitalą. Šiame punkte nurodyto dydžio Bendrovės įstatinis kapitalas bus formuojamas vienu ar kelias etapais didinant įstatinį kapitalą po Bendrovės įregistravimo; tokiu atveju, Akcijų proporcijos tarp Akcininkų išliks tokios pačios, kaip Bendrovės steigimo metu, su sąlyga, kad Akcininkai pilnai ir laiku pasinaudos savo teisėmis pasirašyti ir apmokėti naujai išleidžiamas Bendrovės Akcijas. Šiame punkte nurodyto Akcininko įsipareigojimo nevykdymas ar netinkamas vykdymas, dėl ko šiame punkte nurodyto dydžio

Bendrovės įstatinis kapitalas nėra įregistruotas ir (ar) apmokėtas šiame punkte nustatytu terminu, yra laikomas **esminiu Sutarties pažeidimu**.

- 3.9. Akcininkai susitaria ir įsipareigoja, proporcingai savo turimų Akcijų skaičiui, dalyvauti Bendrovės finansavime (įskaitant nuostolių dengimą papildomais akcininkų įnašais, kapitalo didinimą, paskolos suteikimą ir bet kokias kitas finansavimo formas), viršijančiame Sutarties 4.7 ir (ar) 4.8 punkte nustatytą dydį ir (ar) terminą, išskyrus atvejus, kai Šalys konkrečiu atveju raštu susitars kitaip.
- 3.10. Akcininkai susitaria ir įsipareigoja užtikrinti, kad, siekdama užtikrinti dividendų Akcininkams išmokėjimą laiku, Bendrovė kiekvieną ketvirtį į atskirą Bendrovės banko sąskaitą perves pusę už tą ketvirtį preliminariai apskaičiuotų dividendų sumos. Tik gavęs išankstinį rašytinį Valdybos pritarimą Bendrovės vadovas turi teisę naudoti šioje sąskaitoje kaupiamas lėšas kitiems tikslams, nei dividendų išmokėjimas Akcininkams. Šiuo Sutarties punktu nustatytos dividendų kaupimo tvarkos pažeidimas bus laikomas Akcininko, pasiūliusio Bendrovės vadovo kandidatūrą, kuriam vadovaujant pažeidimas įvyko, **esminiu Sutarties pažeidimu**.
- 3.11. Kiekvienas iš Akcininkų įsipareigoja dėti maksimalias pastangas siekiant užtikrinti sėkmingą Bendrovės veiklą ir jos plėtrą visų Bendrovės Akcininkų interesais.
- 3.12. Akcininkai susitaria ir įsipareigoja dėti visas pastangas, kad ne vėliau kaip per 10 (dešimt) dienų po Bendrovės įregistravimo būtų pasirašytos šios Bendrovės veiklai būtinos sutartys:
  - 3.12.1. X Turto pirkimo-pardavimo / nuomos sutartis tarp _____ ir _____, pagal Šalių suderintą pridedamą projektą [alternatyva: pagal Šalių suderintas pridedamas esmines sąlygas].
  - 3.12.2. Tiekimo/paslaugų sutartis tarp _____ ir _____, pagal Šalių suderintą pridedamą projektą [alternatyva: pagal Šalių suderintas pridedamas esmines sąlygas].
  - 3.12.3. Licencinė sutartis dėl ____ prekių ženklo naudojimo / Teisių į prekių ženklą perdavimo sutartis tarp _____ ir _____, pagal Šalių suderintą pridedamą projektą [alternatyva: pagal Šalių suderintas pridedamas esmines sąlygas].
  - 3.12.4. Paskolos iš akcininko sutartis tarp _____ ir _____, pagal Šalių suderintą pridedamą projektą [alternatyva: pagal Šalių suderintas pridedamas esmines sąlygas].

4. Bendrovės valdymas

Bendrovės organų struktūra

- 4.1. Bendrovės organai yra Visuotinis akcininkų susirinkimas, Valdyba ir Bendrovės vadovas (direktorius).
- 4.2. Valdyba yra sudaroma iš 4 (keturių) narių, 4 (ketverių) metų kadencijai.
- 4.3. Santykiuose su trečiaisiais asmenimis Bendrovę atstovauja Bendrovės vadovas ir Bendrovės valdybos pirmininkas, veikdami kartu (kiekybinis atstovavimas).
- 4.4. Bendrovės valdymo organų struktūra gali būti keičiama tik visų Akcininkų bendru sutarimu (Sutarties 5.18 p.).

- 4.5. Siekdami veiksmingo ir kompetentingo Bendrovės valdymo, Akcininkai patvirtina savo įsipareigojimą siūlyti, rinkti ir (ar) skirti į Bendrovės valdymo organus tik tokį asmenį, kuris, atsižvelgiant į Bendrovės veiklos pobūdį ir struktūrą, siūlančio Akcininko vertinimu, turi pakankamą išsilavinimą, profesinius sugebėjimus ir verslo patirtį.
- 4.6. Bendrovės valdymo organai ir jų nariai privalo sąžiningai, rūpestingai ir atsakingai veikti Bendrovės ir Akcininkų naudai ir interesais.

Bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimas

- 4.7. Apie Visuotinį akcininkų susirinkimą Akcininkui turi būti pranešta pasirašytinai arba registruotu laišku/registruotu greituoju paštu, taip pat kartu papildomai faksu arba elektroniniu paštu. Pasikeitus Akcininko kontaktinei informacijai (gyvenamosios vietos/buveinės adresas, telefonai ir pan.), jis įsipareigoja nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per 3 (tris) kalendorines dienas pranešti apie pasikeitusius duomenis Bendrovei. Jei- gu pranešimas apie susirinkimą nebuvo gautas dėl Akcininko, nepateikusių aktualių duomenų, kaltės, laikoma, kad Akcininkas buvo informuotas tinkamai.
- 4.8. Kiekvienas iš Akcininkų įsipareigoja ir garantuoja, jog gavęs LR ABĮ ir Bendrovės Įstatų reikalavimus atitinkančią pranešimą apie visuotinį akcininkų susirinkimą, šaukiamą anksčiau nustatyto termino, nedelsdamas, tačiau ne vėliau nei per 2 (dvi) darbo dienas nuo pranešimo apie šaukiamą susirinkimą gavimo, išsiųs faksu ir registruotu greituoju (kurjerių) paštu (arba įteiks asmeniškai su raštišku patvirtinimu apie gavimą) Bendrovei savo sutikimą ar motyvuotą nesutikimą šaukti Visuotinį akcininkų susirinkimą nesilaikant Bendrovės Įstatuose nustatyto termino pranešimui įteikti. Nesutikimas galimas tik esant objektyvių nepašalinamų aplinkybių, dėl kurių Akcininkas negali dalyvauti šaukiamame susirinkime iš anksto raštu balsuodamas šaukiamo susirinkimo darbotvarkės klausimais.
- 4.9. Akcininkai susitaria vieno iš Akcininkų priimtą sprendimą dėl Visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo laikyti teisėtu bei įpareigojančiu, jeigu toks Akcininko sprendimas yra priimtas:
  - 4.9.1. esant bent vienai iš žemiau nurodytų aplinkybių:
    - 4.9.1.1. po to, kai Valdyba (arba LR ABĮ numatytais atvejais - Bendrovės vadovas) LR ABĮ nustatyta tvarka ir terminais nesušaukė Visuotinio akcininkų susirinkimo, nors Visuotinio akcininkų susirinkimo iniciatyvos teisę turintis Akcininkas ar Akcininkų grupė buvo pateikę Valdybai įstatymo nustatytus reikalavimus atitinkančią paraišką; arba
    - 4.9.1.2. po to, kai Valdyba (arba LR ABĮ numatytais atvejais - Bendrovės vadovas) LR ABĮ nustatyta tvarka ir terminais nesušaukė Visuotinio akcininkų susirinkimo, kai pagal LR ABĮ nuostatas Visuotinį akcininkų susirinkimą sušaukti buvo būtina Valdybos iniciatyva;
- ir
- 4.9.2. jeigu 5.6.1 papunktyje nurodytą aplinkybę/aplinkybes patvirtinantys dokumentai ar jų tinkamai patvirtintos kopijos yra Akcininkams pateikiami kartu su pranešimu apie tokio Akcininko sprendimo pagrindu šaukiamą Visuotinį akcininkų susirinkimą.

- 4.10. Akcininkas, priimdamas Sutarties 5.6 punkte nurodytą sprendimą dėl Visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo, tuo pačiu įsipareigoja tinkamai atlikti visas funkcijas, kurias Visuotinio akcininkų susirinkimo šaukimo atveju paprastai atlieka Valdyba (arba LR ABĮ numatytais atvejais - Bendrovės vadovas), t.y. parengti susirinkimo darbotvarkę bei su ja susijusių dokumentų projektus, informuoti kitus akcininkus apie šaukiamą Visuotinį akcininkų susirinkimą ir pan.
- 4.11. Akcininkai patvirtina ir garantuoja, kad apie Sutarties 5.6 punkte nurodytu Akcininko sprendimo pagrindu šaukiamą Visuotinį akcininkų susirinkimą Akcininkai turi būti informuojami ir susirinkimas turi būti šaukiamas šios Sutarties ir Bendrovės Įstatų nustatyta tvarka ir terminais. Klausimams, kurių nereglamentuoja nei Sutartis, nei Bendrovės Įstatai, taikomos LR ABĮ nuostatos.

Akcininkų dalyvavimas ir balsavimas Bendrovės visuotiniuose akcininkų susirinkimuose

- 4.12. Akcininkai įsipareigoja ir garantuoja, kad atvyks ir dalyvaus visuose tinkamai šaukiamuose Bendrovės Visuotiniuose akcininkų susirinkimuose arba iš anksto balsuos į susirinkimo darbotvarkę įtrauktais klausimais, nepriklausomai nuo to, kas būtų tokio susirinkimo iniciatorius. Akcininko nedalyvavimas šaukiamame Visuotiniame akcininkų susirinkime ir (ar) išankstinis nebalsavimas susirinkimo darbotvarkės klausimais gali būti nulemtas tik objektyvių bei nuo Akcininko nepriklausančių aplinkybių.
- 4.13. Akcininkai įsipareigoja ir garantuoja, kad nesinaudos jokiais savaime susiklosčiusiomis aplinkybėmis ar įvykiais, nesąlygos tokių aplinkybių atsiradimo, o taip pat nesiims jokių veiksmų ar neveikimo siekdami, kad šaukiamame Visuotiniame akcininkų susirinkime neįvyktų, ar kad jo sušaukimo data būtų nukelta.
- 4.14. Kiekvienas iš Akcininkų įsipareigoja ir garantuoja, kad, nesant galimybių Akcininkui dalyvauti šaukiamame Visuotiniame akcininkų susirinkime, jis pareikalautų bendrojo balsavimo biuletenio (jei balsavimo biuletenio nebuvo gavęs iki tol), gavęs jį - balsuos bendruoju balsavimo biuleteniu ir išsiųs jį faksu ir registruotu greituoju (kurjerių) paštu (arba įteiks asmeniškai su raštišku patvirtinimu apie gavimą) Bendrovei iki šaukiamo Visuotinio akcininkų susirinkimo.
- 4.15. Akcininkai susitaria ir įsipareigoja balsuoti ir sprendimus Visuotiniame akcininkų susirinkime priimti tik susirinkime dalyvaujant Akcininkui A. Šio įsipareigojimo pažeidimas laikomas **esminiu Sutarties pažeidimu**.
- 4.16. Akcininkai įsipareigoja patys neinicijuoti ir visuomet balsuoti „Prieš“ bet kokį siūlymą Visuotiniame akcininkų susirinkime balsuoti slapta.
- 4.17. Šalys susitaria ir Akcininkai įsipareigoja balsuoti „Už“ tai, kad šios Sutarties galiojimo laikotarpiu bet kurios naujos Bendrovės Akcijų emisijos sąlygos visada būtų nustatomos taip, kad Akcininkai galėtų išlaikyti jiems priklausančių Akcijų proporcijas, esančias iki naujos Akcijų emisijos, su prielaida, jog Akcininkai pilnai ir laiku pasinaudos savo teisėmis pasirašyti naujai išleidžiamas Bendrovės Akcijas.
- 4.18. Akcininkai susitaria, kad Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas laikomas priimtu, kai „Už“ jį gauta daugiau nei 1/2 (viena antroji) visų Bendrovės Akcininkų turimų Akcijų suteikiamų balsų, išskyrus atvejus, kai pagal šią Sutartį, Bendrovės Įstatus ar LR ABĮ sprendimo priėmimui yra reikalaujama didesnės balsų daugumos.

- 4.19. Akcininkai susitaria ir įsipareigoja, kad žemiau šiame punkte (5.16) nurodyti klausimai bus priimami tik visų Akcininkų sutarimu, t.y. vienbalsiai. **Tačiau jeigu Akcininkams konkrečiu atveju nepavyks susitarti dėl balsavimo vienbalsiai toliau nurodytais klausimais, Akcininkai įsipareigoja balsuoti taip:**
- 4.19.1. Dėl Bendrovės pavadinimo, veiklos rūšies, akcijų rūšies, o taip pat dėl Bendrovės įstatų keitimo – balsuoti „Prieš“, išskyrus sprendimą dėl Bendrovės Įstatų pakeitimo, siekiant, kad jie atitiktų šios Sutarties nuostatas – šiuo atveju balsuoti „Už“;
  - 4.19.2. Dėl Bendrovės valdymo organų struktūros keitimo – balsuoti „Prieš“;
  - 4.19.3. Dėl Bendrovės valdybos ar konkretaus valdybos nario atšaukimo – balsuoti „Už“, jeigu valdyba ar valdybos narys atšaukiami dėl padarytų teisės pažeidimų, nuostolių Bendrovei, neveiklumo, aplaidumo ar kitų svarbių priežasčių; nesant svarbių valdybos ar konkretaus valdybos nario atšaukimo priežasčių – balsuoti „Prieš“;
  - 4.19.4. Dėl tantjemų Valdybos nariams skyrimo/pakeitimo – balsuoti „Prieš“;
  - 4.19.5. Tiek įstatymų nustatytais atvejais, tiek vieno iš Akcininkų iniciatyva priimančiam sprendimą atlikti Bendrovės valdymo ir (ar) buhalterinės apskaitos tvarkymo (vedimo) patikrinimą (auditą) – balsuoti „Už“;
  - 4.19.6. Dėl metinių Bendrovės finansinių atskaitų rinkinio tvirtinimo – balsuoti „Už“;
  - 4.19.7. Dėl Bendrovės pelno paskirstymo dividendams išmokėti - balsuoti „Už“ tai, kad įstatymų numatyta pelno dalis būtų paskirstyta į privalomąjį Bendrovės rezervą (jeigu to reikalauja tuo metu galiojantys įstatymai), o likęs paskirstytinasis pelnas padalinamas pusiau, vieną pusę priskiriant prie nepaskirstytojo pelno, o kitą skiriant dividendams;
  - 4.19.8. Dėl tarpinių Bendrovės finansinių atskaitų rinkinio tvirtinimo, siekiant priimti sprendimą dėl dividendų už trumpesnę nei finansiniai metai laikotarpį skyrimo – balsuoti „Prieš“;
  - 4.19.9. Dėl dividendų už trumpesnę nei finansiniai metai laikotarpį skyrimo – balsuoti „Prieš“;
  - 4.19.10. Dėl Bendrovės rezervų (išskyrus dėl privalomojo rezervo) sudarymo, naudojimo, sumažinimo ir naikinimo – balsuoti „Prieš“ (privalomojo rezervo sudarymo atveju – balsuoti „Už“);
  - 4.19.11. Dėl Bendrovės įstatinio kapitalo didinimo arba mažinimo – balsuoti „Prieš“, išskyrus atvejus, kai Įstatinio kapitalo didinimas yra numatytas šioje Sutartyje, arba kai Įstatinio kapitalo mažinimas yra būtinas pagal imperatyvias ABĮ nuostatas – tokiu atveju balsuoti „Už“;
  - 4.19.12. Dėl atšaukimo visiems Akcininkams pirmumo teisės įsigyti konkrečios emisijos Bendrovės akcijų ar konvertuojamųjų obligacijų – balsuoti „Prieš“;
  - 4.19.13. Dėl Bendrovės vienos klasės akcijų konvertavimo į kitas, akcijų konvertavimo tvarkos tvirtinimo, akcijų sertifikatų keitimo į akcijas - balsuoti „Prieš“;
  - 4.19.14. Dėl konvertuojamųjų obligacijų išleidimo - balsuoti „Prieš“;
  - 4.19.15. Dėl Bendrovės savo akcijų išsigijimo – balsuoti „Prieš“;
  - 4.19.16. Dėl Bendrovės reorganizavimo ar atskyrimo, reorganizavimo ar atskyrimo sąlygų tvirtinimo – balsuoti „Prieš“;

- 4.19.17. Dėl Bendrovės restruktūrizavimo – balsuoti „Prieš“;
- 4.19.18. Dėl pritarimo Bendrovės valdybos sprendimui dėl Bendrovės tapimo kitų juridinių asmenų steigėja ar dalyve, taip pat dėl narystės ar dalyvavimo juose pasibaigimo – balsuoti „Prieš“;
- 4.19.19. Dėl pritarimo Bendrovės valdybos sprendimui dėl Bendrovės turto įkeitimo, hipotekos– balsuoti „Prieš“;
- 4.19.20. Dėl pritarimo Bendrovės valdybos sprendimui dėl kitų asmenų prievolių įvykdymo laidavimo ar garantavimo - balsuoti „Prieš“;
- 4.19.21. Dėl pritarimo Bendrovės valdybos sprendimui dėl turto įsigijimo iš ar perleidimo Akcininkui ar Susijusiems asmenims - balsuoti „Prieš“;
- 4.19.22. Dėl *[nurodyti kitus galimai svarbius sprendimus, kuriems priimti reikia vienbalsiškumo, o jo nesant – nustatoma balsavimo taisyklė]*
- 4.20. Akcininkai susitaria, kad jeigu visi Akcininkai ar jų dalis Sutarties 5.16 punkte išvardintais klausimais balsuoja raštu, užpildydami išankstinio balsavimo biuletenį, ir suskaičiavus balsavimo rezultatus paaiškėja, kad nebuvo pasiektas vienbalsiškumas, tokiu atveju už Visuotinio akcininkų susirinkimo protokolo įforminimą atsakingas asmuo privalo perskaičiuoti balsus pagal Sutarties 5.16 punkte nustatytas taisykles, užfiksuoti tai Visuotinio akcininkų susirinkimo protokole ir nedelsdamas apie tai raštu informuoti visus susirinkime dalyvavusius Akcininkus, kartu pateikdamas susipažinimui to Visuotinio akcininkų susirinkimo protokolą.
- 4.21. Šalys susitaria, kad šioje Sutartyje nurodyto bet kurio įsipareigojimo dėl Akcininko dalyvavimo ir (ar) balsavimo Visuotiniuose akcininkų susirinkimuose nesilaikymas yra **esminis Sutarties pažeidimas**.

Valdyba

- 4.22. Bendrovės Valdybą sudaro 4 (keturi) nariai, įskaitant Valdybos pirmininką.
- 4.23. Akcininkai susitaria ir įsipareigoja kaskart Visuotiniuose akcininkų susirinkimuose renkant Valdybą balsuoti taip, kad Valdybą sudarytų du Akcininko A pasiūlyti kandidatai ir du Akcininko B pasiūlyti kandidatai, t.y.:
- 4.23.1. Akcininkas A turi teisę pasiūlyti du Valdybos narius (bent vienas iš jų privalo būti nesusijęs su Bendrove darbo santykiais ir neturi būti Susijęs asmuo), kurių kandidatūroms Akcininkas B įsipareigoja besąlygiškai pritarti;
- 4.23.2. Akcininkas B turi teisę paskirti du Valdybos narius (bent vienas iš jų privalo būti nesusijęs su Bendrove darbo santykiais ir neturi būti Susijęs asmuo), kurių kandidatūroms Akcininkas A įsipareigoja besąlygiškai pritarti.
- 4.24. Bet kuris Akcininkas turi teisę siūlyti atšaukti Valdybos narį, kurio kandidatūrą jis pasiūlė, ir siūlyti Valdybos nariu paskirti kitą to paties Akcininko siūlomą asmenį. Tokiu atveju kitas Akcininkas įsipareigoja besąlygiškai pritarti šiai iniciatyvai ir imtis visų nuo jo priklausančių priemonių (įskaitant atitinkamą balsavimą Visuotiniame akcininkų susirinkime) jai įgyvendinti.
- 4.25. Bet kuris Valdybos narys gali būti pašalintas iš Valdybos tik jo pašalinimui pritarus tą Valdybos narį pasiūliusiam Akcininkui, išskyrus jei Akcininkas pageidauja pašalinti Valdybos narį dėl šiurkštaus Valdybos nario pareigų pažeidimo arba dėl Valdybos nario tyčinių veiksmų, dėl kurių Bendrovė ir (ar) Akcininkas(-ai) patyrė ar gali

patirti nuostolių. Šiame punkte nustatyta tvarka pašalinus Valdybos narį, likusiam Valdybos kadencijos laikotarpiui turi būti nedelsiant (tame pačiame ar artimiausiam kitame skubiai sušauktame Visuotiniame akcininkų susirinkime), laikantis šios Sutarties nuostatų, išrinktas naujas Valdybos narys, išlaikant Sutarties 5.22 punkte nustatytas proporcijas.

- 4.26. Valdybos nariai iš savo narių renka Valdybos pirmininką. Valdybos pirmininku negali būti Bendrovės vadovas. Akcininkai įsipareigoja užtikrinti, kad atitinkami jų atstovai Valdyboje balsuotų „Už“ ir į Valdybos pirmininko pareigas išrinktų Akcininko A pasiūlytą asmenį. Šios nuostatos taikomos kaskart renkant Valdybos pirmininką.
- 4.27. Akcininkai įsipareigoja užtikrinti, kad jų deleguoti Valdybos nariai dalyvautų visuose tinkamai šaukiamuose Valdybos posėdžiuose arba Valdybos darbo reglamente nustatyta tvarka iš anksto raštu balsuotų posėdžio darbotvarkės klausimais, nepriklausomai nuo to, kas būtų tokio posėdžio iniciatorius. Akcininkai susitaria, kad dalyvavimas mažiau nei pusėje Valdybos posėdžių per Bendrovės finansinius metus bus laikomas šiurkščiu Valdybos nario pareigų pažeidimu ir šį narį pasiūliusio Akcininko **esminiu šios Sutarties pažeidimu**.
- 4.28. Akcininkai susitaria, kad Valdybos nariai balsuodami negali susilaikyti, t.y. jie turi aiškiai išreikšti savo valią, balsuodami „Už“ arba „Prieš“ konkretų sprendimą, ir kad ši nuostata dėl Valdybos balsavimo turi būti įtvirtinta Valdybos darbo reglamente.
- 4.29. Akcininkai susitaria, kad Bendrovės valdybos sprendimams žemiau išvardintais klausimais priimti, reikalingas visuotinio Akcininkų susirinkimo pritarimas, priimtas paprastąja susirinkime dalyvaujančiųjų Akcininkų balsų dauguma [išvardinti klausimus, kuriems reikia akcininkų pritarimo; žemiau pateikiamas pavyzdinis sąrašas]:
  - 4.29.1. dėl Bendrovės tapimo kitų juridinių asmenų steigėja ar dalyve, taip pat dėl narystės ar dalyvavimo juose pasibaigimo;
  - 4.29.2. dėl Bendrovės filialo ar atstovybės įsteigimo arba dėl jų veiklos nutraukimo, taip pat Bendrovės filialų ir atstovybių nuostatų tvirtinimo, Bendrovės filialų ir atstovybių vadovų skyrimo ir atšaukimo;
  - 4.29.3. dėl ilgalaikio turto įsigijimo už kainą, didesnę kaip 000,00 EUR (_____eurų);
  - 4.29.4. dėl ilgalaikio turto, kurio balansinė vertė didesnė kaip 000,00 EUR (_____eurų), investavimo, perleidimo, nuomos;
  - 4.29.5. dėl Bendrovės turto įkeitimo ir hipotekos;
  - 4.29.6. dėl kitų asmenų prievolių įvykdymo laidavimo ar garantavimo;
  - 4.29.7. dėl Bendrovės trumpalaikio turto pardavimo ar kitokio disponavimo juo pagal bet kokį sandorį ar eilę susijusių sandorių, kartu sudarančių vientisą sandorį, kurių bendra vertė 000,00 EUR (_____eurų) per mėnesį, taip pat šių sandorių pakeitimo ar nutraukimo, išskyrus gaminamos produkcijos ir atsargų pardavimą ar kitokį disponavimą įprastinės Bendrovės komercinės veiklos metu;
  - 4.29.8. dėl turto įsigijimo iš ar perleidimo Akcininkui ar Susijusiems asmenims;
  - 4.29.9. dėl bet kokio Bendrovės finansavimo Akcininkų lėšomis sandorio sudarymo ar pakeitimo;

- 4.29.10. dėl bet kokio sandorio dėl turto nuomos, išperkamosios nuomos, gaunamų ar teikiamų paskolų, kreditų, finansinės nuomos (lizingo), kitokių finansinio pobūdžio sandorių, kurių suma didesnė kaip 000,00 EUR (_____eurų), sudarymo, pakeitimo ar nutraukimo;
  - 4.29.11. dėl bet kokio sandorio dėl nuostolių atlyginimo, skolos perkėlimo, reikalavimo perleidimo sudarymo, pakeitimo ar nutraukimo;
  - 4.29.12. dėl vertybinių popierių (vekselių ir pan.) išdavimo;
  - 4.29.13. dėl bet kokio kito sandorio, kurio vertė per vienus finansinius metus didesnė kaip 000,00 EUR (_____eurų), sudarymo, pakeitimo ar nutraukimo;
  - 4.29.14. dėl įgaliojimo išdavimo veiksams, kuriems atlikti pagal įstatymus, šią Sutartį ar Įstatus reikalingas visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimas, išdavimo;
  - 4.29.15. dėl prokūros išdavimo;
  - 4.29.16. Sprendimus dėl darbo sutarčių tarp Bendrovės ir bet kurio iš Akcininkų ar su Akcininku Susijusiu asmeniu sudarymo ir atlyginimo tokiems darbuotojams nustatymo;
  - 4.29.17. Sprendimus Bendrovės darbuotojams nustatyti/skirti atlyginimus, premijas, priedus ir kitus mokėjimus už atliekamas darbo funkcijas, kurių dydis viršija 000,00 EUR (_____eurų) per metus;
  - 4.29.18. dėl teismo bylų, arbitražo ar administracinių procesų inicijavimo, ieškinio pripažinimo, atsakymo nuo ieškinio, taikos sutarčių sudarymo, išskyrus įprastinius skolų išieškojimus reikalavimo sumai neviršijant 000,00 EUR (_____eurų).
  - 4.29.19. Dėl *[nurodyti kitus galimai svarbius sprendimus, kuriems priimti reikia Akcininkų pritarimo]*.
- 4.30. Kiekvienas Valdybos narys turi teisę perduoti bet kurią informaciją, susijusią su Bendrove, jos reikalais, verslu ir finansine padėtimi, tą Valdybos narį pasiūliusiam Akcininkui, kuris sužinotas komercines paslaptis ar kitą konfidencialią informaciją privalo laikyti paslapyje.
  - 4.31. Akcininkai naudosis šia Sutartimi jiems suteiktomis teisėmis ir, kiek tai neprieštarauja teisės aktų reikalavimams, užtikrins, kad jų pasiūlyti ir paskirti Valdybos nariai balsuotų taip, kad būtų įgyvendinti šioje Sutartyje numatyti Akcininkų išpareigojimai, bei kad būtų pasiekti šios Sutarties tikslai.
  - 4.32. Valdyba koordinuoja akcininkų bendrą veiklą, palaiko ir gerina santykius tarp akcininkų, valdo konfliktus tarp jų, užtikrina bendrovei būtinus išteklius iš akcininkų, prižiūri bendrovės sandorių su akcininkais įgyvendinimą ir kt.
  - 4.33. Šioje Sutartyje, Įstatuose bei teisės aktuose neapurtus Valdybos veiklos klausimus nustato Valdybos tvirtinamas Valdybos darbo reglamentas.
  - 4.34. Ši Sutartis ir visi jos priedai, kiek jie susiję su Valdybos funkcijų vykdymu, Valdybos nariams tampa privalomi ir vykdytini nuo Valdybos išrinkimo. Šioje Sutartyje, įskaitant jos priedus, Valdybai nustatytų pareigų nevykdymas ar netinkamas vykdymas laikomas konkretaus Valdybos nario funkcijų netinkamu vykdymu ir Akcininko, pasiūliusio konkretų asmenį į Valdybą, **esminiu Sutarties pažeidimu**, sudarančiu pagrindą Valdybos nario atšaukimui, Akcininko atsakomybei pagal šią Sutartį ir kitoms šioje Sutartyje nustatytoms procedūroms ir (ar) sankcijoms.

Bendrovės vadovas

- 4.35. Bendrovės vadovas yra atsakingas už Bendrovės valdymą bei ūkinę veiklą ir informaciją apie Bendrovę teikimą Akcininkams, kaip tai nustatyta šia Sutartimi, Bendrovės Įstatais ir galiojančiais teisės aktais.
- 4.36. Bendrovės vadovas privalo užtikrinti, kad Bendrovės turtas nebūtų perleidžiamas tretiesiems asmenims nuostolingomis bei nepagrįstomis sąlygomis.
- 4.37. Bendrovės vadovas renkamas iš Valdybos narių, išskyrus Valdybos pirmininką, kuris negali būti kartu ir Bendrovės vadovas. Akcininkai įsipareigoja užtikrinti, kad jų pasiūlyti Valdybos nariai kaskart Bendrovės vadovu išrinktų Akcininko B pasiūlytą asmenį, nebent atskiru atveju visi Bendrovės Akcininkai raštu susitartų arba visi Bendrovės Akcininkai Visuotiniame akcininkų susirinkime vienbalsiai nubalsuotų kitaip.
- 4.38. Bendrovės vadovas renkamas jį renkančios Valdybos kadencijos laikotarpiui ir su juo sudaroma terminuota darbo sutartis. Tas pats asmuo gali būti perrinktas Bendrovės vadovu neribotą kartų skaičių.
- 4.39. Atšaukiant Bendrovės vadovą, Akcininkai įsipareigoja užtikrinti, kad jų pasiūlyti Valdybos nariai balsuotų „Už“, jeigu Bendrovės vadovas atšaukiamas dėl padarytų teisės pažeidimų, nuostolių Bendrovei, neveiklumo, aplaidumo ar kitų svarbių priežasčių, o nesant svarbių Bendrovės vadovo atšaukimo priežasčių – balsuotų „Prieš“.
- 4.40. Atleidus Bendrovės vadovą iš užimamų pareigų, Akcininkai sąlygos ir užtikrins, kiek tai leidžia teisės aktų reikalavimai, kad Valdyba nedelsiant (tame pačiame ar kitame artimiausiame skubiai šaukiamame posėdyje) paskirtų naują Bendrovės vadovą pagal šioje Sutarties dalyje nurodytas taisykles.
- 4.41. Šalys susitaria, kad Bendrovės vadovo kandidatūrą pasiūlęs Akcininkas yra atsakingas už Bendrovės vadovo pareigas einančio asmens tinkamą pareigų vykdymą bei jo kontrolę.
- 4.42. Akcininkas, kurio pasiūlytas kandidatas yra išrinktas į Bendrovės vadovo pareigas, įsipareigoja:
  - 4.42.1. Užtikrinti, kad kitas Akcininkas nuolat turės galimybę nekludomai ir nedelsiant susipažinti su visais Bendrovės dokumentais, įskaitant tuos dokumentus, kuriuose yra (gali būti) Bendrovės komercinės (gamybinės) paslaptys, kad tam kitam Akcininkui, pastarojo prašymu, bus pateiktos visos Bendrovės sudaromos (sudarytos) sutartys ir susitarimai, visi Valdybos posėdžių protokolai, visi Bendrovės vadovo įsakymai, potvarkiai, visi darbiniai dokumentai ir kiti Bendrovės dokumentai ir informacija;
  - 4.42.2. Užtikrinti, kad Bendrovės vadovas suteiks Bendrovės Valdybai ir kiekvienam Akcininkui visą informaciją apie Bendrovės veiklą, įskaitant, bet beapsiribojant:
    - 4.42.2.1. Ketvirtinį Bendrovės balansą, pelno (nuostolių) ataskaitą – ne vėliau kaip iki sekančio ketvirčio ___ dienos;
    - 4.42.2.2. Metinį Bendrovės balansą, pelno (nuostolių) ataskaitą – ne vėliau kaip iki sekančių finansinių metų ___ dienos
    - 4.42.2.3. Informaciją apie Bendrovės piniginius srautus per praėjusį mėnesį – ne vėliau kaip iki sekančio mėnesio ___ dienos;

- 4.42.2.4. Informaciją apie sandorius, sudarytus, pakeistus ar nutrauktus per praėjusį mėnesį – ne vėliau kaip iki sekančio mėnesio ____ dienos;
  - 4.42.2.5. Informaciją apie bet kokias aplinkybes ar oficialius dokumentus, kurie gali būti nenumatyto įvykio Bendrovėje priežastimi – ne vėliau kaip _____;
  - 4.42.2.6. Informaciją apie Bendrovei iškeltus ieškinius - per trumpiausią įmanomą laikotarpį nuo susipažinimo su šiais ieškiniiais momento, tačiau, bet kuriuo atveju ne vėliau, kaip iki teisės aktais ar sutartimi nustatyto termino pateikti atsiliepinimus į šiuos trečiųjų asmenų ieškinius, vidurio;
  - 4.42.2.7. *[Nurodyti konkrečią kitą reikalingą informaciją ir jos pateikimo terminus].*
  - 4.42.2.8. Kitą Valdybos nario ar Akcininko pareikalautą informaciją – nedelsdamas.
- 4.43. Akcininkai susitaria, ir Akcininkas, kurio pasiūlytas asmuo yra išrinktas Bendrovės vadovu, įsipareigoja užtikrinti, kad
- 4.44. Ši Sutartis ir visi jos priedai, kiek jie susiję su Bendrovės vadovo funkcijų vykdymu, Bendrovės vadovui tampa privalomi ir vykdytini nuo Bendrovės vadovo išrinkimo. Šioje Sutartyje, įskaitant jos priedus, Bendrovės vadovui nustatytų pareigų nevykdymas ar netinkamas vykdymas laikomas Bendrovės vadovo funkcijų netinamu vykdymu ir Akcininko, pasiūliusio konkretų asmenį į Bendrovės vadovo pareigas, **esminiu Sutarties pažeidimu**, sudarančiu pagrindą Bendrovės vadovo atšaukimui, Akcininko atsakomybei pagal šią Sutartį ir kitoms šioje Sutartyje nustatytoms procedūroms ir (ar) sankcijoms.

5. Akcininkų teisė į informaciją, Bendrovės auditas ir Bendrovės pranešimai

- 5.1. Bet kuris Akcininkas turi teisę susipažinti su visais Bendrovės dokumentais ir informacija, įskaitant tuos dokumentus, kuriuose yra (gali būti) Bendrovės komercinės (gamybinės) paslaptys, visas Bendrovės sudaromas (sudarytas) sutartis ir susitarimus, visus Valdybos protokolus, Bendrovės vadovo įsakymus ir potvarkius, buhalterinės apskaitos bei kitą Bendrovės dokumentaciją ir informaciją, įskaitant, bet neapsiribojant:
- 5.2. Bet kuris Akcininkas turi teisę susipažinti, peržiūrėti ir tikrinti Bendrovės buhalterinės apskaitos knygų įrašus ir kitus buhalterinės apskaitos dokumentus, atlikti ir (ar) organizuoti jų auditą įprastomis Bendrovės darbo valandomis ir taip, kad atliekamas auditas kuo mažiau trukdytų įprastai Bendrovės veiklai.
- 5.3. Bet kuris Akcininkas, turi teisę inicijuoti ir užsakyti Bendrovės auditą tiek įmonėje, teikiančioje audito paslaugas Bendrovei, tiek kitoje audito įmonėje. Šiuo pagrindu pagal konkretaus akcininko reikalavimą iš Bendrovės lešų auditas atliekamas ne daugiau kaip vieną kartą per finansinius metus, nebent visi Akcininkai raštu nuspręstų kitaip.
- 5.4. Bendrovės pranešimai, viešai skelbtini pagal LR ABĮ ar kitus įstatymus, yra skelbiami juridinių asmenų registro tvarkytojo leidžiamame elektroniniame leidinyje viešiams pranešimams skelbti LR CK, LR ABĮ ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka ir terminais.

6. Nekonkuravimas

- 6.1. Kiekvienas Akcininkas sutinka ir įsipareigoja be išankstinio Visuotinio akcininkų susirinkimo sutikimo:
- 6.1.1. Pats netapti ir (ar) nebūti, taip pat užtikrinti, kad su juo Susiję asmenys nėra ir nebus su Bendrove konkuruojančio juridinio asmens steigėju, dalyviu, priežiūros ar valdymo organų nariu, patys nevykdys tokios konkuruojančios veiklos, nedirbs konkuruojančiame juridiniame asmenyje ar pas konkuruojantį fizinį asmenų pagal darbo sutartį ar visuomeniniais pagrindais, nekonsultuos tokių konkuruojančių asmenų Bendrovės vykdomo verslo klausimais;
  - 6.1.2. Neprašyti, nepatarti, neįkalbinėti ir kitaip neskatinti jokio esamo ar potencialaus Bendrovės kliento ar kurio nors su ja susijusio asmens (kontrahento) pasitraukti iš sandorių su Bendrove, nutraukti ar anuliuoti tokius sandorius, o taip pat neatlikti jokių kitų veiksmų, kurie gali padaryti žalą Bendrovės veiklai ir interesams.
  - 6.1.3. Nei tiesiogiai, nei netiesiogiai netarpininkauti ir neskatinti jokio darbuotojo nutraukti darbo sutartį su Bendrove ir nesamdyti jokio darbuotojo, kuris nutraukė darbo sutartį su Bendrove, jei taip samdyti siūloma per vienerius metus po darbo sutarties nutraukimo.
  - 6.1.4. Nei tiesiogiai, nei netiesiogiai netarpininkauti ir neskatinti jokio konsultanto, tiekėjo ar paslaugų teikėjo, tuo metu turinčio sutartį su Bendrove, nutraukti santykius su ja.
  - 6.1.5. Griežtai laikyti paslapyje ir neatskleisti, nenaudoti savo ar bet kurio trečiojo asmens naudai visos ar dalies jam žinomos konfidencialios informacijos ir komercinių paslapčių, susijusių su Bendrove, įskaitant klientų sąrašus ir duomenis, kainodaros politiką, veiklos metodus, marketingo planus ar strategijas, produktų plėtros metodus ir planus, naujų darbuotojų priėmimo planus, tyrimų projektus ir visą kitą neviešą informaciją, susijusią su Bendrovės verslu ir veikla.
- 6.2. Akcininkui pažeidus šios Sutarties 7.1 punkte nustatytus įsipareigojimus ar bet kurį iš jų (**esminis Sutarties pažeidimas**), kitas Akcininkas per __ (_____) kalendorinių dienų nuo tos dienos, kai sužinojo ar turėjo sužinoti apie padarytus pažeidimus, turi teisę savarankiškai kreiptis į pažeidimą padariusį Akcininką reikalaudamas sumokėti po 000,00 EUR (____ eurų) baudą už kiekvieną pažeidimo faktą, o pažeidimą padaręs Akcininkas įsipareigoja per 10 (dešimt) kalendorinių dienų nuo pareikalavimo momento sumokėti baudą bei pašalinti pažeidimą. Jeigu pažeidimas nepašalinamas per 10 (dešimt) kalendorinių dienų nuo pirmojo pareikalavimo, už kiekvienas 10 d., kurias pažeidimas tęsiasi, pažeidimą padaręs Akcininkas įsipareigoja nedelsdamas sumokėti reikalavimą pareiškusiam Akcininkui po 000,00 EUR (____ eurų) papildomą baudą. Papildomos baudos skaičiuojamos iki kol Akcininkas pašalina pažeidimą.
- 6.3. Šios Sutarties 7.1 punkto 7.1.1 – 7.1.4 papunkčiuose nustatyti apribojimai Akcininko atžvilgiu nustoja galioti praėjus 5 (penkiems) metams po to, kai šis Akcininkas nustoja būti Bendrovės akcininku. Sutarties 7.1.5 papunktyje nustatyti apribojimai galioja neterminuotai.

7. Akcijų perleidimas

- 7.1. Akcininkas neturi teisės jokia būdu perleisti, įkeisti, išnuomoti, atiduoti panaudai, įnešti į jungtinę veiklą, ar kokiu kitu būdu apriboti/suvaržyti visas ar dalį savo turimų Bendrovės Akcijų ar jų suteikiamų teisių pažeisdamas šios Sutarties nuostatas. Visi sandoriai dėl Akcijų ar jų suteikiamų teisių, sudaryti pažeidžiant šios Sutarties nuostatas (esminis Sutarties pažeidimas), yra negaliojantys nuo jų sudarymo momento (ab initio), nesukuria jokių teisių bei pareigų, ir tokio sandorio pagrindu negali būti daromi įrašai Bendrovės Akcijų apskaitos dokumentuose.
- 7.2. Akcininkai įsipareigoja neperleisti Akcijų tretiesiems asmenims __ (____) metus nuo šios Sutarties pasirašymo, o pasibaigus šiam terminui, ir ketinant perleisti Akcijas, griežtai laikytis šioje Sutartyje nustatytų reikalavimų.
- 7.3. Be visų kitų Bendrovės Akcininkų išankstinio rašytinio sutikimo Akcininko turimos Bendrovės Akcijos ar jų dalis negali būti perleistos kitu nei pardavimo būdu (įskaitant, bet neapsiribojant, įnešimą į juridinio asmens kapitalą, mainus, dovanojimą, palikimą testamentu), Akcijų suteikiamos teisės ar jų dalis negali būti perleistos, Akcijos ir (ar) jų suteikiamos teisės negali būti įkeistos, išnuomos, atiduotos panaudai, įneštos į jungtinę veiklą, ar kokiu kitu būdu apribotas/suvaržytas naudojimasis ir (ar) disponavimas Akcijomis ir (ar) jų suteikiamomis teisėmis.
- 7.4. Bet koks Bendrovės Akcijų savininko ar jų suteikiamų teisių turėtojo pasikeitimas, įskaitant perleidimą, įmanomas ir bus laikomas teisėtas tik su sąlyga, kad Akcijų įgijėjas besąlygiškai prisiima visus šioje Sutartyje numatytus įsipareigojimus. Akcijas savo valia perleidžiantis Akcininkas privalo užtikrinti ir garantuoti, kad Akcijas įsigijęs asmuo perimtų visas Akcijas perleidžiančio Akcininko teises ir pareigas, atsiradusias pagal šią Sutartį, ir įsipareigoja Bendrovės Akcijų perleidimo sutartyje nustatyti, kad Bendrovės Akcijos perleidžiamos su išskirtine sąlyga, kad jų įgijėjas (įgijėjai) prisiims visas iš šios Sutarties kylančias Akcininko teises ir pareigas, tapdamas šios Sutarties šalimi.
- 7.5. Akcininkas nedelsdamas privalo raštu informuoti kitus Akcininkus ir Bendrovę apie bet kokius jo turimoms Bendrovės Akcijoms ir (ar) jų suteikiamoms teisėms atsiradusius ar realiai gresiančius apribojimus/suvaržymus.
- 7.6. Nepriklausomai nuo to, ar Akcijas ketinama parduoti kitam Bendrovės Akcininkui, ar trečiajam asmeniui, Bendrovės Akcininkai turi pirmumo teisę įsigyti visas parduodamas Bendrovės Akcijas proporcingai jiems priklausančiam Bendrovės Akcijų skaičiui. Pasirašydamas šią Sutartį, kiekvienas iš Akcininkų patvirtina, kad jis, laikydamasis šioje Sutartyje, Įstatuose ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytų reikalavimų, tinkamai informuos Bendrovę apie numatomą akcijų perleidimą ir imsis visų priemonių, kad kitas Akcininkas galėtų įgyvendinti jo pirmumo teisę įsigyti parduodamas Bendrovės akcijas.

Akcininkų pirmumo teisės įgyvendinimas

- 7.7. Šalys susitaria, kad tiek parduodančio Akcijas Akcininko rašytiniame pranešime Bendrovei, tiek Bendrovės rašytiniame pranešime kitiems Akcininkams apie numatomą Bendrovės Akcijų pardavimą visada turi būti nurodytas perleidžiamų Akcijų skaičius, Akcijų įgijėjas, Akcijų pardavimo kaina bei atsiskaitymo už Akcijas termi-

nas, kuris negali būti ilgesnis nei 2 (du) mėnesiai nuo Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties pasirašymo dienos.

- 7.8. Bendrovės pranešimas Akcininkui apie numatomą Akcijų pardavimą turi būti išsiųstas ne vėliau kaip per 5 (penkias) kalendorines dienas nuo jo gavimo Bendrovėje. Šalys susitaria, kad Bendrovės pranešimai Akcininkams, susiję su Akcijų pardavimu, Akcininkams teikiami pasirašytinai arba registruotu laišku/registruotu greituoju (kurjerio) paštu, taip pat papildomai pateikiant faksu arba elektroniniu paštu.
- 7.9. Šalys susitaria, kad terminas, per kurį Akcininkas, įgyvendinantis pirmumo teisę, gali pranešti Bendrovei apie pageidavimą pirkti kito Akcininko parduodamas Akcijas, bus lygus 75 (septyniasdešimt penkios) kalendorinės dienos nuo Bendrovės pranešimo Akcininkui išsiuntimo dienos.
- 7.10. Šalys susitaria, kad Akcininkas, gavęs Bendrovės pranešimą apie numatomą Akcijų pardavimą, ir turintis pagrindo manyti, jog Akcijų pardavimo kaina yra per didelė, turi teisę savo sąskaita nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per 5 (penkias) dienas nuo Bendrovės pranešimo apie numatomą Akcijų pardavimą gavimo dienos, kreiptis į nepriklausomą turto vertintoją, turintį teisę Lietuvos Respublikoje verstis turto vertinimo veikla ir ja besiverčiantį, Akcijų rinkos vertei (kainai) nustatyti. Turto vertintojo išvada dėl Akcijų rinkos vertės (kainos) turi būti nedelsiant pateikta Akcijas ketinančiam parduoti Akcininkui ir Bendrovei. Jeigu Akcijas ketinantis parduoti Akcininkas nepateikia turto vertintojo išvados dėl Akcijų rinkos vertės (kainos) pakartotinio nustatymo, laikoma, kad jis sutinka su pirmumo teisę įgyvendinančio Akcininko pasamdyto turto vertintojo nustatyta Akcijų kaina ir privalo parduoti Akcijas to pageidaujančiam Akcininkui už kainą, nustatytą pirmumo teisę įgyvendinančio Akcininko pasamdyto turto vertintojo.

Jeigu Akcijas perleidžiantis Akcininkas nesutinka su pirmumo teisę įgyvendinančio Akcininko pasamdyto turto vertintojo nustatyta Akcijų kaina, tai Akcijas perleidžiantis Akcininkas turi teisę pats savo sąskaita nedelsdamas (bet ne vėliau kaip per 30 (trisdešimt) dienų nuo turto vertintojo, pasamdyto pirmumo teisę įgyvendinančio Akcininko, išvados dėl Akcijų kainos gavimo dienos) kreiptis į kitą nepriklausomą turto vertintoją, turintį teisę Lietuvos Respublikoje verstis turto vertinimo veikla ir ja besiverčiantį, Akcijų rinkos vertei (kainai) pakartotinai nustatyti. Turto vertintojo išvada dėl Akcijų rinkos vertės (kainos) pakartotinio nustatymo turi būti nedelsiant pateikta Akcijas ketinančiam pirkti Akcininkui ir Bendrovei. Tokiu atveju, Akcijų pardavimo kaina yra laikomas minėtų dviejų turto vertintojų (t.y. pasamdyto Akcininko, įgyvendinančio pirmumo teisę, ir pasamdyto Akcijų perleidėjo) nustatytų Akcijų kainų vidurkis, ir Akcininkai, pareiškę pageidavimą įsigyti parduodamas Akcijas, turi teisę įsigyti jas už minėtą turto vertintojų nustatytą rinkos verčių (kainų) vidurkį, o parduodantis Akcininkas privalo jas parduoti.

Šalys susitaria, kad Akcijų kainos patikslinimo konkretūs rezultatai taikomi tik tam Akcininkui (Akcininkams), kuris (kurie) šiame Sutarties punkte nustatyta tvarka kreipėsi į parduodantį Akcininką dėl kainos patikslinimo.

Tuo atveju, jeigu nei vienas Akcininkas per nustatytą terminą (75 kalendorines dienas nuo Bendrovės pranešimo Akcininkui išsiuntimo dienos) nepareiškė pageidavimo pirkti visas parduodamas Akcijas, parduodantis Akcininkas turi teisę parduoti

jas pranešime apie numatomą Akcijų pardavimą nurodytam asmeniui už kainą, ne mažesnę nei pranešime apie numatomą Akcijų pardavimą nurodyta Akcijų kaina.

- 7.11. Akcininkai susitaria, kad, net ir atsisakius pirmumo teisės įsigyti parduodamas Bendrovės akcijas, yra reikalingas atsisakiusiojo pirkti akcijas Akcininko raštiškas sutikimas, jei turimas Akcijas norima parduoti tretiesiems asmenims, kurie yra Bendrovės konkurentai, ar su jais Susiję asmenys.
- 7.12. Asmuo, atlygintinai įsigyjantis iš Akcininko Bendrovės Akcijas, už Akcijas privalo atsiskaityti ne vėliau kaip per 2 (du) mėnesius nuo Sutarties dėl Akcijų įsigijimo pasirašymo bei šios prievolės įvykdymą užtikrinti Akcininkui priimtinu būdu.

Akcijų išpirkimas

- 7.13. Šalys susitaria laikyti, kad Akcininkas pateikė likusiems Akcininkas ir Bendrovei įpareigojantį ir neatšaukiamą pranešimą apie savo pageidavimą ir išipareigojimą parduoti visas jo turimas Akcijas likusiems Akcininkams, jeigu Akcininkas padaro esminį šios Sutarties pažeidimą ir jo neištaiso ir (ar) nesumoka susijusių baudų, ir (ar) neatlygina Akcininkui kitų tuo sukeltų nuostolių per 20 (dvidešimt) kalendorinių dienų nuo Akcininko reikalavimo pateikimo pažeidimą padariusio Akcininko adresu, nurodytu šioje Sutartyje.
- 7.14. Šalys susitaria, kad, Sutarties 8.13 punkte nurodytu atveju, Sutartį pažeidęs Akcininkas privalo Akcijas parduoti pageidaujantiems liekantiems Akcininkams (*priverstinis Akcijų pardavimas*) per 75 (septyniasdešimt penkias) kalendorines dienas nuo rašytinio liekančio Akcininko kreipimosi dėl Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo gavimo. Liekantis Akcininkas, pateikdamas pažeidusiam Akcininkui kreipimąsi dėl Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo, kartu privalo jį pateikti ir Bendrovei, kuri tą pačią dieną apie tai raštu informuoja kitus liekančius Akcininkus. Jeigu dėl Akcijų pirkimo kreipiasi daugiau nei vienas Akcininkas, tai parduodamos Akcijos padalijamos ir parduodamos liekantiems Akcininkams proporcingai jų daliai Bendrovės įstatiniame kapitale.
- 7.15. Liekantis Akcininkas, pateikdamas Sutartį pažeidusiam Akcininkui ir Bendrovei kreipimąsi dėl Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo, kartu privalo pateikti nepriklausomo turto vertintojo (turinčio teisę Lietuvos Respublikoje verstis turto vertinimo veikla ir ja besiverčiančio) išvadą dėl Akcijų rinkos vertės (kainos). Jeigu Sutartį pažeidęs Akcininkas nepateikia turto vertintojo išvados dėl Akcijų rinkos vertės (kainos) pakartotinio nustatymo, laikoma, kad jis sutinka su liekančio Akcininko pasamdyto turto vertintojo nustatyta Akcijų kainą, ir jis privalo parduoti Akcijas už minėtą liekančio Akcininko pasamdyto turto vertintojo nustatyta Akcijų kainą Akcijas pageidaujantiems įsigyti liekantiems Akcininkams. Jeigu Sutartį pažeidęs Akcininkas nesutinka su liekančio Akcininko pasamdyto turto vertintojo nustatyta Akcijų kaina, tai Sutartį pažeidęs Akcininkas turi teisę pats savo sąskaita nedelsdamas (bet ne vėliau kaip per 30 (trisdešimt) dienų nuo turto vertintojo, pasamdyto liekančio Akcininko, išvados dėl Akcijų kainos gavimo dienos) kreiptis į kitą nepriklausomą turto vertintoją, turintį teisę Lietuvos Respublikoje verstis turto vertinimo veikla ir ja besiverčiantį, Akcijų rinkos vertei (kainai) pakartotinai nustatyti. Turto vertintojo išvada dėl Akcijų rinkos vertės (kainos) pakarto-

tinio nustatymo turi būti nedelsiant pateikta Akcijas ketinčiam pirkti liekančiam Akcininkui ir Bendrovei. Tokiu atveju, Akcijų pardavimo kaina yra laikomas minėtų dvejų turto vertintojų (t.y. pasamdyto liekančio Akcininko, ir pasamdyto Sutartį pažeidusio akcininko) nustatytų Akcijų kainų vidurkis, ir Sutartį pažeidęs Akcininkas privalo Akcijas parduoti už šią kainą (vidurkį) to pageidaujantiems liekantiems Akcininkams.

- 7.16. Jeigu Sutartį pažeidęs Akcininkas vengia įforminti Sutarties 8.13 – 8.15 p. nurodytą Akcijų perleidimą, tai, liekančiam Akcininkui sumokėjus Akcijų kainą (8.15 p.) į notaro ar advokato depozitinę sąskaitą, ši Sutartis, turto vertintojo išvada dėl Akcijų rinkos vertės (kainos) nustatymo ir Akcijų kainos sumokėjimo faktą pagrindžiantys dokumentai yra pagrindas pripažinti Akcijų perleidimo sutarties sudarymą ir nuosavybės teisės į Akcijas perėjimą už Akcijas sumokėjusiam liekančiam Akcininkui (Akcininkams), o taip pat pagrindas Bendrovės vadovui padaryti atitinkamus įrašus Bendrovės akcininkų apskaitos dokumentuose. Bendrovės vadovas įsipareigoja tokiu atveju nedelsdamas Bendrovės akcijų apskaitos dokumentuose padaryti įrašus apie nuosavybės į Akcijas perėjimą ir supranta bei sutinka, kad šio įsipareigojimo nevykdymas bus laikomas **esminiu šios Sutarties pažeidimu**.
- 7.17. Šalys susitaria, kad tuo atveju, jeigu pradedamas bylinėjimasis dėl Sutarties 8.13-8.16 punktų taikymo, tai Sutartį pažeidusiam Akcininkui (8.13 p.) yra sustabdomas dividendų išmokėjimas už laikotarpį nuo liekančio Akcininko kreipimosi dėl pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo iki teismo sprendimo įvykdymo (**Bylinėjimosi laikotarpis**). Tuo atveju, jeigu kompetentingas teismas priima Sutartį pažeidusiam Akcininkui nepalankų sprendimą, tai šis Akcininkas neatšaukiamai sutinka, kad už visą Bylinėjimosi laikotarpį jam priskaičiuoti Bendrovės dividendai būtų padalinti kitiems Akcininkams, proporcingai jų daliai Bendrovės Įstatiniame kapitale.

8. Kitos Akcininkų teisės ir pareigos

- 8.1. Akcininkai taip pat susitaria ir įsipareigoja:
- 8.1.1. Įgyvendinti savo teises ir kaip Bendrovės Akcininkai, valdybos nariai ar vadovai (jeigu tokiais būtų išrinkti) daryti tokią įtaką, kad užtikrintų visišką ir galutinį šios Sutarties nuostatų, taip pat ir Šalių ketinimų, buvusių šios Sutarties sudarymo metu, įgyvendinimą.
  - 8.1.2. Priimdami su Bendrovės veikla susijusius valdymo sprendimus veikti atsižvelgiant į Bendrovės interesus, visus Bendrovės veiklai įtaką darančius savo sprendimus grįšti skaidraus verslo principu, vengti interesų konflikto, taip pat susilaikyti nuo tokių veiksmų, kurie galėtų neigiamai paveikti Bendrovės veiklą ir (ar) veiklos rezultatus.
  - 8.1.3. Bendradarbiauti ir priimti sprendimus, kurie atitiktų Bendrovės ir jos Akcininkų interesus.
  - 8.1.4. Veikdami savarankiškai neatlikti veiksmų, kurie neatitiktų Bendrovės interesų, kenktų jos įvaizdžiui, dalykinei reputacijai ar kitaip darytų žalą Bendrovei ar jos Akcininkams.

- 8.1.5. Visada siekti susitarimo dėl atitinkamų sprendimų priimtinumą ir dėti visas pastangas siekiant išspręsti ginčus taikiai, nesvarbu ar jie kiltų iš šios Sutarties, ar dėl Bendrovės veiklos.
- 8.2. Akcininkai įsipareigoja raštu ir papildomai faksu ar elektroniniu paštu nedelsdami informuoti vienas kitą ir Bendrovę apie jiems žinomų Bendrovės sandorių tarp Bendrovės ir Akcininko ir (ar) tarp Bendrovės ir Susijusių asmenų sudarymą, nurodydami jų pobūdį, ir, jeigu įmanoma, vertę..
- 8.3. Akcininkai neturi teisės priimti sprendimų ar atlikti kitų veiksmų, kurie pažeidžia šią Sutartį ir (ar) Bendrovės Įstatus ir (ar) yra priešingi Bendrovės veiklos tikslams, akivaizdžiai viršija normalią gamybinę-ūkinę riziką, yra akivaizdžiai nuostolingi ar akivaizdžiai ekonomiškai Bendrovei nenaudingi.

9. Atsakomybė

- 9.1. Tuo atveju, jeigu Akcininkas padaro **esminį** šios Sutarties pažeidimą, tai kito Akcininko reikalavimu privalo nedelsdamas sumokėti jam baudą, lygią 000,00 EUR (_____ eurų) už kiekvieną pažeidimą.
- 9.2. Jei ši Sutartis nenumato kitos netesybų rūšies ar dydžio, tai tuo atveju, jeigu Akcininkas pažeidžia, nevykdo ar netinkamai vykdo **bet kurį kitą** savo įsipareigojimą, numatytą šioje Sutartyje, o taip pat jeigu paaiškėja, kad šioje Sutartyje nurodyti šio Akcininko pareiškimai ir (ar) garantijos neatitinka tikrovės, yra netikslūs ar neteisingi, ir per 10 (dešimt) kalendorinių dienų nuo tos dienos, kai gavo raštišką kito Akcininko pranešimą, kuriame reikalaujama ištaisyti pažeidimą arba įvykdyti įsipareigojimą, akcininkas neištaiso ar nesiima efektyvių veiksmų tokiam pažeidimui ištaisyti ar įsipareigojimui įvykdyti, o tais atvejais, kai pažeidimas yra nepašalinamo ar neištaisomo pobūdžio – nedelsiant, šią Sutartį pažeidęs Akcininkas įsipareigoja, kiekvieno tokio atskiro pažeidimo atveju sumokėti pretenziją pateikusiam Akcininkui 000,00 EUR (_____ eurų) baudą ir atlyginti pažeidimu padarytus nuostolius, kiek jų nepadengs bauda.
- 9.3. Akcininkai vienareikšmiškai patvirtina, kad, atsižvelgiant į Sutarties tikslą ir Šalių ketinimus, Sutartyje nurodytos baudos yra Akcininkų nustatytos kaip iš anksto įvertintų, konkrečiu atveju galimų kito Akcininko nuostolių minimali suma, kurios nereikia įrodinėti, ir todėl yra protingos, sąžiningos ir teisingos.
- 9.4. Baudos sumokėjimas neatleidžia kaltojo Akcininko nuo visiško nuostolių atlyginimo nukentėjusiai Šaliai ir Bendrovei.
- 9.5. Baudos sumokėjimas ir nuostolių atlyginimas neatleidžia Akcininko nuo įsipareigojimų pagal šią Sutartį vykdymo.
- 9.6. Jeigu Akcininkas pažeidžia balsavimo įsipareigojimus, nustatytus šioje Sutartyje, bet kuris kitas Akcininkas turi teisę kreiptis į teismą dėl Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų, priimtų balsavus pažeidžiant šią Sutartį, pripažinimo negaliojančiais, arba Visuotinio akcininkų susirinkimo balsavimo rezultatų perskaičiavimo pagal šią Sutartį. Esant teismui pateiktam Akcininko ieškiniui dėl sprendimų pripažinimo neteisėtais ar balsų perskaičiavimo šiuo pagrindu, kiti Akcininkai privalo imtis visų veiksmų, kad sustabdytų ginčijamų sprendimų įgyvendinimą.
- 9.7. Šios Sutarties Šalių teisės ir teisių gynimo būdai ir priemonės yra alternatyvūs ir gali būti taikomi kartu. Tiek bet kurios Šalies nepasinaudojimas, tiek uždelsimas įgyven-

dinti teisę pagal Sutartį nebus laikomas tokios teisės atsisakymu, o bet koks vienkartinis ar dalinis pasinaudojimas tokia teise neužkirs kelio tolesniam ar visiškam pasinaudojimui tokia teise.

- 9.8. Šalis atleidžiama nuo atsakomybės kitai Šaliai, jeigu savo įsipareigojimų neįvykdė dėl nenugalimos jėgos (force majeure). Nenugalimos jėgos atveju vadovaujama Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatomis.

10. Konfidencialumas

- 10.1. Visa informacija, esanti Sutartyje ar su ja susijusi, įskaitant Sutarties sąlygas, informaciją apie Sutarties Šalis, jų veiklą ir tarpusavio ryšius, sužinota ar atskleista tiek sąmoningai, tiek atsitiktinai derybų dėl Sutarties, Sutarties rengimo, sudarymo ir (ar) vykdymo metu yra laikoma konfidencialia.
- 10.2. Tiek Sutarties galiojimo laikotarpiu, tiek neterminuotą laikotarpį po jos pasibaigimo ar ją nutraukus nei viena iš Šalių, įskaitant jos organų narius, darbuotojus, konsultantus, taip pat Bendrovės Valdybos narius, vadovą, darbuotojus ar konsultantus, kuriems jos turinys yra ar bus visas ar iš dalies atskleistas, be kitos Šalies išankstinio rašytinio sutikimo neturi teisės atskleisti šios informacijos jokiems tretiesiems asmenims (išskyrus Šalių teisininkus ir auditorius, o taip pat atvejus, kai atskleidimas yra įsakmiai privalomas pagal Šaliai taikomus įstatymus) ir (ar) naudoti šios informacijos jokiems tikslams, nesusijusiems su Sutarties vykdymu.
- 10.3. Kiekvienas Akcininkas įsipareigoja užtikrinti, kad kiekvienas su šia Sutartimi ar jos dalimi susipažįstantis asmuo, įskaitant jų pasiūlytus Bendrovės valdymo organų narius, iki susipažinimo su konfidencialia informacija pasirašytų konfidencialumo įsipareigojimą.
- 10.4. Teisėtai atskleidžiant konfidencialią informaciją, bet koks pareiškimas ar atskleidimas turi būti mažiausios įmanomos apimties.
- 10.5. Konfidencialumo įsipareigojimo pažeidimas laikomas **esminiu Sutarties pažeidimu**, o jeigu jis padaromas Bendrovės valdymo organo nario – ir netinkamu tokio nario pareigų vykdymu.

11. Taikytina teisė ir ginčų sprendimas

- 11.1. Ši Sutartis sudaryta ir turi būti aiškinama pagal Lietuvos Respublikos teisę.
- 11.2. Ginčai, susiję su šia Sutartimi, jos vykdymu ir (ar) aiškinimu, sprendžiami derybų būdu. Nepavykus išspręsti ginčo derybų būdu per 30 (trisdešimt) dienų nuo Akcininko, pasiūliusio pradėti derybas, raštiško pareiškimo pateikimo kitai ginčo šaliai dienos, ginčas galutinai išsprendžiamas kompetentingame Lietuvos Respublikos teisme pagal Bendrovės buveinę. *[Galima alternatyva – ginčus spręsti tarptautiniame arbitraže – tokiu atveju šiame punkte reiktų įtraukti Šalių pasirinktos arbitražo institucijos arbitražinę išlygą. Pagrindiniai arbitražo privalumai – konfidencialumas ir tikėtinas greitesnis ginčo išnagrinėjimas pasitelkiant arbitrais konkrečios srities specialistus. Tačiau reikia turėti omenyje, kad, pirma, arbitražo teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymas gali užtrukti ilgiau, tad gali būti prarastas greito reagavimo privalumas, antra, arbitražo sprendimas yra neskundžiamas, taigi nėra gali-*

mybės užginčyti nepalankų sprendimą, trečia, tam, kad užsienio arbitražo sprendimas būtų vykdytinas Lietuvoje, jis turi būtų pripažintas Lietuvos apeliacinio teismo nutartimi, kuri gali būti skundžiama Aukščiausiajam teismui, taigi ilgėja sprendimo realaus įvykdymo terminas, ir galiausiai, arbitražo procesas paprastai yra daug brangesnis, nei valstybės garantuojamas teismo procesas.]

12. Sutarties galiojimas

- 12.1. Ši Sutartis įsigalioja tą dieną, kai ją pasirašo visos Sutarties Šalys ir konkrečiam Akcininkui galioja tol, kol jis yra pasirašęs ir (arba) turi bent vieną Bendrovės Akciją, išskyrus Sutarties 7 skyriuje numatytus išpareigojimus dėl nekonkuravimo, kurie galioja visą Sutartyje nustatytą terminą nepriklausomai nuo to, kad kuris nors Akcininkas nebeturi Bendrovės Akcijų. Sutarties nuostatos dėl Akcininkų atsakomybės, konfidencialumo ir ginčų sprendimo galioja neterminuotai.
- 12.2. Vienam ar keliems iš Akcininkų įsigijus daugiau Bendrovės Akcijų, negu nurodyta šioje Sutartyje, arba pardavus ar kitaip perleidus visas ar dalį Bendrovės Akcijų, nurodytų šioje Sutartyje, arba kitaip pasikeitus Bendrovės Akcijų savininkui (įskaitant paveldėjimą) ar jų suteikiamų teisių turėtojui, Sutartis lieka galioti visiems teisėtiems Bendrovės Akcijų savininkams/įgijėjams ar jų suteikiamų teisių turėtojams, ir kiekvienam iš Akcininkų/teisių turėtojų visi atitinkami išpareigojimai pagal šią Sutartį yra privalomi ir atitinkamai vykdytini. Pasikeitus Akcininkų turimam Bendrovės Akcijų skaičiui, ši Sutartis galioja net ir nepadarius Sutarties pakeitimų.
- 12.3. Sutarties pasirašymo dieną steigiamos Bendrovės Akcininkų sąrašas pridedamas prie šios Sutarties kaip Priedas. Pasikeitus Bendrovės Akcininkų sudėčiai ar jų turimų Akcijų skaičiui, Bendrovės vadovas privalo nedelsdamas sudaryti naują Akcininkų sąrašą ir po vieną jo egzempliorių pateikti kiekvienam Akcininkui. Atnaujintas Akcininkų sąrašas tampa šios Sutarties dalimi.
- 12.4. Jeigu Bendrovės Įstatų ar kitų Bendrovės steigimo dokumentų nuostatos prieštarauja šios Sutarties nuostatoms, pirmenybė turi būti teikiama išpareigojimams pagal šią Sutartį. Prieštaravimo tarp Sutarties ir kitų Bendrovės dokumentų atveju Akcininkai išpareigoja imtis visų reikalingų veiksmų (įskaitant balsavimą už atitinkamus pakeitimus), kad Bendrovės Įstatų ar kitų steigimo dokumentų nuostatos, prieštaraujančios šiai Sutarčiai, būtų, kiek tai leidžia įstatymai, pakeistos taip, kad atitiktų Sutarties nuostatas ir tikslus.
- 12.5. Jeigu kuri nors šios Sutarties nuostata prieštarauja įstatymams, arba pasikeitus įstatymams tokia tampa, ar dėl kokių nors kitų priežasčių yra negaliojanti, ji nedaro negaliojančiomis likusiųjų šios Sutarties nuostatų. Tokiu atveju Šalys išpareigoja nedelsdamos pakeisti negaliojančią nuostatą teisiškai veiksminga norma, kuri savo turiniu kiek įmanoma labiau atitiktų Šalių tikslus ir ketinimus Sutarties sudarymo metu.
- 12.6. Visi šios Sutarties pakeitimai ir papildymai galioja tik tuo atveju, jeigu dėl jų raštu susitaria ir juos pasirašo visos Sutarties Šalys.
- 12.7. Nei viena iš Šalių neturi teisės perleisti visų ar dalies šia Sutartimi prisiimtų savo teisių ar išpareigojimų kitaip, kaip tik gavusi visų kitų Sutarties Šalių išankstinį rašytinį sutikimą. Bet koks teisių ar pareigų perleidimas, pažeidžiantis šią nuostatą, laikomas

niekiniu ir negalioja nuo jo sudarymo momento. Šis Sutarties punktas netaikomas Akcijų paveldėjimo pagal įstatymą atveju.

- 12.8. Sutartis automatiškai netenka galios (išskyrus Sutarties nuostatas dėl Akcininkų atsakomybės, konfidencialumo ir ginčų sprendimo, kurios galioja neterminuotai), jeigu per 6 (šešis) mėnesius nuo Bendrovės steigimo sutarties pasirašymo dienos Bendrovė neįregistruojama Juridinių asmenų registre (Sutarties 3.3.8 papunktis), o taip pat Bendrovė išregistravus iš Juridinių asmenų registro.
- 12.9. Sutartis gali būti nutraukta visų Akcininkų rašytiniu susitarimu.

13. Susižinojimas

- 13.1. Jeigu šioje Sutartyje konkrečiu atveju nenustatyta kitaip, visi pagal šią Sutartį pateikiami reikalavimai, pranešimai ir kita korespondencija pateikiama pasirašytinai arba siunčiama registruotu laišku/registruotu greituoju (kurjerių) paštu, taip pat papildomai kartu siunčiama faksu arba elektroniniu paštu, žemiau Sutartyje nurodytais Šalių rekvizitais.
- 13.2. Kiekviena Šalis, pakeitusi Sutartyje nurodytus jos kontaktinius duomenis, nedelsdama, bet ne vėliau kaip per 3 (tris) kalendorines dienas, apie tai privalo raštu informuoti kitą Šalį ir Bendrovę. To nepadarius, pranešimas, pateiktas Sutartyje nurodytais Šalies kontaktiniais duomenimis, bus laikomas įteiktu tinkamai.

14. Baigiamosios nuostatos

- 14.1. Pasirašydamos šią Sutartį, Šalys pareiškia, jog jos dalyvavo rengiant Sutarties projektą, turėjo galimybę konsultuotis ir konsultavosi su jų pasirinktais teisės konsultantais, Sutartis sudaroma laisva valia, visos Sutarties sąlygos Šalims yra aiškios, suprantamos ir atitinka Šalių tikruosius ketinimus.
- 14.2. Ši Sutartis sudaryta trimis vienodos teisinės galios egzemplioriais, iš kurių po vieną perduodama Sutarties Šalims ir vienas perduodamas Bendrovei. Šalys pasirašo kiekviename Sutarties lape.
- 14.3. Kiekviena Šalis padengia savo išlaidas, įskaitant mokesčius, susidarancias šios Sutarties rengimo, derinimo, sudarymo ir įgyvendinimo metu.
- 14.4. Šalys patvirtina, kad abipusis bendradarbiavimas ir gera valia sudaro šios Sutarties pagrindą ir Šalys vykdys savo prisiimtus įsipareigojimus remiantis abipusio bendradarbiavimo principais.
- 14.5. Pasikeitus aplinkybėms Šalys įsipareigoja persiderėti dėl šios Sutarties.

15. Sutarties priedai

- 15.1. Priedas Nr. 1 – Bendrovės Įstatų projektas.
- 15.2. Priedas Nr. 2 - Bendrovės verslo planas 20__ metams.
- 15.3. Priedas Nr. 3 – Bendrovės biudžetas 20__ metams.
- 15.4. Priedas Nr. 4 – _____ sutarties tarp _____ ir _____ projektas / esminės sąlygos.
- 15.5. Priedas Nr. 5 – Steigiamos Bendrovės Akcininkų sąrašas.

- 15.6. Priedas Nr. 6 – Bendrovės valdymo organo nario patvirtinimo forma.
15.7. Priedas Nr. 7 – Valdybos darbo reglamento projektas
15.8. Priedas Nr. 8 - Bendrovės vadovo pareiginių nuostatų projektas.
15.9. Priedas Nr.... [*Papildomos sutartys*]

16. Šalių rekvizitai ir parašai

Akcininkas A:

Registruotos buveinės adresas:
Adresas korespondencijai:
Tel. Nr.
Fakso Nr.
El. p.

A.V. (pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Akcininkas B:

Registruotos buveinės adresas:
Adresas korespondencijai:
Tel. Nr.
Fakso Nr.
El. p.

A.V. (pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Bendrovės valdymo organo nario patvirtinimas

20__ m. _____ d., Vilnius

Aš, _____, asmens kodas _____, išrinktas **UAB „LT“**, buveinės adresas _____ g. _____, Vilnius, Lietuvos Respublika, (toliau vadinama Bendrove) [*vadovas (direktorius)/valdybos narys*], patvirtinu, jog aš kaip Bendrovės [*vadovas/valdybos narys*], esu susipažinęs su 20__-__ d. Bendrovės Akcininkų Sutartimi ir visais jos priedais. Įsipareigoju nenaudoti man atskleistos ar kitais būdais gautos su minėta Sutartimi susijusios informacijos kitaip, nei siekdamas užtikrinti jos vykdymą, o taip pat imtisi visų priemonių tinkamam šios Sutarties įgyvendinimui, kiek tai priklauso ir yra susiję su Bendrovės [*vadovo/valdybos nario*] pareigų vykdymu.

Taip pat, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.87 straipsniu ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 19 straipsniu, patvirtinu, kad šio patvirtinimo surašymo dieną mano asmeniniai interesai neprieštarauja Bendrovės interesams ir tarp jų nėra jokio interesų konflikto, o taip pat kad šio patvirtinimo surašymo dieną aš nesu jokio kito juridinio asmens organo narys (narys, akcininkas, dalininkas, pajininkas, savininkas, stebėtojų tarybos, valdybos ar kito organo narys, vadovas ir pan.). Garantuojau, kad visą mano, kaip [*nurodyti pareigas*], pareigų ėjimo Bendrovėje laikotarpį mano asmeniniai interesai neprieštarauja Bendrovės interesams, tarp jų nebus jokio interesų konflikto ir aš be Bendrovės akcininkų sutikimo nebūsiu jokio kito juridinio asmens dalyvis ar organo narys.

Šiuo taip pat įsipareigoju ateityje nedelsdamas raštu informuoti Bendrovę ir jos akcininkus apie bet kokius būsimus ar galimus konfliktus tarp mano ir Bendrovės interesų, nurodydamas jų pobūdį ir vertę, o taip pat iš anksto raštu informuoti Bendrovės akcininkus apie savo ketinimus tapti kitų juridinių asmenų dalyviu ar jų organų nariu.

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Nr. 3

Kriterijai	Jungtinės veiklos bendrųjų įmonių formų teisinio reguliavimo lyginamoji lentelė (priedas Nr. 3)					
	Lietuvos			ES		
UAB / AB ¹	MB ²	ŪB ³	EEIG ^{4r}	SE ⁵	SCE ⁶ⁱ	SPE ⁶ⁱⁱ
Teisinis subjektiskumas ir kapitalas	Privatusis juridinis asmuo ^{6vi} , kuris įgyja teisinį subjektiskumą nuo įregistravimo momento ^{6x} ir gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme ⁶ . Minimalus įstatinis kapitalas 10 000 Lt / 150 000 Lt ⁶ⁱⁱ (2 500 EUR / 40 000 EUR ⁶ⁱⁱ , apmokėtas pinigais arba turtais, įskaitant turtes teises ⁶ⁱⁱ).	Privatusis juridinis asmuo ^{6vi} , kuris įgyja teisinį subjektiskumą nuo įregistravimo momento ir gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme. Minimalus įstatinis kapitalas nėra	Privatusis juridinis asmuo LT, bet kitose VN gali ir nebūti JA, tačiau bet kurioju atveju gali turėti visas teises ir pareigas, sudaryti sandorius, atlikti kitus teisinius veiksmus, būti ieškovu ar atsakovu teisme ^{6x} . Narių maškai yra grupės nuosavybė ^{6x} .	Juridinis asmuo, kurį steigti gali tik kiti tam tikrų formų juridiniai asmenys (dažniausiai, AB ar VN. SE – akcinė bendrovė, veikianti pagal tos valstybės narės, kurioje yra jos registruota buveinė, teisę ^{6xii} ir kurios kapitalas negali būti mažesnis kaip 120 000 EUR ^{6xiii}).	Juridinis asmuo ^{6xvi} , kurio narių skaitčius ir kapitalas yra kintamas ^{6xv} . SCE steigti gali ir fiziniai asmenys, jei jų ne mažiau kaip 5 ir (ar) bendrovės, tačiau turi būti tarpautinis elementas – vienas iš subjektų kitoje VN ^{6xvi} . SCE kapitalas negali būti mažesnis nei 30 000 EUR ^{6xvi} ir jį sudaryti gali tik ekonomiškai įvertinamas turtas ^{6xvii} .	Juridinis asmuo, kuris būtų steigiamas vieno arba kelių fizinų ir (ar) juridinių asmenų, tačiau steigimo metu turintis tarpautinį elementą ^{6xix} ir kuris įgytų teisinį subjektiskumą nuo įregistravimo momento ir galėtų savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme. Minimalus įstatinis kapitalas galėtų varijuoti nuo 1 EUR iki 8 000 EUR ^{6xx} .
Valdymas	Centralizuotas. Konkretus mechanizmas numatomas įstatuose ^{6xxi} . Svarbiausias organas – visuotinis susirinkimas ^{6xxii} , sprendimai priimami daugumos balsais arba kvalifikuotos daugumos ^{6xxiii} . Kiekvienas	Decentralizuotas, pagrindiniai klausimai apibrėžiami ŪB veiklos sutartyje. ŪB vardu veikia ir jos reikalus tvarko tik bendrijos tikrieji nariai (atskirai arba visi kartu) ^{6xxiii} , per juos ŪB įgyja civilines teises, prisima	Centralizuotas (organai – narių susirinkimas ir vadovas), bet apibrėžiamos grupės steigimo sutartys ⁶ⁱⁱ . Tik vadovas arba jeigu yra du ar daugiau vadovų.	Centralizuotas – akcinių susirinkimas (sprendžia SE reglamente kurie pagal LT teisę priskirti AB visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencijai ^{6iv} , sprendimai priimami daugumos	Centralizuotas – analogiškas SE valdymui ⁶ⁱ .	Centralizuotas – būtų privatomas valdymo organas, svarbiausius sprendimus priimtų visuotinis akcininkų susirinkimas ⁶ⁱⁱ . Jei pagal nacionalinę teisę būtų numatyta darbuotojų dalyvavimas būtų

<p>UAB ir AB privalo turėti ir vienasmenį valdymo organą (vadovą), kuris organizuoja kasdieninę bendrovės veiklą^{xxv} ir jos vardu vienvaldiškai veikia santykiuose su kitais asmenimis^{xxvi}, matytas kiekybinis atstovavimas^{xxvii}. UAB taip pat gali turėti ir kolegialų organą^{xxviii}, o AB – privalo^{xxix}.</p>	<p>UAB ir AB privalo turėti ir vienasmenį valdymo organą (vadovą), kuris organizuoja kasdieninę bendrovės veiklą^{xxv} ir jos vardu vienvaldiškai veikia santykiuose su kitais asmenimis^{xxvi}, matytas kiekybinis atstovavimas^{xxvii}. UAB taip pat gali turėti ir kolegialų organą^{xxviii}, o AB – privalo^{xxix}.</p>	<p>Stiegti gali ir vienas asmuo, bet jungtines veiklas atveju</p>	<p>Stiegti gali tik fiziniai asmenys^{xl}. Minimalus steigėjų</p>	<p>Stiegti gali mažiau- siai du fiziniai ir (ar) juridiniai</p>	<p>civilines pareigas ir jas įgyvendina^{xli}. Steigimo sutartyje, gali būti numatytas komanditorių sukimo gavimas^l. Sprendimus dėl ŪB veiklos sutarties keitimo, ŪB reorganizavimo, pertvarkymo ir likvidavimo – priima visi nariai (komanditoriai ir tikrieji)^{li}.</p>	<p>Kiekvienas turi 1 balsą, bet trečiaisiais asmenimis^{liii}. Kiekvienas narys turi 1 balsą, bet steigimo sutartyje tam tikriems nariams gali būti suteiktas daugiau nei 1 balsas su sąlyga, kad nė vienas narys neturėtų balsų daugumos^{liv}.</p>	<p>arba administracinis organas^{lv} (narių skaičius LT ne- numatytas, tačiau vienas paskirtas narys, atsako už SE valdymą taip, kaip AB vadovas pagal LT teisės normas)^{lv}.</p>	<p>CE steigama tos pagal valstybės narės, kurioje</p>	<p>Stiegti gali ir (ar) vienas fizinis ir (ar) juridinis asmuo, bet</p>
<p>privatomas ir kolegialaus valdymo ar priežiūros organo formavimas nuo priklausomai nuo taikytinos nacionalinės teisės.</p>	<p>privatomas ir kolegialaus valdymo ar priežiūros organo formavimas nuo taikytinos nacionalinės teisės.</p>	<p>privatomas ir kolegialaus valdymo ar priežiūros organo formavimas nuo taikytinos nacionalinės teisės.</p>	<p>privatomas ir kolegialaus valdymo ar priežiūros organo formavimas nuo taikytinos nacionalinės teisės.</p>	<p>privatomas ir kolegialaus valdymo ar priežiūros organo formavimas nuo taikytinos nacionalinės teisės.</p>					

	turi būti bent du partneriai (tiek fiziniai, juridiniai asmenys) ¹⁾⁸¹ⁱ . Sudaroma steigimo sutartis ^{181v} ir įstatai ^{181v} , kuriuos pasirašo kuriantis asmuo, bet jungtinės veiklos atveju turi būti bent du partneriai, o maksimalus narių skaičius 10 ^{181x} . Sudaroma: steigimo sutartis ^{181x} ir nuostatai ^{181x} , kuriuos pasirašo visi steigėjai arba jų igaliojami JAR. Steigimo dokumentai tvirtinami notaro ¹⁸¹ⁱ .	skaičius – vienas asmuo, bet jungtinės veiklos atveju turi būti bent du partneriai, o maksimalus narių skaičius 10 ^{181x} . Sudaroma: steigimo sutartis ^{181x} ir nuostatai ^{181x} , kuriuos pasirašo visi steigėjai arba jų igaliojami JAR. Steigimo dokumentai tvirtinami notaro ¹⁸¹ⁱ .	asmenys ¹⁸¹ⁱⁱ . Sudaroma notarinė UB veiklos sutartis, kurią pasirašo visi steigėjai ar jų igaliojami asmenys ^{181v} ir kuri registruojama JAR ^{181v} .	iš skirtingų VN, gali būti numatyta ribojimų narių skaičiui (20) ^{181vi} . Sudaroma steigimo sutartis, kuri registruojama JAR ^{181vii} .	riejo SE steigia savo registruotą buveinę, akcinėms bendrovėms taikoma teisė ^{181xi} . Sudaroma steigimo dokumento įstatai ir steigimo sutartis arba viskas viena arba. Dokumentai tvirtinami notarine tvarka ir registruojami JAR, jei SCE steigama LT ^{181xii} . Būtinai darbuotojų dalyvavimas (analogia SE atveju) ^{181xiii} .	SSCE steigia savo registruotą buveinę, kooperatyvams taikoma teisė ^{181xi} . Sudaroma steigimo dokumento įstatai ir steigimo sutartis arba viskas viena arba. Dokumentai tvirtinami notarine tvarka ir registruojami JAR, jei SCE steigama LT ^{181xii} . Būtinai darbuotojų dalyvavimas (analogia SE atveju) ^{181xiii} .	jungtinės veiklos aspektų reikėtų, bent dviejų asmenų. Steigiama vienu iš reglamentu numatytų būdų, sudarant SPE įstatus, kuriuos turėtų būti aptarti reglamente ir jo pirmame priede numatyti klausimai ^{181xiv} .
Fiduciarinės pareigos	Alcinkinių tarpusavio teisės ir pareigos nereguliuojamos. Jos gali būti apibrėžtos alcinkinių sutartyse, pvz., sutartyse dėl balsavimo ^{181xv} . Numatytos tam tikros garantijos	Narių bendradarbiavimas paremtas asmeninėmis savybėmis grįstomis bendradarbiavimo principu ^{181ei} . Nariai turi MBĮ ir kt. įstatymuose, taip pat MB nuostatuose nustatytas teise ^{181ei} .	Dalyvio teisėmis laikoma CK, UBĮ ir kituose įstatymuose bei bendrijos veiklos sutartyje nustatytų dalyvio turinių ir neturinių teisių visuma ^{181v} .	Tarpusavio santykių nereguliuojami, bet pagrindinis EEIG tikslas padėti savo nariams vykdyti ekonominę veiklą arba ją plesti, taip pat pasiekti geresnių šios veiklos rezultatų.	Tarpusavio santykių nereguliuojami; SE reglamente numatytos tik tam tikros garantijos mažiesiems akcininkams: pvz., teisė sukaukti visuotinį susirinkimą ^{181vii} , įtraukti klausimus	Tarpusavio santykių nereguliuojami. Numatyta galimybė mažiems akcininkams pateikti prašymą dėl sprendimo priėmimo arba vienuotinio akcininkų susirinkimo	

	(apsauga) mažie- siems akcininkams, pvz.: susausti akcininkų susiriki- mą ^{xxxvi} , pildyti akci- ninkų susirinkimo darbotvarkę ^{xxxvii} prašyti slapto balso- vimo ^{xxxviii} ir kt.	Jei nario veiksmai prieštarauja MB veiklos tikslams ir negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateišyje pa- sikeis, jo teisės gali būti priverstinai parduotos ^{xxxix} .	Jei dalyvio veiksmai prieštarauja ŪB veiklos tikslams ir negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateišyje pa- sikeis, dalyvio teisės gali būti priverstinai parduotos ^{xcv} .	Dėl grupės steigimo sutaršyje išvardytų priežasčių arba jei sunkiai pažeidžiami isipareigojimai arba sutrinkdoma / keliam rimta grėsmė grupės veiklai, bet kuris narys gali būti pašalintas ^{xcvi} .	Į susirinkimo dar- botvarkę ^{xcvii} . Kitiems santykiams turi būti taikoma naciona- linė teisė pagal SE įsteigimo valstybę (LT – ABĮ).	Mažieji nariai nesutinkdami su atitinkamais visuo- tinių susirinkimų sprendimais gali atsistatydinti ^{xcviii} + jiems suteikiamos tokios pat teisės kaip ir SE atveju ^{xcix} .	sušaukimo ^{cl} .
Finansinės teisės	Pelno dalis propor- cinga partneriui nuosavybės teise priklausančių akcijų nominaliai vertei ^{clii} .	Pelno dalis paskirs- toma kiekvienam nariui proporcingai jo įnašo dydžiui ^{cliv} .	Pelno dalis, skirta dalyviams, paskirs- toma kiekvienam dalyviui propor- cingai jo įnašo dydžiui ^{clv} .	Pelnas skirstomas hygiomis dalimis, nebent steigimo sutaršyje numatyta kitaip ^{clvi} .	SE reglamente nereguluojama, taikoma nacionalinė teisė, taikytina AB (ABĮ).	Numatomos įsta- tuose – dividendai gali būti mokami proporcingai narių SCF atliktai veiklai arba šiai organi- zacijai suteiktoms paslaugoms ^{clvii} .	Nustatomas įsta- tuose ^{clviii} .

Dalies perdimas	<p>Perleidžiant akcijas, prieš perleidimą, raštu informuojama UAB – pirmenybės teisė įsigyti kt. akcininkams^{cxv}. Perleidimo sutartis rašytinė, o kai parduodama 25 % ar daugiau UAB akcijų arba akcijų pardavimo kaina yra didesnė kaip 14 500 EUR, išskyrus atvejus, kai akcininkų asmeninės vertybinių popierių sąskaitos tvarkomos vertybinių popierių rinką reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka^{cx}.</p> <p>Perleidus akcijas, apie tai turi būti informuojama UAB^{cxv}, perleidimas fiksuojamas akcijų apskaitos dokumentuose arba akcijų sertifikatuose^{cxvi}.</p> <p>Sudaromas akcininkų sąrašas, kai jų du ir daugiau^{cxviii}, info, teikiama JAR. Akcininkų sutartimi taip pat galima susitarti dėl ribojimų perleidžiant akcijas.</p>	<p>Apie ketinimą parduoti nario teises turi informuoti MB^{cxv}, o MB prima sprendimą dėl teisių išpirkimo. Jei toks sprendimas nepriimtas, narys gali savo dalį parduoti ar kitaip perleisti kitam fiziniam asmeniui^{cxv}. Naujas narys MB turėtų pateikti teisių įgijimą patvirtinančių dokumentų ar jo išrašą^{cxvi}.</p> <p>Narys gali ir savanoriškai pasitraukti, apie tokį ketinimą jis turi raštu pranešti MB^{cxviii}.</p> <p>Nauji MB nariai priimami nuostatuose nustatyta tvarka narių susirinkimo sprendimu^{cxviii}.</p> <p>Informacija apie narius teikiama JAR informacinei sistemai^{cxix}.</p>	<p>Dalyvis iš ŪB gali pasitraukti savo arba kitų dalyvių iniciatyva istatymuose ir ŪB veiklos sutartyje nustatyta tvarka. Dalyviui pasitraukiant iš bendrijos, jo teisės neperleidžiamos ir kiti asmenys jų neįvyk^{cx}.</p> <p>Nauji dalyviai į bendriją priimami, dalyvio teisės perleidžiamos ir iš bendrijos pasitraukiamam įstatymų ir sutartyje nustatyta tvarka^{cxvi}. Priimančius dalyvius, ar jiems pasitraukiant visų dalyvių vieningai (nebent, sut. numatyta kitaip) t. b. priimamas sprendimas dėl ŪB veiklos sutarties keitimo. Sutartis pasirašoma visų dalyvių ir informuojamas JAR^{cxviii}.</p>	<p>Bet kuris grupės narys gali visą arba neduotai kitam grupės nariui arba trečiajam šaliai; tačiau būtinas vieningas grupės narių pritarimas^{cxviii}.</p> <p>Grupės narys gali atsakyti narystės steigimo sutartyje nustatyta tvarka, o jeigu sutartyje tokia tvarka nenustatyta – kitiems grupės nariams vieningai pritarus^{cxvix}.</p> <p>Nauji nariai į grupę priimami narių vieningu sprendimu^{cxv}.</p>	<p>SE reglamente nereguluojama, taikoma nacionalinė teisė, taikytina AB (ABĮ).</p>	<p>Remiantis įstatais ir priitarus visuotiniam narių susirinkimui arba valdymo ar administravimo organui, pajus gali būti perleistas arba parduodamas nariui arba bet kuriam narys tę įgyjanciam asmeniui^{cxvii}. Pajų perleidimas nelemia SCE pabaigos.</p> <p>Nauji nariai į SCE priimami priitarus valdymo arba administravimo organui^{cxviii}.</p> <p>Įstatuose gali būti numatyta įvairių papildomų reikalavimų nariams.</p>	<p>Akcijų perleidimui būtū taikomas nacionalinė teisė, kur būtū SPE įsteigta, pavyzdžiui, jei Lietuvoje, ABĮ nuostatos, taikomos UAB^{cxviii}.</p>
------------------------	---	---	--	--	--	---	--

<p>Veiktos tęstinumas</p>	<p>Alcinkinų kaita neturi įtakos UAB / AB veiklai. Likvidavimas pradedamas, jei baigiasi laikotarpis, kuriam UAB priimamas akcininkų sprendimas arba kai atsiranda kt. įstatymuose numatyti likvidavimo pagrindai^{cxviii}.</p>	<p>Narių kaita neturi įtakos MB veiklos tęstinumui. MB baigia veiklą, jei jos veikla buvo ribota ir apibrėžta tam tikru laikotarpiu^{cxix} arba nariai priėmė sprendimą nutraukti veiklą^{cxvii} arba kai atsiranda kt. įstatymuose numatyti likvidavimo pagrindai.</p>	<p>Jei ŪB liko tik 1 dalyvis, ji turi būti likviduojama, jei jis per 6 mėn. po tokio dalyvių skaičiaus sumažėjimo nenusprendžia ŪB reorganizuoti ar pertvarkyti, išskyrus atvejus, kai per šį laikotarpį į bendriją priimamas naujas dalyvis ir pakeičiama bendrijos veiklos sutartis. ŪB taip pat gali būti likviduota, dalyviams priėmus vienbalsiai (nebent sut. numatyta kvalifikuota dauguma) toki sprendimą, taip pat CK numatytais pagrindais^{cxviii}.</p>	<p>Grupė gali būti likviduota jos nariams vienigai (jei sut. nenustatyta kitaip) priėmus tokį sprendimą</p> <p>Grupė turi būti likviduota:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) pasibaigus veiklos laikotarpiui arba esant bet kokioms kitoms likvidavimo priežastims, nurodytoms sutartyje, arba 2) pasiekus grupės tikslus arba kai toliau siekti tų tikslų nebeįmanoma^{cxviii}. 	<p>SE reglamente nereguluojama, taikoma nacionalinė teisė, taikytina AB (ABĮ).</p>	<p>Jei išėjus nariams kapitalas tampa mažesnis nei 30 000 EUR, likę nariai papildomais įnašais privalo atkurti kapitalą, iki šios ribos^{cxvix}.</p> <p>Likviduojant, nutraukiant veiklą, tapus nemokia, nutraukiant mokėjimus ir panašiais atvejais – taikoma LT nacionalinė teisė, taikytina kooperatyvams, jei SCE įsteigta LT^{cxvix}.</p>	<p>Taikoma nacionalinė teisė, jei SPE būtų registruota LT, būtų taikomos ABĮ nuostatos skirtingose UAB ar kitų t. a. aktų nuostatose^{cxvix}.</p>
<p>Atsakomybė</p>	<p>Ribota civilinė atsakomybė^{cxviii}.</p>	<p>Neribota civilinė atsakomybė^{cxix}. Kai ŪB pritevolens įvykdyti neužtenka bendrijos turto, tikrieji nariai – solidariai visu savo turto, o komanditoriai – tik tuo savo turto, kurį įnešė ir (ar) įsipareigojo įnešti^{cxii}.</p>	<p>Neribota civilinė atsakomybė^{cxii}, vadovo veiksmams lemia atsakomybę grupei, net jei neatsakomybė grupei neapibrėžta tikslų^{cxiii} kiekvienas santis narys 5 metus lieka atsakingas už grupės skolas ir kitus įsipareigojimus, atsiradusius prieš jam nustojant būti grupės nariu^{cxiii}.</p>	<p>Ribota civilinė atsakomybė^{cxiv}.</p>	<p>Ribota civilinė atsakomybė, jei SCE įstatai nenumato kitaip^{cxiv}.</p>	<p>Ribota civilinė atsakomybė^{cxvii}.</p>	

Apmokėtinimas UAB/AB pelnas – pelno mokesčių (15 % arba 5 %); Akcininkų gaunama pelno dalis pelno mokesčių (15 % arba 0 %) arba GPM (15 %).	MB pelnas – pelno mokesčių (15 % arba 5 %); Narių gaunamos pajamos: dividendai – GPM 15 %; asmeniniams poreikiams išimtos lėšų sumos – GPM 15 % + socialiniai mokesčiai, nes prilyginama pajajoms su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais ^{cbvii} .	UB pelnas – pelno mokesčių (15 % arba 5 %); Narių gaunamos pajamos: pajamoms iš paskirstytojo pelno – GPM 15 %; asmeniniams poreikiams išimtos lėšų sumos – GPM 15 % + socialiniai mokesčiai, nes prilyginama pajajoms, susijusioms su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais. Jei nariai JA – ne moka mokesčių nuo paskirstytos pelno dalies ^{cbviii} .	EEIG pelno mokesčio nemoka. Mokesčiai mokami tik narių lygmenyje, o EEIG paskirstytas pelnas kaip JA pelnas arba gyventojų pajamos pagal Pelno ir GPM įstatymus.	Įsteigta LT SE moka tokius pat mokesčius kaip ir pagal UAB / AB.	Įsteigta LT SCE moka tokius pat mokesčius kaip ir pagal LT teisę įsteigti kooperatyvai.	Būtų apmokestinama, pagal tos valstybės, nacionalinius mokesčių įstatymus, kurioje būtų įsteigta.
---	---	--	--	--	---	---

ⁱ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpateska.showdoc_l?p_id=48362&p_tr2=2 – Akcinių bendrovių įstatymas, toliau – ABĮ.
ⁱⁱ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpateska.showdoc_l?p_id=478805&p_tr2=2 – Mažųjų bendriųjų įstatymas, toliau – MBĮ.
ⁱⁱⁱ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpateska.showdoc_l?p_id=478806&p_tr2=2 – Ūkinių bendriųjų įstatymas, toliau – UBĮ.
^{iv} http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpateska.showdoc_l?p_id=224483&p_tr2=2 ir <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:31985R2137&qid=14175202248&from=LT> – Europos ekonominių interesų grupių įstatymas ir reglamentas, toliau EEIGĮ ir EEIGR.
^v http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpateska.showdoc_l?p_id=414456 ir <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001R2157&qid=1417524242003&from=LT> – Europos privacijos bendrovės įstatymas ir reglamentas, toliau SEĮ ir SER.
^{vi} http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpateska.showdoc_l?p_id=364509&p_tr2=2 ir <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R1435>

&qid=1417535540022&from=LT – Europos kooperatinių bendrovių įstatymas ir reglamentas, toliau SCEĮ ir SCER.
^{vii} <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:520008PC0396&from=EN> ir http://www.europeanprivatecompany.eu/legal_texts/download/Hungarian-presidency-Mai2011-.pdf - Europos privacijos bendrovės pirminis projektas bei paskutinis projekto variantas, pastarasis toliau SPER.
^{viii} ABĮ 2 str. 2 d.
^{ix} ABĮ 11 str.
^x CK 2.33 str. 1 d.
^{xi} ABĮ 2 str. 3–4 d., Apmokėjimas 8 str.
^{xii} <http://vz.lt/article/2014/6/28/istatimi-kapitala-perskaiciuoti-bus-galima-dvejus-metus>
^{xiii} ABĮ 45 str.
^{xiv} MBĮ 2 str. 1 d.
^{xv} MBĮ 8 str. Įnašu negali būti darbai ir paslaugos.
^{xvi} UBĮ 2 str. 5 d.

- xxvii ŪBĮ 9 str. 2 d.
 xxviii ŪBĮ 9 str. 4 d.
 xxix EEIGĮ 2 str. 1. EEIGR 1 str. 3 d.
 xxx EEIG 2 str. 4 d.
 xxxi SER 1 str. – 2 str.
 xxxii SER 3 str. 1 d.
 xxxiii SER 4 str. 2 d.
 xxxiv SCER 1 str. 6 d. kurio pagrindinis tikslas turi būti tenkinti savo narių poreikius ir plėtoti jų ekonominę bei socialinę veiklą, ypač sudarant sutartis su jais tiekti prekes, teikti paslaugas arba atlikti tokios rūšies darbus, kokius SCE atlieka arba užsako. SCE taip pat gali siekti tenkinti savo narių poreikius pirmiau nurodytu būdu skatindama juos dalyvauti ekonominėje veikloje, vtenoje ar keliose SCE ir (arba) nacionaliniuose kooperatyvuose. SCE gali vykdyti veiklą per savo dukterinę bendrovę.
 xxxv SCER 1 str. 2 d.
 xxxvi SCER 2 str.
 xxxvii SCER 3 str. 2 d.
 xxxviii SCER 4 str. 2 d.
 xxxix SCER 3 str. 3 d. ir 5 a. str.
 xxx SPER 19 str. 3 d.
 xxxi ABĮ 4 str. 2 d. 7–8 p. 7) visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencija, jo šaukimo tvarka; 8) kiti bendrovės organai, jų kompetencija, šių organų narių rinkimo ir atšaukimo tvarka;
 xxxiii ABĮ 20 str.; 27 str. 1 d. (20 str.), dalyvauti turi 1/2 akcininkų
 xxxiii ABĮ 28 str. 2/3 arba 3/4 bet įstatuose gali būti numatyta ir daugiau.
 xxxiv ABĮ 37 str. 8 d.
 xxxv ABĮ 19 str. 6 d.; 37 str.
 xxxvi ABĮ 37 str. 10 d.
 xxxvii Stebėtojų taryba ir / arba valdyba. Stebėtojų tarybos formavimas ir įgaliojimai
 ABĮ 31–32, Valdybos ABĮ 33–35
 xxxviii ABĮ 19 str. 1–2 Privalo nuo 2015-07-01
 xxxix MBĮ 22 str.
 xl MBĮ 21 str.
 xli MBĮ 5 str. 3 d.
 xlii MBĮ 12 str.
 xliii MBĮ 15 str. 1 d.
 xliiii MBĮ 16 str. 3 d.
 xlii MBĮ 17 str.
 xlii MBĮ 18 str. 2/3, bet nuostatuose gali būti nustatyta ir didesnė kaip 2/3 kvalifikuota balsų dauguma.

xlvi MBĮ 19 str., pavyzdžiui naujiems nariams priimti.

xlvi ŪBĮ 10 str. 1 d. ir 5 d.

xlvi ŪBĮ 2 str. 6 d.

l ŪBĮ 10 str. 4 d.

li ŪBĮ 10 str. 3 d.

lii EEIGR 16 str.

liii EEIGR 20 str. 1 d.

liiv EEIGR 17 str.

lv SER 52 str.

lvi SER 57 str.

lvii SEĮ 4 str. 3–4 d.

lviii SEĮ 4 str. 3–4 d.

lix SER 38 str.

lx SEĮ 4 str. 3–4 d.

lxi SCER 36–44 str.

lxii SPER 27 str.

lxiii ABĮ 3 str. 1 d., 6 str. 1 d.

lxiv ABĮ 7 str. Turinys.

lxv ABĮ 4 str. – Turinys.

lxvi ABĮ 4 str. 8 d.

lxvii CK 2.64 str. 2 d. 4 p.

lxviii MBĮ 2 str. 1 d.

lxix MBĮ 2 str. 2 d.

lxx MBĮ 4 str.

lxxi MBĮ 5 str.

lxxii MBĮ 3 str. 5 d.

lxxiii ŪBĮ 3 str. 1 d. Yra numatyta tam tikrų ribojimų steigėjams 6 str. 4–5 d. Jais negali būti: kitų bendrųjų tikrieji nariai, individualių įmonių savininkai, valstybė, savivaldybės, valstybės įmonės, savivaldybės įmonės, biudžetinės įstaigos, ūkinės bendrijos ir individualios įmonės, EEIG ir jų nariai (tikrųjų ŪBĮ); komanditoriumi negali būti valstybė, savivaldybės, valstybės įmonės, savivaldybės įmonės, biudžetinės įstaigos. lxxiv ŪBĮ 3 str. 3–4 d. Sutarties turinys 4 str.

lxxv ŪBĮ 3 str. 6 d.

lxxvi EEIGR 4 str.

lxxvii EEIGI 4 str. 1 d.

lxxviii SER 15 str. 1 d.

lxxix SER 2 str.

lxxx SER 12 str. 2 d.

lxxxi SCER 17 str. 1 d.

- lxviii SCER 5 str. 1–3 d.
 lxxviii SCER 11 str. 2 d.
 lxxv SPER 8 str.
 lxxv CK 2.88 str. dėl balsavimo.
 lxxv ABĮ 23 str. 1 d. kuriems priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/10 visų balsų, jeigu įstatai nenumato mažesnio balsų skaičiaus.
 lxxvii ABĮ 25 str. 3 d. kuriems priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/20 visų balsų, jeigu bendrovės įstatuose nenustatytas mažesnis balsų skaičius, siūlymu
 lxxviii ABĮ 27 str. 7 d. jeigu tam pritaria akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/10 balsų šiame visuotiniame akcininkų susirinkime.
 lxxv ABĮ 14 str. 1 d. įstatymų nustatytos akcininkų turčinės ir neturčinės teisės negali būti apribotos, išskyrus įstatymų nustatytais atvejais
 x CK 2.115 str. 1 d.
 xi http://www.ukmin.lt/web/lt/daznai_uzduodami_klausimai
 xii MBĮ 7 str. 2 d.
 xiii MBĮ 10 str. 5 d.
 xiv ŪBĮ 7 str. 1 d.
 xv ŪBĮ 7 str. 8d.
 xvi EEIGR 27 str. 2 d.
 xvii SER 55 str. 1d.
 xviii SER 56 str.
 xix SCER 15 str. 1 d.
 c SCER 15 str 2 d.
 d SCER 55 ir 57 str.
 d1 SPER 30str.
 d2 ABĮ 40 str. 1 d. 59–60 str.
 d3 MBĮ 26 str. 4 d.; bet galima gauti ir avansines išmokas: nario asmeniniams poreikiams arba pelno dalį už mažesnę nei finansiniai metai laikotarpį.
 e ŪBĮ 12 str. 4.
 ev EEIGR 21 str. 1d.
 evi SCER 66 str.
 evii SPER 21 str.
 cix ABĮ 47 str.
 cx ABĮ 47str 10d. ir CK 1.73 str. 1 d. 3p.
 cxii ABĮ 14 str 4 d.
 cxiii ABĮ 46 str.
 cxiiii ABĮ 41-1 str. 1 d.
 cxv MBĮ 10str. 2 d.
- cxv MBĮ 10str. 3d.
 cxvi MBĮ 10 str. 4 d.
 cxvii MBĮ 11 str. 1 d.
 cxviii MBĮ 9 str.
 cxix MBĮ 6-1 str.
 cxx ŪBĮ 13 str. 1 d.
 cxxi ŪBĮ 6 str. 3 d.
 cxxii ŪBĮ 4 str. 4 d.
 cxxiii EEIGR 22 str. 1 d.
 cxxiv EEIGR 27 str. 1 d.
 cxxv EEIGR 26 str. 1 d.
 cxxvi SCER 4 str. 11 d.
 cxxvii SCER 14 str. 1 d.
 cxxviii SPER 16 str.
 cxxix ABĮ 73 str. 2 ir 9 d.
 cxxx MBĮ 5 str. 2 d. 15 p.
 cxvii MBĮ 13str. 13 p., sprendimą priima MB narių susirinkimas kvalifikuota balsų dauguma, kuri negali būti mažesnė kaip 2/3 visų mažosios bendrijos narių turimų balsų. MBĮ 18 str. 1 d. 6 p.
 cxviii ŪBĮ 16 str. 1–4 d.
 cxviii EEIGR 31 str. 1–2 d.
 cxvix SCER 3 str. 4–5 d.
 cxvii SCER 72 str.
 cxviii SPER 40 str.
 cxviii ABĮ 2 str. 2 d.
 cxviii MBĮ 2 str. 1 d.
 cxvix ŪBĮ 2 str. 5 d.
 cxii ŪBĮ 8str. Asmuo, kuris nebėra tikrasis narys, pagal bendrijos prievoles, atsiradusias, kol jis buvo tikruoju nariu, atsako taip, kaip jis atsakytų būdamas tikruoju nariu.
 cxii EEIGR 24 str. 1 d.
 cxiii EEIGR 20 str. 1 d. nebent grupė įrodo, kad trečioji šalis žinojo arba tomis aplinkybėmis negalėjo nežinoti, kad veiksmas neatitinka grupės tikslų
 cxiii EEIGR 34 str.
 cxiv SER 1 str. 2 d.
 cxvi SCER 1 str. 2 d.
 cxvi SPER 3 str. 1 d.
 cxvii http://www.ukmin.lt/mb_mokesciai
 cxviii Pelno mokesčio įstatymo 12 str. 9 p.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Laimonas Marcinkevičius

TARPTAUTINĖS JUNG TINĖS VEIKLOS
TEISINIS REGULIAVIMAS IR TAIKYTINA TEISĖ

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2015

Daktaro disertacija rengta 2006–2015 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Saulius Katuoka (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01S)

Daktaro disertacija ginama Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

doc. dr. Laurynas Biekša (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01S)

Nariai:

prof. dr. Ramūnas Birštonas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01S)

doc. dr. Simona Drukeitinienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01S)

prof. habil. dr. Borisas Melnikas (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, socialiniai mokslai, vadyba, 03S)

doc. dr. Raffaele Torino (Romas Tre universitetas (Italijos Respublika), socialiniai mokslai, teisė, 01S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2016 m. sausio 21 d. 11 val. Mykolo Romerio universitete, I-414 aud.

Adresas: Ateities g. 20, LT-08303, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiųsta 2015 m. gruodžio 21 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (Gedimino pr. 51, Vilnius) ir Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20, Vilnius) bibliotekoje.

TARPTAUTINĖS JUNG TINĖS VEIKLOS TEISINIS REGULIAVIMAS IR TAIKYTINA TEISĖ

Santrauka

Disertacijoje tiriamos problemos. Nevienodas, nuolatos mokslines ir praktines diskusijas iššaukiantis jungtinės veiklos traktavimas sudaro *pirmąją* problemą, tiriamą šiame darbe. Kai kuriose Europos šalyse jungtinė veikla yra prilyginama partnerystei, kitose – ne. Bet kuriuo atveju jungtinės veiklos samprata teisininkų praktikoje požiūriu nėra vieninga, aiški bei skiriasi atskirose jurisdikcijose. Akivaizdu, kad tradicinių, istoriškai susiformavusių partnerystės principų taikymas šiandieninei komercinei jungtinei veiklai, ypač turinčiai tarptautinį (užsienio) elementą, neatitinka šiuolaikinių tarporganizacinių verslo ryšių bei ūkio subjektų jungtinių poreikių. Todėl svarbu atskleisti tarptautinės jungtinės veiklos požymius ir išryškinti jos skirtumus nuo partnerystės.

Antroji teisinė problema, kuri nagrinėjama šiame darbe, yra susijusi su būtinybe atriboti jungtinės veiklos sutartį nuo kitų komercinių sutarčių. Netinkamai atribojus gali susidaryti klaidingas įspūdis, kad bet koks kooperacinio pobūdžio bendradarbiavimas, bet kokie sutartiniai rinkos sandoriai gali būti traktuojami kaip jungtinė veikla ar net partnerystė. Dar daugiau – praktikoje verslo subjektams ar užsienio investuotojams, netgi nesiekiantiems partnerystės, tai gali lemti teisinės partnerystės kvalifikavimo pasekmes: aukštesnio pareigos bendradarbiauti standarto taikymą, reikalavimą atsiskaičiuoti savo trumpalaikių interesų ir suteikti prioritetą ne asmeninei, bet visos partnerių grupės gerovei, solidarią atsakomybę pagal bendras prievoles, fiduciarines pareigas ir t. t. Todėl būtina pateikti jungtinės veiklos sutartį ir kitus komercinius sandorius atibojančius skirtumus, priimant žinioje šiame sutartiniame ryšyje esantį užsienio (tarptautinį) elementą.

Trečioji autoriaus nagrinėjama problema - tai Lietuvos teisinio reguliavimo bei jo įtvirtintų teisinių verslo organizavimo formų tinkamumas tarptautinei jungtinei veiklai. Jungtinė veikla yra priemonė įgyti ir suvienyti skirtingų įmonių išteklius, be to, pasidalinus kontrolę, pasiekti grupę individualių ir bendrų partnerių tikslų. Bendros įmonės valdymo struktūra turi padėti išlaikyti balansą tarp bendros įmonės ir individualių jos dalyvių tikslų, skatintų akcininkus nenustoti tartis tarpusavyje, o kilus konfliktams įpareigotų juos spręsti. Vadinas, tarptautinės jungtinės veiklos atveju teisinis reguliavimas reikalingas tam, kad užtikrintų įstatymines prielaidas tokiai valdymo struktūrai sukurti ir veikti, o taip pat prisidėtų prie ilgalaikio bendrų įmonių tvarumo. Autoriaus nuomone, tikslinga neapsiriboti *de lege lata* vertinimu ir, atsižvelgiant į įmonių teisės ir sutarčių teisės tobulinimo tendencijas, pateikti įžvalgas dėl tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo perspektyvų, išanalizuoti *de lege ferenda* galimybes, kurios galėtų padėti tarptautinės jungtinės veiklos dalyviams – partnerinėms ir susijusioms įmonėms – siekti savų tikslų ir skatintų užsienio investicijas.

Ketvirtoji autoriaus nagrinėjama teisinė problema yra susijusi su teisiniu supranacionalinių įmonių formų reguliavimu ir ES teisėje įtvirtintų įmonių rūšių įvertinimu būti pasirinktomis tarptautinei jungtinei veiklai vykdyti. Autoriaus nuomone, reikia atsakyti į klausimą, ar ES įmonių teisės dariniai tokie kaip Europos ekonominių interesų grupės,

Europos bendrovės ar Europos kooperatinė bendrovė teisiškai tinkami tarptautinei jungtinei veiklai struktūrizuoti ir kokios jų perspektyvos būti tarptautinės jungtinės veiklos struktūra ES.

Penktoji šiame darbe analizuojama teisinė problema yra susijusi su tarptautinės jungtinės veiklos sutarties taikytinos teisės problematika, ypač kai jungtinės veiklos šalys nėra pasirinkusios taikytinos teisės. Vienos valstybės sienas peržengiantys įmonių tarpusavio santykiai dažniausiai yra susiję su mažiausiai dviejų valstybių teisinėmis sistemomis ir tarptautinės privatinės teisės reguliuojamais taikytinos teisės aspektais. Užsienio elementas ir kiti tarptautinės jungtinės veiklos požymiai turi didelę reikšmę jos taikytinai teisei, kurią būtina išanalizuoti. Roma I reglamentas numato „griežtas ir greitas taisyklės“, nustatant taikytiną teisę tam tikroms sutarčių rūšims, todėl būtina įvertinti, kaip šis reglamentas sprendžia tarptautinei jungtinei veiklai taikytinos teisės klausimus.

Tyrimų objektas yra užsienio elementą, bendrą komercinį tikslą ir pasidalintą kontrolę turintis sutartinis ryšys tarp dviejų ar daugiau juridinių asmenų bei su juo susijęs teisinis reguliavimas.

Darbo tikslas. Disertacijos tikslas – per tarptautinės jungtinės veiklos ir partnerystės tarpusavio santykio prizmę pateikti probleminius tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo Lietuvoje aiškinimo bei taikymo aspektus, o taip pat pasiūlyti problemų sprendimo būdus, atitinkančius tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijas ir perspektyvas tiek materialinės, tiek kolizinės teisės kontekste.

Darbo uždaviniai. Siekiant nurodyto tikslo, darbe išskirti šie uždaviniai: apžvelgti istorinius aspektus, kurie suformavo pagrindinius tarptautinę jungtinę veiklą kvalifikuojančius ir nuo partnerystės bei kitų komercinių sutarčių atribojančius požymius; išanalizuoti šiuos požymius ir jų charakteristikas; atskleisti bendrąsias tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijas ir perspektyvas; pateikti koncentruotą ES supranacionalinių įmonių formų bei pagrindinių iniciatyvų analizę, išnagrinėti šių formų praktinio pritaikymo galimybes bei tendencijas tarptautinės jungtinės veiklos struktūrizavimui; ištirti tarptautinės jungtinės veiklos teisinių formų Lietuvoje (jungtinės veiklos (partnerystės) ir UAB) teisinį reguliavimą bei teismų praktiką; apžvelgti tarptautinės jungtinės veiklos požymių įtaką taikytinos teisės nustatymui, išanalizuoti taikytinos teisės nustatymą, su juo susijusio teisinio reguliavimo evoliuciją, išnagrinėti tarptautinės jungtinės veiklos sutarties atžvilgiu pagrindinį teisės aktą, reguliuojantį sutartinėms prievolėms taikytiną teisę – Roma I reglamentą; atlikti su tarptautinės jungtinės veiklos samprata, teisiniu reguliavimu ir taikytina teise susijusį empirinį tyrimą, apklausiant įmonių, sutarčių ir ES srities teisės ekspertus – praktikus (advokatus) (Priedas Nr. 1); pateikti jungtinės veiklos (akcininkų) sutarties pavyzdį. Sutarties nuostatų analizė darbe atskirai neatliekama (Priedas Nr. 2); pateikti lyginamąją lentelę, koncentruotai palyginančią įvairių bendrų įmonių formų teisinį reguliavimą (Priedas Nr. 3).

Darbo metodologija. Darbe remiamasi teisinio tikrumo principu, proaktyvios teisės ir tarpdisciplininiais požiūriais, taip pat ekonomine teorija. Pagrindinis empirinis tyrimo metodas visame darbe yra *dokumentų analizės metodas*. Kitas darbe naudojamas empirinis metodas – anketinė apklausa (internetu) ir jos metu gautų kiekybinio bei kokybinio tyrimo duomenų įvairiapusė analizė. Gauti atsakymai iš 25 respondentų – įmonių, sutarčių ir ES srities teisės ekspertų praktikų (advokatų) - iš 22 pasaulio (daugiausiai Europos)

šalių. Darbas buvo rengtas taip pat remiantis lyginamuoju, metaanalizės, kritikos, loginiu, lingvistiniu, sistemines analizės, istoriniu, apibendrinimo bei prognozavimo metodais.

Mokslinis naujumas ir reikšmė. Pateikiami mokslinio tyrimo rezultatai, kurie grindžiami skirtinga koncepcine pozicija dėl jungtinės veiklos sampratos ir požymių, lyginant su Lietuvoje galiojančiu jungtinės veiklos teisiniu reguliavimu, kasacinio teismo praktika bei kitais nacionaliniu mastu atliktais moksliniais tyrimais. Pateikiami pasiūlymai dėl sutartinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo pakeitimų. Visiškai nauja yra tai, kad disertacijoje nagrinėjami užsienio (tarptautinių) elementą turintys tarporganizaciniai verslo ryšiai, o bendrų įmonių teisinis reguliavimas Lietuvoje įvertintas pagal naujausias bendrovių valdymo gaires ir principus Europoje bei Baltijos šalyse. Pateikiamas pasiūlymas dėl bendrovių teisinio reguliavimo Lietuvoje pakeitimo, siekiant labiau jį pritaikyti jungtinei veiklai – bendrovei ir suderinti su negriežtosios teisės instrumentais. Disertacija yra aktuali Lietuvos teisės mokslui, nes nagrinėjama tema – jungtinė veikla – apskritai yra mažai tyrinėta, o kai kurie tyrinėti jungtinės veiklos (partnerystės) aspektai yra tapę nebeaktualūs ir po pakeitusio teisinio reguliavimo 2012 m. reikalauja naujo vertinimo moksliniame lygmenyje. Disertacijoje plačiai remiamasi empirinio tyrimo rezultatais, gautais net iš 22 Europos ir kitų užsienio šalių bei atskleidžiančiais aktualias teises – praktines tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo ir taikytinos teisės problemas (Priedas Nr. 1). Pirmą kartą Lietuvoje išsamiai išnagrinėti tarptautinės jungtinės veiklos – kompleksinio, vienos valstybės ribas kertančio sandorio tarpšakinio teisės instituto teisinio reguliavimo, taikytinos teisės ypatumai, palyginta tarptautinė jungtinė veikla su kitais sudėtingais tarptautiniais komerciniais sandoriais. ES supranacionalinės įmonių formos Lietuvos teisės mokslinėje literatūroje iki šiol nėra išsamiau ar sistemškai nagrinėtos. Kaip priemonė tarptautinės jungtinės veiklos struktūrizavimui šios teisinės formos apskritai nebuvo analizuotos nei Lietuvos, nei užsienio teisės literatūroje. Teisinių jungtinės veiklos tyrimų, ypač susijusių su jungtinei veiklai taikytina teise, tarptautiniu mastu pat nėra gausu, todėl disertacija pateikia vertingos medžiagos tarptautinės jungtinės veiklos kategorijos tipologijai. Autoriaus nuomone, disertacija galėtų pasitarnauti pirmiausia teisininkams, tiriantiems konkrečius įmonių ir sutarčių teisės aspektus, ekonomistams bei vadybininkams, analizuojantiems tarporganizacinius verslo ryšius. Disertacija galėtų būti naudinga teismams, vertinantiems jungtinę veiklą tarp juridinių asmenų, jų tarpusavio pareigas bei teisinę atsakomybę, o taip pat uždaro tipo bendrų įmonių valdymo organų kompetenciją ir atsakomybę. Taip pat, atsižvelgiant į teisinio tikrumo ir teisminių ginčų rezultato nuspėjamumo verslo santykiuose reikšmę, galimai naudinga ir teisininkams praktikams bei verslininkams.

Ginami darbo teiginiai:

1. Tarptautinės jungtinės veiklos sutartis yra savarankiška sutartis, kuri *per se* neturėtų būti laikoma partnerystės sutartimi.
2. Tarptautinės jungtinės veiklos teisinės struktūros ateitis ES – geresnis nacionalinis teisinis reguliavimas, suderintas su neprivaloma ES teise.
3. Taikytinos teisės pasirinkimas tarptautinės jungtinės veiklos sutarčiai yra realiausia teisinė priemonė šalims užsitikrinti teisinį tikrumą dėl taikytinos teisės.

Tyrimų apžvalga. Tarptautinės jungtinės veiklos tarpdiscipliniškumas ir autoriaus pasirinktas siekis pateikti tiek teorinius, tiek empirinius argumentus lėmė labai platų moksliniame darbe panaudotų šaltinių spektrą. Viena šaltinių grupė – tiesiogiai susiju-

si su tarptautine jungtine veikla ar jungtine veikla. Tarptautinėje mokslinėje literatūroje tarptautinė jungtinė veikla daugiausiai yra tyrinėjama ekonominiais, strateginio valdymo ir finansų aspektais, dažniausiai kaip ilgalaikė tarporganizacinių verslo ryšių ar kaip strateginių aljansų forma. Šia literatūra daugiausiai ir remiamasi. Teisiniai tarptautinės jungtinės veiklos tyrimai daug kuklesni, tarp jų dominuoja praktinės paskirties arba lyginamojo pobūdžio literatūra. Paminėtini M. Sornarajah, R. Flannigan, A. Gutterman, S. R. Göthel ir kitų mokslininkų tiriamieji darbai. Kitos šaltinių grupės, susijusios su sutarčių (pvz., S. Grundamnn, F. Cafaggi, G. Vettori), bendrovių teisės doktrinomis (pvz. H. Hansmann, R. Kraakman), uždaro tipo bendrovių valdymu (pvz., J.A. Mccahery, E.P. Vermeulen), konkrečiomis teisinėmis formomis.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, darbe vartojamų pagrindinių terminų žodynelis, santrumpų sąrašas, iliustracijų sąrašas, trys dėstomosios dalys, išvados, pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas, trys priedai ir santraukos lietuvių bei anglų kalbomis.

Pirmojoje dalyje apžvelgiami istoriniai aspektai, kurie suformavo pagrindinius tarptautinę jungtinę veiklą kvalifikuojančius ir nuo partnerystės bei kitų komercinių sutarčių atibojančius požymius, analizuojami išskirti požymiai bei jų charakteristikos. Taip nustatomi kriterijai, padėsiantys vėliau įvertinti teisinį reguliavimą, teises tarptautinės jungtinės veiklos formas, sutarčių rūšis bei nustatyti taikytiną teisę, atskleidžiami pagrindiniai tarptautinės jungtinės veiklos ir partnerystės skirtumai, pateikiami susiję kiekybinio tyrimo rezultatai.

Abiem šioms jungtinės veiklos formoms būdinga sutartinė kilmė. Tiek jungtinė veikla, tiek partnerystė yra panašios tuo, kad pirmiausia tai yra sutartinis ryšys, turintis organizacinį, koordinacinį pobūdį, o neretai pasižymintis ir stipriu sąryšingumu. Tiek jungtinei veiklai, tiek partnerystei, skirtingai nuo rinkos sandorių, dažniau būdingas tęstinis įvykdymas. Abi šios formos gali būti pasirenkamos siekiant vykdyti bendrą veiklą ar bendrai įgyvendinant projektą. Tačiau jungtinė veikla yra sutartinis ryšys tarp dviejų ar daugiau viena nuo kitos nepriklausančių įmonių, o partnerystė – kur individai apsiungia kartu bendrai veiklai. Tarptautinė jungtinė veikla yra teisinė praktinė priemonė įmonių tam tikriems tikslams, susijusiems su dalyvavimu užsienio rinkoje, pasiekti. Skirtingai nuo partnerystės ir komercinio bendradarbiavimo tarp fizinių asmenų apskritai, įmonių bendradarbiavimą taip pat lemia kriterijai, nesusiję su asmeninėmis partnerio savybėmis (pavyzdžiui, nuo su vietoje, investicijomis susijusių faktorių, taip pat tarptautinės jungtinės veiklos motyvų). Tęstinumo kriterijus, siekiant atriboti jungtinę veiklą nuo partnerystės nėra pakankamas, o tarptautinės jungtinės veiklos siejimas tik su projektais yra per siauras. Autorius palaiko poziciją, kad partnerystė yra vienas iš jungtinės veiklos organizavimo būdų kartu su dviem kitais: jungtinė veikla (bendrovė) ir sutartinė jungtinė veikla. Tiek jungtinė veikla (partnerystė), tiek jungtinė veikla (bendrovė) – abi kartu jos priklauso kapitalo jungtinėms veikloms, t.y. jungtinėms veikloms, į kurias partneriai įneša savo įnašus.

Vienodi interesai ir bendri tikslai yra ne tik partnerystės sutartį, bet ir jungtinės veiklos sutartį kvalifikuojantys požymiai. Tačiau jungtinė veikla *per se* nėra partnerystė, ji skiriasi nuo partnerystės tuo, kad partneriai turi bendrą komercinį interesą, o bendro tikslo gali ir neturėti. Kalbant apie bendrą tikslą, jungtinėje veikloje „bendras“ reiškia tik „kartu daromas, atliekamas“, o partnerystėje „bendras“ turi ir kitą reikšmę – „vienodas, panašus“. Bendro tikslo kriterijus tarptautinėje jungtinėje veikloje atlieka pasidalinto komercinio tikslo (bendro komercinio intereso), o ne bendro (vieningo) tikslo funkciją, nors kai kurie

autorai jo visai neišskiria. Bendras komercinis interesas tarp šalių yra būtinas kaip jungtinės veiklos sutartį kvalifikuojantis požymis, kitaip jungtine veikla būtų galima laikyti bet kokio pobūdžio tarporganizacinius verslo ryšius. Partneris bendradarbiavimui tarp nesusijusių įmonių pasirenkamas dėl to, kad subjektyviai išsikeltam verslo tikslui pasiekti ir užduotims įvykdyti reikalingi papildomi materialūs ar nematerialūs ištekliai, siekiama įgyti žinių, sumažinti kaštus ar pan. Net jeigu tarp šalių yra susitarta dėl bendro tikslo, jis negali būti absoliutinamas taip kaip partnerystėje, nes jungtinės veiklos dalyviai – įmonės – kartu turi ir kitų savo tikslų, kurių jos negali atsisakyti ir jungtinės veiklos laikotarpiu. Tarp partnerių esantis pasidalintas komercinis tikslas (bendras komercinis interesas) negali suardyti jungtinės veiklos sutarties šalies (kitos įmonės) kaip organizacijos *nexus of contracts* ir iškelti jungtinės veiklos prioriteto virš kitų. Jungtinė veikla yra priemonė įgyti ir suvienyti skirtingų įmonių išteklius, be to, pasiekti grupę individualių bei bendrų (pasidalintų) partnerių tikslų.

Skirtingai nuo partnerystės, jungtinėje veikloje gali nebūti susitarimo tarp partnerių dėl pelno ir (ar) nuostolių dalijimosi. Tačiau visais atvejais jungtinės veiklos dalyviai dalijasi tam tikras jungtinės veiklos valdymo ir kontrolės teises. Kontrolės pasidalijimas tarp jungtinės veiklos šalių būtinas bet kuriuo atveju, tačiau užsienio elementas dar labiau padidina santykių tarp jungtinės veiklos dalyvių koordinavimo poreikį, kontrolės ir pasitikėjimo balanso dilemą. Sutartinėje jungtinėje veikloje tai teisiškai realizuojama išimtinai sutarties pagalba, kuriai didelę reikšmę turi teisinis *bona fide* institutas. Bendroje įmonėje struktūrinės jungtinės veiklos dalyviai – akcininkai – gali pasinaudoti juridinio asmens požymiais, taip pat papildomais kontrolės mechanizmais. Tarptautinėje jungtinėje veikloje esantis užsienio (tarptautinis) elementas lemia tai, kad tarptautinė bendra įmonė yra viena iš įeinančių tiesioginių užsienio investicijų formų, todėl patenkanti į valstybės šeiminkės teisinio reguliavimo sritį, nustatančią konkrečią teisinę tarptautinės jungtinės veiklos išraišką toje valstybėje bei leidžiamus kontrolės mechanizmus. Kaip rodo autorius atliktas empirinis tyrimas, renkantis tarptautinės jungtinės veiklos formą, su teisiniu reguliavimu susiję kriterijai atlieka didžiulį vaidmenį. Taigi bendroje įmonėje turi būti įtvirtinta tokia teisinio reguliavimo leidžiama bendrovės valdymo struktūra, kuri padėtų bendrovės valdymo organams išlaikyti balansą tarp bendros įmonės ir individualių jos dalyvių tikslų, skatintų nenustoti tartis tarpusavyje, o kilus konfliktams įpareigotų juos spręsti, tuo pačiu atsižvelgdama į minėtus tarptautinei jungtinei veiklai reikšmingus kriterijus.

Apibendrinamas aptartus požymius, autorius suformuluoja tarptautinės jungtinės veiklos sutarties sampratą. Tarptautinės jungtinės veiklos sutartis – užsienio (tarptautinį) elementą turinti sutartis tarp dviejų ar daugiau tarpusavyje nesusijusių juridinių asmenų (įmonių), kurie, turėdami bendrą komercinį interesą, juo pasidalija, ir bendrai, kooperuodami savo turtą, darbą ir (ar) žinias įsipareigoja veikti bendrai tam tikram bendram (pasidalintam) tikslui (projektui) arba tam tikrai veiklai bei siekti pelno, pasidalindami tarpusavyje kontrolę, steigdami atskirą juridinį asmenį arba be jo. Aptarti tarptautinės jungtinės veiklos kaip sutartinio ryšio požymiai lemia būtinybę vertinti tarptautinės jungtinės veiklos sutarties šalių *inter se* santykius, priklausomai nuo konteksto bei situacijos, atsižvelgti į tai, kokios priežastys lėmė konkrečios jungtinės veiklos sutarties sudarymą, kas lėmė partnerio pasirinkimą. Užsienio (tarptautinis) elementas jungtinės veiklos sutartyje, *inter alia*, dar labiau apriboja teismo intervencijos legitimumą, kuris ir taip yra ribotas komerciniuose santykiuose.

Antroje dalyje atskleidžiamos bendrosios tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijos ir perspektyvos, pateikiama koncentruota ES supranacionalinių įmonių formų bei pagrindinių iniciatyvų analizė, susiję kiekybinio tyrimo rezultatai, nagrinėjamos šių formų praktinio pritaikymo galimybės bei tendencijos tarptautinės jungtinės veiklos struktūrizavimui. Kaip matyti iš autoriaus atlikto tyrimo, tarptautinės jungtinės veiklos sutarčiai tarp partnerių (tiek sutartinėje jungtinėje veikloje, tiek esant įsteigtai bendrai įmonei) reguliuoti paprastai pasirenkama ir rekomenduojama vietos valstybės teisinė sistema. Tai rodo tai, kad nacionalinis teisinis reguliavimas tarptautinei jungtinei veiklai (tiek sutartinei tarptautinei jungtinei veiklai, tiek bendrai įmonei) yra svarbiausias. Geresnio lygio ES įmonių teisės harmonizavimas, vertinant jį kaip sienas kertančios jungtinės veiklos teisinės struktūros ateitį ES, turi didžiulį palaikymą tarp praktikų ir ekspertų. Tačiau geresnis koordinuotas (suderintas) su neprivaloma ES teise vietos reguliavimas turi nemažesnę perspektyvą būti tarptautinės jungtinės veiklos teisinės struktūros ateitimi ES. Teigiamas nacionalinis reguliavimas suteikia įstatymų leidėjams galimybes sukurti palankesnę teisinę aplinką užsienio investicijoms jas priimančioje šalyje. Tarptautinei jungtinei veiklai ypač svarbu, kad būtų užtikrinamas paprastas įmonės registravimas, kapitalo reikalavimo nebuvimas, didesnė galimybė kontroliuoti strategiją, greitesnis įėjimas į rinką ir mažesni formalumai. Bendrosios tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo perspektyvos plėtojasi ne „partnerystės teisės“, o įmonių teisės kryptimi. Todėl vienu iš kriterijų geresnio reguliavimo tarptautinės jungtinės veiklos srityje taip pat gali būti aiškesnis jungtinės veiklos atribojimas nuo partnerystės teisės aktų lygmenyje.

Supranacionalinis ES lygmens teisinis reguliavimas yra teisiškai pasenęs ir neefektyvus, nes nepašalina skirtingų valstybių narių teisiųjų sistemų sąveikos keliamų problemų ir taip riboja tokių formų praktinį panaudojimą bei pritaikomumą tarptautinei ES mastu vykdomai jungtinei veiklai. Reguliavimas, kuris buvo sukurtas prieš kelis dešimtmečius, nebeatitinka dabartinės situacijos, nes tarpusavyje sąveikauja ženkliai daugiau teisiųjų sistemų, pasižyminčių skirtingais įmonių teisės reglamentavimo bruožais. Be to, vis labiau didėjant globalizacijos mastams šiuose teisės aktuose siūlomi problemų sprendimo variantai nėra konkurencingi, lyginant su ženkliai dažniau modernizuojamais nacionaliniais įmonių teisės aktais, kurie pagal poreikius efektyviau pritaikomi besikeičiančiai situacijai. Supranacionalinės formos nėra praktikoje pasirenkama ar rekomenduojama pasirinkti nei grynai sutartinės jungtinės veiklos, nei bendros įmonės reguliavimui. Su šiomis formomis praktikai ekspertai nesieja ir sienas kertančios jungtinės veiklos teisinės struktūros ateities ES. Dėl šių priežasčių supranacionalinis ES lygmens teisinis reguliavimas neturi jokių perspektyvų būti sienas kertančios jungtinės veiklos teisine struktūra ES.

Antroje dalyje taip pat tiriama teisiųjų tarptautinės jungtinės veiklos formų (jungtinės veiklos (partnerystės) ir UAB) reguliavimas bei teismų praktika Lietuvoje, šių formų tinkamumas įvairioms tarptautinės jungtinės veiklos formoms. *Inter alia*, atskleidžiami probleminiai teisinio reguliavimo Lietuvoje, susijusio su tarptautine jungtine veikla, aiškinimo bei taikymo aspektai, pateikiami siūlomi sprendimo būdai bei mokslinės įžvalgos dėl teisinio reguliavimo perspektyvų.

Jungtinė veikla, nesudaranti partnerystės, Lietuvoje neturi specialaus teisinio reguliavimo (tiek kalbant apie sutartinę, tiek struktūrinę jungtinę veiklą). Tai yra CK nenumatyta, tačiau įstatymams neprieštaraujanti sutartis (CK 6.156 str.), todėl tokiems juridinių asmenų komercinio bendradarbiavimo santykiams taikomos bendrosios sutarčių teisės

normos (išskyrus partnerystės sutartį (CK LI skyriuje) ir išskyrus struktūrizuotos jungtinės veiklos atvejį, kai akcininkų balsavimo sutartys (CK 2.88 str.) ir balsavimo teisės perleidimo sutartys (CK 2.89 str.) atskirai reguliuojamos teisės aktuose. Atskirai imant struktūrizuotos jungtinės veiklos atvejį, akcininkų sutartis (kadangi paprastai apima tiek susitarimus dėl balsavimo, tiek dėl balsavimo perleidimo) yra sutartis, turinti kelių rūšių sutarčių elementus (CK 6.156 str.).

Lietuvos kasacinio teismo jurisprudencijoje jungtinei veiklai priskiriama partnerystei būdinga bendro tikslo reikšmė. Jungtinėje veikloje, nesudarančioje partnerystės, šalis labiau sieja pasidalintas tikslas (angl. shared objective), o ne bendras tikslas (angl. common objective), pirmiausia reiškiantis bendrą interesą (ir jokio susitarimo dalintis pelną), kad sutartys būtų vykdomos sėkmingai, paprastai numatant pareigas: bent jau netrukdyti pasidalintam tikslui (susilaikymo pareiga) ar aktyviai jį įgyvendinti. Priešingai, partnerystėje, šalis jungiantis bendras tikslas (angl. common objective) implikuoja susitarimą sujungti išteklius ir pasidalinti uždirtbtą pelną pagal iš anksto numatytą proporciją. LR CK būtinu jungtinės veiklos (partnerystės) požymiu nurodo dažniau su partneryste nei jungtine veikla siejamą susitarimą tarp šalių dėl pelno ir nuostolių pasidalijimo (CK 6.974 str. ir 6.976 str.). Įstatymas taip pat numato solidarią visų partnerių atsakomybę pagal bendras prievoles, nepaisant šių prievolių atsiradimo pagrindo tais atvejais, kai jungtinės veiklos sutartis susijusi su ūkine komercine partnerių veikla (CK 6.975 str.). Tai partnerystei būdingas požymis, kuris būdingas taip pat tik integruotai sutartinei projektinei jungtinei veiklai. Pelno ir nuostolių pasidalijimas bei solidari visų partnerių atsakomybė yra partnerystės dominantė, pasireiškianti tiek istoriniuose aspektuose, tiek aktualiuose įvairių šalių teisės aktuose. Tačiau *per se* tai nėra jungtinės veiklos sutarties, sudaromos tarp įmonių, požymis. Praktikoje be partnerystės yra dviejų pagrindinių rūšių sutartinės jungtinės veiklos: integruota projektinė jungtinė veikla ir neintegruota projektinė jungtinė veikla. Jeigu pirmojoje visi partneriai pagal bendras prievoles atsako solidariai, nepaisant šių prievolių atsiradimo pagrindo, tai antrojoje kiekvienas partnerių atsako tik už netinkamą savo pareigų įvykdymą. Be to, CK 6.970 str. (partnerių įnašai) leidžia kvalifikuoti Lietuvoje reguliuojamą jungtinę veiklą (partnerystę) tik kaip kapitalo jungtinę veiklą, atmetant visas kitas tarptautinėje praktikoje žinomas sutartines jungtines veiklas, kurios, nors ir atitinka visus šiame darbe aptartus jungtinės veiklos požymius, tačiau neturi įnašų požymio: sutartiniai strateginiai aljansai, sutartinės projektinės veiklos jungtinės veiklos. Tokios sutartinės jungtinės veiklos Lietuvoje šiandien yra priverstos arba įgyti partnerystės formą su visomis iš to sekančiomis teisinėmis pasekmėmis, arba „persivadinti“ kita sutartimi. Esamas teisinis reguliavimas Lietuvoje, numatantis solidarią partnerių atsakomybę jungtinėje veikloje, konkrečioje byloje gali reikšti partnerystės santykių tarp įmonių pripažinimą net tada, kai jos yra susitarusios bendrai dalyvauti projekte, apjungti jėgas, pasidalinti darbus, tačiau nėra susitarusios dėl įnašų įnešimo bei pelno ar nuostolių pasidalijimo (neintegruota sutartinė projektinė jungtinė veikla). Siekdamos išvengti konotacijos su partneryste, praktikoje šalys sudaro pačias įvairiausias sutartys, pavadindamos jas bendradarbiavimo, konsorciumo ir pan. sutartimis. Vietoje jungtinės veiklos sutarties pavadinimo net tęstinio pobūdžio bendradarbiavimui pasirenkamas pavadinimas, pavyzdžiui, konsorciumo sutartis, nors konsorciumas paprastai siejamas su vienu ar keliais projektais, o ne tęstinio pobūdžio veikla. Taigi praktikoje sutartinės, ypač neintegruotos projektinės jungtinės veiklos šalys dėl pernelyg griežto jungtinės veiklos traktavimo yra priverstos apeiti teisinį

reguliuojama, tokiu būdu švelnindamos riziką, kad jų santykiai sprendžiant ginčą gali būti pripažinti partnerystėje.

Tarptautinės jungtinės veiklos (bendros įmonės prasme) požymius Lietuvoje labiausiai atitinka ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo – uždaroji akcinė bendrovė, kai ją steigia ir (ar) dalinai nuosavybės teise valdo juridiniai asmenys, esantys skirtingose šalyse. Todėl laikytina, kad Lietuvoje kaip ir daugelyje kitų Europos šalių viena pagrindinių tarptautinės jungtinės veiklos formų yra bendrovė, o kitos verslo organizavimo formos, galinčios padėti palaikyti tarporganizacinius komercinius ryšius, pasirenkamos išimtiniais atvejais. Bendruoju atveju tarp akcininkų, o ypač įmonių *per se* nėra bendro tikslo, partnerystės ir su ja susijusių fiduciarinių tarpusavio santykių pobūdžio, tačiau tai nereiškia, kad tarp akcininkų nėra jungtinės veiklos. Be to, tam tikrais atvejais ir jungtinė veikla dėl jos dalyvių pasiekto integruotumo laipsnio gali itin priartėti prie partnerystės. Uždarosios akcinės bendrovės akcininkų sutartis yra jungtinės veiklos sutartis, kuri *per se* neturėtų būti laikoma partnerystės sutartimi. Uždarosios akcinės bendrovės akcininkų *inter se* santykiuose turi būti tikimasi tokio elgesio standarto, kuris taikytinas jungtinės veiklos sutarties partneriams, o tam tikrais atvejais - kaip partneriams partnerystėje.

Atsižvelgdamas į bendrosios įmonių teisės, o su ja susijusios ir jungtinės veiklos – bendrovės teisinio reguliavimo tendencijas, autorius pateikia savo pasiūlymus dėl teisinio reguliavimo, susijusio su jungtine veikla (bendrove), pakeitimų. Pirma, LR ABĮ neriboja bendrovės veiklos tikslų, tik reikalauja bendrovės įstatuose nurodyti veiklos objektą, trumpai apibūdinant bendrovės ūkinės komercinės veiklos pobūdį. ABĮ, autoriaus nuomone, turėtų tiesiogiai numatyti pareigą uždaro tipo bendrovių įstatuose numatyti bendrovės tikslą – tvarų bendrovės akcininkų gerovės didinimą ir konfliktų tarp akcininkų sprendimo būdus. Antra, bendrovių valdymo organų kompetencijos reguliavimas Lietuvoje (LR ABĮ 34 str. ir 37 str.) iš esmės yra keistinas ir pritaikytinas *ex contractu* kilusioms uždaro tipo bendroms įmonėms. Dabartinės šių straipsnių nuostatos iš esmės skirtos atviro pobūdžio bendrovėms ir visiškai neapima autoriaus darbe aptartų būtinų funkcijų, kurias valdyba (o kai ji nesudaroma - bendrovės vadovas) turi atlikti uždaro tipo bendroje įmonėje. Papildomas valdybos vaidmuo bendroje įmonėje, skirtingai nuo vienanarės įmonės, turi būti kontroliuoti ir koordinuoti jungtinę veiklą, būti informacijos apdorojimo kanalu tarp patronuojančių įmonių ir bendros įmonės. Naujai sukuriamas juridinis asmuo yra priemonė partnerių tikslų pasiekimui, bendro komercinio intereso įgyvendinimui, priemonė partnerių (akcininkų) bendros veiklos koordinavimui, todėl būtent valdyba (o kai ji nesudaroma - bendrovės vadovas) yra atsakinga už šios funkcijos vykdymą. Papildomai pripažintina, kad bendrovės - bendros įmonės nauda ir interesas yra ne tik pelno siekimas, bet ir partnerių (akcininkų) bendros veiklos koordinavimas. Trečia, esamas LR ABĮ teisinis reguliavimas nenumato neformalaus bendrovės organo sukūrimo galimybės. Bendrovės vadovui ir (ar) valdybai gali trūkti patirties tam tikrose strateginės analizės, žmoniškųjų išteklių, projektų, teisinių rizikų valdymo ar kitose srityse. Jungtinės veiklos, ypač tarptautinės atveju gali būti, kad bendrovės vadovas ir (ar) valdyba nėra gerai susipažinę su akcininkų lūkesčiais, patronuojančių įmonių strategijomis, jungtinės veiklos tikslais. Tokiais atvejais bendrovės vadovas ir (ar) valdyba galėtų pritraukti asmenį iš išorės, kuris padėtų užpildyti spragas šiose srityse, nesukeliant neadekvačios biurokratijos mažai ar vidutinei jungtinės veiklos bendrovei. LR ABĮ galėtų įtvirtinti patariamąją tarybą kaip neformalią bendrovės valdymo struktūros dalį.

Sutartinės jungtinės veiklos teisinis reguliavimas Lietuvoje, visais atvejais tapatinantis jungtinę veiklą su partneryste, šiandien tam tikrais atvejais riboja jungtinės veiklos sutarties šalių teisę pasirinkti jungtinės veiklos sutartį net tai atvejais, kai jos turi bendrą komercinį interesą ir siekia išpareigoti bendrai, kooperuojant savo turtą, darbą ir (ar) žinias, veikti bendrai tam tikram bendram tikslui arba tam tikrai veiklai bei siekti pelno. Taip pat tai, kad jungtinės veiklos šalys yra priverstos praktikoje apeiti esamą teisinį reguliavimą ir kasacinio teismo jurisprudenciją, autoriaus vertintinas kaip žingsnis atgal, parodantis, kad teismų sistema ne visada pasiekia jai keliamą tikslą dėl socialinio stabilumo užtikrinimo ir visuomenės plėtotės evoliucijos keliu.

Tiek vien sutartimi grįstai tarptautinei jungtinei veiklai, tiek bendrai įmonei ypač svarbus yra nacionalinis teisinis reguliavimas, o geresnis reguliavimas pripažintinas kaip viena iš labiausiai tikėtinų perspektyvų būti teisine sienas kertančios jungtinės veiklos struktūra ES. Geresnis reguliavimas Lietuvoje dar tik įgauna savo pagreitį, o svarbiausia tolesne jo gaire tarptautinės jungtinės veiklos – bendrovės atžvilgiu turėtų būti geresnis nacionalinio reguliavimo koordinavimas su neprivaloma ES teise, kas gali ženkliai prisidėti prie su neprivaloma ES teise suderinto geresnio vietos reguliavimo tapimo tarptautinės jungtinės veiklos teisinės struktūros ateitimi ES.

Trečiojoje dalyje apžvelgiama aptartų tarptautinės jungtinės veiklos požymių įtaka taikytinos teisės nustatymui, analizuojamas taikytinos teisės nustatymas, su juo susijusio teisinio reguliavimo evoliucija, nagrinėjamas pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis sutartinėms prievolėms taikytiną teisę – Roma I reglamentą, pateikiami gauti susiję kiekybinio tyrimo rezultatai. Tarptautinės jungtinės veiklos atveju pagrindinės taikytinos teisės srityje kylančios problemos yra santykių kvalifikavimo, išskaidymo, šalutinės problemos, šalių valios autonomijos klausimai. Kompleksinis, integruojamasis tarptautinės jungtinės veiklos pobūdis lemia, kad taikytinos teisės nustatymas ir stabilumas tampa sudėtingais teoriniais ir praktiniais klausimais. Visgi darytina išvada, kad šalių valios autonomija, galinti pasireikšti dispozityviame šių santykių elemente, gali nukreipti į realiai taikytinos teisės pasirinkimą, ir tokiu atveju šis klausimas taps labiau nuspėjamas. Jei, priešingai, šalys pasirinktų kvestionuotinas taikytinos teisės sistemas (viršvalstybinę teisę, *lex mercatoria*, *FIDIC jungtinės veiklos (konsorciumo) sutarties formą* ir pan.), jų pasirinkimo legitimumas gali būti kvestionuojamas, atitinkamai, taikytinos teisės klausimas gali atsidurti tokia pačiame nestabilumo lygmenyje kaip ir tais atvejais, kai taikytina teisė apskritai nepasirinkta. Tokį nestabilumą galėtų santykinai sumažinti išskaidymo instituto taikymas bei bendresnė valstybių pozicija, jog jungtinės veiklos sutarties šalių interesas yra „kuo mažiau taikytinų teisių“ (tačiau ne viena taikytina teisė), antra, teisės, taikytinos, kai nėra šalių pasirinkimo atveju tokį interesą atspindėtų objektyvesni siejimo kriterijai, mažiau priklausantys nuo *lex fori* valios. Reglamentas Roma I iš esmės peržiūrėjo taikytinos teisės nesant šalių pasirinkimui taisyklės, tačiau tik ne jungtinės veiklos sutarties atžvilgiu. Įtvirtindamas „išskirtas“ ir „neišskirtas“ sutarčių rūšis, pirmajai jų priskyres frančizės ir distribucijos sutartis, tačiau neišskirdamas kompleksiškesnės sutarties rūšies - jungtinės veiklos – reglamentas Roma I ją realiai paliko pavaldžią sudėtingoms sutartims praktikoje sunkiai pritaikomai „netaikymo sąlygai“ (angl. *escape clause*). Todėl tarptautinės jungtinės veiklos atveju nesant galimybių nustatyti būdingiausios sutarčiai pareigos vykdymą, taikomas glaudžiausio ryšio metodas. Faktines aplinkybes, kurios yra svarbios nustatyti taikytiną teisę bei atrinkti jos nustatymui reikšmingus kriterijus, interpretuoja ginčą nagrinėjantis teismas. Taikytinos teisės parinkti-

mas pagal šį metodą tarptautinės jungtinės veiklos atveju gerokai komplikuojasi ta prasme, kad neįmanoma nustatyti verslo praktikai įprastų kolizinių standartų taikymo, šalis negali prognozuoti savo santykiams keliamų teisinių reikalavimų bei juo labiau jais sekti, o taikytinos teisės priklausomybė nuo *lex fori* taikomų kriterijų glaudžiausiam ryšiui nustatyti tampa maksimali. Dėl visų šių aplinkybių teisinis netikrumas tarptautinėje jungtinėje veikloje pasiekia aukščiausią galimą lygį, o iš investicijų skatinimo pozicijos tokia padėtis yra apskritai nepriimtina. Tačiau, nors reglamentas Roma I nepasiekia savo tikslų sudėtingų šiuolaikinių sutarčių, įskaitant jungtinę veiklą, atžvilgiu, šios reglamento Roma I spragos nėra galimybės užpildyti bent nacionaliniame lygmenyje. Tokia išvada darytina todėl, kad jungtinės veiklos sutartys įeina į minėto reglamento taikymo sritį ir nacionalinės kolizinės normos (kokios idealios jos bebūtų) nebus taikomos dėl reglamento viršenybės jų atžvilgiu.

Išvados

Tyrimo pradžioje iškeltas tikslas buvo pasiektas ir darbo teiginiai pasitvirtino. Galima pateikti tokias pagrindines mokslinio tyrimo išvadas, suskirstant jas pagal ginamuosius teiginius:

1. Tarptautinės jungtinės veiklos sutartis yra savarankiška sutartis, kuri *per se* neturėtų būti laikoma partnerystės sutartimi.

- 1) Tarptautinės jungtinės veiklos ir partnerystės santykiai apibūdinami kaip hierarchiniai rūšies ir porūšio santykiai, kai siauresnysis terminas (partnerystė) žymi vieną iš atvejų, kuriuos žymi bendrasis terminas (jungtinė veikla). Ne visoms jungtinės veiklos sutartims priskirtini tokie būtini požymiai kaip bendras tikslas, partnerių susitarimas dėl pelno paskirstymo ir bendrų nuostolių, o taip pat solidari visų partnerių atsakomybė, kas sudaro esminį pagrindą laikyti jungtinę veiklą ir partnerystę netapačiomis kategorijomis, ko nei nacionalinis teisinis reguliavimas, nei kasacinio teismo jurisprudencija neturėtų ignoruoti.
- 2) Jungtinės veiklos kaip užsienio elementą turinčio sutartinio ryšio tarp dviejų ar daugiau įmonių, turinčių bendrus komercinius interesus bei pasidalintą kontrolę, požymiai lemia būtinybę vertinti šalių *inter se* santykius, priklausomai nuo konteksto bei situacijos. Lietuvos teismų praktikoje jungtinės veiklos dalyvių (įmonių) *inter se* santykiams kvalifikuoti taikomi tradiciniai, istoriškai susiformavę partnerystės principai neatitinka šiuolaikinių tarporganizacinių verslo ryšių, įmonių junginių poreikių, riboja jungtinės veiklos sutarties pasirinkimą tarptautinei jungtinei veiklai, neužtikrina teisinio tikrumo bei tarporganizacinių komercinių ryšių plėtotės evoliucijos keliu.
- 3) Lietuvos teisės aktų terminijoje nevienodai vartojamos sąvokos „jungtinė veikla“ ir „partnerystė“ negarantuoja turinio vientisumo ir nesuteikia su ja susijusiems komerciniams santykiams teisinio tikrumo bei teisminių ginčų rezultato nuspėjamumo. Terminų suvienodinimas sustiprintų partnerystės institutą, įgalintų komercinių santykių dalyvius plačiau naudoti jungtinės veiklos sutartį, o taip pat galimai prisidėtų ir prie aiškesnio taikytinos teisės nustatymo jungtinės veiklos sutarčiai.
- 4) Roma I reglamento modernizavimą tyrinėję ekspertai jungtinę veiklą priskyrė prie tokių sudėtingų sutarčių kaip frančizė, distribucija, tačiau niekaip nepaminėjo partnerystės sutarties. Tai leidžia daryti išvadą, kad jungtinė veikla ir partnerystė neturi būti tapatinamos ir taikytinos teisės kontekste.

2. Tarptautinės jungtinės veiklos teisinės struktūros ateitis ES – geresnis nacionalinis teisinis reguliavimas, suderintas su neprivaloma ES teise.

- 1) Tai, kad sutartiniam tarptautinės jungtinės veiklos ryšiui reguliuoti paprastai pasirinkama vietos valstybės teisinė sistema, o supranacionalinio ES lygmens teisinis reguliavimas neturi perspektyvų būti vienos valstybės sienas kertančios jungtinės veiklos struktūra, lemia didžiausią nacionalinio teisinio reguliavimo reikšmę renkantis struktūrą tarptautinei jungtinei veiklai ir įpareigoja nacionalinį reguliuotoją skirti didesnę dėmesį tarptautinės jungtinės veiklos teisinėms formoms bei jų įvairovės užtikrinimui.
- 2) Pagrindinės teisinės priemonės, padedančios tarptautinės jungtinės veiklos struktūros – bendrovės dalyviams siekti bendro tikslo, užtikrinti bendrą įmonės kontrolę, o valdymo organams išlaikyti balansą tarp bendros įmonės ir individualių jos dalyvių tikslų, skatinančios nenustoti tartis tarpusavyje, o, kilus konfliktams, įpareigojančios juos spręsti, ženkliai atsispindi neprivalomoje ES teisėje – bendrovių valdymo gairėse bei principuose. Tai įpareigoja nacionalinį reguliuotoją suderinti įmonių teisę su negriežtosios teisės instrumentais.
- 3) Bendrosios tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo perspektyvos plėtojasi ne „partnerystės teisės“, o įmonių teisės kryptimi. Todėl vienu iš kriterijų geresnio reguliavimo tarptautinės jungtinės veiklos srityje gali būti aiškesnis jungtinės veiklos atribojimas nuo partnerystės teisės aktų lygmenyje.
- 4) Bendrovių teisinis reguliavimas Lietuvoje nėra iki galo pritaikytas tarptautinės jungtinės veiklos bendroms įmonėms, neatitinka jų požymių padiktuotos specifikos. Tai galimai nesudaro reikiamų teisinių priedaidų tarptautinės jungtinės veiklos (bendrovės) funkcionavimui Lietuvoje, neužtikrina jungtinės veiklos dalyvių teisinio tikrumo, bendrų įmonių ilgalaikio tvarumo ir komercinių santykių stabilumo.

3. Taikytinos teisės pasirinkimas tarptautinės jungtinės veiklos sutarčiai yra realiausia teisinė priemonė šalims užsitikrinti teisinį tikrumą dėl taikytinos teisės.

- 1) Reglamentas Roma I, nors radikaliai pakeičia procesą, kuriuo taikytina teisė, nesant šalių pasirinkimui, turi būti nustatoma, tačiau nepasiekia savo tikslų sudėtingu šiuolaikinių sutarčių, įskaitant tarptautinę jungtinę veiklą, atžvilgiu. Taip pat nesant galimybės užpildyti šios reglamento Roma I spragos nacionaliniame lygmenyje, siekiant užtikrinti teisinį tarptautinės jungtinės veiklos sutarties šalių tikrumą, ypatingą reikšmę įgyja šalių valios autonomijos principo realizavimas.
- 2) Šalių valios autonomija, galinti pasireikšti dispozityviame šių santykių elemente, gali nukreipti į realiai taikytinos teisės pasirinkimą, kas lemtų didesnę tarptautinės jungtinės veiklos šalių teisinį tikrumą ir teisminių ginčų rezultato nuspėjamumą bei komercinių santykių stabilumą.
- 3) Tikėtina, kad bendrosios tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijos sudarys prielaidas tolesniam tobulinimo žingsniam žengiančiam Roma I reglamentui įtraukti jungtinę veiklą kaip atskirą sutarties rūšį, kuriai bus taikoma griežta ir greita taisyklė, padedanti nustatyti taikytiną teisę nesant šalių pasirinkimui.

Disertacijos pabaigoje yra pateikiami pasiūlymai dėl teisinio reguliavimo pakeitimų ir tarptautinės jungtinės veiklos vertinimo teisme.

Disertacija baigiama literatūros sąrašu bei darbo priedais.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Marcinkevičius L. (2007). Tarptautinės jungtinės veiklos samprata tarptautinėje privatinėje teisėje. *Jurisprudencija*, 11(101), 91–97.
2. Marcinkevičius, L. (2009). Pagrindinės tarptautinės jungtinės veiklos formos. *Socialinių Mokslų Studijos*, 1(1), 175–190.
3. Marcinkevičius, L. (2009). Prospects for the regulation of international joint ventures. *Social Sciences Studies*, 2236(3), 229–240.

PRANEŠIMAI DISERTACIJOS TEMA MOKSLINĖSE KONFERENCIJOSE

Marcinkevičius L. Tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reglamentavimo perspektyvos (Mokslinė konferencija „Aktualūs tarptautinės teisės klausimai XXI amžiuje“. Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2008 m. lapkričio 17d.).

MOKSLINIAI TYRIMAI DISERTACIJOS TEMA STAŽUOTĖSE

1. 2007 m. kovo mėn. stažuotė *Kylio* Kristiano Albrechto universitete (Vokietija).
2. 2011 m. kovo – balandžio mėn. stažuotė Rouen universitete (Prancūzija).

CURRICULUM VITAE

Laimonas Marcinkevičius gimė 1975 m. balandžio 24 d. Gargžduose.

Išsilavinimas

- 1993–1998 m.   tudijos Vilniaus universitete, įgijo teisininko išsilavinimą
- 2003 m.   tapo Lietuvos advokatūros nariu
- 2006 m.   Anglijos ir Velso teisės koledže įgijo tarptautinės jungtinės veiklos praktikos diplomą.

Profesinė patirtis

- 1996–2000 m.   teisininkas, UAB „Judicatum“
- 2000–2003 m.   advokato padėjėjas, advokatės Vilijos Gražulytės kontora „Ratio legis“
- 2003 m.–iki dabar   advokatas, vadovaujantis partneris, įkūrėjas, advokatų kontora Marcinkevičius ir partneriai JURIDICON
- 2005 m.–iki dabar   doktorantas, Mykolo Romerio universitetas
- 2006–2013 m.   lektorius, Mykolo Romerio universitetas

Narystė

Lietuvos advokatūra, Lietuvos projektų vadybos asociacija (LPVA), Tarptautinė advokatų asociacija (IBA).

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Laimonas Marcinkevičius

REGULATORY FRAMEWORK AND APPLICABLE LAW
FOR INTERNATIONAL JOINT VENTURE

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (01S)

Vilnius, 2015

The doctoral thesis was written from 2006 to 2015 at Mykolas Romeris University.

Academic supervisor:

Prof. Dr. Saulius Katuoka (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01S)

The doctoral thesis is defended at the Law Research Council of Mykolas Romeris University:

Chairman:

Assoc. Prof. Dr. Laurynas Biekša (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01S).

Members:

Prof. Dr. Ramūnas Birštonas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01S);

Assoc. Prof. Dr. Simona Drukteinienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01S);

Prof. Habil. Dr. Borisas Melnikas (Vilnius Gediminas Technical University, Social Sciences, Management, 03S);

Assoc. Prof. Dr. Raffaele Torino (Rome Tre University (Italy), Social Sciences, Law, 01S).

The doctoral dissertation will be defended in an open sitting of the Law Research Council on 21 January 2016 at 11 a.m., in the auditorium I-414 at Mykolas Romeris University.

Address: Ateities st. 20, LT-08303, Vilnius, Lithuania.

The summary of the doctoral dissertation was sent out on 21 December 2015.

The Doctoral Dissertation may be reviewed at the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (address: Gedimino pr. 51, Vilnius, Lithuania) and the library of Mykolas Romeris University (address: Ateities g. 20 Vilnius, Lithuania).

REGULATORY FRAMEWORK AND APPLICABLE LAW FOR INTERNATIONAL JOINT VENTURE

Summary

Issues analysed in the doctoral thesis. The *primary* issue analysed in this thesis is a heterogeneous treatment of joint ventures which causes continuous scientific and practical discussions. In some European countries joint ventures are regarded as partnerships, while in other countries this is not the case. In either way, from a legal practical point of view the concept of joint ventures is not universally clear and may be different depending on jurisdictions. Application of conventional and historically formulated principles of partnerships to contemporary joint ventures, in particular those with an international (foreign) dimension, obviously fails to reflect contemporary international business relations and the needs of economic entities. Hence, it is important to identify elements of international joint ventures and emphasise the ways in which these are different from a partnership.

The *second* legal issue analysed in the thesis originated from the necessity to distinguish an agreement on joint ventures from other types of commercial contracts. Failure to do this properly may lead to a mistaken belief that any type of collaborative form of cooperation and any contractual market transaction might be regarded as a joint venture or even as a partnership. Moreover, as far as business entities or foreign investors which are not even pursuing partnership goals are concerned, such qualification as a partnership may bring about some practical legal consequences: a higher standard of the obligation to cooperate, requirement to waive short-term interests and give priority to the wellbeing of an entire group of partners rather than that of your own, joint and several liability with regard to joint obligations, fiduciary rights, etc. Therefore, it is necessary to identify the limiting factors clearly distinguishing joint venture agreements from other commercial transactions by means of taking into consideration a foreign (international) dimension present in this contractual relationship.

A *third* issue analysed by the author is the appropriateness of the regulatory framework of Lithuania and legal forms of business organisation enshrined therein for international joint ventures. A joint venture is a tool for getting access to and pooling resources of different enterprises and for seeking individual goals and goals relevant for a group of partners through shared control. A corporate structure of a joint venture has to assist in maintaining the balance between goals of a joint venture and goals of individual members, to promote joint decision making between shareholders and oblige to seek solutions to conflicts if these arise. Therefore, in the context of an international joint venture a regulatory framework is necessary to put the statutory conditions in place which are necessary for developing such a corporate structure and make it functional, as well as contributing to long-term viability of joint ventures. The author believes it would be reasonable not to limit oneself to *de lege lata* approach as far as trends in improvements to company law and contract law are concerned, but to present insights into prospects of the regulatory framework of joint ventures, analyse possibilities offered by the *lege ferenda* principle which

could help members of an international joint venture – partner and associated enterprises – to pursue their goals and would stimulate foreign investments.

The fourth legal issue considered by the author is related to the regulatory framework of supranational forms of enterprises and assessment of types of companies defined in the EU law which may be chosen for the purpose of engagement in a joint venture. The author believes that it is important to answer to the question whether the types of companies under the EU company law, such as European economic interests groups, European companies or European cooperative societies, are appropriate from a legal point of view for structuring an international joint venture and what are the prospects thereof to be a structure for an international joint venture within the EU.

The fifth legal topic analysed in the paper is related to issues pertaining to applicable law in international joint venture agreements, in particular, where parties to a joint venture agreement have not opted for applicable law. Cross-border corporate relations are often linked to the legal systems and issues of applicable law regulated by private international law. A foreign dimension and other properties of international joint venture have a huge role to play as far as applicable law is concerned, and as such merit an in-depth analysis. The Rome I Regulation provides for “strict and fast-track rules” for establishing the applicable law to certain types of contracts, hence, it has to be taken into account whether this regulation addresses issues of applicable law in the field of an international joint venture.

The subject matter of the research is (1) a contractual relationship between two or more legal persons having a foreign dimension, joint commercial goal and joint control and (2) a relevant regulatory framework arising therefrom.

The aim of the thesis. The aim of the doctoral thesis is to identify challenges related to interpretation and application of regulatory framework to international joint venture from the perspective of interrelationship between an international joint venture and a partnership, as well as to suggest solutions to identified problems in line with the prevailing regulatory trends in international joint venture within the context of substantive law and conflict of law.

The objectives of the thesis. In pursuit of the aim of the thesis the following objectives have been set: to review historical aspects which formulated the underlying qualifying properties characterising an international joint venture and properties distinguishing it from a partnership or other types of commercial contracts, to analyse these properties and characteristics thereof; disclose general trends and prospects for a regulatory framework of an international joint venture; present a concise analysis of EU supranational forms of companies and the prevailing initiatives, analyse possibilities and trends of practical application thereof for the purpose of structuring international joint ventures; analyse the regulatory framework and case law of legal forms of an international joint venture in Lithuania (joint venture (partnership) and private limited company); overview the impact of properties of an international joint venture on determination of applicable law, analyse the procedure for establishing the applicable law and the evolution of the regulatory framework related thereto, analyse the framework legal act regulating law applicable to international joint venture, i.e., the Rome I Regulation; conduct an empirical research related to the concept of an international joint venture, regulatory framework and applicable law in

the form of a survey of legal experts–practitioners (attorneys at law) in company, contract and EU law (Annex No. 1); submit a sample joint venture (shareholders) agreement. The analysis of contractual clauses and provisions is not undertaken as an individual topic of the research (Annex No. 2); submit a comparative table providing a concise synopsis of the regulatory framework of various joint ventures (Annex No. 3).

The research methodology. The thesis is based on the principle of legal certainty, proactive law and interdisciplinary approaches, as well as the theory of economics. The underlying empirical research method used throughout the thesis is a *documentary source analysis*. Yet another empirical method used in the thesis was an (online) survey questionnaire and a comprehensive analysis of quantitative and qualitative research data and findings. 25 respondents (enterprises, legal experts–practitioners of company, contract and EU law (attorneys at law)) submitted their responses from 22 countries around the world (mainly, Europe). In addition, the following methods were used in the research: the comparative, meta-analysis, critical analysis, logical and systemic analysis, historical, generalising and forecasting methods.

Scientific innovativeness and significance. The findings submitted in the scholarly research are based on differentiated conceptual position with regard to the definition and properties of a joint venture vis-à-vis the effective regulatory framework of joint venture in Lithuania, the case law of the law on cassation and other scholarly research undertaken on the national level. The thesis presents recommendations on possible amendments to the regulatory framework of a contractual joint venture. A considerable degree of innovation lies in the fact that the doctoral thesis analyses inter-organisational business relationship of businesses with a foreign (international) dimension, while the regulatory framework of joint ventures in Lithuania is assessed from the point of view of contemporary corporate governance guidelines and principles in Europe and across the Baltic states. The thesis presents recommendations on possible amendments to the corporate regulatory framework in Lithuania to adjust it more for joint venture – joint venture and to bring it in line with soft law instruments. The doctoral thesis is relevant for the legal science of Lithuania because the topic of joint venture has not, in principle, been extensively covered, whereas several aspects of joint venture (partnership) studies have lost their relevance and demand a fresh assessment on a scholarly level following the regulatory changes of 2012. The doctoral thesis draws extensively on the findings of the empirical research received from as many as 22 European and other foreign countries revealing the topical legal-practical challenges of regulatory framework of joint venture and applicable law (Annex No. 1). For the first time ever in Lithuania a comprehensive analysis was made of characteristics of an international joint venture – a complex cross-border transaction, interdisciplinary legal regulatory framework, and applicable law, a comparison between an international joint venture and other complex international commercial transactions has been made. EU supranational corporate forms have not been extensively or systematically covered in Lithuanian legal scholarly papers. As a tool for structuring an international joint venture the available legal forms have not been analysed at all either in domestic or foreign legal scholarly literature. There is a small number of legal studies on joint venture and on applicable law, in particular; hence, the doctoral thesis presents a valuable body of information to facilitate the typology of the joint venture category. According to the author's

belief, the doctoral thesis may be useful primarily for lawyers analysing specific aspects of company and contract law as well as for economists and managers analysing inter-organisational business relations. The doctoral thesis may also benefit the courts deliberating on joint venture between legal persons, their joint obligations and legal liabilities, as well as on competences and liabilities of the managing bodies of limited liability enterprises. Moreover, in view of the significance of legal certainty and predictability of the outcome in litigation in business relations, the thesis is likely to benefit legal practitioners and entrepreneurs.

The premises defended in the thesis

1. An international joint venture agreement is an independent agreement, which *per se* shall not be regarded as a partnership agreement.
2. The future of the legal structure of an international joint venture within the EU – a better national regulatory framework coordinated with non-binding EU laws.
3. Choice of applicable law in international joint venture agreement is the most real legal remedy to ensure legal certainty on applicable law for the parties.

Overview of the research. The inter-disciplinary dimension of an international joint venture and the pursuit chosen by the author to present theoretical and empirical arguments resulted in a huge body of reference material reviewed in the scholarly paper. One source of reference material is directly linked to an international joint venture or joint venture. In international research papers an international joint venture is mainly analysed from the perspective of economic, strategic management and finances, most often as a long-term form of inter-organisational business relations or as a form of strategic alliance. This body of reference material was used as the primary source. Legal studies in international joint venture are far less ambitious, predominated by practical or comparative type of reference materials. In this context research papers by M. Sornarajah, R. Flannigan, A. Gutterman, S. R. Göthel and other scholars are worth to be mentioned. Other groups of reference material related to the doctrines of the contract law (e.g., S. Grundmann, F. Cafaggi, G. Vettori), company law (e.g., H. Hansmann, R. Kraakman), management of limited liability companies (e.g., J.A. McCahey, E.P. Vermeulen), and specific legal forms.

The structure of the thesis. The thesis is composed of the following structural parts: the introduction, glossary of terms used in the thesis, a list of abbreviations, a list of illustrations, three parts of the body of the text, the conclusions, recommendations, a list of reference material, three annexes and abstracts in Lithuanian and English.

The first part gives an overview of historical aspects which laid the fundamentals for identifying aspects qualifying an international joint venture and delimiting it from a partnership or other commercial contracts, analysing the properties and characteristics thereof. Through this process the criteria are identified which will, at a later stage, help to evaluate the regulatory framework, legal forms of an international joint venture, types of contracts and determine the applicable law, the most striking differences between an international joint venture and partnership; the quantitative research findings are also presented in the first part.

Both forms of a joint venture originate from a contract. A joint venture and a partnership are similar to the extent that they both primarily denote a contractual relation of

an organisational of a coordinative nature and are often characterised by a strong inter-relationship. In contrast to market transactions, joint venture and partnership are both characterised by a continuous implementation. Both forms may be chosen in order to undertake a joint venture or to implement a joint project. However, it has to be stressed that a joint venture originates from a contractual relation between two or more independent enterprises, whereas a partnership is formed by a group of individuals for the purpose of joint venture. An international joint venture is a legal practical tool to help enterprises achieve certain goals related to their presence on a foreign market. Unlike the case of a partnership and commercial cooperation between natural persons in general, cooperation between enterprises is determined also by criteria which are not related to personal properties of a partner (and, instead, are related to the geographical location, investment-related factors and reasons for undertaking a joint venture). The criterion of continuity is not strong enough to delimit a joint venture from a partnership, just as the association of a joint venture primarily with projects is too narrow in scope. The author shares the view that a partnership is one form of organising a joint venture alongside the other two options: a joint venture (a joint venture) and contractual joint venture. Both the joint venture (partnership) and joint venture (joint venture) belong to activities involving shared capital, i.e., to joint ventures to which partners make their contributions.

Shared interests and common goals are properties qualifying not only a partnership agreement, but also a joint venture agreement. However, a joint venture *per se* is not a partnership and differs from a partnership to the extent that partners share a common commercial interest, but may not have a common goal. In terms of a common goal, within a joint venture “common” means only “jointly undertaken and implemented”, whereas within a partnership, the word “common” also has another meaning of “similar, uniform”. The criterion of common goal within an international joint venture performs the function of shared commercial goal (common commercial interest) rather than the function of a common (uniform) goal, even though some authors do not make such a distinction at all. The common commercial interest is the vital property qualifying a joint venture agreement between the parties, in the absence of which any inter-organisational business relation could be regarded as a joint venture. A partner is chosen from among not associated enterprises out of the need to raise additional material or immaterial resources for the attainment of the subjective business goal or implementation of tasks, for knowledge enhancement, for costs mitigation, etc. and other purposes. Even if the parties agree on a common goal, it shall not be regarded as a common goal in the partnership context, because parties involved in a joint venture (joint venture) might also have their own individual goals which they are not ready to concede throughout the duration of a joint venture. A shared commercial goal (common commercial interest) between the partners may not ruin the *nexus of contracts* of an organisation of a party (another enterprise) to a joint venture agreement and may not prioritise the joint venture against the others. A joint venture is a tool for acquiring and pooling resources of difference enterprises in pursuit of individual and common (shared) goals of partners.

In contrast to partnership, a joint venture may not involve an agreement between partners on profit and (or) loss distribution. In all cases parties to a joint venture share certain rights of governance and control of joint venture. Sharing of control between parties to a joint venture is necessary in all cases, while presence of a foreign dimension further rein-

forces the necessity to coordinate efforts between parties to a joint venture, bringing about the dilemma of control and trust. In contractual joint venture this is implemented through a legal contract, in which the legal *bona fide* institute is highly significant. Within a joint venture parties – shareholders – of a structural joint venture may avail of properties of legal persons as well as additional control mechanisms. The foreign (international) dimension present within an international joint venture determines that an international joint venture is one of the forms of in-coming direct foreign investment. In this capacity it falls within the remit of the regulatory framework of the host country which establishes specific legal forms for organising an international joint venture within the country concerned and defines legitimate control mechanisms. As demonstrated by the empirical research conducted by the author, when choosing the form for an international joint venture the criteria related to the regulatory framework have a huge importance. Therefore, a joint venture shall stipulate a corporate governance structure permitted under the effective regulatory framework which would facilitate the corporate managing bodies to maintain the balance between common corporate goals and goals of individual stakeholders, stimulate cooperative spirit of communication and oblige to seek solutions to conflicts and while doing so act in compliance with the above mentioned criteria significant for a joint venture.

In his conclusion on the properties listed above, the author defined the concept of an international joint venture agreement. An international joint venture agreement is an agreement with a foreign (international) dimension concluded between two or more unrelated legal persons (enterprises) which are driven by a common commercial interest and share it, and through cooperative use of own assets, work and (or) knowledge, jointly assume the obligation to act for the benefit of a certain common (shared) goal (project) or certain activity and to seek profit, and share control between themselves by means of establishing a new legal person (if any). The said properties of an international joint venture as a contractual relationship necessitate the evaluation of the *inter se* relationship between parties to a joint venture agreement, and, depending on the given context and situation, consideration of the reasons which led to the conclusion of the joint venture agreement in question or the choice of a respective partner. A foreign (international) dimension in joint venture agreements, *inter alia*, further limits the legitimacy of a court intervention, which is already limited in commercial relations.

The second part unveils the trends and prospects for regulatory framework of an international joint venture, submits a concise analysis of EU supranational enterprises and key initiatives, the relevant quantitative research findings, analysing practical application issues of these forms and trends for possible structuring of an international joint venture agreement. The research conducted by the author suggests that parties to an international joint venture agreement (both a contractual joint venture and a joint venture) usually choose the legal system of the host country which is recommended for regulatory purposes. This trends illustrates that national regulatory framework is most important for an international joint venture agreements (both to a contractual joint venture and in a joint venture). A more advanced degree of harmonisation of EU company law, seen as the future for cross-border joint venture legal structure within the EU, is favoured by practitioners and experts. However, an improved local regulation coordinated (harmonised) with non-binding EU law, has just as good a prospect to become the future regulatory framework of an international joint venture within the EU. A positive national regulatory framework provides the na-

tional legislator with a better empowerment to create a legal environment more favourable for foreign investments in the host country. More than anything else, an international joint venture would benefit from a simple incorporation procedure, waiver of the capital requirement, a higher chance to control the strategy, quicker entry into the market and fewer formalities. The general prospects for the regulatory framework of an international joint venture are developing in the direction of company law rather than “partnership law”. Hence, yet another criterion for a better regulatory framework of international joint venture could be a clearer delimitation of a joint venture from a partnership on the statutory level.

A supranational regulatory framework on the EU level is obsolete and inefficient in legal terms for its failure to eliminate challenges arising from different legal systems of member states and thus limit the application and adaptation thereof for an international joint venture undertaken on the EU level. Regulation which was developed a couple of decades ago fails to reflect the current situation with many more legal systems coming into play characterised by versatile regulatory properties of the company law. Moreover, against an ever increasing scale of globalisation, the solutions offered in these legal acts are not competitive, compared to much more modernised national legal acts of the company law which are easier adapted to the changing situation. Supranational forms are not chosen or recommended to be chosen in practice for a purely joint venture or for regulation of a joint venture. Practitioners and experts do not see any future for such forms in the regulatory framework of cross-border joint venture in the EU. Due to these reasons, therefore, supranational regulatory framework on the EU level does not hold any prospect of being the regulatory framework for cross-border joint venture within the EU.

The second part also looks into the regulatory framework and case law pertaining to legal forms of international joint venture (joint venture (partnership) and private limited liability company) in Lithuania, it also investigates into the appropriateness of these forms for various forms of international joint venture. *Inter alia*, in this part the challenges of interpretation and application of the regulatory framework related to an international joint venture are disclosed, presenting solutions and scholarly insights into prospects of the regulatory framework.

A joint venture without a partnership is not regulated separately in Lithuania (both in terms of the contractual and structural joint venture), i.e., this type of agreement is not explicitly provided for in the Civil Code (CC), or, conversely, regarded as contradicting the law (Article 6.156 of CC). Therefore, such commercial cooperation relations of legal persons shall be subject to general legal provisions of the contract law (except for the partnership agreement (LI Chapter of CC) or except for the case of a structural joint venture whereby the voting agreements of shareholders (Article 2.88 of CC) and agreements on the transfer of a voting right (Article 2.89 CC) are regulated separately in legal acts. In the case of a structural joint venture a shareholders’ agreement (which usually covers such issues as agreements on voting and transfer of a voting right) shall be considered as a contract containing elements of several classes of contracts (Article 6.156 of CC).

In the jurisprudence of the Lithuanian law of cassation related to a joint venture (partnership), a partnership attributed to a joint venture is characterised by the meaning of a common goal. In case of a joint venture that does not amount to a partnership, the parties are more interlinked by a shared objective rather than a common objective which, first of all, means a common interest (and no agreement to share profit) so that agreements

are performed successfully, usually by providing the following obligations: at least not to interfere with the shared objective (the duty to refrain) or to implement it actively. In a partnership, on the contrary, a common objective which links the parties implies an agreement to combine resources and share earned profits according to the pre-determined proportion. According to the CC of the Republic of Lithuania, the vital characteristic of a joint venture (partnership) indicated as the feature related more to a partnership than a joint venture is an agreement between the parties on profit/loss distribution (Articles 6.974 and 6.976 of CC). The law provides for a joint and several liability of all parties with regard to joint obligations, notwithstanding the ground for appearance of such obligations in the cases where a joint venture agreement is related to economic-commercial activity of the parties (Article 6.975 of CC). This is a feature typical of a partnership which is also characteristic of an integrated contractual joint venture. Profit/loss distribution and joint and several liability of all the partners is the dominant feature of all partners manifesting itself in historical aspects and the fundamental legal acts of respective countries. However, it is not a characteristic of a joint venture agreement concluded between enterprises *per se*. In practice, in addition to a partnership, there are two main types of contractual joint venture: an integrated project-related joint venture and a non-integrated project-related joint venture. In the case of the former all partners hold joint and several liability for joint obligations, notwithstanding the ground for appearance of such obligations, whereas in the case of the latter every partner is severally liable for improper performance of their individual obligations. Moreover, Article 6.970 of CC (partner contributions) allows qualifying a joint venture (partnership) regulated in Lithuania only as a joint venture of capital, disqualifying any other contractual joint ventures known in the international practice, which, despite the fact of satisfying all the other properties of a joint venture covered in the thesis, does not possess a feature of contributions: contractual strategic alliances, contractual project-related joint ventures. Such contractual joint ventures in Lithuania are nowadays forced either to acquire the form of a partnership with all the other legal consequences stemming therefrom or to “rename” itself as a different type of a contract. The current regulatory framework in Lithuania providing for a joint and several liability of partners to a joint venture in a specific case may amount to recognition of partnership relation between the enterprises even when the enterprises themselves have agreed to jointly participate in a project, pool their forces, share the tasks, but have not agreed on contributions or profit/loss distribution (a non-integrated contractual project-related joint venture). In order to avoid connotations with a partnership, in practice the parties conclude various types of contracts under various names of cooperation, consortium, etc. Instead of naming an agreement as a joint venture agreement, another title is chosen even for continuous cooperation, for instance, a consortium agreement, despite the fact that a consortium is usually associated with one or several projects rather than an activity of a continuous nature. Therefore, in practice, owing to a very strict interpretation of a joint venture, parties to a non-integrated joint venture, in particular, are forced to circumvent the regulatory framework in order to mitigate the risks of being regarded as a partnership, should a dispute arise during their relationship.

In Lithuania, the properties of an international joint venture (in terms of a joint venture) can be found in a private legal person with limited civil liability, i.e. a private limited liability company, where it is incorporated and (or) partially owned by legal persons based

in different countries. Therefore, it should be considered that, in Lithuania, as in many other European countries, one of the main forms of international joint venture is a company, and other forms of business organisation that can help maintain inter-organisational business relations are chosen only in exceptional cases. Generally, there is no common goal, partnership or related mutual relationship that is fiduciary in nature between shareholders, particularly companies *per se*; however, this does not mean that there is no joint venture between shareholders. Besides, in certain cases joint venture can come very close to partnership as a result of the level of integrity achieved by its members. An agreement between the shareholders of a private limited liability company is a joint venture agreement which *per se* should not be considered a partnership agreement. The behavioural standard which is applicable to the partners in a joint venture agreement, and in some cases to the partners in a partnership, should be expected in the relationship between the shareholders of a private limited liability company *inter se*.

Taking due account of the trends in ordinary company law and related regulatory framework of joint venture (joint venture), the author presents his proposals regarding changes in the regulatory framework pertaining to joint venture (joint venture). First, the Law on Companies of the Republic of Lithuania does not limit the company's business objectives but rather only provides that the company's articles of association should specify the business object by briefly describing the nature of the company's commercial activities. In the author's opinion, the Law on Companies should provide directly for the obligation to specify the company's objective in the articles of association of closed-type companies, namely, the sustainable enhancement of the welfare of the company's shareholders and shareholder conflict resolution techniques. Second, the regulation of the competence of corporate governing bodies in Lithuania (Articles 34 and 37 of the Law on Companies of the Republic of Lithuania) should be changed and adapted to closed-type joint ventures *ex contractu*. The current provisions of these Articles are in principle intended for open-type companies and do not include the necessary functions discussed in the author's thesis which have to be performed by the board (and in such cases where it is not formed, by the manager of the company) in a closed-type joint venture. The additional role of the board in a joint venture, differently from a single-member company, should be to control and coordinate joint ventures, to be an information processing channel between the parent companies and the joint venture. A newly incorporated legal person serves as the means to achieve goals of the partners, to implement a common commercial interest and coordinate a joint venture of the partners (shareholders); therefore, it is the board (and where it is not formed, the manager of the company) is responsible for the performance of this function. It should be further recognised that the benefit and interest of the company (joint venture) is not only the seeking of profit but also the coordination of joint ventures of the partners (shareholders). Third, the current regulatory framework in the Law on Companies of the Republic of Lithuania does not provide for the possibility to establish an informal body of the company. The manager and (or) the board of the company might lack experience in strategic analysis, human resources, projects, legal risk management or other areas. In case of a joint venture, particularly an international joint venture, the manager and (or) board of the company may not be well acquainted with the shareholders' expectations, strategies of the parent companies and goals of joint ventures. In such cases, the manager and (or) board of the company could attract an external expert who would help to fill in the gaps

in these areas without causing inadequate bureaucracy for a small or medium-sized joint venture. The Law on Companies of the Republic of Lithuania should entrench an advisory board as an informal component of the corporate governance structure.

Today, in some cases, the regulatory framework of contractual joint venture in Lithuania, which identifies a joint venture with a partnership, restricts the right of the parties to a joint venture agreement to choose a joint venture agreement even in such cases where they have a common commercial interest and seek to jointly assume obligations by combining their assets, work and (or) knowledge, jointly pursue a certain shared goal or engage in certain business activity and seek profit. Moreover, the author considers the fact that the parties to a joint venture agreement are compelled to evade the existing regulatory framework and jurisprudence of the cassation court in practice a step backwards showing that the judicial system does not always manage to achieve its objective related to ensuring social stability and development as a path of societal evolution.

The national regulatory framework is particularly important for both an international joint venture based on the agreement and a joint venture, and better regulation should be recognised as one of the most likely prospects to be a legal structure of cross-border joint venture in the EU. Better regulation is only gaining momentum in Lithuania, and its further key benchmark in respect of an international joint venture or a joint venture should be better coordination of national regulation with non-binding EU laws, which could significantly contribute to the coordinated better local regulation with non-binding EU laws forming part of the future of the legal structure of an international joint venture within the EU.

The third part overviews the impact of properties of an international joint venture on determination of applicable law, analyses the procedure for establishing the applicable law and the evolution of the regulatory framework related thereto, examines the fundamental legal act regulating the law applicable to contractual obligations, namely, the Rome I Regulation, and presents the relevant quantitative research findings. In case of an international joint venture, the issues arising in the area of applicable law include qualification of relationships, division, secondary problems, and autonomy of the will of the parties. The complex, integrated nature of international joint ventures causes the determination and stability of applicable law to become complicated theoretical and practical issues. However, it should be concluded that the autonomy of the will of the parties that may manifest itself in the dispositive dimension of this relationship can direct towards the choice of the actually applicable law, and in such a case this issue will become even more predictable. If, conversely, the parties choose questionable systems of applicable law (supranational law, *lex mercatoria*, *FIDIC joint venture (consortium) agreement form*, etc.), the legitimacy of their choice may be questioned, and respectively, the issue of applicable law may find itself standing at the same level of instability as in such cases where the applicable law has not been chosen in general. Such instability could be relatively reduced by the application of the institute of division and a more common position of the states that the interest of the parties to the joint venture agreement is “fewer applicable laws” (but not a single applicable law); second, in case of applicable law when there is no choice of the parties, such interest would be reflected by more objective association criteria which are less dependent on the will *lex fori*. The Roma I Regulation in principle reviewed the rules for determining the applicable law in the absence of party choice but not in respect of a joint venture agreement. Having enshrined the “distinguished” and “non-distinguished” types of agreements

by attributing franchise and distribution agreements to the first group but having failed to distinguish a more complex type of agreements, i.e. joint venture agreements, the Rome I Regulation has actually left it subordinate to the escape clause, which is hardly applicable to complex agreements in practice. Therefore, in case of an international joint venture, the closest connection method is applied provided that it is not possible to determine the performance of the obligation that is most intrinsic to the agreement. The factual circumstances which are important in determining the applicable law and select the criteria significant for its determination are interpreted by a court hearing the dispute. In case of an international joint venture, the choice of applicable law under this method becomes quite complicated in a sense that it is impossible to determine the application of conflict-of-laws standards that are part of customary business practice, the parties are unable to predict the legal requirements imposed on their relationships and to follow them, and the dependence of applicable law on the criteria applied *lex fori* to the determination of the closest connection becomes maximum. As a result of all these circumstances, legal uncertainty in an international joint venture reaches the highest possible level and, in terms of investment promotion, is unacceptable in general. However, even though the Rome I Regulation does not achieve its objectives in respect of complex modern agreements, including joint ventures, there are no possibilities to fill in this gap of the Roma I Regulation at least at the national level. Such conclusion is based on the fact that joint venture agreements do not fall within the scope of the aforementioned Regulation and national conflict-of-laws norms (no matter how ideal they can be) will not be applied due to the supremacy of the Regulation in their respect.

Conclusions

The aim set at the beginning of the research study has been achieved and the statements set forth in the thesis have been confirmed. The key conclusions of this scientific research study are provided below by grouping them according to the following premises defended in the thesis:

1. An international joint venture agreement is an independent agreement, which *per se* should not be regarded as a partnership agreement.

- 1) The relationship between international joint venture and partnership should be defined as a hierarchal relationship of type and subtype, where the narrower concept (partnership) defines one of the instances that the general term (joint venture) denotes. The properties characteristic of some joint venture agreements include a common goal, a partner agreement on profit distribution and common losses, and the joint and several liabilities of all partners, which serve as the key basis for considering a joint venture and a partnership to be non-identical categories, and this should not be ignored in the national regulatory framework or the jurisprudence of the cassation court.
- 2) The properties of joint venture as a contractual relationship involving a foreign dimension between two or more companies, which have common commercial interests and shared control, determine the necessity to evaluate the relationship of the parties *inter se*, depending on the context and situation. The traditional, historically formulated principles of a partnership applicable in the case law of Lithu-

anian courts for qualification of relationships of joint venture participants (companies) *inter se* restrict the choice of a joint venture agreement for international joint ventures, fail to conform to modern inter-organisational business relations, meet the needs of corporate compounds and ensure legal certainty and development of inter-organisational business relations on the path of evolution.

- 3) The different usage of the concepts “joint venture” and “partnership” in the definitions provided in Lithuanian legislation do not guarantee the integrity of content and do not confer legal certainty to related commercial relationships or enable predictability of the outcome in litigation. The harmonisation of these concepts would strengthen the institute of partnership, enable participants of commercial relationships to use a joint venture agreement on a wider scale and potentially contribute to a clearer determination of applicable law for a joint venture agreement.
- 4) The experts who examined the modernisation of the Rome I Regulation attributed joint venture to such complex agreements as franchise and distribution but did not mention a partnership agreement in any way. This allows concluding that a joint venture and a partnership should not be considered identical and applied in the legal context.

2. The future of the legal structure of an international joint venture within the EU – a better national regulatory framework coordinated with non-binding EU laws.

- 1) The fact that the local legal system of the host state is usually chosen for the regulation of a contractual relationship in international joint venture and the regulatory framework of the supranational EU level does not have any prospects to become a structure of the cross-border joint venture determines the highest significance of a national regulatory framework in choosing the structure for an international joint venture and obliges the national regulator to pay more attention to the legal forms of an international joint venture and ensuring of their diversity.
- 2) The main legal instruments which help the participants in an international joint venture or members of a joint venture to seek shared goals and ensure overall control over the company and the governing bodies to maintain the balance between the goals of a joint venture and individual goals of its members and which encourage to continue mutual negotiations and oblige to resolve conflicts once they arise, are significantly reflected in the non-binding EU laws, namely, the corporate governance guidelines and principles. This obliges the national regulator to coordinate corporate law with the instruments of soft law.
- 3) The general prospects for the regulatory framework of international joint venture are further developed in the direction of company law rather than “partnership law”. Therefore, one of the criteria in the area of better regulation of international joint venture could be clearer separation of joint venture from partnership at the legislative level.
- 4) The regulatory framework of companies in Lithuania has not been fully adapted to joint ventures of an international joint venture and does not meet the specifics determined by their properties. It is possible that this does not create the required legal preconditions for the functioning of an international joint venture (joint venture) in Lithuania and does not ensure legal certainty for participants in a joint venture, the long-term sustainability of joint ventures and the stability of commercial relationships.

3. Choice of applicable law in international joint venture agreement is the most real legal remedy to ensure legal certainty on applicable law for the parties.

- 1) Although the Rome I Regulation changes radically the process of determining the applicable law in the absence of party choice, but it fails to achieve its objectives in respect of complex modern agreements, including an international joint venture. Moreover, as it is not possible to fill in this gap of the Rome I Regulation at the national level, the implementation of the principle of autonomy of the parties' will acquires special importance in ensuring legal certainty for the parties to an international joint venture agreement.
- 2) The autonomy of the will of the parties, which may manifest itself in the element of this relationship, can direct towards the choice of the actually applicable law, and this would result in greater legal certainty for the parties to an international joint venture, the predictability of the outcome in litigation and stability of commercial relationships.
- 3) It is likely that the general trends in the regulatory framework of an international joint venture will create preconditions for the inclusion of a joint venture as a separate type of contract, to which a strict and fast-track rule aimed at determining the applicable law in the absence of party choice will be applicable, into the Rome I Regulation which is being further improved.

At the end of this doctoral thesis, proposals regarding the changes in the regulatory framework and assessment of an international joint venture in court are provided.

The proposals are followed by the list of references and appendices.

LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS

1. Marcinkevičius L. (2007). Concept of international joint venture in international private law. *Jurisprudence*, 11(101), 91–97.
2. Marcinkevičius, L. (2009). Main forms of international joint venture. *Social Sciences Studies*, 1(1), 175–190.
3. Marcinkevičius, L. (2009). Prospects for the regulation of international joint ventures. *Social Sciences Studies*, 2236(3), 229–240.

PRESENTATIONS ON THE THEME OF THE DOCTORAL THESIS IN SCHOLARLY CONFERENCES

Marcinkevičius L. Prospects for the regulation of international joint ventures (scholarly conference “Relevant Issues of International Law in the 21st Century”. Vilnius, Mykolas Romeris University, 17 November 2008).

RESEARCH ON THE THEME OF THE DOCTORAL THESIS DURING INTERNSHIPS

1. Internship in the Kiel Christian Albrechts University (Germany), March 2007.
2. Internship in the Rouen University (France), March–April 2011.

CURRICULUM VITAE

Laimonas Marcinkevičius was born in Gargždai on 24 April 1975.

Educational background

1993–1998	studies at the Vilnius University; Degree in Law
2003	became a member of the Lithuanian Bar Association
2006	completed the International Practice Diploma Programme in International Joint Ventures in the College of Law of England and Wales

Professional experience record

1996–2000	Lawyer, UAB Judicatum
2000–2003	Assistant Attorney-at-Law, Vilija Gražulytė law firm Ratio Legis
2003–present	Attorney-at-Law, Managing Partner, Founder, law firm Marcinkevičius ir Partneriai JURIDICON
2005–present	doctoral student, Mykolas Romeris University
2006–2013	lector, Mykolas Romeris University

Membership

Lithuanian Bar Association, Lithuanian Project Management Association (LPMA), International Bar Association (IBA)

Marcinkevičius, Laimonas

TARPTAUTINĖS JUNGTINĖS VEIKLOS TEISINIS REGULIAVIMAS IR TAIKYTINA TEISĖ:
daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015. 355 p.

Bibliogr. 234–274, 334, 352 p.

ISBN 978-9955-19-773-7 (internetė)

ISBN 978-9955-19-774-4 (spausdintas)

Disertaciniame darbe nagrinėjamas bendrą komercinį tikslą ir pasidalintą kontrolę turintis sutartinis ryšys tarp dviejų ar daugiau juridinių asmenų bei su juo susijęs teisinis reguliavimas. Disertacijos tikslas – per tarptautinės jungtinės veiklos ir partnerystės tarpusavio santykio prizmę pateikti probleminius tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo Lietuvoje aiškinimo bei taikymo aspektus, o taip pat pasiūlyti problemų sprendimo būdus, atitinkančius tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijas ir perspektyvas tiek materialinės, tiek kolizinės teisės kontekste. Pirmojoje dalyje apžvelgiami istoriniai aspektai, kurie suformavo pagrindinius tarptautinę jungtinę veiklą kvalifikuojančius ir nuo partnerystės bei kitų komercinių sutarčių atribojančius požymius, analizuojami išskirti požymiai bei jų charakteristikos. Taip nustatomi kriterijai, padėsiantys vėliau įvertinti teisinį reguliavimą, teisinės tarptautinės jungtinės veiklos formas, sutarčių rūšis bei nustatyti taikytiną teisę, atskleidžiami pagrindiniai tarptautinės jungtinės veiklos ir partnerystės skirtumai, pateikiami susiję kiekybinio tyrimo rezultatai. Antrojoje dalyje atskleidžiamos bendrosios tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijos ir perspektyvos, pateikiama koncentruota ES supranacionalinių įmonių formų bei pagrindinių iniciatyvų analizė, susiję kiekybinio tyrimo rezultatai, nagrinėjamos šių formų praktinio pritaikymo galimybės bei tendencijos tarptautinės jungtinės veiklos struktūrizavimui. Taip pat triama teisiųjų tarptautinės jungtinės veiklos formų (jungtinės veiklos (partnerystės) ir UAB) teisinis reguliavimas bei teismų praktika Lietuvoje, šių formų tinkamumas įvairioms tarptautinės jungtinės veiklos formoms. Inter alia, atskleidžiami probleminiai teisinio reguliavimo Lietuvoje, susijusio su tarptautine jungtine veikla, aiškinimo bei taikymo aspektai, pateikiami siūlomi sprendimo būdai bei mokslinės įžvalgos dėl teisinio reguliavimo perspektyvų. Trečiojoje dalyje apžvelgiama aptartų tarptautinės jungtinės veiklos požymių įtaka taikytinos teisės nustatymui, analizuojamas taikytinos teisės nustatymas, su juo susijusio teisinio reguliavimo evoliucija, nagrinėjamas pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis sutartinėms prievolėms taikytiną teisę – Roma I reglamentą, pateikiami gauti susiję kiekybinio tyrimo rezultatai.

The doctoral thesis analyses the contractual relationship having a shared commercial goal and shared control between two or more legal persons and the regulatory framework related thereto. The thesis is aimed at identifying challenges related to interpretation and application of regulatory framework to an international joint venture from the perspective of interrelationship between an international joint venture and a partnership, as well as at suggesting solutions to identified problems in line with the prevailing regulatory trends in international joint venture within the context of substantive law and conflict of law. The first part gives an overview of historical aspects which laid the fundamentals for identifying aspects qualifying an international joint venture and delimiting it from a partnership or other commercial contracts, analysing the properties and characteristics thereof. Through this process the criteria are identified which will, at a later stage, help to evaluate the regulatory framework, legal forms of an international joint venture, types of contracts and determine the applicable law, the most striking differences between an international joint venture and partnership; the quantitative research findings are also presented in the first part. The second part unveils the trends and prospects for regulatory framework of an international joint venture, submits a concise analysis of EU supranational enterprises and key initiatives, presents the relevant

quantitative research findings and analyses practical application issues of these forms and trends for possible structuring of an international joint venture. The second part also looks into the regulatory framework and case law pertaining to legal forms of international joint venture (joint venture (partnership) and private limited liability company) in Lithuania, it also investigates into the appropriateness of these forms for various forms of international joint venture. Inter alia, in this part the challenges of interpretation and application of the regulatory framework related to an international joint venture are disclosed, presenting solutions and scholarly insights into prospects for the regulatory framework. The third part overviews the impact of properties of an international joint venture on determination of applicable law, analyses the procedure for establishing the applicable law and the evolution of the regulatory framework related thereto, examines the fundamental legal act regulating the law applicable to contractual obligations, namely, the Rome I Regulation, and presents the relevant quantitative research findings.

Laimonas Marcinkevičius

**TARPTAUTINĖS JUNGTINĖS VEIKLOS
TEISINIS REGULIAVIMAS IR TAIKYTINA TEISĖ**

Doctoral Dissertation

Maketavo Jelena Babachina

2015 12 21. 20,375 spaudos l.
Tiražas 20 egz. Užsakymo Nr. 10013965

Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, Vilnius
www.mruni.eu
roffice@mruni.eu

Parengė spaudai ir spausdino
UAB „Vitaie Litera“
Savanorių pr. 137, Kaunas
www.bpg.lt
info@bpg.lt

ISBN 978-9955-19-774-4

